

วารสาร

ปาริชาต

มหาวิทยาลัยทักษิณ

PARICHART JOURNAL
THAKSIN UNIVERSITY

ปีที่ 32 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2562

Vol. 32 No. 1 January - June 2019

ISSN 0857-0884 (print)

ISSN 2651-0804 (online)

วารสารปาริชาติ
PARICHART JOURNAL

ชื่อวารสาร

วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ
(Parichart Journal, Thaksin University)

เจ้าของ มหาวิทยาลัยทักษิณ

ที่ปรึกษา

อธิการบดี

(รศ.ดร.วิชัย ชำนิ) มหาวิทยาลัยทักษิณ

รองอธิการบดีฝ่ายวิจัย บริการวิชาการ และวิเทศสัมพันธ์

(อ.ดร.อุกฤษฏ์ มูลิเกะพันธ์) มหาวิทยาลัยทักษิณ

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา

(อ.ดร.วันลภ ดิษสุวรรณ) มหาวิทยาลัยทักษิณ

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

(รศ.ดร.ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์) มหาวิทยาลัยทักษิณ

คณคมมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

(รศ.ดร.พรพันธุ์ เขมคุณาคัย) มหาวิทยาลัยทักษิณ

บรรณาธิการประจำฉบับ

ผศ.ดร.พัชลินจ์ จินนุ่น มหาวิทยาลัยทักษิณ

(E-mail : phatchalinj@hotmail.com)

กองบรรณาธิการ

ศ.ดร.ครองชัย หัตถา มหาวิทยาลัยทักษิณ

ศ.ดร.ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศ.ดร.สมยศ พุ่มหว่า มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ศ.ดร.อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ศ.ดร.อนุรักษ์ ปัญญาณวัฒน์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ศ.ชวณ เพชรแก้ว มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ศ.อำนวยการ ยัสโยธา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ศ.อิทธิพล ตั้งโฉลก มหาวิทยาลัยศิลปากร

รศ.ดร.โยธิน แสงวงศ์ มหาวิทยาลัยมหิดล

รศ.ดร.ลือชัย ศรีเงินยวง มหาวิทยาลัยมหิดล

รศ.กรรกฎ ทองชะโชค มหาวิทยาลัยทักษิณ

ผศ.ดร.อรจันทร์ ศิริโชติ มหาวิทยาลัยทักษิณ

ผศ.ดร.เกร็ดทราย วุฒิพงษ์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

อ.ดร.ขวัญจิตต์ สุวรรณพรัตน์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

กองจัดการ

นางสาวอรกมล ไกรวงศ์	มหาวิทยาลัยทักษิณ
นางสาวพิมพ์ผดมา มณีวงศ์	มหาวิทยาลัยทักษิณ
นางสาวรานี ชุ่นแข่ง	มหาวิทยาลัยทักษิณ
นางสาวกัญญณัฐชัช เสียดร์รักษ์	มหาวิทยาลัยทักษิณ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยและบทความด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ และนิติศาสตร์ของบุคลากรมหาวิทยาลัยทักษิณ และหน่วยงานต่าง ๆ

2. เพื่อส่งเสริม สนับสนุนการวิจัยและสื่อกลางในการเสนอความคิดเห็นทางวิชาการ ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ และนิติศาสตร์

กำหนดออก ปีละ 2 ฉบับ (ม.ค.-มิ.ย. และ ก.ค.-ธ.ค.)

จำนวนพิมพ์ 100 ฉบับ

การเผยแพร่

จัดจำหน่ายและสมัครสมาชิกมอบเป็นอภินันทนาการแก่ห้องสมุดของหน่วยงานรัฐ และเอกชน สถาบันการศึกษา

การบอกรับเป็นสมาชิก

การสมัครสมาชิก มี 2 กรณี ดังนี้

กรณีที่ 1 บุคคลทั่วไป ที่ไม่ประสงค์ส่งบทความ สามารถสมัครสมาชิกได้เลย แบ่งออกเป็นประเภท ดังนี้

ประเภทบุคคล จำนวน 200 บาทต่อปี

ประเภทสถาบัน/หน่วยงาน จำนวน 500 บาทต่อปี

กรณีที่ 2 บุคคลทั่วไปที่ต้องการส่งบทความ เพื่อขอรับการพิจารณาบทความ เมื่อ บทความได้รับการพิจารณาแล้วจะต้องจ่ายเงินค่าลงตีพิมพ์บทความ (ค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิ) จำนวน 2,000 บาทต่อบทความ หากประสงค์จะสมัครสมาชิกด้วยต้องจ่ายเพิ่มอีก จำนวน 200 บาทต่อปี ผ่านทางธนาคารไทยพาณิชย์ ชื่อบัญชี วารสารปาริชาติ เลขที่บัญชี 408-197718-5 สาขามหาวิทยาลัยทักษิณ (พัทลุง) พร้อมแนบหลักฐานการโอนเงินมายังกองบรรณาธิการวารสารปาริชาติ ทางระบบออนไลน์ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal> หรือติดต่อกองจัดการวารสารปาริชาติ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยทักษิณ เลขที่ 222 หมู่ 2 ตำบลบ้านพร้าว อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง 93210 โทรศัพท์ 074-609600 ต่อ 7242 หรือ 081-5407304 โทรสาร 074-609654-5 อีเมล parichartjournal@gmail.com

การติดต่อ

กองจัดการวารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ
สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตพัทลุง
อ.ป่าพะยอม จ.พัทลุง 93210
โทรศัพท์/โทรสาร 0-7460-9600 ต่อ 7242, 0-7460-9655
E-mail : parichartjournal@gmail.com, research.tsu@gmail.com

ออกแบบและจัดพิมพ์

อาร์ตเวิร์ค แอนด์ มีเดีย
6 ถ.กระจ่างอุทิศ ต.หาดใหญ่ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110
โทรศัพท์ 089-925-8455 E-mail : hatyaifoto@gmail.com

บทความที่ตีพิมพ์ทุกเรื่องได้รับการตรวจสอบความถูกต้องตามหลักวิชาการโดยผู้ทรงคุณวุฒิ
อนึ่ง กัทนะและข้อคิดเห็นใด ๆ ที่ปรากฏในวารสารปาริชาติ เป็นความคิดเห็นของผู้เขียน
และไม่ถือเป็นกัทนะและความรับผิดชอบของคณะบรรณาธิการ

บรรณาธิการ

ในยุคที่มีการแข่งขันสูงเช่นนี้ สิ่งที่จะช่วยประคับประคองให้แต่ละคนฝ่าฟันอุปสรรคในชีวิตไปได้ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเรียน เรื่องการทำงาน คงหนีไม่พ้นการหาแรงบันดาลใจให้แกชีวิต หลายคนอาจเลือกหาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่เป็นสุข การทำกิจกรรมกับครอบครัว การดูหนัง ฟังเพลง หลบมุมหลีกเลี่ยงความวุ่นวายสักช่วงขณะหนึ่ง หรือถอยห่างจากคนที่มึนทัศนคติแย่ ๆ แล้วค่อยหันกลับมาเผาผลาญพลังงานไปกับการทำงานอีกครั้ง

วารสารปารีชาต ฉบับนี้ก้าวเข้าสู่ปีที่ 32 แล้ว อีกไม่นานก็จะเข้าสู่การประเมินคุณภาพวารสารรอบที่ 4 ใน พ.ศ. 2563 ซึ่งในการประเมินคุณภาพครั้งนี้ ทุกวารสารที่อยู่ในฐานข้อมูล TCI จะต้องได้รับการประเมินคุณภาพใหม่อีกครั้ง ภายหลังจากประเมินแล้ว จะมีระยะเวลาการรับรองคุณภาพวารสารเป็นระยะเวลา 5 ปี คือ ในวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2563 – 31 ธันวาคม พ.ศ. 2567 โดยจะต้องผ่านทั้งเกณฑ์หลักและเกณฑ์รองได้แก่ เกณฑ์หลัก วารสารต้องออกตรงตามเวลาที่กำหนด วารสารต้องมีเลขมาตรฐานสากลประจำวารสาร (ISSN) ที่จดทะเบียนถูกต้องตามหลักสากล วารสารต้องมีเว็บไซต์ที่มีข้อมูลครบถ้วน และบทความมีรูปแบบการตีพิมพ์ที่ได้มาตรฐาน ส่วนเกณฑ์รอง เช่น วารสารต้องมี citation ที่ตรวจสอบได้ วารสารต้องมีกองบรรณาธิการเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมาจากหลากหลายหน่วยงาน วารสารมีกระบวนการประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิก่อนตีพิมพ์ บทความในวารสารต้องมีคุณภาพ เป็นต้น ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาคุณภาพในการบริหารจัดการของวารสารไทย ทั้งในด้านเนื้อหาและรูปแบบให้มีมาตรฐานระดับสากล

ผู้อ่านย่อมเห็นแล้วว่า อย่างไรก็ตามแต่การต่อสู้ดิ้นรนของมนุษย์ธรรมดาอย่างเรา ๆ เลย แม้แต่วารสารเองก็ต้องพยายามขับเคลื่อนไปข้างหน้าท่ามกลางกรอบเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (ศูนย์ TCI) วางไว้ และข้าพเจ้าเองก็วาดหวังเหลือเกินว่า เมื่อเสร็จสิ้นการประเมินวารสารในรอบที่ 4 แล้ว จะทำให้วารสารปารีชาตยังคงอยู่ในฐานกลุ่มที่ 1 ต่อไป และขยับเข้าสู่ ACI (ASEAN Citation Index) ในไม่ช้า

ช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนมิถุนายนนี้ มีทั้งวันแห่งความสุข เช่น วันปีใหม่ วาเลนไทน์ และวันสำคัญในพระพุทธศาสนา ทั้งเกิดปรากฏการณ์อันหลากหลายในสังคมไทย เช่น การเกิดภาวะฝุ่นละออง ในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล จนส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้คนที่อาศัยบริเวณดังกล่าว ช่วงนี้มีการรณรงค์หาเสียงของพรรคการเมืองกันอย่างไม่วางเว้น ข้าพเจ้าคาดหวังเหลือเกินว่าจะได้พรรคการเมืองที่ช่วยพัฒนาบ้านเมืองของเราให้เจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป สิ่งที่เราคาดหวังมากที่สุด คือ การพัฒนาด้านการศึกษา ที่อยากให้ขุนนโยบายด้านการสอนมากกว่า จูงใจให้มุ่งมั่นงานเอกสาร การอบรมต่าง ๆ จนครูอาจารย์ไม่มีเวลาสอนหนังสือ

สำหรับวาเลนไทน์ปีนี้ ข้าพเจ้าขอให้ผู้อ่านทุกท่านมีแต่รอยยิ้มที่อบอวลไปด้วยความรักของคนรอบข้าง สุดท้ายนี้ก็ขอยกคำพูดของเบอร์ทรันด์ รัสเซลล์ (Bertrand Russell) นักคิดผู้มีอิทธิพลด้านการศึกษาในศตวรรษที่ 20 ที่ว่า “ชีวิตที่ดีคือชีวิตที่ได้รับแรงบันดาลใจจากความรักและชี้นำโดยความรู้”

ผศ.ดร.พัชลินจ์ จินนุ่น
บรรณาธิการวารสารปารีชาติ

บทความวิชาการ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรไปสู่องค์กรนวัตกรรม
ในยุคประเทศไทย 4.0

Human Resource Development in Organizations to
Innovative Organization in the Era of Thailand 4.0

จิรวัดน์ ทิพยรส

Jirawat Tippayarod

1

ความแตกต่างสู่ความได้เปรียบและเสียเปรียบในเชิงการแข่งขันของ
กิจการเพื่อสังคม: การศึกษาเบื้องต้น

Differences Causing Competitive Advantages and
Disadvantages of Social Enterprise:

A Primary Study

ส.ศิริชัย นาคอุดม และรุ่งรวี จิตภักดี

Sor Sirichai Nakudom and Rungrawee Jitpakdee

35

บทความวิจัย

การพัฒนานวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์
และเขียนที่เหมาะสมกับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

Development of Teaching Reading, Thinking, and Writing
Skill Innovation Appropriate for Basic Education Students
in Southern Border Provinces

ปัทมาวดี ชันธุ์ชัย พรพันธุ์ เขมคุณาศัย และสุธาสิณี บุญญาพิทักษ์

Pattamawadee Khanchai, Pornpan Khemakhunasai

and Suthasinee Boonyapithak

61

- ผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มศึกษาที่มีต่อการส่งเสริมจริยธรรมอิสลาม
ด้านการยึดมั่นศรัทธาของเยาวชนมุสลิมชุมชนบ้านข่าลิง ตำบลพิเทน
อำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี
Effects of Group Study on Promotion of Islamic Ethics in
Adherence to Faith among Muslim Youth in Khaling Village,
Pithen Subdistrict, Thung Yang Daeng District, Pattani Province
ฮุมาอีรอ ดีมูเละ และ กษัตริชัย และ ทิม
Humairo Deemuleh and Kasetchai Laeheem **93**
- ลวดลายในศิลปะศรีวิชัย: รูปแบบและการประยุกต์ใช้
Artistic Style of Srivijaya Period: Pattern and Adaptation
นันท์วุฒติ สิทธิวัจ และ กิริยา ชัยะกุล สิทธิวัจ
Nanthawut Sitthiwang and Kiriya Chayakul Sitthiwang **117**
- การพัฒนาสมรรถนะนักทรัพยากรมนุษย์ในอำเภอเกาะสมุย
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
Development of Human Resource Competency
in Koh Samui District Surat Thani Province
ธนายุ ภูวิทธยาธร
Tanayu Puwittayathorn **133**
- การวิเคราะห์การดำรงอยู่ของพิธีกรรมการเฝ้าของชาวไทยทรงดำ
บ้านบัวยาง อำเภอวชิรบารมี จังหวัดพิจิตร
Analysis of Persistence of Yuang Ritual of Thai Song Dam at
Ban Buayang, Wachirabamee District, Phichit Province
อรรถพล รอดแก้ว บุษบา หินเฮอร์ ธัญญาพร มาบวบ
ศิริวรรณ แก้วสุขเรือง และ ณีรณูช ประเข
Atthaphol Rodkaew, Bussaba Hintow, Tunyaporn Mabum,
Siriwan Kaewsukruang and Neeranut Praka **151**

ปัจจัยที่ทำให้กลายเป็นคนไร้บ้าน: กรณีศึกษาคนไร้บ้าน
ในเขตเทศบาลนครขอนแก่น

Factors Causing Becoming Homeless: A Case Study of the
Homeless in Khon Kaen Municipal

วิบูลย์ วัฒนนามกุล คณิน เชื้อดวงมุข อนุวัฒน์ พลทิพย์
และสุภานัย ประเสริฐสุข

Viboon Wattananamkul, Kanin Chueaduangpui,
Anuwat Pontip and Supanai Prasertsuk

177

ยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว จังหวัดตรัง

Strategies for Trang Province Tourism Potential Development

ดุสิตพร ฮกทา เสรี วงษ์มณฑา ชุษณะ เตชคณา และณัฐพล ประดิษฐผลเลิศ

Dusitporn Hokta, Seri Wongmonta, Jusana Techakana
and Natthapol Praditphonlert

215

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสงขลา

Guidelines on Buddhist Tourism Development in Songkhla Province

บุษกร ถาวรประสิทธิ์

Bussagone Tavonprasith

249

ผลตอบแทนในวันแรกของหลักทรัพย์ที่ออกจำหน่ายแก่สาธารณชนเป็นครั้งแรก
ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

The First Day Returns on Initial Public Offerings
in Stock Exchange of Thailand

กาญจนา ส่งวัฒนา และสายรุ้ง แก้วสังข์

Karnjana Songwathana and Sairung Keawsang

273

การศึกษาองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นการจับผึ้งในพื้นที่ป่า
อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช

The Study of Body of Local Wisdom Knowledge Towards Bee
Trapping in the Forests Area of Phrom Khiri District
in Nakhon Si Thammarat Province

เมธิรา ไกรนที ศรีสุดา ไชยวิจารณ์ และเดโช เขาน้ำแก้ว

Maytira Krainatee, Srisuda Chaiwijarn and Daycho Khaenamkhaew

291

ปรากฏการณ์ธรรมชาติทะเลสาบสงขลา:
ภาพสะท้อนอัตลักษณ์วัฒนธรรมทางการเห็น
Natural Phenomenon of Songkhla Lake: Reflective Characteristic

เจียมจันทร์ จันทร์คงหอม
Jiamchan Chankhonghom 323

การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนใน
สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ : กรณีศึกษาบ้านโสร่ง ตำบลเขาตุม อำเภอยะรัง
จังหวัด ปัตตานี

Action Research on Maintaining Islamic Way of Behavior of Youth
in the Three Southern Border Provinces: A Case Study of Sarong
Village, Yarang Sub-district, Khotoom District, Pattani Province

เกษตรชัย และหิมา ดลมนรจรณ์ บากา ฮัสบูลเลาะ ตาเฮ และสะลือรี วาลี
Kasetchai Laeheem, Dolmanance Baka, Hasbullah Tahe

and Sasuree Walee 361

บทความปริทัศน์

การสังเคราะห์ปัญหา ความต้องการ และยุทธศาสตร์ของสำนักบริหารกลุ่มจังหวัด
14 จังหวัดภาคใต้กับความสอดคล้องของสาขาวิชาการจากสภาวิจัยแห่งชาติ

Synthesis of Problems, Needs and Strategies of 14 Southern Province
Group Administrative Office in accordance with Academic Fields of

National Research Council

นาวพล แก้วสุวรรณ กันยารัตน์ เควียเซน และชุมจิตต์ แซ่ฉั่น

Nawapon Kewsuwun, Kanyarat Kwiecien and Chumchit Sae-Chan 389

มหาวิทยาลัยสมบูรณแบบ ที่ผลิตบัณฑิต พัฒนากำลังคน
วิจัยและบริการวิชาการ เพื่อรับใช้สังคมท้องถิ่นได้
ประเทศชาติ และอาเซียน
ให้เป็นสังคมแห่งปัญญาและสันติสุขที่ยั่งยืน

(คัดจาก บางส่วนของพันธกิจมหาวิทยาลัย)

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรไปสู่
องค์กรนวัตกรรมในยุคประเทศไทย 4.0
Human Resource Development in Organizations
to Innovative Organization in the Era of
Thailand 4.0

จิรวัดน์ ทิพยารอด^{1*}

Jirawat Tippayarod^{1*}

¹ ผศ.ดร., สาขาวิชาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต 83000

¹ Asst. Prof. Dr., Human Resource Administration Program, Faculty of Management Sciences, Phuket Rajabhat University, Phuket, 83000, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: jirawat.t@pkr.u.ac.th

(Received: February 9, 2018; Revised: June 8, 2019; Accepted: June 29, 2018)

บทคัดย่อ

การแข่งขันในปัจจุบันเน้นแข่งขันทางด้านนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ นวัตกรรมด้านกระบวนการสอดคล้องกับการผลิตที่เน้นต้นทุนต่ำ แต่ได้ผลกำไรสูงซึ่งกระบวนการดังกล่าว คือ การพัฒนานักคิดให้เกิดขึ้นในองค์การเน้นความรู้ ทักษะ ความสร้างสรรค์ ในการคิดค้นประยุกต์พัฒนาผลิตภัณฑ์ขององค์การโดยมุ่งเน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มตัวสินค้า บริการ เพื่อสร้างความได้เปรียบการแข่งขันระหว่างธุรกิจที่สอดคล้องกับมาตรฐานฝีมือแรงงานของการพัฒนาคนเพื่อรองรับการก้าวไปสู่ยุคประเทศไทย 4.0 ที่ต้องการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม เน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการบริการเปลี่ยนจากแรงงานทักษะต่ำไปสู่แรงงานที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญและทักษะสูง นวัตกรรมผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมด้านกระบวนการจะต้องคำนึงถึงปัจจัยทางการตลาด ปัจจัยทางด้านเทคโนโลยี รวมทั้งปัจจัยการจ้างแรงงานของธุรกิจมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจ ธุรกิจจำเป็นต้องมีการปรับตัวในด้านความรู้ของธุรกิจ ด้านบุคลากรในด้านการเพิ่มสมรรถนะที่สามารถต่อยอดให้กับธุรกิจได้ซึ่งการเติบโตทางเศรษฐกิจนั้นยังมีช่องว่างด้านการบริหารจัดการที่ถือว่าเป็นความท้าทายขององค์การในด้านการสร้างนวัตกรรม การพัฒนาทุนมนุษย์ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างลูกค้า การปฏิบัติการที่เน้นความเป็นเลิศ และการสร้างความยั่งยืนของธุรกิจ

คำสำคัญ: การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์การ นวัตกรรม ยุคประเทศไทย 4.0

Abstract

Nowadays business competition is directed towards product innovation and innovative in procedures coupled with stressing low costs but high profits. This process is the development of those with cognitive powers whereby organizations will utilize knowledge, skills, and creativity in developing value-added products and services to

enhance competitive business advantage in consonance with labor skill standard of personnel development to accommodate the movement towards the realization of Thailand 4.0. This change in economic structure combines mobilizing creativity and innovative technology with the development of high value services. The change involves moving from a condition of labor with low-level skills to a condition of highly-skilled labor displaying knowledge and expertise. The advent of innovative products and innovative procedures requires taking into consideration marketing, technology, and employment factors. All of these directly and unavoidably affect the economic environment. In order to expand business, businesses must make adjustments, so that knowledgeable and competent personnel can pave the way to advancement. Economic growth depends on a window of opportunity in the aspect of management. This is considered a challenge to organizations in the aspects of fostering innovation, developing human capital, building relationships with customers, while operationally emphasizing excellence and the building of business sustainability.

Keywords: Human Resource Development in Organizations, Innovation, The Era of Thailand 4.0

บทนำ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อบุคคลหลายฝ่ายและหลายระดับตั้งแต่ระดับชาติ ระดับสังคม ชุมชน องค์กร และตัวบุคคล การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ระดับองค์กรเป็นการเพิ่มขีดความสามารถของบุคลากร โดยผู้บริหารในทุกระดับตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูง ผู้บริหารระดับกลาง และผู้บริหาร

ระดับล่าง รวมทั้ง ผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องให้ความสนใจในการพัฒนาบุคลากรในหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพเพิ่มสูงขึ้นเป็นการสร้างบุคลากรในองค์กรให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถทางสติปัญญา (Intelligence) ซึ่ดความสามารถในการปฏิบัติงานเพื่อให้พันธกิจ (Mission) ภาระงาน (Task) ขององค์กรบรรลุเป้าประสงค์ในการแข่งขันกับองค์กรภายนอกได้ [1] การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีวัตถุประสงค์ในการเพิ่มประสิทธิผลและประสิทธิภาพของบุคลากรมีรูปแบบของการพัฒนาหลายรูปแบบด้วยกันไม่ว่าจะเป็นการฝึกอบรม การให้การศึกษาโดยมีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) ความสามารถ (Ability) และคุณลักษณะอื่น (Others) (KASO) ให้มีพฤติกรรมที่ได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น รวมถึงพัฒนาในการวางแผนงานอาชีพ (Career Planning) ของตนเองอีกด้วย องค์กรที่มีนวัตกรรมถือเป็นความได้เปรียบที่กลายเป็นเครื่องมือทางธุรกิจ ในยุคดิจิทัลที่เป็นความท้าทายเชิงกลยุทธ์ในธุรกิจสมัยใหม่ ผู้บริหารหรือผู้ประกอบการต้องมีการเตรียมการเพื่อให้เกิดองค์การนวัตกรรมที่ช่วยในการลดค่าใช้จ่ายขององค์กร การเพิ่มขีดความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงาน การปรับปรุงผลการปฏิบัติงานของพนักงาน [2-3] แต่จะอย่างไรให้บุคลากรเกิดความคิดสร้างสรรค์บรรยากาศในการก้าวไปสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม องค์กรใดที่สามารถพัฒนาปรับปรุงและเกิดการเปลี่ยนแปลงด้วยนวัตกรรมที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มหรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ ย่อมส่งผลให้ประสบผลสำเร็จในการแข่งขันได้ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสำคัญต่อผู้ประกอบการนั้นจะต้องมีการกำหนดกรอบทิศทาง วัตถุประสงค์ เป้าหมายรวมทั้งกลยุทธ์ธุรกิจที่เชื่อมโยงตอบโจทยต่อการพัฒนาประเทศเพื่อให้เกิดความเท่าทันต่อการแข่งขันจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ที่เน้นกรอบแนวคิดและหลักการในการวางแผนซึ่งมีความต่อเนื่องจากวิสัยทัศน์แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 และกรอบหลักการของการวางแผนที่น้อมนำและประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม การพัฒนาที่ยึดหลักสมดุล ยั่งยืนโดย

วิสัยทัศน์ของการพัฒนาในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 มีดังนี้ (1) การน้อมนำและประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (2) คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม (3) การสนับสนุนและส่งเสริมแนวคิดการปฏิรูปประเทศ และ (4) การพัฒนาสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 มีการกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติที่เป็นโมเดลประเทศไทย 4.0 เน้นอุตสาหกรรมขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรมเทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์โดยการใช้นวัตกรรมขับเคลื่อนผ่านกลไกใหม่ (New Growth Engines) เป็นการขับเคลื่อนให้คนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกันทั่วถึง เน้นการสร้างเศรษฐกิจระดับฐานราก ส่งเสริมและสนับสนุนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมให้เข้มแข็งในเวทีโลก การขับเคลื่อนโดยการสร้างปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตให้มีมูลค่าสูงขึ้น เน้นพัฒนาวิสาหกิจด้วยเทคโนโลยีการออกแบบและความคิดสร้างสรรค์ มีการบริหารจัดการสมัยใหม่และการขับเคลื่อนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เน้นการผลิตการใช้เทคโนโลยีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การใช้พลังงานทดแทนเพื่อพัฒนาประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน [4] เป็นการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมที่เน้นนวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์ยกระดับนวัตกรรมทุกภาคส่วนในประเทศสร้างความเป็นผู้ประกอบการ สร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเครือข่ายโดยมีการเชื่อมโยง ทั้งเศรษฐกิจภายในประเทศ ภูมิภาค และเศรษฐกิจโลกเข้าด้วยกันยุคประเทศไทย 4.0 จะให้ความสำคัญกับการพัฒนาเพื่อยกระดับศักยภาพการแข่งขัน การสร้างธุรกิจรูปแบบใหม่ด้านนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่ Value-Based Economy หรือ เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม โดยมี 3 มิติสำคัญ คือ 1) เปลี่ยนจากการผลิตสินค้าโภคภัณฑ์ไปสู่สินค้าเชิงนวัตกรรม 2) เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรมไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม และ 3) เปลี่ยนจากการเน้นภาคการผลิตสินค้าไปสู่การเน้นภาคบริการมากขึ้น เน้นความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี

การวิจัยและพัฒนาในการต่อยอดความได้เปรียบเชิงการแข่งขันเพื่อให้หลุดพ้นกับดักรายได้ปานกลางสู่รายได้สูง โดยการส่งเสริมด้านการวิจัยและพัฒนา การพัฒนาผลิตภาพแรงงาน เน้นการสร้างร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนในการพัฒนากำลังคนและแรงงานให้มีทักษะความรู้และสมรรถนะ [5] ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและรองรับการเปิดเสรีประชาคมอาเซียน ยกกระดับและพัฒนาสมรรถนะแรงงานไทยด้วยเทคโนโลยี เร่งรัดให้แรงงานทั้งระบบมีการเรียนรู้ขั้นพื้นฐานเพื่อสามารถแข่งขันกับตลาดแรงงานได้ สนับสนุนให้แรงงานและปัจจัยการผลิตมีความยืดหยุ่นในการเคลื่อนย้ายระหว่างสาขาผลิตและระหว่างพื้นที่การผลิต เพื่อให้แรงงานสามารถเคลื่อนย้ายไปสู่สาขาการผลิตที่มีผลิตภาพ การผลิตสูงสุด [6] และสนับสนุนให้ผู้ประกอบการในภาคอุตสาหกรรมและบริการจัดทำกรอบคุณวุฒิวิชาชีพและมาตรฐานฝีมือแรงงานให้เป็นมาตรฐานที่เชื่อมโยงกันเพื่อยกระดับทักษะของแรงงานไทยโดยใช้ฐานของนวัตกรรม เป็นการสร้างความแตกต่างทางการแข่งขัน ซึ่งบทความนี้เป็นบทความทางวิชาการที่ต้องการนำเสนอถึงการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ในองค์กรไปสู่องค์กรนวัตกรรมในยุคประเทศไทย 4.0 เป็นรูปแบบการบริหารงานทรัพยากรมนุษย์มุ่งสู่การเป็นองค์กรที่พนักงานต้องการใช้ศักยภาพพนักงานที่มีความสามารถโดดเด่น (Talent Employees) เพื่อสร้างนวัตกรรมหรือสิ่งประดิษฐ์ที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์พัฒนาทักษะความสามารถของพนักงานให้เกิดเป็นนวัตกรรมที่เกิดจากการนำความรู้ทักษะและความคิดเริ่มสร้างสรรค์มาผสมผสานกับความสามารถทางด้านการบริหารจัดการของผู้ประกอบการเพื่อสร้างให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขันทางด้านการเป็นธุรกิจแห่งนวัตกรรมหรือการนำเสนอรูปแบบการแข่งขันทางด้านการเป็นนวัตกรรม ซึ่งในที่นี้จะมุ่งเน้นที่การสร้างประโยชน์และตอบสนองต่อความพึงพอใจให้แก่ผู้บริโภคเป็นหลัก เน้นการผลิตสินค้าที่สามารถแข่งขันในระดับชาติได้ที่จะสามารถทำให้บุคลากร เกิดการเรียนรู้รูปแบบขององค์กรที่ส่งเสริมให้เกิดการสร้างสรรคด้วยนวัตกรรม

ความหมายของนวัตกรรม

ปัจจุบันทั้งองค์การภาครัฐและภาคธุรกิจมีการใช้คำ “นวัตกรรม หรือ Innovation” กันอย่างแพร่หลาย นวัตกรรมมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน นวัตกรรม (Innovation) มีรากศัพท์มาจากคำในภาษาลาตินว่า innovate ซึ่งแปลว่า “ทำสิ่งใหม่ขึ้น” นวัตกรรมมีความสัมพันธ์และส่งผลทำให้เกิดพลวัตด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม [7] สอดคล้องกับ สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์ และคณะ [8] ได้กล่าวว่า นวัตกรรมเป็นสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นจากการใช้ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์และความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาซึ่งอาจจะมีลักษณะเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ บริการใหม่หรือกระบวนการใหม่ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้ McKeown [8] ให้ความหมาย นวัตกรรมเป็นเรื่องของการนำความคิดไปใช้ในเชิงปฏิบัติเพื่อให้ได้สิ่งใหม่หรือกระบวนการใหม่ รวมทั้งนวัตกรรมองค์การเป็นองค์การที่มีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงทางด้านกระบวนการทางความคิดเพื่อก่อให้เกิดสิ่งใหม่ที่แตกต่างและเป็นประโยชน์ขึ้นมา [10-11] อาจกล่าวได้ว่า นวัตกรรม หมายถึง ความคิดและกระบวนการใหม่ ๆ โดยมาจากฐานความคิดสร้างสรรค์ในสิ่งที่ไม่เคยมีมาก่อนหรือการพัฒนาดัดแปลงจากของเดิมให้ดีขึ้น มีประโยชน์และการสร้างความแตกต่างในเชิงเศรษฐกิจการแข่งขันที่ส่งผลต่อการเพิ่มผลผลิตในธุรกิจ การนำนวัตกรรมเข้ามาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพด้านกระบวนการ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านการตลาดและด้านเชิงความคิด ตลอดจนเพิ่มประสิทธิภาพด้านการบริหารจัดการภายในองค์การที่สามารถทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์และช่วยให้สร้างความเข้มแข็งในการแข่งขันซึ่งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันทั้งสิ้น องค์การธุรกิจย่อมต้องสร้างนวัตกรรมภายในองค์การเพื่อการพัฒนามุ่งเน้นต้นทุนต่ำแต่ได้ผลกำไรที่สูงและหวังผลให้ธุรกิจเจริญเติบโตไปข้างหน้า ซึ่งกระบวนการดังกล่าว คือ การพัฒนานักคิดให้เกิดขึ้นในองค์การเน้นความรู้ ทักษะ ความสร้างสรรค์ในการคิดค้นมาประยุกต์ช่วยในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ขององค์การ

โดยมุ่งเน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มในตัวสินค้าและบริการเพื่อสร้างรายได้เปรียบในการแข่งขันระหว่างธุรกิจ

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคประเทศไทย 4.0

ประเทศไทย 4.0 ตามยุทธศาสตร์สำคัญภายใต้การนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีและหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติเน้นในเรื่องการพัฒนาสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนด้วยการสร้างความเข้มแข็งจากภายในและเชื่อมต่อประชาคมโลกซึ่งประเทศไทย 4.0 เป็นการเปลี่ยนผ่านทั้งระบบมี 4 องค์ประกอบสำคัญ คือ 1) เปลี่ยนจากการเกษตรแบบดั้งเดิม (Traditional Farming) ในปัจจุบันไปสู่การเกษตรสมัยใหม่ที่เน้นการบริหารจัดการและเทคโนโลยี (Smart Farming) โดยเกษตรกรต้องร่ำรวยขึ้นและเป็นเกษตรกรแบบเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneur) 2) เปลี่ยนจาก Traditional SMEs หรือ SMEs ที่มีอยู่ที่มีรัฐต้องให้ความช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลาไปสู่การเป็น Smart Enterprises และ Startups ที่มีศักยภาพสูง 3) เปลี่ยนจาก Traditional Services ซึ่งมีการสร้างมูลค่าค่อนข้างต่ำไปสู่ High Value Services และ 4) เปลี่ยนจากแรงงานทักษะต่ำไปสู่แรงงานที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและทักษะสูง [4] และเมื่อประเทศไทยเข้าสู่ยุคประเทศไทย 4.0 แนวโน้มทิศทางการบริหารทรัพยากรมนุษย์ต้องมีการเปลี่ยนแปลงให้ทันต่อกระแสโลกธุรกิจแข่งขันกันด้วยความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมจากเดิม HR 1.0 (Personnel) ยุคของงานบุคคล ลักษณะงานเป็นงานธุรการและการสรรหา คัดเลือกรวมทั้งดูแลรักษาบุคลากร HR 2.0 (Business Partner/Strategic Partner & Change Agent) ยุคที่ให้ความสำคัญกับคนในการขับเคลื่อนองค์การฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ปรับบทบาทไปสู่การเป็นหุ้นส่วนทางธุรกิจ (Business Partner) หุ้นส่วนเชิงกลยุทธ์ (Strategic Partner) ช่วยฝ่ายบริหารผลักดันนโยบายให้คำปรึกษาด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่จำเป็นกับหัวหน้างานในการนำนโยบายไปปฏิบัติและทำหน้าที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) เตรียมพร้อมบุคลากรให้รองรับ

การเปลี่ยนแปลง HR 3.0 (HR Competency) ยุคการทำงานที่กำหนดสมรรถนะของบุคลากรในแต่ละฝ่ายต้องเป็นนักส่งเสริมบริหารการเปลี่ยนแปลง สามารถสร้างขีดความสามารถขององค์การและสามารถคิดค้นนวัตกรรม ออกแบบเครื่องมือบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่เหมาะสมกับองค์การของตนเองได้ ตลอดจนเป็นนักวางแผนเชิงกลยุทธ์ที่สามารถกำหนดตำแหน่งเชิงกลยุทธ์ขององค์การ และเสนอแนะแนวทางให้แก่ผู้บริหารได้ [12-13] และยุคประเทศไทย 4.0 ที่เน้นนวัตกรรมและเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องทำให้การบริหารทรัพยากรมนุษย์ต้องมีการปรับเปลี่ยนเป็น HR Digital หรือ HR 4.0 (Competency Innovation and Digital Technology) เน้นการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีเปลี่ยนจากแรงงานทักษะต่ำไปสู่แรงงานที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญและทักษะสูงพัฒนาธุรกิจที่พึ่งพาความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรมและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีส่วนในการจัดการข้อมูลแบบ Big Data Candidate ที่มีอยู่มากมายเพื่อหาความเข้าใจผู้หางานอย่างลึกซึ้ง การใช้ช่องทางออนไลน์ในการสรรหาพนักงานที่เน้นการเข้าถึงได้ง่ายบนมือถือองค์การต้องมีการปรับรูปแบบโดยใช้ระบบคลาวด์ (Cloud Computing) เก็บข้อมูลทำให้พนักงานไม่ต้องเข้าไปดึงข้อมูลในระบบพนักงานสามารถทำงานจากที่ใดก็ได้ ทำให้องค์การต่าง ๆ มีการปรับปรุงแนวทางการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้สอดคล้องกับประเทศไทย 4.0 ต้องตั้งรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) นักบริหารทรัพยากรมนุษย์ต้องมีการปรับตัวรับผู้สูงอายุเข้าทำงาน การเตรียมความพร้อมสำหรับวัยเกษียณอายุ (Retirement Plan) การวางแผนสืบทอดตำแหน่งงาน (Talent and Succession Planning) การถ่ายทอดองค์ความรู้จากพนักงานรุ่นเก่าไปสู่พนักงานรุ่นใหม่ การฝึกอบรมผ่านระบบ E-learning การทำงานแบบ Digital Workplace จะเข้ามามีบทบาทอย่างมากในการเชื่อมโยงข้อมูลซึ่งกันและกันนำมาวิเคราะห์ให้เกิดประโยชน์ เช่น พนักงานที่อยู่ในทีมสามารถติดตามผลและวัดผลได้ผ่านพื้นที่ที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อที่จะสามารถแชร์งานกันได้และสะท้อนให้เห็นการทำงานของแต่ละหน้าที่หรือไม่ [6-7, 14] องค์การต้องมีการวางแผนรองรับในการ

ทำงานผ่านระบบออนไลน์เน้นการทำงานเป็นทีมการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิด โดยให้มีรูปแบบของการพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ การสร้างองค์การให้มีระบบการทำงานที่พนักงานสามารถเข้าถึงข้อมูลได้จากที่ใดก็ได้เน้นการทำงานที่มีความยืดหยุ่น [15] เกิดกระบวนการของการเรียนรู้ภายในองค์การผ่านการสื่อสารจัดการ ความรู้ของพนักงานผ่านระบบ Mobile Technology สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ผ่าน สมาร์ทโฟนในเรื่องของการฝึกอบรม การสรรหาบุคลากร พนักงานสามารถร่วมแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยน แบ่งปันความรู้ความคิดสร้างสรรค์ได้ตลอดเวลาและต้องมีความปลอดภัยในระบบข้อมูล การทำงานที่มีความยืดหยุ่นให้ความเป็นอิสระและเข้าใจพนักงาน Millennials โดยจัดรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบเอ็ดดูเทนเมนท์ เป็นการให้สาระความรู้และความบันเทิงไปพร้อม ๆ กัน เปลี่ยนบรรยากาศการทำงาน เป็นแบบไม่เป็นทางการให้พนักงานเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น [16] มีการแบ่งปันความรู้จากรุ่นพี่ในทีมที่ประสบผลสำเร็จในสาขาต่าง ๆ หรือหัวหน้างานบอกเล่า ประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จในการทำงานหรือปัญหา อุปสรรคจากการทำงานเพื่อให้พนักงานรุ่นใหม่ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงเป็นการสร้างแรงบันดาลใจเพื่อให้พนักงานมีความคิดที่แตกต่าง ช่วยส่งเสริมให้พนักงานมีความคิดสร้างสรรค์ ทำงานร่วมกับบุคคลอื่นได้ดี ส่งผลต่อการเรียนรู้ในองค์การและก่อให้เกิดบรรยากาศในการสร้างสรรค์สร้างงานนวัตกรรม

ผลลัพธ์ของการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้สามารถสร้างประสิทธิภาพ และประสิทธิผลแก่องค์การได้อย่างยั่งยืนและเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการพัฒนาสู่ การเป็นองค์การแห่งความรู้และองค์การนวัตกรรมโดยปัจจัยแห่งความสำเร็จที่จะทำให้เกิดองค์การนวัตกรรมภายในนั้น การกำหนดทิศทาง เป้าหมาย วัตถุประสงค์ ขององค์การมีส่วนสำคัญในการผลักดันให้เกิดองค์การแห่งการเรียนรู้ การจัดการ ความรู้ (Knowledge Management) ของพนักงานในทีมงาน การส่งเสริมให้เกิด วัฒนธรรมองค์การทำงานร่วมกันเป็นทีมควรมีการจัดการข้อมูลผ่าน Social Network [3, 15] รวมทั้งการทำงานในรูปแบบ Digital Workplace ในการ

เชื่อมโยงข้อมูลระหว่างทีมงานด้วยกัน เปิดอิสระในพื้นที่ของการทำงานข้อมูลจะถูกนำมาแบ่งปันเพื่อให้สามารถทำงานร่วมกันผ่านระบบคลาวด์ที่เชื่อมต่อกับอุปกรณ์สำนักงานรวมทั้งโมบายของพนักงานแต่ละคนที่สามารถใช้เป็นอุปกรณ์การฝึกอบรมเฉพาะบุคคลได้โดยการนำข้อมูลข่าวสารเชิงลึกมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพสร้างศักยภาพของการทำงานของพนักงานให้ดีที่สุด

ประเภทของนวัตกรรม

การจำแนกประเภทของนวัตกรรม แบ่งได้หลายประเภทตามลักษณะขอบเขต และวัตถุประสงค์ของการนำไปใช้ การจำแนกที่พบบ่อย และมีการนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงการวิจัย และการจัดการนวัตกรรมค่อนข้างมาก ประกอบด้วย 3 ลักษณะ [10, 17-18] สามารถสรุปประเภทของนวัตกรรม ได้ดังนี้

1. นวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์ (Product or Service Innovation) เป็นการพัฒนาและนำเสนอผลิตภัณฑ์ใหม่ อาจจะเป็นเกี่ยวกับด้านเทคโนโลยีหรือบริการให้ดีขึ้น รวมไปถึงการปรับปรุงผลิตภัณฑ์เดิมที่มีอยู่ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น [17] นวัตกรรมผลิตภัณฑ์เป็นการประดิษฐ์และการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการปรับปรุงในกระบวนการผลิตที่ผ่านการโดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ [18] โดยอาจจะอยู่ในรูปของตัวสินค้า (Goods) หรือการบริการ (Services) ก็ได้โดยมีรูปแบบองค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์มี 2 องค์ประกอบ คือ 1) ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีในด้านองค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีรวมทั้งเครื่องมือ อุปกรณ์และกระบวนการที่จะทำให้สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เกิดขึ้นได้ และ 2) พฤติกรรมและความต้องการของผู้บริโภคที่ให้ความสนใจซื้อผลิตภัณฑ์ใหม่ การคิดค้นและสร้างสรรค์นวัตกรรมการให้บริการใหม่เพื่อรองรับความคาดหวังของลูกค้าที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและเพื่อทำให้เกิดการซื้อขายทางตลาดที่ส่งผลให้เกิดรายได้เชิงเศรษฐกิจเกิดขึ้น [19-20]

2. นวัตกรรมด้านกระบวนการ (Process Innovation) โดยนวัตกรรมกระบวนการส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นการแนะนำขั้นตอนการทำงานหรือกระบวนการที่เพิ่มประสิทธิภาพให้เกิดขึ้นภายในองค์กร เน้นเรื่องของการควบคุมคุณภาพ (Quality Control) และการปรับปรุงประสิทธิภาพ การผลิตและการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง รวมถึงกิจกรรมหรือกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบในระบบ กล่าวคือ ปัจจัยนำเข้า (Inputs) กระบวนการ (Process) และผลิตผล (Outputs) [10, 21] เช่น บริษัท IBM ซึ่งดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับโซลูชันวางระบบและด้านซอฟต์แวร์ระดับโลกที่มีนวัตกรรมด้านกระบวนการในการนำเสนอซอฟต์แวร์ที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับลูกค้าที่ใช้บริการจึงทำให้ธุรกิจมีความโดดเด่นในธุรกิจด้านซอฟต์แวร์ และเครือโรงแรม Hilton ได้ร่วมมือกับ IBM Watson เปิดตัว “คอนนี่” หุ่นยนต์คอนเซียร์ที่ทำหน้าที่ต้อนรับแขกที่เข้ามา Check-In ที่โรงแรม ซึ่งจะเห็นได้ว่าแม้แต่ธุรกิจด้านที่พกระดับโลกอย่างเครือ Hilton ก็ยังให้ความสำคัญต่อการนำนวัตกรรมมาใช้ในอุตสาหกรรมทำให้บริการอย่างมากยิ่งขึ้น เป็นต้น

3. นวัตกรรมโมเดลธุรกิจ (Business Model Innovation / Organization Innovation) เป็นรูปแบบนวัตกรรมทางการบริหารและกระบวนการบริหารจัดการองค์กรแบบใหม่ [14] ส่งผลต่อรูปแบบการทำงานการออกแบบผลิตภัณฑ์ การสร้างมูลค่าและความมั่งคั่งให้แก่ผู้มีส่วนได้เสียของบริษัท (Stakeholder) ได้แก่ ลูกค้า ผู้ถือหุ้น เจ้าของกิจการ ชุมชนและสังคม เพื่อเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจที่มีการเปลี่ยนแปลงแบบก้าวกระโดด [12] ซึ่งนวัตกรรมโมเดลธุรกิจเน้นการพัฒนากระบวนการดำเนินงานของธุรกิจให้มีความทันสมัย คู่แข่งขันทางธุรกิจสามารถเลียนแบบหรือทำตามได้ยาก มีการรีออกแบบระบบ (Re-Engineering) เพื่อทำให้ลดต้นทุนหรือเปลี่ยนกระบวนการที่จะพัฒนารูปแบบที่ดีขึ้นเพิ่มการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจกับลูกค้าเพื่อที่จะสามารถรักษาลูกค้าเก่าและดึงดูดลูกค้าใหม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างแบรนด์ การสร้างภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือของธุรกิจ รวมทั้งการสร้างเครือข่ายพันธมิตรทางธุรกิจ โดยนวัตกรรมโมเดลธุรกิจมีความแตกต่างจาก

นวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์และด้านกระบวนการที่จะเน้นรูปแบบไปที่พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-commerce) และบริษัทผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Firms) [15] ตัวอย่าง การออกแบบโมเดลธุรกิจที่ประสบความสำเร็จ เช่น บริษัทกูเกิล เสิร์ชเอ็นจินยักษ์ใหญ่ โดยก่อนหน้านี้โมเดลของกลุ่มธุรกิจเสิร์ชเอ็นจิน คือ การขายแบนเนอร์ลงบนเว็บไซต์แล้วคิดค่าโฆษณา แต่บริษัท กูเกิล กลับใช้การโฆษณาด้วยข้อความธรรมดาที่ผู้ใช้งานจะต้องกดค้นหาคีย์เวิร์ดของคำโฆษณานั้น ๆ ถึงจะเห็น ทำให้ผู้ลงโฆษณารับรู้ว่าการสื่อสารของพวกเขาประสบความสำเร็จแค่ไหน อันนำมาซึ่งการออกแบบโฆษณาให้โดนใจลูกค้ามากยิ่งขึ้น โดยรูปแบบของนวัตกรรมโมเดลธุรกิจจะมีรูปแบบของการเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมแบ่งเป็น 2 ประเภท [22-25]

1) นวัตกรรมที่มีลักษณะเปลี่ยนแปลงอย่างเฉียบพลัน (Radical/Revolutionary Innovation) เป็นรูปแบบของการเปลี่ยนแปลงโดยใช้แนวคิดใหม่ทั้งหมดและการออกแบบรูปลักษณ์ในการผลิตสินค้าหรือบริการในการพัฒนานวัตกรรม เช่น การเปลี่ยนแปลงรูปแบบโทรศัพท์จาก Cell Phone เป็นแบบสมาร์ตโฟน (Smart Phone) เป็นการเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมของการผลิตมือถือจากรุ่นใช้ปุ่มกดเป็นแบบมีแอปพลิเคชันในการรองรับการใช้งานอินเทอร์เน็ตและสามารถใช้งานโซเชียลเน็ตเวิร์คและแอปพลิเคชันสนทนา เช่น LINE Facebook YouTube และรูปแบบของการใช้ (E-commerce) เข้ามามีส่วนเปลี่ยนแปลง เช่น ธนาคารออมสิน ปรับเปลี่ยนรูปแบบการถอนเงินสดโดยไม่ต้องใช้บัตร ATM เปลี่ยนเป็นรูปแบบการให้บริการโดยใช้ MyMo Internet Banking ซึ่งทำให้การเบิกถอนเงินมีความสะดวกมากยิ่งขึ้นและลดต้นทุนในการจัดทำบัตร ATM การนำระบบการประเมินผลแบบ Balanced Score Card (BSC) มีตัวชี้วัดด้านลูกค้า ด้านการเงิน ด้านกระบวนการภายใน ด้านกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาแต่ละด้านเข้ามาใช้ในการประเมินผลการปฏิบัติงานของพนักงานแบบมุ่งผลลัพธ์ของงานในองค์การทำให้พนักงานเกิดความตื่นตัวและมีผลงานบรรลุได้ตามเป้าประสงค์เพิ่มมากขึ้น การพัฒนาเทคโนโลยีซึ่งนวัตกรรมโมเดลธุรกิจจะเน้นพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

(E-commerce) [24, 36] อาทิเช่น ด้านการชำระเงิน (e-Payment) เช่น การชำระเงินผ่านมือถือ (Mobile Payment) หรือที่เรียกว่ากระเป๋าเงินดิจิทัล ด้านการขนส่ง (e-Logistic) ได้แก่ บริษัท เฟดเอ็กซ์ เทรด เน็ตเวิร์คส์ ทรานสปอร์ต แอนด์ โบรคเคอริจ (ประเทศไทย) จำกัด เป็นผู้ให้บริการขนส่งแบบด่วนรายใหญ่ที่สุดของโลก ให้บริการรับส่งพัสดุทุกจุดหมายปลายทางทั่วโลก และด้านการตลาดออนไลน์ (e-Marketing) สามารถใช้ซื้อสินค้าและบริการ หรือการจัดส่งสินค้าภายในวันเดียว (Same-Day Delivery) เป็นการแข่งขันของอีคอมเมิร์ซที่จะมีการจัดส่งสินค้าภายในวันเดียวเพื่อให้ผู้บริโภคเกิดความประทับใจมากที่สุด เช่น Lazada Express หรือ Amazon Prime Now เป็นต้น

2) นวัตกรรมแบบค่อยเป็นค่อยไป (Incremental/ Relative Innovation) เป็นรูปแบบของการพัฒนาเปลี่ยนแปลงปรับปรุงรูปแบบหรือระบบการทำงานแบบค่อยเป็นค่อยไปที่ละเล็กทีละน้อยในการปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่เดิมตามความเชี่ยวชาญของธุรกิจให้มีประสิทธิภาพที่เพิ่มขึ้น [17] การเปลี่ยนแปลงแบบนี้ประกอบด้วย การแนะนำผลิตภัณฑ์ใหม่ การแนะนำเทคโนโลยีใหม่ ระบบใหม่ และกระบวนการใหม่ โดยใช้เทคโนโลยีในรูปแบบโครงสร้างหรือรูปลักษณะแบบเดิมซึ่งนวัตกรรมแบบค่อยเป็นค่อยไปนั้นจะสามารถปรับปรุงอย่างต่อเนื่องปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม [25] เช่น ตู้เย็นมีรูปแบบการเปลี่ยนระบบทำความเย็นให้มีคุณภาพเพิ่มขึ้นเครื่องปรับอากาศที่มีการปรับปรุงระบบฟอกอากาศและการทำงานให้มีประสิทธิภาพขึ้น เป็นต้น

ดังนั้น ธุรกิจต่าง ๆ ที่จะนำนวัตกรรมมาใช้นั้นจะต้องศึกษากระบวนการและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากภายนอก (Outside-In) เพื่อการเรียนรู้และปรับตัว เช่น บริษัท Clock Software ผู้ให้บริการโปรแกรมซอฟต์แวร์สำหรับธุรกิจโรงแรมที่พิกกล่าวไว้ ผู้ประกอบการในธุรกิจโรงแรมไม่ควรที่มองว่าการใช้รูปแบบบริการแบบ Self-Check-in เป็นการทำให้พนักงานในโรงแรมไม่มีงานทำจนไปสู่กระบวนการของการเลิกจ้าง แต่ควรจะมองนวัตกรรมที่ใช้ระบบเทคโนโลยีเข้ามา

เกี่ยวข้อง เป็นการช่วยในด้านกระบวนการให้บริษัทสามารถมีการพัฒนาพนักงาน เทคโนโลยีเป็นการทุ่มแรงพนักงานเพื่อทำให้พนักงานเหล่านั้นมีเวลาในการทุ่มเท ทำงานอย่างอื่นที่ต้องมีการดูแลเอาใจใส่ลูกค้า หรือการใช้แอปพลิเคชันโทรศัพท์มือถือ ที่สามารถจองเที่ยวบิน หรือที่พักราคาถูกโดยมีการเปรียบเทียบราคาให้เห็นได้ เทคโนโลยีเหล่านี้ล้วนเป็นความท้าทายของธุรกิจที่จะต้องคิดค้นนวัตกรรมเพื่อให้ ตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคและเป็นการแสวงหาโอกาสทางธุรกิจใหม่ ดังนั้น บุคลากรซึ่งเป็นสินทรัพย์ที่ทรงคุณค่าที่สุดในองค์การจะเป็นกลไกสำคัญในการ ขับเคลื่อนนวัตกรรมดังกล่าว

การสร้างองค์การแห่งนวัตกรรม

การสร้างองค์การนวัตกรรม (Innovation Organization) จุดเริ่มต้นเริ่มจาก ตัวบุคคล ทีมงาน และองค์การ ดังนั้น การส่งเสริมให้บุคลากรในองค์การมีการเรียนรู้ อย่างต่อเนื่องทั้งในความคิดเชิงระบบ ความสามารถที่เป็นเลิศส่วนบุคคล การทำงาน เป็นทีมและการมองเห็นภาพวิสัยทัศน์ร่วมกัน ทั้งองค์การจึงเป็นสิ่งสำคัญ ผู้บริหาร สามารถเริ่มต้นได้จากการส่งเสริมให้องค์การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) สนับสนุนและส่งเสริมให้บุคลากรได้เรียนรู้ปัจจัยต่าง ๆ ทั้งจาก ภายในและภายนอกอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ต้องฝึกฝนพัฒนาทักษะและหลักการ เรียนรู้แบบทั่วทั้งองค์การเพื่อให้บุคลากรมีการใช้ความรู้ในการพัฒนาตนเองเพิ่มขีด ความสามารถในการเปลี่ยนแปลงที่ตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมก่อให้เกิดแนวคิดที่ สร้างสรรค์ พัฒนาปรับปรุงให้เกิดนวัตกรรมทั้งด้านผลิตภัณฑ์ ด้านการบริการ กระบวนการทำงานในการดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืนอันนำมาซึ่ง ประสิทธิภาพในการดำเนินงานของธุรกิจเพื่อปรับองค์การให้กลายเป็นองค์การแห่ง นวัตกรรมมีองค์ประกอบสำคัญดังต่อไปนี้

1. มีการกำหนดทิศทาง วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกลยุทธ์ ที่ชัดเจนที่สามารถพัฒนาองค์การให้มุ่งสู่การเป็นองค์การแห่งนวัตกรรม รวมถึงความมุ่งมั่น

และทู่่มเทของผู้บริหาร และเมื่อทิศทางและความมุ่งม่นของผู้บริหารมีความชัดเจนแล้ว ต่อมีลักษณะโครงสร้างองค์การที่สามารถกระตุ้นและก่อให้เกิดนวัตกรรมภายใน องค์การ [27] โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีโครงสร้างองค์การที่มีความยืดหยุ่น (Modern Organization) ในระดับที่เหมาะสมที่จะกระตุ้นให้เกิดนวัตกรรมภายใน องค์การได้

2. การพัฒนาให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในองค์การ กระบวนการเรียนรู้ จะเกิดขึ้นได้เมื่อองค์การมีกระบวนการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลง มีความสำคัญ ต่อการบริหารความรู้ภายในองค์การ เนื่องจากเป็นการจัดเตรียมความพร้อมของ องค์การและมุ่งจัดการเปลี่ยนแปลงแนวคิดพฤติกรรมวัฒนธรรมการทำงานของคนใน องค์การตลอดจนเป็นการเตรียมความพร้อมขององค์การให้เกิดทัศนคติที่เอื้อต่อการ จัดการความรู้การที่จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในองค์การได้นั้นมีหลายเงื่อนไข และหลายปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ได้ ดังนี้ [17, 23]

2.1 การเตรียมการและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การเตรียมความพร้อม เช่น การมีส่วนร่วมและสนับสนุนจากผู้บริหารการจัดเตรียมโครงสร้างพื้นฐานของ องค์การ การจัดตั้งทีมหน่วยงานที่รับผิดชอบ การมีระบบการติดตามและ ประเมินผลการกำหนดปัจจัยแห่งความสำเร็จชัดเจน [28]

2.2 การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การเตรียมการให้บุคลากรมีการ ปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การเปลี่ยนความคิदनนั้นทำได้โดยให้มีต้นแบบของ ผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดี การสร้างบรรยากาศที่เป็นบวกมีอิสระที่จะคิดสร้างสรรค์ เปิดกว้างให้โอกาสบุคลากรแสดงความคิดเห็นให้กล้าคิด กล้าพูด กล้าเสนอความ คิดเห็นที่แปลกใหม่ บรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการทำงานที่เอื้อต่อ กระบวนการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ มีการจัดสำนักงานแบบเห็นหน้า เห็นตากันและพบปะกันเป็นการแลกเปลี่ยนเพื่อการต่อยอดแนวคิดใหม่ เน้นการ ปลุกฝังพนักงานให้มีวัฒนธรรมการทำงานที่เน้นการสร้างนวัตกรรม [2] เช่น บริษัท กรุงศรี คอนซูมเมอร์ ดำเนินธุรกิจบัตรเครดิตและสินเชื่อส่วนบุคคลได้มีการเปิดตัว

หุ่นโซเฟีย หุ่นยนต์ตัวแรกที่ได้รับสัญชาติพลเมืองซาอุดีอาระเบียตัวแรกของโลกมีความสามารถเสมือนมนุษย์มากมาสร้างแรงบันดาลใจแก่พนักงานของบริษัทในงาน 2018 Thailand Leadership Forum: Human-Robot Partnership นำเสนอความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่สามารถพัฒนาหุ่นยนต์ให้ทำงานร่วมกับมนุษย์ได้และทำให้บุคลากรของบริษัทตระหนักว่านวัตกรรมไม่ใช่เรื่องไกลตัวอีกต่อไปรวมทั้งในอนาคตก็ต้องทำงานร่วมกันส่งผลทำให้พนักงานทุกคนอยากพัฒนาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองให้มีทักษะใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง ทำให้การสร้างนวัตกรรมกลายเป็นค่านิยมของพนักงานและเป็นวัฒนธรรมขององค์กรในที่สุด ซึ่งองค์กรที่มีนวัตกรรมจะส่งผลให้ธุรกิจประสบผลสำเร็จ นวัตกรรมถือเป็นตัวแปรที่ส่งผลทางบวกให้มีความสามารถทางการแข่งขันสูงขึ้น

2.3 การสื่อสารในการบริหารการเปลี่ยนแปลงจะต้องสื่อสาร [21] ทำให้ทุกคนเข้าใจสิ่งที่องค์กรจะทำประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น ตลอดจนทุกคนจะมีส่วนร่วมในการดำเนินการได้อย่างไร ซึ่งจะทำให้ทุกคนอยากที่จะให้ความร่วมมือในการสร้างความเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ ต้องมีการสื่อสารแบบ 2 ทางระหว่างผู้บริหารระดับสูงและพนักงานระดับปฏิบัติการโดยบริษัทต้องส่งเสริมให้พนักงานยอมรับความคิดใหม่ ๆ ผู้บริหารต้องมีทัศนคติที่ดีต่อการรับฟังข้อเสนอแนะหรือคำวิจารณ์ และรูปแบบของการสื่อสารต้องทำให้เกิดความคล่องตัวในการสื่อสาร เช่น พนักงานทุกคนสามารถเสนอแนะหรือนำเสนอไอเดียต่าง ๆ ผ่านแอปพลิเคชันที่บริษัทสร้างขึ้น เป็นต้น

2.4 การฝึกอบรมและการเรียนรู้ เป็นการสร้างความเข้าใจและการตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาบุคลากรให้มีประสิทธิภาพและเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความสามารถในการพัฒนาตนเอง [29] โดยผ่านกระบวนการและเครื่องมือเพื่อช่วยให้เข้าถึงการถ่ายทอด แลกเปลี่ยนความรู้ได้สะดวกและรวดเร็ว อาจจะเริ่มจากโครงการที่มีขนาดเล็กที่กระตุ้นให้บุคลากรในองค์กรเห็นถึงความสำคัญและมีส่วนร่วมในการฝึกอบรมที่ทำงานร่วมกับบุคลากรต่างสาขาเพื่อการเรียนรู้ในการถ่ายทอดความรู้ การสร้างเครือข่ายกิจกรรมการฝึกอบรมเพื่อเปิดรับ

ความคิดที่มีความหลากหลาย [19] เช่น ประสบการณ์ตรง การสอนงาน การฝึกอบรม เป็นต้น มุ่งเน้นการเรียนรู้ ที่ปรับปรุง พัฒนาศักยภาพให้สูงขึ้นเพื่อทำให้องค์กรสามารถก้าวไปสู่องค์การแห่งนวัตกรรม

2.5 การวัดและประเมินผล เพื่อให้ทราบว่าการดำเนินการได้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่โดยรูปแบบของการวัดและประเมินผลในปัจจุบันที่นิยมจะนำ Balanced Scorecard ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้วัดการปฏิบัติงาน ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการเงินมีตัวชี้วัดในด้านของกำไรของยอดขาย ด้านลูกค้ามีตัวชี้วัดความพึงพอใจของลูกค้าและคู่ค้าโดยการดึงให้ลูกค้าเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการคิดค้นนวัตกรรมเพราะตัวลูกค้าจะเป็นคนที่รู้ความต้องการของตัวเองดีที่สุด และคู่ค้าคือผู้ที่เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง จึงสามารถช่วยให้องค์กรประหยัดเวลาและเงินทุนในการทำนวัตกรรม ด้านกระบวนการภายใน มีตัวชี้วัดเกี่ยวกับคุณภาพของสินค้าระยะเวลาในการผลิตสินค้าหรือบริการ ด้านการเรียนรู้และพัฒนามีตัวชี้วัดในการพัฒนาพนักงานให้มีการนวัตกรรมเพื่อต่อยอดธุรกิจขององค์กร รวมทั้ง การรักษาพนักงานที่มีความสามารถไว้กับองค์กร เป็นต้น [24] เพื่อนำผลของการวัดมาใช้ในการปรับปรุงแผนและการดำเนินการให้ดีขึ้น รวมทั้งนำมาใช้ในการสื่อสารกับบุคลากรในทุกระดับให้เห็นประโยชน์ของการวัดและประเมินผลซึ่งองค์การแห่งการเรียนรู้จะมองข้อผิดพลาดในการปฏิบัติงานเป็นโอกาสในการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาทักษะความรู้ความเข้าใจใหม่เพื่อพัฒนาในสิ่งที่ดีกว่า

2.6 การยกย่องชมเชยและการให้รางวัล เป็นการสร้างแรงจูงใจให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการมีส่วนร่วมของบุคลากรในทุกกระดับ เสริมแรงทางบวกให้กับพนักงานในองค์กรมีแรงกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน เช่น การให้รางวัลสำหรับความคิดใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน การจัดประกวดนวัตกรรมภายในแผนกหรือระหว่างแผนกต่าง ๆ เพื่อให้พนักงานได้แสดงความคิดสร้างสรรค์ และพนักงานจะรู้สึกดีเมื่อแนวคิดของแผนกตนเองมีการนำไปต่อยอดเป็นนวัตกรรมของบริษัท

สรุป การเรียนรู้ในองค์กรเป็นกระบวนการที่จะทำให้องค์กรได้เรียนรู้ ปัญหาและเรียนรู้ที่จะพัฒนาขีดความสามารถในการแก้ไขปัญหาทั้งในด้านการดำเนินงานและด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในลักษณะของการทำงานร่วมกัน เป็นทีมโดยอาศัยกระบวนการที่ประกอบด้วยการตรวจวินิจฉัยัยองค์กรซึ่งเป็นการช่วยให้องค์กรสังเกตเห็นสภาพปัญหาของตนชัดเจนขึ้น การสร้างทีมงานและลงมือ แก้ไขปัญหาร่วมกัน การสร้างองค์กรแห่งนวัตกรรมนั้นจะต้องสร้างให้เกิด **องค์การแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization)** โดยการเสริมสร้างวินัย 5 ประการ หรือที่เรียกว่า The Fifth Discipline ของ Senge [30] ซึ่งประกอบด้วย

1. **บุคคลที่มีความรอบรู้ (Personal Mastery)** การพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรเริ่มจากการเรียนรู้ระดับบุคคลผ่านการเรียนรู้และการ ส่งเสริมให้มีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอที่เน้นการเรียนรู้ในที่ทำงานการเรียนรู้ กระบวนการทำงานเพื่อเป็นการขยายขีดความสามารถให้มีความเชี่ยวชาญ ชำนาญ มากขึ้นจนสามารถที่จะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้

2. **รูปแบบความคิดและมุมมองที่เปิดกว้าง (Mental Models)** รูปแบบความคิด ความเข้าใจของบุคคลมีอิทธิพลต่อเจตคติ ทศนคติ และพฤติกรรม ในการปฏิบัติงานของบุคคลในองค์กรซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่จะเกิดขึ้นจึงจำเป็นที่ผู้บริหารต้องพัฒนาบุคลากรให้มีการ เรียนรู้และเข้าใจถึงความต้องการส่วนบุคคลกับสิ่งที่องค์กรต้องการโดยเปิดเวทีให้ มีการเรียนรู้ร่วมกันสร้างบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนแนวความคิดในการ ปฏิบัติงานจัดให้มีการพูดคุยในรูปเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ [13] จะ ส่งผลทำให้บุคลากรในองค์กรมีแนวความคิดไปในแนวทางเดียวกัน สร้างความ เข้าใจที่ดีในการเปลี่ยนแปลงเป็นองค์กรนวัตกรรม

3. **การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Shared Vision)** วิสัยทัศน์ร่วมกัน จะเป็นศูนย์รวมทางความคิดพลังการขับเคลื่อนภารกิจต่าง ๆ ขององค์กรให้ สามารถดำเนินการไปได้และถือเป็นพันธสัญญาาร่วมกันระหว่างบุคลากรและ

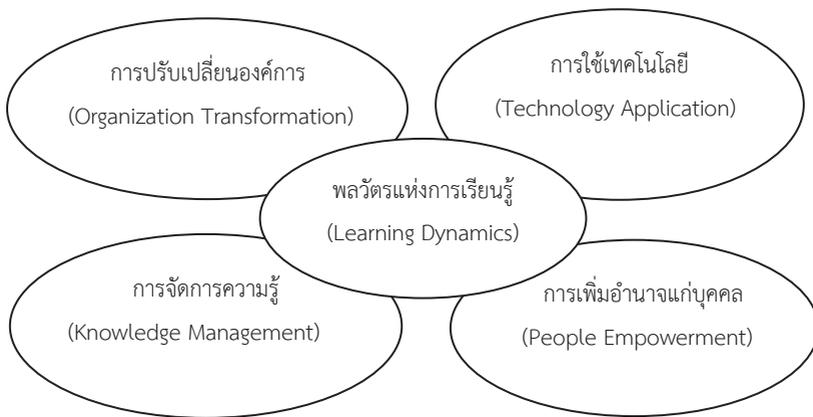
องค์การที่จะต้องดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันจะส่งผลให้เกิดการสร้างแรงบันดาลใจ ความมุ่งมั่นเพื่อเป็นแรงผลักดันให้ทุกคนในองค์การเกิดความคิดและทำในสิ่งที่ส่งผลสำเร็จต่อองค์การ โดยผู้บริหารทุกระดับควรสนับสนุนให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกัน [16] ในการเป็นองค์การแห่งนวัตกรรมเพื่อทำให้พนักงานเกิดความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญที่จะสร้างองค์การให้เป็นองค์การแห่งนวัตกรรมต่อไป

4. การเรียนรู้ของทีมร่วมกัน (Team Learning) การพัฒนาทีมให้เป็นองค์การแห่งนวัตกรรมนั้นต้องประสานความสัมพันธ์กันโดยการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกในองค์การแต่ละคน เรียนรู้ด้ว้ผ่านการพูดคุย การถ่ายทอดความรู้ การระดมสมอง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง จนเกิดเป็นความคิดร่วมกันของกลุ่มนำไปสู่การปรับทิศทางให้เหมาะสมสร้างแนวทางที่ช่วยให้ทุกส่วนในองค์กรสามารถทำงานได้อย่างสร้างสรรค์

5. การคิดอย่างเป็นระบบ (Systems Thinking) การจะก้าวไปสู่องค์การแห่งนวัตกรรมได้นั้น บุคลากรในองค์การต้องมีระบบการคิด การทำความเข้าใจนโยบายของบริษัทต้องพิจารณาในรูปแบบการเชื่อมโยงองค์ประกอบกลยุทธ์ธุรกิจอย่างเป็นระบบเพื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันทั้งภาคส่วน โดยลักษณะของการคิดอย่างเป็นระบบนั้นจะต้องคิดในเชิงกลยุทธ์ คิดทันเหตุการณ์ ต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อบริษัท และการคิดมองเห็นโอกาสเพื่อสามารถนำมากำหนดแนวทางปฏิบัติเชิงรุกได้อีกด้วย

การพัฒนาในองค์การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ที่การเสริมสร้างวินัย 5 ประการให้เกิดขึ้นและนำไปปฏิบัติเป็นรูปธรรมในการทำงานระดับบุคคล ทีมงาน และระดับองค์การที่มีความสอดคล้องกับกลยุทธ์ทางธุรกิจที่ได้วางไว้ซึ่งมีการจัดการความรู้ในการปรับเปลี่ยนและค้นหาริธีใหม่ ๆ ในการผลิตผลิตภัณฑ์ หรือบริการอันจะนำมาเพิ่มประสิทธิผลในการดำเนินงานขององค์การ สร้างขีดความสามารถในการเรียนรู้้องค์การทำให้คนในองค์การเห็นว่าทุกสิ่งที่ทำอยู่แล้วนั้นเป็นการเรียนรู้ทั้งสิ้น

กระบวนการในการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นและสามารถเก็บเกี่ยวความรู้จากประสบการณ์นั้น ๆ ไว้เป็นสินทรัพย์ทางปัญญา (Intellectual Asset) ที่สามารถเลือกนำมาใช้ในอนาคต โดย Marquardt ให้ความสำคัญกับระบบการเรียนรู้ในฐานะที่เป็นระบบย่อยหลักในการสร้างองค์การแห่งการโดยแบ่งองค์ประกอบของการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ออกเป็น 5 ด้าน [31] ดังแสดงในภาพ 1

ภาพ 1 Five Elements of Learning Model

ที่มา: Michael J. Marquardt [31]

1. การปรับเปลี่ยนองค์การ (Organization Transformation) องค์การจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์โดยมีโครงสร้างขององค์การแบบ Streamlined Structure เป็นองค์การที่มีสายบังคับบัญชาแบบแบนราบ (Flat) ซึ่งเป็นแบบที่มีความคล่องตัวในการบริหารจัดการเพื่อเอื้อต่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน และสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับพนักงานทุกคนในองค์การ ตลอดจนมุ่งให้เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ร่วมกันในองค์การ องค์การต้องการวางรากฐานไว้เพื่อสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ [25] ได้แก่ วิสัยทัศน์ (Vision) ซึ่งเป็นเสมือนเข็มทิศนำองค์การไปยังเป้าหมายที่พึงประสงค์ วิสัยทัศน์เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนานวัตกรรมต้องคำนึงถึงความต้องการของลูกค้า

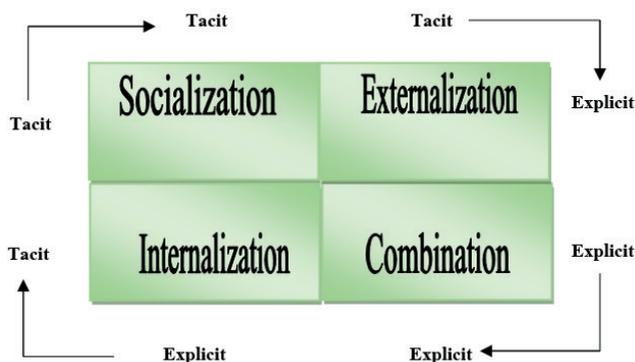
หรือชุมชน “เราต้องมีหัวใจที่จะช่วยเหลือชุมชน” (Corporate Social Innovation) เมื่อบริษัทมีวิสัยทัศน์เช่นนี้องค์กรก็จะต้องดำเนินการให้ได้ดังวิสัยทัศน์ที่ตั้งไว้ [28]

กลยุทธ์ (Strategy) เป็นวิธีการที่จะทำให้ไปถึงยังเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ โดยรูปแบบกลยุทธ์ที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม ดังนี้ แผนกลยุทธ์ระดับองค์กร (Corporate Strategy) แผนกลยุทธ์ระดับการแข่งขัน (Competitive Strategy) และแผนกลยุทธ์ระดับหน้าที่ (Functional Strategy) โครงสร้างองค์กร (Structure) เป็นปัจจัยสนับสนุนให้มีการทำหน้าที่ในทุกภาคส่วนอย่างเหมาะสม [19] และที่สำคัญ คือ วัฒนธรรมองค์กร (Organization Culture) ซึ่งเป็นความเชื่อหรือค่านิยมของคนในองค์กรที่ต้องเอื้อต่อการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่จะก่อให้เกิดนวัตกรรมภายในองค์กร [29] เช่น ค่านิยมการทำงานเป็นทีม การบริหารจัดการตนเอง การมอบอำนาจ กระจายอำนาจ การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2. ความสามารถในการจัดการความรู้ (Knowledge Management)

การจัดการความรู้ถือเป็นเครื่องมือทางการบริหารที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพงานสร้างสรรค์ที่จะเกิดขึ้นโดยองค์กรชั้นนำระดับโลก Microsoft, IBM, Google ใช้รูปแบบของการจัดการความรู้เป็นเครื่องจักรในการขับเคลื่อนองค์กรสร้างนวัตกรรม ผลักดันให้เกิดการสร้างนวัตกรรม และสามารถยกระดับคุณภาพมาตรฐานการให้บริการช่วยให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาของบุคลากรที่จะทำให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมทั้งทำให้องค์กรมีศักยภาพในการแข่งขันสูง องค์กรประกอบความสามารถในการจัดการความรู้ในการจัดการความรู้กับความสามารถทางนวัตกรรมของผู้ประกอบการที่มีนวัตกรรมในประเทศไทย มีอยู่ 6 ด้าน คือ เทคโนโลยี โครงสร้าง วัฒนธรรม ความเชี่ยวชาญ การเรียน และสารสนเทศโดยจะต้องมีการเชื่อมโยงและบูรณาการผ่านกระบวนการจัดการความรู้ทั้ง 4 กระบวนการ [13, 32-33] ซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอน 4 ขั้นตอน คือ การแสวงหาคำความรู้ (Acquisition) การสร้างองค์ความรู้ (Creation)

การจัดเก็บความรู้ (Storage) และการถ่ายโอนและการใช้ประโยชน์จากความรู้ (Transfer and Utilization) การจัดการความรู้ต่าง ๆ ขององค์การบุคลากรทุกคน ต้องมีส่วนร่วมซึ่งกันและกัน การจัดการความรู้ ประกอบไปด้วย ระบบย่อยด้านความรู้เป็นการจัดการกับความรู้ และสร้างความรู้ของได้ ขยายผลของความรู้ใน องค์การแห่งการเรียนรู้ที่เรียกว่า SCEI- knowledge Conversion Process หรือ SCEI Model [34] ที่เป็นวงจรในการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่องในด้านการสร้างสรรค์ขององค์การ ดังภาพ 2

ภาพ 2 Nonaka's SECI Model

ที่มา : Nonaka & Takeuchi [34]

รูปแบบระดับการเรียนรู้ของบุคคลในองค์การแห่งการเรียนรู้เพื่อให้เกิดนวัตกรรมสร้างสรรค์โดยสามารถอธิบายในแต่ละขั้นได้ ดังนี้

2.1 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Socialization) เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์โดยตรงที่มีอยู่ในตัวบุคคลผ่านกระบวนการถ่ายโอนความรู้ระหว่างบุคคลหรือระหว่างกลุ่มที่มีความสามารถในองค์การทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการโดยผ่านรูปแบบการเรียนรู้แบบสอนงาน (Mentor) การฝึกอบรมระหว่างการทำงาน (On the Job Training) และการแลกเปลี่ยนความรู้ผ่าน

กระบวนการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น การพูดคุย การสังเกต การลงมือปฏิบัติตาม การเข้าไปมีส่วนร่วม [15] จะทำให้ผู้ที่ปฏิบัติเกิดการเรียนรู้ได้มากขึ้น

2.2 การสกัดความรู้จากตัวบุคคล (Externalization) เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้จากตัวบุคคลที่มีความรู้ ประสบการณ์ผ่านทาง การสื่อสาร การสนทนาพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ให้บุคคลในองค์กรได้เข้าใจและมีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อนำเสนอในรูปขององค์ความรู้ที่เป็นรายงาน คู่มือการทำงาน บทความ ตำรา การแสดงให้เห็นการเรียนรู้เพื่อแสวงหาสิ่งใหม่ ๆ จากภายนอกเพิ่มเข้ามาให้ตอบสนองความต้องการของลูกค้าทันต่อโลกของกระแสการเปลี่ยนแปลง เป็นความรู้ที่สำคัญต่อความสามารถในการแข่งขันของบริษัท [11]

2.3 การประสานความรู้ (Combination) เป็นการผนวกหรือเชื่อมโยงความรู้ภายในตัวบุคคลกับความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาค้นคว้าวิจัย เอกสารตำรา แล้วหาแนวปฏิบัติที่ดีที่สุดที่เหมาะสมกับองค์กรโดยมีการอ้างอิงงานวิจัย บทความที่น่าเชื่อถือที่สามารถนำมาผนวกกับการสร้างนวัตกรรมสร้างสรรค์ พิจารณาว่านวัตกรรมใดที่เหมาะสมกับองค์กรเพื่อนำมาสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ขององค์กร และกระจายความรู้ที่ได้รับนั้นผ่านรูปแบบการประชุมหรือกันขององค์กรเพื่อให้สมาชิกได้รับทราบ

2.4 การฝังความรู้ (Internalization) เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้โดยการเชื่อมโยงความรู้ที่ได้รับแล้วนำมาปฏิบัติจนเกิดความรู้ ประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญโดยการนำความรู้เชิงทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติงานจนเกิดทักษะและความชำนาญในเรื่องที่ปฏิบัติอยู่เป็นประจำและนำความรู้ที่ได้รับเหล่านั้นไปถ่ายโอนหมุนเวียนต่อไปภายในองค์กร [28] จะทำให้เกิดความรู้ใหม่ที่เพิ่มขึ้นต่อไป

SECI's Model เป็นรูปแบบความรู้ที่เกิดขึ้นของบุคลากรที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในองค์กรเกิดการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดรูปแบบการทำงาน เกิดบรรยากาศการทำงานที่ดีจะช่วยส่งผลต่อการสร้างนวัตกรรม ให้เกิดขึ้นภายในองค์กรขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่าง ๆ อันได้แก่ ปัจจัย

สภาพแวดล้อมขององค์การมุ่งเน้น การลงทุนเพื่อพัฒนาเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์วัฒนธรรมองค์การที่เน้นเป้าหมายในเรื่องนวัตกรรมร่วมกันและการปฏิบัติงานขององค์การที่วัดความสำเร็จในการจัดการนวัตกรรม รวมทั้งปัจจัยขององค์การที่พร้อมเปิดใจรับการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และที่สำคัญผู้บริหารหรือผู้นำองค์การต้องพร้อมช่วยกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์นำทีมพนักงานหาโอกาสและช่องทางการเรียนรู้ [15, 34] ถือได้ว่าเป็นการบริหารแนวใหม่เป็นดัชนีที่สำคัญเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาบุคลากรในหน่วยงานนั้น ๆ ซึ่งการจัดการความรู้นั้นต้องการทั้งวิธีที่เป็นเชิงรุกและเชิงรับโดยเริ่มต้นตั้งแต่การจัดการหาความรู้ทั้งจากภายในและภายนอกองค์การออกแบบสภาพแวดล้อมที่เป็นสัมพันธ์กับการสร้างองค์การแห่งนวัตกรรมแล้วนำมาปรับให้เกิดการสร้างสรรค์ให้สามารถใช้ได้กับองค์การมีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ นำมาถ่ายทอดและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับองค์การต่อไป

3. การใช้เทคโนโลยี (Technology Application) การมีเครื่องมือเทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนา (R&D) ที่ทันสมัยถือเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่ช่วยให้การสร้างองค์การแห่งนวัตกรรมมีความสะดวกมากยิ่งขึ้น โดยประเภทของเทคโนโลยีที่ช่วยในการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้มี 2 ประเภท คือ เทคโนโลยีสำหรับการจัดการความรู้ [35] เป็นการใช้เพื่อการจัดเก็บและแลกเปลี่ยนความรู้แก่กัน ประเภทที่สอง คือ เทคโนโลยีที่ใช้ในการเพิ่มพูนความรู้เป็นการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ในการสร้างการเรียนรู้แก่ผู้เรียนได้อย่างสะดวกมากขึ้น [21] องค์การจะต้องจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกและเอื้อต่อการเรียนรู้ของสมาชิกทุกคนในองค์การมีการจัดตั้งทีมงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ระบบ Wi-Fi ระบบ Intranet ที่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็วรวมทั้งมีการจัดฝึกอบรมบุคลากรให้สามารถใช้คอมพิวเตอร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เทคโนโลยีที่ใช้ในการปฏิบัติงานทางด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ Web portals ใช้สำหรับการลงทะเบียนประวัติพนักงาน Application Service Providers (ASP) ใช้สำหรับผู้ประกอบการที่

ต้องการจ้างงานโดยการควบคุมผ่านทางระบบคอมพิวเตอร์ Streaming PC Video การฝึกอบรมผ่านระบบทางไกล E-Learning Web-Based Learning การพัฒนาพนักงาน ผ่านระบบออนไลน์จะทำให้พนักงานมีการเรียนรู้ตลอดเวลา [13, 27, 35] การทำงานแบบ Digital Workplace ที่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลของพนักงานในที่ทำงานร่วมกัน มีการติดตามงานผ่านระบบคลาวด์ [5] หรือบริษัทมีการส่งเสริมให้พนักงานมีการแลกเปลี่ยนความรู้โดยการจัดทำเว็บบล็อกเพื่อใช้ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในงานด้านต่าง ๆ ระหว่างพนักงานด้วยกันบริษัทที่มีการใช้เทคโนโลยี รวมทั้งการวิจัยและพัฒนาในการส่งเสริมพนักงานให้เกิดการเรียนรู้นั้นสามารถส่งผลให้เกิดมูลค่าเพิ่มในการแข่งขันสูงขึ้น และในยุคประเทศไทย 4.0 จากการเป็นประเทศที่ใช้แรงงานและพึ่งพาอุตสาหกรรมการส่งออกเป็นหลักไปสู่ประเทศที่มีความโดดเด่นด้วยเศรษฐกิจที่ต่อยอดจากความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม องค์กรธุรกิจต้องใช้เทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องในการจำหน่ายสินค้า การให้บริการผ่านช่องทาง E-Marketplaces ส่งผลให้เกิดความต้องการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่มีการต่อเชื่อมกับระบบซอฟต์แวร์สูงเพิ่มขึ้น [35] ดังนั้น องค์กรต้องทำให้นักกรสามารถผสมผสานทักษะ ประสบการณ์ ร่วมกับการปรับใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ได้อย่างลงตัวมีการเตรียมความพร้อมบุคลากรอนาคตเพื่อการฝึกอบรม ศึกษางาน การเข้าร่วมโครงการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับการต่อยอดสู่องค์กรนวัตกรรมในการปรับตัวให้ธุรกิจเพื่อให้ทันต่อคู่แข่ง

4. การเพิ่มอำนาจแก่บุคคล (People Empowerment) ผู้บริหารสูงสุด (CEO) เป็นผู้ที่มีความสำคัญมากในการผลักดันให้เกิดการสร้างสรรค นวัตกรรมของบริษัท [24] เป็นผู้กำหนดนโยบายให้บุคลากรปฏิบัติตามนโยบาย ผู้บริหารสูงสุดต้องให้อำนาจในการตัดสินใจแก่ผู้ที่ตนได้มอบหมายงานให้ไปปฏิบัติ ซึ่งอาจเป็นผู้บริหารระดับกลางและผู้บริหารระดับกลางต้องทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง (Mentor) ผู้แนะนำ (Coach) มีการทำงานร่วมกับผู้ปฏิบัติงานแบบเป็นทีม ผู้บริหารระดับสูงและผู้บริหารระดับกลางจะเป็นคนที่จะให้อำนาจในการตัดสินใจใน

การทำงานกับพนักงาน [14] จึงเปรียบเสมือนผู้สร้างและผลักดันให้เกิดนวัตกรรม การเพิ่มอำนาจแก่บุคคล ได้แก่ การพัฒนาโครงสร้างองค์การให้สนับสนุนการสื่อสารที่รวดเร็ว การมอบหมายอำนาจและตัดสินใจให้แก่ผู้ปฏิบัติงานบุคคลใน องค์การนั้นเป็นแกนหลักขององค์การแห่งการเรียนรู้และสามารถเพิ่มนวัตกรรมได้ เนื่องจากเป็นผู้นำข้อมูลและปรับเปลี่ยนข้อมูลให้เกิดเป็นความรู้ที่มีคุณค่าในระบบ ย่อยด้านบุคคล [25, 33] ประกอบด้วย พนักงาน ผู้บริหาร/ผู้นำลูกค้าคู่ค้า พันธมิตร และชุมชน

5. พลวัตแห่งการเรียนรู้ (Learning Dynamics) องค์การจะต้องให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้เพราะการเรียนรู้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้เกิดขึ้นได้อย่าง มหาศาล ผู้บริหารระดับสูงมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้บริหารในฝ่ายต่าง ๆ พุดคุยในเรื่องของการพัฒนาพนักงานให้มีความสามารถตามที่ต้องการกำหนด เป้าหมายไว้ [26] มีการจัดบรรยากาศภายในองค์การให้เอื้อต่อสมาชิกในองค์การ เกิดการเรียนรู้ร่วมกันทั้งองค์การ ประกอบด้วย บุคลากรจะต้องมีการพัฒนาทักษะใน การเรียนรู้สามารถมีวิธีการส่งเสริมและเพิ่มพูนความรู้ให้กับตนเอง คุณลักษณะของ องค์การการเรียนรู้มีผลดีต่อการสร้างสรรค์นวัตกรรมของบริษัทตลอดจนมีการ แลกเปลี่ยนความรู้ รวมทั้งมีความสามารถในการคิดและปฏิบัติงานที่สลับซับซ้อน ร่วมกับทีมงานได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ การเรียนรู้ถือเป็นระบบหลักที่ เป็นแกนสำคัญของการสร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ซึ่งสามารถจำแนกการเรียนรู้ได้ 3 ระดับคือ ระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับองค์การซึ่งในแต่ละระดับของการ เรียนรู้นั้นต้องเริ่มที่ทักษะของตัวบุคลากรแต่ละคนซึ่งต้องมี 5 ประการเพื่อสามารถ เรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ [2, 18, 20] ได้แก่ ความคิดเชิงระบบ (Systematic Thinking) แบบแผนความคิด (Mental Model) ความรอบรู้แห่งตน (Personal Mastery) การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) และการสนทนาสื่อสารกัน (Dialogue) โดยวิธีในการเรียนรู้ที่มีความสำคัญในการสร้างการเรียนรู้ในบริบทของ องค์การแห่งการเรียนรู้มี 3 ประเภท คือ 1) การเรียนรู้เพื่อการปรับตัว (Adaptive

Learning) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในอดีตเพื่อการปรับปรุงในอนาคต
2) การเรียนรู้โดยการกระทำ (Action Learning) เป็นการเรียนรู้ที่นำเอาสถานการณ์
หรือสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริงมาเป็นฐานของการเรียนรู้ และ 3) การเรียนรู้เพื่อมุ่งสู่
เป้าหมายขององค์กร (Anticipatory Learning) เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งสนองตอบ
ความสำเร็จของเป้าหมายองค์กร เช่น วิสัยทัศน์ (Vision) พันธกิจ (Mission) เป็นต้น

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

กระบวนการที่จะสร้างองค์กรให้เป็นองค์กรนวัตกรรมเพื่อแข่งขันใน
ปัจจุบันนั้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ภายในองค์กรนับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด
ในการเพิ่มศักยภาพบุคลากรในการมุ่งเน้นการแข่งขันทางด้านนวัตกรรมผลิตภัณฑ์
กระบวนการที่สอดคล้องกับการผลิตที่มุ่งเน้นต้นทุนต่ำแต่ได้ผลกำไรที่สูงโดยการ
พัฒนานักคิดให้เกิดขึ้นในองค์กรเน้นความรู้ ทักษะ ความสร้างสรรค์ในการคิดค้น
มาประยุกต์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ขององค์กรโดยมุ่งเน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มในตัว
สินค้าและบริการเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันระหว่างธุรกิจ ซึ่งต้อง
คำนึงถึงวิสัยทัศน์ พันธกิจ ค่านิยมองค์กร และเป้าหมายธุรกิจขององค์กรในการ
ดำเนินตามกลยุทธ์ ที่ทางองค์กรได้วางไว้ โดยต้องมีการวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จ
ในการเชื่อมโยงงานพัฒนาบุคลากรสู่การพัฒนาองค์กรโดยต้องได้รับการสนับสนุน
จากของผู้บริหารระดับสูง มีการสร้างจิตสำนึกและแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง
อย่างจริงจัง การส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการฝึกอบรมและพัฒนาตนเอง การ
ยกระดับทักษะทั้งด้านปฏิบัติการและด้านการบริหาร การบริหารการเปลี่ยนแปลงสู่
การปฏิบัติ การประเมินผลและติดตามผลอย่างเป็นระบบในด้านของความพึงพอใจ
ในการฝึกอบรม ด้านการเรียนรู้ ด้านพฤติกรรมและผลลัพธ์ทางธุรกิจซึ่งต้องเน้น
เกี่ยวกับผลกำไรที่จะสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับองค์กรได้ด้วย รวมทั้งเน้นการ
ทำงานที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งในแง่ของงานและความสุขในการทำงานที่เอื้อต่อการ

ทำงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานโดยพัฒนาบุคลากรให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ที่ไม่สิ้นสุดในการพัฒนาศักยภาพ

ข้อเสนอแนะในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไปสู่องค์กรนวัตกรรมนั้นควรมีการบูรณาการประยุกต์ใช้ทรัพยากรมนุษย์ภายในองค์กรโดยนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีส่วนช่วยในการพัฒนาบุคลากรเน้นการฝึกอบรมที่มีความยืดหยุ่น ใช้การจัดการความรู้ผ่านระบบคลาวด์และการทำงานให้เป็นแบบ Digital Workplace พนักงานสามารถแลกเปลี่ยนความรู้หรือจัดการความรู้ที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพ โดยผู้บริหารขององค์กรต้องสร้างค่านิยมให้บุคลากรใช้ความรู้ในการแก้ปัญหาในการทำงาน สร้างค่านิยมในการถ่ายโอนความรู้ทั้งภายในและภายนอกองค์กรที่จะสามารถนำความรู้ใหม่ที่ได้มาพัฒนาเป็นนวัตกรรมที่สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับองค์กร

เอกสารอ้างอิง

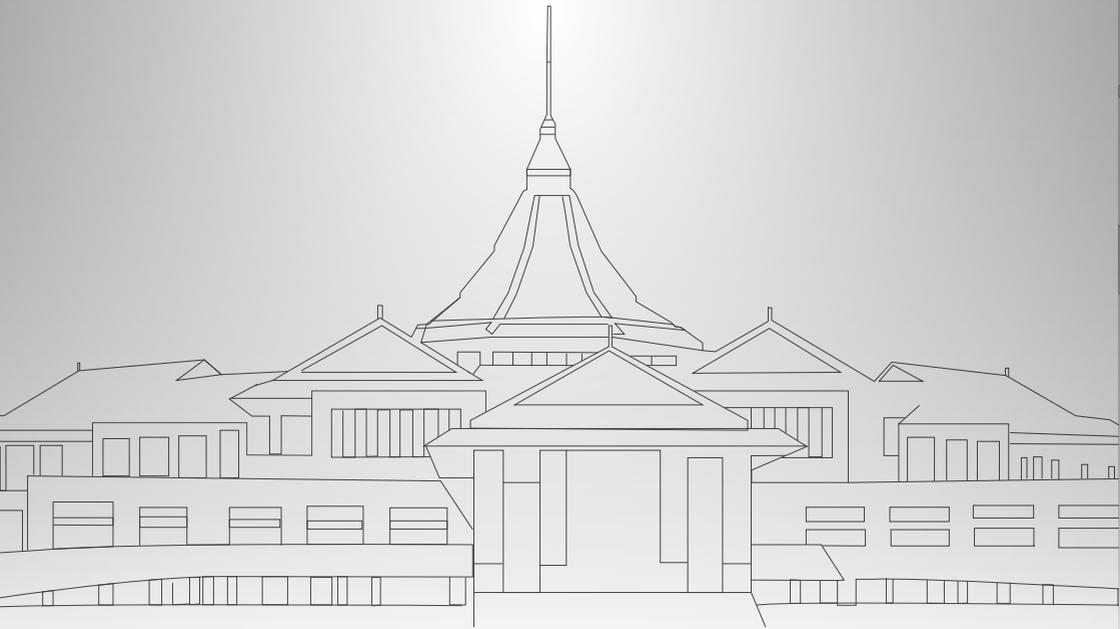
- [1] Swanson, R. A., & Holton, III. Elwood, F. (2008). *Foundations of human resource development*. California: Berrett-Koehler Publishers, Inc.
- [2] Setyawati, S. M., Rosiana, M., & Shariff, M. N. M. (2017). Competitive advantage as mediating variable on the relationship between innovation and business performance on SMES in Purwokerto Province. *Saudi Journal of Business and Management Studies*, 2(7), 693-699.
- [3] Girotra, K., & Netessine, S. (2014). Four paths to business model innovation. *Harvard Business Review*. 92(7), 96-103.
- [4] Office of the Civil Service Commission (OCSC). (2016). *Thailand in the context of Thailand 4.0 under Constitution of The Kingdom of Thailand 2017*. Bangkok: Office of the Civil Service Commission (OCSC). (In Thai)

- [5] Teanravisitsagool, P. (2016). *Prep-course in human resources management in the context of Thailand 4.0 under New Draft Constitution of the Kingdom of Thailand*. Bangkok: Office of the Civil Service Commission (OCSC). (In Thai)
- [6] Kusumavalee, S. (2016). HR 4.0 trends and move@ Thailand 4.0. *HR Society Magazine*, 14(164), 36-39.
- [7] Buanoi, D. (2016). Innovation and creativity. *Journal of Management and Marketing*, 3(1), 1-12. (In Thai)
- [8] Aujirapongpan, S., Vadhanasindhu, P., Chandrachai, A., & Cooperat, P. (2010). Innovation: Capability of the entrepreneurs. *Journal of Business Administration*, 33(128), 49-65. (In Thai)
- [9] McKeown, M. (2008). *The truth about innovation*. London: Prentice Hall.
- [10] Schilling, M. A. (2008). *Strategic management of technological innovation*. (2nd Ed.). NY: McGraw-Hill Education.
- [11] Solberg, S. K., & Tontini, G. (2013). Knowledge management system and human resource management policies for innovation benchmarking: A study of ST Ericsson. *Journal of International Journal of Innovation Science*, 5(3), 159-169.
- [12] Kaplan, S. (2012). *The business model innovation factory: How to stay relevant when the world is changing*. New Jersey: Wiley & Sons.
- [13] Fatemeh, N., Mohammad, H., Zolghadr S., & Ali, Z. S. (2017). Organizational knowledge documentation in project-based institutes. *Electronic Library*, 35(5), 994-1012.

- [14] Stefano, B., & Antonino, V. (2017). Ethics, technology and organizational innovation. *Journal of Business Ethics*, 143(2), 223-226.
- [15] Quaddus, M. A., & Woodside, A. G. (2015). *Sustaining competitive advantage via business intelligence, knowledge management, and system dynamics*. Bingley, UK: Emerald Group Publishing Limited.
- [16] Maggie, F. (2017). Leadership reflections: leadership skills for knowledge management. *Journal of Library Administration*, 57(6), 674-682.
- [17] Loewe, P., & Chen, G. (2007). Changing your company's approach to innovation. *Strategy & Leadership*. 35(6), 18-26. Retrieved from <http://doi.org/10.1108/10878570710833723>. on 7 November 2017.
- [18] Inauen, M., & Schenker, W. A. (2012). Fostering radical innovations with open innovation. *European Journal of Innovation Management*, 15(2), 212-231. Retrieved from <https://doi.org/10.1108/14601061211220986>. on 7 November 2017.
- [19] Chandra, M., & Neelankavil, J. P. (2008). Product development and innovation for developing countries: potential and challenges. *Journal of Management Development*, 27(10), 1017-1025.
- [20] Eisingerich, A. B., Bell, S., & Tracey, P. (2010). How can clusters sustain performance? The role of network openness, and environmental uncertainty. *Research Policy*, 39(2), 239-253.

- [21] Whelan, E., Parise, S., de Valk, J., & Aalbers, H. L. (2011). Creating employee networks that can deliver open innovation. *MIT Sloan Management Review*, 53(1), 37-44.
- [22] Sabir, R. I., & Sabir, R. M. (2010). Managing technological innovation: China's strategy and challenges. *Journal of Technology Management in China*, 5(3), 213-226.
- [23] Gailly, B. (2011). *Developing innovative organizations: A roadmap to boost your innovation potential*. U.K.: Palgrave Macmillan.
- [24] Sariol, A. M., & Abebe, M. A. (2017). The influence of CEO power on explorative and exploitative organizational innovation. *Journal of Business Research*, 73, 38-45.
- [25] Aalbers, R., & Dolfsma, W. (2014). Innovation despite reorganization. *Journal of Business Strategy*, 35(3), 18-25.
- [26] Morten, B. H., & Norup, I. (2017). Leading the implementation of ICT innovations. *Public Administration Review*, 77(6), 851-860.
- [27] Sabanovic, A., & Solberg S. K. (2012). Customers' expectations and needs in the business intelligence software market. *Journal of Intelligence Studies in Business*, 2(1), 29-40.
- [28] Salopek, J. J. (2013). The very BEST learning organization of 2013. *Talent Development*, 67(10), 34-82.
- [29] Hamel, G., & Breen, B. (2009). *The future of management*. Boston, MA.: Harvard Business School Press.
- [30] Senge, P. M. (2006). *The fifth discipline: The art and practice of the learning organization*. USA: Doubleday.

- [31] Marquardt, M. J. (2017). Building the learning organization for human resource development among ASEAN countries. In *National Conference Faculty of Human Resource Development*. Ramkhamhaeng University, April 3, 2017, 16-42.
- [32] Aujirapongpan, S., Vadhanasindhu, P., Chandrachai, A., & Cooparat, P. (2011). Knowledge management capability and innovativeness of innovation entrepreneurs in Thailand. *Nida Development Journal*, 51(1), 157-199. (In Thai)
- [33] Ahmed, P. K. (2010). *Innovation management: Context, strategic, system and process*. U.K.: Pearson Education.
- [34] Nonaka, I., & Takeuchi, H. (1995). *The knowledge-creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation*. New York: Oxford University Press.
- [35] Gobbo, J. A. Jr., & Olsson, A. (2010). The transformation between exploration and exploitation applied to inventors of packaging innovations. *Technovation*, 30(5), 322-331.

ความแตกต่างสู่ความได้เปรียบและเสียเปรียบ
ในเชิงการแข่งขันของกิจการเพื่อสังคม:
การศึกษาเบื้องต้น
Differences Causing Competitive Advantages
and Disadvantages of Social Enterprise:
A Primary Study

ส.ศิริชัย นาคอุดม^{1*} และรุ่งรวี จิตภักดี²
Sor Sirichai Nakudom^{1*} and Rungrawee Jitpakdee²

¹ นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ สำนักวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ นครศรีธรรมราช 80161

² อ., สำนักวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ นครศรีธรรมราช 80161

¹ Ph.D. student in Business Administration Program , School of Management, Walailak University, Nakhon Si Thammarat, 80161, Thailand

² Lecturer, Dr., School of Management, Walailak University, Nakhon Si Thammarat 80161, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: ajandinsor@gmail.com

(Received: October 17, 2017; Revised: January 29, 2018; Accepted: February 2, 2018)

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของบทความเพื่อ 1) เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกิจการเพื่อสังคมกับกิจการทั่วไปโดยใช้แบบจำลอง Balanced Scorecard 2) นำเสนอความได้เปรียบและเสียเปรียบในเชิงการแข่งขันของกิจการเพื่อสังคม และ 3) เสนอแนะการประยุกต์ใช้ GAP Model กับกิจการเพื่อสังคม โดยกิจการเพื่อสังคมมีความแตกต่างจากกิจการทั่วไป ในมุมมองด้านการเรียนรู้และเติบโต มุมมองด้านกระบวนการภายใน มุมมองด้านลูกค้า และมุมมองด้านการเงิน สาเหตุเกิดจากวัตถุประสงค์ในการดำเนินธุรกิจที่แตกต่างกัน ส่งผลให้เกิดความได้เปรียบและเสียเปรียบในเชิงการแข่งขันของกิจการเพื่อสังคม ความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของกิจการเพื่อสังคมสามารถเกิดขึ้นได้จากสภาพแวดล้อมภายในองค์กรและสภาพแวดล้อมภายนอก ซึ่งได้แก่ 1) ความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันจากการมีส่วนร่วมของสังคม 2) ความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันจากกระบวนการทางธุรกิจ 3) ความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันจากการสนับสนุนของรัฐบาล ดังนั้น การเชื่อมโยงความได้เปรียบเชิงการแข่งขันจากสภาพแวดล้อมภายในองค์กรและสภาพแวดล้อมภายนอกเข้าด้วยกัน จึงเป็นสิ่งสำคัญต่อกิจการเพื่อสังคม การประยุกต์ใช้ GAP Model สามารถเชื่อมโยงสภาพแวดล้อมภายในองค์กรและสภาพแวดล้อมภายนอก และแสดงให้เห็นถึงช่องว่างที่อาจก่อให้เกิดความผิดพลาด 7 ช่องว่าง เพื่อเป็นข้อมูลให้ผู้สนใจประกอบกิจการเพื่อสังคมใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันและพัฒนากิจการเพื่อสังคมต่อไป

คำสำคัญ: ความแตกต่าง ความได้เปรียบในเชิงการแข่งขัน กิจการเพื่อสังคม

Abstract

The objectives of this article are 1) to compare differences between social enterprise and others by using Balanced Scorecard 2) to present the competitive advantages and disadvantages of social

enterprise and 3) to recommend social enterprise to apply GAP model with the business. The aims and objectives of running social enterprise can cause social enterprise dissimilar from others types of businesses in many ways such as learning and growth perspective, internal perspective, customers perspective and also financial perspective. This can lead the firm gaining the competitive advantages and disadvantages. Furthermore, the competitive advantages and disadvantages of social enterprise can be influenced by both internal and external environment. These include 1) competitive advantages derived from social participation, 2) competitive advantages derived from business processes, and 3) competitive advantages derived from government support. Committing both internal and external environment is very significant for social enterprise. In order to do this, applying the GAP model into the business can be a tool to success. In addition it can also display 7 errors or gaps of function in each process. This can definitely assist the people who are interested in conducting social enterprise and use them as guidelines for the next developing competitive advantages and social enterprise.

Keywords: Differentiation, Competitive Advantages, Social Enterprise

บทนำ

ท่ามกลางการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจทุนนิยม แนวคิดด้านการบริหารธุรกิจถูกนำมาใช้เพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานทางธุรกิจเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หลักของการดำเนินธุรกิจตามแนวคิดทุนนิยม คือ การมุ่งเน้นกำไรสูงสุด แต่ละเลยปัญหาด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ [1] จากสาเหตุดังกล่าวจึงเกิดแนวคิดธุรกิจที่ไม่มุ่งเน้นกำไรสูงสุดเพียงด้านเดียว แต่มีความ

รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมควบคู่กับการประกอบธุรกิจ แนวคิดดังกล่าว เรียกว่า “กิจการเพื่อสังคม” [2] กิจการเพื่อสังคมเป็นองค์กรที่มีลักษณะผสมผสาน ระหว่างแนวคิดองค์กรแสวงหาผลกำไรและองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรมีวัตถุประสงค์ เพื่อแก้ไขปัญหาสังคม ดำเนินธุรกิจไม่ได้มุ่งหวังกำไรสูงสุดแก่ผู้ถือหุ้นแต่กำไรที่ได้ นำไปสนับสนุนหรือแก้ไขปัญหาสังคม [3-4] สะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างจาก กิจการทั่วไป เป็นสาเหตุของความได้เปรียบและเสียเปรียบของกิจการเพื่อสังคม

การแข่งขันทางธุรกิจที่เพิ่มมากขึ้น องค์กรต่าง ๆ พยายามสร้างความ ได้เปรียบเชิงการแข่งขันเพื่อให้องค์กรของตนอยู่รอด กิจการเพื่อสังคมที่ล้มเหลว ส่วนใหญ่เกิดจากสาเหตุด้านการเงิน [5] ดังนั้น จึงจำเป็นต้องสร้างความได้เปรียบใน เชิงการแข่งขันทางธุรกิจเพื่อสร้างความยั่งยืนทางการเงิน งานวิจัยก่อนหน้าได้กล่าวถึง ความได้เปรียบในเชิงการแข่งขัน หมายถึง การที่มีผลสำเร็จมากกว่าคู่แข่ง สามารถ ที่จะมุ่งไปหาเป้าหมายขององค์กรในพื้นที่ของคู่แข่ง [6-7] ในขณะที่ Barney [8] มองความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันบนพื้นฐานทรัพยากร (Resource Based View) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่มุ่งเน้นสภาพแวดล้อมภายในองค์กร คือ การมุ่งเน้นทรัพยากร ภายในองค์กรและความสามารถขององค์กรเป็นหลัก ความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันขององค์กรธุรกิจจะถูกกำหนดโดยทรัพยากรภายในองค์กรแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ 1. ทรัพยากรทางกายภาพ (Physical Resource) ได้แก่ โรงงาน อุปกรณ์เครื่องจักร ท่าเรือที่ตั้ง เทคโนโลยี วัตถุดิบ และสินทรัพย์ต่าง ๆ 2. ทรัพยากร มนุษย์ (Human Resource) ได้แก่ พนักงาน ความรู้ความสามารถ ความชาญฉลาด การทำงาน เป็นทีม การฝึกอบรม ประสบการณ์ และ 3. ทรัพยากรองค์กร (Organizational Resource) ได้แก่ โครงสร้างขององค์กร กระบวนการวางแผน วัฒนธรรม องค์กร ฐานข้อมูล ระบบสารสนเทศ แต่ Mulgan [9] มีความเห็นที่ ต่างกันในเรื่องความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันของกิจการเพื่อสังคม ได้กล่าวว่า ความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันของกิจการเพื่อสังคมไม่ได้เกิดจากสภาพแวดล้อม ภายในองค์กรแต่เพียงอย่างเดียว แต่เกิดขึ้นได้จากสภาพแวดล้อมภายนอกด้วย โดย

สภาพแวดล้อมภายนอกสามารถส่งผลถึงความเข้มแข็งของสภาพแวดล้อมภายในองค์กรของกิจการเพื่อสังคมได้

สาเหตุดังกล่าวทำให้กิจการเพื่อสังคมต้องศึกษาถึงความแตกต่างระหว่างกิจการเพื่อสังคม และ ความได้เปรียบและเสียเปรียบในเชิงการแข่งขันที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของกิจการเพื่อสังคม รวมไปถึงวิธีการเชื่อมโยงระหว่างสภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายในองค์กร เพื่อเป็นข้อมูลให้ผู้สนใจประกอบกิจการเพื่อสังคมใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาความสามารถในการแข่งขัน พัฒนากิจการเพื่อสังคมของประเทศต่อไป

นิยามความหมายของกิจการเพื่อสังคม

เมื่อกล่าวถึงนิยามความหมายของกิจการเพื่อสังคม นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายที่แตกต่างกันตามแต่ละสำนักคิด ซึ่งแนวคิดกิจการเพื่อสังคมแบ่งออกเป็น 2 สำนักคิดคือ 1) สำนักคิดด้านนวัตกรรมเพื่อสังคม (Social Innovation School of Thought) มุ่งเน้นการคิดค้นนวัตกรรมหรือกระบวนการใหม่เพื่อนำมาแก้ไขปัญหาทางสังคม 2) สำนักคิดกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise School of Thought) มุ่งเน้นการหารายได้เพื่อนำมาสนับสนุนการแก้ไขปัญหาสังคม [10] สามารถสรุปนิยามความหมายได้พอสังเขปดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบความหมายของกิจการเพื่อสังคม

School of Thought	Definition	Author
1. Social Innovation School	วิธีการแก้ไขปัญหาสังคมเชิงนวัตกรรม เกี่ยวกับการระดมความคิด ความสามารถ ทรัพยากร ทางธุรกิจเพื่อการเปลี่ยนแปลง หรือปฏิรูปสังคมอย่างยั่งยืน	Alvord, S.H., Brown, L.D. and Letts, C.W. [11]

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบความหมายของกิจการเพื่อสังคม (ต่อ)

School of Thought	Definition	Author
1. Social Innovation School	กิจการที่ไม่แสวงหาผลกำไร สร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ทางสังคม ในขณะที่ ดำเนินการ ด้วยแนวทาง การสร้างสรรค์นวัตกรรม และความมุ่งมั่นในการประกอบกิจการ องค์กรที่ใช้วิถีทางการตลาด เพื่อให้บรรลุ วัตถุประสงค์ทางด้านสังคม โดยมีลักษณะที่ สำคัญ ประกอบด้วย การสร้างสรรค์ นวัตกรรมทางสังคมและการมุ่งเน้น สาธารณประโยชน์ หรือชุมชนมากกว่ากำไร ขององค์กร	Alter, K. [12]
2. Social Enterprise School	กิจการเพื่อสังคม คือ องค์กรการค้าเพื่อ แก้ปัญหาที่นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายทาง สังคมและเพื่อประโยชน์ของชุมชน วัตถุประสงค์มุ่งเน้นไปที่ความต้องการทาง สังคมเป้าหมายที่ไม่ใช่การเงิน เป็นองค์กรธุรกิจที่อุทิศตัวเพื่อแก้ไขปัญหา สังคม สนองผู้เสียเปรียบในสังคม และ แก้ไขปัญหาทางสังคมที่ภาครัฐหรือเอกชน ไม่สามารถแก้ไขได้	Talbot, C. and Harrison, K. [13]
	องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร ดำเนินงานใน แนวทางการตลาดเพื่อประเด็นการแก้ไข ทางสังคม	Haugh, H. [14]
		Dees, J. G. [15]
		Kerlin, J. [16]

จากตารางที่ 1 สามารถสรุปนิยามความหมายของกิจการเพื่อสังคมจากทั้งสองสำนักคิดได้ว่า กิจการเพื่อสังคมเป็นกิจการมีลักษณะผสมผสานระหว่างวัตถุประสงค์ทางสังคมและวัตถุประสงค์ทางธุรกิจ โดยใช้แนวทางเชิงธุรกิจผสมผสานกับการสร้างสรรค์นวัตกรรมเข้ามาแก้ไขปัญหา ไม่ได้มุ่งหวังกำไรสูงสุดแต่เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสร้างผลกระทบทางสังคมที่ยั่งยืน

นิยามความหมายของกิจการเพื่อสังคมได้สะท้อนถึงความแตกต่างจากกิจการทั่วไป เมื่อหลักการทางธุรกิจมีความแตกต่าง วัตถุประสงค์ กระบวนการ หรือแม้แต่ผลลัพธ์ย่อมมีความแตกต่างกัน

ความแตกต่างระหว่างกิจการเพื่อสังคมและกิจการทั่วไป

กิจการเพื่อสังคมมีวัตถุประสงค์ทางสังคมแต่มีการดำเนินงานในเชิงธุรกิจ ดังนั้น การบริหารย่อมงานมีความแตกต่างจากกิจการทั่วไป ซึ่งสามารถเปรียบเทียบความแตกต่างตามมุมมองของแบบจำลอง Balanced Scorecard (BSC) เนื่องจากเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการที่ครอบคลุมทั้งด้านเกี่ยวข้องกับการเงินและไม่เกี่ยวข้องกับการเงิน [17] มีความเหมาะสมกับการนำมาใช้กับกิจการเพื่อสังคม [18] สามารถแสดงให้เห็นความแตกต่างได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกิจกรรมทั่วไปและกิจการเพื่อสังคม มุมมองของแบบจำลอง Balanced Scorecard (BSC)

มุมมอง	ธุรกิจทั่วไป	กิจการเพื่อสังคม
1. มุมมองด้านการเงิน (Financial Perspective)	<p>มุมมองด้านการเงินของธุรกิจทั่วไป</p> <p>พิจารณาความสามารถในการเพิ่มรายได้</p> <p>ขององค์กร และความสามารถในการลด</p> <p>ต้นทุนในการดำเนินงาน</p>	<p>มุมมองด้านการเงินของกิจการเพื่อสังคม ไม่ได้มุ่งหวังผลตอบแทนทางการเงินแต่เพียงอย่างเดียว แต่ต้องการผลตอบแทนหลักได้ร</p> <p>กับปิยะ คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม</p>
2. มุมมองด้านลูกค้า (Customer Perspective)	<p>มุมมองด้านลูกค้าของธุรกิจทั่วไป</p> <p>พิจารณาจากสร้างความพึงพอใจของ</p> <p>ลูกค้าจากสินค้าและบริการขององค์กร</p> <p>การสร้างความจริงรักภักดีต่อองค์กร เพิ่ม</p> <p>ลูกค้าใหม่</p>	<p>มุมมองด้านลูกค้าของกิจการเพื่อสังคม</p> <p>พิจารณาผู้ใช้สินค้าและบริการ ตลอดจนผู้ได้รับ</p> <p>ผลประโยชน์ที่สังคมได้รับจากสินค้าและบริการ</p> <p>ทั้งทางตรง และทางอ้อม</p>

ตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกิจกรรมทั่วไปและกิจกรรมเพื่อสังคม แบบจำลองของแบบจำลอง Balanced Scorecard (BSC) (ต่อ)

มุมมอง	ธุรกิจทั่วไป	กิจการเพื่อสังคม
3. มุมมองด้านกระบวนการภายใน (Internal Processes Perspective)	<p>มุมมองด้านกระบวนการภายในของธุรกิจทั่วไปพิจารณาถึงความสามารถขององค์กรในการดำเนินงานส่งมอบคุณค่าให้แก่ลูกค้า การจัดโครงสร้างองค์กร การจัดการด้านสายงานผลิตที่มีประสิทธิภาพ</p>	<p>มุมมองด้านกระบวนการภายในของกิจการเพื่อสังคม พิจารณาประสิทธิภาพในการมีส่วนร่วมของสังคมและประสิทธิภาพในการดำเนินงานเชิงธุรกิจ</p>
4. มุมมองด้านการเรียนรู้และเติบโต (Learning and Growth Perspective)	<p>มุมมองด้านการเรียนรู้และเติบโตของธุรกิจทั่วไป พิจารณาด้านการเรียนรู้ทักษะความสามารถของพนักงาน</p>	<p>มุมมองด้านการเรียนรู้และเติบโตของกิจการเพื่อสังคม พิจารณาถึงความเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้น และตระหนักถึงสาเหตุของปัญหา นำมาสู่การสร้างนวัตกรรม เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น</p>

ตารางที่ 2 แสดงถึงความแตกต่างระหว่างกิจการทั่วไปและกิจการเพื่อสังคม เห็นได้ว่า กิจการเพื่อสังคมให้ความสำคัญกับวัตถุประสงค์ทางสังคมเป็นหลัก ในขณะที่กิจการทั่วไปมุ่งหวังกำไรสูงสุดเป็นหลัก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า แนวทางการบริหารของกิจการเพื่อสังคมมีความแตกต่างจากกิจการทั่วไป [19-20]

ความแตกต่างที่เกิดขึ้นของกิจการเพื่อสังคม จากการไม่ได้มุ่งหวังผลตอบแทนทางการเงินแต่เพียงอย่างเดียว การตระหนักถึงปัญหาสังคมและผลประโยชน์ที่สังคมได้รับ และกระบวนการมีส่วนร่วมจากสังคม นำไปสู่การได้เปรียบและเสียเปรียบในเชิงการแข่งขันของกิจการเพื่อสังคม

ความเสียเปรียบในการแข่งขันของกิจการเพื่อสังคม

ความแตกต่างจากการมุ่งเน้นวัตถุประสงค์ทางสังคมเป็นหลักของกิจการเพื่อสังคม และการดำเนินกิจการโดยการไม่มุ่งหวังกำไรสูงสุดของผู้ถือหุ้น แต่คำนึงถึงกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียทุกกลุ่มก่อให้เกิดข้อเสียเปรียบในเชิงการแข่งขันดังต่อไปนี้

1. ด้านต้นทุน กระบวนการดำเนินงานของกิจการเพื่อสังคมเป็นลักษณะการดำเนินที่ช่วยเหลือสังคมกระบวนการช่วยเหลือสังคมก่อให้เกิดต้นทุนที่เพิ่มสูงขึ้น อีกทั้งกำไรจากการดำเนินงานยังคงคืนกลับสู่สังคม [21] เช่น สหกรณ์เลมอนฟาร์ม ก่อตั้งเพื่อเป็นกลไกในการเชื่อมต่อระหว่างเกษตรกรผู้ผลิตและผู้บริโภคตลาดช่องว่างของพ่อค้าคนกลาง รับผิดชอบต่อสังคมจากเกษตรกรผู้ผลิตในราคาที่สูงกว่าพ่อค้ากลาง ส่งผลให้สหกรณ์เลมอนฟาร์มต้องแบกรับต้นทุนที่สูงกว่า ก่อให้เกิดข้อเสียเปรียบในการแข่งขัน แต่เกษตรกรผู้ผลิตได้รับประโยชน์จากกระบวนการดังกล่าว

2. แหล่งเงินทุน การดำเนินกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคมเพื่อประโยชน์ของสังคมของกิจการเพื่อสังคม ส่งผลให้ต้นทุนในการดำเนินงานขององค์กรเพิ่มสูงขึ้น ในมุมมองของนักลงทุนมีความเห็นว่ามีความเสี่ยงที่สูงกว่าธุรกิจทั่วไปส่งผลให้ยากต่อการเข้าถึงระบบสินเชื่อธนาคาร หรือต้องวางหลักทรัพย์ค้ำประกันค่อนข้างสูงกว่ากิจการทั่วไป [22]

3. การพัฒนาผลิตภัณฑ์และธุรกิจ กิจกรรมเพื่อสังคมมีเงินทุนจำกัด เงินทุนส่วนใหญ่มาจากกำไร ซึ่งกำไรบางส่วนนำไปช่วยเหลือสังคม ทำให้ไม่มีเงินทุนเพียงพอสำหรับนำเทคโนโลยีใหม่มาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ส่งผลให้ขาดนวัตกรรมด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัย และข้อจำกัดด้านความรู้และทักษะในการประกอบธุรกิจ ซึ่งผู้ประกอบการเพื่อสังคมไม่ได้เป็นผู้ประกอบการด้านธุรกิจโดยตรง โดยส่วนใหญ่มาจากผู้นำชุมชนหรือนักพัฒนาชุมชนที่มีแนวคิดในการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือสังคม

4. อุปสงค์เทียม ความต้องการบริโภคสินค้าและบริการของกิจการเพื่อสังคม ส่วนหนึ่งเกิดจากผู้บริโภคมองว่า เป็นเพียงแค่การช่วยบริโภคเพื่อสมทบทุนช่วยเหลือกิจการเพื่อสังคม เพื่อให้กิจการเพื่อสังคมนำไปช่วยเหลือสังคม โดยอุปสงค์ที่เกิดขึ้นไม่ได้เกิดจากความต้องการบริโภคสินค้าและบริการของกิจการเพื่อสังคมอย่างแท้จริง [23] ซึ่งอุปสงค์เทียมที่เกิดขึ้นมีความไม่แน่นอนและไม่เกิดความยั่งยืนต่อกิจการเพื่อสังคม

สาเหตุดังกล่าวทำให้กิจการเพื่อสังคมเสียเปรียบในการแข่งขัน กิจการเพื่อสังคมจึงจำเป็นต้องลดทอนความเสียเปรียบ สร้างความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันของกิจการเพื่อสังคมมีความแตกต่างจากกิจการทั่วไป เนื่องจากเกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมภายในองค์กรและสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร

ความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันของกิจการเพื่อสังคม

ความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันของกิจการเพื่อสังคมเกิดขึ้นได้จากทั้งจากสภาพแวดล้อมภายในองค์กรและสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร ประกอบด้วย 3 กลุ่มคือ 1. ความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันจากการมีส่วนร่วมของสังคม 2. ความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันจากกระบวนการทางธุรกิจ และ 3. ความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันจากการสนับสนุนจากรัฐบาล

1. ความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันจากการมีส่วนร่วมของสังคม

การมีส่วนร่วมของสังคมเป็นปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกิจการเพื่อสังคม สามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจและแก้ไขปัญหาสังคมของกิจการเพื่อสังคม การพัฒนาปัจจัยที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมจึงเป็นการพัฒนาความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันของกิจการเพื่อสังคม ซึ่งปัจจัยที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

1.1 การสร้างคุณค่าสู่สังคม (Creating Value to Social) กิจการเพื่อสังคมเป็นองค์กรที่ผสมผสานระหว่างวัตถุประสงค์ทางธุรกิจและวัตถุประสงค์ทางสังคม ดังนั้น กิจการเพื่อสังคมต้องแสดงถึงคุณค่าที่มีต่อสังคม ประโยชน์ที่สังคมได้รับ ปัญหาได้รับการแก้ไขให้เห็นอย่างชัดเจน ตรงกันข้ามหากกิจการเพื่อสังคมแสดงให้เห็นถึงการสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว อาจก่อให้เกิดความระแวงและตั้งคำถามถึงสิ่งที่สังคมได้รับจากกิจการเพื่อสังคม เช่น นิตยสารสารคดี สร้างคุณค่าเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อมโดยปลูกฝังและกระตุ้นจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้แก่ผู้อ่านผ่านเนื้อหาในนิตยสาร ไม่ได้มุ่งหวังกำไรแต่เพียงอย่างเดียว แสดงถึงคุณค่าที่สังคมได้รับอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม กิจการเพื่อสังคมควรสร้างความสมดุลระหว่างการสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจและคุณค่าทางสังคม Porter and Kramer [24] กล่าวว่า กิจการเพื่อสังคมที่สร้างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการแก้ไขปัญหาสังคมควบคู่กัน จะก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของสังคมซึ่งเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันขององค์กร

1.2 ผู้บริโภคตระหนักถึงความสำคัญ (Customer Awareness) กิจการเพื่อสังคมจำนวนมากที่มุ่งเน้นการพัฒนาความได้เปรียบในการแข่งขันด้านต้นทุนหรือด้านความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ แต่ผลที่ได้จึงเป็นแค่การเข้าไปแข่งขันในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมกับกิจการทั่วไปซึ่งมีทุนที่มากกว่ายังคงมีความได้เปรียบ ดังนั้น สภาพแวดล้อมภายนอกที่สำคัญในการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของกิจการเพื่อสังคม คือ พัฒนาให้ผู้บริโภคตระหนักถึงความสำคัญของ

สินค้าประโยชน์ที่สังคมได้รับจากการบริโภคสินค้าและบริการที่มาจากกิจการเพื่อสังคมให้มากขึ้นเพื่อเป็นการเพิ่มอุปสงค์ของสินค้าซึ่งสามารถก่อให้เกิดความได้เปรียบในเชิงการแข่งขัน แต่ข้อควรพึงระวัง คือ การแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของสินค้า และประโยชน์ที่สังคมได้รับควบคู่กัน เนื่องจากถ้าลูกค้ารับรู้เพียงแค่ประโยชน์ที่สังคมได้รับอุปสงค์ที่เกิดขึ้นจึงเป็นเพียงแค่อุปสงค์เทียมที่เกิดความต้องการบริโภค เช่น ผลิตรถยนต์ยอคำ สินค้าโครงการหลวง ซึ่งแสดงให้เห็นให้ผู้บริโภครู้ถึงคุณภาพของสินค้าและการสร้างรายได้ให้กับชาวเขาควบคู่กัน

1.3 เครือข่ายกิจการสังคม (Social Enterprise Networks) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกิจการเพื่อสังคม มีความแตกต่างจากเครือข่ายของธุรกิจทั่วไป โดยการสร้างเครือข่ายของกิจการทั่วไปเป็นกลยุทธ์การดำเนินงานเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน แต่กิจการทั่วไปต้องแสดงถึงเข้มแข็งของสภาพแวดล้อมภายในองค์กรให้สมาชิกในเครือข่ายได้เห็นก่อน เพื่อสร้างการยอมรับจากองค์กรอื่น ๆ ได้เห็นถึงผลประโยชน์ที่แลกเปลี่ยนกันแตกต่างกัน เครือข่ายของกิจการเพื่อสังคมเป็นลักษณะการช่วยเหลือ พึ่งพาอาศัยกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ แลกเปลี่ยนทรัพยากรและขยายขอบเขตด้านการตลาด สาเหตุจากแต่ละองค์กรกิจการเพื่อสังคมต่างมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือสังคมเหมือนกัน Seanor and Meaton [25] กล่าวว่า การติดต่อสื่อสารกันระหว่างองค์กรเครือข่ายของกิจการเพื่อสังคม สามารถช่วยเพิ่มความสัมพันธ์และความไว้วางใจกัน เป็นการขยายขอบเขตเครือข่ายขององค์กรทำให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงานสามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันมากกว่ากิจการเพื่อสังคมที่ดำเนินงานตามลำพัง ดังนั้นรัฐบาลจึงสนับสนุนให้กิจการเพื่อสังคมมีการร่วมตัวเป็นเครือข่าย เพื่อให้เกิดการร่วมมือแบ่งปันความรู้ ความสามารถและทรัพยากรของทั้งองค์กรภาคธุรกิจ และองค์กรภาคสังคมในด้านที่ตนชำนาญ นำมาซึ่งประโยชน์สูงสุดแก่สังคม และองค์กรกิจการเพื่อสังคม

2. ความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันจากกระบวนการทางธุรกิจ

กิจการเพื่อสังคมเป็นองค์กรที่ใช้กระบวนการทางธุรกิจเพื่อบรรลุเป้าหมายทางสังคม [26] ปัจจัยที่สร้างความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันของกิจการเพื่อสังคม สามารถเกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมภายในองค์กรเช่นเดียวกับกิจการโดยทั่วไป ซึ่งปัจจัยภายในที่สามารถส่งผลต่อความได้เปรียบของกิจการเพื่อสังคมประกอบด้วย

2.1 ภาวะผู้ประกอบการเพื่อสังคม (Social Entrepreneurship) เป็นปัจจัยที่สำคัญสามารถสร้างความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันอีกอย่างหนึ่งของกิจการเพื่อสังคม เนื่องจากผู้ประกอบการเพื่อสังคมเปรียบเสมือนสัญลักษณ์และความน่าเชื่อถือของกิจการเพื่อสังคมต่อผู้บริโภค อีกทั้งกระบวนการด้านธุรกิจของกิจการเพื่อสังคม จำเป็นต้องอาศัยมุมมองของนักธุรกิจ ทักษะความสามารถ ความรู้ความเข้าใจในการประกอบกิจการ สามารถวางแผนธุรกิจและการจัดการภายในองค์กร [27-28] เพื่อความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันกับกิจการทั่วไป ตัวอย่างกิจการเพื่อสังคมของสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน ร้านอาหารแคบเบจ แอนด์คอนดอม ก่อตั้งโดยคุณมีชัย วีระไวทยะ ความสามารถในการประกอบกิจการ ความรู้ความเข้าใจในการดำเนินธุรกิจ และการเป็นที่รู้จักในสังคมเป็นอย่างดี ในเรื่องการรณรงค์การวางแผนครอบครัว การสร้างรายได้ให้กับชุมชน มีความรู้ความสามารถในการบริหารกิจการ ส่งผลให้กิจการเพื่อสังคมได้รับการยอมรับจากสังคมเป็นอย่างดี

2.2 ความสามารถเชิงนวัตกรรม (Innovation Capability) วัตถุประสงค์ของกิจการเพื่อสังคม คือ เพื่อแก้ไขปัญหาสังคม ดังนั้น คุณลักษณะของกิจการเพื่อสังคมจึงจำเป็นต้องคิดค้นสร้างสรรค์นวัตกรรมในการดำเนินงานทางธุรกิจ ขณะเดียวกันสามารถแก้ไขปัญหาสังคม Alvord et. al. [11] กล่าวว่าผู้ประกอบการเพื่อสังคมคือ ผู้คิดค้นวิธีการแก้ไขเชิงนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาสังคม ด้วยการผสมรวมกันทั้งสองวัตถุประสงค์ ตัวอย่าง ศาสตราจารย์ มูฮัมหมัด ยูनुส นักเศรษฐศาสตร์

ชาวบังกลาเทศผู้ก่อตั้งธนาคารกรามีน โดยยูนุสเป็นผู้คิดค้นและพัฒนาวิธีการต่าง ๆ ทั้งการสร้างกระบวนการและกลไก ที่เอื้ออำนวยให้คนจนสามารถชำระหนี้ได้ เช่น การออกระบบอนุมัติเงินกู้แบบกลุ่ม โดยผู้กู้แต่ละคนมีหน้าที่ค้ำประกันซึ่งกันและกัน พร้อมกับใช้แรงกดดันทางสังคม เป็นแรงจูงใจให้ผู้กู้ชำระหนี้ให้ตรงเวลา เพราะทุกคนต้องชำระหนี้จนหมด ก่อนจะถูกเงินก้อนต่อไปได้ ขณะเดียวกัน เป้าหมายสูงสุดของธนาคารกรามีน คือ สังคมไม่ใช่ตัวเลขกำไรทำให้การบริการมุ่งเน้นไปที่การช่วยเหลือคนจน

2.3 การจัดการความรู้ (Knowledge Management) การดำเนินงานของกิจการเพื่อสังคม เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาสังคมโดยอาศัยการมีส่วนร่วมจากสังคม ดังนั้น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกิจการเพื่อสังคมและชุมชนรอบข้างจึงเป็นสิ่งจำเป็น การรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสารของชุมชน ซึ่งกระจัดกระจาย มาพัฒนาให้เป็นระบบ นำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลต่อกิจการเพื่อสังคม เช่น การนำภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีอยู่ในสังคมมาวิเคราะห์ก่อให้เกิดองค์ความรู้เพื่อพัฒนาเป็นแนวทางในการดำเนินการแก้ไขปัญหาสังคม Prasetyo and Khiew [29] กล่าวว่า กิจการเพื่อสังคมควรมีการจัดการเรียนรู้ระหว่างองค์กรและชุมชนเพื่อทำให้เกิดการจัดเก็บและแลกเปลี่ยนเรียนรู้นำไปพัฒนาสังคม และสามารถสร้างความได้เปรียบในเชิงการแข่งขัน ตัวอย่าง โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ค้นคว้าวิจัย และศึกษาด้านสมุนไพรไทยโดยนำภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีอยู่ในสังคมมาวิเคราะห์ก่อให้เกิดองค์ความรู้เพื่อนำไป ให้บริการทางการแพทย์แผนไทย ส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรแก่ชาวบ้านและผู้สูงอายุพร้อมทั้งรับซื้อพืชสมุนไพรเหล่านั้นก่อให้เกิดการสร้างงานสร้างรายกลับสู่ชาวบ้านในชุมชน

3. ความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันจากการสนับสนุนของรัฐบาล

การแก้ไขปัญหาสังคมของภาครัฐบาลโดยไม่เข้าใจความละเอียดอ่อนและความซับซ้อนของปัญหาส่งผลให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ตรงตามความต้องการ

ของสังคม ดังนั้น เพื่อให้เข้าใจความซับซ้อนของปัญหา รัฐบาลจึงใช้วิธีการสนับสนุนกิจการเพื่อสังคมเพื่อแก้ไขปัญหา ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกที่ช่วยในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน ประเทศที่พัฒนาแล้วหลายประเทศได้มีการพัฒนากิจการเพื่อสังคมจนประสบความสำเร็จ มาจากการสนับสนุนและผลักดันจากรัฐบาลในด้านสิทธิประโยชน์ด้านต่าง ๆ [30-31] ส่งผลให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขันของกิจการเพื่อสังคมประกอบด้วย

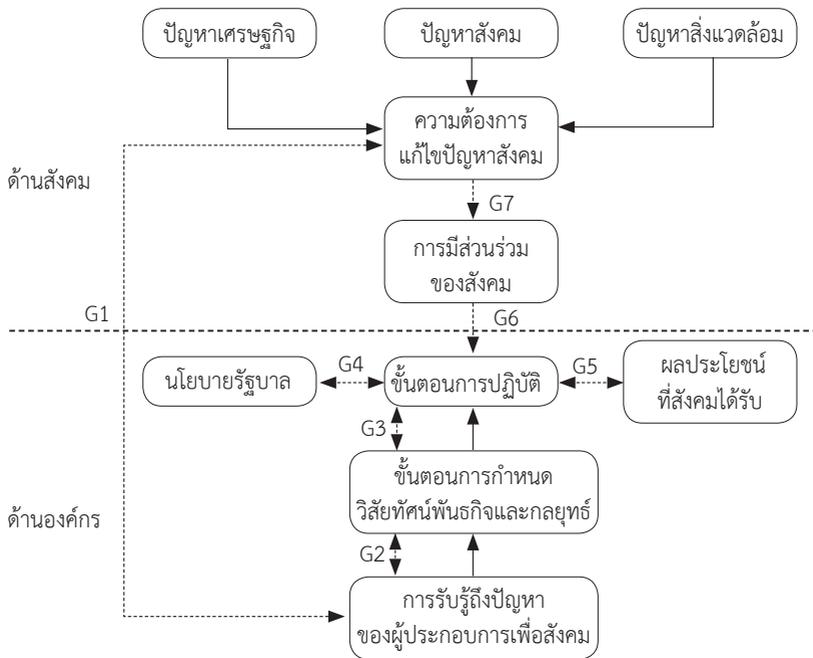
3.1 สิทธิประโยชน์ด้านภาษี (Tax Benefits) การได้รับสิทธิประโยชน์ในการลดหย่อนภาษีของกิจการเพื่อสังคม ส่งผลให้ต้นทุนในการดำเนินงานของกิจการเพื่อสังคมลดลง มีกำไรในการดำเนินกิจการเพื่อสังคมเพิ่มมากขึ้น มีความได้เปรียบในการแข่งขัน พระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการลดอัตราและยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 586) พ.ศ. 2558 ได้กำหนดสิทธิพิเศษดังกล่าวไว้ 3 กรณี ได้แก่ 1) กรณีที่วิสาหกิจเพื่อสังคมที่ไม่มีการจ่ายเงินปันผลเลย จะได้รับการยกเว้นภาษีนิติบุคคลและสามารถหักรายจ่ายเงินลงทุนและเงินบริจาคได้ 1 เท่า 2) กรณีที่วิสาหกิจเพื่อสังคมมีการจ่ายเงินปันผลแต่ไม่เกินร้อยละ 30 ของกำไร ในกรณีนี้จะไม่ได้รับการยกเว้นภาษีนิติบุคคล แต่สามารถหักรายจ่ายเงินลงทุนและเงินบริจาคได้เช่นเดียวกับกรณีที่ 1) 3) กรณีที่วิสาหกิจเพื่อสังคมมีการจ่ายเงินปันผลเกินร้อยละ 30 ของกำไรจะไม่ได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีใด ๆ และเพื่อสร้างอุปสงค์ให้เกิดขึ้นกับกิจการเพื่อสังคม เพื่อให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขัน รัฐบาลจึงควรให้สิทธิประโยชน์ด้านภาษีแก่ผู้ประกอบการและบริการของกิจการเพื่อสังคมด้วย

3.2 แหล่งเงินทุน (Source of Investment Funds) ในมุมมองของนักลงทุน กิจการเพื่อสังคมเป็นกิจการที่มีความเสี่ยงที่สูงกว่าธุรกิจทั่วไป และธนาคารยังคงใช้เกณฑ์การประเมินมูลค่าทางธุรกิจรูปแบบเดียวกับกิจการทั่วไป และไม่นับถึงมูลค่าทางสังคมที่เกิดขึ้นจากกิจการเพื่อสังคม [22, 32] ซึ่งรัฐบาลแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการสนับสนุนแหล่งเงินทุนโดยการสร้างกองทุนเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ ผ่านสำนักงานส่งเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ (สกส.) ด้วยการสร้างระบบสินเชื่อ

พิเศษซึ่งมีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการปล่อยเงินกู้ที่สอดคล้องไปกับลักษณะและบริบทของกิจการเพื่อสังคม เช่น การผ่อนคลายสัดส่วนมูลค่าหลักทรัพย์ค้ำประกัน ต่อยอดเงินกู้ การประเมินมูลค่าทรัพย์สินขององค์กรควรมีการพิจารณาควบคู่กับประโยชน์ที่สังคมได้รับ เพื่อลดข้อจำกัดในการดำเนินงานและสร้างรายได้เปรียบในเชิงการแข่งขัน เช่น ในประเทศอังกฤษมีการก่อตั้งหน่วยงานชื่อ Office of the Third Sector (OTS) ซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของสำนักคณะรัฐมนตรีมีหน้าที่ในการผลักดันและสนับสนุนกิจการเพื่อสังคม และยังช่วยเหลือในด้านการให้ข้อมูลและคำปรึกษา การเข้าถึงแหล่งเงินทุน และลดอุปสรรค ของกิจการเพื่อสังคม

สรุปและข้อเสนอแนะ

กิจการเพื่อสังคมมีความแตกต่างจากธุรกิจทั่วไป ไม่ได้มุ่งหวังกำไรสูงสุดมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาสังคม นำไปสู่ความได้เปรียบและเสียเปรียบในเชิงการแข่งขันมีความแตกต่างกัน ความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันของกิจการเพื่อสังคมสามารถเกิดขึ้นได้จากสภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายในองค์กร โดยสภาพแวดล้อมภายนอกสามารถส่งผลถึงความเข้มแข็งของสภาพแวดล้อมภายในองค์กรของกิจการเพื่อสังคมได้ เพื่อสร้างรายได้เปรียบในเชิงการแข่งขัน ดังนั้น การเชื่อมโยงระหว่างสภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายในองค์กรจึงมีความสำคัญ การประยุกต์ใช้ทฤษฎี GAP Model [33] มาใช้เชื่อมโยงระหว่างสภาพแวดล้อมภายในองค์กรและสภาพแวดล้อมภายนอก เนื่องจากทฤษฎีดังกล่าวเป็นการเชื่อมโยงและหาช่องว่างระหว่างผู้ให้บริการกับผู้รับบริการ มีลักษณะคล้ายกิจการเพื่อสังคมกับผู้ได้รับประโยชน์จากสังคม อีกทั้งยังสามารถมองเห็นช่องว่างของความผิดพลาดของกระบวนการแต่ละขั้นตอนของกิจการเพื่อสังคม ดังภาพประกอบที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงการเชื่อมโยงระหว่างด้านสังคมและองค์กรของกิจการเพื่อสังคม

การเชื่อมโยงกันของ 1) ความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันจากการมีส่วนร่วมของสังคม 2) ความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันจากกระบวนการทางธุรกิจ 3) ความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันจากการสนับสนุนของรัฐบาลก่อให้เกิดความสามารถที่โดดเด่น (Distinctive Competency) ซึ่งเป็นสมรรถนะในการแข่งขันที่แตกต่างจากองค์กรอื่น ๆ อีกทั้งยังสามารถมองเห็นช่องว่างที่อาจก่อความผิดพลาดของกระบวนการแต่ละขั้นตอนของกิจการเพื่อสังคม ดังต่อไปนี้

1. ช่องว่างระหว่างความต้องการแก้ไขปัญหาสังคมกับการรับรู้ถึงปัญหาสังคมของผู้ประกอบการเพื่อสังคม (Gap 1) หมายถึง ช่องว่างที่อาจก่อความผิดพลาดสามารถเกิดขึ้นได้จากผู้ประกอบการไม่รับรู้ถึงปัญหาสังคมอย่างแท้จริงหรือสังคมไม่ได้แสดงให้เห็นถึงความต้องการแก้ไขปัญหายอย่างชัดเจน ก่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาสังคมโดยไม่ตรงตามความต้องการของสังคม

2. ช่องว่างระหว่างการรับรู้ถึงปัญหาสังคมของผู้ประกอบการเพื่อสังคมกับการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมาย (Gap 2) หมายถึง ช่องว่างที่อาจก่อความผิดพลาดจากผู้ประกอบการไม่ทราบถึงปัญหาของสังคมอย่างแท้จริง ทำให้การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และกำหนดเป้าหมายเกิดความผิดพลาดหรือความผิดพลาดจากการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และกำหนดเป้าหมาย ผิดพลาดไม่ตรงตามความรับรู้ของผู้ประกอบการเพื่อสังคม ซึ่งส่งผลกระทบต่อทิศทางการดำเนินงานของกิจการเพื่อสังคม

3. ช่องว่างระหว่างการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายกับขั้นตอนการนำไปปฏิบัติ (Gap 3) หมายถึง ช่องว่างที่อาจก่อความผิดพลาดจากการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมาย เมื่อนำไปปฏิบัติไม่สามารถปฏิบัติจริง หรือความผิดพลาดของการนำไปปฏิบัติไม่ตรงตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายที่กำหนด ซึ่งอาจส่งผลความสับสนในการปฏิบัติ

4. ช่องว่างระหว่างนโยบายของรัฐบาลกับการนำไปสู่การปฏิบัติ (Gap 4) หมายถึง ช่องว่างที่อาจก่อความผิดพลาดจากนโยบายการสนับสนุนของรัฐบาลที่ไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติของกิจการเพื่อสังคม หรือ การปฏิบัติของกิจการเพื่อสังคมไม่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การสนับสนุนนโยบายรัฐบาล ซึ่งอาจส่งผลให้การสนับสนุนกิจการเพื่อสังคมของภาครัฐไม่สัมฤทธิ์ผลและไม่ก่อให้เกิดความได้เปรียบในเชิงการแข่งขัน

5. ช่องว่างระหว่างขั้นตอนการนำไปปฏิบัติกับประโยชน์ที่สังคมได้รับ (Gap 5) หมายถึง ช่องว่างที่อาจก่อความผิดพลาดจากการนำไปปฏิบัติไม่สัมฤทธิ์ผลที่เกิดประโยชน์ต่อสังคม หรือ การกำหนดเป้าหมายผลประโยชน์ที่สังคมได้รับสูงเกินกว่าการจะนำไปปฏิบัติได้ ซึ่งอาจส่งผลให้ ไม่เกิดผลสัมฤทธิ์ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

6. ช่องว่างระหว่างการมีส่วนร่วมของสังคมกับการนำไปสู่การปฏิบัติ (Gap 6) หมายถึง ช่องว่างของการมีส่วนร่วมของสังคมในการนำไปปฏิบัติ ส่งผลให้

กิจการเพื่อสังคมได้รับการช่วยเหลือในการปฏิบัติงานจากสังคม สามารถก่อให้เกิดความได้เปรียบในเชิงการแข่งขัน

7. ช่องว่างระหว่างการสร้างการมีส่วนร่วมกับความต้องการแก้ไขปัญหาสังคม (Gap 7) หมายถึง ช่องว่างของ ความต้องการแก้ไขปัญหาสังคมที่เกิดจากปัญหาสังคม ซึ่งการดำเนินงานของกิจการเพื่อสังคมแสดงให้เห็นถึงประโยชน์ที่สังคมได้รับ ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของสังคม

การบูรณาการการสภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายในองค์กร เป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ก่อให้เกิดเป็นพลังร่วม (Synergy) ส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการดำเนินงาน การประยุกต์ใช้ GAP Model กับกิจการเพื่อสังคมสอดคล้องกับนโยบายประชารัฐรักสามัคคี ซึ่งกล่าวถึงแนวทางการพัฒนากิจการเพื่อสังคม จาก 3 ภาคส่วนคือสนับสนุนการดำเนินกิจการจากภาคประชาสังคม พัฒนาความสามารถเชิงธุรกิจของผู้ประกอบการธุรกิจเพื่อสังคม และการสนับสนุนจากภาครัฐ [34-35] สามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน

การศึกษาเรื่องความได้เปรียบและเสียเปรียบในเชิงการแข่งขันของกิจการเพื่อสังคม: การศึกษาเบื้องต้น ครั้งนี้เป็นเพียงการศึกษา ความแตกต่างของกิจการเพื่อสังคมและกิจการทั่วไป ความได้เปรียบและเสียเปรียบในเชิงการแข่งขันของกิจการเพื่อสังคม และการเชื่อมโยงระหว่าง 3 ภาคส่วน คือ ภาคประชาสังคม ภาคธุรกิจ และ รัฐบาล ดังนั้น การศึกษาความได้เปรียบทางการแข่งขันของกิจการเพื่อสังคมต่อไปในอนาคตจึงควรศึกษา แนวทางหรือวิธีการในการบูรณาการแต่ละปัจจัยของแต่ละภาคส่วนเข้าด้วยกัน ซึ่งบทความนี้สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลให้กับนักวิจัย และผู้ประกอบการเพื่อสังคมและเป็นแนวทางในการกำหนดแผนกลยุทธ์ของกิจการเพื่อสังคม เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันกับธุรกิจทั่วไป นำไปสู่การพัฒนากิจการเพื่อสังคมในประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

- [1] Chiangkhan, V. (2015). *Why is it important to read Karl Marx?*. Bangkok: Sangdao.
- [2] Kewalin, M. (2014). Social enterprise in Thailand. *Journal of Economics and Management Strategy*, 1(2), 104-112.
- [3] Thompson, J. L., & Doherty, B. (2006). The diverse world of social enterprises: A collection of social enterprise stories. *International Journal of Social Economics*, 33(5/6), 361-375.
- [4] Hao, J. (2011). A conceptual model for social entrepreneurship directed toward social impact on society. *Social Enterprise Journal*, 7(2), 130-149.
- [5] Rykaszewski, S., Ma, M., & Shen, Y. (2013). *Failure in social enterprises*. Toronto: University of Toronto.
- [6] Gorynia, M. (1998). The Polish economy's international competitiveness and economic policy. *Russian and east European Finance and Trade*, 34(4), 7-26
- [7] Arend, R. J. (2003). Revisiting the logical and research considerations of competitive advantage. *Strategic Management Journal*, 24(3), 279-284
- [8] Barney, J. B. (1986). Organizational culture: Can it be a source of sustained competitive advantage. *Academy of Management Review*, 11(3), 656-65.

- [9] Mulgan, G. (2006). Cultivating the other invisible hand of social entrepreneurship: Comparative advantage, public policy and future research priorities. In: Nicholls, A. (Ed.). *Social Entrepreneurship: New Models of Sustainable Social Change*. New York: Oxford University.
- [10] Hoogendoorn, B., Pennings, E., & Thurik, R. (2010). What do we know about social entrepreneurship? An analysis of empirical research. *International Review of Entrepreneurship*, 8(2), 71-112.
- [11] Alvord, S. H. Brown, L. D., & Letts, C. W. (2004). Social entrepreneurship and social transformation: An exploratory study. *Journal of Applied Behavioral Science*, 40(3), 260-282.
- [12] Alter, K. (2004). *Social enterprise typology*. Seattle WA: Virtue Ventures.
- [13] Talbot, C., & Harrison, K. (2002). *Social enterprise in Australia: An introductory handbook*. Adelaide: Adelaide Central Mission.
- [14] Hugh, H. (2006). A research agenda for social entrepreneurship. *Social Enterprise Journal*, 1(1), 1-12.
- [15] Dees, J. G. (1998). Social enterprise: Private initiatives for the common good. *Harvard Business Review*, 76(1), 54-58.
- [16] Kerlin, J. A. (2006). Social enterprise in the United States and Europe: Understanding and learning from the differences. *Voluntas*, 17(3), 246-262.
- [17] Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (1992). The balanced scorecard measures that drive performance. *Harvard Business Review*, 69(1), 71-79.

- [18] Mike, B. (2007). Balance: the development of a social enterprise business performance analysis tool. *Social Enterprise Journal*, 2(1), 42-60
- [19] Doherty, B., Haugh, H., & Lyon, F. (2014). Social enterprises as hybrid organizations: A review and research agenda. *International Journal of Management Reviews*, 16(4), 417-436.
- [20] Austin, J. E. Stevenson, H. H., & Wei-Skillern, J. (2006). Social and commercial entrepreneurship: Same, different, or both?. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 30(1), 1–22.
- [21] Conway, C. (2008). Business planning training for social enterprise. *Social Enterprise Journal*, 4(1), 57-73.
- [22] Briga, H. (2009). Growing the social enterprise issues and challenges. *Social Enterprise Journal*, 5(2), 114-125.
- [23] Noonin, S. (2014). Organizational analysis: Social enterprise. *Journal of Social Sciences Srinakharinwirot University*, 17(1), 358-372.
- [24] Porter, M. E., & Kramer, M. R. (2011). Creating shared value. *Harvard Business Review*. 89(1), 62-77.
- [25] Seanor, P., & Meaton, J. (2008). Learning from failure, ambiguity and trust in social enterprise. *Social Enterprise Journal*, 4(1), 24-40.
- [26] Meadows, M., & Pike, M. (2010). Performance management for social enterprises. *Systemic Practice and Action Research*, 23(2), 127-141.

- [27] Satar, M. S., & John, S. (2016). A conceptual model of critical success factors for Indian social enterprises. *World Journal of Entrepreneurship Management and Sustainable Development*, 12(2), 113-138.
- [28] Juyjingam, J., & Dhebpanya, P. (2014). Social enterprises: Trend of modern capitalism case studies and best practice applications. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 7(3), 1229-1242.
- [29] Prasetyo, A. H. & Khiew, K. F. (2016). Configuring knowledge management for social enterprise: detecting antecedents and its maneuvers to social improvements. *Information and Knowledge Management*, 6(6), 104-110.
- [30] Siriphattasophon, S. (2015). A conceptual study of social enterprise development in Thailand. *Journal of the Association of Researchers*, 20(2), 30-47.
- [31] Achavanuntakul, S. (2012). *SE catalog social enterprises in Thailand. Interview: The different among CSR, social enterprise and social business*. Bangkok: Acme Printing Co.,Ltd.
- [32] Thai Social Enterprise Office (TSEO). (2010). *Social enterprise promotion master plan 2010-2014*. Bangkok: Thai Social Enterprise Office. Retrieved December 19, 2017, from <http://www.tseo.or.th/about/ /regulation-directives>.
- [33] Parasuraman, A., Berry, L. L., & Zeithaml, V. A. (1990). *Delivering quality service: Balancing customer Perceptions and expectations*. New York: The free press.

- [34] Prime Minister's Office. (2016). *Policies and guidelines for public-private collaboration to drive development economic foundations and civil state unity in area level*. Bangkok: Prime Minister's office. Retrieved August 24, 2017, from <http://www.thaigov.go.th/index.php/en/government-th1/item/102750-102750>.
- [35] Development Economic Foundations and Civil state's Office. (2016). *Civil state unity handbook No 2*. Bangkok: Development Economic Foundations and Civil state's Office. Retrieved on August 24, 2017, from http://www.prsthailand.com/wp-content/uploads/2016/07/Manual_V2.pdf.

การพัฒนานวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์
และเขียนที่เหมาะสมกับผู้เรียนระดับการศึกษา
ขั้นพื้นฐานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้¹
Development of Teaching Reading,
Thinking, and Writing Skill Innovation
Appropriate for Basic Education Students
in Southern Border Provinces¹

ปัทมาวดี ชันธุ์ชัย^{2*} พรพันธ์ เขมคุณาศัย³ และสุธาสินี บุญญาพิทักษ์⁴
Pattamawadee Khanchai^{2*}, Pompan Khemakhunasai³
and Suthasinee Boonyapithak⁴

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนารูปแบบการสอนโดยใช้เทคนิค SQ3R ร่วมกับ 5E เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

² นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000

³ รศ.ดร., สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000

⁴ อ.ดร., สาขาวิชาการวิจัยและประเมิน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000

¹ This article is part of a thesis on the Development Instructional Model by Using Technique SQ3R together with 5E to Enhance Reading for Critical Thinking and Writing Skills of Prathom Suksa 4 Stuting.

² Master of Education Program in Thai, Faculty of Education, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand

³ Assoc. Prof. Dr., Education Program in Thai, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla 90000, Thailand

⁴ Lecturer, Dr., Education Program in Research and Evaluation, Faculty of Education, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: dahmocom@hotmail.com

(Received: December 23, 2016; Revised: January 31, 2018; Accepted: April 10, 2017)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนานวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนที่ตระหนักถึงผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้การวิจัยในลักษณะการสังเคราะห์เชิงบูรณาการและการประเมินคุณค่านวัตกรรม ซึ่งผลการสังเคราะห์วิธีการสอนอ่านแบบ SQ3R วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ 5E ร่วมกับหลักการสอนเขียน ได้ลำดับขั้นตอนการสอนทักษะการอ่าน 6 ขั้นตอน คือ ขั้นสร้างแรงบันดาลใจ ขั้นอ่านค้นหาจุดสำคัญของเรื่อง ขั้นสำรวจข้อมูลเพื่อค้นหาคำตอบ ขั้นค้นหาคำตอบ ขั้นขยายความรู้ และขั้นทบทวนและประเมินความรู้ ผลการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญพบว่า มีคุณภาพอยู่ในระดับดี เมื่อนำนวัตกรรมไปใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านชราเยอ อำเภอสุไหงโก - ลก จังหวัดนราธิวาสพบว่า มีประสิทธิภาพสอดคล้องตามเกณฑ์ (81.97/81.50) ผลการเปรียบเทียบทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนพบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนระหว่างกลุ่มที่เรียนด้วยนวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนสูงกว่ากลุ่มที่เรียนด้วยวิธีปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 นวัตกรรมการสอนที่พัฒนาขึ้นนี้จึงเหมาะสมกับผู้เรียนที่อยู่ในบริบทพหุสังคมชายแดนภาคใต้

คำสำคัญ: นวัตกรรมการสอน ทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และการเขียน ผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดชายแดนภาคใต้

Abstract

The purpose of this research is to develop the teaching reading, critical thinking and writing skill innovation which focuses on students with basic education in southern border provinces. The research was designed as an integration synthesis research and evaluation of innovation value. The synthesis result of teaching reading

through SQ3R method, method of 5E learning management gather with teaching writing method had been ordered into six steps of teaching reading skills, inspiration step, reading for the main idea step, data survey for answer step, finding answer step, knowledge expand step, and review and knowledge evaluation step. The result of quality evaluation checked by expert was good ($\bar{x} = 4.25$). The result of using innovation to Primary - four students at Ban Sarayo School Su-ngai kolok, Narathiwat Province revealed that the performance was consistent with the efficiency criterion (81.97/81.50). The comparison result between critical thinking and writing reading, and normal reading showed that the average post-reading mean scores were higher than pre-reading. The result between teaching student with the innovation of teaching reading skills, critical thinking and writing, and normal teaching revealed that teaching reading, critical thinking, and writing skills had a statistical significance level at .01. This invention is suitable for multi-social students in southern border provinces.

Keywords: Innovative Teaching, Reading Skills, Critical Thinking and Writing, Learners of Basic Education, The Southern Border Provinces.

บทนำ

การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาไว้ในมาตรา 23 และมาตรา 24 ให้สถาบันการศึกษาจัดการศึกษาด้วยการเน้นความสำคัญเกี่ยวกับความรู้และทักษะการใช้ภาษาไทยที่ถูกต้อง ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกัน

และแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง [1]

การจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ประกอบด้วย จังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาสเป็นพื้นที่ที่มีประชากรหลากหลายเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความแตกต่างทางด้านภาษา ประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีเชื้อสายมลายู ภาษาที่ใช้ คือ ภาษามลายูถิ่น ใช้ในการสื่อสาร ติดต่อกันกับประเทศมาเลเซีย และในชีวิตประจำวันของผู้เรียนจะใช้ภาษามลายูเป็นหลัก สำหรับการใช้อาษาไทยของผู้เรียนจะใช้เฉพาะสนทนากับครูผู้สอนเท่านั้น แต่หากคำใดหรือประโยคใดที่ไม่เข้าใจความหมายผู้เรียนจะสนทนาด้วยภาษามลายูถิ่น และถ้าครูผู้สอนเป็นชาวมุสลิมก็จะสนทนาโต้ตอบกลับไปด้วยภาษามลายูถิ่นเช่นกัน ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนไม่เข้าใจในการใช้ภาษาไทยไม่รู้ความหมายของคำในภาษาไทย และส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยต่ำกว่าภาพรวมของประเทศ

การสำรวจผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนด้านทักษะการอ่านและทักษะการเขียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 2 ปีการศึกษา 2557 [2] ในภาพรวมสรุปได้ว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทางด้านทักษะการอ่านและการเขียนต่ำกว่าเกณฑ์ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด สาเหตุอาจสืบเนื่องมาจากรูปแบบการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มีความหลากหลายและสภาพบริบทของพื้นที่ที่มีความแตกต่างจากพื้นที่อื่น ๆ ในประเทศไทย จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 2 โดยกลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา ได้ดำเนินการนิเทศ ติดตาม และศึกษาสภาพปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะการอ่านและทักษะการเขียน ผลการนิเทศสรุปได้ว่า ปัญหาส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะการอ่านและทักษะการเขียน มี 2 ด้าน คือ 1) ด้านผู้เรียน นักเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาทางการอ่านเป็นสำคัญ นักเรียนสามารถอ่านเป็นคำและประโยคสั้น ๆ ได้

หากครูผู้สอนให้นักเรียนอ่านเนื้อเรื่องหรือบทความนักเรียนไม่สามารถอ่านอย่างติดต่อกับเข้าใจเนื้อเรื่องที่อ่านได้ ซึ่งส่งผลให้นักเรียนไม่สามารถคิดวิเคราะห์พิจารณาแยกแยะ ข้อเท็จจริง ความเป็นเหตุเป็นผลและเขียนเป็นองค์ความรู้ใหม่ได้

2) ด้านครูผู้สอน ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการสอนที่ไม่ส่งเสริมการพัฒนาทักษะการอ่านของนักเรียน สอนโดยใช้เทคนิคหรือกระบวนการสอนที่ขาดการสร้างเสริมและสร้างแรงจูงใจในสิ่งที่ต้องการให้นักเรียนเรียนรู้จากการอ่าน ขาดกระบวนการพัฒนาจากการอ่านที่ต่อเนื่อง และแยกแยะความเป็นเหตุเป็นผลของเนื้อเรื่อง

สภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะผู้รับผิดชอบด้านการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนมีความสนใจในการพัฒนารูปแบบเทคนิค หรือวิธีการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยในรูปแบบใหม่ เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยด้านทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ คือ การพัฒนาวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนที่เหมาะสมกับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เนื่องจากเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนตามตัวชี้วัด และมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ได้กำหนดให้ผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สามารถแยกข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นจากเรื่องที่อ่านได้ เขียนบันทึกและเขียนรายงานจากการศึกษาค้นคว้าได้ [3]

วัตกรรมการสอนเป็นแนวคิด แนวทาง รูปแบบหรือสื่อการสอนที่ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ โดยผ่านการผลิต การทดลองใช้ ปรับปรุงจนมีประสิทธิภาพแล้วจึงนำไปใช้จริงอย่างได้ผล [4] ดังงานวิจัยของ สุวัฒน์ วิวัฒนานนท์ [5] ที่ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของนักเรียนโรงเรียนบางกะปิ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรูปแบบและศึกษาความเหมาะสม

ของรูปแบบการพัฒนาทักษะการอ่าน คติวิเคราะห์และเขียน ซึ่งเป็นงานวิจัยที่มีกระบวนการพัฒนารูปแบบการสอนที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาทักษะการอ่าน คติวิเคราะห์และเขียนสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา โดยมุ่งให้นักเรียนเกิดทักษะทั้ง 3 ทักษะให้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาทักษะการอ่าน คติวิเคราะห์ และเขียนของนักเรียนโรงเรียนบางกะปิ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดี

การพัฒนานวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคติวิเคราะห์และเขียนที่เหมาะสมกับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้พัฒนาจากแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับวิธีการสอนอ่านแบบ SQ3R วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ 5E และหลักการสอนเขียนมาประยุกต์ใช้ร่วมกัน เนื่องจากวิธีการสอนอ่านแบบ SQ3R เป็นวิธีการสอนที่มุ่งเน้นทักษะการอ่าน ให้ผู้อ่านเรียนรู้การอ่านอย่างรอบคอบ แต่ไม่เน้นพัฒนาทักษะการเขียน [6-8] สำหรับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ 5E เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากปัญหาและแก้ปัญหาด้วยตนเอง [9-10] และหลักการสอนเขียนเป็นวิธีการสอนเขียนบันทึกและการเขียนรายงานจากการศึกษาค้นคว้า [11] ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำวิธีการสอนทั้งสองรูปแบบมาบูรณาการและพัฒนาเป็นนวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคติวิเคราะห์และเขียน โดยกำหนดขั้นตอนวิธีการสอนทักษะการอ่านคติวิเคราะห์และเขียน 6 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นสร้างแรงบันดาลใจ 2) ขั้นอ่านสำรวจค้นหาจุดสำคัญของเรื่อง 3) ขั้นสำรวจข้อมูลเพื่อค้นหาคำตอบ 4) ขั้นค้นหาคำตอบ 5) ขั้นขยายความรู้ และ 6) ขั้นทบทวนและประเมินความรู้นอกจากนี้ ได้พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อใช้ร่วมกับขั้นตอนวิธีการสอนทักษะการอ่านคติวิเคราะห์และเขียนดังกล่าว พร้อมกับหาคุณภาพของขั้นตอนวิธีการสอนทักษะการอ่านคติวิเคราะห์และเขียน รวมทั้งหาความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ ด้วยการทดลองใช้กับผู้เรียน

การนำขั้นตอนวิธีการสอนทักษะการอ่านคติวิเคราะห์และเขียน และแผนการจัดการเรียนรู้ไปทดลองจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอนจะเป็นผู้ดำเนินกิจกรรม กำกับ ติดตามและให้คำชี้แนะกับผู้เรียน โดยสร้างแรงกระตุ้นให้

ผู้เรียนเกิดความอยากเรียนรู้จากการอ่าน ใช้วิธีตั้งคำถามเป็นเครื่องช่วยนำทางให้เกิดความอยากรู้ สืบค้นหาข้อมูลและคำตอบที่ถูกต้อง ทั้งนี้ ครูจะต้องสร้างความตระหนักแก่ผู้เรียนเกี่ยวกับการเขียนบันทึก ให้ผู้เรียนจดบันทึกจุดสำคัญต่าง ๆ ของเรื่องทุกครั้ง ที่อ่าน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความจำและเข้าใจเรื่องที่อ่าน จากนั้น ผู้วิจัยได้พัฒนากระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในขั้นตอนวิธีการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนของแต่ละชั้น จะใช้กระบวนการกลุ่มมาช่วยในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อสร้างเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ร่วมกัน ทำงานเป็นกลุ่ม รู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีจิตสำนึกที่ดีและสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

การพัฒนาวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน เป็นวิธีการสอนที่พัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองจากการอ่าน รู้จักแยกข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นจากเรื่องที่อ่าน เรียนรู้จากการตั้งคำถามและตอบคำถาม จดบันทึกจากการอ่านและนำมาเขียนรายงานให้เป็นองค์ความรู้ ซึ่งเป็นวิธีการสอนที่มีลักษณะคล้ายกับการอ่านซ้ำ ย้ำทวนเพื่อให้ผู้เรียนจดจำและเข้าใจในเรื่องที่อ่านได้ดี จึงทำให้อนวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนที่พัฒนาขึ้นเหมาะสมและสามารถนำไปใช้กับผู้เรียนระดับการศึกษาชั้นพื้นฐาน ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อพัฒนาวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนที่เหมาะสมกับผู้เรียนระดับการศึกษาชั้นพื้นฐาน จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนของผู้เรียนระดับการศึกษาชั้นพื้นฐาน ก่อนเรียนและหลังเรียนเรียนด้วยวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน

3. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนของผู้เรียน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เรียนด้วยวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์ และเขียนกับกลุ่มที่เรียนด้วยวิธีปกติ

ระเบียบวิธีการศึกษา

การสังเคราะห์เชิงบูรณาการและประเมินคุณค่านวัตกรรม

การพัฒนานวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนที่เหมาะสมกับผู้เรียน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสังเคราะห์เชิงบูรณาการและประเมินคุณค่านวัตกรรม โดยกำหนดวิธีการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 การสังเคราะห์วิธีการสอนอ่านแบบ SQ3R วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ 5E ร่วมกับหลักการสอนเขียน ส่วนที่ 2 การสังเคราะห์โครงสร้างการสอนและออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ และส่วนที่ 3 การทดลองใช้นวัตกรรม ซึ่งมีรายละเอียดของการศึกษาดังนี้

ส่วนที่ 1 การสังเคราะห์วิธีการสอนอ่านแบบ SQ3R วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ 5E ร่วมกับหลักการสอนเขียน

วิธีการสอนอ่านแบบ SQ3R เป็นวิธีการสอนอ่านโดยสอนเริ่มจากการอ่านอย่างคร่าว ๆ จนไปถึงการอ่านอย่างละเอียด รอบคอบและจดจำเรื่องที่อ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีวิธีการสอน 5 ขั้นตอน คือ 1) ชั้น Survey เป็นขั้นอ่านเนื้อเรื่องอย่างคร่าว ๆ เพื่อหาจุดสำคัญของเรื่อง 2) ชั้น Question เป็นขั้นของการตั้งคำถามที่ให้ผู้อ่านพยายามอ่านเนื้อเรื่องและตั้งคำถามให้ได้ 3) ชั้น Read เป็นการอ่านข้อความซ้ำอย่างละเอียดอีกครั้งและค้นหาคำตอบสำหรับคำถามที่ตั้งไว้ (4) ชั้น Recite เป็นขั้นพยายามตอบคำถามหรือเขียนสรุปใจความสำคัญ (5) ชั้น Review เป็นการทบทวนประเด็นต่าง ๆ ที่จัดบันทึกไว้ [6] ดังตัวอย่างการสอนอ่านด้วยวิธี SQ3R ซึ่งช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เข้าใจแนวคิดของเรื่องที่อ่านได้อย่างรวดเร็วและสามารถจดจำเรื่องได้ดี ทั้งยังส่งเสริมให้มีความรอบคอบในการอ่าน ไม่พลาดเนื้อหาที่สำคัญ รู้จักไตร่ตรองทำให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนเนื้อเรื่องที่ครูนำมาให้อ่าน ในการจัด

กิจกรรมการเรียนการสอนครูควรเลือกเนื้อหาให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน และให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมมากที่สุด [12] ผู้เรียนเกิดความมั่นใจในการเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถจับใจความ สรุปความ คาดเดาและเข้าใจแนวคิดของเรื่องที่อ่านได้อย่างรวดเร็ว แต่การนำไปใช้จะประสบปัญหาด้านเวลาที่ใช้สอนมากเกินไปในบางขั้นตอน ครูต้องจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับระยะเวลาที่สอนในแต่ละชั้น [13] และผู้เรียนสามารถเข้าใจแนวคิดของเรื่องที่อ่านได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากช่วยพัฒนาความสามารถในการอ่านตามลำดับขั้นจากง่ายไปยาก และการกระตุ้นของครูผู้สอนช่วยส่งเสริมกระบวนการคิด [14] วิธีการสอนอ่านแบบ SQ3R จึง เป็นวิธีการสอนอ่านอย่างรอบคอบ อ่านซ้ำ ย้ำทวน ให้รู้จักไตร่ตรองเพื่อเข้าใจเนื้อหาที่อ่านอย่างละเอียด แต่การสอนจะสัมฤทธิ์ผลมากขึ้น หากครูผู้สอนเลือกเนื้อหาที่เหมาะสมกับผู้เรียน และสอนแบบมีส่วนร่วม

วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ 5E เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ฝึกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองที่เกิดขึ้นจากการอภิปรายในกลุ่ม ตั้งคำถามจากการอภิปราย มีการวางแผนสำรวจค้นหาข้อมูล สรุปผล นำเสนอ แลกเปลี่ยนเรียนรู้และประเมินการเรียนรู้ด้วยตนเองจนเกิดความคิดรวบยอดเป็นของตนเอง การจัดการเรียนรู้ 5E มีขั้นตอนการสอน 5 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นสร้างความสนใจ (Engagement) เป็นการนำเข้าสู่บทเรียน โดยใช้ผู้เรียนอภิปรายจากเรื่องที่สนใจศึกษา 2) ขั้นสำรวจและค้นหา (Exploration) เป็นการตั้งคำถามจากเรื่องที่สนใจและอภิปราย ทำความเข้าใจในประเด็นคำถาม วางแผนเพื่อสำรวจและค้นหาข้อมูล 3) ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป (Explanation) เป็นขั้นสอนให้ผู้เรียนนำข้อมูลที่ได้อธิบายสรุปผลและนำเสนอ 4) ขั้นขยายความรู้ (Elaboration) เป็นขั้นการนำความรู้ที่ได้ไปเขียนหรืออธิบายให้เชื่อมโยงกับความรู้เดิมที่มีเพื่อให้มีความรู้ที่กว้างขวาง 5) ขั้นประเมิน (Evaluation) เป็นขั้นประเมินการเรียนรู้และความรู้ที่ได้ด้วยตนเอง [10] มีงานวิจัยหลายเรื่อง สะท้อนผลเชิงบวกของวิธีการจัดการเรียนรู้แบบนี้หลายประการ เช่น ประการที่หนึ่ง ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นเกิดความอยากรู้ตลอดเวลา เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้อย่างอิสระ ได้ฝึกปฏิบัติ ฝึกคิด ค้นคว้า และสืบค้น

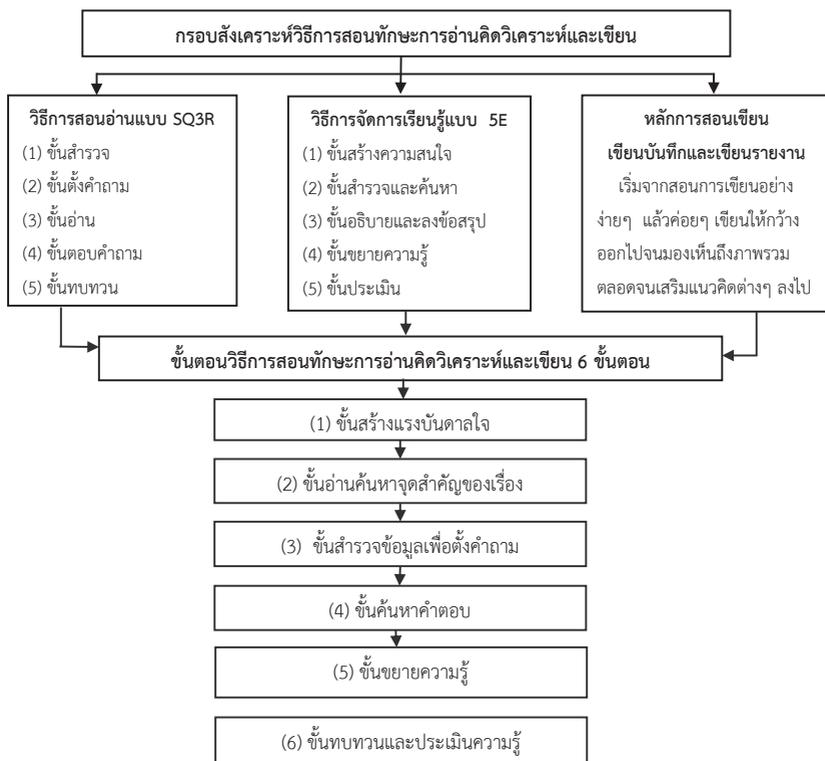
องค์ความรู้ จนสามารถวิเคราะห์เนื้อหาพบคำตอบได้ด้วยตนเอง ประการที่สอง การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม ก่อให้เกิดแรงจูงใจกระตุ้นผู้เรียนให้สนใจในการค้นคว้าหาความรู้ได้อย่างดี ประการที่สาม การสร้างสถานการณ์ที่เข้าใจ ทำให้ผู้เรียนไม่เบื่อหน่าย [15] ประการที่สี่ นักเรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง มีทักษะการคิดมากขึ้น มีทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น อภิปราย ชักถาม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ประการที่ห้า การจัดกิจกรรมกระตุ้นให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วม มีบทบาทในการทำงานกลุ่ม และยืดหยุ่นเวลาการกิจกรรมตามสถานการณ์ [16] ประการที่หก ผู้เรียนกล้าคิด กล้าตัดสินใจ กล้าแสดงออก ได้เรียนรู้อย่างเป็นระบบและหลากหลาย ผู้เรียนมีโอกาสรสร้างประสบการณ์ที่มีความหมายด้วยตนเอง การสร้างความสมดุลของเนื้อหาวิชากับความคิดสร้างสรรค์ ไม่เน้นด้านใดด้านหนึ่งมากเกินไป ช่วยให้ไม่ตึงเครียด นักเรียนได้คิดทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมีอิสระและเต็มความสามารถ [17] 5 E เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งผู้วิจัยได้สังเคราะห์จุดอ่อนและนำมาพัฒนาในการศึกษาครั้งนี้ เช่น การวางแผนในขั้นตอนการค้นหาข้อมูล การปรับรูปแบบของกิจกรรม การคำนึงถึงเวลาที่ใช้สอนและกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่สร้างความเข้าใจแก่ผู้เรียน ตรวจสอบความถูกต้องขององค์ความรู้ที่ได้มา และการประเมินความรู้ด้วยตนเอง

หลักการสอนเขียน เป็นวิธีการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจนเกิดความชำนาญและนำไปใช้ได้อย่างถูกต้อง ในการสร้างนวัตกรรมการสอนครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกวิธีการสอนเขียนบันทึกและเขียนรายงานจากการศึกษาค้นคว้าเพื่อให้สอดคล้องกับตัวชี้วัดและมาตรฐานการเรียนรู้ที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะการเขียนด้านการเขียนบันทึกและเขียนรายงานได้อย่างถูกต้องตามรูปแบบที่กำหนด ซึ่งวิธีการสอนเขียนบันทึกหรือเขียนรายงานมีหลักการสอนโดยสอนให้เริ่มจากการเขียนอย่างง่าย ๆ ไปก่อนแล้ว ค่อยขยายวงกว้างออกไปให้ครอบคลุมถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ จากการอ่านเรื่องหรือจากสิ่งที่เห็น ตลอดจนเสริมแนวคิดเห็นในเหตุการณ์ต่าง ๆ ลงไปด้วย ทั้งนี้ การสอนเขียนมุ่งให้ผู้เรียนได้ฝึกคัดลายมือ เขียนให้ถูกต้องตามอักขรวิธีและสภากลนิยม พร้อมทั้งรวบรวมข้อมูลนำมาเขียนถ่ายทอด

ให้เป็นเรื่องราวตามที่สร้างสรรค์และจินตนาการ โดยเป็นไปตามองค์ประกอบของการเขียน [11] จากการสังเคราะห์หลักการสอนเขียนบันทึกและเขียนรายงาน จุดสำคัญของการสอนเขียน คือ การสอนให้เขียนจากง่ายไปหายาก เขียนให้ครอบคลุมเหตุการณ์ รวบรวมข้อมูลที่ได้นำมาเขียนถ่ายทอดให้เป็นองค์ความรู้ เขียนให้ถูกต้องตามอักขรวิธีและเป็นไปตามองค์ประกอบของการเขียน

จากการสังเคราะห์วิธีการสอนทั้ง 3 วิธี จะเห็นได้ว่า วิธีการสอนอ่านแบบ SQ3R เป็นวิธีการสอนที่ฝึกให้ผู้เรียนอ่านอย่างรอบคอบและเข้าใจเรื่องที่อ่านอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนการจัดการเรียนรู้แบบ 5E เป็นวิธีการสอนที่ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เข้าใจในปัญหา ค้นหาความรู้มาแก้ปัญหาและนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ สำหรับหลักการสอนเขียนบันทึกและเขียนรายงาน เป็นการสอนเขียนที่เริ่มจากการเขียนบันทึกอย่างง่าย ๆ แล้วค่อยเขียนให้กว้างออกจนมองเห็นถึงภาพรวม ตลอดจนเสริมแนวคิดเห็นต่าง ๆ ลงไป ผู้วิจัยจึงนำจุดเด่นของวิธีการสอนที่ได้จากการสังเคราะห์มากำหนดเป็นขั้นตอนวิธีการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์ และเขียน 6 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นสร้างแรงบันดาลใจ เป็นขั้นนำเข้าสู่บทเรียนโดยครูสร้างความสนใจให้นักเรียน กระตุ้นให้นักเรียนตั้งคำถามและตอบคำถามจากสถานการณ์ที่ครูกำหนด 2) ขั้นอ่านค้นหาจุดสำคัญของเรื่อง ฝึกให้นักเรียนอ่านจากบทอ่านจากเรื่องที่ครูกำหนดอย่างคร่าว ๆ เพื่อค้นหาจุดสำคัญของเรื่อง จุดบันทึกและสรุปอย่างคร่าว ๆ 3) ขั้นสำรวจข้อมูลเพื่อตั้งคำถาม ฝึกให้นักเรียนอ่านบทอ่านอีกครั้งอย่างละเอียด เพื่อค้นหาส่วนที่สำคัญของเรื่อง และเรียนรู้การตั้งคำถามจากบทอ่านด้วยตนเอง 4) ขั้นค้นหาคำตอบ ฝึกให้นักเรียนอ่านบทอ่านแต่ละตอนอย่างละเอียดอีกครั้ง เพื่อจับประเด็นสำคัญและหาคำตอบสำหรับคำถามที่ตั้งไว้ แล้วจดบันทึก 5) ขั้นขยายความรู้ฝึกให้นักเรียนนำคำถามและคำตอบที่ได้จากการอ่านบทอ่าน มาเขียนเชื่อมโยงลำดับเหตุการณ์ให้สัมพันธ์กัน และสอดคล้องกับบทอ่าน 6) ขั้นทบทวนและประเมินความรู้ ฝึกให้นักเรียนช่วยกันทบทวนหัวข้อหรือประเด็นสำคัญ ๆ หลังจากที่ทำบทอ่านจบแล้ว สรุปข้อคิดที่ได้จากเรื่องที่อ่านและเขียนรายงาน ตรวจสอบ

ความถูกต้องร่วมกัน ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเป็นกรอบสังเคราะห์วิธีการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบสังเคราะห์วิธีการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน

ส่วนที่ 2 การสังเคราะห์โครงสร้างการสอนและออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้

โครงสร้างการสอน ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่กำหนดให้ หลักสูตรการศึกษาจะต้องมีจุดหมาย มาตรฐานการเรียนรู้ และเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ เจตคติ และ

คุณธรรม จัดการศึกษาให้ประชาชนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและมีคุณภาพ พร้อมทั้งให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา หลักสูตรการศึกษาต้องมีโครงสร้างที่ยืดหยุ่นได้ทั้งสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัดการเรียนรู้ และจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และสามารถจัดการศึกษาได้ทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ซึ่งมุ่งเน้นพัฒนาให้ผู้เรียนมีสมรรถนะและคุณลักษณะพึงประสงค์ ตามที่หลักสูตรกำหนด ตามมาตรฐานการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้โดยจัดการเรียนการสอนตามตัวชี้วัดของแต่ละระดับชั้นและสอดคล้องกับโครงสร้างเวลาเรียนของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาและสภาพของผู้เรียน และมีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ทุกระดับ

จากนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาตัวชี้วัดและมาตรฐานการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เกี่ยวข้องกับกำอ่านวิเคราะห์และการเขียนบันทึก ซึ่งกำหนดให้ผู้เรียนสามารถแยกข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นจากเรื่องที่อ่านได้ และสามารถเขียนบันทึกและเขียนรายงานจากการศึกษาค้นคว้าได้

การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างนวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน โดยนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ร่วมกับขั้นตอนวิธีการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน 6 ขั้นตอนเพื่อให้แผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับขั้นตอนวิธีการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน ผู้วิจัยได้พัฒนาจากแนวคิดของ สำลี รักษ์สุทธิ [18] เกี่ยวกับขั้นตอนการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ มี 4 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาเวลาที่จะใช้งานจริงหรือกำหนดปฏิทินงาน 2) ศึกษาหลักสูตรโดยเฉพาะในกลุ่มประสบการณ์ หรือวิชาที่ทำการสอน 3) กำหนดโครงสร้างของเนื้อหา สาระ จุดประสงค์ของการสอน ตลอดภาคเรียนของกลุ่มประสบการณ์หรือรายวิชานั้น 4) กิจกรรมการเรียนการสอน สื่ออุปกรณ์ให้สอดคล้องกับเนื้อหาจุดประสงค์ของการเรียนรู้ และแนวคิดหลักการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ของ สุคนธ์ ลิขิตพานนท์ [6] การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้จะต้องกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เพื่อทราบถึง

จุดมุ่งหมายของการพัฒนาผู้เรียนเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ออกมาเป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีและเตรียมการเรียนรู้ให้เป็นไปตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง กำหนดสาระการเรียนรู้เขียนเฉพาะขอบข่ายเนื้อหาเป็นประเด็นสำคัญสั้น ๆ หรืออาจเขียนเป็นหัวข้อใหญ่และหัวข้อย่อย ๆ ตามความเหมาะสม จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเทคนิคการจัดการเรียนการสอนหลาย ๆ วิธีที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งประกอบด้วย ชี้นำเข้าสู่บทเรียน ชี้แจงค่านิยมกิจกรรมการเรียนรู้และขั้นสรุป พร้อมทั้งกำหนดสื่อการเรียนรู้ที่ใช้ในการกิจกรรมการเรียนรู้ และกำหนดวิธีการวัดและประเมินผลเพื่อประเมินพัฒนาการของผู้เรียนในด้านพฤติกรรม การร่วมกิจกรรม และการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนรู้ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ

จากการสังเคราะห์โครงสร้างการสอนตัวชี้วัดและมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กำหนดให้ผู้เรียนมีความสามารถด้านการอ่านเกี่ยวกับการแยกข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นจากเรื่องที่อ่าน และความสามารถด้านการเขียนเกี่ยวกับการเขียนบันทึกและการเขียนรายงานจากการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยนำมากำหนดเป็นเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ในการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ และนำความรู้เกี่ยวกับวิธีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ และหลักการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับการศึกษาหลักสูตรเนื้อหาที่จะสอน มากำหนดโครงสร้างเนื้อหา โครงสร้างของเวลา มาตรฐานการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และวิธีการวัดและประเมินผล มาออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน โดยกำหนดโครงสร้างของแผนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับตัวชี้วัดและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ผู้วิจัยต้องการพัฒนา และแนวทางการวัดและประเมินผลตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แล้วนำขั้นตอนวิธีการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน 6 ขั้นตอนมาจัดกิจกรรมการเรียนการ

สอน และได้กำหนดขั้นตอนการเขียนแผนการเรียนรู้ ดังนี้ 1) มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัด 2) จุดประสงค์การเรียนรู้ 3) สาระสำคัญ 4) สาระการเรียนรู้ 5) สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน 6) คุณลักษณะพึงประสงค์ 7) กระบวนการเรียนรู้ในขั้นนี้ผู้วิจัยได้นำขั้นตอนวิธีการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน 6 ขั้นตอน มาจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยแบ่งเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ชี้นำเข้าสู่บทเรียน นำชั้นสร้างแรงบันดาลใจมาจัดกระบวนการเรียนรู้ ตอนที่ 2 ชั้นสอน มีจำนวน 3 ชั้น ได้แก่ ชั้นอ่านค้นหาจุดสำคัญของเรื่อง ชั้นสำรวจข้อมูลเพื่อตั้งคำถาม และชั้นค้นหาคำตอบ ตอนที่ 3 ชั้นสรุป มีจำนวน 2 ชั้น ได้แก่ ชั้นขยายความรู้และชั้นทบทวนและประเมินความรู้ 8) สื่อและแหล่งเรียนรู้ 9) การประเมินผลตามสภาพจริง ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 2 การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้

เมื่อผู้วิจัยได้สร้างขั้นตอนวิธีการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน และออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้สำหรับการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงนำมาหาคุณภาพของวิธีการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน และหาความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ โดยมีวิธีการดำเนินการดังนี้

การหาคุณภาพของวิธีการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน

การหาคุณภาพของวิธีการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน ผู้วิจัยได้สร้างแบบประเมินคุณภาพวิธีการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน จำนวน 1 ฉบับ มีเกณฑ์การประเมินคุณภาพความเหมาะสม มีค่าตั้งแต่ 1.00 – 5.00 เมื่อนำแบบประเมินคุณภาพวิธีการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนที่สร้างขึ้น นำเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อประเมินคุณภาพ จำนวน 5 ท่าน ผลการประเมินคุณภาพพบว่า วิธีการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 มีคุณภาพอยู่ในระดับดี

การหาความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้สำหรับการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน

การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้สำหรับการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหานำมาสอนให้ผู้เรียนเกิดทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน โดยเลือกเนื้อหาจากหนังสืออ่านนอกเวลา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 2 เรื่อง คือ นกนางเขนและสีเทาตัวจิ๋ว มาจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องละ 1 แผนและกำหนดโครงสร้างเวลาเรียนใช้เวลาสอนแผนละ 7 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 14 ชั่วโมงใช้สอนในเวลาปกติ จากนั้นผู้วิจัยได้สร้างแบบทดสอบวัดทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนเป็นแบบอัตนัย จำนวน 2 ฉบับ คือ แบบทดสอบวัดทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนก่อนเรียนและหลังเรียน ฉบับละ 10 ข้อ มีค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง 0.20 – 0.80 และค่าอำนาจจำแนก (d) ตั้งแต่ 0.20 ควบคู่กันเป็นรายข้อ เมื่อนำแผนการจัดการเรียนรู้สำหรับการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน และแบบทดสอบวัดทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนก่อนเรียนและหลังเรียนนำเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อหาความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้สำหรับการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้สำหรับการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อนำแบบทดสอบวัดทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนก่อนเรียนและหลังเรียนหา

ความเชื่อมั่นพบว่า แบบทดสอบวัดทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนก่อนเรียนมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.69 และหลังเรียนมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.76

ส่วนที่ 3 การทดลองใช้นวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน

การพัฒนานวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน ผู้วิจัยได้นำนวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านชราโย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 คัดเลือกโดยวิธีเลือกเจาะจงจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะการอ่านและการเขียนมีผลระดับปานกลางของระดับเขตพื้นที่ เป็นกลุ่มทดลองเพื่อหาประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน จำนวน 2 ครั้ง ดังนี้

การทดลองครั้งที่ 1

การทดลองนวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน ครั้งที่ 1 ทดลองกับนักเรียนกลุ่มเล็กจำนวน 3 คน ประกอบด้วย นักเรียนระดับอ่อนปานกลางและเก่ง ได้กำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนเท่ากับ 60/60 ปรากฏผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน โดยการทดลองแบบรายบุคคล (1 : 1)
วิเคราะห์และเขียน

ทักษะการอ่านคิด วิเคราะห์และเขียน	n	คะแนน เต็ม	คะแนน เฉลี่ย	ร้อยละ	ประสิทธิภาพ E_1/E_2
คะแนนจากการทำ แบบฝึกหัดระหว่างเรียน	3	60	39.83	66.39	
คะแนนแบบทดสอบวัด ทักษะการอ่านวิเคราะห์ และเขียน	3	10	6.67	66.67	66.39/66.67

จากตารางที่ 1 พบว่า นวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน จากการทดลองแบบรายบุคคล (1 : 1) มีประสิทธิภาพ E_1/E_2 เท่ากับ 66.39/66.67 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 60/60

การทดลองครั้งที่ 2

ผู้วิจัยได้นำผลการทดลองครั้งที่ 1 มาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้ง แล้วนำไปทดลองครั้งที่ 2 ทดลองกับนักเรียนกลุ่มย่อย จำนวน 10 คน ประกอบด้วย นักเรียนระดับอ่อน 3 คน ปานกลาง 4 คนและเก่ง 3 คน กำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนเท่ากับ 70/70 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนทักษะการอ่าน
คิดวิเคราะห์และเขียน โดยการทดลองแบบรายบุคคล (1 : 10)

ทักษะการอ่านคิด วิเคราะห์และเขียน	n	คะแนน เต็ม	คะแนน เฉลี่ย	ร้อยละ	ประสิทธิภาพ E_1/E_2
คะแนนจากการทำแบบ ฝึกระหว่างเรียน	10	60	46.90	78.17	
คะแนนแบบทดสอบวัด ทักษะการอ่านวิเคราะห์ และเขียน	10	10	7.65	76.67	78.17/76.50

จากตารางที่ 2 พบว่า นวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน จากการทดลองแบบกลุ่มย่อย (1 :10) มีประสิทธิภาพ E_1/E_2 เท่ากับ 78.17/76.50 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 70/70

ผลการศึกษา

การพัฒนานวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนที่เหมาะสมกับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยได้นำนวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนมาทดลองใช้กับกลุ่มทดลอง ในการทดลองครั้งที่ 3 เพื่อหาประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน และนำมาใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อเปรียบเทียบทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน และเปรียบเทียบทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนระหว่างกลุ่มที่เรียนด้วยนวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนกับกลุ่มที่เรียนด้วยวิธีปกติ โดยมีผลการวิจัยดังนี้

ตอนที่ 1 การประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิด วิเคราะห์และเขียน

ผู้วิจัยได้นำนวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนมาทดลองใช้กับกลุ่มทดลองที่เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านทรายยอ อำเภอสุโขทัย - ลก จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 30 คน 1 ห้องเรียน เพื่อหาประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน โดยกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพเท่ากับ 80/80 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของนวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน โดยการทดลอง แบบรายบุคคล (1 : 100)

ทักษะการอ่านคิด วิเคราะห์และเขียน	n	คะแนน เต็ม	คะแนน เฉลี่ย	ร้อยละ	ประสิทธิภาพ E_1/E_2
คะแนนจากการทำแบบ ฝึกระหว่างเรียน	30	60	48.62	81.03	
คะแนนแบบทดสอบวัด ทักษะการอ่านวิเคราะห์ และเขียน	30	10	8.32	83.17	81.03/83.17

จากตารางที่ 3 พบว่า นวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน จากการทดลองกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านทรายยอ มีประสิทธิภาพ E_1/E_2 เท่ากับ 81.03/83.17 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ผลเนื่องมาจากขั้นตอนการสอนแต่ละขั้นตอนมีความสอดคล้องกัน และออกแบบใบกิจกรรมและแบบฝึกสอดคล้องกับขั้นตอนการสอน ส่งผลให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตัวเองจากเรื่องที่อ่าน รู้จักตั้งคำถาม ค้นหาจุดสำคัญของเรื่อง แยกแยะความเป็นเหตุเป็นผล แล้วจดบันทึก ทำให้นวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนและหาประสิทธิภาพกับกลุ่มตัวอย่างต่อไปได้

ผู้วิจัยได้นำนวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนที่มีประสิทธิภาพไปใช้จริงกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่กำลังศึกษาในการศึกษา 2559 โรงเรียนบ้านต้อระมิตรภาพที่ 172 อำเภอสุโขทัย - ลก จังหวัดนครราชสีมาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) ใช้โรงเรียนและห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม [19] แบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม ด้วยวิธีการนำผลการวัดทักษะการอ่านและเขียนมาแบ่งกลุ่มประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 กลุ่มทดลอง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 ที่เรียนด้วยนวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน จำนวน 24 คน จำนวน 1ห้องเรียน และกลุ่มที่ 2 กลุ่มควบคุม คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/2 ที่เรียนด้วยวิธีปกติ จำนวน 24 คน จำนวน 1ห้องเรียน โดยมีผลของการนำไปใช้ ดังนี้

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนก่อนเรียนและหลังเรียน

การวัดทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน โดยใช้แบบทดสอบการวัดทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนแบบอัตนัย จำนวน 2 ฉบับ ๆ ละ 10 ข้อ เพื่อเปรียบเทียบทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างซึ่งมีผลดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยนวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน

ทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน	คะแนน เฉลี่ย (\bar{x})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	Sig (1 tailed)
ก่อนเรียน	24	6.50	0.87
หลังเรียน	24	8.46	0.49
			t = 13.59* df = 23 Sig = 0.000

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4 พบว่า ทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยนวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลเนื่องมาจากกิจกรรมที่ผู้วิจัยออกแบบส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการอ่านด้วยตนเอง รู้จักตั้งคำถามหาคำตอบ จดบันทึกจากเรื่องที่อ่าน แล้วสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนระหว่างผู้เรียนที่เรียนด้วยนวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนกับผู้เรียนที่เรียนด้วยวิธีปกติ

การวัดทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนระหว่างนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 ที่เรียนด้วยนวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน เป็นกลุ่มทดลอง กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/2 ที่เรียนด้วยวิธีปกติ เป็นกลุ่มควบคุม เพื่อเปรียบเทียบทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนของนักเรียนทั้งสองกลุ่ม ซึ่งมีผลดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนระหว่างผู้เรียนที่เรียนด้วยนวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนกับผู้เรียนที่เรียนด้วยวิธีปกติ

ทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน	คะแนน เฉลี่ย (\bar{x})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	Sig			
			t	df	(1 tailed)	
กลุ่มทดลอง	24	7.48	0.61	6.341**	46	0.000
กลุ่มควบคุม	24	6.25	0.73			

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 5 พบว่า ทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนของผู้เรียนที่เรียนด้วยนวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนสูงกว่าผู้เรียนที่

เรียนด้วยวิธีปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลเนื่องมาจากนวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนที่สร้างขึ้น เป็นนวัตกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการอ่าน รู้จักตั้งคำถามและค้นคว้าหาคำตอบในสิ่งที่ตนเองอยากรู้จากเรื่องที่อ่าน สามารถแยกข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นจากเรื่องที่อ่าน แล้วนำสิ่งที่ได้จากการอ่านมาเขียนบันทึกและเขียนรายงานจากการค้นคว้าเพิ่มเติม ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนที่มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันอย่างต่อเนื่อง

สรุปและอภิปรายผล

การพัฒนาวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนที่เหมาะสมกับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นนวัตกรรมการสอนที่สร้างขึ้นเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนเชื่อมโยงมีความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง โดยสร้างขึ้นจากแนวคิดทฤษฎี 3 แนวคิด ประกอบด้วย วิธีการสอนอ่านแบบ SQ3R เป็นวิธีการสอนให้ผู้เรียนอ่านอย่างรอบคอบและเข้าใจเรื่องที่อ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการเรียนรู้แบบ 5E เป็นวิธีการสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักแก้ปัญหาและนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ และการสอนทักษะการเขียน นำวิธีการสอนการเขียนบันทึกหรือรายงานมาเป็นแนวทางการสร้างนวัตกรรมการสอน เป็นวิธีการสอนการเขียนจากง่ายไปหายาก แล้วค่อย ๆ เขียนให้กว้างออกไปจนมองเห็นถึงภาพรวม ตลอดจนเสริมแนวคิดเห็นต่าง ๆ ลงไปด้วย จากแนวคิดดังกล่าว จะเห็นได้ว่าเป็นวิธีการสอนที่มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่องด้วยวิธีการอ่านและการเขียนจนเกิดเป็นทักษะที่ผู้เรียนจะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ สุกนธ์ สิ้นพานนท์และคณะ [6] ได้กล่าวไว้ว่า วิธีการสอนอ่านแบบ SQ3R เป็นเทคนิคการสอนอ่านอย่างคร่าว ๆ เพื่อสำรวจหาข้อมูลที่สำคัญของเรื่อง ผู้อ่านสามารถจับใจความสำคัญได้ดี สามารถช่วยให้ผู้เรียนเลือกสิ่งที่เขาคิดว่าต้องรู้จากเรื่องที่อ่าน เข้าใจแนวคิดของเรื่องที่อ่านได้อย่างรวดเร็ว จดจำได้ดีและสามารถ

ทบทวนเรื่องที่ทำนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ [20] กล่าวว่าวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ 5E เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาด้วยวิธีการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักศึกษาค้นคว้าหาความรู้ โดยผู้สอนตั้งคำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้กระบวนการทางความคิด หาเหตุผลจนค้นพบความรู้หรือแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ถูกต้องด้วยตนเอง สรุปเป็นหลักการ กฎเกณฑ์หรือสามารถนำไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ในการควบคุมปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมในสภาพการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง

การสร้างนวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย (1) ขั้นสร้างแรงบันดาลใจ (2) ขั้นอ่านค้นหาจุดสำคัญของเรื่อง (3) ขั้นสำรวจเพื่อตั้งคำถาม (4) ขั้นค้นหาคำตอบ (5) ขั้นขยายความรู้ และ (6) ขั้นทบทวนและประเมินความรู้ ในแต่ละขั้นตอนมีการจัดลำดับขั้นตอนการสอนได้อย่างสอดคล้องและต่อเนื่องกัน โดยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการอ่าน อ่านอย่างรอบคอบ รู้จักการตั้งคำถาม ตอบคำถาม แยกแยะความเป็นเหตุเป็นผล พร้อมทั้งสรุปและประเมินผลงานด้วยตนเอง จดบันทึกทุกประเด็นที่ค้นหาได้จากการอ่าน นำเสนอภายในกลุ่มหาข้อสรุปร่วมกันจนเกิดความคิดรวบยอด และเขียนรายงานให้เป็นองค์ความรู้ของตนเอง โดยเขียนให้เชื่อมโยง ลำดับเหตุการณ์ให้สัมพันธ์กันและสอดคล้องกับเรื่องที่อ่าน ซึ่งผลจากการหาคุณภาพของวิธีการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน จะเห็นได้ว่า วิธีการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนที่สร้างขึ้นมีคุณภาพอยู่ในระดับดี มีความเหมาะสมและสามารถนำไปทดลองใช้ได้ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกระทรวงศึกษาธิการ [21] ให้ความสำคัญของการอ่านวิเคราะห์ว่า เป็นหลักการที่สำคัญของการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ คือ ผู้เรียนต้องได้เรียนด้วยการแสวงหาความรู้วิเคราะห์วิจารณ์ คิดค้น สร้างความรู้ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดด้วยตนเองเพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ให้เกิดกับผู้เรียน ซึ่งมีขั้นตอนของกระบวนการสอนการอ่านวิเคราะห์ดังนี้ ขั้นที่ 1 รวบรวมข้อมูล รับรู้เรื่องราวและเข้าใจความหมายจาก

การสังเกต สนทนาซักถามเล่าเรื่อง บริบท ทำทางจากข่าวสาร ข้อมูลหรือสิ่งที่อ่าน
ขั้นที่ 2 วิเคราะห์ คิดวิเคราะห์ จำแนกและจับใจความสำคัญของเรื่องได้ว่าใครทำอะไร
กับใครที่ไหนอย่างไร เมื่อไร และผลเป็นอย่างไรขั้นที่ 3 สรุป สังเคราะห์ข้อมูลแล้ว
สรุปประเมินความน่าจะเป็น น่าเชื่อถือ สืบข้อมูลเพิ่มเติม หาหลักฐานประกอบการ
ตัดสินใจขั้นที่ 4 ประยุกต์และนำไปใช้ นำผลจากการเรียนรู้สู่การปฏิบัติจริง เลือก
อย่างเหมาะสมแล้วนำไปใช้

การนำนวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนไปใช้กับ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/1 ซึ่งเป็นกลุ่มทดลอง เพื่อหาประสิทธิภาพของ
นวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนที่เหมาะสมกับผู้เรียนระดับ
การศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการนำแผนการจัดการเรียนรู้
สำหรับการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน จำนวน 2 แผน ไปจัดการ
เรียนการสอนกับนักเรียนกลุ่มทดลอง โดยใช้เวลาสอนจำนวน 14 ชั่วโมง พบว่า
นวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน มีประสิทธิภาพเท่ากับ
84.10/82.29 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 อาจเป็นเพราะนวัตกรรมการสอนที่สร้างขึ้น
มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับการพัฒนาผู้เรียนด้านทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์
และเขียนให้มีความเชื่อมโยงและสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง ด้วยการนำเทคนิควิธี
สอนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนมาประยุกต์ใช้
ร่วมกันระหว่างวิธีการสอนอ่านแบบ SQ3R วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ 5E และ
หลักการสอนเขียน จึงทำให้ได้รูปแบบการสอนที่เหมาะสมโดยสามารถพัฒนาผู้เรียน
ให้มีทักษะการอ่านในการแยกข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นจากเรื่องที่อ่าน เรียนรู้จาก
ปัญหา ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากการอ่านที่นำไปสู่การแก้ปัญหาด้วยตนเอง และจด
บันทึกเหตุการณ์ เรื่องราวที่สำคัญตามลำดับความเป็นมาก่อนหลังได้อย่างมี
ประสิทธิภาพ และมีลักษณะเด่น คือ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นคนรอบคอบ ช่างสังเกต
เรียนรู้การทำงานอย่างมีส่วนร่วม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และกล้าแสดงออก ซึ่ง
สอดคล้องกับงานวิจัยของกรณิการ์ เครือมาศ [22] ที่ศึกษาเกี่ยวกับผลการจัด
กิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง การอ่านเชิงวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบ SQ3R เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งผลการวิจัย พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านเชิงวิเคราะห์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ SQ3R มีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์และสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

จากการสอนด้วยนวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนจะเห็นได้ว่า ครูผู้สอนจะเป็นผู้ดำเนินกิจกรรม กำกับ ติดตามและให้คำชี้แนะกับผู้เรียน โดยสร้างแรงกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความอยากเรียนรู้จากการอ่าน ใช้วิธีตั้งคำถามเป็นเครื่องช่วยนำทางให้เกิดความอยากรู้ สืบค้นหาข้อมูลและคำตอบที่ถูกต้อง ทั้งนี้ ครูจะต้องสร้างความตระหนักแก่ผู้เรียนเกี่ยวกับการเขียนบันทึก ให้ผู้เรียนจดบันทึกจุดสำคัญต่าง ๆ ของเรื่องทุกครั้งที่อ่าน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความจำและเข้าใจเรื่องที่อ่าน รู้จักแยกข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นจากเรื่องที่อ่าน เรียนรู้จากการตั้งคำถามและตอบคำถาม จดบันทึกจากการอ่านและนำมาเขียนรายงานให้เป็นองค์ความรู้ ซึ่งเป็นวิธีการสอนที่มีลักษณะคล้ายกับการอ่านซ้ำ ย้ำทวนให้ผู้เรียนจดจำและเข้าใจในเรื่องที่อ่านได้ดี นอกจากนี้ การดำเนินกิจกรรมระหว่างเรียน ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองจากการอ่านและการทำกิจกรรมภายในกลุ่ม ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จากใบกิจกรรมและแบบฝึกที่ออกแบบได้อย่างสอดคล้องกับวิธีการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน ทำให้ผู้เรียนมีทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนอย่างต่อเนื่องและมีผลงานที่ภาคภูมิใจของตนเอง จึงส่งผลให้ผู้เรียนมีทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนก่อนเรียนและหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับงานวิจัยของพิมพิมล จันตะวงศ์ [23] ศึกษาเกี่ยวกับการใช้รูปแบบการสอนแบบแคทส์ เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียนภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาพัฒนาการด้านความสามารถในการอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้รูปแบบการสอนแบบแคทส์ในวิชาภาษาไทย ระหว่างก่อน

เรียนและหลังเรียนนักเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียน ยังมีข้อจำกัดในการนำไปใช้สำหรับครูผู้สอน คือ การจัดกิจกรรมบางกิจกรรมใช้เวลามาก เพราะครูต้องใช้เวลาอธิบายวิธีการอ่านและการเขียนบันทึกให้นักเรียนเข้าใจก่อนลงมือทำ ทำให้ครูต้องปรับกิจกรรมให้ยืดหยุ่นกับโครงสร้างเวลาที่กำหนด ทั้งนี้ ในแต่ละคาบครูจะต้องทบทวนความรู้ที่ได้เรียนมาก่อนจะเข้าสู่ในกิจกรรมใหม่เพื่อให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ได้อย่างสัมพันธ์กัน

เมื่อนำการสอนด้วยนวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนมาเปรียบเทียบกับวิธีการสอนภาษาไทยด้วยวิธีปกติพบว่า ผู้เรียนที่เรียนด้วยนวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนและเรียนด้วยวิธีปกติ มีคะแนนเฉลี่ยของทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากนวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนเป็นนวัตกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการอ่าน รู้จักตั้งคำถามและค้นคว้าหาคำตอบในสิ่งที่ตนเองอยากรู้จากเรื่องที่อ่าน สามารถแยกข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นจากเรื่องที่อ่าน แล้วนำสิ่งที่ได้จากการอ่านมาเขียนบันทึกและเขียนรายงานจากการค้นคว้าเพิ่มเติม ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนที่มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันอย่างต่อเนื่อง และส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นคนรอบคอบ ช่างสังเกต เรียนรู้การทำงานอย่างมีส่วนร่วม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และกล้าแสดงออก

ดังนั้น นวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนเป็นนวัตกรรมการสอนที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมสำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการอ่านด้านการแยกข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นจากเรื่องที่อ่าน เรียนรู้จากปัญหา ศึกษา ค้นคว้าข้อมูลจากการอ่านที่นำไปสู่การแก้ปัญหาด้วยตนเอง และจดบันทึกเหตุการณ์ เรื่องราวที่สำคัญตามลำดับความเป็นมาก่อนหลังได้อย่างมีประสิทธิภาพ

และมีลักษณะเด่น คือ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นคนรอบคอบ ช่างสังเกต เรียนรู้การทำงานอย่างมีส่วนร่วม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และกล้าแสดงออก และสามารถนำนวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนกับนักเรียนระดับเดียวกันและอาจนำไปขยายผลกับนักเรียนกลุ่มอื่น ๆ ในบริบทที่คล้ายคลึงกันได้

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

การนำนวัตกรรมการสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนครูผู้สอนควรคำนึงถึงความสามารถของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ โดยสร้างแบบคัดกรองและแบบประเมินการตรวจสอบความสามารถผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อคัดความสามารถของผู้เรียนในการปฏิบัติกิจกรรมตามความถนัดและพัฒนาผลงานของตนเองให้มีคุณภาพและในการจัดกิจกรรมควรบริหารจัดการเวลาให้เหมาะสมกับกิจกรรม โดยเฉพาะขั้นที่ 3 ขั้นสำรวจข้อมูลเพื่อตั้งคำถาม และขั้นที่ 4 ขั้นค้นหาคำตอบ อาจใช้เวลามาก เพราะครูผู้สอนจะต้องอธิบายความรู้และวิธีการทำกิจกรรม ซึ่งผู้เรียนบางคนไม่เข้าใจและปฏิบัติกิจกรรมช้า ทำให้ครูต้องเร่งผู้เรียนทำกิจกรรมให้ทันกับเวลาจึงส่งผลกระทบต่อพัฒนาผลงานของผู้เรียนไม่มีคุณภาพดังนั้น ครูผู้สอนสามารถปรับใช้นวัตกรรมสอนทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์และเขียนได้ตามความเหมาะสมของเนื้อหาและบริบทของผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

- [1] Wiwattananont, S. (2011). *Reading analyzing and writing skills*. Nontaburi: C.C. KnowledgeLinks.
- [2] Narathiwat Primary Education Service Area Office 2. (2014). *Annual Budget Plan of the Year 2557*. Narathiwat: Sungaikolok printing house.

- [3] Office of Academy and Educational Standard. (2009). *Indicators and core content learning, Thai language learning following Educational Standard Curriculum 2551*. Bangkok: Agricultural Cooperative of Thailand Printing House Ltd.
- [4] Suntornprasert, S. (2004). *Creating teaching media and innovation for learner development*. Ratchaburi: Thammarak Printery.
- [5] Wiwattananont, S. (2007). Development model to reading critical thinking and writing skills of student in Bangkok School. *Educational Management of Srinakharinwirot University*. 4(8), 1-16.
- [6] Sukonsintapanon, et al. (2002). *Learning to focus on learners is important. According to the Basic Education Curriculum* Bangkok: Aksorn chareountat.
- [7] Munsettawit, S. (2011). *Thai language evaluation*. Bangkok: Kasetsart University Printing House.
- [8] Ddommaharaj, S. (2004). *A comparison of mathayom Suksa III students' reaging comperhension and insterest in learning English through the SQ4R thaching method and the teacher's manual*. Education: Master's Thesis. Kamphaeng Phet: Kamphaeng Phet Rajabhat University.
- [9] Kerdtham, C. (2002). *Instructional technique concentrating on learners*. Bangkok: Thai Wattanapanich Printing House Co.
- [10] Department of Education, Ministry of Education. (2005). *Educational Standard Curriculum of the Year 2544*. Bangkok: The Teachers' Council of Thailand Printing House.

- [11] Jessadaviroj, S. (1998). *Thai language teaching in primary school*. Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University. Bangkok: Ramkhamhaeng University Printing House.
- [12] Sattabutr, W. (2011). *A construction of Thai language teaching package to develop reading skills for main idea using SQ3R technique for pratom six students whose first language is Burmese: A case study of Ban Nam Tok School, Muang, Ranong Province*. Education: Master's degree thesis. SongKhla. Thaksin University.
- [13] Ratom, S. (2015). *Learning management by SQ3R teaching method to improve reading ability in Thai among mathayomsueksa 5 students at Rajaprajanukhroh 41 School in Yala Province*. AL-NUR journals of Fatoni University. 10(18), page 67-74.
- [14] Samak, P. (2014). *The development of critical reading of matthayomsuksa five students by using the SQ3R method*. Master Thesis. Nakornpathom: Silpakorn University.
- [15] Sotsuchad, M. (2007). *The development of critical reading for Thai by using the 5E model of mattayom suksa 4 students Kumphavapi School under the office of Udonthani Educational Service Area 2*. Master Thesis. Khonkaen: Khonkaen University.
- [16] Somdee, J. (2011). Effects of instruction using 5E learning cycle with Dressel' s approach on Thai language learning achievement and critical thinking ability of ninth grade students. *OJED, An Online Journal of Education*, 6(1), 2363 – 2376.

ผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มศึกษาที่มีต่อการส่งเสริม
จริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธาของเยาวชน
มุสลิมชุมชนบ้านข่าลิง ตำบลพิเทน อำเภothung Yang Daeng
จังหวัดปัตตานี

Effects of Group Study on Promotion of
Islamic Ethics in Adherence to Faith
among Muslim Youth in Khaling Village,
Pithen Subdistrict, Thung Yang Daeng District,
Pattani Province

ฮุมาัยร่อ ดีมุเลาะห์^{1*} และเกษตรชัย และหีม²

Humairo Deemuleh^{1*} and Kasetchai Laeheem²

¹ นักศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สงขลา 90110

¹ รศ.ดร., ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สงขลา 90110

¹ Graduate Student, Master of Arts in Human and Social Development, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Songkhla, 90110, Thailand

² Assoc. Prof. Dr., Department of Educational Foundation, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Songkhla, 90110, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: humairo20020@gmail.com

(Received: November 15, 2016; Revised: December 22, 2016; Accepted: January 27, 2017)

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มศึกษาที่มีต่อการส่งเสริมจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธาของเยาวชนมุสลิมบ้านข่าลิง ตำบลพิเทน อำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี กลุ่มเป้าหมาย คือ เยาวชนมุสลิมที่ได้คะแนนต่ำจากการวัดด้วยแบบประเมินจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธา จำนวน 10 คน และดำเนินกิจกรรมกลุ่มศึกษาตามแผนงานตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2559 – เดือนกรกฎาคม 2559 โดยใช้รูปแบบของ Kemmis และ McTaggart (2000) โดยมี 4 วิธีการ คือ การวางแผน การปฏิบัติการ การสังเกต และการสะท้อนกลับ แล้ววิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาค่าการทดสอบทีที่กลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระต่อกัน (Paired Samples t-test) ผลการวิจัยพบว่า หลังจากใช้กิจกรรมกลุ่มศึกษาเยาวชนมุสลิมมีจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธาโดยรวมและทั้ง 4 องค์ประกอบสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ผลการวิจัยในครั้งนี้ช่วยให้บุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายที่ดีและยุทธศาสตร์ที่เป็นรูปธรรมสำหรับการส่งเสริมและสนับสนุนให้เยาวชนมุสลิมมีจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธาสูงขึ้นต่อไป

คำสำคัญ: การส่งเสริมจริยธรรม กิจกรรมกลุ่มศึกษา จริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธา เยาวชนมุสลิม

Abstract

This action research aimed to study the effects of group study on Islamic ethics promotion in adherence to the faith among Muslim youth in Khaling Village, Pithen Subdistrict, Thung Yang Daeng District, Pattani Province. The target group was 10 Muslim youth who scored low on a test measuring Islamic ethics in adherence to the faith. The group study was conducted from June to July 2016 using Kemmis and McTaggart (2000)'s approach consisting of four steps: plan, action,

observation, and reflection. The data were analyzed using paired samples t-test. The study found that after the use of group study, overall, the Muslim youth had statistically higher Islamic ethics in adherence to the faith and in all the four components at the level 0.001. The results of this study would help individuals and organizations concerned to formulate good policies and concrete strategies for promoting and supporting Muslim youth to have higher Islamic ethics in adherence to the faith.

Keywords: Ethics Promotion, Group Study, Islamic Ethics and Adherence to the Islamic Faith, Muslim Youth

บทนำ

สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในอดีตจนถึงปัจจุบันเป็นศูนย์กลางของการศึกษาศาสนาอิสลาม เป็นแหล่งเรียนรู้ทางศาสนาไม่เฉพาะคนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้แต่ยังมีมุสลิมของภาคอื่น ๆ ของประเทศไทยที่เข้ามาศึกษาศาสนาอิสลามโดยเฉพาะเยาวชน ในหลักการมุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติตามหลักของศาสนา จึงทำให้สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่ที่มีความเคร่งครัดของศาสนาอิสลามไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่และเยาวชน [1] เยาวชนมุสลิมถือว่าเป็นกลุ่มที่อยู่ในช่วงระหว่างวัยแห่งความคาดหวังของสังคมมุสลิมเป็นเสาหลักที่สืบทอดให้ศาสนาอิสลามดำรงอยู่อย่างสง่างามและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมมุสลิมให้มีเสถียรภาพมั่นคง [2] แต่เยาวชนมุสลิมในปัจจุบันมีวิถีชีวิตที่ชอบความแปลกใหม่ที่ทันสมัย ชอบตามกระแสนิยม และเยาวชนมุสลิมส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตที่ไม่สอดคล้องกับความคาดหวังของสังคมมุสลิมและขัดกับหลักการศาสนาอิสลาม คือ เยาวชนมุสลิมมีการคบเพื่อนเพศเดียวกันแบบไร้เขตจำกัด มักทำกิจกรรมที่ไม่เป็นประโยชน์ สร้างความเดือดร้อนกับคนอื่น มีการคบเพื่อนเพศตรงข้ามอย่างเปิดเผย มีการจับมือถือแขน กอดจูบ และถึงขั้นมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรส มีการเกี่ยวข้อกับอบายมุขต่าง ๆ มีการละเลย

และไม่ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติศาสนกิจที่ศาสนาอิสลามกำหนดไว้ [3] แนวทางในการส่งเสริมให้เยาวชนมุสลิมมีวิถีอิสลาม คือ การจัดตั้งชมรมเยาวชนประจำหมู่บ้าน โดยใช้สัปดาห์เป็นศูนย์กลางขับเคลื่อนการดำเนินงาน กำหนดรูปแบบกิจกรรมให้ชัดเจน กำหนดคบทบาทหน้าที่และหน้าที่รับผิดชอบอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีผู้นำศาสนาเข้ามามีส่วนร่วมเป็นที่ปรึกษาของชมรม และมีหน้าที่ดูแลอย่างใกล้ชิด และที่สำคัญควรมีการเน้นกิจกรรมทั้งภาคสนามและภาคสังคมคู่กันและมีความสอดคล้องกับความต้องการเยาวชนมุสลิมและไม่ขัดกับหลักศาสนาอิสลาม เช่น การจัดการเรียนการสอน การตกแต่งสถานที่สอนน้อง การให้ความรู้ให้คำปรึกษา และการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่กลุ่มเยาวชนมุสลิม เป็นต้น [4]

จริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธาเป็นธรรมนุญที่สำคัญอีกประการหนึ่งของประชากรมุสลิมที่ต้องใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นเกณฑ์ในการประเมินระหว่างความดีและความชั่ว ความสวยงามและความน่ารังเกียจ จริยธรรมด้านการยึดมั่นศรัทธา ประกอบด้วย ความบริสุทธิ์ใจ เป็นการทำความดีโดยสุจริตใจเพื่ออัลลอฮ์เพียงองค์เดียว ไม่โอ้อวดไม่แสวงหาชื่อเสียง และไม่หวังผลประโยชน์ต่าง ๆ จากเพื่อนมนุษย์ มุสลิมต้องเชื่อฟังคำสั่งของอัลลอฮ์ และเพื่อแสวงหาความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ การยึดมั่นอย่างแน่วแน่ มุสลิมทุกคนจะต้องยึดมั่นต่ออัลลอฮ์ว่าอัลลอฮ์ คือ พระเจ้าของเขา โดยไม่ใช่เพียงคำพูดของเท่านั้นที่บอกว่าศรัทธา ต้องรวมถึงการปฏิบัติตามด้วย และต้องยืนหยัดตามขอบเขตที่พระองค์ทรงกำหนดไว้ การขอบคุณ เป็นการชูโกรต่ออัลลอฮ์ที่อัลลอฮ์ทรงสร้างและทรงมอบบริสุทธิ ความรู้สึกขอบคุณสามารถแสดงออกได้สามทาง คือ ด้วยหัวใจ ด้วยวาจา และด้วยการกระทำทางร่างกาย การมอบความรัก คือ มุสลิมทุกคนจะต้องรักอัลลอฮ์ ด้วยความรัก การรำลึกถึงความยิ่งใหญ่ของพระองค์ และผูกพันต่อพระองค์ เป็นความรักที่ผลักดันให้มุสลิมรีบเร่งทำความดีมุสลิมจะต้องรักพระองค์เหนือกว่าบิดา มารดา ญาติพี่น้อง ทรัพย์สินสมบัติ และหน้าที่การงาน หนทางในการเพิ่มพูนความรักต่อพระองค์ คือ การรำลึกถึงพระองค์อยู่เสมอ พยายามปฏิบัติตามหลักการอย่างเคร่งครัด [5] จริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธาเป็นลักษณะนิสัยที่มนุษย์แสดงออกต่ออัลลอฮ์ ต่อบุคคลอื่นทั้ง

ที่รู้จักและไม่รู้จัก เป็นลักษณะที่น่าชื่นชม ที่ตนเองแสดงออกต่อบุคคลอื่นแล้วไม่เป็นที่น่ารังเกียจ เช่น การให้อภัย ความสุภาพอ่อนโยน ความเมตตาปรานี ความอดทน การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ และลักษณะที่น่ารังเกียจ คือ การสร้างความลำบากต่อผู้อื่น จริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญต่อมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในสังคมร่วมกัน เพราะมนุษย์ที่อาศัยอยู่ด้วยกันจะเป็นตัวกำหนดความสงบสุขในสังคม เพราะถ้าหากมนุษย์ในสังคมนั้นเกิดความบกพร่องทางด้านจริยธรรม ด้านคุณธรรม แม้สังคมนั้นจะมีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ ก็ย่อมจะหาความสงบสุขในสังคมไม่ได้ เพราะต่างคนก็ต่างหาผลประโยชน์ให้ตัวเอง ดังนั้น การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของคนในสังคมจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง [6] การสร้างคนดีนั้นต้องผ่านกระบวนการอบรมดูแลของศูนย์อบรมจริยธรรมอิสลาม เป็นบันไดขั้นแรกที่ได้แก่และเยาวชนมุสลิมจะได้เรียนรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองและระเบียบวินัยในการรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่เกี่ยวกับหลักปฏิบัติศาสนกิจ เด็กและเยาวชนมุสลิมต้องเข้าใจในสภาพแวดล้อมของปัจจุบันในการอยู่ร่วมกันในสังคมได้ เพื่อที่สามารถประคับประคองตนเองให้อยู่ในกรอบที่ตั้งงามตามหลักศาสนา ยึดมั่นในมารยาทและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้ติดเป็นนิสัยสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้ [7] กระบวนการปลูกฝังจริยธรรมอิสลาม ประกอบด้วย การยึดมั่นในหลักธรรมทางศาสนา การหมั่นแสวงหาความรู้ตั้งแต่เกิดจนตาย ความขยันเกรงต่ออัลลอฮ์ ความยุติธรรม และการบูรณาการหลักธรรมทางศาสนาให้เข้ากับวิถีชีวิตอย่างกลมกลืน และการส่งเสริมจริยธรรมอิสลามต้องผ่านวิธีการขัดเกลาจิตใจ การสร้างจิตพิสัย การอบรม การปลูกฝังแบบลำดับขั้นอย่างมีความต่อเนื่อง การควบคุมเป็นระบบ การแสดงตัวอย่างที่เหมาะสมกับบุคคล สถานที่และเวลา การใช้วิธีการชี้แนะสอดคล้องกับตัวบุคคล การสร้างแรงจูงใจ การเปลี่ยนแปลง การยกระดับคุณภาพ และการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีโดยมีเป้าหมายเพื่อให้มนุษย์ มีความสมบูรณ์ และมีความสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า และแนวการปลูกฝังและส่งเสริมจริยธรรมอิสลาม คือ การสร้างแบบอย่างที่ดี การสร้างแรงจูงใจ การตักเตือน การนำเสนอประวัติศาสตร์อิสลาม การจัดกิจกรรมปลูกฝังจริยธรรม อย่างสม่ำเสมอ และการสร้างสำนึกรักษ์

สิ่งแวดล้อม [7-8] ผู้นำมุสลิมต้องร่วมกันปลูกจิตสำนึกให้แก่เยาวชนมุสลิมโดยมีวิถีชีวิตตามแนวทางของศาสนาอิสลามและตามแบบฉบับของท่านศาสดามูฮัมหมัด ต้องมีการจัดกิจกรรมอบรมจริยธรรมอิสลามอย่างสม่ำเสมอ และทั่วถึง ต้องให้มีการใช้หลักกฎหมายอิสลามมาบังคับใช้อย่างจริงจังและเด็ดขาด เช่น กฎหมายเกี่ยวกับการแต่งกาย การคบเพื่อนต่างเพศ และการประพฤติอื่น ๆ ที่ผิดหลักการศาสนา [3]

งานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกชุมชนบ้านข่าลิง ตำบลพิเทิน อำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานีมาเป็นต้นแบบของแนวทางการจัดการส่งเสริมจริยธรรมอิสลามที่ผู้วิจัยและคนในชุมชนได้พัฒนาขึ้น ทั้งนี้ เนื่องจากการได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนที่ไม่หยุดนิ่งในพัฒนาตนเองและชุมชน ในการรับฟังข้อเสนอแนะจากบุคคลภายนอกเพื่อนำมาใช้พัฒนาตนเอง และเพื่อเป็นแบบอย่างให้แก่ชุมชน โดยรอบต่อไป ผู้วิจัยคิดว่าชุมชนดังกล่าวเหมาะสมอย่างยิ่งที่เป็นพื้นที่ศึกษาเรื่อง “ผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มศึกษาที่มีต่อการส่งเสริมจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธาของเยาวชนไทยมุสลิมชุมชนบ้านข่าลิง ตำบลพิเทิน อำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี” ว่าผลจะออกมาอย่างไร และควรแก้ไขอย่างไรบ้าง

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มศึกษาที่มีต่อการส่งเสริมจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธาของเยาวชนมุสลิมชุมชนบ้านข่าลิง ตำบลพิเทิน อำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี

นิยามศัพท์เฉพาะ

การส่งเสริมจริยธรรม หมายถึง การดำเนินงานตั้งแต่ผู้นำศาสนา ผู้ปกครอง และชุมชนที่มีส่วนร่วมในการส่งเสริมจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธาแก่เยาวชนไทยมุสลิมชุมชนบ้านข่าลิง ตำบลพิเทิน อำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี

จริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธา หมายถึง คุณลักษณะของบุคคล ทั้งภายในและภายนอก ทั้งที่ดีและไม่ดีของคนมุสลิม ซึ่งแบ่งด้วย 4 ด้าน คือ ความบริสุทธิ์ใจ การยึดมั่นอย่างแน่วแน่ การขอบคุณ และการมอบความรัก

กิจกรรมกลุ่มศึกษา หมายถึง กระบวนการมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบ ขั้นตอน และวิธีการส่งเสริมจริยธรรมตามวิถีอิสลามในกลุ่มเยาวชนไทยมุสลิมชุมชนบ้านข่าลิง ตำบลพิเทิน อำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี โดยมีวิธีการที่เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทพื้นที่และลักษณะกลุ่มเป้าหมายในชุมชน โดยเน้นรูปแบบตามวิถีอิสลาม ได้แก่ กิจกรรมการอ่าน เรียนรู้อิสลาม กิจกรรมเสวนากลุ่มย่อยสะท้อนการใช้ชีวิตตามวิถีการอิสลาม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การปฏิบัติการวิจัยระหว่างผู้วิจัยกับบุคคลในชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหาในพื้นที่ภาคสนาม แก้ไขปัญหา ปรับปรุงวิธีการเพื่อให้มีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

ระเบียบวิธีการศึกษา

1. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เยาวชนมุสลิมชุมชนบ้านข่าลิง ตำบลพิเทิน อำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี ที่ได้คะแนนต่ำจากการวัดแบบประเมินจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธา จำนวน 10 คน และเต็มใจเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มศึกษา พร้อมทั้งได้รับการอนุญาตจากผู้ปกครอง

2. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดของ Kemmis และ McTaggart (2000) คือ (1) การวางแผน (Planning) เป็นการกำหนดรูปแบบ วิธีการปฏิบัติการล่วงหน้า โดยการใช้กระบวนการจัดเวทีเสวนากลุ่ม หรือกับผู้นำศาสนา ผู้ปกครอง และเยาวชน ประมาณ 20 คน ร่วมกันกำหนดรูปแบบกิจกรรมในการส่งเสริมจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธา ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย (2) การปฏิบัติการ (Action) เป็นการดำเนินการตามรูปแบบแผนงานตามวิธีการที่ 1 โดยเน้นให้ผู้นำศาสนา ผู้ปกครอง และเยาวชน ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มศึกษาที่มีการส่งเสริมจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธา โดยใช้

ระยะเวลาประมาณ 2 เดือน โดยมีแกนนำเยาวชนชุมชนบ้านข่าลิงเป็นกลุ่มหลักในการทำหน้าที่ขับเคลื่อนกิจกรรมร่วมกับผู้วิจัย (3) การสังเกต (Observation) เป็นการติดตามกิจกรรมกลุ่มศึกษาที่ใช้กับกลุ่มเยาวชนมุสลิมในชุมชน รวมทั้งการสังเกตปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยขัดขวางการดำเนินกิจกรรมตามแผนที่วางไว้ตลอดจนประเด็นต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติการณ์นั้น (4) การสะท้อนกลับ (Reflection) เป็นการทวนกลับถึงการปฏิบัติการตามที่ยังติดขัดจากการสังเกตในกระบวนการและผลของการปฏิบัติตามที่กำหนดไว้และวิเคราะห์ข้อมูล [9]

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการพัฒนาเครื่องมือ

3.1 แบบประเมินจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธา ก่อนและหลังจากการจัดกิจกรรมกลุ่มศึกษา ผู้วิจัย เป็นตัวชี้วัดจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธา จำนวน 25 ข้อ ซึ่งเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับคือ มากที่สุด มากปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยให้คะแนน 5 4 3 2 1 ตามลำดับ ส่วนเกณฑ์การให้คะแนนค่าเฉลี่ยมีดังนี้ [10] 4.51 - 5.00 หมายถึง มีระดับมากที่สุด 3.51 - 4.50 หมายถึง มีระดับมาก 2.51 - 3.50 หมายถึง มีระดับปานกลาง 1.51 - 2.50 หมายถึง มีระดับน้อย 1.00 - 1.51 หมายถึง มีระดับน้อยที่สุด โดยการศึกษาข้อมูลทั้งในเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วสร้างคำถามให้ครอบคลุมเกี่ยวกับจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธาให้มีความสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย แล้วหาความตรงเชิงเนื้อหาโดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อับดุลรอ นิง สือแต ดร.อับดุลฮาดี สะบูดิง และ ดร.ฮัสมาแอ กาเต๊ะ และมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้องพบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับเยาวชนมุสลิมไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายจำนวน 30 คน แล้ววิเคราะห์หาความเชื่อมั่นโดยใช้วิธีการวัดความสอดคล้องภายในของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .972

ข้อ ที่	ข้อความเกี่ยวกับจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธา	มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	ด้านความบริสุทธิ์ใจ					
1	เยาวชนมุสลิมจะต้องศรัทธาต่ออัลลอฮ์ และยามป่วยไข้ก็ไม่ สามารถเอาน้ำที่กูโบร์					
2	เยาวชนมุสลิมจะต้องทำความดี (อิบาดะฮฺ) ปราศจากการอวด ปราศจากการแสวงหาชื่อเสียง และไม่ไข่เพื่อให้ได้เงินเดือนสูง ๆ					
3	เยาวชนจะต้องทำความดีและช่วยเหลือทุกคน โดยไม่เลือก เฉพาะคนรวย หรือมีชาติตระกูลที่ดี					
4	เยาวชนมุสลิมจะต้องทำความดี (อิบาดะฮฺ) ปราศจากการแสวงหา กำไรในโลกดุนยา					
5	เยาวชนมุสลิมจะต้องทำความดี (อิบาดะฮฺ) ปราศจากการชมเชย การยกย่องสรรเสริญเยินยอ					
6	เยาวชนมุสลิมจะต้องทำความดี (อิบาดะฮฺ) ปราศจากการมุ่งเน้น เพื่อแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ และไม่หวังสิ่งใด ๆ ตอบแทนจาก เพื่อนมนุษย์					

ข้อ ที่	ข้อความเกี่ยวกับจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธา	มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	ด้านการยึดมั่นอย่างแน่วแน่					
7	เยาวชนมุสลิมจะต้องเป็นหยิ่ง และยึดมั่นต่ออัลลอฮ์					
8	เยาวชนมุสลิมจะต้องปฏิบัติตามใน อัลกุรอาน					
9	เยาวชนมุสลิมจะต้องปฏิบัติตามแบบฉบับของ ท่านเราะสูลของอัลลอฮ์					
10	เยาวชนมุสลิมจะต้องปฏิบัติตามทุก ๆ สิ่งที่อัลลอฮ์ทรงสั่งใช้					
11	เยาวชนมุสลิมจะต้องปฏิบัติตามคะฮ์ดีเป็นวายิบทุกประการ					
12	เยาวชนมุสลิมจะต้องปฏิบัติตามคะฮ์ดีที่เป็นสุนนะฮ์ อย่างสม่ำเสมอ					
13	เยาวชนมุสลิมจะต้องเชิญชวนให้ผู้อื่นมาปฏิบัติตามแนวทาง ของอิสลาม					
14	เยาวชนมุสลิมจะต้องกล่าวคำตักเตือนกับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตาม แนวทางอิสลาม เพื่อให้อยู่ในแนวทางที่เที่ยงตรง					

ข้อ ที่	ข้อความเกี่ยวกับจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธา	มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	ด้านการยึดมั่นอย่างแน่วแน่					
15	เยาวชนมุสลิมจะต้องขออภัยให้แก่ผู้ที่มีบุญคุณต่อเรา					
16	เยาวชนมุสลิมจะต้องหมั่นตรวจสอบ แก้ไขพฤติกรรมของตนให้ อยู่ตามแนวทางอิสลามอยู่เสมอ					
17	เยาวชนมุสลิมจะต้องทำความเข้าใจในอัลกรุอาน					
18	เยาวชนมุสลิมจะต้องพยายามปฏิบัติตามหลักการของศาสนา อย่างเคร่งครัด					
	ด้านการขอบคุณ					
19	เยาวชนมุสลิมจะต้องรำลึกถึงอัลลอฮ์ อยู่สม่ำเสมอ					
20	เยาวชนมุสลิมจะต้องขอบคุณอัลลอฮ์ โดยการปฏิบัติตามที่อัลลอฮ์ ทรงสั่งใช้					
21	เยาวชนมุสลิมจะต้องสุญุดขอบคุลมต่ออัลลอฮ์ เมื่อได้รับสิ่งดี ๆ และสิ่งที่ทำให้เรามีความสุข					

ข้อ ที่	ข้อความเกี่ยวกับจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธา	มาก ที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	ด้านการขอขอบคุณ					
22	เยาวชนมุสลิมจะต้องกล่าว “อัลฮัมดุลิลละฮฺ” เมื่อได้รับ สิ่งดี ๆ จากอัลลอฮฺ					
	ด้านการมอบความรัก					
23	เยาวชนมุสลิมจะต้องรักอัลลอฮ์มากกว่าหน้าที่การงาน					
24	เยาวชนมุสลิมจะต้องรักอัลลอฮ์มากกว่าบิดามารดา ญาติพี่น้อง					
25	เยาวชนมุสลิมจะต้องรักอัลลอฮ์มากกว่าทรัพย์สินสมบัติที่มีอยู่					

3.2 กิจกรรมกลุ่มศึกษาเพื่อการส่งเสริมจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธา ซึ่งได้มาจากการเสวนากลุ่มและประชุมระดมสมองระหว่าง ผู้นำศาสนา ผู้ปกครอง และเยาวชนมุสลิม ได้ร่วมกันกำหนดรูปแบบกิจกรรมกลุ่มศึกษาที่เพื่อส่งเสริมจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธา หลังจากนั้นมีการประชุมวิพากษ์เพื่อร่วมกันพิจารณาถึงความเหมาะสม และสามารถนำไปใช้ได้จริง โดยกิจกรรมกลุ่มศึกษามีรูปแบบที่เหมือนกันทุกสัปดาห์ตามแนวทางการจัด แต่เนื้อหาในกิจกรรมกลุ่มศึกษานั้นแตกต่างกัน เช่น

การตีฟิรอัลกุรอาน เป็นการแปลความหมายของอายัตอัลกุรอาน ที่เกี่ยวกับจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธา โดยเน้น การแปลความหมายของอายัตอัลกุรอานที่เกี่ยวกับความบริสุทธิ์ใจ การยึดมั่นอย่างแน่วแน่ การขอบคุณ และด้านการมอบความรัก ตามหลักของศาสนาอิสลาม

การตีฟิรอัลฮาดิษ เป็นการแปลความหมายของฮาดิษ เป็นการดำรงชีวิตของศาสนamuฮัมหมัดที่เกี่ยวกับจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธา โดยเน้นการแปลความหมายของฮาดิษที่เกี่ยวกับ ความบริสุทธิ์ใจ การยึดมั่นอย่างแน่วแน่ การขอบคุณ และการมอบความรัก ตามหลักของศาสนาอิสลาม

หลักเอกภาพ (เตาฮีด) เป็นการอธิบายหลักเอกภาพของศาสนาอิสลาม เช่น หลักการยึดมั่นศรัทธา หลักการปฏิบัติ และหลักธรรม

การเล่าเรื่องประวัติศาสตร์อิสลามของทำนบปีต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตในสมัยอดีต บทลงโทษสำหรับบุคคลที่ขาดจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธาในสมัยอดีตที่เกี่ยวกับความบริสุทธิ์ใจ การยึดมั่นอย่างแน่วแน่ การขอบคุณ และการมอบความรัก

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การประเมินวัดระดับจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธาก่อนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มศึกษา (Pre-test) กับกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้แบบประเมินจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธา

4.2 การปฏิบัติการ ผู้วิจัยจะดำเนินการจัดกิจกรรมกลุ่มศึกษาที่มีต่อการส่งเสริมจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธา มาร่วมกิจกรรมตามรูปแบบที่ได้กำหนดไว้ในระยะเวลา 1 เดือน โดยใช้เวลาการปฏิบัติการสัปดาห์ละ 4 ครั้ง ครั้งละ 60 นาที รวม 16 ครั้งวันและเวลาที่จัดกิจกรรมกลุ่มศึกษาคือ คีน วันพฤหัสบดี คีน วันศุกร์ คีนวันเสาร์ และคีนวันอาทิตย์ เวลา 19.00-20.00 น. (หลังละหมาดมัฆริบ)

4.3 การประเมินวัดระดับจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธาหลังเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มศึกษา (Post Test) กับกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้แบบประเมินจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธา

5. การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยโดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมอาร์ (R Program) วิเคราะห์การเปรียบเทียบก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มศึกษา แล้ววิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาค่าการทดสอบความถี่ที่กลุ่มเป้าหมายไม่เป็นอิสระต่อกัน (Paired Samples Test)

6. การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยพิทักษ์สิทธิผู้เข้าร่วมในการวิจัยโดยคำนึงถึงความยินยอมและสิทธิของกลุ่มเป้าหมายและผู้ปกครองของกลุ่มเป้าหมายเป็นหลัก ผู้วิจัยได้แนะนำตัว บอกวัตถุประสงค์ของการวิจัย อธิบายรูปแบบกิจกรรม เนื้อหาของกิจกรรมกลุ่มศึกษา และเวลาในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มศึกษาให้เยาวชนมุสลิมได้เข้าใจก่อนเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว โดยเน้นให้เยาวชนมุสลิมเข้าร่วมกิจกรรมจนกว่าสิ้นสุดกิจกรรม ข้อมูลที่ได้รับจากการปฏิบัติการครั้งนี้ถือว่าเป็นความลับ ไม่มีการเปิดเผยชื่อและนามสกุลที่แท้จริง การนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ จะนำเสนอในภาพรวม กลุ่มเป้าหมายสามารถแจ้งออกจากกิจกรรมกลุ่มศึกษาได้ตลอดเวลา โดยไม่จำเป็นต้องบอกสาเหตุ

ผลการศึกษา

1. เยาวชนมุสลิมมีจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธาโดยรวมสูงขึ้น หลังเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมีความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.03 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบพฤติกรรมทางจริยธรรมอิสลามด้านยึดมั่นศรัทธา โดยรวม ก่อนและหลังปฏิบัติการ

จริยธรรมอิสลาม ด้านการยึดมั่น ศรัทธาโดยรวม	\bar{X}	S.D.	N	Mean of the differences (95% C.I.)	t-test	p value
ก่อนปฏิบัติการ	2.65	0.12	10	-1.03 (-1.15, - 0.90)	-18.519***	0.000
หลังปฏิบัติการ	3.68	0.09	10			

*** $p < .001$

2. เยาวชนมุสลิมมีจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธาในด้านความบริสุทธิ์ใจสูงขึ้นหลังเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมีความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.13 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธาในด้านความบริสุทธิ์ใจ ก่อนและหลังปฏิบัติการ

การยึดมั่นศรัทธา ในด้าน ความบริสุทธิ์ใจ	\bar{X}	S.D.	N	Mean of the differences (95% C.I.)	t-test	p value
ก่อนปฏิบัติการ	2.58	0.27	10	-1.13 (-1.36, -0.90)	-	0.000
หลังปฏิบัติการ	3.72	0.14	10			

*** $p < .001$

3. เยาวชนมุสลิมมีจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธาในด้าน การยึดมั่นอย่างแน่วแน่สูงขึ้นหลังเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมีความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.27 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธาในด้านการยึดมั่นอย่างแน่วแน่ ก่อนและหลังปฏิบัติการ

การยึดมั่น ศรัทธา ในด้านการยึดมั่น อย่างแน่วแน่	\bar{X}	S.D.	N	Mean of the differences (95% C.I.)	t-test	<i>p</i> value
ก่อนปฏิบัติการ	2.45	0.15	10	-1.27 (-1.43, -1.10)	-	0.000
หลังปฏิบัติการ	3.72	0.16	10		17.042***	

****p* <.001

4. เยาวชนมุสลิมมีจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธาในด้านการขอบคุณสูงขึ้นหลังเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมีความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.75 ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธาในด้านการขอบคุณ ก่อนและหลังปฏิบัติการ

การยึดมั่นศรัทธา ในด้านการขอบคุณ	\bar{X}	S.D.	N	Mean of the differences (95% C.I.)	t-test	<i>p</i> value
ก่อน ปฏิบัติการ	2.90	0.13	10	-0.75 (-1.00, -0.50)	-6.7082***	0.000
หลัง ปฏิบัติการ	3.65	0.34	10			

****p* <.001

5. เยาวชนมุสลิมมีจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธาในด้านการมอบความรักสูงขึ้นหลังเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมีความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.97 ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธาในด้านการมอบความรัก ก่อนและหลังปฏิบัติการ

การยึดมั่นศรัทธา ในด้านการมอบ ความรัก	\bar{X}	S.D.	N	Mean of the differences (95% C.I.)	t-test	p value
ก่อนปฏิบัติการ	2.67	0.31	10	-0.97 (-1.29, -0.64)	-	0.000
หลังปฏิบัติการ	3.63	0.29	10		6.6923***	

*** $p < .001$

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า เยาวชนมุสลิมที่มีจริยธรรมด้านการยึดมั่นศรัทธาที่ไม่สอดคล้องกับหลักศาสนาที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มศึกษามีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นเริ่มตั้งแต่ในด้านความบริสุทธิ์ใจพบว่าเยาวชนมุสลิมมีการศรัทธาต่ออัลลอฮ์ โดยไม่นำสิ่งใดมาเทียบเคียงกับอัลลอฮ์ การทำอิบาดะฮ์และการทำความดีของเยาวชนมุสลิมที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มศึกษาได้เปลี่ยนแปลงทำอิบาดะฮ์ และการทำความดีปราศจากการโอ้อวด ปราศจากการชมเชยการยกย่องสรรเสริญเยินยอ และปราศจากการมุ่งเน้นเพื่อแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ ปฏิบัติด้วยหัวใจที่รักอัลลอฮ์เท่านั้น นึกถึงความเมตตา ความโปรดปรานของอัลลอฮ์ที่มีต่อเราทั้งกายและใจ โดยมีแกนนำเยาวชนมุสลิมมาเป็นต้นแบบและขัดเกลา สั่งสอนให้เข้าใจถึงหลักศาสนาอิสลามอย่างถูกต้อง ความบริสุทธิ์ใจหมายถึงความบริสุทธิ์ปราศจากมลทิน เป็นสภาวะทางจิตใจที่แสดงออกถึงความบริสุทธิ์ใจ ไม่โอ้อวด มีความโปร่งใสในทุกอิริยาบถทั้งในด้านการศรัทธา การปฏิบัติศาสนกิจหรือการอยู่ร่วมกันในสังคม รวมทั้งเป็นการให้เอกภาพต่อสังคมแห่งอัลลอฮ์เพียงพระองค์เดียวในด้านการรักดีและการใกล้ชิดพระองค์ ไม่มีการแสวงหาหรือแสวงหาการสรรเสริญจากมนุษย์หรือชอบให้มนุษย์ชมเชย [11] ส่วนในด้านการยึดมั่นอย่างแน่วแน่พบว่า เยาวชนมุสลิมมีความยืนยันและยึดมั่นต่ออัลลอฮ์เพียงผู้เดียว ปฏิบัติอิบาดะฮ์ที่เป็นวาอิบทุกประการ เช่น การละหมาด การแต่งกาย

ปกปิดเอารัด ปฏิบัติอิดาตะฮฺที่เป็นสุนนะฮฺอย่างสม่ำเสมอ เช่น การละหมาดสุนนะฮฺ ถือศีลอดสุนนะฮฺวันจันทร์และพฤหัสบดี และปฏิบัติตามแนวทางของศาสนาอิสลา อย่างเคร่งครัด การทำอิดาตะฮฺและความดีนั้น คือ การมอบตนและการภักดี ต่ออัลลอฮฺเป็นการผูกพันตนเองในสิ่งที่อัลลอฮฺใช้ให้ปฏิบัติ มุสลิมทุกคนจะต้องยึดมั่น ในอัลลอฮฺ ว่าอัลลอฮฺ คือ พระเจ้าของเขา โดยไม่เพียงคำพูดของเขาเท่านั้นที่บอกว่า ศรัทธา แต่รวมถึงการปฏิบัติตามนั้นด้วย และยังได้กล่าวว่าการยึดมั่นอย่างแน่วแน่ หมายถึง การเชื่อฟังอัลลอฮฺ และปฏิบัติตามคำสั่งของพระองค์ และยืนหยัดตาม ขอบเขตที่พระองค์ทรงกำหนดไว้ [5] ส่วนในด้านการขอบคุณพบว่า เยาวชนมุสลิมมี การรำลึกต่ออัลลอฮฺ โดยการกล่าว ซิกิร การอ่านอัลกุรอานหลังจากละหมาด เมื่อ เยาวชนมุสลิมได้รับสิ่งดี ๆ และรู้สึกจากอัลลอฮฺเขาจะชูโกลต่ออัลลอฮฺ โดยการกล่าว คำว่า “อัลฮัมดุลิลละฮฺ” และมีการสำนึกในความโปรดปรานของอัลลอฮฺทรง ประทาน การทำดีความดีแม้เพียงนิดเดียว ผู้รับมีความรู้สึกขอบคุณและเห็นอย่าง เต็มที่ ความรู้สึกขอบคุณ สามารถแสดงออกได้สามทาง คือ ด้วยหัวใจ ด้วยวาจา และด้วยการกระทำทางร่างกาย ผู้รับจะรู้สึกขอบคุณในหัวใจ ยอมรับด้วยวาจา และ ปฏิบัติในสิ่งที่จะแสดงให้เห็นความยิ่งใหญ่และสำคัญของคนทำความดี [12] และใน ด้านการมอบความรักพบว่า เยาวชนมุสลิมมีการรักอัลลอฮฺ รักรอสุล รักบรรดาผู้ ศรัทธา เหนือสิ่งอื่นใด และรักกันในขอบเขตที่อัลลอฮฺกำหนด โดยที่เยาวชนมุสลิม รักกันตามหลักของศาสนาอิสลาม เยาวชนมุสลิมรักอัลลอฮฺมากกว่าบิดามารดา ญาติพี่น้อง มากกว่าทรัพย์สินสมบัติที่มีอยู่ และมากกว่าหน้าที่การงาน เยาวชนมุสลิมมี การทำความดีกับทุกคน โดยไม่เลือกชาติตระกูล และฐานะ เมื่อเพื่อนกระทำผิด หลักศาสนาอิสลามเยาวชนมุสลิมมีการตักเตือนซึ่งกันและกัน หนทางในการเพิ่มพูน ความรักที่มีต่ออัลลอฮฺ คือ การรำลึกถึงอัลลอฮฺสม่ำเสมอและปฏิบัติตามหลักของ ศาสนาอย่างเคร่งครัด การรำลึกถึงอัลลอฮฺ คือ การรำลึกด้วยหัวใจพร้อมสอดแทรก ความตั้งใจ มีจุดมุ่งหมายที่บริสุทธิ์ ใคร่ครวญถึงความประเสริฐของทุกสรรพสิ่งที่ อัลลอฮฺทรงสร้างขึ้น และจงรำลึกด้วยความรู้สึกอันเปี่ยมล้นด้วยการสรรเสริญต่อ พระองค์อย่างแท้จริง [13]

จากผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การใช้กิจกรรมกลุ่มศึกษาที่มีผลต่อการส่งเสริมจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธาของเยาวชนไทยมุสลิมชุมชนบ้านชาลิ้ง ตำบลพิเทิน อำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะทำให้เยาวชนมุสลิมสามารถทำความเข้าใจด้วยตนเอง ผลที่ได้รับจากกิจกรรมกลุ่มศึกษาจะทำให้เยาวชนมุสลิมสามารถฝึกลึกกับเนื้อหาจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธาที่ได้เรียนรู้อีก กิจกรรมกลุ่มศึกษาเป็นการขัดเกลาในรูปแบบของศาสนาอิสลามโดยมาประยุกต์ใช้ในการขัดเกลาจิตใจ ความคิด แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การอบรมสั่งสอนให้เยาวชนมุสลิมมีจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธาดียิ่งขึ้น การจัดกลุ่มศึกษาขึ้นเพื่อการศึกษาความรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามร่วมกัน ซึ่งผู้ที่เข้าร่วมจะเป็นผู้กำหนดเนื้อหาที่จะนำมาพูดคุยกันเอง เช่น การศึกษาอัลกุรอานพร้อมกับความหมาย การศึกษาอัลหะดีษ การศึกษามรยาตต่าง ๆ ของอิสลาม การศึกษาประวัติท่านศาสดามุฮัมมัดและบรรดาซอฮาบะฮ์ การศึกษาหาความรู้ร่วมกัน[14] กิจกรรมกลุ่มศึกษาเป็นการจัดกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้และศึกษา หลักการดำเนินชีวิตตามวิถีอิสลาม วิธีการดำเนินชีวิตของมุสลิมที่สมบูรณ์แบบอย่างต่อเนื่องประจำทุกสัปดาห์ เพื่อปฏิรูปตนเองและเชิญชวนผู้อื่นสู่การศรัทธาต่อพระองค์อัลลอฮ์เพื่อมุ่งหวังให้พระองค์ทรงพอพระทัย [2] การจัดกิจกรรมกลุ่มศึกษามีจุดมุ่งหมายหลักคือ เพื่อให้คนที่มารวมตัวกันนั้นได้มีโอกาสในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้และเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะต่าง ๆ ทำงานร่วมกับคนอื่น ๆ โดยการสำรวจตนเองเสริมสร้างความเข้าใจในตนเอง สร้างกระจุกสะท้อนให้เห็นภาพตนเองทุกด้าน โดยการสร้างความเข้าใจบุคคลอื่น เพื่อให้เกิดความยอมรับพฤติกรรมที่บุคคลอื่นแสดงออกมา และเปิดโอกาสให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้ลักษณะต่าง ๆ ของแต่ละคน [15] การจัดกิจกรรมกลุ่มศึกษานั้นมีองค์ประกอบสำคัญอยู่ 4 องค์ประกอบคือ 1) หัวหน้าหรือแกนนำในกลุ่ม 2) สมาชิกในกลุ่ม 3) หลักสูตรหรือแบบแผน 4) อุปกรณ์ในการขัดเกลาและการให้ความร่วมมือในการดำเนินการตามแบบแผนที่กำหนดไว้ด้วยความเหมาะสม [16] ระยะเวลาในการทำกิจกรรมกลุ่มศึกษาที่ดีที่สุดระหว่างสมาชิก คือ ครึ่งชั่วโมงถึงหนึ่งชั่วโมงของทุก ๆ วัน หรือทุกสัปดาห์ครั้งละหนึ่งชั่วโมงหรือมากกว่านั้นโดยให้

เป็นไปตามการตกลงร่วมกันของสมาชิก แต่ความถี่ของกิจกรรมกลุ่มศึกษาการทำไมควรน้อยกว่าสองอาทิตย์ครั้ง สถานที่ที่ดีที่สุดในการทำกิจกรรมกลุ่มศึกษา คือ มัสยิดหรือที่ไหนก็ได้ขึ้นอยู่กับตกลงของสมาชิก ข้อสำคัญ คือ สถานที่ต้องสะอาดสงบและปลอดภัย [17] ระดับการอบรมเลี้ยงดูแบบอิสลาม ระดับความรู้ด้านศาสนา การเข้าร่วมอบรมเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม และการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาอิสลามมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มเยาวชนมุสลิมที่มีพฤติกรรมตามวิถีอิสลามในสัดส่วนที่สูงกว่ากลุ่มอื่น ได้แก่ กลุ่มเยาวชนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบอิสลามในระดับสูง กลุ่มเยาวชนที่ความรู้ด้านศาสนาในระดับสูง กลุ่มเยาวชนที่เคยเข้าร่วมอบรมเกี่ยวกับศาสนาอิสลามเป็นประจำ และกลุ่มเยาวชนที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาอิสลามเป็นประจำ [18] และยังได้ศึกษาพบว่า การให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการของศาสนาอิสลาม การปฏิบัติศาสนกิจอย่างเคร่งครัดและการปลูกฝังและส่งเสริมจริยธรรมอิสลามตามที่ศาสนาได้กำหนดไว้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เยาวชนมุสลิมมีพฤติกรรมตามวิถีอิสลาม [19]

นอกจากนี้ การส่งเสริมจริยธรรมอิสลามโดยการใช้กิจกรรมกลุ่มศึกษาเป็นอีกรูปแบบหนึ่งในการส่งเสริมจริยธรรมอิสลามที่สามารถทำให้เยาวชนมุสลิมปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น การจัดกิจกรรมการปลูกฝังจริยธรรมอิสลามควรจัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ จัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องระหว่างภาคการศึกษา เช่น กิจกรรมปลูกฝังการศรัทธา กิจกรรมประจำวัน และกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา การติดตามประเมินผล และควรการแนะนำผู้ปกครองให้เห็นความสำคัญของกิจกรรมนั้นด้วย กิจกรรมที่สามารถให้ประโยชน์ในการปลูกฝังและส่งเสริมจริยธรรมอิสลามได้เป็นอย่างดีคือ กิจกรรมกลุ่มศึกษา กิจกรรมละหมาด กิยามุลลัยละมาอะฮฺย กิจกรรมถือศีลอดร่วมกัน กิจกรรมพี่เดือนน้อง/เพื่อนเดือนเพื่อน ค่าอบรมจริยธรรมอิสลาม [8] และกิจกรรมการบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับความประเสริฐของจริยธรรมอิสลามด้านต่าง ๆ ควรจัดกิจกรรมกลุ่มศึกษาเพื่อส่งเสริมเยาวชนมุสลิมปฏิบัติตามหลักศาสนาให้มีความหลากหลาย จัดกิจกรรมกลุ่ม

ศึกษาเป็นประจำทุกสัปดาห์ และในโอกาสต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ กำหนดนโยบายในการส่งเสริมกิจกรรมที่ชัดเจน [11] สถานศึกษาควรมีการจัดกิจกรรมและให้ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมจริยธรรมอิสลามอย่างต่อเนื่อง หน่วยทั้งภาครัฐและเอกชนควรสนับสนุนในด้านการเงินในการจัดกิจกรรมในด้านต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมจริยธรรมอิสลามอย่างแพร่หลาย หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนควรให้การส่งเสริมและให้ความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมอิสลามอย่างแพร่หลาย [20] ด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ครูเชิญผู้ปกครองและผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา เข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจ ควรขอความร่วมมือให้ผู้ปกครอง อบรมสั่งสอน คุณธรรมจริยธรรมอิสลามแก่นักเรียนที่บ้าน ด้านการสร้างแบบอย่างที่ดี ควรขอความร่วมมือผู้ปกครองให้ช่วยประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านการสร้างแรงจูงใจ ควรมีกำหนดระเบียบและบทลงโทษของโรงเรียนว่าด้วยการตอบแทนความดีและบทลงโทษนักเรียนที่กระทำความผิดอย่างชัดเจน เพื่อเป็นแรงจูงใจในการปฏิบัติตนของนักเรียนที่ดียิ่งขึ้น [21]

สรุป

จากผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า เยาวชนมุสลิมที่มีจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธาหลังเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มศึกษามีการเปลี่ยนแปลงโดยรวมสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เยาวชนมุสลิมมีความเปลี่ยนแปลงจริยธรรมด้านการยึดมั่นศรัทธาในทางที่ดีขึ้น และจะเห็นได้ว่ากิจกรรมกลุ่มศึกษาสามารถทำให้เยาวชนมุสลิมมีจริยธรรมด้านการยึดมั่นศรัทธามากขึ้นโดยการขัดเกลาในรูปแบบอิสลาม ผลการศึกษาดังกล่าวนั้นอยู่ในช่วงเวลาที่มีผู้วิจัยได้กำหนด นิสัยและพฤติกรรมของเยาวชนมุสลิมนั้นมีความซับซ้อนและอาจมีปัจจัยปัจจัยหลาย ๆ อย่างทำให้เปลี่ยนแปลงได้ กิจกรรมกลุ่มศึกษาเป็นอีกรูปแบบหนึ่งในการขัดเกลาทางสังคมที่สอดคล้องกับทฤษฎีของ Cooley ได้กล่าวว่าแหล่งที่หลอมหล่อหรือสร้างสรรค์บุคลิกภาพของมนุษย์ว่าเกิดจากการมีปฏิริยาสัมพันธ์ทางสังคม [22]

ผลจากการศึกษาในครั้งนี้สามารถช่วยให้องค์กรทางศาสนา องค์กรภาครัฐ ผู้ที่สนใจและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่น ศรัทธาแก่เยาวชนมุสลิมในพื้นที่และต่างพื้นที่เป้าหมายนำไปใช้ในการส่งเสริมให้ เยาวชนมุสลิมมีจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธาอย่างเป็นรูปธรรม โดยเปิด โอกาสให้เยาวชนมุสลิมสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามวิถีอิสลาม โดยมีสถาบัน ครอบครัว สถาบันศาสนา และชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมและพัฒนา พฤติกรรมการขาดจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธาของเยาวชนมุสลิม โดย การใช้กระบวนการชุดเกล้าตามรูปแบบกิจกรรมกลุ่มศึกษา ซึ่งเป็นเทคนิคและ กระบวนการในการส่งเสริมจริยธรรมอิสลามด้านการยึดมั่นศรัทธา โดยการเรียนรู้ ด้วยตนเองเพื่อให้เกิดการพัฒนาและปรับเปลี่ยนทัศนคติและค่านิยมต่าง ๆ เพื่อ พัฒนาจิตใจ ความคิดให้ดียิ่งขึ้น และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมมุสลิมอย่างมีความสุข

เอกสารอ้างอิง

- [1] Laeheem, K., & Madreh, A. (2014). Youth supervision based on Islam provided by Muslim leaders in southern Thailand. *Kasetsart Journal: Social Science*, 35(1), 92–102.
- [2] Binwang, R., & Laeheem, K. (2013). The Islamic drug prevention method among Thai Muslim youths in Ban Don Khilek, Phawong Sub-District, Muang District, Songkhla Province. *Asian Social Science*, 9(17), 283–290.
- [3] Laeheem, K., & Baka, D. (2010). A study of the Thai Muslim youth's way of life to maintaining peace in the three southern border provinces of Thailand. *Songklanakarin Journal of Social Sciences and Humanities*, 16(6), 973–988.
- [4] Laeheem, K. (2013). The Islamic way of youth care by Muslim leaders in the three southern-border provinces of Thailand. *Asian Social Sciences*, 9(10), 160–168.
- [5] Rimpeng, L. (2008). *Ethical factors of Muslim students in higher educational institute* (Unpublished master's thesis). Prince of Songkla University, Pattani, Thailand.

- [6] Khalid idu Hamid al-Hazimiy. (2000). *Usul al-Tarbiyyah al'Islamiyah*. al-Madinah al-Munawrah : Dar al-Ulum.
- [7] Jindara, N., Waiwannajit, S., Ananta-apipong, N., Chobwhan, R., & Chareonwong, W. (2012). *Inculcation of ethical values and discipline into children and youth in three southern border provinces: Pattani, Yala and Narathiwat* (Research report). Bangkok: Office of the National Anti-Corruption commission.
- [8] Touthern, M. (2010). *States, problems, and inculcation of Akhlaq into Islamic private schools' s students under private education office, Pattani province* (Unpublished master' s thesis). Prince of Songkla University, Pattani, Thailand.
- [9] Naiyapat, O. (2008). *Quantitative and qualitative research methodology in behavior science and social science*. Bangkok: Samlada.
- [10] Srisa-at, B. (2004). *Statistics method for research*. Bangkok: Suwiriyaasn.
- [11] Bungatayong, M. (2009). *Activities for inculcating Islamic ethics in secondary students at Islamic private school in the Educational Area I, Yala* (Unpublished master' s thesis). Prince of Songkla University, Pattani, Thailand.
- [12] Binkason, B. (2003). *Worship in Islam*. Bangkok: al-Ameen.
- [13] Hasan, A. (nd). *Aklah: The way of life*. Bangkok: Wongsangiam.
- [14] al-Bunyan, A. (2014). *Halaqah: The beginning of self and social changing*. Retrieved February 19, 2015, from <http://mistorsore.com/20110413/entry-7>.

- [15] Laeheem, K. (2015). The effect of study group activity and schools' Islamic activity on decreasing the students' bullying behavior in Islamic private schools, Songkhla Province. *NIDA Development Journal*, 9(10), 160–168.
- [16] Hanun A. (1990). *Sejarah pendidikan Islam*. Jakarta: Logos.
- [17] Japakiya, I., & Seangaree, A. (2014). *Alquan halaqah manual*. Pattani: Fathoni University.
- [18] Laeheem, K. (2013). Factors associated with bullying behavior in Islamic private schools, Pattani Province, Southern Thailand. *Asian Social Science*, 9(3), 55–60.
- [19] Laeheem, K. (2013). Reception of behavior supervision based on Islamic belief among Muslim adolescents in the three southern-border provinces, Thailand. *Kasetsart Journal: Social Sciial Sciences*, 34(3), 454–463.
- [20] Arbu, S. (2006). *A study of the promotion of Islamic ethics as practiced in Islamic private schools in Muang District, Yala Province* (Unpublished Master's Thesis). Thaksin University, Songkhla, Thailand.
- [21] Kaypan, A. (2012). *States of problems and inculcation of Islamic ethics and morals in students at secondary school in Satun Province* (Unpublished Master's Thesis). Prince of Songkla University, Pattani, Thailand.
- [22] Suparb, S. (2003). *Social problem*. Bangkok: Thaiwattanapanich.

ลวดลายในศิลปะศรีวิชัย: รูปแบบและการประยุกต์ใช้

Artistic Style of Srivijaya Period: Pattern and Adaptation

นันทวุฒิ สิทธิวัง^{1*} และกิริยา ชยะกุล สิทธิวัง²

Nanthawut Sitthiwang^{1*} and Kiriya Chayakul Sitthiwang²

¹ อ., สาขาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000

² นักวิชาการช่างศิลป์ กลุ่มอนุรักษ์โบราณสถาน กองโบราณคดี กรมศิลปากร 10700

¹ Lecturer, Department of Visual Art, Faculty of Arts, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand

² Art Academician, Ancient Monument Conservation Group, Office of Archaeology, Fine Arts Department, 10700, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: sitthinanta@gmail.com

(Received: October 18, 2017; Revised: January 4, 2018; Accepted: January 9, 2018)

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้ คือ การรวบรวมลวดลายประดับจากงานประติมากรรมและโบราณวัตถุสมัยศรีวิชัย ที่พบในบริเวณภาคใต้ของประเทศไทย เพื่อศึกษาลักษณะเฉพาะของศิลปกรรมท้องถิ่นภาคใต้ สืบเนื่องจากมีงานศึกษาเกี่ยวกับลวดลายไทยจากราชสำนักเป็นจำนวนมาก ในขณะที่การศึกษาด้านลวดลายพื้นถิ่นกลับมีจำนวนน้อยกว่าอย่างเห็นได้ชัด ศิลปกรรมของท้องถิ่นภาคใต้จึงเป็นอีกส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ศิลปกรรมไทยที่ควรได้รับการศึกษาอย่างจริงจังและศิลปะศรีวิชัยนับว่าเป็นรากฐานของเอกลักษณ์ทางศิลปกรรมในพื้นที่นี้ จึงเป็นกลุ่มงานศิลปกรรมที่นำมาศึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจและวิเคราะห์ลักษณะสำคัญของศิลปกรรมในภูมิภาคนี้ จากการศึกษาพบว่า ศิลปะศรีวิชัย เป็นภาพสะท้อนของอิทธิพลทางศิลปกรรมจากแหล่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นอินเดีย ชวา หรือเขมร และมีได้รับการพัฒนาจนมีลักษณะเฉพาะตัวอย่างชัดเจน แต่เมื่อรวบรวมลวดลายประดับทั้งหมดและทดลองนำมาประยุกต์ใช้ในงานออกแบบแล้วพบว่า ลวดลายในศิลปะศรีวิชัยมีบุคลิกภาพบางประการสามารถแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของศิลปะภาคใต้ หากนำมาต่อยอดด้วยความรู้ด้านการออกแบบโดยเฉพาะแล้ว ก็จะเป็นแนวทางในการทำงานเชิงพาณิชย์ที่แสดงเอกลักษณ์ของท้องถิ่นภาคใต้ได้ในคราวเดียว

คำสำคัญ: ศิลปะศรีวิชัย ลวดลาย งานตกแต่ง ประติมากรรม

Abstract

The purpose of this research is to survey, collect and study the decorative patterns on sculptures and other archaeological objects in Srivijaya art that found in the southern region of Thailand in order to understand its decorative character. Decorative pattern is an interesting topic that many scholars have studied. However, most of them focus on royal style, while regional styles are rarely found. The art of the

southern region is, therefore, part of Thai art which should be intensively explored and researched. Srivijaya art is able to regard as a basic of southern art identity and is a subject to be studied of this project. The result of this study shows that Srivijaya art is a reflection of various influences of styles from India, central Java and Khmer and has not been developed into its unique style. However, when they are applied in creative and design works, they clearly show uniqueness of local identity. They are also able to serve commercial purposes as well as being part of southern characteristic.

Keywords: Srivijaya, Motif, Decoration, Sculpture

บทนำ

ลวดลายประดับตกแต่งงานศิลปกรรมแต่โบราณมา ไม่ได้เป็นเพียงเครื่องตกแต่งเพื่อความงามเท่านั้น แต่ยังเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นนักสร้างสรรค์ของช่าง รวมถึงการรู้จักผสมผสานลวดลายที่มาจากวัฒนธรรมอื่น ดัดแปลงให้เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่นจนกลายเป็นแบบฉบับของตน

นอกจากนี้ บทบาทที่สำคัญของลวดลายประดับอีกประการหนึ่ง คือ การสร้างความจดจำบรรยากาศของงานศิลปกรรมในยุคสมัยต่าง ๆ ให้แก่ผู้ที่ศึกษาด้านประวัติศาสตร์ศิลปะได้เป็นอย่างดี ปฏิเสธไม่ได้ว่าการทำความเข้าใจลวดลายประดับเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้การศึกษาด้านประวัติศาสตร์ศิลปะมีความชัดเจนมากขึ้น เนื่องจากเป็นสิ่งที่แสดงพัฒนาการและเอกลักษณ์ของงานศิลปกรรมในแต่ละยุคสมัย

ลวดลายในศิลปะไทยจึงเป็นหัวข้อที่นักวิชาการด้านศิลปะและประวัติศาสตร์ศิลปะให้ความสนใจศึกษา ทั้งนี้ การศึกษาในหัวข้อดังกล่าวที่ผ่านมา มีทั้งการศึกษาเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้านลวดลายไทย การแสดงวิวัฒนาการลายไทย ตลอดจนการนำลวดลายไทยมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมสำหรับการ

ใช้สอยในงานแขนงอื่น อย่างไรก็ตาม ผลงานวิชาการที่ศึกษาด้านลวดลายไทยส่วนใหญ่ เป็นศิลปะรัตนโกสินทร์ หรือศิลปะที่พัฒนาขึ้นในบริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยาเป็นส่วนใหญ่ [1] หากจะพบบงานศึกษาวิจัยด้านลวดลายที่ฉีกออกไปจากนี้แล้ว ก็มีศิลปะล้านนา [2] หรือศิลปะที่พัฒนาขึ้นในบริเวณภาคเหนือของไทยเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่มี นักวิชาการให้ความสนใจศึกษา

สันติ เล็กสุขุม [3] ศึกษาด้านวิวัฒนาการของลวดลายไทย ได้กล่าวถึง รูปแบบลวดลายประดับที่ปรากฏในศิลปะส่วนภูมิภาคอยู่บ้าง ได้แก่ ศิลปะขอม ศิลปะศรีวิชัย และศิลปะศรีวิชัย แต่เป็นการกล่าวถึงในฐานะที่เป็นฐาน วิวัฒนาการของลวดลายไทยมาสู่ลวดลายแบบรัตนโกสินทร์ อีกประการหนึ่ง ในส่วน เนื้อหาที่กล่าวถึงศิลปะศรีวิชัยนั้นมีน้อยมาก โดยนักวิชาการท่านนี้ได้ให้เหตุผล เนื่องมาจากหลักฐานที่มีจำนวนจำกัด ซึ่งนับเป็นการจุดประกายให้ผู้วิจัยสนใจศึกษา ลวดลายเครื่องประดับในศิลปะศรีวิชัยให้เป็นระบบเท่าที่จะพบหลักฐานอยู่

อาณาจักรศรีวิชัย เป็นอาณาจักรที่เจริญรุ่งเรืองในบริเวณแหลมมลายู เกาะชวา และพื้นที่ภาคใต้ของไทยในช่วงพุทธศตวรรษที่ 13 ถึงแม้ว่าจะยังไม่มี ข้อสรุปเรื่องศูนย์กลางของอาณาจักร แต่ข้อเท็จจริงประการหนึ่งก็คือพื้นที่บริเวณ ภาคใต้ของประเทศไทยนั้นปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีที่แสดงให้เห็นถึงความรุ่งเรือง ของอารยธรรมศรีวิชัยอย่างชัดเจน [4] จึงน่าจะเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาเอกลักษณ์ ทางศิลปกรรมในลวดลายประดับที่ก่อร่างและพัฒนาขึ้นในบริเวณภาคใต้ของไทย

อนึ่ง การจัดหมวดหมู่ศิลปะที่พบในภาคใต้ของประเทศไทยยังคงค่อนข้าง คลุมเครือ นักวิชาการบางท่านกำหนดเรียกศิลปะที่สร้างขึ้นในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 14 จนถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 18 เนื่องในพุทธศาสนานิกายมหายานที่พบในภาคใต้ของ ไทยว่าเป็นศิลปะศรีวิชัย [5] ในขณะที่กรอบเวลาของงานศิลปะศรีวิชัยตามนิยาม ของกรมศิลปากรอยู่ที่ช่วงพุทธศตวรรษที่ 12 - 18 [6] บ้างก็มองว่าศิลปะที่พบใน ภาคใต้นั้นได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมอื่นที่หลากหลายกว่า จึงได้กำหนดรูปแบบ ศิลปกรรมตามอิทธิพลเหล่านั้น และเรียกศิลปะภาคใต้โดยรวมว่า ศิลปะทักษิณ โดยใช้

ชื่อเรียกว่าศิลปะยารุ่นต่าง ๆ เพื่อระบุมวลหมู่ศิลปกรรม [7] อย่างไรก็ตาม การศึกษาในครั้งนี้ขอใช้การจัดหมวดหมู่ศิลปะในแบบแรก คือ แบบศรีวิชัย ตามนิยามของกรมศิลปากร เนื่องจากเป็นที่เข้าใจของคนทั่วไปมากกว่า มีกรอบเวลาที่ ยาวนานครอบคลุมอิทธิพลทางศิลปะต่าง ๆ ในภาคใต้ และมีความเกี่ยวข้องกับ ประวัติศาสตร์สังคมและศาสนาในภาคใต้โดยตรง

การศึกษาครั้งนี้ยังได้กำหนดขอบเขตการศึกษาลวดลายประดับไว้เฉพาะ ในงานประติมากรรม และงานเครื่องปั้นดินเผาในหมวดศิลปะศรีวิชัย เนื่องจากงาน สถาปัตยกรรมนั้นอาจได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ในยุคสมัยต่าง ๆ ทำให้ความชัดเจน และความแท้ดั้งเดิมของลวดลายประดับมีไม่มากเท่าในงานประติมากรรม

ศิลปะศรีวิชัยส่วนมากสร้างขึ้นเนื่องในพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ซึ่งเน้น ความสำคัญของสถานะพระโพธิสัตว์ รูปเคารพส่วนใหญ่จะได้รับการตกแต่งด้วย อารมณ์เครื่องประดับ อันหมายถึง เครื่องประดับของเทวดา ลวดลายต่าง ๆ จึงมี กำเนิดจากอารมณ์เครื่องประดับที่สร้างสรรค์ขึ้นสำหรับชนชั้นสูง ฉะนั้น ในเชิง สุนทรียภาพแล้ว ศิลปะศรีวิชัยสามารถเป็นแรงบันดาลใจที่น่าสนใจและมีความ เป็นไปได้ที่จะนำมาพัฒนาต่อ

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาลวดลายประดับในศิลปะศรีวิชัยอย่างเป็นระบบ น่าจะก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจศิลปะในภาคใต้ อย่างถ่องแท้มากขึ้น ถึงแม้ว่าหลักฐานงานศิลปกรรมสมัยศรีวิชัยจะมีอยู่ไม่มากเมื่อ เทียบกับหลักฐานทางศิลปะที่พัฒนาขึ้นในภูมิภาคอื่น ๆ แต่หากได้จำแนกและ จัดกลุ่มแล้ว ก็น่าจะมีประโยชน์สำหรับการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ศิลปะในภาคใต้ ตลอดจนงานออกแบบสร้างสรรค์สำหรับศิลปินหรือนักออกแบบ ที่สามารถแสดง เอกลักษณ์ของศิลปกรรมภาคใต้ให้มีความชัดเจนได้อีกทางหนึ่ง

จุดมุ่งหมายของโครงการวิจัยครั้งนี้ คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้าน ลวดลายประดับงานศิลปกรรมหมวดศรีวิชัย เพื่อนำมาจำแนก จัดกลุ่ม และ วิเคราะห์เพื่อศึกษาลักษณะทั้งด้านรูปแบบ และด้านสุนทรียภาพ ตลอดจนศึกษา

แนวทางในการสร้างสรรค์หรือออกแบบในเชิงพาณิชย์ โดยอาศัยองค์ความรู้ที่ได้รับเป็นแรงบันดาลใจ

อนึ่ง การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ต้องการแสดงให้เห็นว่า ลวดลายในศิลปะศรีวิชัยจะเป็นแม่แบบหรือตัวแทนของศิลปะภาคใต้ทั้งหมด แต่เนื่องจากศิลปะศรีวิชัยเป็นกลุ่มศิลปกรรมสำคัญที่ก่อร่างขึ้นในบริเวณภาคใต้ของไทย จึงถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการสืบค้นหารูปแบบลวดลายที่สามารถสะท้อนความเป็นกลุ่มชนในภูมิภาคดังกล่าว และนำมาประยุกต์ใช้ในผลิตภัณฑ์ร่วมสมัย เช่น ศิลปอาร์ต หรือของโพรเซสส์ที่มีถือ เป็นต้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษา จำแนก และจัดกลุ่มลวดลายประดับที่พบในศิลปะศรีวิชัย (เฉพาะงานประติมากรรมและโบราณวัตถุอื่น ๆ)
2. เพื่อศึกษาลักษณะของลวดลายประดับในศิลปะศรีวิชัย
3. เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับงานสร้างสรรค์หรืองานออกแบบที่สื่อให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของท้องถิ่นภาคใต้
4. เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ศิลปะต่อไป

ระเบียบวิธีการศึกษา

1. ตั้งสมมติฐาน ทบทวนวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อปูพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจเรื่องศิลปะศรีวิชัย ตลอดจนรูปแบบและวิวัฒนาการของลายไทย แนวทางการศึกษาที่ผ่านมาและประเด็นปัญหาที่น่าจะศึกษาอย่างลึกซึ้งต่อไป โดยค้นคว้าจากห้องสมุดในมหาวิทยาลัยและหอสมุดแห่งชาติ
2. ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม โดยเก็บข้อมูลงานประติมากรรมและเครื่องปั้นดินเผาท้องถิ่นในศิลปะศรีวิชัย ในพิพิธภัณฑ์ทั่วประเทศ โดยเฉพาะ ในแหล่งที่มีข้อมูลว่าเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรศรีวิชัย ได้แก่ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

และจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยการขออนุญาตบันทึกภาพและคัดลอกวาดลาย
ระดับที่พบในศิลปวัตถุที่ศึกษา

3. ประมวลผลข้อมูล จำแนก และจัดแบ่งข้อมูลด้านลวดลายระดับที่
พบในศิลปะศรีวิชัย โดยเรียงลำดับตามอายุของศิลปวัตถุที่ศึกษา อาศัยวิธีการทาง
ประวัติศาสตร์ วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) ทาง
ประวัติศาสตร์ศิลปะ และประติมากรรม

4. วิเคราะห์เปรียบเทียบลวดลายในศิลปะศรีวิชัยกับลวดลายใน
ศิลปกรรมไทยในหมวดอื่น เพื่อค้นหาเอกลักษณ์ของลวดลายในหมวดศิลปะศรีวิชัย

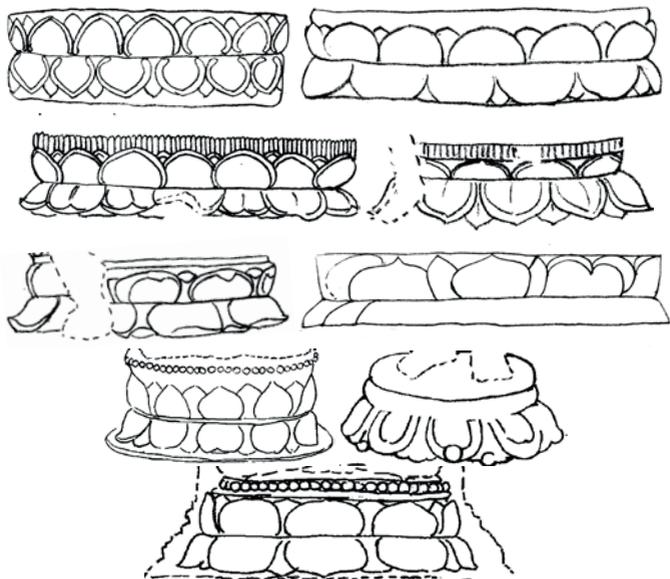
5. นำผลจากการวิเคราะห์ด้านลวดลายในศิลปะศรีวิชัย และประเด็น
ความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้ในงานสร้างสรรค์และงานออกแบบ

6. นำเสนอผลงานวิจัย แบ่งออกเป็นการเผยแพร่ในรูปแบบรายงานการวิจัย
สิ่งพิมพ์ หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์

ผลการศึกษา

จากการศึกษาลวดลายระดับในประติมากรรมและโบราณวัตถุสมัยศรีวิชัย
แสดงให้เห็นว่าลวดลายที่ปรากฏเป็นภาพสะท้อนของอิทธิพลทางศิลปกรรมจาก
แหล่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นศิลปะอินเดีย ขวา หรือเขมร เนื่องจากงานศิลปกรรมที่
สร้างขึ้นในคาบสมุทรมลายูช่วงพุทธศตวรรษที่ 12 – 18 มิได้ถูกสร้างสรรค์และ
พัฒนามีลักษณะเฉพาะตัวอย่างชัดเจน โดยจำแนกได้ดังนี้

1. ลวดลายที่เลียนแบบธรรมชาติ ได้แก่ ลวดลายที่มาจากพืชและสัตว์
ลายเหล่านี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นลวดลายสำคัญ โดยเฉพาะ การออกแบบปัทมาสน์
หรือฐานบัว ในงานประติมากรรมช่วงเริ่มสถาปนาอาณาจักร จนถึงช่วงรุ่งเรืองของ
อาณาจักรศรีวิชัย แสดงอิทธิพลศิลปะอินเดียและชาวพบว่า กลีบบัวที่ใช้แสดงรูป
ปัทมาสน์มีลักษณะเหมือนกลีบบัวในธรรมชาติ นอกจากนี้ ในช่วงรุ่งเรืองของ
อาณาจักรยังมีการออกแบบให้ส่วนปลายกลีบสลับเล็กน้อย สร้างความเคลื่อนไหว
และมีชีวิตชีวายิ่งขึ้น

ภาพที่ 1 การออกแบบปัทมาสน์หรือฐานบัว ที่ใช้ลักษณะกลีบบัวในธรรมชาติ

นอกจากกลีบบัวในปัทมาสน์แล้ว ยังมีลวดลายที่มาจากพืชชนิดอื่นปรากฏในส่วนอื่นของประติมากรรมบางชิ้น เช่น พระพุทธรูปปางมารวิชัย ที่ได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ปัจจุบันจัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ปรากฏรูปใบโพธิ์ที่ประภาลัยในตำแหน่งเหนือพระเศียรของพระพุทธรูป

ภาพที่ 2 ใบโพธิ์

พระไวโรจนะ จากกรูพระปรางค์วัดราชบูรณะ ประดับส่วนยอดของ
ประภาวาลีด้วยช่อใบไม้ เป็นลักษณะที่เลียนแบบธรรมชาติอีกอย่างหนึ่ง ใบไม้ในที่นี้มี
ลักษณะคล้ายใบเฟิร์น

ภาพที่ 3 ช่อใบไม้

ลวดลายที่เลียนแบบธรรมชาติอีกแบบหนึ่ง คือ หัวสัตว์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง
ของสายัณซ์โณปิต พบในประติมากรรมรูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร จากวัดศาลาทั้ง
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ภาพที่ 4 หัวสัตว์

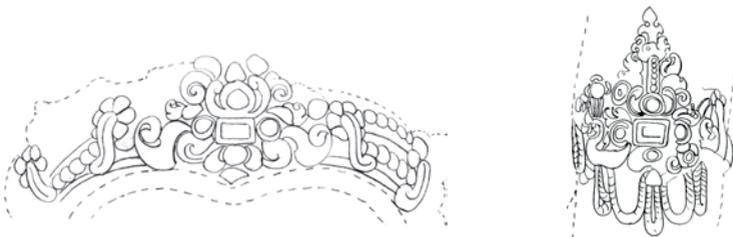
2. ลวดลายที่ประยุกต์จากธรรมชาติ คือ การนำสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติมา
ปรับแต่ง ดัดแปลง ประดิษฐ์เป็นลวดลายประดับใหม่ เช่น ลายดอกไม้ ลายก้านขด
ลายกนกผักกูด ลายเปลวเพลิง หัวกวาง สิงห์และหงส์ ลายลักษณะนี้แสดงให้เห็นถึง
ชั้นเชิงในการออกแบบของช่างในสมัยโบราณมากยิ่งขึ้น และมีการประดิษฐ์ให้มี

ลายเส้นวิจิตรงดงามกว่า การเลียนแบบธรรมชาติ ลวดลายประยุกต์เหล่านี้พบจากงานที่ได้รับอิทธิพลทางศิลปะอินเดีย ชาว จาม โจฬะ และเขมร

ภาพที่ 5 ลวดลายประยุกต์

3. ลวดลายประดิษฐ์จากการเลียนแบบเครื่องประดับ พบมากในงานประติมากรรมอิทธิพลศิลปะชาวและอินเดีย เกิดจากความนิยมสร้างเทวรูปให้ทรงเครื่องแบบกษัตริย์ ส่วนมากมักแสดงอัญมณีประกอบกันในตาบรูปสามเหลี่ยม ตาบนี้นี้ประดับที่กระบังหน้า พาหุรัด และมีสายสร้อยที่ร้อยด้วยลูกประคำ ประติมากรรมบางชิ้นแสดงการผูกหูกระต่ายที่เข้มชัด อันเป็นอิทธิพลศิลปะจากอินเดียได้

ภาพที่ 6 ลวดลายประดิษฐ์จากเครื่องประดับ

4. ลวดลายประดิษฐ์อื่น ๆ คือ การออกแบบลวดลายประดับตามส่วนต่าง ๆ ของประติมากรรม เช่น ลายประดับประภาวาลี ลายผ้า ซึ่งไม่สามารถระบุที่มาของลวดลายได้ บางทีประกอบจากรูปทรงเรขาคณิต

ภาพที่ 7 ลวดลายประดิษฐ์อื่น ๆ

ลวดลายที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในงานสร้างสรรค์นั้น จำเป็นต้องมีความสมบูรณ์ในตัวเอง เพื่อให้สามารถนำไปสร้างสรรค์ต่อในผลิตภัณฑ์ร่วมสมัยได้ และสื่อให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของศิลปะศรีวิชัย ซึ่งช่วยสะท้อนอัตลักษณ์บางประการของศิลปะภาคใต้

ความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้ลวดลายจากประติมากรรมและโบราณวัตถุสมัยศรีวิชัย ในที่นี้แบ่งออกเป็น 2 หมวดใหญ่ ได้แก่ การประดิษฐ์เป็นลวดลายในระบบดิจิทัล และการประดิษฐ์ลวดลายในงานหัตถศิลป์

การประดิษฐ์ลวดลายในระบบดิจิทัล เป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ นักออกแบบ ที่สามารถนำไฟล์ลวดลายสำเร็จในลักษณะคลิปอาร์ต (Clip Art) มาใช้ในงานออกแบบด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ไม่ว่าจะเป็น Photoshop, Illustrator หรือโปรแกรมอื่น ๆ นักออกแบบสามารถนำไฟล์ลวดลายสำเร็จมาใช้ในการออกแบบสื่อประเภทต่าง ๆ ได้แก่ หน้าเวปไซด์ สิ่งพิมพ์ สื่อโฆษณา ฉลากบรรจุภัณฑ์ และเครื่องหมาย เป็นต้น และอาจต่อยอดไปสู่การทำแอนิเมชันหรือภาพเคลื่อนไหวได้เช่นกัน

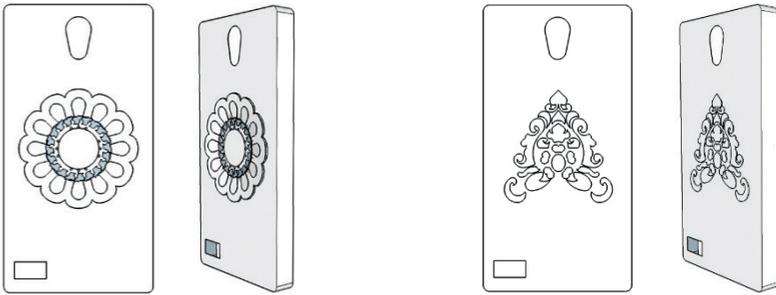

ภาพที่ 8 ตัวอย่างลวดลายสำเร็จจากประติมากรรมและโบราณวัตถุสมัยศรีวิชัย

ส่วนการประดิษฐ์ลวดลายในงานหัตถศิลป์ คือ การนำลวดลายที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มาปรับใช้ สร้างใหม่ ให้เกิดเป็นผลงานขึ้นมาโดยอาศัยกระบวนการวิธีทางหัตถศิลป์ เช่น การออกแบบลายผ้า โดยเฉพาะ ลายผ้าถุงหรือผ้าบาติก ซึ่งเป็นงานหัตถกรรมพื้นถิ่นของภาคใต้ การนำลวดลายจากศิลปะศรีวิชัยมาปรับใช้น่าจะช่วยส่งเสริมลักษณะของศิลปะพื้นถิ่นภาคใต้ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น การออกแบบเครื่องประดับ การออกแบบเครื่องปั้นดินเผา/เซรามิค งานเป่าแก้ว งานบุตุนโลหะ ฯลฯ แม้กระทั่งการออกแบบสถาปัตยกรรมร่วมสมัยที่ต้องการสื่อลักษณะท้องถิ่นภาคใต้ก็สามารถนำลวดลายดังกล่าวมาจัดทำเป็นองค์ประกอบสำหรับการตกแต่งสถาปัตยกรรมได้เช่นกัน

ภาพที่ 9 ตัวอย่างการนำลวดลายไปใช้ออกแบบด้วยคอมพิวเตอร์

ภาพที่ 10 ตัวอย่างการนำลวดลายไปใช้ออกแบบผลิตภัณฑ์ (ซองโทรศัพท์มือถือ)

สรุปและการอภิปรายผล

ถึงแม้ว่าลวดลายระดับโบราณวัตถุและประติมากรรมในศิลปะศรีวิชัยจะมีให้เห็นเป็นตัวอย่างไม่มากนัก อีกทั้งยังมีได้ถูกสร้างสรรค์และพัฒนาจนมีลักษณะเฉพาะตัวอย่างชัดเจน ตามลักษณะของศิลปกรรมสมัยศรีวิชัย แต่เมื่อได้ทำการคัดลอกลวดลายและปรับแต่งเพื่อให้เหมาะสมกับการนำมาใช้ในการออกแบบแล้ว นับว่าลวดลายที่ได้จากงานระดับศิลปกรรมสมัยศรีวิชัยมีความน่าสนใจอย่างยิ่ง มีความสวยงาม และมีศักยภาพพอที่จะนำไปประยุกต์ใช้กับงานออกแบบอื่น ๆ ได้ต่อไป ลักษณะเฉพาะอย่างหนึ่งในลวดลายที่ผู้ดำเนินการวิจัยพบจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

คือ ความเข้มข้นที่ผสมผสานกับความอ่อนโยน ตลอดจนการใช้รูปทรงที่เรียบง่าย มาประกอบกันจนเกิดเป็นรูปทรงใหม่

การสร้างสรรคงานศิลปกรรมและงานออกแบบด้วยลวดลายจากงาน ประดับประดิมารกรรมและโบราณวัตถุในศิลปะสมัยศรีวิชัย น่าจะเป็นการเปิดมิติ ใหม่ในของการออกแบบที่สะท้อนอัตลักษณ์ของศิลปะภาคใต้ได้อีกทางหนึ่ง การนำ ลวดลายเหล่านั้นมาทำเป็นไฟล์สำเร็จรูปในระบบดิจิทัล จะช่วยให้นักออกแบบ สามารถพลิกแพลง ปรับเปลี่ยนองค์ประกอบ ขนาดและสีสันทได้อย่างไม่รู้จัก

เอกสารอ้างอิง

- [1] Uluchada, P. (1991). *Wiwatthanakanlathai [Evolution of Thai Patterns]*. Bangkok: Muang Boran.
- [2] Chuenchome, S. (2014). *Sue dichital Luadlai Lanna Phua Suepsan Anurak Phumpanya Thongthin [Lanna Thai Decorated Patterns in Digital Media for Keep on and Preserve Folk Wisdom]*. , ‘Ekkasan lae sue Phoeiphras Prakop kanwichai Thunwichai Haeng Chat Mahawitthayalai Theknoloji Ratchamongkhon Lanna Changmai [Report and Publishing Media from National Research Scholarship, Rajamangala University of Technology Lanna, Chiangmai]. Chiangmai: Rajamangala University of Technology Lanna.
- [3] Leksukhum, S. (2010). *Phatthanakanlathai: Kranok Kab ‘Ekkalak Thai [Development of Thai Decorated Patterns: Kranok and Thai Identity]*. Bangkok: Muang Boran.
- [4] Srisuchat, A. (2014). *Siwichai Nai Suwannathawip [Srivijaya in Suvarnavdipa]*. Bangkok: Fine Arts Department.

- [5] Diskul, Subhadradis M. C. (1980). *Srivijaya Art in Thailand. The Art of Srivijaya*. Kuala Lumpur: Oxford University Press.
- [6] Fine Arts Department. (2007). *Sapphathanukrom Borannakhadi [Glossary of Archaeological Terms]*. Bangkok: Office of Archaeology, Fine Arts Department.
- [7] Krairiksh, P. (1980). *Sinlapa Thaksin Kon Phutthasattawat Thi Sipkao [Thaksin Art before 14th Century]*. Bangkok: Fine Arts Department.

การพัฒนาสมรรถนะนักทรัพยากรมนุษย์
ในอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี
Development of Human Resource Competency
in Koh Samui District Surat Thani Province

นาย ภูวิทย์ธอร์^{1*}

Tanayu puwittayathorn^{1*}

¹ ผศ.ดร., คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี 84100

¹ Assist. Prof. Dr. Faculty of Management Science, Suratthani Rajabhat University, 84100, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: tanayu136@gmail.com

(Received: September 15, 2017; Revised: January 4, 2018; Accepted: January 9, 2018)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระหว่างสมรรถนะที่คาดหวังกับสมรรถนะที่ปฏิบัติได้จริงของนักทรัพยากรมนุษย์ เปรียบเทียบระหว่างสมรรถนะก่อนและหลังการทดลองของนักทรัพยากรมนุษย์ และการพัฒนาสมรรถนะนักทรัพยากรมนุษย์ในอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี เก็บข้อมูลจากนักทรัพยากรมนุษย์ในอำเภอเกาะสมุย จำนวน 230 ราย เครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์เชิงลึก สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย ทดสอบความแตกต่างของค่ากลางของสองประชากรไม่อิสระ และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย สมรรถนะที่คาดหวังกับสมรรถนะที่ปฏิบัติได้จริงของนักทรัพยากรมนุษย์ในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสมรรถนะก่อนและหลังการทดลองในภาพรวม ด้านความรู้ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ด้านทักษะการให้คำปรึกษา ด้านทักษะการพัฒนางานองค์กร และด้านทักษะในการสื่อสารของนักทรัพยากรมนุษย์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: การพัฒนา สมรรถนะนักทรัพยากรมนุษย์ อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

Abstract

The objectives of this research were to compare the differences between Expected Competencies and Actual Competencies, to compare the differences between pre- experimental and pro-experimental, and to develop human resource competency in Koh Samui District, Surat Thani Province. The samples of this study were 230 samples. Data were collected by questionnaires and in-depth interview. The data were analyzed by the use of Mean, Paired Sample t-test, and Content

Analysis. The result showed that Expected Competencies and Actual Competencies of human resource in overall and in each were different at statistically significant level of 0.05 and pre- experimental and pro-experimental competency of human resource in overall, human resource management knowledge, consulting skills, organizational development skills, and communication skills were different at statistically significant level of 0.05.

Keywords: Development, Human Resource Competency, Koh Samui District Surat Thani Province

บทนำ

การรวมกลุ่มของประชาคมอาเซียน (ASEAN community: AC) ส่งผลให้เกิดความร่วมมือด้านต่าง ๆ เช่น ความร่วมมือด้านการลงทุน การเปิดการค้าเสรี สาขาบริการ ส่งผลให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานได้เสรีมากยิ่งขึ้น ตามข้อตกลงยอมรับร่วมคุณสมบัตินักวิชาชีพ (MRA) และข้อกำหนดให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานเสรี ในสาขาที่พักและสาขาการเดินทาง ของธุรกิจการท่องเที่ยว ทั้งนี้ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นจังหวัดที่มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญที่หลากหลาย และได้รับความนิยมทั้งจากชาวไทยและชาวต่างประเทศเป็นจำนวนมาก รวมถึงเป็นจังหวัดที่มีจำนวนโรงแรมและเกสต์เฮาส์รวมกันมากเป็นอันดับ 1 ในภาคใต้ โดยมีจำนวนโรงแรมและเกสต์เฮาส์ถึง 30 % จากทั้งภาค และมีนักท่องเที่ยวมาเข้าพักในโรงแรมมากกว่า 7 ล้านคนต่อปี [1] ศูนย์วิจัยกสิกรไทย [2] คาดว่าในปี 2560 ธุรกิจโรงแรมน่าจะมีรายได้ 564,000-574,000 ล้านบาท ขยายตัวร้อยละ 3.7-5.5 และอำเภอเกาะสมุยเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งของประเทศไทยที่มีชื่อเสียง สร้างรายได้ให้แก่ประเทศจำนวนมากในแต่ละปี และเป็นแหล่งการจ้างงานที่สำคัญของประเทศอีกด้วย [3] จึงทำให้เกิดทั้งโอกาสและอุปสรรคของประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวในอำเภอเกาะสมุย

โดยเป็นโอกาสของผู้ประกอบการในการสรรหา และคัดเลือกพนักงานที่มีฝีมือจากกลุ่มประชาคมอาเซียนมาร่วมงาน แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นอุปสรรคที่ต้องรักษาพนักงานที่มีความสามารถไว้กับองค์กรให้ได้เช่นกัน [4]

การเติบโตที่รวดเร็วของอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานีทำให้มีแรงงานทั้งเป็นชาวไทย และชาวต่างด้าว เข้ามาทำงานเป็นจำนวนมากและเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี อย่างไรก็ตาม การที่มีแรงงานเข้ามาทำงานในอำเภอเกาะสมุยเป็นจำนวนมากนั้นย่อมส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพนักงานระดับปฏิบัติการ ทั้งนี้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยหนึ่งที่ต้องให้ความสำคัญ เพราะทรัพยากรมนุษย์เปรียบเสมือนสินทรัพย์ที่ทรงคุณค่าขององค์กร หากองค์กรต้องการที่จะสร้างความได้เปรียบในเชิงการแข่งขัน (Competitive Advantage) และสร้างขีดความสามารถต่อการเปลี่ยนแปลงนั้น จำเป็นต้องมีการพัฒนาสมรรถนะ (Competency) ของนักทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร ซึ่งนักทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรจะช่วยส่งเสริมผลักดันให้เกิดสมรรถนะขององค์กรต่อไป และสามารถยืดหยุ่นท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ผลงานของนักทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นมืออาชีพยังสามารถสร้างความสำเร็จให้แก่องค์กรได้จากการพัฒนาพนักงานในองค์กรให้มีความรู้ ทักษะ และความสามารถตามที่ต้องการคาดหวังไว้ [5] จึงทำให้นักทรัพยากรมนุษย์ในปัจจุบันต้องมีสมรรถนะที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อการแข่งขันในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ด้วยเหตุนี้องค์กรจึงควรให้ความสำคัญในการพัฒนานักทรัพยากรมนุษย์เพิ่มขึ้นอยู่เสมอ

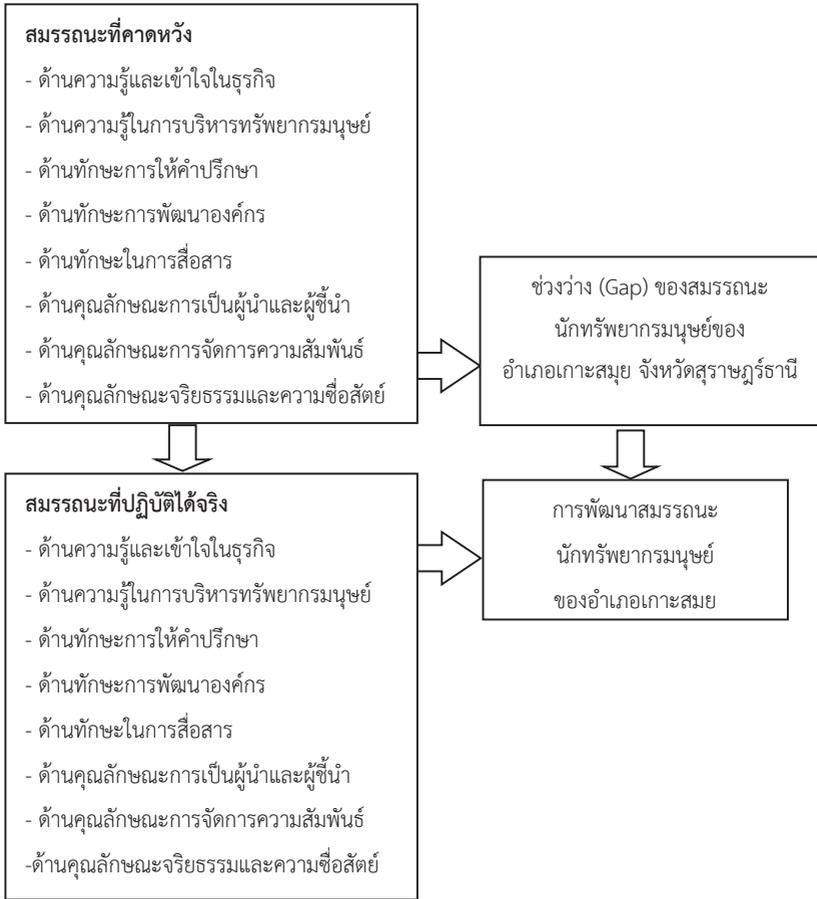
ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในศึกษาการพัฒนาสมรรถนะนักทรัพยากรมนุษย์ในอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อให้ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวในอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี นำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนานักทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร และสมาคมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สามารถนำผลการวิจัยไปเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาสมรรถนะของนักทรัพยากรมนุษย์ในธุรกิจอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระหว่างสมรรถนะที่คาดหวังกับสมรรถนะที่ปฏิบัติได้จริงของนักรัพยากรมนุษย์ในอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มทดลองในอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อศึกษาการพัฒนาสมรรถนะนักรัพยากรมนุษย์ในอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กรอบแนวคิดงานวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะนักรัพยากรมนุษย์ของ อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยสามารถสรุปแนวคิดเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย ซึ่งแสดงกรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดวิจัย

ระเบียบวิธีการศึกษา

การวิจัยนี้เป็นการใช้การวิจัยเชิงพรรณนา ที่เก็บรวบรวมข้อมูลทั้ง เชิง ปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยระเบียบวิธีวิจัยมีดังนี้

1. ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ นักรพพยากรมนุษยในธุรกิจโรงแรมและที่พัก ในอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 560 แห่ง [6] โดยใช้การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 230 แห่ง โดยใช้การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ Krejcie and Morgan [7] และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับฉลากแบบการเลือกโดยมีการคืนที่ (Sampling With Replacement) ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือแบบสอบถามลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ตัวเลือก ซึ่งมีค่า IOC เท่ากับ 1.00 และค่าความเชื่อมั่นด้านทักษะการพัฒนางองค์กรมีค่าเท่ากับ 0.942 ด้านคุณลักษณะการเป็นผู้นำและผู้ชี้้นำมีค่าเท่ากับ 0.921 ด้านคุณลักษณะการจัดการความสัมพันธ์มีค่าเท่ากับ 0.919 ด้านทักษะการให้คำปรึกษา มีค่าเท่ากับ 0.913 ด้านความรู้ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ มีค่าเท่ากับ 0.901 ด้านความรู้และความเข้าใจในธุรกิจ มีค่าเท่ากับ 0.887 ด้านทักษะในการสื่อสารมีค่าเท่ากับ 0.851 และด้านคุณลักษณะจริยธรรมและความซื่อสัตย์มีค่าเท่ากับ 0.603 ซึ่งค่าความเชื่อมั่นมากกว่า 0.600 ซึ่งยอมรับได้ว่ามีความเชื่อมั่น [8] และวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบระหว่างสมรรถนะที่คาดหวังกับสมรรถนะที่ปฏิบัติจริงของนักรพพยากรมนุษยในอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยใช้สถิติ t-test แบบ Paired t-tests

2. กลุ่มทดลองแบบศึกษากลุ่มเดียววัดก่อน - หลังการทดลอง (Pretest-Posttest One Group Design) จากนักรพพยากรมนุษยในอำเภอเกาะสมุย โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ข้อมูลจากนักรพพยากรมนุษยในธุรกิจโรงแรมและที่พัก โดยกำหนดเกณฑ์พิจารณาคุณสมบัติ คือ เป็นผู้ที่ประสบการณ์ทำงานฝ่ายทรัพยากรมนุษยในธุรกิจโรงแรมและที่พักไม่น้อยกว่า 1 ปี โดยผู้วิจัยให้ความรู้โดยฝึกอบรมให้กับนักรพพยากรมนุษยในเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี การสำรวจความผูกพันต่อองค์กร (Employee Engagement Survey) และการวางแผนการปฏิบัติงานจากผลที่ได้จากการสำรวจ ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการทดสอบก่อนการฝึกอบรม (Pre-test) ในวันฝึกอบรม และดำเนินการ

ทดสอบหลังการจัดฝึกอบรม (Post-test) หลังจากฝึกอบรม 2 เดือนโดยการใช้แบบสอบถามลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ตัวเลือกซึ่งมีค่า IOC เท่ากับ 1.00 การวิเคราะห์เพื่อศึกษาก่อน และหลังการทดลองของนักทรัพยากรมนุษย์ในอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยใช้สถิติ t-test แบบ Paired t-test

3. ผู้ให้ข้อมูลในส่วนสอบถามข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์พิจารณาคุณสมบัติ คือ ผู้นำความรู้จากการฝึกอบรมไปใช้ในองค์กร และมีระดับสมรรถนะของการทดสอบ Post –test สูงกว่า Pre – test และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งมีจำนวน 4 ด้าน คือ ด้านความรู้ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ด้านทักษะการให้คำปรึกษา ด้านทักษะการพัฒนางานองค์กร และด้านทักษะในการสื่อสาร โดยที่ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์เชิงลึกสมรรถนะละ 2 ท่านโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการศึกษา

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังต่อไปนี้

1. การเปรียบเทียบระหว่างสมรรถนะที่คาดหวังกับสมรรถนะที่ปฏิบัติได้จริงของนักทรัพยากรมนุษย์ในอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบระหว่างสมรรถนะที่คาดหวังและสมรรถนะที่ปฏิบัติได้จริงของนักทรัพยากรมนุษย์ในอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้วยสถิติ t-test แบบ Paired t-test

สมรรถนะ	สมรรถนะที่	สมรรถนะที่ปฏิบัติ	t	Sig.
	คาดหวังของ	ได้จริงของ		
	นักทรัพยากร มนุษย์	นักทรัพยากร มนุษย์		
	\bar{X}	\bar{X}		
1. ด้านความรู้และความเข้าใจในธุรกิจ	4.08	3.62	11.29	.00*
2. ความรู้ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์	4.22	3.74	13.14	.00*
3. ด้านทักษะการให้คำปรึกษา	4.30	3.79	12.43	.00*
4. ด้านทักษะการพัฒนาองค์กร	4.22	3.65	12.92	.00*
5. ด้านทักษะในการสื่อสาร	4.25	3.70	12.55	.00*
6. ด้านคุณลักษณะการเป็นผู้นำและผู้ชี้แนะ	4.31	3.81	12.24	.00*
7. ด้านคุณลักษณะการจัดการความสัมพันธ์	4.49	4.07	12.36	.00*
8. ด้านคุณลักษณะจริยธรรมและความซื่อสัตย์	4.47	4.03	9.10	.00*
รวม	4.29	3.79	14.03	.00*

*p < 0.05

จากตารางที่ 1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างสมรรถนะที่คาดหวังและสมรรถนะที่ปฏิบัติได้จริงของนักทรัพยากรมนุษย์ในอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า สมรรถนะที่คาดหวังกับสมรรถนะที่ปฏิบัติได้จริงของนักทรัพยากรมนุษย์ ภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. การเปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มทดลองในอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มทดลองในอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานีด้วยสถิติ t-test แบบ Paired t-test

สมรรถนะ	สมรรถนะนัก	สมรรถนะนัก	t	Sig.
	ทรัพยากร	ทรัพยากร		
	มนุษย์ก่อน	มนุษย์หลัง		
	การทดลอง	การทดลอง		
	(Pre-test)	(Post-test)		
	\bar{X}	\bar{X}		
1. ด้านความรู้และความเข้าใจในธุรกิจ	3.83	3.86	-1.00	.33
2. ความรู้ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์	3.76	4.06	-2.76	.01*
3. ด้านทักษะการให้คำปรึกษา	3.43	3.96	-4.29	.00*
4. ด้านทักษะการพัฒนาองค์กร	4.16	4.40	-2.54	.02*
5. ด้านทักษะในการสื่อสาร	3.76	4.06	-3.53	.00*

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มทดลองในอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานีด้วยสถิติ t-test แบบ Paired t-test (ต่อ)

สมรรถนะ	สมรรถนะนัก ทรัพยากร มนุษย์ก่อน การทดลอง (Pre-test)	สมรรถนะนัก ทรัพยากร มนุษย์หลัง การทดลอง (Post-test)	t	Sig.
	\bar{X}	\bar{X}		
6. ด้านคุณลักษณะ การเป็นผู้นำและผู้ชี้แนะ	3.83	3.93	-1.80	.08
7. ด้านคุณลักษณะการ จัดการความสัมพันธ์	4.30	4.36	-1.44	.16
8. ด้านคุณลักษณะ จริยธรรมและ ความซื่อสัตย์	4.50	4.50	-1.44	.16
รวม	3.94	4.15	-5.42	.00*

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างสมรรถนะของนักทรัพยากรมนุษย์ก่อนการทดลองกับหลังการทดลองพบว่า สมรรถนะในภาพรวมด้านความรู้ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ด้านทักษะการให้คำปรึกษา ด้านทักษะการพัฒนาองค์กร และด้านทักษะในการสื่อสาร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. การพัฒนาสมรรถนะนักทรัพยากรมนุษย์ในอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ต่อไปนี้

3.1 การพัฒนาสมรรถนะด้านความรู้ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ โดยผู้ให้ข้อมูลจะอธิบายให้แก่สมาชิกในทีมเข้าใจถึงขั้นตอนการตรวจสอบความผูกพันต่อองค์กร ที่ต้องใช้ความรู้ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์มาประยุกต์ใช้ รวมถึงเข้าใจวิธีการสร้างแบบสอบถามที่เหมาะสมกับองค์กรเพื่อใช้ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรนอกจากนี้สามารถอธิบายให้หน่วยงานอื่น ๆ เข้าใจถึงความจำเป็นในการตรวจสอบความผูกพันต่อองค์กร

3.2 การพัฒนาสมรรถนะด้านทักษะการให้คำปรึกษา โดยผู้ให้ข้อมูลใช้ความรู้ที่ได้มาอธิบายเพื่อนร่วมงานหรือคนอื่น ๆ ในการวิเคราะห์และระบุได้ถึงประเด็นสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในงานด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ควรแก้ไขก่อน และหลังอีกทั้งสามารถนำเสนอทางเลือกในการแก้ไขปัญหาให้องค์กรทราบโดยผู้ให้ข้อมูลใช้วิธีการให้คำปรึกษา ด้วยการสอนงาน และการเป็นพี่เลี้ยง

3.3 การพัฒนาสมรรถนะด้านทักษะการพัฒนาองค์กร โดยผู้ให้ข้อมูลจะรับฟังปัญหาจากผู้อื่น เพื่อมาใช้ในการวินิจฉัยองค์กร การวิเคราะห์ และแจกแจงสาเหตุของปัญหา โดยการรวบรวมข้อมูล และสรุปประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นของหน่วยงานต่าง ๆ ในองค์กร และเสนอความคิดเห็น ให้ข้อมูลเบื้องต้น การปรับปรุงขั้นตอนการทำงานใหม่ ๆ แก่ผู้อื่น และเสนอให้องค์กรนำผลมาสร้างกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานของพนักงานให้เป็นไปตามความต้องการขององค์กร

3.4 การพัฒนาสมรรถนะด้านทักษะในการสื่อสาร โดยผู้ให้ข้อมูลจะรับฟังสิ่งที่ผู้อื่น และนำข้อมูลดังกล่าวมา ได้ตอบ อธิบายและเขียนโดยใช้ภาษาที่บุคคลทั่วไปสามารถเข้าใจ รวมถึงการเขียนบันทึก รายงานการนำเสนอ ข้อมูลประชาสัมพันธ์นโยบาย กลยุทธ์ และประเด็นสำคัญ ที่เกี่ยวข้องกับงานด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ให้ผู้อื่นเข้าใจได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์

การอภิปรายผล

การเปรียบเทียบระหว่างสมรรถนะที่คาดหวังกับสมรรถนะที่ปฏิบัติได้จริงของนักทรัพยากรมนุษย์พบว่า สมรรถนะในภาพรวม และรายด้านแตกต่างกันทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่สมรรถนะที่คาดหวังมีค่าเฉลี่ยมากกว่าสมรรถนะที่ปฏิบัติได้จริง เนื่องจากนักทรัพยากรมนุษย์ในอำเภอเกาะสมุย ส่วนใหญ่มีอายุงานในการทำงานด้านบริหารทรัพยากรมนุษย์ไม่เกิน 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 77.8 ของผู้ตอบแบบสอบถาม จึงทำให้สมรรถนะที่ปฏิบัติได้จริงน้อยกว่าระดับสมรรถนะที่คาดหวัง สอดคล้องกับแนวคิดของอากรณ ภูวิทย์พันธ์ [9] กล่าวว่า การประเมินช่องว่างของสมรรถนะ เป็นการวัดระดับสมรรถนะของพนักงานปัจจุบัน (Actual Competency: A) เปรียบเทียบกับระดับสมรรถนะที่คาดหวังของพนักงาน (Expected Competency: E) โดยที่ $A < E$ หมายถึง ระดับสมรรถนะที่ต้องการน้อยกว่าระดับสมรรถนะที่คาดหวัง หรือเป็นจุดอ่อนที่พนักงานต้องได้รับการพัฒนาจากผู้บังคับบัญชาและองค์กร สอดคล้องกับธนัชฐา ชิวพัฒน์พันธ์ [10] ได้ศึกษาเรื่อง สมรรถนะของพนักงานบัญชีในโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี ตามทัศนคติของหัวหน้าบัญชี ซึ่งผู้วิจัยได้เปรียบเทียบระหว่างสมรรถนะที่ความคาดหวังกับสมรรถนะที่ปฏิบัติจริงด้วยใช้สถิติ t-test แบบ paired t-test ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะด้านวิชาการ ด้านทักษะในการปฏิบัติงาน และด้านกึ่งนิสัยที่ดีในการประกอบอาชีพ มีสมรรถนะที่คาดหวังสูงกว่าสมรรถนะที่เป็นจริงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

การเปรียบเทียบระหว่างสมรรถนะของนักทรัพยากรมนุษย์ก่อนการทดลองกับหลังการทดลองพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านความรู้ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ด้านทักษะการให้คำปรึกษา ด้านทักษะการพัฒนาองค์กร และด้านทักษะในการสื่อสาร เนื่องจากผู้วิจัยได้จัดอบรมเรื่องการสำรวจความผูกพันต่อองค์กร (Employee Engagement Survey) และการวางแผนการปฏิบัติงานจากผลที่ได้จากการสำรวจ สำหรับการพัฒนาทรัพยากร

มนุษย์ให้กับกลุ่มทดลองและผู้ทดลองได้นำไปใช้ในองค์กร ทำให้เกิดการพัฒนาศมรรถนะของกลุ่มทดลองหลังการฝึกอบรม และได้การนำไปใช้ประโยชน์สอดคล้องกับแนวคิดของ จิตติมา อัครธิติพงษ์ [11] ได้กล่าวถึงการพัฒนาศรรถนะมนุษย์โดยที่การฝึกอบรม (Training) เป็นการพัฒนาศรรถนะมนุษย์ประเภทมุ่งเพิ่มประสบการณ์และการเรียนรู้ รวมถึงนักศรรถนะมนุษย์ได้นำความรู้ไปใช้้องค์กรซึ่งเป็นการพัฒนาปัจเจกบุคคล การพัฒนา้องค์กร ที่มุ่งเพิ่มประสบการณ์การเรียนรู้ และการปรับปรุงพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงศรรถนะมนุษย์ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม

การพัฒนาสมรรถนะด้านความรู้ในการบริหารศรรถนะมนุษย์เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลจะอธิบายให้แก่สมาชิกในทีมเข้าใจถึงขั้นตอนการดำเนินการสำรวจความผูกพันต่อ้องค์กร ที่ต้องใช้ความรู้ด้านการบริหารศรรถนะมนุษย์มาประยุกต์ใช้ รวมถึงเข้าใจวิธีการสร้างแบบสอบถามที่เหมาะสมกับ้องค์กรเพื่อใช้ในการบริหารศรรถนะมนุษย์ใน้องค์กร นอกจากนี้ สามารถอธิบายให้หน่วยงานอื่น ๆ ให้เข้าใจถึงความจำเป็นในการสำรวจความผูกพันต่อ้องค์กร สอดคล้องกับแนวคิดของ สุพจน์ นาคสวัสดิ์ [12] ได้กล่าวถึงการสำรวจความผูกพันต่อ้องค์กร จะเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง้องค์กรกับพนักงาน ซึ่งจะผ่านทางแนวปฏิบัติต่าง ๆ ของการบริหารศรรถนะมนุษย์ เป็นหลักไม่ว่าจะเป็นเรื่อง ค่าจ้างค่าตอบแทน การฝึกอบรม การประเมินผล เป็นต้น ดังนั้น ้องค์กรต่าง ๆ ในปัจจุบัน ก็ต่างพยายามพัฒนาแนวทางปฏิบัติของ้องค์กรตัวเอง

การพัฒนาสมรรถนะด้านทักษะการให้คำปรึกษา เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลใช้ความรู้ที่ได้มาอธิบายเพื่อนร่วมงานหรือคนอื่น ๆ ในการวิเคราะห์และระบุได้ถึงประเด็นสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในงานด้านการบริหารศรรถนะมนุษย์ ที่ควรแก้ไขก่อน และหลัง อีกทั้งสามารถนำเสนอทางเลือกในการแก้ไขปัญหาให้้องค์กรทราบ โดยผู้ให้ข้อมูลใช้วิธีการให้คำปรึกษา ด้วยการสอนงาน และการเป็นที่ปรึกษา สอดคล้องกับแนวคิดของอารณณ์ ภูวิทยาพันธ์ [9] ได้กล่าวถึงการเป็นที่ปรึกษาให้แก่

พนักงาน รวมถึงสอนงานให้แก่ผู้ได้บังคับบัญชา ซึ่งถือว่าเป็นวิธีการ และเครื่องมือ ในการพัฒนาทักษะการให้คำปรึกษา

การพัฒนาสมรรถนะด้านทักษะการพัฒนางองค์กร เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลจะ รับฟังปัญหาจากผู้อื่น เพื่อมาใช้ในการวินิจฉัยองค์กร การวิเคราะห์ และแจกแจง สาเหตุของปัญหา โดยการรวบรวมข้อมูล และสรุปประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นของ หน่วยงานต่าง ๆ ขององค์กร และ เสนอความคิดเห็น ให้ข้อมูลเบื้องต้นการปรับปรุง ขั้นตอนการทำงานใหม่ ๆ แก่ผู้อื่นและนำผลมาสร้างกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพ การปฏิบัติงานของพนักงานให้เป็นไปตามความต้องการขององค์กรสอดคล้องกับ แนวคิดของสุภาวดี ขุนทองจันทร์ [13] ได้กล่าวถึงการพัฒนาองค์กรเป็นการปรับ ระบบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในองค์กรไปสู่สภาพที่ปรารถนา ซึ่งองค์ประกอบพื้นฐานของ การพัฒนาองค์กร ประกอบไปด้วย การสอบถามของปัญหา วินิจฉัยปัญหา ออกแบบเครื่องมือ ดำเนินการ และประเมินการพัฒนาองค์กร ซึ่งบทบาทการ พัฒนาการของนักทรัพยากรมนุษย์จะเป็นบทบาทด้านการเป็นผู้นำการ เปลี่ยนแปลงที่นักทรัพยากรมนุษย์ต้องปฏิบัติในองค์กร [14]

การพัฒนาสมรรถนะด้านทักษะในการสื่อสาร เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลจะรับ ฟังสิ่งที่ผู้อื่นบอก และนำข้อมูลดังกล่าวมา ได้ตอบ อธิบาย และเขียนโดยใช้ภาษาที่ บุคคลทั่วไปสามารถเข้าใจ รวมถึงการเขียนบันทึก รายงานการนำเสนอข้อมูล ประชาสัมพันธ์นโยบาย กลยุทธ์ และประเด็นสำคัญ ที่เกี่ยวข้องกับงานด้านการบริหาร ทรัพยากรมนุษย์ ให้ผู้อื่นเข้าใจได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ สอดคล้องกับ แนวคิดของนิทัศน์ ศิริโชติรัตน์ [15] ซึ่งได้กล่าวถึงการสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญ ของการบริหารงานที่ต้องติดตามรายงาน และวิเคราะห์ข้อมูล การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และวัตถุประสงค์ขององค์กรให้พนักงานทราบซึ่งเป็นบทบาทที่นักทรัพยากร มนุษย์ต้องปฏิบัติในองค์กร

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลงานวิจัยไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ในการวิจัยเรื่องสมรรถนะนักทรัพยากรมนุษย์ใน อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ผู้ประกอบการในอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานีควรส่งเสริมให้นักทรัพยากรมนุษย์ได้รับการฝึกอบรมให้มีความสำคัญกับการนำความรู้ไปปฏิบัติจริงในองค์กร เพื่อเป็นการพัฒนาสมรรถนะด้านต่าง ๆ ของนักทรัพยากรมนุษย์

2. ผู้ประกอบการในอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานีควรพัฒนาสมรรถนะด้านความรู้ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ด้วยการให้นักทรัพยากรมนุษย์นำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการสำรวจความผูกพันต่อองค์กร ซึ่งจะเป็นวิธีการพัฒนาให้นักทรัพยากรมนุษย์ได้นำความรู้ด้านทรัพยากรมนุษย์ ในการสร้างแบบสอบถามที่เหมาะสมกับองค์กร และนำผลการสำรวจเป็นข้อมูลในการพัฒนางานด้านบริหารทรัพยากรมนุษย์

3. ผู้ประกอบการในอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานีควรพัฒนาสมรรถนะด้านการให้คำปรึกษาของนักทรัพยากรมนุษย์ด้วยการให้นักทรัพยากรมนุษย์เป็นพี่เลี้ยง และผู้สอนงานให้แก่พนักงานในองค์กร รวมถึงส่งเสริมให้แยกแยะปัญหา และเสนอทางเลือกในการแก้ปัญหาดังกล่าวแก่องค์กร

4. ผู้ประกอบการในอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานีควรพัฒนาสมรรถนะทักษะการพัฒนาองค์กรของนักทรัพยากรมนุษย์ด้วยการให้นักทรัพยากรมนุษย์ วินิจฉัย วิเคราะห์ และแจกแจงสาเหตุของปัญหาในองค์กร โดยการรวบรวมข้อมูล และสรุปประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นของหน่วยงานต่าง ๆ ขององค์กร และ เสนอความคิดเห็น ให้ข้อมูลเบื้องต้นการปรับปรุงขั้นตอนการทำงานใหม่ ๆ แก่ผู้อื่นและองค์กรรวมถึงนำผลมาสร้างกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานของพนักงานให้เป็นไปตามความต้องการขององค์กร

5. ผู้ประกอบการในอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานีควรพัฒนาสมรรถนะทักษะในการสื่อสารของนักทรัพยากรมนุษย์ด้วยการให้นักทรัพยากรมนุษย์รับฟัง โตตอบ ด้วยการอธิบาย การเขียน และประชาสัมพันธ์โดยใช้ภาษาที่บุคคลทั่วไปสามารถเข้าใจได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์

เอกสารอ้างอิง

- [1] TerraBKK Research. (2014). *Total Number of Hotels in Thailand and Which Province to Support Thai and Foreign Tourists* (Online). Retrieved on 1 May 2016, from <http://terrabkk.com/news/35368/รวมจำนวนโรงแรมในไทย-และ>.
- [2] Kasikorn Research. (2017). *Hotel Business Competition Intensified. In 2017, Hotel Business Revenue Grew by 3.7-5.5 Percent* (Online). Retrieved on 25 September 2016, from http://portal.settrade.com/brokerpage/IPO/Research/upload/200000314699/2826_p.pdf.
- [3] Department of Tourism. (2016). *Tourism Statistics 2015* (Online). Retrieved on 15 May 2016, from <http://www.tourism.go.th/home/details/11/221/25767>.
- [4] Paitoonpong, S et al. (2010). *Labor Mobility between Sending and Receiving Areas Industries and Occupations*. Bangkok: Thailand Development Research Institute.
- [5] Ulrich et al. (2008). *HR Competencies: Mastery at the Intersection of People and Business*. Alexandria Virginia, USA: SHRM.
- [6] Koh Samui Municipality. (2016). *Hotel and Accommodation Type* (Online). Retrieved on 15 May 2016, from <http://www.kohsamuicity.go.th/frontpage>.

- [7] Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Journal of Educational and Psychological Measurement*, 30, 607-610.
- [8] Loewenthal, K. M. (2004). *An Introduction to Psychological Tests and Scales* (2ed.). Hove, UK: Psychology Press.
- [9] Puwittayapan, A. (2012). *Competency-based Training Road Map (TRM)*. Bangkok: HR Center Co., Ltd.
- [10] Chevapattanaphun, T. (2015). The Competency of the Accountants of Industrial Factories In Nonthaburi Provinces in Chief Accountants' Opinion. *RMUTT Global Business and Economics Review*, 10(2), 141-152.
- [11] Akathiratpong, C. (2013). *Teaching Publications of Human Resource Management*. Faculty of Management Science: Phranakhon Rajabhat University.
- [12] Naksawat, S. (2016). *Employee Engagement Survey*. Bangkok: HR Center Co., Ltd.
- [13] Khunthongjan, S. (2016). *Integrated Human Resource Management*. Bangkok: SE-EDUCATION.
- [14] Puwittayathorn, T. (2015). *The Roles of HR Affecting Employees Effectiveness of Mid- Sized Enterprises in Surat Thani*. The Research Development Institute Suratthani Rajabhat University.
- [15] Sirichotirat, N. (2016). *Human Resource Management in the 21st Century*. Bangkok: Chulalongkorn University.

การวิเคราะห์การดำรงอยู่ของพิธีกรรมการเยื้อง
ของชาวไทยทรงดำ บ้านบัวยาง อำเภอยางชุมน้อย
จังหวัดพิจิตร

Analysis of Persistence of Yuang Ritual
of Thai Song Dam at Ban Buayang,
Wachirabaramee District, Phichit Province

อรรถพล รอดแก้ว^{1*} บุษบา หินเหาวี² ธัญญาพร มาบวบ³
ศิริวรรณ แก้วสุขเรือง⁴ และณิรนุช ประzech⁴
Atthaphol Rodkaew^{1*}, Bussaba Hintow², Tunyaporn Mabum³,
Siriwan Kaewsukruang⁴ and Neeranut Praka⁴

¹ อ., สาขาวิชาสุขภาพและการส่งเสริมสุขภาพ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม พิษณุโลก 65000

² ผศ., สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม พิษณุโลก 65000

³ เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม พิษณุโลก 65000

⁴ นักศึกษา, สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม พิษณุโลก 65000

¹ Lecturer, Department of Health Education and Health Promotion, Faculty of Sciences and Technology, Pibulsongkram Rajabhat University, Phitsanulok, 65000, Thailand

² Asst. Prof., Department of Communication Arts, Faculty of Management Sciences, Pibulsongkram Rajabhat University, Phitsanulok, 65000, Thailand

³ General Administration, Office of Arts and Culture, Pibulsongkram Rajabhat University, Phitsanulok, 65000, Thailand

⁴ Student, Department of Public Health, Faculty of Sciences and Technology, Pibulsongkram Rajabhat University, Phitsanulok, 65000, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: Atthaphol_Rn@psru.ac.th. Tel: 063-5265632

(Received: December 8, 2017; Revised: February 28, 2018; Accepted: April 3, 2018)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อ พิธีกรรม และการดำรงอยู่ของการเยื้องของชาวไทยทรงดำ บ้านบัวยาง อำเภอวชิรบารมี จังหวัดพิจิตร ใช้รูปแบบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) ผลการศึกษารณศึกษาค้นคว้าของหมอเยื้องผู้ป่วยและญาติ พบว่า ความเชื่อและพิธีกรรมการเยื้องของชาวไทยทรงดำที่เกิดขึ้นคือ ความเชื่อในเรื่อง ของการนับถือผี เพราะมีความเชื่อว่ามีผี คือ เทพยดาที่ให้ความคุ้มครองพิทักษ์รักษาชีวิต หรืออาจลงโทษให้ถึงตายเป็นความเชื่อที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบันก็ยังมีความเชื่อที่ว่า สาเหตุของความเจ็บป่วยเกิดจากการเทวดา ผี วิญญาณที่กระทำให้เป็นไป ทำให้เกิดความเจ็บป่วยได้ เพราะการแพทย์แผนปัจจุบันไม่สามารถให้การรักษาให้หายได้ จึงต้องเลือกรับวิธีการค้นหาสาเหตุความเจ็บป่วยโดยการเยื้อง และนำคำแนะนำของหมอเยื้องที่ได้จากการประกอบพิธีกรรมมาปฏิบัติจึงจะหายจากความเจ็บป่วย การดำรงอยู่ของพิธีกรรมการเยื้องเกิดจากปัจจัยภายใน ได้แก่ ครอบครัว ระบบความเชื่อเรื่องผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติ ด้อยโอกาสทางการศึกษา ความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน และระบบเศรษฐกิจ ปัจจัยภายนอก คือ ขาดความเชื่อมั่นในระบบการรักษาของแพทย์แผนปัจจุบัน

คำสำคัญ: การดำรงอยู่ของความเชื่อ ไทยทรงดำ การเยื้อง

Abstract

The objective of this research was to study the beliefs, rituals and existence of Yuang Rituals of Thai Song Dam at Ban Buayang, Wachirabaramee District, Phichit Province. It is a qualitative study. The results from a case study of Mor Yuang, the patient, and relatives showed that the beliefs, and Yuang Rituals of Thai Song Dam occurred as follows: the beliefs in respect of spirits, since they believe that the

spirits can protect or punish people. This belief has passed on from the ancestors till today. They believe that cause of the illness results from the actions of spirits and deities and the supernatural can cause the illness, since the modern medicine cannot cure those illnesses, they have to find the cause of the illness from Yuang Rituals. Yuang Rituals of Thai Song Dam are the rituals from which Thai Song Dam find the cause of the illness which the modern medicine cannot find the cause of illness. Most of the sick people are Thai Song Dams who seek for this service due to the beliefs in the supernatural power that can cause the illness; therefore they try to find the cause of the illness and take the advice of Mor Yuang from conducting the rituals into practice till the illness is cured. Internal factors that cause this belief are family, belief in spirits, supernatural power, low education, relationship among family members, and economic system. External factor is the lack of confidence in modern medicine treatment.

Keywords: Persistence of Belief, Thai Song Dam, Yuang Rituals

บทนำ

จากข้อมูลของสำนักพัฒนาวิชาการและการจัดการความรู้และสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ ปี 2558 ระบุสถานการณ์ด้านระบบสุขภาพของประเทศไทยในปัจจุบันว่า โลกมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว โดยพบว่ามีหลายปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อระบบสุขภาพของประชาชน เพราะระบบสุขภาพคือความสัมพันธ์ของกาย จิตใจ ปัญญา และสังคม ที่เชื่อมโยงกันอย่างสมดุล ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ ที่เข้ามามีผลกระทบต่อระบบสุขภาพนั้น ได้แก่ สถานการณ์ทางการเมืองการปกครอง สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สถานการณ์ทางประชากรและสังคม สถานการณ์ทาง

การเกษตรและอาหาร สถานการณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สถานการณ์ทางด้านเทคโนโลยี และสถานการณ์ทางด้านระบบบริการสาธารณสุข นอกจากนี้ ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพหรือความเจ็บป่วยทั้งหลาย ไม่ได้เกิดจากการติดเชื้อโรค เพียงอย่างเดียวแต่สามารถเกิดจากสิ่งที่ไม่ทราบสาเหตุ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่มองไม่เห็น สิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ ในขณะที่ การแพทย์แผนปัจจุบันมีการพัฒนาประสิทธิภาพในการรักษาโรคที่สูงขึ้น แต่กลับพบว่า ประชาชนจำนวนมาก ไม่ได้เข้ารับบริการทางการแพทย์แผนปัจจุบันเพียงอย่างเดียวเมื่อเกิดภาวะความเจ็บป่วย แต่กลับเลือกการรักษาความเจ็บป่วยโดยการแสวงหารูปแบบหรือวิธีการแบบอื่น ๆ ตามฐานคิดและความเชื่อของตนเอง เช่น การกระทำพิธีกรรมต่าง ๆ การใช้เวทมนตร์ ไสยศาสตร์ การใช้สมุนไพร ตามความเชื่อของตนเองหรือชุมชนนั้น ๆ [1] อันเป็นที่มาของความเชื่อและพิธีกรรม ตามประเพณี ขนบธรรมเนียมและรูปแบบการปฏิบัติที่แตกต่างกันในแต่ละบริบทในสังคมไทย

ปัญหาความเจ็บป่วย นับเป็นประสบการณ์สำคัญของมนุษย์ในทุกวัฒนธรรมจึงได้พยายามหาทางออกต่อ ปัญหาสุขภาพและความเจ็บป่วยอย่างต่อเนื่องตลอดมา สัจยชาติญาณในการต่อสู้เพื่อความอยู่รอดของเผ่าพันธุ์และการดิ้นรนเพื่อชีวิต และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของมนุษย์ได้ทำให้มนุษย์ทุ่มเทความพยายามในการทำความเข้าใจต่อปรากฏการณ์ความเจ็บป่วยและโรคร้ายที่คุกคามต่อชีวิตและสุขภาพ ความรู้ ความเข้าใจที่มนุษย์ได้รับจากประสบการณ์จึงเกิดเป็นแนวคิดทฤษฎีที่มนุษย์ใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหา โดยมีภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่มนุษย์ในแต่ละวัฒนธรรมได้สั่งสมและสืบทอดเป็นแบบแผน ตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างกันไป อันเป็นผลจากแนวคิด ความเชื่อ ความเข้าใจที่มนุษย์มีต่อสรรพสิ่ง และปรากฏการณ์ต่าง ๆ ตามการรับรู้ของตนมนุษย์ในแต่ละวัฒนธรรม จึงมีโลกทัศน์ที่แตกต่างกันออกไป ระบบวิธีคิด ความเชื่อที่ทำความเข้าใจและอธิบายปรากฏการณ์ความเจ็บป่วยที่แตกต่างกัน ระบบการแพทย์พื้นบ้านในชนบทไทยมีรากฐานมาจากการแพทย์ ซึ่งมีทั้งการแพทย์แบบประสบการณ์ ซึ่งเป็นภูมิปัญญา

ท้องถิ่น ความเชื่อทางไสยศาสตร์ [2] หมอพื้นบ้านหรือปราชญ์ชาวบ้าน นอกจากจะ ทำหน้าที่รักษาโรคภัยไข้เจ็บของคนในหมู่บ้านหรือชุมชนแล้วยังเป็นผู้เชื่อม ความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านอีกด้วย เพราะการรักษาแบบพื้นบ้านไม่ใช่การรักษา คนเจ็บป่วยให้หายเพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นการพึ่งพาอาศัยกันของชาวบ้านมีการ รักษา เป็นเรื่องทั้งกายและจิตใจควบคู่กันไปด้วย ไม่ได้เรียกร้องค่าตอบแทน นอกจากนี้ หมอพื้นบ้านยังเป็นผู้ทรงคุณธรรมที่ควรเชื่อถือและมีบทบาทในการ คลี่คลายและแก้ปัญหาภายในหมู่บ้าน ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าหมอพื้นบ้านมีบทบาทที่ สำคัญในการเป็นตัวเชื่อมสายสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านเข้าไว้ด้วยกัน

ในประวัติศาสตร์ชาวไทยทรงดำได้อพยพเข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่สมัย สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อพ.ศ. 2322 ปัจจุบันมีการกระจายตัวอาศัยอยู่ทั่ว ประเทศไทยในบริเวณจังหวัดเพชรบุรี ราชบุรี สุพรรณบุรี รวมถึงพิษณุโลกและ พิจิตร ซึ่งชาวไทยทรงดำเหล่านี้มีแนวคิดหรือความเชื่อเรื่องสุขภาพว่า โรคหรือ ความเจ็บป่วยบางอย่างมีสาเหตุมาจากอำนาจภูตผีปีศาจ หรืออำนาจเหนือสิ่ง ธรรมชาติ ซึ่งไม่สามารถรักษาด้วยการแพทย์แผนปัจจุบันได้ [3] วิธีที่จะค้นหา สาเหตุของความเจ็บป่วยตามแบบแผนความเชื่อของชาวไทยทรงดำที่นิยมกัน คือ วิธีการที่เรียกว่า “การเยื้อง” ซึ่งการที่กลุ่มประชาชนที่เป็นชาติพันธุ์ไทยทรงดำนี้ยัง นิยมเข้าไปทำพิธีกรรมการเยื้องอยู่นั้น เพราะยังเชื่อว่าโรคหรือความเจ็บป่วย บางอย่างที่เกิดขึ้นนั้น เกิดจากอำนาจของภูตผีปีศาจ หรืออำนาจของสิ่งเหนือ ธรรมชาติ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของภูมิปัญญาไทยทรงดำกับระบบ การแพทย์พื้นบ้าน ความมั่นคงของวัฒนธรรมท้องถิ่น และการคงอยู่ของกลุ่มชาติ พันธุ์ไทยทรงดำในปัจจุบัน นอกจากนี้ พิธีกรรมการเยื้องยังเป็นสิ่งที่น่าสนใจและ สอดคล้องกับแผนพัฒนาสุขภาพฉบับที่ 11 ที่ให้ความสำคัญในเรื่องของภูมิปัญญา พื้นบ้าน คุณค่าของความเชื่อในท้องถิ่น ซึ่งสามารถนำมาเป็นแนวทางในการดูแล สุขภาพแบบองค์รวม (Holistic Health Care) ของประชาชนได้

จากความสำคัญดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์การดำรงอยู่ของพิธีกรรมการเยื้องของชาวไทยทรงดำ อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็นความเชื่อและพิธีกรรมที่ยังคงอยู่ตามอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเอง อันจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมระบบสุขภาพชุมชน ความเข้มแข็งของชุมชน และการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของกลุ่มชาติพันธุ์ให้ยังคงอยู่ได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษา สถานภาพและบทบาทของหมอเยื้องของชาวไทยทรงดำ บ้านบัวยาง อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษาความเชื่อและรูปแบบพิธีกรรมการเยื้องของชาวไทยทรงดำ บ้านบัวยาง อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์
3. เพื่อวิเคราะห์การดำรงอยู่ของพิธีกรรมเยื้องของชาวไทยทรงดำ บ้านบัวยาง อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์

ระเบียบวิธีการศึกษา

ในการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์การดำรงอยู่ของพิธีกรรมการเยื้องของชาวไทยทรงดำ บ้านบัวยาง อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ คณะผู้วิจัยได้ใช้กรอบคิดเกี่ยวกับระบบบริการสาธารณสุขที่เปรียบเสมือนระบบทางวัฒนธรรม (Health Care System as a Cultural System; Kleinman, 1980) ร่วมกับกรอบคิดกระบวนการแสวงหารักษาเยียวยา (Health-Seeking Process; N.J.Chrisman, 1977) ที่แสดงถึงกระบวนการแสวงหาการรักษาอาการเจ็บป่วยของตนเอง และแนวคิดเกี่ยวกับระบบการแพทย์พื้นบ้าน (Folk Medicine) ที่แสดงถึงความสัมพันธ์ของความเชื่อเรื่องผี วัฒนธรรมพราหมณ์ และศาสนาพุทธ โดยถูกสร้างเป็นพิธีกรรมและภูมิปัญญาเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพต่าง ๆ ที่มุ่งเน้นให้เกิดความสมดุลและสอดคล้องกับธรรมชาติสังคม วัฒนธรรม ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละวัฒนธรรมจากองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ หมอพื้นบ้าน ผู้ป่วย และบริบททางสังคมวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ

ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรม ความคิด การตัดสินใจของประชาชนในการค้นหาสาเหตุของความเจ็บป่วยด้วยพิธีกรรม การเอื้อของชาวไทยทรงดำและการดำรงอยู่ของพิธีกรรมการเอื้อที่ยังคงอยู่ คู่อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ และใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยคณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เป็นเครื่องมือในการศึกษา

ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่

1. หมอเอื้อในการทำพิธีกรรมการเอื้อของชาวไทยทรงดำ จำนวน 2 ราย คือ

1.1 นายจันทร์ ทองดอนเถื่อน

1.2 นายสมใจ ทองดอนเถื่อน

การได้มาของผู้ให้ข้อมูลหลักในการทำพิธีกรรมการเอื้อของชาวไทยทรงดำ โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง ผู้วิจัยได้เลือกบุคคลที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งคัดเลือกจากคุณสมบัติดังนี้

1) เป็นผู้ที่มีชื่อเสียง ได้รับความเชื่อถือ ศรัทธาของคนในหมู่บ้านบัวยาง และหมู่บ้านใกล้เคียง อำเภอวชิรบุรี จังหวัดพิจิตร

2) มีลักษณะภูมิปัญญาพื้นบ้านที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาสุขภาพฉบับที่ 11

3) เป็นหมอเอื้อที่มีผู้ไปรับบริการเป็นจำนวนมาก

4) เป็นหมอเอื้อที่ค่อนข้างเป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไป ซึ่งผู้ศึกษาพบว่าผู้ที่ใช้บริการ

ส่วนใหญ่รู้จักนายจันทร์ ทองดอนเถื่อน และนายสมใจ ทองดอนเถื่อนนี้ จากการแนะนำและการรับฟัง การกล่าวถึงจากบุคคลอื่นเป็นจำนวนมาก

5) เป็นหมอเอื้อที่ยินดีให้ข้อมูลในการศึกษาวิจัย

เมื่อพิจารณาตามคุณลักษณะดังกล่าวแล้วในบ้านบัวยาง อำเภอวชิรบุรีมี จังหวัดพิจิตร มีหมอเยื้องที่ยังคงประกอบพิธีกรรมการเยื้องอยู่จำนวน 2 ราย คือนายจันท์ ทองดอนเถื่อน และนายสมใจ ทองดอนเถื่อน ซึ่งเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง และมีบทบาทในการดูแลสุขภาพของคนในชุมชน คณะผู้วิจัยจึงได้เลือกเป็นกรณีศึกษา เพื่อให้การวิจัยได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ระยะเวลา และงบประมาณของการเข้าไปทำการวิจัยภาคสนามในครั้งนี้

2. ประชาชนที่มาขอทำพิธีเยื้อง จำนวน 7 รายเป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ได้จำนวนตามต้องการโดยไม่มีหลักเกณฑ์ กลุ่มตัวอย่างจะเป็นใครก็ได้ที่สามารถให้ข้อมูลได้เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ตามระยะเวลา และงบประมาณของการเข้าไปวิจัยภาคสนาม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์หมอเยื้องชาวไทยทรงดำ บ้านบัวยาง อำเภอวชิรบุรีมี จังหวัดพิจิตร และประชาชนที่มา ขอทำพิธีกรรมการเยื้อง เทคนิคและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่

1. การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นการสนทนาอย่างมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนทั้ง 2 ฝ่าย คือ ผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ โดยผู้สัมภาษณ์จะเตรียมความพร้อมในขั้นตอนการดำเนินการที่จะช่วยให้ได้ความจริงจากผู้ให้สัมภาษณ์ การที่จะได้ข้อมูลในการวิจัยในครั้งนี้ใช้เครื่องมือดังนี้

1.1 แบบสัมภาษณ์หมอเยื้องในการประกอบพิธีกรรมการเยื้อง ประกอบด้วย

1.1.1 แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 สัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการค้นหาสาเหตุ ความเจ็บป่วยของหมอเยื้อง

1.2 แบบสัมภาษณ์ผู้ประชาชนที่มาขอทำพิธีกรรมการเยื้องประกอบด้วย

1.2.1 แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 สัมภาษณ์เกี่ยวกับความเชื่อในการค้นหาสาเหตุความเจ็บป่วยในพิธีกรรมการเยื้อง

2. การสังเกต (Observation) เป็นเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการสังเกตในสิ่งที่สังเกตได้ จะต้องดำเนินการบันทึกรายละเอียดของข้อเท็จจริงทันที เพื่อป้องกันข้อมูลไม่ครบถ้วน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ใช้ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยผู้วิจัยจะไม่เข้าร่วมพิธีกรรม แต่จะคอยซักถามและสังเกตอยู่ห่าง ๆ เพื่อให้ได้ความเที่ยงตรงของข้อมูล ในการสังเกตในครั้งนี้ได้รับอนุญาตจากผู้ถูกสังเกตในการใช้เครื่องมือ คือ กล้องถ่ายภาพ กล้องวิดีโอ เครื่องบันทึกเสียง ในการสังเกตและการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ จำแนกเป็นขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดข้อมูล คณะผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นของข้อมูลที่ต้องการโดยการศึกษาและวิเคราะห์จากวัตถุประสงค์หรือปัญหาของการวิจัย หลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับงานวิจัย

2. กำหนดแหล่งข้อมูลและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล คณะผู้วิจัยได้กำหนดแหล่งข้อมูลและผู้ให้ข้อมูลที่เหมาะสมเพื่อให้การเก็บรวบรวมข้อมูลมีความครบถ้วนสมบูรณ์ ซึ่งในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คือ หมอเยื้องชาวไทยทรงดำ บ้านบัวยาง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดพิบูลย์ และประชาชนที่มาขอทำพิธีเยื้อง

3. เลือกวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยในครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้เลือกวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือในการวิจัย 2 ชนิด ได้แก่ การสัมภาษณ์

แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)

4. คณะผู้วิจัยได้ตรวจสอบความเที่ยงของเครื่องมือในงานวิจัยโดยใช้หลักการสำหรับงานวิจัยเชิงคุณภาพ “ความไว้วางใจได้” (Dependability) หรือ “ความคงเส้นคงวา” (Consistency) ตามวิธีการของ Merriam (1988) โดยการทวนสอบตามกรอบคิดการวิจัยเพื่อความถูกต้องและครอบคลุมตรงตามวัตถุประสงค์ รวมถึงการได้มาของข้อมูล วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลต่าง ๆ

การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพ มีหลักเกณฑ์ในการตรวจสอบข้อมูล [4] คือ การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation Method)

1. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือ การพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ วิธีการตรวจสอบ คือ การตรวจสอบแหล่งของข้อมูล แหล่งที่จะพิจารณาในการตรวจสอบ ได้แก่

1.1 แหล่งเวลา หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างเวลากันจะเหมือนกันหรือไม่ เช่น ถ้าผู้วิจัยเคยสังเกตผู้ป่วยโรคจิตเวลาเช้า ควรตรวจสอบโดยการสังเกตผู้ป่วยเวลาบ่ายและเวลาอื่นด้วย

1.2 แหล่งสถานที่ หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างสถานที่กันจะเหมือนกันหรือไม่ เช่น ผู้ป่วยโรคจิตมีอาการ คลุ้มคลั่งเมื่ออยู่ในบ้าน ถ้าหากไปอยู่ที่อื่นจะยังมีอาการคลุ้มคลั่งหรือไม่

1.3 แหล่งบุคคล หมายถึง ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่ เช่น เคยซักถามบุตรชายผู้ป่วยเปลี่ยนเป็นซักถามบุตรหญิงหรือพยาบาล หรือเปลี่ยนจากปัจเจกบุคคลเป็นกลุ่มบุคคลหรือกลุ่มสังคม

2. การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) คือ ตรวจสอบว่าผู้วิจัยแต่ละคนจะได้ข้อมูลแตกต่างกันอย่างไร โดยเปลี่ยนตัวผู้สังเกต

แทนที่จะใช้ผู้วิจัยคนเดียวกันสังเกตโดยตลอด ในกรณีที่ไม่แน่ใจในคุณภาพของ ผู้รวบรวมข้อมูลภาคสนาม ควรเปลี่ยนให้ผู้วิจัยหลายคน

การวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้การตรวจสอบข้อมูล แบบสามเส้า (Triangulation Method) เพื่อตรวจสอบหาความเที่ยงตรงของข้อมูลที่ได้มา ทั้งในการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) จากข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาและผู้วิจัยที่เก็บรวบรวมข้อมูล

ผลการศึกษา

การวิเคราะห์การดำรงอยู่ของพิธีกรรมการเยื้องของชาวไทยทรงดำ บ้านบัวยาง อำเภอลำปาง จังหวัดพิจิตร ปรากฏผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1. สถานภาพและบทบาทของหมอเยื้องของชาวไทยทรงดำ บ้านบัวยาง อำเภอลำปาง จังหวัดพิจิตร

ในปัจจุบันบ้านบัวยาง อำเภอลำปาง จังหวัดพิจิตร มีหมอเยื้องเหลืออยู่ 2 คน ได้รับการถ่ายทอดความรู้ ด้านพิธีกรรมเยื้องมาจากบรรพบุรุษ และมีสถานภาพเปรียบได้กับนักจิตวิทยาชุมชน มีหน้าที่หรือบทบาทที่จะสร้างความเชื่อมั่น เป็นรูปแบบทางพิธีกรรมที่แสดงความเป็นอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ไทยทรงดำ ซึ่งทำให้เกิดความเข้มแข็ง เกิดความภาคภูมิใจในกลุ่มชาติพันธุ์ตนเอง สามารถตอบสนองความต้องการและให้บริการแก่ชุมชนในมิติทางสังคมความเชื่อทาง ศาสนาและความเชื่อของการนับถือผี เพราะชีวิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายของชาติพันธุ์นี้เกี่ยวข้องกับผีทั้งหมด เพราะมีความเชื่อว่าผีเปรียบเสมือนเทพดาที่ให้ความคุ้มครองพิทักษ์รักษาชีวิตหรืออาจลงโทษให้ถึงตายได้ โดยผีที่ชาวไทยทรงดำ ให้ความสำคัญมากที่สุด ได้แก่ ผีแถน (ผีฟ้า) รองลงมา ได้แก่ ผีบรรพบุรุษ ผีบ้านผีเรือน และผีป่า นอกจากความเชื่อในเรื่องผีแล้วชาวไทยทรงดำยังมีความเชื่อในเรื่องขวัญ อีกด้วย โดยเชื่อว่าผีแถนเป็นผู้สร้างให้มนุษย์เกิดขึ้นมาและให้มีขวัญของแต่ละคน ติดตามตัวมาอยู่ในร่างกาย รวมทั้งสิ้น 32 ขวัญ ซึ่งเราไม่สามารถมองเห็นได้ด้วย

ตาเปล่า อีกทั้งขวัญมีหน้าที่ทำให้ร่างกายเคลื่อนไหวและทำงานได้อย่างปกติ ในบางครั้งขวัญอาจจะตกหล่นหรือสูญหายได้ ถ้าเราตกใจหรือเจ็บป่วย ทำให้ขวัญของเราไม่อยู่กับเนื้อกับตัว จึงต้องทำพิธีเรียกขวัญหรือที่เรียกว่า “สู่วัณ” โดยแม่หมอ (หมอมนต์) เป็นผู้ทำหน้าที่เพื่อแก้ไขสาเหตุจากการกระทำที่ผิดผีด้วยพิธีต่าง ๆ เพื่อเรียกให้ขวัญกลับมาอยู่ในร่างกายตามปกติเพื่อเป็นการต่ออายุหรือให้หายจากการเจ็บป่วย อันเป็นความเชื่อที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ แม้ในปัจจุบันชาวไทยทรงดำก็ยังคงมีความเชื่อว่าสาเหตุของความเจ็บป่วยเกิดจากการที่เทวดา ผี วิญญาณอำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติที่กระทำให้เป็นไปและสามารถทำให้เกิดความเจ็บป่วยได้ ทั้งนี้ เพราะการแพทย์แผนปัจจุบันไม่สามารถให้คำตอบของการเจ็บป่วยและการรักษาให้หายขาดได้จึงทำให้ชาวไทยทรงดำยังคงเลือกรับวิธีการค้นหาสาเหตุความเจ็บป่วยโดยการเอ็ง ซึ่งประชาชนที่มาทำพิธีเอ็งนี้จะเป็นชาวไทยทรงดำและมีความเชื่อเกี่ยวกับภูตผีปีศาจ ไสยศาสตร์ อำนาจของสิ่งที่มองไม่เห็นหรือสิ่งเหนือธรรมชาติ และการเคยทำผิดจารีตประเพณี ซึ่งได้รับการปลูกฝังอย่างเหนียวแน่นจากบุคคลในครอบครัว ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ วิถีชุมชน และระบบเศรษฐกิจ

“เอ็ง” ในความหมายของไทยทรงดำ หมายถึง การดู หรือ การเสี่ยงทาย ซึ่งเป็นการกระทำเมื่อประชาชนเกิดความเจ็บป่วยที่ผิดปกติ ไม่ทราบสาเหตุหรือรักษาไม่หาย ต้องมีการเอ็งเสี่ยงทายหาสาเหตุว่ามาจากอะไร หากมีสาเหตุมาจากผีแล้ว ผีต้องการอะไร จากนั้นอาจจะมีการต่อรองกับผี เช่น หากประกอบพิธีกรรมตามที่เอ็งได้ ผีจะพอใจ ถือเป็นการแก้ไขการผิดผี และขอให้ชีวิตเป็นปกติสุขดังเดิม พร้อมทั้งขอให้ผีปกป้องรักษา นำความเจริญมาสู่ครอบครัวหรือสังคมด้วย ผู้ประกอบพิธีเอ็งนี้จะเรียกว่า “หมอเอ็ง” ซึ่งจะทำหน้าที่เสมือนหมอดูแลสุขภาพเพื่อบอกสาเหตุของการเจ็บป่วยของบุคคลและบอกกล่าววิธีการแก้ไขให้ดีขึ้น ในการทำพิธีเอ็งนั้นหมอเอ็งจะทำพิธีเอ็ง (เสี่ยงทาย) ด้วยการจับผ้า ซึ่งเรียกว่า “ผ้าเปี้ยว” ให้มีชายผ้าให้ห้อยลงมายาวพอประมาณ แล้วจึงว่ากล่าวคาถาเพื่อถามหาสาเหตุจากผีถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดการเจ็บป่วย เช่น ผู้ป่วยถูกผีตนใดทำให้เจ็บป่วยหรือเจ็บป่วย

ด้วยเรื่องอะไร หากมีผีทำให้เจ็บป่วยจริงชายผ้าจะแกว่งไปมาได้เอง จากนั้นก็จะเสี่ยงทายต่อไปว่าจะทำอะไรให้หายเจ็บป่วย เมื่อได้วิธีแก้ไขแล้ว ก็จะแนะนำญาติของผู้ป่วยที่เจ็บป่วยหรือตัวผู้ป่วยเองที่มาเอียงให้ไปแก้ไขตามนั้นโดยทันที หรือให้ไปหาผู้รู้มา “จี้ว” คือ การบอกสัญญาต่อผีว่าให้ผู้ที่เจ็บป่วยนั้นหายจากอาการเจ็บป่วย และเมื่อหายจากการเจ็บป่วยจริง ๆ แล้วจะทำตามที่จี้วไว้ เช่น พิธีเสนเรือน พิธีเอาผีขึ้นเรือน พิธีเสนเต็ง ในการทำพิธีกรรมเอียงจะใช้เวลาประมาณ 10 นาทีต่อครั้ง ส่วนมากหมอเอียงถูกพบว่ามีแต่ผู้หญิงเท่านั้นผู้ชายไม่นิยมฝึกหัดเป็นหมอเอียง [5] แต่ที่บ้านบัวยางพบว่าหมอเอียงที่เป็นผู้ชายและได้รับการถ่ายทอดพิธีกรรมมาจากบรรพบุรุษ และยังคงประกอบพิธีอยู่ในปัจจุบัน

2. ความเชื่อและพฤติกรรมกรการเข้ารับการรักษาสาเหตุความเจ็บป่วยโดยการเอียง

งานวิจัยนี้ได้รับรวบรวมข้อมูลจากประชาชนที่มาขอทำพิธีเอียงกับหมอจันทร์ทองดอนเถื่อน และหมอสมใจ ทองดอนเถื่อน ซึ่งเป็นหมอเอียงที่เป็นชาวไทยทรงดำบ้านบัวยาง อำเภอลำดวนบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 7 ราย ซึ่งเป็นชาวไทยทรงดำทั้งหมด โดยพบว่าผู้เข้ารับบริการมีระดับอายุตั้งแต่ 35-69 ปี เป็นชาย 1 ราย หญิง 6 ราย มีระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เท่านั้น มีรายได้ตั้งแต่ 600-8,000 บาทต่อเดือน สถานภาพมีทั้งโสดและสมรส และมีความเชื่อเกี่ยวกับภูตผีปีศาจ ไสยศาสตร์ อำนาจของสิ่งที่มองไม่เห็น อำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติ และการทำผีดจาริตประเพณี ซึ่งได้รับการปลูกฝังจากบุคคลในครอบครัว เครือญาติ สังคม และวิถีชาติพันธุ์ของตนเอง จึงทำให้ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดมีแนวคิดที่สัมพันธ์กันระหว่างความเจ็บป่วยกับอำนาจเหนือธรรมชาติ ตลอดจนการมีรายได้น้อยทำให้ไม่มีเงินเพียงพอที่จะรักษาโรคแบบการแพทย์แผนปัจจุบันได้อย่างต่อเนื่องให้หายขาด หรือเมื่อแพทย์แผนปัจจุบันนัดพบเพื่อดูอาการบ่อย ๆ เนื่องจากยังไม่พบสาเหตุของการเจ็บป่วยและไม่สามารถตอบสนองต่อมิติของวิถีชาติพันธุ์ไทยทรงดำได้ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ผู้ป่วยและญาติต้องการค้นหาสาเหตุความเจ็บป่วยโดยการเอียงที่

สามารถตอบสนองต่อความคิด ความเชื่อ วิถีสังคม และวัฒนธรรมของตนเอง การค้นหาสาเหตุของการเจ็บป่วยด้วยพิธีเยื้องดังกล่าวจึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงการยึดมั่นอยู่กับพิธีกรรมดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษและเป็นลักษณะทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำที่ปรากฏในพื้นที่ของการวิจัย

ในปัจจุบันยังคงมีประชาชนชาวไทยทรงดำส่วนใหญ่มาขอทำพิธีกรรมการเยื้องอยู่อย่างสม่ำเสมอ เป็นเพราะการเยื้องที่บ้านหมอเยื้องนั้นมีความสะดวกมาก มีความเรียบง่ายเหมือนรู้สึกอยู่บ้านของตนเอง สามารถมาวันไหนก็ได้และเมื่อมาแล้วมักจะได้พบกับหมอเยื้องทุกครั้ง การค้นหาสาเหตุของการเจ็บป่วยโดยการเยื้องไม่ยุ่งวุ่นวาย ไม่ต้องมีการติดต่อกับหน่วยงานหลาย ๆ แห่งเหมือนในโรงพยาบาล และหมอเยื้องจะค้นหาสาเหตุของความเจ็บป่วย แนะนำวิธีการรักษาให้กับทุกคนที่มาหาตามอาการอย่างดีเหมือนกันทุกคน ไม่เลือกว่ารวยหรือจน ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“...ป่าเป็นชาวไทยทรงดำ ไม่ได้ทำงาน อยู่บ้านเลี้ยงแม่ ตอนนั้นอายุ 69 ปี ป่ามีอาการป่วยหนัก มีไข้สูงอาเจียน ปวดศีรษะ ไปหาหมอที่โรงพยาบาล หมอตรวจแล้วบอกว่า ป่าเป็นโรคความดันโลหิตสูง และรับยาที่โรงพยาบาลมากินแต่อาการไม่ดีขึ้น ป่าจึงตัดสินใจไปค้นหาสาเหตุของความเจ็บป่วยด้วยการเยื้อง หมอเยื้องบอกว่า ป่าไม่ได้เลี้ยงอาหารศาลพระภูมิเป็นเวลานานจึงทำให้มีอาการป่วย หมอเยื้องแนะนำให้ป่าจัดสำรับอาหารและนำไปขอมาศาลพระภูมิ ซึ่งส่วนตัวแล้วป่ามีความเชื่อเรื่องภูติผีปิศาจ ความเจ็บป่วยที่เกิดจากสิ่งที่ไม่เห็นอยู่แล้ว ก็เชื่อที่หมอเยื้องบอก และหลังจากที่ได้รับคำแนะนำจากหมอเยื้อง มาทำตามอาการป่วยก็ดีขึ้นมาก ไข้ลดลง และหายเป็นปกติมาจนปัจจุบัน ...”

ป่าน้อย (นามสมมุติ)

“...ป่าอายุ 63 ปี อยู่อำเภอชริบารมี จังหวัดพิจิตร เป็นไทยทรงดำตั้งแต่กำเนิด ป่ามีโรคประจำตัวคือโรคเบาหวาน กับโรค

ความดันโลหิตสูง จะรับยาที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำ ตำบลใกล้เคียง สาเหตุที่ไปหมอเอื้องเพราะในตอนนั้นมีอาการ คลื่นไส้ อาเจียน เวียนศีรษะ รักษาด้วยการแพทย์แผนปัจจุบันแล้ว อาการไม่ดีขึ้น หมอเอื้องบอกว่าป่าไม่ได้เลี้ยงอาหารพระแม่โพสพ จึงทำให้มีอาการดังกล่าว หมอเอื้องทำการเอื้องแค่ประมาณ 8 นาที โดยจะเริ่มพูดคุยอย่างเป็นกันเอง ชักถามอาการและแนะนำให้ป่า จัดสำหรับอาหารและขอขมาพระแม่โพสพ หลังจากที่ได้รับคำแนะนำ และทำตาม ป่าก็รู้สึกสบายใจและไม่มีความกังวล อาการป่วยก็ดีขึ้น ไปตามระยะเวลา และหายเป็นปกติ...”

ป่าพร (นามสมมุติ)

“...ป่าอายุ 45 ปี อยู่อำเภอวชิรบารมี จังหวัดพิจิตร เป็น ไทยทรงดำตั้งแต่กำเนิด มีอาชีพทำนา มีโรคประจำตัวคือ โรคความดันโลหิตสูง เคยไปรักษากับแพทย์แผนปัจจุบันตอนนั้นเจ็บหน้าอก หมอก็ให้ฉวยรังสีเอกซเรย์ หาสาเหตุแต่ก็ไม่ทราบสาเหตุ อาการไม่ดีขึ้น โดยส่วนตัวป่าเชื่อเรื่องภูติผีปิศาจ ความเจ็บป่วยที่เกิดจากสิ่งที่มีมองไม่เห็นอยู่แล้ว ก็เลยมาหาหมอเอื้องให้ทำพิธีเอื้องให้ หมอเอื้องบอกว่าป่าไม่ได้เลี้ยงอาหารศาลพระภูมิเป็นเวลานาน จึงทำให้มีอาการป่วย หมอเอื้องแนะนำให้ป่าจัดสำหรับอาหาร และนำไปขอขมาศาลพระภูมิ ป่าเชื่อที่หมอเอื้องบอก และหลังจากที่ได้รับคำแนะนำจากหมอเอื้อง มาทำตามอาการป่วยก็ดีขึ้นมาก หายเจ็บหน้าอกอีกเลย และหายเป็นปกติดีมาจนปัจจุบัน ทำให้ป่ายังเชื่อถือพิธีกรรมการเอื้องมาจนถึงปัจจุบันนี้ ...”

ป่าล้อม (นามสมมุติ)

ข้อมูลด้านพฤติกรรมสุขภาพของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมเอื้องนั้น ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมดมีการให้ความหมายของการเจ็บป่วยอยู่ 2 แนวทางก่อนมาเข้าพิธีกรรมเอื้อง คือ

2.1 การให้ความหมายทางการเจ็บป่วยที่เป็นไปตามระบบการแพทย์แผนปัจจุบัน คือ เชื่อว่าสาเหตุที่ทำให้เกิดความเจ็บป่วยนั้นมาจากเชื้อโรคหรือความผิดปกติของอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย และเชื่อว่าการแพทย์แผนปัจจุบัน การตรวจรักษาจากแพทย์ การฉายรังสีเอกซเรย์ การรับประทานยา การทำหัตถการต่าง ๆ ทางการแพทย์จะช่วยรักษาอาการอาการเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นให้หายได้ ซึ่งทุกกรณีศึกษาจะใช้แนวทางของการแพทย์แผนปัจจุบัน ในการบรรเทาและรักษาความเจ็บป่วยของตนเองเป็นอันดับแรก

2.2 การให้ความหมายของการเจ็บป่วยว่า เป็นอำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติเป็นการให้ความหมายเป็นอันดับต่อมาจากการรักษาทางการแพทย์แผนปัจจุบันที่ให้ผลการรักษาที่ไม่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ป่วยและญาติหรือไม่หายขาดจากอาการของโรค เชื่อว่าเป็นความเจ็บป่วยที่ไม่สามารถระบุสาเหตุการเกิดความเจ็บป่วยและการรักษาทางการแพทย์ให้หายได้ เชื่อว่าเป็นผลมาจากอำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติที่ทำให้เกิดความเจ็บป่วย อาจเป็นเทพเจ้า ภูตผี วิญญาณ ผีบรรพบุรุษ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่บันดาลให้เป็นไป

3. การวิเคราะห์การดำรงอยู่ของพิธีกรรมเอื้องของชาวไทยทรงดำ บ้านบัวยาง อำเภอลำปาง จังหวัดพิจิตรจากการวิเคราะห์พบว่า ความเชื่อและพิธีกรรมของชาวไทยทรงดำบ้านบัวยาง อำเภอลำปาง จังหวัดพิจิตร ในปัจจุบันที่ยังคงดำรงอยู่ได้ นั้นเป็นผลมาจากปัจจัยภายใน ได้แก่ การอบรมจากครอบครัว ระบบความเชื่อเรื่องผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติ ความด้อยโอกาสทางการศึกษา ความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน และระบบเศรษฐกิจ ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ การขาดความเชื่อมั่นในระบบการรักษาของแพทย์แผนปัจจุบัน โดยเฉพาะ ปัจจัยภายในที่สำคัญนั้นมาจากครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันหลักอันดับแรกของชีวิตมนุษย์ที่เกิดใหม่ทุกคนที่จะเติบโต

เป็นมนุษย์ที่มีความเชื่อในแบบใด เพราะได้รับการอบรมสั่งสอนให้ปฏิบัติเช่นนั้น ตามอย่างต้นแบบจากผู้ที่เล็งดูมา และจากงานวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 มีอายุ 35 – 69 ปี ซึ่งทำให้วิเคราะห์ได้ว่า การได้รับการศึกษาน้อยทำให้เข้าไม่ถึงความรู้เกี่ยวกับความเจริญทางด้าน การแพทย์ และสาธารณสุข ประกอบกับ การมีอายุค่อนข้างมากจึงยังมีแนวคิดที่ยึดแน่นใน ความเชื่อและพิธีกรรมของบรรพบุรุษตามที่ถูกหล่อหลอมมา ร่วมกับภาวะเศรษฐกิจ ของประเทศชาติในปัจจุบันที่อยู่ในช่วงขาลง ราคาพืชผลทางการเกษตรตกต่ำ ทำให้ ชาวไทยทรงดำซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้รับผลกระทบทางด้าน เศรษฐกิจอีกด้วย โดยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ไม่มีเงินรายได้มากพอที่จะไปรักษา อาการเจ็บป่วยจากแพทย์แผนปัจจุบันที่โรงพยาบาลได้อย่างต่อเนื่อง เพราะบางครั้ง ลักษณะของโรคบางโรคแพทย์แผนปัจจุบันไม่สามารถวินิจฉัยหาสาเหตุของการ เจ็บป่วยได้ พบภายในการตรวจรักษาครั้งเดียว รวมถึงการไม่สามารถตอบสนองต่อ มิติทางสังคมและจิตวิญญาณของการเป็นชาติพันธุ์ตนเองได้อย่างแท้จริง จึงหันมา พึ่งพาการแพทย์พื้นบ้านในวิถีของวัฒนธรรมตนเอง คือ การเอื้องจากหมอเอื้อง เพื่อให้ค้นหาสาเหตุการเกิดความเจ็บป่วยและหาทางรักษาอาการต่อไปบนฐาน ความคิด ความเชื่อ สังคม วัฒนธรรมและวิถีชาติพันธุ์ที่เกี่ยวข้องกับอำนาจสิ่งเหนือ ธรรมชาติที่สามารถทำให้เกิดความเจ็บป่วยได้ ทำให้ชาวไทยทรงดำในปัจจุบันของ พื้นที่บ้านบัวยาง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดพิจิตร จึงยังคงมีการใช้การเอื้องเพื่อหา สาเหตุของความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้น และนำคำแนะนำของหมอเอื้องที่ได้จากการ ประกอบพิธีกรรมดังกล่าวมาปฏิบัติเพื่อให้หายจากความเจ็บป่วยอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอ จากปรากฏการณ์ที่ยังคงมีอยู่นี้เองทำให้การเอื้องซึ่งเป็นศาสตร์หนึ่ง ของ การแพทย์พื้นบ้านในระบบการแพทย์ชุมชนทั้งหมดที่มีอยู่ในสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ ไทยทรงดำ มีบทบาทต่อความหมายและมิติของการเจ็บป่วย สามารถตอบสนองต่อ ภาวะสุขภาพและการเจ็บป่วยของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำมากกว่าหลักคิดของ ระบบการแพทย์แผนปัจจุบันที่เน้นถึงมิติทางกายมากกว่ามิติด้านสังคม วัฒนธรรม

และจิตวิญญาณ และยังคงปรากฏอยู่ได้ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
ในปัจจุบันได้อย่างดี ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“...หมอเยื้องเขาไม่ได้เรียกร้องค่ารักษา ป้าให้เองตามกำลังศรัทธา
ป้าให้ 199 บาท ป้าไม่ได้ร่ำรวย และป้าก็เชื่อเรื่องผีหรือสิ่งเหนือ
ธรรมชาติที่ตาเรามองไม่เห็น เพราะเป็นความเชื่อที่สืบทอดมาจาก
บรรพบุรุษรุ่นปู่ย่าตายายของชาวไทยทรงดำทุกคน ไม่ใช่ใครก็เป็น
หมอเยื้องได้นะ เขาสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษเขา เขาถึงจะเป็น
หมอเยื้องได้ การมาเข้าพิธีก็ไม่ยุ่งยากเหมือนไปโรงพยาบาล ถ้าไป
โรงพยาบาลต้องเสียเงิน เสียเวลา บางทีไปตั้งแต่เช้า ได้ตรวจบាយ ก็มี
หมอเยื้องเขาดีกับทุกคนเท่ากัน แนะนำดี ตามอาการของแต่ละคน
ไม่เลือกว่าใครรวยแล้วจะพูดอีกอย่างหรือคนจนจะปฏิบัติอีกอย่าง
ป้ามาหาหมอเยื้องกลับไปป้าก็ทำตามคำแนะนำของเขา ทำแล้วก็
อาการหายดีขึ้น แล้วป้าสบายใจขึ้น คลายกังวล บ้านป้ามาหาสาเหตุ
การป่วยจากหมอเยื้องทุกคนแหละ ถ้าไปรักษากับหมอที่
โรงพยาบาลแล้วไม่หาย ...”

ป้าพร (นามสมมุติ)

“...เมื่อก่อนเวลาไม่สบายเจ็บป่วยไปหาหมอที่โรงพยาบาลต้องรอนานมาก คนเยอะ หลายขั้นตอนมีทั้งให้ยามากิน ฉายรังสีเอกซเรย์
แล้วก็รักษาไม่หายขาด ญาติพี่น้องที่เป็นไทยทรงดำด้วยกัน ก็บอก
ว่ามาทำพิธีเฮ็ดหาสาเหตุ จะได้หาทางรักษาได้ถูก ก็เลยมาทำพิธี
กับหมอเยื้อง ไม่ยุ่งยากมาก็เจอหมอเยื้อง พิธีกรรมก็ไม่ยุ่งยาก เอาเสื่อ
หมากพลู มาเข้าพิธีตามขั้นตอน ใช้เวลาทำพิธีแค่ 9 นาที ป้าให้ค่า
ทำพิธีไป 300 บาท หมอเยื้องไม่ได้เรียกร้อง ป้าให้เอง ป้ามาทำพิธีเฮ็ด
แล้วทราบสาเหตุของการเจ็บป่วย แล้วกลับไปทำตามคำแนะนำของ

หมอเอื้อง แล้วป้าก็รู้สึกสบายใจขึ้น แล้วอาการ ที่เจ็บป่วย เป็นไข้ คลื่นไส้ อาเจียน เวียนศีรษะก็ค่อย ๆ หายตามปกติ...”

ป้าน้อย (นามสมมุติ)

“...หมอเอื้องเขาไม่ได้เรียกร้องค่ารักษา ป้าให้เองตามกำลังศรัทธา ป้าให้ 100 บาท ก็ป้ามีแค่นี้ และป้าก็เชื่อเรื่องผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติที่ตาเรามองไม่เห็น เพราะเป็นความเชื่อที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษรุ่นปู่ย่าตายายของชาวไทยทรงดำทุกคนส่วนใหญ่ชาวไทยทรงดำทุกคนนิยมค้นหาสาเหตุของการเจ็บป่วยโดยการเอื้อง แล้วอาการก็ดีขึ้นจนหายเป็นปกติป้าเคยไปหาหมอปัจจุบันที่โรงพยาบาล เขาฉายรังสีเอกซเรย์หาสาเหตุที่ป้าเจ็บหน้าอกก็ไม่พบสาเหตุ แต่หลังจากป้าเข้ารับการทำพิธีกรรมการเอื้องแล้ว ทำให้ทราบสาเหตุของการเกิดอาการ ทราบวิธีการปฏิบัติแก้อาการที่เจ็บป่วย ทำตามที่หมอเอื้องแนะนำแล้วป้าก็รู้สึกสบายใจขึ้น คลายกังวล มีกำลังในการทำงานเพิ่มมากขึ้น...”

ป้าล้อม (นามสมมุติ)

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาของกรณีศึกษาของหมอเอื้องทั้ง 2 ราย และกรณีศึกษาของผู้ป่วยและญาติทั้งหมด 7 ราย ทำให้พบว่า ความเชื่อและพิธีกรรมการเอื้องของชาวไทยทรงดำที่เกิดขึ้นและยังคงดำรงอยู่ได้ถึงปัจจุบัน สามารถสรุปและอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ความเชื่อเรื่องของการนับถือผีของชาวไทยทรงดำนั้นมีมาตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายและถูกแสดงออกมาในรูปแบบของพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งทั้งหมดจะเกี่ยวข้องกับผี เพราะชาวไทยทรงดำมีความเชื่อว่าผีมีอำนาจเปรียบเสมือนเทพยดา ที่ให้ความคุ้มครองพิทักษ์รักษาชีวิต หรืออาจลงโทษให้ถึงตายได้ โดยผีที่ชาวไทยทรงดำให้ความสำคัญมากที่สุด ได้แก่ ผีแถน (ผีฟ้า) รองลงมา ได้แก่ ผีบ้านผีเรือน

ผีบรรพบุรุษ และผีป่า นอกจากความเชื่อในเรื่องผีแล้ว ชาวไทยทรงดำยังมีความเชื่อในเรื่องขวัญอีกด้วย โดยเชื่อว่าผีแถนเป็นผู้สร้างให้มนุษย์เกิดขึ้นมาและให้มิขวัญของแต่ละคนติดตามตัวมาอยู่ในร่างกาย รวมทั้งสิ้น 32 ขวัญ ซึ่งเราไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า แต่ขวัญสามารถทำให้ร่างกายเคลื่อนไหวและทำงานได้อย่างปกติ ในบางครั้งขวัญอาจจะตกลงหรือสูญหายได้ ถ้าหากเราตกใจหรือเจ็บป่วยซึ่งทำให้ขวัญของคนนั้นไม่อยู่กับเนื้อกับตัว จึงต้องทำพิธีเรียกขวัญ หรือที่เรียกว่า “สูขวัญ” โดยแม่เมด หรือ หมอมนต์ จะทำหน้าที่เป็นผู้ทำพิธีเรียกขวัญ ต่ออายุและแก้ไขการกระทำต่าง ๆ ที่ไม่ดีหรือผิดผี เพื่อเรียกให้ขวัญกลับมาอยู่ในร่างกายตามปกติเป็นความเชื่อที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และก็ยังมีความเชื่อนี้ปรากฏอยู่ในปัจจุบันเกี่ยวกับสาเหตุของความเจ็บป่วยที่มาจากผี เทวดา วิญญาณที่กระทำให้เป็นไปหรืออำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติที่สามารถทำให้เกิดความเจ็บป่วยได้ ทั้งนี้เพราะการแพทย์แผนปัจจุบันไม่สามารถให้การรักษาให้หายได้ จึงต้องเลือกรับวิธีการค้นหาสาเหตุความเจ็บป่วยโดยการเอื้องของชาวไทยทรงดำ ซึ่งการเอื้องก็คือการเสี่ยงทายจากหมอพื้นบ้านเพื่อค้นหาสาเหตุของการเจ็บป่วยของบุคคล และแนะนำวิธีการแก้ไขให้ดีขึ้น ซึ่งหากมีสาเหตุมาจากผีแล้ว อาจจะมีการต่อรองกับผีว่าต้องการอะไร เช่น หากประกอบพิธีกรรมตามที่เอื้องได้ ผีจะพอใจ ถือเป็น การแก้ไข

2. พิธีกรรมการเอื้องเป็นพิธีกรรมที่ชาวไทยทรงดำใช้ในการค้นหาสาเหตุความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นจากการเจ็บป่วยที่ทางการแพทย์แผนปัจจุบันไม่สามารถหาสาเหตุหรือให้คำตอบได้ ทำให้ไม่เป็นที่พึงพอใจของผู้ป่วยและญาติที่ต้องการหายจากความเจ็บป่วย โดยส่วนใหญ่จะเป็นชาวไทยทรงดำที่เข้ารับบริการการค้นหาสาเหตุความเจ็บป่วยโดยการเอื้องของชาวไทยทรงดำ เนื่องจากมีความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจเหนือสิ่งธรรมชาติที่สามารถทำให้เกิดความเจ็บป่วยได้ จึงต้องอาศัยการเอื้องของชาวไทยทรงดำ เพื่อหาสาเหตุของความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้น และนำคำแนะนำของหมอเอื้องที่ได้จากการประกอบพิธีกรรมการเอื้องมาปฏิบัติจึงจะหายจากความ

เจ็บป่วย พิธีกรรมการเยื้องเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของชาวไทยทรงดำที่เกิดความเจ็บป่วยแล้วไปรับการรักษาทางการแพทย์แผนปัจจุบันแล้วอาการไม่ดีขึ้น แต่มารับการค้นหาสาเหตุความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นใหม่อีกครั้งด้วยการเยื้องของชาวไทยทรงดำ จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าการค้นหาสาเหตุความเจ็บป่วยโดยการเยื้องของชาวไทยทรงดำ บ้านบัวยาง อำเภอวชิรบุรีมี จังหวัดพิจิตร เป็นส่วนช่วยทำให้เกิดความพึงพอใจและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้ป่วยและญาติได้ ส่งเสริมให้เกิดกำลังใจ ลดความวิตกกังวล ลดความเครียดให้กับผู้ป่วยและญาติได้ สร้างสัมพันธ์ภาพในการรักษาซึ่งแพทย์แผนปัจจุบันไม่สามารถให้ได้ ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าหมอเยื้อง คือ นักจิตวิทยาชุมชนที่มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างกำลังใจ และเป็นผู้ที่สามารถตอบสนองความต้องการ เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณให้กับผู้ป่วยและญาติให้กับคนในชุมชนอีกทางหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรชาติย์สว่างผล [6] ที่ศึกษาเรื่อง ความเชื่อ กรณีศึกษาชาวไทยทรงดำ ตำบลประชาสุขสันต์ อำเภอลานกระบือ จังหวัดกำแพงเพชร โดยพบว่า ความเชื่อมีบทบาทในการดูแลรักษาสุขภาพ และยังก่อให้เกิดพลังใจ รวมทั้งมีบทบาทในการอบรมสั่งสอนชาวบ้าน โดยแฝงเจตนาไว้โดยอ้อม อีกทั้งช่วยในการจัดระเบียบสังคม สร้างความสามัคคีในกลุ่มชน โดยที่ชาวไทยทรงดำก็ได้ปฏิบัติระบบความรู้ของแพทย์แผนปัจจุบัน หากแต่มีการใช้ควบคู่กันไป และสอดคล้องกับงานวิจัยของณรงค์ฤทธิ์ สุขสวัสดิ์ [7] ที่ศึกษาเรื่อง การดำรงอยู่ของวิถี ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อของกลุ่มชนชาวไทยเขมร ที่อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี โดยอธิบายว่า พิธีกรรมกตัญญูของชาวไทยเขมรที่ยังคงดำรงอยู่ถึงปัจจุบันนั้น เนื่องจากเป็นพิธีกรรมที่ส่งผลทางจิตวิทยากับผู้ป่วยที่มารักษากับหมอผู้ประกอบพิธีได้เป็นอย่างดี เป็นการส่งเสริมทางด้านจิตใจให้ต่อสู้กับอาการเจ็บป่วยของผู้ป่วยที่เผชิญอยู่

3. การดำรงอยู่ของพิธีเยื้องบ้านบัวยาง อำเภอวชิรบุรีมี จังหวัดพิจิตร เป็นผลจากปัจจัยภายใน ได้แก่ เกิดจากการอบรมจากครอบครัว ระบบความเชื่อ เรื่องผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติ ด้อยโอกาสทางการศึกษาความสัมพันธ์ของสมาชิกใน

ชุมชน และระบบเศรษฐกิจ ปัจจัยภายในที่สำคัญมาจากครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันหลักอันดับแรกของชีวิตมนุษย์ที่เกิดใหม่ทุกคนที่จะเติบโตเป็นมนุษย์ที่มีความเชื่อในแบบใด เพราะได้รับการอบรม สั่งสอนให้ปฏิบัติเช่นนั้น แม้ในปัจจุบันจะมีการเปลี่ยนแปลงไป แต่ความเชื่อเดิมบางอย่างก็ยังคงถือปฏิบัติกันอยู่ แม้ความเชื่อนั้นจะมีคนปฏิบัติกันน้อยลงแล้วก็ตาม สอดคล้องกับภรณ์ ฤกษ์จิตร [8] ที่ศึกษาเรื่องการแพทย์แผนไทยของไทยลื้อ ภูมิศึกษา บ้านท่าฟ้าเหนือ ตำบลสระ อำเภอลำปาง จังหวัดพะเยา โดยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของการแพทย์พื้นบ้านไทยลื้อคือ ความสะดวกในการไปรับการรักษา ความพึงพอใจต่อการรักษา ค่าใช้จ่ายในการรักษาถูก ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน มีระบบวัฒนธรรมเดียวกัน อีกทั้งสอดคล้องกับวิฑูพันธ์ ไทยโพธิ์ศรี [9] ที่ได้ศึกษาเรื่อง การปรับตัวและการดำรงอยู่ของชุมชนลาวโซ่ง ภูมิศึกษานบ้านเกาะแรด อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ซึ่งพบว่า สภาพเศรษฐกิจของชุมชนลาวโซ่งมีการขยายตัวมากขึ้นตามลำดับ ประชากรส่วนใหญ่เปลี่ยนแปลงใกล้เคียงกับสังคมเมือง และมีการแลกรับวัฒนธรรมของกลุ่มชนอื่นเข้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน แต่ที่ชุมชนยังคงดำรงอยู่ได้เพราะมาจากรูปแบบการเลี้ยงดูที่มีวิธีการแสดงความกตัญญูในลักษณะของการนับถือบุญคุณ ซึ่งเป็นที่มาของพิธีกรรมในการบูชาผีบรรพบุรุษ สืบเนื่องมาถึงปัจจุบัน และยังสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีสองระบบของฉัตรทิพย์ นาถสุภา [10] ที่สรุปว่าถึงแม้ชุมชนจะได้รับผลกระทบจากการพัฒนาตามนโยบายของรัฐตามกระแสทุนนิยมตะวันตกก็ตาม แต่ชุมชนก็ยังดำรงอยู่ได้เพราะมีวัฒนธรรมชุมชนที่เข้มแข็ง มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันที่มีวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม ซึ่งคณะผู้วิจัยวิเคราะห์พบว่า น่าจะเป็นแนวทางหรือเป็นยุทธศาสตร์ในการให้คนในชุมชนช่วยกันดูแลผู้ป่วยในชุมชนด้วยตนเอง อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมภาวะทางสุขภาพจิตของผู้ป่วยให้ดีขึ้น มีกำลังใจ คลายวิตกกังวลจากการได้พูดคุย ปรับทุกข์กับผู้ที่น่าเชื่อถือ มีความเชื่ออยู่ในระบบวัฒนธรรมประเพณีเดียวกันได้อย่างหมอเอื้องก็จะทำให้ผู้ป่วยมีสุขภาพจิตดีขึ้น สุขภาพกายก็จะดีตามไปด้วย ดังคำกล่าวที่ว่า

“จิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว” นั่นเอง นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับแนวคิดในรัตนวลีอาภรณ์ [11] ที่อธิบายถึงความเชื่อเกี่ยวกับผีว่า การที่คนเรามีความเชื่อเรื่องผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติซึ่งเป็นความเชื่อที่ถูกปลูกฝังลงรากลึกมาในระบบครอบครัว เพราะถ้าลบหลู่หรือทำไม่ตรงกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือผีกลุ่มต่าง ๆ ไว้ ก็จะทำให้กังวลใจจนถึงเจ็บไข้ได้ป่วย แต่ถ้าปฏิบัติดีต่อผีต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายแล้วก็จะทำให้เกิดฤทธิ์ทางใจ เกิดความสบายใจในสิ่งที่ได้ปฏิบัติตามที่เชื่อถือ ส่วนปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของพิธีเยื้อง ได้แก่ การขาดความเชื่อมั่นในระบบการรักษาของแพทย์แผนปัจจุบัน เนื่องจากเมื่อมีการเจ็บป่วยและไปพบแพทย์ที่โรงพยาบาลและได้รับการรักษามาแล้ว แต่ทว่าการเจ็บป่วยนั้นก็ไม่ได้ทุเลาหรือหายขาด หรือยาแผนปัจจุบันไม่สามารถรักษาโรคบางอย่างได้ จึงต้องพึ่งพาหมอเยื้องหรือหมอพื้นบ้าน ทำให้รูปแบบการรักษาแบบหมอเยื้องยังคงมีอยู่

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าการค้นหาสาเหตุความเจ็บป่วยโดยการเยื้องของชาวไทยทรงดำบ้านบัวยาง อำเภอเวียงชัยบุรี จังหวัดพิจิตร มีส่วนช่วยทำให้ผู้มารับการรักษาเกิดความพึงพอใจและพิธีกรรมนี้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้ป่วยและญาติได้ ส่งเสริมให้เกิดกำลังใจ ลดความวิตกกังวล ลดความเครียดให้กับผู้ป่วยและญาติได้ สร้างสัมพันธภาพในการรักษา ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าหมอเยื้อง คือ นักจิตวิทยาชุมชนที่มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างกำลังใจ และเป็นผู้ที่สามารถตอบสนองความต้องการ เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณให้กับผู้ป่วยและญาติให้แก่คนในชุมชนอีกทางหนึ่ง ดังนั้น พิธีเยื้องที่เป็นศาสตร์ของแพทย์พื้นบ้านจึงเป็นภูมิปัญญาที่อยู่ควบคู่กับคนไทยมาช้านาน เป็นศาสตร์และศิลป์ที่ตกผลึกมาจากการสังเกต การทดลอง กลั่นกรองและสั่งสมสืบทอดจากคนรุ่นต่อรุ่นจนกลายมาเป็นรูปแบบของการรักษาโรคและดูแลสุขภาพตามเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นหรือตามชาติพันธุ์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการแพทย์พื้นบ้านเข้ามามีบทบาทการดูแลสุขภาพประชาชนมากขึ้น อันเนื่องมาจากการสนับสนุนจากหน่วยงานของภาครัฐที่ปรากฏชัดเจนตั้งแต่แผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554)

ที่ผ่านมาที่ได้กำหนดยุทธศาสตร์การสร้างทางเลือกสุขภาพที่หลากหลายโดยการผสมผสานภูมิปัญญาไทยและสากล และการบูรณาการการแพทย์พื้นบ้านสู่ระบบบริการสุขภาพแห่งชาติซึ่งเป็นฐานอันสำคัญส่วนหนึ่งในระบบสุขภาพที่เข้มแข็งและมั่นคงของประเทศ

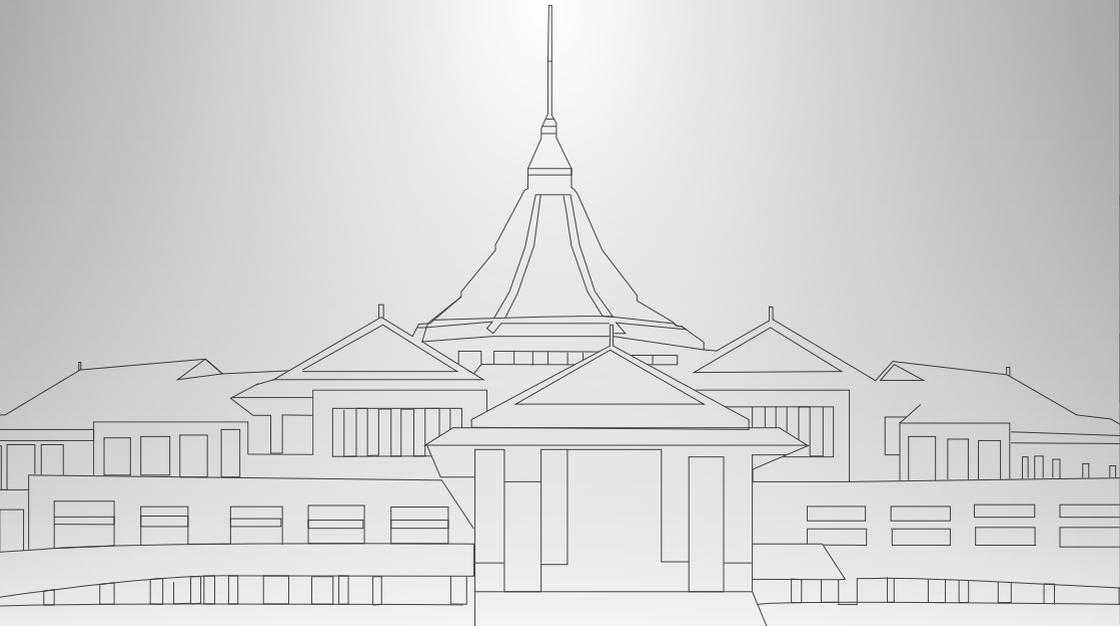

ภาพที่ 1 ภาพหมอเอื้องกำลังดำเนินการพิธีกรรมเอื้อง

เอกสารอ้างอิง

- [1] Rodkaew, A. (2008). *Health seeking behavior by using spiritual method: A case of Teprasit School, Bangrakam District, Phitsanulok*. Master of Arts Thesis Naresuan University, Phitsanulok.
- [2] Kewkawkowit, K. et al. (1993). *Folk wisdom still inherited in the feeding of pregnant women and postpartum women. In the District. Khon Kaen*. Faculty of Health Sciences, Khonkaen University.
- [3] Cultural Council of Wachir Baramee (2004). *Black Tai ethnic groups. Wachira Baramas Pichit Province*. Phichit: The Secretariat of the Cultural Council of Wachir Baramee.

- [4] Chantavanich, S. (2009). *Qualitative research methods*. (17th Ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- [5] Phosan, A. (2008). *Philosophy of religion*. Faculty of Humanities and Social Sciences. Mahasarakham.
- [6] Sawangphol, S. (2006). *Belief: A case study of black people. Pracha Suksan Lanna District Khampangphet*. Self Study Kamphaengphet Rajabhat University.
- [7] Suksawat, N. (2004). *The existence of Khmer ritual traditions and beliefs Pong Nam Ron District Chantaburi province*. Doctor of Philosophy Program in Thai Studies, Faculty of Humanities and Social Sciences Burapa, university.
- [8] Taugjit, P. (1996). *The Thai traditional medicine: A case study of Ban Tha Fah Nua Payao Province*. Thesis, Graduate School, Mahidol University.
- [9] Thaiposri, W. (2010). *Adaptation and existence of Lao Song Community. case study of Baan Ko Rat, Bang Len District, Nakhon Pathom Province*. Master of Arts Thesis Department of Education College Silpakorn University.
- [10] Natsupha, Ch. (2005). *Thai culture and social change*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- [11] Rattनावaleearporn, G. (2009). *The religious beliefs of the Thai Song Dam*. Master Thesis. Bangkok: Mahidol University.

ปัจจัยที่ทำให้กลายเป็นคนไร้บ้าน: กรณีศึกษาคนไร้บ้าน ในเขตเทศบาลนครขอนแก่น¹

Factors Causing Becoming Homeless: A Case Study of the Homeless in Khon Kaen Municipal¹

วิบูลย์ วัฒนนามกุล^{2*}, คณิน เชื้อดวงพุย³ อนุวัฒน์ พลทิพย์³

และสุภานัย ประเสริฐสุข⁴

Viboon Wattananamkul^{2*}, Kanin Chueaduangpui³, Anuwat Pontip³

and Supanai Prasertsuk⁴

¹ ส่วนหนึ่งของรายงานการวิจัยของแผนงานวิจัยเพื่อศึกษาข้อมูลสถานการณ์คนไร้บ้าน จังหวัดขอนแก่น ภายใต้โครงการขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตคนไร้บ้านแบบบูรณาการ จังหวัดขอนแก่น ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

² ผศ., คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น 40002

³ อ., คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม 48000

⁴ หัวหน้ากลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภคและเภสัชสาธารณสุข, สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดหนองบัวลำภู

¹ A Part of Research of Homeless Situation Study Khon Kaen Province, Integrated Homeless Quality of Life Development Project, funded by Thai Health Promotion Foundation

² Asst. Prof., Faculty of Pharmaceutical Sciences, KhonKaen University 40002, Thailand

³ Lecturer, Faculty Liberal Arts And Science, Nakhonphanom University 48000, Thailand

⁴ Head of Public Health Pharmacy and Consumer Protection Department, Nong Bua Lamphu Provincial Health Office, 37000, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: viboon@kku.ac.th

(Received: April 25, 2018; Revised: August 16, 2017; Accepted: October 19, 2018)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ต้องการศึกษาปัจจัยที่ทำให้กลายเป็นคนไร้บ้านในเขตเทศบาลนครขอนแก่น ที่มิวิจัยเก็บข้อมูลโดยการพูดคุย สัมภาษณ์เชิงลึก สังเกต ต่อตัวคนไร้บ้านจำนวน 20 คนและญาติของคนไร้บ้าน 3 ครอบครัวเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีรายละเอียดมากขึ้น และข้อมูลที่มาจากมุมมองที่ต่างกัน เก็บข้อมูลระหว่างพฤศจิกายน พ.ศ.2559 ถึงกรกฎาคม พ.ศ.2560 กระบวนการกลายเป็นคนไร้บ้านเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและมีหลายปัจจัย ปัจจัยครอบครัวและส่วนบุคคลที่สำคัญ ได้แก่ ความยากจน การมีการศึกษาที่ต่ำ การมีอาชีพที่ไม่มั่นคง การขาดความอดทน การไม่มีวินัย ปัจจัยกลุ่มนี้ส่งผลให้มีฐานะยากจน ยากที่จะสร้างฐานะให้มั่นคงได้ ทางเลือกของชีวิตมีจำกัด ทุนทางสังคมมีจำกัด งานที่ทำได้ก็จะเป็นงานที่ไม่มั่นคง มีรายได้ต่ำ ครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่ที่ดีในการเป็นตัวรองรับอุ้มชูเมื่อยามพลั้งพลาดทั้งจากการใช้ชีวิตหรือจากอาชีพ คนไร้บ้านบางคนมีความขัดแย้งกับครอบครัว ไม่สามารถอาศัยอยู่ร่วมกับครอบครัวอีกต่อไป จนต้องออกมาใช้ชีวิตในพื้นที่สาธารณะ นอกจากนี้ งานวิจัยชิ้นนี้ยังพบว่า การติดเหล้าอย่างหนักมีส่วนทำให้กลายเป็นคนไร้บ้านได้ ปัจจัยเชิงโครงสร้างทางสังคม เป็นอีกกลุ่มปัจจัยที่เป็นเหมือนตัวกำหนดบริบทสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้คนบางคนกลายเป็นคนไร้บ้าน ปัจจัยดังกล่าว ได้แก่ คุณภาพการศึกษาที่ต่ำ การเรียนในระดับเบื้องต้นไม่ได้ช่วยในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพได้ ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้เป็นตัวบ่มเพาะ ทำให้กลุ่มเสี่ยงที่จะเป็นคนไร้บ้านต้องตกอยู่ในภาวะตกงานซ้ำซาก ซึ่งมักจะใช้เวลาหลายปี และหากไม่สามารถหลุดพ้นจากช่วงนี้ออกมาได้ ในที่สุดก็จะกลายเป็นคนไร้บ้าน

คำสำคัญ: คนไร้บ้าน การไร้บ้าน บ้านไม่มั่นคง

Abstract

This research aimed to study factors causing becoming homeless. The data was collected by talking, in-depth interview, observing 20 homeless, key informants, and with 3 homeless families in order to get the data in detail and from different point of view. Data collection period was between November 2016 and July 2017. Transformation processes to homeless is complicated and there are several related factors. Family and personal factors are poverty, low education, precarious employment, not be patient, and low self control. These factors cause poverty, barriers to build financial stability, limitation of choices and social capital, precarious employment, and low income. Family cannot function as a good buffer to support when people have problems in life or work. Some homeless people have conflict with families and have to be homeless. Structural factors act as context that are suitable to produce homeless people. Low quality education especially in basic education cannot make people have better quality of life. These factors incubate and make risky group to fall into precarious employment period that lasts long for several years. If they cannot get out of this period, they finally become homeless people.

Keywords: Homeless People, Homeless, Precarious Housed

บทนำ

การพัฒนาทางเศรษฐกิจของสังคมเกิดขึ้นมากมาย โดยเฉพาะ ตามหัวเมืองใหญ่ ๆ จังหวัดขอนแก่นเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจค่อนข้างมาก โดยในพ.ศ.2555 ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดขอนแก่น (Gross Provincial

Products: GPP) มีมูลค่าเท่ากับ 186,432 ล้านบาท ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดต่อหัว (Per Capita GPP) เท่ากับ 107,065 บาทต่อปี [1] ขณะที่พ.ศ.2547 ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดตามราคาประจำปีเท่ากับ 93,643.3 ล้านบาท และมีผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อคนประมาณ 56,141 บาทต่อคน [2] เห็นได้ว่าทั้งผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด และผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดต่อหัวเพิ่มขึ้นเกือบเท่าตัวในช่วงเวลา 9 ปี

การพัฒนาที่ส่งผลต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลต่อวิถีคิดและการใช้ชีวิตของคนในสังคม โดยมีคนจำนวนหนึ่งที่หลุดออกจากกรอบการพัฒนา กลายเป็นคนเร่ร่อนไร้บ้าน ทั้งนี้ ในพ.ศ.2557 มีการสำรวจคนไร้บ้านในเขตเทศบาลนครขอนแก่นพบว่า มีคนเร่ร่อนไร้บ้านอาศัยอยู่ตามพื้นที่สาธารณะต่าง ๆ จำนวน 136 คน พบปัญหาที่กระทบต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีหลายประการ เช่น การพักอาศัยอยู่ตามที่สาธารณะต่าง ๆ การไม่มีบัตรประชาชนร้อยละ 41.2 ว่างงานร้อยละ 19.1 เจ็บป่วยและพิการ ร้อยละ 14.7 ตีมีเครื่องตีมีแอลกอฮอล์ประจำทุกวัน ร้อยละ 32.5 มีอาการผิดปกติทางจิต วิกลจริต ร้อยละ 2.2 เป็นต้น ซึ่งสะท้อนถึงการมีคุณภาพชีวิตประจำวันที่ไม่ดีนัก [3]

ที่ผ่านมา มีงานวิจัยจำนวนหนึ่ง เช่น โลกของคนไร้บ้าน [4] วิถีชีวิตคนไร้บ้าน: หลากหลาย ณ ชายขอบของเมือง [5] คนไร้บ้าน: การเดินทางสู่ความโดดเดี่ยว [6] หรืองานชิ้นอื่น ๆ ที่พยายามทำความเข้าใจต่อคนไร้บ้านในประเทศไทย แต่ความเข้าใจผิด ๆ ต่อคนเร่ร่อน ไร้บ้านก็ยังคงพบเห็นได้ทั่วไปในหลายมุมมองและประเด็น เช่น คนไร้บ้านเป็นคนพิการและมีปัญหาทางจิต คนไร้บ้านเป็นคนต่างด้าว คนไร้บ้านเป็นคนไม่มีบ้าน ไม่มีครอบครัว คนไร้บ้านไม่มีศักยภาพในการทำมาหากิน คนไร้บ้านงอมืองอเท้า รอรับแต่ความช่วยเหลือ การเป็นคนไร้บ้าน เกิดจากความยากจน คนไร้บ้านเป็นคนอันตราย สิ่งที่ช่วยแก้ปัญหาคนไร้บ้าน คือ บ้านและอาชีพเท่านั้น เป็นต้น [7] ความเข้าใจเหล่านี้เป็นจริงเพียงบางส่วน แต่คนจำนวนไม่น้อยก็ยังเหมารวมว่าคนไร้บ้านมีลักษณะดังกล่าว

ข้อมูลจากการสำรวจทั้งในเขตเทศบาลนครขอนแก่นและในกรุงเทพฯ ทำให้เห็นภาพรวมของ คนไร้บ้านได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม การสำรวจมีข้อจำกัดที่ไม่สามารถดึงข้อมูลเชิงลึกออกมาได้ ทำให้ความเข้าใจบางอย่างยังจำกัดอยู่ เช่น การสำรวจในเขตเทศบาลนครขอนแก่น ถามว่าต้องการที่พักชั่วคราวเพื่อตั้งหลักชีวิตหรือไม่ มีคนไร้บ้านตอบว่า “ไม่ต้องการ” ร้อยละ 19.9 (27 คน) ซึ่งหากดูคำตอบของผู้ที่ตอบว่าไม่ต้องการพบว่า มี 4 คนที่ให้เหตุผลว่า มีบ้านอยู่ในชุมชนแออัด และอีก 5 คนต้องการกลับไปอยู่กับครอบครัว อย่างไรก็ตาม หากหัก 9 คนนี้ออกจะได้ผู้ที่ไม่ต้องการที่พักชั่วคราว ร้อยละ 13.3 (18 คน) ซึ่งไม่ทราบถึงเหตุผลเชิงลึกว่าทำไมถึงไม่ต้องการที่พักชั่วคราว

การสำรวจข้อมูลคนไร้บ้านในกรุงเทพฯ พ.ศ.2559 [7] พบว่า คนไร้บ้านที่สำรวจดื่มสุรา ร้อยละ 41 โดยส่วนใหญ่ดื่มวันละ 1-2 แก้ว สัปดาห์ละ 2-3 วัน และดื่มเบียร์ ร้อยละ 21 โดยดื่มวันละ 1 ขวดหรือ 1-2 กระป๋อง แต่ไม่บ่อยเท่าสุรา ทั้งนี้ การสำรวจดังกล่าวไม่ได้อภิปรายว่า การดื่มสุราหรือเบียร์ เป็นปัจจัยหรือมีส่วนในการทำให้กลายมาเป็นคนไร้บ้าน หรือเพราะได้กลายมาเป็นคนไร้บ้านแล้วทำให้เขาดื่มสุราหรือดื่มเบียร์

ความจริงและความเข้าใจต่อกลุ่มคนไร้บ้านในเขตเทศบาลนครขอนแก่นส่วนหนึ่งได้จากการเรียนรู้จากการวิจัยที่ผ่านมา ทั้งจากในประเทศและจากต่างประเทศ แต่การทำวิจัยในพื้นที่ดังกล่าว ก็ยังมีความจำเป็น ทั้งนี้ เนื่องจากปัจจัยของบริษัทที่ไม่เหมือนกับงานวิจัยที่มีมาก่อนหน้านี้ และช่วงระยะเวลาที่แตกต่างกันที่อาจจะมีผลต่อความเป็นคนไร้บ้านได้

ความเข้าใจที่ถูกต้องถึงวิถีชีวิตของคนไร้บ้านในแง่มุมต่าง ๆ เป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐาน ที่จะเป็นตัวกำหนดทัศนคติของคนทั่วไปที่มีต่อคนกลุ่มนี้ และยังเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถใช้วางแผนในการทำงานกับคนเร่ร่อนไร้บ้าน หรือแม้กระทั่งกลุ่มคนที่มีความเสี่ยงที่จะกลายเป็นคนเร่ร่อนไร้บ้านได้

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้กลายเป็นคนไร้บ้านในเขตเทศบาลนครขอนแก่น

ระเบียบวิธีการศึกษา

ทีมวิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับคนไร้บ้าน ทั้งที่เป็นของประเทศไทยและต่างประเทศเพื่อทำความเข้าใจถึงลักษณะ การใช้ชีวิต ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง สถานการณ์ของคนไร้บ้าน และอื่น ๆ ข้อมูลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม นอกจากเป็นการสร้างพื้นฐานความเข้าใจต่อความเป็นคนไร้บ้านแล้วยังถูกใช้ในการออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลด้วย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการภาคสนามที่ทีมวิจัยมีส่วนร่วมในการทำโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นคนไร้บ้านในเขตเทศบาลนครขอนแก่น ทีมวิจัยได้เลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง และเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เจาะลึกและการสังเกต โดยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมด 20 คนอิสระ ทั้งนี้ได้ตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้มาด้วยการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการที่ต่างกันและการนำข้อมูลที่ได้จากบุคคลต่าง ๆ มาเปรียบเทียบกับ ในระหว่างช่วงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2559 ถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2560

เนื่องจากทีมวิจัยส่วนใหญ่ได้มีส่วนร่วมในการทำโครงการกับคนไร้บ้านอยู่แล้ว ทำให้ทีมวิจัยมีความคุ้นเคยกับกลุ่มเป้าหมายพอสมควร ดังนั้น การเข้าถึงคนไร้บ้านจึงสามารถเข้าถึงได้โดยตรง หรือในบางกรณีก็อาศัยทีมงานโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ช่วยประสานนัดหมายพูดคุย หรือบางกรณีก็ประสานผ่านคนไร้บ้านที่ผู้วิจัยรู้จักคุ้นเคยอยู่ก่อนแล้ว

พื้นที่ที่เก็บข้อมูลเป็นพื้นที่ที่ผู้ให้ข้อมูลหลักใช้ชีวิตอยู่ ผู้วิจัยเป็นฝ่ายเดินทางเข้าไปพูดคุยด้วย เช่น บริเวณศาลเจ้าพ่อหลักเมืองขอนแก่นที่คนไร้บ้านมาดูหนังกลางแปลงที่ฉายแก่นเจ้าพ่อ ที่นั่งรอของผู้โดยสารที่สถานีขนส่งผู้โดยสาร

จังหวัดขอนแก่น แห่งที่ 1 (บขส.ขอนแก่น) ซึ่งคนไร้บ้านจำนวนหนึ่งใช้เป็นที่พักนอนเป็นต้น ทั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้สถานที่และเวลาตามที่คุณให้ข้อมูลหลักสะดวกเป็นสำคัญ

ในการพูดคุยกับคุณให้ข้อมูลหลักทุกรายที่มิวิจัยจะแนะนำตัวเอง บอกวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขออนุญาตพูดคุยเก็บข้อมูล ขออนุญาตบันทึกเสียง ชี้แจงว่าชื่อ นามสกุลของคุณให้ข้อมูลจะไม่ถูกเปิดเผย จะใช้ชื่อสมมติเท่านั้น และถ้าต้องการหยุดให้สัมภาษณ์ตอนไหนก็ได้

ข้อมูลที่ได้จะถูกนำเข้าพิจารณาร่วมกันในทีมวิจัย ทั้งนี้ เพื่อทำความเข้าใจและเรียนรู้จากข้อมูลที่ได้ พร้อมกับตั้งคำถามเพิ่มเติมจากข้อมูลที่ได้ เพื่อใช้สำหรับเก็บข้อมูลในการลงพื้นที่คราวถัดไป

ข้อมูลที่ได้ นอกจากจะได้โดยตรงจากผู้ให้ข้อมูลหลักแล้ว ผู้วิจัยยังหาข้อมูลจากคนรอบข้างที่เกี่ยวข้องหรือรู้จักกับกลุ่มเป้าหมายด้วย ทั้งนี้ อาจเป็นการหาข้อมูลเพิ่มเติมหรือบางกรณีเป็นการตรวจสอบความชัดเจนของข้อมูล ผู้ที่เกี่ยวข้องที่ผู้วิจัยได้พูดคุยด้วยมีทั้งที่เป็นคนไร้บ้านด้วยตนเอง ทีมงานที่ทำงานโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตกับคนไร้บ้าน ประธานชุมชนที่รู้จักกับคนไร้บ้าน และที่น่าสนใจและให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการเข้าใจชีวิตคนไร้บ้านได้ดี คือ ญาติของคนไร้บ้าน

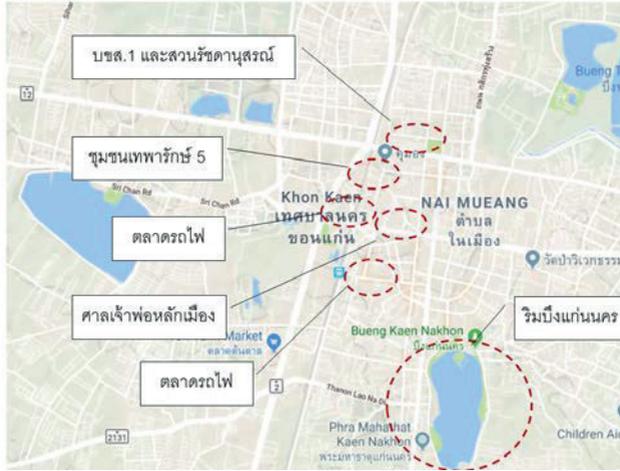
การไปพูดคุยกับญาติของคนไร้บ้านเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตจากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับคนไร้บ้านที่ผ่านมา ซึ่งพบว่างานวิจัยที่ผ่านมาแทบทั้งหมดได้ข้อมูลจากตัวคนไร้บ้าน ทำให้เกิดคำถามว่ามีอะไรบ้างที่คนไร้บ้านไม่เปิดเผยหรือไม่อยากเล่าให้เราฟัง แต่เนื่องจากการเข้าถึงญาติของกลุ่มเป้าหมายเป็นสิ่งที่ยาก ทำให้ทีมวิจัยสามารถพูดคุยกับญาติของคนไร้บ้านได้เพียง 3 รายเท่านั้น โดยผู้วิจัยและตัวคนไร้บ้านได้ไปพูดคุยกับญาติพร้อม ๆ กัน 2 ราย ส่วนอีก 1 รายผู้วิจัยไปพูดคุยกับญาติพร้อมกับทีมงานพัฒนาอาชีพคนไร้บ้านซึ่งต้องการจะสนับสนุนอาชีพแต่ไม่สามารถตามหาตัวคนไร้บ้านได้ จึงไปถามหาจากญาติ

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยชิ้นนี้ได้ข้อมูลจากคนไร้บ้านบางประเภทน้อยมาก เช่น คนที่มีอาการหรือภาวะทางจิต คนที่ติดสารเสพติด คนไร้บ้านที่เป็นเด็กหรือเยาวชน เป็นต้น ผลการศึกษาที่ได้จึงไม่ครอบคลุมคนกลุ่มนี้

ผลการศึกษาและการอภิปรายผล

จังหวัดขอนแก่น มีการสำรวจคนไร้บ้านในเขตเทศบาลนครขอนแก่น 2 ครั้ง คือ พ.ศ. 2558 และ พ.ศ. 2559 ข้อมูลจากการสำรวจ พ.ศ. 2558 พบคนเร่ร่อน/ไร้บ้าน จำนวน 136 คน เป็นเพศชาย 111 คน (ร้อยละ 81.6) ภูมิลำเนาไทย อายุระหว่าง 17-87 ปี (เฉลี่ย 44.4 ปี) เคยได้รับการศึกษาบ้าง ส่วนใหญ่เป็นระดับประถมศึกษา มีภูมิลำเนาเดิมจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดใกล้เคียง ได้แก่ อุดรธานี บุรีรัมย์ กาฬสินธุ์ และชัยภูมิ ส่วนใหญ่เคยมีครอบครัวมาก่อนและเคยมีบ้านในภูมิลำเนาเดิม กลุ่มวัยทำงานที่มีอายุระหว่าง 34-40 ปี อาศัยทักษะความชำนาญในการทำงานเพื่อการยังชีพ เช่น เก็บของเก่า คัดแยกขยะ รับจ้างรายวันหรือใช้แรงงานในงานก่อสร้าง หรือรับจ้างซ่อมอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อการดำรงชีพ

เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2559 มีการสำรวจคนไร้บ้านในเขตเทศบาลนครขอนแก่นขึ้นอีกครั้ง โดยทีมสำรวจได้เตรียมงานล่วงหน้าในการออกแบบสำรวจซักซ้อมความเข้าใจแบบสำรวจ และประสานงานกับคนไร้บ้านในพื้นที่เป้าหมายให้ช่วยประชาสัมพันธ์กับกลุ่มคนไร้บ้านเกี่ยวกับการสำรวจครั้งนี้

ภาพที่ 1 แสดงตำแหน่งที่คนไร้บ้านอยู่ในเขตเทศบาลนครขอนแก่น

ผลการสำรวจพบคนไร้บ้านจำนวน 119 คน เป็นเพศชาย 76 คน เพศหญิง 42 คน และไม่ได้ระบุเพศ 1 คน (ผิดพลาดจากการบันทึก) มีอายุเฉลี่ย 44 ปี น้อยที่สุด 12 ปี มากที่สุด 81 ปี เป็นคนที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่จังหวัดขอนแก่นมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 37.8 ระยะเวลาออกมาเป็นคนไร้บ้าน เฉลี่ย 10 ปี น้อยที่สุด 1 วัน มากที่สุด 46 ปีระดับการศึกษาพบว่า มีตั้งแต่ไม่ได้เรียน ไปจนถึงปริญญาตรี ซึ่งมีเพียง 1 คน ส่วนใหญ่จบระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 64.7

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความเป็นคนไร้บ้าน

คำถามที่มักพบได้บ่อยเมื่อพูดถึงถึงคนไร้บ้าน คือ อะไรทำให้พวกเขากลายมาเป็นคนไร้บ้าน คำถามนี้ถูกถามทั้งจากคนทั่ว ๆ ไป และจากงานวิชาการที่พยายามศึกษาคนไร้บ้าน คำถามนี้มีความสำคัญนอกจากที่จะทำให้เกิดความเข้าใจต่อกลุ่มคนชายขอบกลุ่มนี้ได้แล้ว ยังสำคัญต่อการป้องกันหรือการแก้ปัญหาด้วย โดยปัจจัยที่ทำให้เกิดภาวะไร้บ้านนั้นพบ 2 กลุ่มปัจจัย คือ ปัจจัยของครอบครัวหรือปัจเจก และปัจจัยเชิงโครงสร้างทางสังคม

ปัจจัยครอบครัวและปัจเจก

ครอบครัวเป็นแหล่งหล่อหลอมที่สำคัญของตัวบุคคล ดังนั้น ครอบครัวจึงถือว่ามีผลสำคัญอย่างยิ่งต่อตัวคน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลกับงานวิจัยนี้เกือบทั้งหมดมีฐานะครอบครัวที่ยากจน เป็นเกษตรกรที่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองหรือมีน้อยฐานะทางเศรษฐกิจที่ยากจน เป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อไปยังปัจจัยอื่น เช่น การศึกษา อาชีพ เป็นต้น ในหลายกรณีความยากจนทำให้ผู้ที่ให้ข้อมูลกับเราต้องออกไปทำงานในที่อื่น (ที่ไม่ใช่ภูมิลำเนาของตนเอง) ลักษณะงานก็เป็นงานที่ไม่ได้อาศัยทักษะอะไร เป็นการขายแรงงานทั่วไป ซึ่งรายได้ของงานก็ไม่มาก ความมั่นคงและสวัสดิการก็ต่ำ เมื่อลักษณะงานเป็นอย่างนี้ การเปลี่ยนงานบ่อยจึงเกิดขึ้น

ลักษณะที่ผู้วิจัยพบได้ค่อนข้างบ่อยในกลุ่มผู้ให้ข้อมูล และคนไร้บ้านอื่นคือ การขาดความอดทนและไม่ค่อยมีวินัย คนไร้บ้านหลายคนเล่าให้ฟังถึงอดีตที่เปลี่ยนงานมาหลายครั้ง บางคนได้รับการเสนอให้ทำงานประจำ แต่ก็ทำได้สักพักแล้วก็ลาออก ด้วยเหตุว่าต้องเข้าทำงานเป็นเวลา ไม่มีความเป็นอิสระ

หาญ (นามสมมติ) เคยทำงานเป็นเด็กปั๊ม แต่ก็ทำได้ไม่นาน เพราะไม่มีอิสระ ต้องทำงานตามเวลางาน

พี (นามสมมติ) ชายคนไร้บ้านที่เคยทำงานหลายจังหวัด ตอนที่อยู่กรุงเทพเคยทำงานเป็นผู้ช่วยก๊วกในร้านอาหารญี่ปุ่น ซึ่งเป็นงานที่ดีพอสมควร มีรายได้เริ่มต้นเดือนละ 18,000 บาท แต่ก็ทำได้ไม่นาน ก็ย้ายไปทำงานภัตตาคารญี่ปุ่นอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งก็ทำได้แค่เดือนเดียว การทำงานที่ต้องมีวินัย ต้องรับผิดชอบในงานของตัวเอง แต่ทำไม่ได้ ทำให้ต้องเปลี่ยนงานบ่อย จากการมีงานที่ดีพอสมควร แต่ลักษณะของบางคนที่ทำให้ทำงานไม่ได้ ต้องเปลี่ยนงาน เปลี่ยนสถานที่ไปเรื่อย ๆ ในที่สุด พีก็กลายมาเป็นคนไร้บ้าน ช่วงที่เราพบพี เขาอนอยู่ที่ศาลาริมถนน มีรายได้จากการสานตุ๊กตาดินเร่ขายทั่วไป

ในช่วงที่ผู้วิจัยลงพื้นที่ พบว่า ทีมทำงานโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนไร้บ้านพยายามช่วยเหลือให้คนไร้บ้านบางคนที่อยู่แล้วน่าจะทำได้มีอาชีพที่ดีขึ้น

เช่น พี่รัก (นามสมมติ) ได้รับการสนับสนุนอุปกรณ์วัสดุในการทำกับข้าวขายแถวตลาดใกล้ ๆ บขส.ขอนแก่น ดาว (นามสมมติ) ได้รับการช่วยเหลือให้ทำไส้กรอกอีสานขาย พบว่า ทั้งคู่ทำอาชีพดังกล่าวอยู่ได้ไม่ถึงเดือนก็หยุดขาย โดยอ้างว่าฝนตกบ่อย ไม่สะดวกที่จะมาขายของ อีกกรณีหนึ่ง ทีมงานพยายามหางานให้แก่คนไร้บ้านที่บอกว่าอยากได้งานทำ โดยทีมงานได้ไปติดต่อเจ้าของบริษัทก่อสร้างที่ทีมงานรู้จักมาก่อนแล้วให้ช่วยรับคนไร้บ้านที่คุยกันไว้ก่อนเข้าไปทำงาน โดยนัดให้บริษัทก่อสร้างมาพูดคุยกับคนไร้บ้านที่จะสมัครงานก่อน เมื่อถึงเวลานัดทีมงานและบริษัทก่อสร้างที่ลงไปบริเวณที่คนไร้บ้านผู้นี้ใช้ชีวิตอยู่ กลับต้องรอนานเป็นชั่วโมง ในที่สุดก็ไม่ได้คุยกัน ซึ่งมาทราบภายหลังว่าคนไร้บ้านที่นัดไว้มาเหล่าไม่ได้มาคุยด้วย

รัก คนไร้บ้านที่บัตรประชาชนระบุเป็นเพศชาย แต่เพศสภาพเป็นเพศทางเลือก อายุ 48 ปี พื้นเพและภูมิลำเนาเดิมเป็นคนอีสานที่ครอบครัวเป็นเกษตรกรเรียนจบประถมศึกษาที่ 6 และเริ่มออกจากบ้านไปทำงานต่าง ๆ ตอนอายุไม่ถึง 20 ปี รักเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า สาเหตุที่ต้องออกจากบ้านมาอนในที่สาธารณะเพราะมีปัญหาเรื่องการแย่งมรดกที่ดินที่ได้รับแบ่งจากพ่อแม่ ทำให้รักอยู่บ้านไม่ได้ กล่าวว่าจะเป็นอันตราย เมื่อผู้วิจัยมีโอกาสพูดคุยด้วยหลายครั้ง ทำให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมขึ้นเรื่อย ๆ รักมีพี่สาวอีกสองคน ทั้งคู่แต่งงานมีครอบครัวแล้ว และปลูกบ้านอยู่ในที่ดินที่เป็นมรดกที่พ่อแม่ให้ พ่อแม่ของรักได้แบ่งที่ดินให้ลูกทั้ง 3 คนอย่างชัดเจน และพี่น้องต่างรู้ว่าที่ดินของแต่ละคนมีขอบเขตอยู่ตรงไหน มีพื้นที่เท่าไร ข้อมูลจากรักบอกกับผู้วิจัยว่า ที่ดินเป็นโฉนด ไม่ใช่ นส.3 ก. และได้แบ่งแยกโฉนดออกเป็น 3 ใบ ให้พี่น้องแต่ละคนแล้ว โดยรักได้รับ 13 ไร่ ส่วนพี่สาวอีก 2 คนได้ 13 ไร่ และ 25 ไร่ แต่เมื่อผู้วิจัยมีโอกาสเดินทางพร้อมกับรักไปเยี่ยมพี่สาวทั้งสอง ข้อมูลที่ได้จากพี่สาวทั้งสองเรื่องที่ดิน คือ พ่อแม่ได้แบ่งให้พี่น้องทั้งสามคนแล้วอย่างชัดเจนว่า ใครได้ที่ดินไหน มีพื้นที่เท่าไร แต่เอกสารสิทธิ์เป็นที่ สปก. ไม่ใช่โฉนด และไม่มีการแบ่งแยกเอกสารสิทธิ์ออกเป็น 3 ฉบับ เมื่อมีโอกาสถามพี่สาวทั้งสองเป็นการส่วนตัวตอนที่รักไม่อยู่เกี่ยวกับปัญหาการแย่งมรดก พี่สาวทั้งสองยืนยันหนักแน่นว่าเรื่องนี้ไม่เป็นความจริง

บางครั้งอาจมีการทะเลาะกันบ้างเหมือนครอบครัวอื่น ๆ ทั่วไป แต่ไม่มีเรื่องแย่งมรดก พี่ทั้งสองคนอยากให้รักมาอยู่ที่บ้าน และเห็นว่ารักมีอายุมากขึ้นแล้วจึงอยากให้กลับมาอยู่บ้าน ไม่ต้องเร่ร่อน ที่ทำกินก็มี

รักเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า ญาติที่บ้านรู้ว่าเขาใช้ชีวิตแบบคนไร้บ้าน นอนบนเก้าอี้ที่ผู้โดยสารรอรถนั่งตอนกลางวัน ตอนกลางคืนไม่มีรถวิ่ง ที่นั่งรอรถจะว่าง รักจึงใช้เป็นที่นอน ซึ่งก็มีคนไร้บ้านคนอื่น ๆ นอนบริเวณนี้เช่นกัน แต่เมื่อผู้วิจัยมีโอกาสเล่าให้พี่สาวทั้งสองฟังถึงการใช้ชีวิตของรักแบบคนไร้บ้าน พี่สาวทั้งสองแสดงสีหน้าประหลาดใจ และดูกังวลต่อการใช้ชีวิตแบบนี้ เพราะไม่ทราบมาก่อนว่ารักใช้ชีวิตแบบคนไร้บ้าน ซึ่งต่างไปจากที่รักบอกผู้วิจัยว่าพี่สาวทั้งสองรู้ดีว่าตนเองใช้ชีวิตแบบคนไร้บ้าน

เมื่อถามถึงชีวิตในช่วงที่ยังอยู่บ้านในวัยเด็ก พี่สาวเล่าให้ฟังว่า อยู่บ้านไม่เคยช่วยงานบ้านเลย พาไปที่นาเพื่อให้ช่วยทำงาน ก็แอบหนีกลับมานั่งเล่นอยู่บ้าน ชอบหนีเที่ยวกับเพื่อน ๆ เพศทางเลือกด้วยกัน ครั้งหนึ่งเคยขโมยเงินมากถึง 7,000 บาท ซึ่งเป็นเงินส่วนหนึ่งที่ได้จากการขายควาย แต่ไม่ได้เอาเงินไปทั้งหมดเอามาแค่ 7,000 บาท เพราะกลัวแม่รู้ รักเอาไปซื้อเครื่องสำอาง เลี้ยงเพื่อน ซื้อเสื้อผ้า แต่ในที่สุดก็ถูกจับได้ จึงนำเงินที่เหลือคืนแม่ ครั้งหนึ่งในช่วงที่ยังอยู่กับพี่น้อง รักเคยไปรับล็อตเตอรี่ไปตระเวนขายอยู่ช่วงหนึ่ง รักก็จะเอาเงินกำไรที่ได้ทั้งหมดไปเที่ยวเตร่จนหมด คืนแต่ทุน ไม่เคยเก็บเงิน

สมาชิกในครอบครัวที่พี่น้องอยู่ร่วมกัน ต้องทำมาหากินบนที่ดินร่วมกัน แต่หากสมาชิกบางคนไม่ช่วยทำงาน การได้รับการยอมรับจากญาติ ๆ คงจะยาก การปฏิบัติของญาติก็คงไม่ได้ให้เกียรติมากเหมือนสมาชิกปกติทั่ว ๆ ไป ซึ่งรักก็เล่าให้ฟังหลังจากที่ได้พูดคุยกับญาติรักว่าที่ไม่อยากอยู่บ้าน เพราะได้รับการปฏิบัติที่ไม่ดี ที่นอนก็เป็นบริเวณที่ผนังบางด้านเป็นกรงเหล็กไม่ใช่ผนังห้องแบบทั่วไป รักเปรียบเปรยให้ฟังตอนนั่งรถเดินทางกลับมาขอนแก่นกับผู้วิจัยว่า “เหมือนให้นอนอยู่ปลายตีน”

จะเห็นว่าข้อมูลหลายส่วนมีความขัดแย้งกัน ไม่ว่าจะส่วนไหน จากฝ่ายไหนจะจริง หรือเป็นความแตกต่างที่เกิดจากมุมมองที่ต่างกันก็ตาม การพยายามเข้าถึงความจริง จากหลายแหล่ง ไม่ใช่แค่จากคำบอกเล่าของคนไร่บ้านเท่านั้น ทำให้ผู้วิจัยพบว่า ปัจจัยของตัวคนไร่บ้านเอง เป็นสิ่งที่สำคัญที่มีส่วนผลักดันให้กลายเป็นคนไร่บ้าน

นอกจากครอบครัวจะเป็นแหล่งปลูกฝังลักษณะที่ดีต่อสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้ใช้ชีวิตได้ตามสมควรแล้ว ครอบครัวยังสามารถทำหน้าที่เป็นเหมือนแหล่งรองรับ (Buffer) เมื่อเกิดการผิดพลาดในการใช้ชีวิต หรือจากการทำธุรกิจ งานวิจัย ชี้ให้เห็นว่า ครอบครัวของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเกือบทั้งหมดทำหน้าที่นี้ได้อย่างจำกัด ส่วนหนึ่งเป็นเพราะความยากจนของครอบครัว ที่ไม่ได้มีทุนทางเศรษฐกิจหรือทุนทางสังคมมากมายที่จะทำหน้าที่นี้ได้ดี เมื่อครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่เป็นแหล่งรองรับอ้อมๆ เมื่อเกิดวิกฤติ คนกลุ่มนี้จึงจำเป็นต้องออกมาใช้ชีวิตข้างนอกเพื่อสร้างฐานะให้ได้ คนทั่วไปหลายคนสามารถตั้งตัวได้ แต่บางคนทำไม่ได้ เมื่อกลับไปบ้าน เกิดก็ไม่มีอะไรดีขึ้น ในที่สุดจึงต้องกลายเป็นคนไร่บ้าน

นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่า ปัจจัยที่สำคัญต่อการผลักดันให้ออกมาเป็นคนไร่บ้าน อีกอันหนึ่งคือ เหล้า บ่อยครั้งมากที่ผู้วิจัยพบคนไร่บ้านในลักษณะที่เมา และบ่อยครั้ง เช่นกันที่ผู้วิจัยก็จะถูกขอเงินเพื่อเอาไปซื้อเหล้า ซึ่งพบคนไร่บ้านบางคนนั้นมีสภาพที่ เมาอยู่เสมอเกือบตลอดเวลาที่ได้มีโอกาสพูดคุยกัน

นอกจากนี้ยังพบว่า คนไร่บ้านนิยมดื่มเหล้าขาว โดยจะไปซื้อดื่มที่ร้านขาย ของชำ หรือรถเข็นขายของครั้งละเป็ก จ่ายเงินแล้วยกดื่มที่ร้านเลย หลายร้านก็จะมิ ถ้วนเล็ก ๆ ใส่เกลือไว้บนเคาเตอร์จ่ายเงิน เพื่อใช้เกลือเหมือนเป็นกับแกล้ม ผู้วิจัย เคยเห็นคนไร่บ้านกระดกเหล้าขาว แล้วเอามือหยิบผงเกลือใส่ปาก แล้วก็หันหลัง เดินออกจากร้าน อีกสักพัก เช่น ครึ่งชั่วโมง ก็จะเดินไปร้านค้าและซื้อเหล้าขาวดื่มอีก บางครั้งร้านค้าอยู่ไกลประมาณ 500 เมตร แต่ก็จะต้องเดินไปมาอย่างนี้ คนไร่บ้านไม่ นิยมซื้อเหล้าขาวคราวละมาก ๆ เช่น ซื้อเป็นขวดหรือกลม ทั้ง ๆ ที่ราคาต่อปริมาณ จะถูกกว่า และบางคนก็ดื่มในปริมาณรวมกันเป็นกลมอยู่แล้ว ทั้งนี้ เพราะหากซื้อมามาก

ก็จะมีคนไร้บ้านคนอื่นมาขอติ่มด้วย คนซื้อก็จะได้ติ่มน้อย ในขณะที่คนร่วมติ่มบางคนไม่ยอมออกเงินเพื่อสมทบการซื้อเหล้า

กรณีที่เด่นชัดในการศึกษานี้ คือ พี่ศรี พี่สุน และพี่สอน (นามสมมุติ) คนไร้บ้านชายที่ใช้ที่รอรถโดยสารบริเวณข้าง บขส. ขอนแก่น ตรงข้ามสวนสาธารณะรัชดานุสรณ์เป็นสถานที่หลับนอน ทั้ง 3 คนพักอยู่ด้วยกัน มีรายได้จากการเก็บขยะขายสิ่งที่ทำให้ทั้ง 3 คนสามารถใช้ชีวิตร่วมกันได้ คือ เหล้า เงินที่ได้จากการขายขยะหรือของเก่า จะเก็บรวมไว้กับพี่ศรี ซึ่งจบการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) เคยทำงานเป็นครูในโรงเรียนเอกชนและออกมาเป็นคนไร้บ้านนานถึง 25 ปีแล้ว ปัจจุบัน พี่ศรีอายุ 60 ปี เมื่อคนในกลุ่มต้องการซื้อเหล้าก็จะมาเอาเงินจากพี่ศรีเงินที่หาได้เพียงพอต่อการซื้อเหล้าขามาติ่ม แต่ละคนกินเหล้าขามันน้อยกว่า 1 กลม (630 มล.) ต่อวัน โดยจะซื้อทีละเป๊ก (30 มล.) หรือ 1 ก๊ก (ประมาณ 315 มล.) ครั้งหนึ่งผู้วิจัยมีโอกาสร่วมทำกิจกรรมกับกลุ่มคนไร้บ้าน ในครั้งนั้นพี่ศรีบอกกับผู้วิจัยว่า “ที่ชีวิตผมเป็นอย่างนี้ ก็เพราะเหล้า” ผู้วิจัยจึงถามว่าพี่ต้องการจะเลิกหรือไม่ จะได้เป็นธุระติดต่อสถานที่ที่มีบริการเลิกเหล้าให้ คำตอบที่ได้คือ “ไม่ครับ ผมยังไม่อยากเลิกกินเหล้า” ผู้วิจัยรับรู้ได้ว่าพี่ศรียังมีความสุขกับการกินเหล้า พ่อของพี่ศรี อยู่กรุงเทพฯ อายุประมาณ 80 ปีแล้ว และเคยนั่งรถมาหาพี่ศรีที่ขอนแก่น เพื่อชวนให้กลับไปอยู่บ้านด้วยกัน แต่พี่ศรีไม่ไป พี่ศรียอมใช้ชีวิตด้วยการเก็บขยะขาย เพื่อซื้อเหล้าขามากินและเมานอนหลับที่ป้ายรถเมล์ ซึ่งมีความสุขและมีอิสระในการใช้ชีวิต

บางครั้งมีคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมของคนไร้บ้านที่เกี่ยวกับการติ่มเหล้าว่า “การติ่มเหล้าทำให้เขากลายมาเป็นคนไร้บ้านหรือความเป็นคนไร้บ้านทำให้เขาติ่มเหล้า” ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้จากการลงพื้นที่พบว่า ส่วนใหญ่ การติ่มเหล้าทำให้ (หรือมีส่วนทำให้) เขากลายมาเป็นคนไร้บ้านมากกว่า

พี่ศรีเล่าให้ฟังว่า ตนเองไม่เสพยาเสพติด แต่ชอบติ่มเหล้าขามาตั้งแต่วัยเรียนหนังสือระดับ ปวช. ปวส. และติ่มต่อเนื่องมาจนทำงานสอนหนังสือ ผู้อำนวยการโรงเรียนไม่ชอบที่พี่ศรีติ่มเหล้า จึงได้ให้ออกจากการเป็นครู หลีกจาก

นอกจากการเป็นครูที่ศรีได้ไปทำงานในจังหวัดต่าง ๆ นานนับ 10 ปี ซึ่งก็ยังคงตีมาตลอด เมื่อกลับมาอยู่บ้านที่ศรีก็จะถูกพี่น้องรังเกียจและดูต่ำเสมอเนื่องจากตีแม่เหล่านัก การตีแม่เหล้าของพี่ศรีส่งผลกระทบต่อการทำงาน ต่อการอยู่ร่วมกับญาติ จนในที่สุดก็มาอาศัยป่วยรอรอรถเมล์เป็นที่หลับนอน ประสบการณ์ที่ไม่ถูกยอมรับจากการตีแม่เหล้า ขณะเดียวกันพี่ศรีเองก็ไม่ได้คิดอยากจะทำเหล้า ทำให้พี่ศรีกลายเป็นคนไร้บ้าน และไม่ยอมกลับไปอยู่กับพ่อ ทั้ง ๆ ที่พ่อต้องการให้ไปอยู่ด้วย

พี่สุนอายุประมาณ 45 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 จากอำเภอโพธารอง จังหวัดร้อยเอ็ด ประกอบอาชีพทำนาอยู่ที่บ้านเกิด มีพี่น้องทั้งหมด 12 คน โดยพี่สุนเป็นคนสุดท้ายของความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องไม่ค่อยดีที่สุนแต่งงานกับหญิงสาวคนหนึ่งที่เป็นชาวหนองคาย มีลูกสาวด้วยกัน 1 คน อาชีพของพี่สุนเริ่มต้นจากการทำนา รับจ้างทั่วไปแต่รายได้มีไม่มากขณะที่รายจ่ายมาก ต่อมาได้หาหนทางทำงานรับจ้างวิ่งส่งของที่ตลาดสี่มุมเมือง จังหวัดอุดรธานี ซึ่งเป็นช่วงที่มีรายได้ดี มีเงินเก็บเป็นหลักแสนและมีทองสวมใส่ มีเงินใช้ เงินที่ได้นำมาซื้อของใช้หนี้และสร้างบ้านให้แก่ภรรยา ต่อมามีปัญหาเกี่ยวกับภรรยาเนื่องจากพี่สุนเชื่อว่า ภรรยาหลอกและทิ้งตัวเอง เหตุการณ์ครั้งนั้นพี่สุนเชื่อว่าตนเองถูกหลอกหลวงทั้งเงิน ทั้งบ้าน จึงหันมากินเหล้า (มากยิ่งขึ้น) หลังจากภรรยาทิ้งและครอบครัวแตกแยก มีปัญหาและทะเลาะกันพี่สุนเลยชมซาน เมาเหล้าโดยบอกว่า หลงทางเดินไปเรื่อย ๆ ไปถึงหมู่บ้านแห่งหนึ่งในลักษณะเปลือยกาย ผู้ใหญ่บ้านจึงพาไปหาตำรวจเพื่อส่งตัวกลับบ้าน แต่พี่สุนเลือกที่จะเร่ร่อนเพื่อหนีปัญหา ขึ้นรถไฟมาลงที่ขอนแก่นแทนที่จะกลับบ้านที่ร้อยเอ็ดตามที่ตั้งใจไว้ พี่สุนใช้ชีวิตแบบคนไร้บ้าน โดยนอนที่สวนสาธารณะริชานูสรณ์ จนได้พบกับพี่ศรี และชวนมาอยู่ด้วยกัน

พี่สอน พี่นเพเป็นชาวนครสวรรค์ เกิดและโตที่นั่นและได้เข้ามาเรียนต่อสายอาชีพวิชาช่างไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ที่โรงเรียนแห่งหนึ่งในเขตห้วยขวาง โดยเรียนจบชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ซึ่งภายหลังเรียนจบ ก็ตามแม่และญาติมาอยู่ที่จังหวัดขอนแก่น เนื่องจากญาติทางแม่ซึ่งมีเชื้อสายจีน ได้มาแต่งงานกับคนที่

อยู่ในขอนแก่น ซึ่งต่อมาได้ประกอบธุรกิจค้าขายเฟอร์นิเจอร์เป็นบริษัทขนาดใหญ่ อยู่ในจังหวัดขอนแก่น พี่สอนไม่มีบุตรแต่มีภรรยาหลายคน โดยล่าสุดเป็นคนอำเภอบรบพ จังหวัดขอนแก่น แต่ปัจจุบันไม่ได้อยู่ด้วยกันแล้ว แต่เดิมพี่สอนได้ใช้วิชาความรู้ที่ได้เรียนมา มาประกอบอาชีพช่างซ่อมอุปกรณ์ไฟฟ้า โดยเปิดเป็นร้านเล็ก ๆ อยู่ในเมืองขอนแก่น แต่ด้วยอุปนิสัยที่ชอบดื่มเหล้ามาตั้งแต่สมัยเรียน จึงทำให้งานที่ทำไม่ประสบผลสำเร็จ และญาติพี่น้องล้วนเอือมระอากับพฤติกรรมของพี่สอน ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ต้องแยกตัวออกมาอยู่คนเดียว และกลายเป็นคนไร้บ้านมานานเกินกว่า 15 ปีแล้ว พี่สอนมักไม่ยอมพูดถึงครอบครัวและพี่น้อง ไม่อยากติดต่อถ้าไม่จำเป็น เพราะมักจะถูกบ่นว่าและด่า เนื่องจากตนเองดื่มเหล้ามาก ปัจจุบันพี่สอนจึงใช้ชีวิตในพื้นที่เดียวกันกับพี่ศรีและพี่สูน

พี่ศรี พี่สูน และพี่สอน เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนถึงผลของการดื่มเหล้าอย่างหนัก การดื่มส่งผลให้เสียการเสียงาน ถูกคนรอบข้างรังเกียจ แม้แต่ญาติก็เอือมระอา ทุกอย่างของชีวิตถูกกดดลลงขูดไชเล็ก ๆ ทางออกที่เลือกได้ คือ ชีวิตแบบคนทั่วไปหรือเหล่ากรรมของพี่ศรี พี่สูนและพี่สอน ทั้ง 3 คนเลือกเหล่า ทำให้ไม่สามารถใช้ชีวิตในสังคมแบบคนทั่วไปได้ จึงต้องออกมาใช้ชีวิตแบบคนไร้บ้าน

การตกงานซ้ำซาก การศึกษานี้พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักเกือบทั้งหมดก่อนที่จะกลายเป็นคนไร้บ้าน มักเผชิญกับช่วงชีวิตที่ตกงานซ้ำซาก จากปัจจัยทางครอบครัว ฐานะเศรษฐกิจที่ยากจน การศึกษาที่ต่ำ ส่งผลให้มีอาชีพที่มีรายได้ไม่มากนัก คนไร้บ้านจึงมักเปลี่ยนงานไปเรื่อย ๆ บางครั้งการเปลี่ยนงานเกิดจากการที่ตัวเองไม่อดทน ไม่มีวินัยเพียงพอที่จะทำงานได้นาน บางครั้งก็เป็นเพราะลักษณะงานเองที่มีความไม่แน่นอน ได้รายได้ต่ำ ปัจจัยต่าง ๆ ที่ซับซ้อนและซ้ำซ้อนกันในตัวคนไร้บ้านนี้ ทำให้เกิดช่วงของภาวะตกงานซ้ำซาก ลักษณะดังกล่าวนี้เปรียบเสมือนเป็นผลที่สะท้อนออกมาอย่างเป็นรูปธรรมของปัจจัยที่ซับซ้อนทั้งหลาย จึงเป็นตัวชี้วัดที่ผู้วิจัยคิดว่า หากโครงสร้างทางสังคมมีหน่วยงานรัฐหรือเอกชน ที่สามารถตรวจจับภาวะตกงานซ้ำซากของคนได้ และสามารถเข้าไปแนะนำ ช่วยเหลือ เพื่อ

พัฒนาให้สามารถหางานและทำงานได้อย่างมั่นคงถาวรขึ้น จะเป็นการป้องกันการเกิดคนไร้บ้านหน้าใหม่ขึ้นได้

ปัจจัยเชิงโครงสร้างทางสังคม

ปัจจัยเหล่านี้ถึงจะเป็นปัจจัยในภาพใหญ่ของสังคม แต่ไม่ได้หมายความว่าแยกขาดออกจากปัจจัยครอบครัวและปัจเจก ตรงกันข้ามทั้งสองกลุ่มปัจจัยนี้ต่างมีความสัมพันธ์ต่อกันและกัน

การศึกษา คนไร้บ้านที่ให้ข้อมูลกับงานวิจัยนี้ เกือบทั้งหมดมีการศึกษาที่ต่ำ ส่วนใหญ่จบระดับประถมศึกษา การศึกษาที่ต่ำเป็นการจำกัดตัวเลือกของชีวิตคนไร้บ้าน คนที่มีการศึกษาสูง โอกาสหางานที่ดีทำก็มีมากกว่ารายได้ ฐานะทางสังคมก็น่าจะดีกว่า โครงสร้างทางสังคมจึงควรเอื้อให้ประชาชนที่อยากเรียน ได้เรียนจริงและสามารถนำมาใช้เพื่อยกระดับความคิด คุณภาพชีวิตได้จริง การศึกษาในระดับประถมหรือมัธยมศึกษา เป็นการศึกษาที่เป็นพื้นฐาน เพราะเป็นสิ่งที่เรียนรู้เพื่อสามารถต่อยอดไปสู่การศึกษาระดับสูงขึ้นได้ หรือหากไม่ได้เรียนต่อ การศึกษาระดับนี้ก็ควรปลูกฝังสิ่งสำคัญเพื่อการดำรงชีวิตให้ดีได้ แต่ที่ผ่านมามีการศึกษาของประเทศไทยถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักในเรื่องประสิทธิภาพและประสิทธิผล ไม่สามารถฝึกให้คิดเป็น ไม่สามารถประยุกต์กับการใช้ชีวิตได้จริง เน้นการท่องจำ

ผู้วิจัยพบว่า มีคนไร้บ้านจำนวนหนึ่งที่มีอาการทางจิตหรือทางสมองร่วมด้วย แต่การศึกษานี้ไม่ได้เจาะลึกในประเด็นนี้ คนไร้บ้านที่มีอาการแบบนี้ เมื่อพูดคุยด้วยก็จะรับรู้ได้ถึงความไม่เหมือนคนทั่วไป แต่พฤติกรรมการแสดงออกสำหรับบางคนก็ไม่ถึงขั้นจะสื่อสารกับคนรอบข้างไม่ได้ ข้อบกพร่องนี้อาจกระทบต่อความสัมพันธ์กับคนรอบข้างได้ ที่สำคัญคือ กระทบต่อการศึกษา การศึกษาที่ดีจึงควรจะสามารถรองรับคนที่มีความบกพร่องดังกล่าวได้ด้วย ผู้ให้ข้อมูลหลักกับผู้วิจัยที่มีลักษณะนี้ เช่น หาญ จี๊ และจัน เล่าให้ผู้วิจัยฟังแบบเดียวกันว่าตอนเด็กมีปัญหาเรื่องเรียนหนังสือ คือ เรียนไม่จำ เรียนรู้ช้า ซึ่งสาเหตุส่วนหนึ่งอาจมาจากภาวะบกพร่องทางร่างกายหรือสมอง

การศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่ลดความเหลื่อมล้ำของสังคม แต่หากเครื่องมือนี้ไม่ได้ผล คุณภาพคนในสังคมก็มีปัญหา การป้องกันการเกิดคนไร้บ้านก็จะทำได้ยาก รัฐในฐานะที่รับผิดชอบการวางระบบการศึกษา จึงต้องปรับปรุงการศึกษาให้สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการศึกษาให้ได้

เหล่า การศึกษานี้พบในบางกรณีที่ชัดเจนว่า เหล่าเป็นปัจจัยที่ทำให้กลายมาเป็นคนไร้บ้าน ดังนั้น หากสามารถควบคุมการดื่มให้อยู่ในขอบเขตได้ จำนวนคนไร้บ้านก็จะลดลงได้ การขายเหล่าในพื้นที่ที่มีกฎเกณฑ์เพียงอย่างเดียว คือ จ่ายเงินการจำกัดเวลาขาย การจำกัดอายุผู้ซื้อไม่ถูกปฏิบัติจริง คนไร้บ้านมีรายได้ที่จำกัดมาก แต่เงินจำนวนนี้กลับต้องมาจ่ายให้กับการซื้อเหล่า การจัดการกับปัญหาเรื่องเหล่านอกจากจะเป็นเรื่องระดับปัจเจกแล้ว ในระดับสังคมก็เป็นสิ่งจำเป็น

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในข้างต้นว่า ก่อนมาเป็นคนไร้บ้าน เราพบว่ามักจะมีช่วงการตกงานซ้ำซาก การส่งเสริมอาชีพ เพื่อให้มีงานที่ดี มั่นคง มีสวัสดิการ เป็นหลักประกันความมั่นคงที่สำคัญของชีวิต แต่ท่ามกลางปัจจัยอื่นที่ไม่เอื้อให้คนบางกลุ่มมีโอกาสทำงานที่ดี เช่น ความยากจน การศึกษาต่ำ ครอบครัวไม่สามารถเกื้อหนุนให้มีอาชีพดี ๆ ได้ สิ่งที่จะเข้ามาช่วยป้องกันการกลายเป็นคนไร้บ้านได้ คือ รัฐหรือหน่วยงานอื่น ต้องเข้ามากำหนดโครงสร้างใหญ่ที่เอื้อให้คนมีความมั่นคงในอาชีพ เช่น ส่งเสริมการมีอาชีพที่ดี การฝึกทักษะที่จำเป็น การกำหนดโครงสร้างรายได้ การสร้างกฎหมายเกี่ยวกับสวัสดิการสังคม เป็นต้น

ปัจจัยการกลายเป็นคนไร้บ้าน

การที่คนคนหนึ่งที่เคยมีบ้าน มีความสุขในแบบครอบครัว ต้องออกมาใช้ชีวิตในที่สาธารณะ แบบไม่มีหลังคาคุ้มหัว ถือเป็นสิ่งที่หากเลือกได้คงไม่มีใครอยากออกมาใช้ชีวิตแบบนี้ เพราะเป็นสภาพที่อึดอัดขาดแคลน ทั้งที่เป็นสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ทั้งที่เป็นสิ่งแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรม ในด้านกายภาพเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดเจน เช่น ไม่มีที่นอนแบบอบอุ่น ปลอดภัย ทนกับการโดนยุงกัด บางครั้งโดนฝนสาด

ไม่มีห้องน้ำ ไม่มีอุปกรณ์พื้นฐานต่อการใช้ชีวิต ไม่มีที่เก็บสิ่งของ เป็นต้น ส่วนด้านสังคมวัฒนธรรม เช่น ไม่มีญาติที่คอยดูแลทุกข์สุข ส่วนใหญ่ขาดความสัมพันธ์ทางสังคมกับคนอื่น ขาดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แบบคนทั่วไป ขาดการยอมรับ และมักถึงขั้นถูกดูถูกจากคนในสังคมว่าไม่มีคุณค่า เป็นเศษสังคม ไม่รับผิดชอบแม้แต่ชีวิตตนเอง คอยแต่จะรอรับความช่วยเหลือ ถูกมองว่าสกปรก เป็นอันตราย เป็นต้น

สภาพของคนไร้บ้านเช่นนี้ (ถึงแม้ว่าคนไร้บ้านบางคนไม่ได้เป็นแบบนี้) ทำให้คนทั่วไปที่จะหลุดออกจากสภาวะปกติมาสู่สภาวะคนไร้บ้าน ต้องมีเหตุปัจจัยที่มีพลังมากจึงจะสามารถผลักดันคนธรรมดาคนหนึ่งให้กลายมาเป็นคนไร้บ้านได้ นอกจากจะต้องมีพลังมากแล้ว เรายังพบว่า มักจะมีหลายปัจจัยซ้อนทับกันอยู่ในคนคนเดียวกัน ปัจจัยที่ทับซ้อนกันอยู่นี้มันช่วยกันผลักดัน มันทำให้การอยู่ในบ้านที่เคยอยู่เป็นเรื่องที่ทำได้ยากขึ้น ๆ การออกมาอยู่ในที่สาธารณะจึงเป็นทางเลือกที่เป็นไปได้ท่ามกลางทางเลือกที่มีอยู่อย่างจำกัด ดังเช่นที่ Ravenhill [8] บอกว่าการมาเป็นคนไร้บ้านเป็นทางออกของปัญหาที่พวกเขาเผชิญ มากกว่าที่การเป็นคนไร้บ้านจะเป็นตัวปัญหาเสียเอง

งานวิจัยเกี่ยวกับคนไร้บ้านมักอธิบายถึงสาเหตุสำคัญ 2 สาเหตุ คือ ความยากจนและปัญหาครอบครัว หรือปัจจัยของบุคคลและปัจจัยทางโครงสร้างสังคม ดังที่เอกสารชิ้นนี้ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

ผลการวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยพบว่า สาเหตุหลัก ๆ ของการกลายมาเป็นคนไร้บ้านก็สอดคล้องกับที่งานวิจัยก่อนหน้านี้ระบุ แต่สิ่งที่งานวิจัยก่อนหน้านี้ไม่ได้กล่าวถึง หรืออาจจะกล่าวถึงก็เป็นส่วนหนึ่งของการอธิบายประวัติชีวิตก่อนที่จะมาเป็นคนไร้บ้าน สิ่งนี้คือ ภาวะตกงานซ้ำซาก

ความยากจน คือ สภาวะที่ขาดแคลนทุนทางทรัพย์สิน เช่น เงินทอง ที่ทำกิน ทรัพย์สินสมบัติอื่น ๆ เป็นต้น การขาดแคลนดังกล่าวนี้เป็นลักษณะที่ขาดแคลนมาก จนกระทบต่อการดำรงชีวิตตามปกติ ซึ่งสภาวะนี้ย่อมส่งผลกระทบต่อสิ่งอื่น ๆ ตามมา

เช่น ที่อยู่อาศัย การศึกษา การทำมาหากิน ปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำรงชีพอื่น ๆ ทุนทางสังคม เป็นต้น

ผู้วิจัยมีโอกาสเข้าไปพูดคุยกับคนไร้บ้านแล้วพบว่า มีหลายคนมีปัจจัยหลักที่ผลักดันให้กลายมาเป็นคนไร้บ้าน คือ ความยากจน อย่างไรก็ตาม ไม่ได้หมายความว่าไม่มีปัจจัยอื่นร่วมด้วย เพียงแต่ว่าในหลายกรณีความยากจนมีความโดดเด่น และความยากจนไปพัวพันก่อให้เกิดปัจจัยอื่นเพิ่มขึ้น

ผู้วิจัยพบ “จัน” (นามสมมติ) ที่เป็นชายคนไร้บ้าน ใช้ชีวิตอยู่บริเวณศาลเจ้าพ่อหลักเมืองขอนแก่นและพื้นที่ริมรางรถไฟ จันอายุ 44 ปี รูปร่างท้วม บ้านเกิดอยู่บ้านโนนสูง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ไม่ได้เรียนหนังสือ ไม่สามารถอ่านหรือเขียนหนังสือได้ เขียนได้เพียงชื่อและนามสกุลตัวเองเท่านั้น ไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ไม่เคยใช้ยาเสพติด จันไม่สามารถอ่านหรือเขียนได้ เพราะมีปัญหาเรื่องการเรียนรู้ จันบอกว่า “สมองไม่ทำอะไร” เคยไปขอเรียนที่วัดมาแล้ว แต่เรียนไม่ได้ เคยมีโรคประจำตัว คือ ลมบ้าหมู โดยไปรักษาที่โรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่นหลายปี แต่ปัจจุบันไม่มีอาการแล้วและไม่ได้ไปรักษาอีก อย่างไรก็ตาม จันบอกว่า เขาเองยัง “มีอาการทางประสาทไม่ดี สับสนอยากมี คิดมาก” แต่ว่าเป็นไม่มาก พยายามจะไม่คิดมากและใช้ชีวิตให้เพลิดเพลินตามอารมณ์ของตัวเอง

ครอบครัวของจันเป็นครอบครัวที่ยากจน ตอนที่อยู่อุดรธานีก็อาศัยพื้นที่ของคนอื่นอยู่ จันและครอบครัวย้ายมาอยู่ที่ขอนแก่นเมื่อประมาณ 30 ปีที่แล้ว ปัจจุบันครอบครัวของจัน ประกอบด้วย แม่ พี่ชาย น้องชาย น้องสาว อาศัยอยู่กระต๊อบในพื้นที่ริมรางรถไฟในเขตเทศบาลนครขอนแก่น สาเหตุที่ต้องย้ายมาอยู่ที่พื้นที่ริมรางรถไฟเพราะความยากจน จันไม่ได้มีปัญหาทะเลาะกับครอบครัว แต่เพราะกระต๊อบที่อยู่เล็กคับแคบ ปัจจุบันจันจึงอาศัยพื้นที่ทางเท้าที่หน้าร้านแห่งหนึ่งเป็นสถานที่หลับนอนร่วมกับเพื่อนที่เป็นคนไร้บ้านด้วยกัน จันมีรายได้จากการเก็บขยะขาย มีรายได้วันละไม่กี่สิบบาท และไม่มีรายได้จากทางอื่น การกินอาหารก็

ใช้เงินที่หาได้ซื้อกิน บางวันก็อาศัยอาหารฟรีจากบางแห่ง เช่น วันพระก็จะไปกินข้าวที่โรงทานของร้านศึกษาคณิศ เป็นต้น

ในกรณีของจัน ความยากจนเป็นปัจจัยสำคัญ ร่วมกันกับข้อบกพร่องในการเรียนรู้ทำให้มีปัญหาเรื่องการเรียน ความยากจนอย่างรุนแรงทำให้จันต้องกลายมาเป็นคนไร้บ้านถึงครอบครัวคนอื่น ๆ ของจันจะไม่ได้ออกมาอนในที่สาธารณะ แต่ก็มีที่พักอาศัยที่ไม่มั่นคงถาวร สิ่งที่จะต้องกลายมาเป็นคนไร้บ้านหน้าใหม่ได้เช่นกัน

อีกกรณีหนึ่งเป็นคนไร้บ้านหญิง ชื่อ “หล้า” (นามสมมติ) อายุ 54 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 สามารถอ่านออกเขียนได้ ไม่มีลูก ปัจจุบันพ่อแม่เสียชีวิตแล้ว โดยมีพี่น้องร่วมท้องจากพ่อแม่เดียวกัน 5 คน หล้าเป็นลูกคนที่ 2 ไม่ดื่มเหล้า แต่สูบบุหรี่วันละ 2-3 มวน เกิดที่ขอนแก่น ย้ายไปอยู่ที่พะเยาตอนอายุประมาณ 6 ขวบ และไปโตที่อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา (ตอนนั้นยังขึ้นอยู่กับจังหวัดเชียงราย) โดยตามแม่ไป เนื่องจากอยู่ที่ขอนแก่นลำบาก แม่จึงกลับไปอยู่บ้านเดิม และพาหล้าไปอยู่ด้วย พ่อเป็นคนขอนแก่น พ่อเป็นคนชอบเล่นการพนัน เล่นเป็นอาชีพ พ่อมีเมียหลายคน พ่อส่งเงินที่เล่นการพนันไปให้บ้าง เงินที่ส่งก็จะเป็นเหรียญ ส่งพัสตุไปทางไปรษณีย์

ตอนที่ผู้วิจัยไปพบหล้า หล้าอาศัยร่วมกับชายคนไร้บ้านอีกคนหนึ่ง โดยอยู่กระต๊อบที่ทำจากไม้อัดหรือแผ่นพลาสติกไวโนลโฆษณาตามแต่ที่หาได้ กระต๊อบนี้สร้างบนพื้นที่ที่เป็นสนามกอล์ฟของรถไฟ แต่ปัจจุบันไม่ได้ถูกใช้เป็นสนามกอล์ฟแล้ว หล้าย้ายจากพะเยามาขอนแก่นตอนเรียนจบ ป.4 แล้ว ไม่ได้เรียนต่อ และมาอยู่กับพ่อและแม่ใหม่ที่บ้านโนนทัน จังหวัดขอนแก่น ไป ๆ มา ๆ ระหว่างขอนแก่นกับพะเยา ตอนมาขอนแก่น ก็มาเป็นลูกจ้างช่วยงานแม่ใหม่ ตอนนั้นได้เงินเดือน 400 บาท ปัจจุบันแม่ใหม่ยังมีชีวิตอยู่ อายุ 70 กว่าปีแล้ว แต่ไม่ได้ทำงานแล้ว หล้าเติบโตมาในครอบครัวที่แม่แยกกับพ่อ ครอบครัวยากจน เรียนหนังสือน้อย และได้ทำงานที่หลากหลาย แต่ว่างานที่ทำล้วนเป็นงานที่มีรายได้ไม่มากและไม่มั่นคง หล้ามีโอกาส

ได้เรียนเสริมสวย เนื่องจากแม่ใหม่พาไปฝากให้ทำงานเพื่อว่าจะสามารถเป็นอาชีพเลี้ยงตัวเองได้ในอนาคต พักอยู่กับร้านเสริมสวย มีรายได้เล็กน้อยจากร้านเสริมสวยที่ไปฝึกหัด จนอายุ 17 ปี แม่มาพาไปทำบัตรประชาชนที่พะเยา ก็เลยอยู่ช่วยงานบ้านแม่ที่พะเยา ต่อมาพ่อเลิกเล่นพนัน หันมาทำงานร้านขายลาบ หล้าก็กลับมาขอนแก่น มาทำงานเป็นลูกจ้างร้านขายลาบได้ค่าจ้างวันละ 150 บาท ต่อมาพ่อเปิดร้านขายลาบเอง หล้าจึงมาช่วยพ่อขายลาบ

ช่วงหนึ่งได้ย้ายไปหางานทำและอาศัยอยู่กับน้องชายที่อยู่ภาคใต้ จังหวัดยะลา แต่อยู่ได้ไม่นาน ก็กลับมาขอนแก่น เคยไปทำงานที่กรุงเทพฯ ช่วยร้านก๋วยเตี๋ยวเปิด ไปเป็นคนส่งน้ำแข็ง ได้ประมาณ 2 ปี จึงกลับมาขอนแก่น นอกจากนี้ยังเคยไปรับจ้างตัดอ้อยที่ราชบุรี ซึ่งในช่วงนั้นแม่เสียชีวิต แต่ไม่มีเงินที่จะกลับมางานศพแม่ เคยไปตัดอ้อยที่อุ้มทอง สุพรรณบุรี แล้วแต่มีคนมาติดต่อหาคนงานตัดอ้อย โดยหล้าจะกู้เงินมาก่อน แล้วจึงไปตัดอ้อยใช้ หล้ากู้เงินมา 5000 บาท แต่นายหน้าหักไปก่อน 2,000 บาท จึงได้เงินเพียง 3,000 บาท แต่หล้าตัดอ้อยได้น้อย ไม่พอกับเงินที่กู้มา ถ้าแก่ก็จะหักเงินจากนายหน้ากันเอง

ตอนอายุ 50 ปีกว่า ๆ หล้าเคยไปเป็นคนงานก่อสร้างที่สระบุรีนาน 4-5 เดือน พอสงครามตกลับมามีบ้านขอนแก่น แล้วก็ไม่ได้กลับไปทำงานก่อสร้างอีก หันมาใช้ชีวิตแบบคนไร่บ้าน เก็บขวดชาย ตามสวนสาธารณะ ตามงานต่าง ๆ ช่วงนั้นพักอยู่แถวทางรถไฟ ต่อมาไปพักในที่ดินของกรมการข้าว (เลยลานตากข้าว ตรงข้ามโรงพยาบาลขอนแก่นราม) และมีแฟนที่ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันคนหนึ่ง เป็นคนไร่บ้านที่มีอายุน้อยกว่า แต่นิสัยเป็นคนเจ้าชู้ และแฟนคนนี้ได้ไปคบผู้หญิงคนอื่น จึงได้เลิกกัน หลังจากนั้นจึงได้มาอาศัยอยู่ร่วมกับคนไร่บ้านที่เป็นแฟนคนปัจจุบัน

ปัจจุบันหล้าไม่ได้เก็บขวดชายเหมือนแต่ก่อน แต่แฟนจะเป็นคนไปขอข้าวจากวัดมากิน ตอนเช้าไปวัดโมกข์ (วัดโมกข์วนาราม) ตอนเที่ยงไปวัดธาตุนพระอารามหลวง ตรงบึงแก่นนคร แต่ช่วงหลังมีคนไปขอข้าววัดเยอะ เลยไม่ไป บางครั้งก็จับปลาจากสระน้ำบริเวณที่ปลูกกระต๊อบมาทำเป็นอาหารบ้าง

ส่วนแหล่งรายได้ หล้าบอกว่าบางครั้งแฟนก็เก็บเศษเหล็กขายบ้าง ขวดบ้าง ขายปลาที่จับได้จากสระน้ำบ้าง บางทีแฟนก็มีรายได้จากการไปขนปูน (ชั้นลงปูนซีเมนต์) ได้เงินต่อเที่ยวรถ 6 ล้อ เที่ยวละ 200 บาท บางวันได้ 2-3 เที่ยว จะติดรถไปส่งปูน ถ้าไปส่งปูนไกลก็ได้ไม่กี่เที่ยวต่อวัน แต่ไม่ได้มีงานทุกวัน ขึ้นอยู่กับว่านายหน้าเขามาเรียกหรือไม่ แต่ช่วงหลังแฟนไม่ไป ได้แต่หาปลาในสระน้ำกินแทน

หล้าเคยไปทุบปูนที่วันป่าชัยวัน หรือที่เขาเอาปูนที่รื้อมาเททิ้ง ทุบปูนเพื่อเอาเหล็กเส้นที่อยู่ในแท่งปูนเพื่อเอามาขายเหล็กที่ได้จะเอาไปขายกิโลกรัมละ 5 บาท ต้องทุบอยู่นานเป็นครึ่งเดือนถึงจะได้เหล็ก 100 กิโลกรัม ได้เงินมา 500 บาท ซื่อเข้าเหี่ยวได้ 1 ถัง หล้าบอกว่าถ้าเป็นปูนที่เทจากรถปูน จะแข็งทุบยาก แต่ถ้าเป็นปูนที่ผสมด้วยมือเองจะทุบง่ายกว่า การทุบปูนเพื่อเอาเหล็กเส้นมาขายที่หล้าทำเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมเรา ในยุคปัจจุบันที่หากไม่ได้ยินมาโดยตรงก็คงยากที่จะเชื่อสำหรับคนชนชั้นกลางในเมืองใหญ่เงิน 500 บาทสามารถใช้ดำรงชีวิตได้ไม่กี่วัน ในขณะที่หล้าใช้เวลาถึงครึ่งเดือนในการทุบปูนเพื่อให้ได้เงินจำนวนนี้มา และสามารถใช้จ่ายเพียงน้อยนิดดำรงชีวิตอยู่ได้หลายวัน

ความยากจนของครอบครัวหล้า มีผลต่อการศึกษา มีผลต่อโอกาสทำงานที่ดี ครอบครัวเองก็ช่วยเหลือไม่ได้ (ไม่สามารถเป็นบัฟเฟอร์ได้) และมีผลต่อทางเลือกอื่น ๆ ในชีวิต ปัจจัยที่ซ้อน ๆ กันนี้ ทำให้หล้าไปทำงานหลายอย่าง ในหลายจังหวัด สถานะที่ทำงานไม่มั่นคง สลับกับการไม่ได้ทำงานหรือตกงานซ้ำซาก เป็นสถานะค่อย ๆ หล่อหลอมให้หล้ากลายเป็นคนไร้บ้านในที่สุด

ความขัดแย้งในครอบครัว เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการกลายมาเป็นคนไร้บ้าน ครอบครัวเป็นองค์ประกอบสำคัญของชีวิต ทำหน้าที่เลี้ยงดู ให้การศึกษา สั่งสอนให้มีวินัย อดทน เป็นคนดี มีการเติบโตทั้งทางร่างกาย จิตใจและอารมณ์ แต่หากคนที่โตมาในครอบครัวที่ไม่สามารถทำหน้าที่ให้ดี ต้นทุนที่ใช้ดำรงชีวิตในสังคมของคนนั้นย่อมจะมีปัญหาตามไปด้วย ครอบครัวจึงเป็นทั้งพื้นฐานชีวิตและเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการกลายมาเป็นคนไร้บ้านอีกสาเหตุหนึ่ง

เมื่อมีการสำรวจสาเหตุที่ทำให้กลายเป็นคนไร้บ้าน ความขัดแย้งกับครอบครัวมักพบว่า เป็นสาเหตุที่ตัวคนไร้บ้านบอกว่าเป็นสาเหตุอันดับต้น ๆ เมื่อเทียบกับสาเหตุอื่น ๆ จากการสำรวจคนไร้บ้านในกรุงเทพฯ และพื้นที่ที่เกี่ยวข้องเนื่องใน พ.ศ.2559 พบว่า “มีปัญหาหรือทะเลาะกับคนในครอบครัวหรือญาติพี่น้อง” สูงถึงร้อยละ 25.6 ขณะที่ “ไม่มีงานทำหรือตกงานหรือถูกไล่ออกจากที่ทำงาน” พบร้อยละ 25.9 ซึ่งทั้ง 2 สาเหตุนี้เป็น 2 สาเหตุที่พบสูงสุด [7] ขณะที่การสำรวจคนไร้บ้านในเขตเทศบาลนครขอนแก่นเมื่อ พ.ศ.2557 พบว่า สาเหตุของการมาเป็นคนไร้บ้านมากที่สุด คือ มีปัญหาครอบครัว ร้อยละ 30.97 รองลงไป คือ ตกงาน ร้อยละ 19.45 [3] ส่วนการสำรวจในพ.ศ.2559 พบว่า คนไร้บ้านในเขตเทศบาลนครขอนแก่น ให้คำตอบถึงจุดเปลี่ยนที่ทำให้ออกมาใช้ชีวิตเป็นคนไร้บ้านว่า “มีปัญหาทะเลาะกับคนในครอบครัวหรือญาติพี่น้อง” มาเป็นอันดับแรกถึงร้อยละ 25.3 และอันดับรองมา คือ “ไม่มีงานทำหรือตกงานหรือถูกไล่ออกจากงาน” พบร้อยละ 20.5 [9]

ไม่ว่าความขัดแย้งกับครอบครัวจะเกิดจากปัจจัยใด แต่มันเป็นอีกสาเหตุหนึ่งของการออกมาใช้ชีวิตในพื้นที่สาธารณะของคนไร้บ้านบางคนความขัดแย้งกับครอบครัวดูเหมือนจะเป็นผลลัพธ์จากเหตุปัจจัยอื่น ๆ ที่สะสมมั่วเพาะ จนเมื่อถึงเวลาที่สุกงอม ความขัดแย้งกับครอบครัวที่อยู่กันมานานก็ปะทุออกมา ความขัดแย้งจึงไม่ใช่สาเหตุโดด ๆ แต่มันมีปัจจัยอื่น ๆ เข้ามาทับซ้อนอยู่

กรณีของ “รัก” เป็นกรณีที่ผู้วิจัยเรียนรู้ถึงสาเหตุสำคัญที่ทำให้รักต้องกลายมาเป็นคนไร้บ้าน เมื่อผู้วิจัยเข้าไปพูดคุยกับรักในช่วงแรก รักเล่าให้ฟังว่า ครอบครัวที่บ้านซึ่งมีครอบครัวของพี่สาว 2 ครอบครัวปลูกบ้านอยู่ในที่ดินแปลงเดียวกัน ที่ดินที่ปลูกบ้าน ตลอดจนถึงที่ดินที่ทำการเกษตรกรรมก็ล้วนเป็นที่มรดกที่พ่อแม่ให้มา ตอนแรกรักเล่าให้ฟังถึงสาเหตุหลักที่ทำให้รักอยู่บ้านไม่ได้ว่า เพราะพี่สาวต้องการแย่งที่ดินที่เป็นมรดกในส่วนของรัก ซึ่งตามคำบอกเล่าของรักถือว่าเป็นความขัดแย้งที่รุนแรง แต่เมื่อผู้วิจัยมีโอกาสได้ไปเยี่ยมบ้านรัก มีโอกาสพูดคุยกับสมาชิกครอบครัวของรักทั้งต่อหน้ารัก และเมื่อรักไม่ได้อยู่ในวงสนทนาด้วย ข้อมูลที่พี่สาว

ทั้ง 2 คนพูดยืนยันชัดเจน คือ ไม่มีเรื่องการแย่งมรดก และเมื่อถามถึงบุคลิกนิสัยของรัก ผู้วิจัยพบว่า เป็นไปได้ที่พฤติกรรมของรักที่ไม่ช่วยงานบ้าน ชอบหนีเที่ยวกับกลุ่มเพื่อนสาวประเภทสอง บางครั้งเคยขโมยเงินของแม่จำนวนมากไปใช้ หรือบุคลิกไม่เอางานไม่เอาการของรัก เป็นสิ่งที่ทำให้รักไม่ได้รับการยอมรับเท่าที่ควรจากญาติ ๆ การไม่ได้รับการยอมรับอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้รักรู้สึกถึงการถูกปฏิบัติที่ไม่ได้ให้เกียรติเท่าที่ควร จนรักได้บอกกับผู้วิจัยเองว่า ญาติ ๆ ปฏิบัติไม่ดีกับเขา เช่นสถานที่นอนก็ไม่ดี ความรู้สึกเช่นนี้ที่สะสมมานาน ในที่สุดเป็นความขัดแย้งที่ทำให้รักกลายมาเป็นคนไร้บ้านในที่สุด ข้อมูลที่ได้จากรักในตอนแรกที่บอกว่า ปัญหาเรื่องแย่งมรดกเป็นสาเหตุหลัก หรือข้อมูลที่ได้จากญาติว่าที่สะท้อนการไม่ได้รับการยอมรับจากญาติ ๆ ก็ตาม ทั้ง 2 เรื่องล้วนเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในครอบครัว และเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้รักกลายมาเป็นคนไร้บ้าน

อีกกรณีหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าความขัดแย้งในครอบครัวร่วมกับความยากจนที่เป็นส่วนสำคัญที่ผลักดันให้ “พ่วงซ์” (นามสมมติ) กลายมาเป็นคนไร้บ้าน

พ่วงซ์ เป็นชายวัย 67 ปี ภูมิลำเนาอยู่ที่หมู่บ้านแห่งหนึ่งบริเวณชานเมืองขอนแก่น จบประถมศึกษาปีที่ 4 พ่อแม่เสียชีวิตไปนานแล้ว มีพี่น้องจากพ่อแม่เดียวกัน 3 คน แต่พี่ชายได้เสียชีวิตไปแล้ว และมีพี่น้องที่พ่อไปแต่งงานใหม่อีก 7 คน ซึ่งใน 7 คนนี้เสียชีวิตไปแล้ว 2 คน ครอบครัวพ่วงซ์เป็นเกษตรกรทำไร่ทำนา ฐานะยากจน ไม่มีที่นาเป็นของตนเอง มีแต่ที่ดินที่น้องสาว น้องชายต่างแม่และหลาน ๆ ปลูกบ้านอยู่เท่านั้น พี่ ๆ น้อง ๆ ของพ่วงซ์ทั้งหมดเติบโตมาในหมู่บ้านเดียวกัน

ผู้วิจัยพบพ่วงซ์ครั้งแรกบริเวณสวนสาธารณะบริเวณประตูเมืองขอนแก่น ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคนไร้บ้านหญิงอีกคนในฐานะแฟนกัน ข้อมูลที่ได้จากการพูดคุยกับพ่วงซ์และจากการที่ผู้วิจัยลงไปคุยกับน้องสาวต่างแม่ ทำให้ได้ข้อมูลที่ไมตรงกันในบางเรื่อง โดยเฉพาะ เรื่องสำคัญที่ทำให้พ่วงซ์ออกมาใช้ชีวิตในพื้นที่สาธารณะ พ่วงซ์และแฟนคนปัจจุบัน อาศัยอยู่บริเวณสวนสาธารณะบริเวณประตูเมือง บางครั้งก็นอนที่บริเวณศาลเจ้าพ่อหลักเมือง พ่วงซ์ใช้ห้องน้ำของสวนสาธารณะที่ไม่เสีย

ค่าใช้จ่าย และจะออกไปหาอาหารกินที่ร้านขายข้าวแกงร้านประจำอยู่ที่ตลาด บางลำภู ซึ่งรู้จักมาตั้งแต่สมัยที่ทำอาชีพขับรถสามล้อเครื่อง แต่ปัจจุบันหันมา ประกอบอาชีพขายข้าวแกง ซึ่งร้านขายข้าวแกงจะไม่รับเงินค่าข้าวจากพี่วงศ์และ แฟน แต่จะแลกเปลี่ยนด้วยการช่วยจัดโต๊ะหรือล้างถ้วยล้างจานช่วยแทน รายได้ ของพี่วงศ์มาจากการเก็บขยะขาย โดยจะรวบรวมขยะไว้ 4-5 วันแล้วจึงจะไปขาย เพราะต้องการรวบรวมและเก็บขยะให้ได้มาก ๆ ครั้งละ 1-2 ถุงปุ๋ย ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็น ขยะพลาสติก ขายในราคา กิโลกรัมละ 5-6 บาท และมีรายได้จากการขายขยะ ต่อครั้งราว 40-50 บาทเท่านั้น ซึ่งสถานที่รับซื้อและจุดที่นำขยะไปขายเป็นประจำ คือ โรงรับซื้อขยะ บริเวณชุมชนเทพารักษ์

พี่วงศ์เล่าให้ฟังว่า ตนเองได้ออกมาหางานทำในเมืองขอนแก่นเมื่ออายุได้ ราว 50 ปี โดยอาชีพแรกที่มาทำ คือ อาชีพปั่นสามล้อและเช่าบ้านราคาถูกแถว สามเหลี่ยม ในราคา 100 บาทต่อวัน ต่อมาได้เปลี่ยนไปขับรถสามล้อเครื่องแทน และอาศัยรถเป็นเพื่อน ทำให้ได้สักระยะก็เปลี่ยนอาชีพไปทำงานก่อสร้างได้ค่าแรง สมัยนั้นเพียงวันละ 120 บาท จึงตัดสินใจเปลี่ยนอาชีพอีกครั้งไปเป็น ปลูก. หลังตลาด อ.จระ ได้ค่าแรงวันละ 300 บาท ทำได้ 3 ปีก็เลิกอาชีพนี้ เพราะพี่วงศ์คิดว่าถูกเอาเปรียบจากนายจ้าง เช่น กรณีเข้างานไม่ทัน หนีเวร หรือเผลอหลับ ก็จะไม่หัก ค่าแรง เป็นอย่างนี้อยู่ประจำเลยตัดสินใจลาออก และหันมาเก็บขยะขาย และใช้ ชีวิตแบบคนไร้บ้านเต็มตัว

ตอนที่ผู้วิจัยพูดคุยกับพี่วงศ์ พี่วงศ์ไม่ได้บอกว่า ตนเองเคยมีภรรยามาแล้ว อาจเป็นเพราะว่าแฟนคนปัจจุบันอยู่ร่วมพูดคุยด้วย และพี่วงศ์คงเคยบอกกับแฟน คนปัจจุบันว่า ตนเองไม่เคยมีแฟนมาก่อน และไม่ได้พูดถึงเรื่องที่ดินเองถูกทำร้าย จากลูกเขย เมื่อผู้วิจัยมีโอกาสพูดคุยกับแก้ว (นามสมมติ) น้องสาวต่างแม่ของพี่วงศ์ ซึ่งเติบโตมาด้วยกันกับพี่วงศ์ และบ้านที่อยู่อาศัยก็อยู่หมู่บ้านเดียวกัน ข้อมูลจาก แก้วทำให้ทราบว่า พี่วงศ์มีภรรยา (เป็นแม่หม้ายก่อนที่จะแต่งงานกับพี่วงศ์) เป็นคน หมู่บ้านเดียวกันตั้งแต่พี่วงศ์อายุได้ประมาณ 20 กว่าปี โดยผู้หญิงคนนี้มีลูกสาว

ติดมาด้วย พี่วงศ์อาศัยอยู่บ้านของภรรยาคนนี้แต่ไม่มีลูกด้วยกัน บ้านของภรรยาคนนี้อยู่ห่างจากบ้านแก้วไม่กี่เมตร พี่วงศ์เป็นคนขยันทำมาหากินและเลี้ยงดูครอบครัวนี้ จนลูกสาวติดภรรยาโตและแต่งงานมีครอบครัวโดยลูกเขยย้ายเข้ามาอยู่บ้านหลังนี้ด้วยกัน แก้วเล่าให้ฟังว่า เมื่อประมาณ 4 ปีก่อนหน้านี้ พี่วงศ์มีเรื่องทะเลาะกับลูกเขย แต่ไม่ทราบสาเหตุที่ชัดเจนว่าทะเลาะกันด้วยเรื่องอะไร ลูกเขยได้ใช้ปืนยิงพี่วงศ์ 3 นัด แต่ถูกพี่วงศ์ 2 นัดที่แขนและขา มีคนมาบอกแก้ว จึงได้วิ่งไปดูพบว่า พี่วงศ์นอนเลือดไหลอยู่กับพื้น ผู้ใหญ่บ้านได้เอารถยนต์พาพี่วงศ์ไปส่งโรงพยาบาล หลังจากออกโรงพยาบาลพี่วงศ์ก็กลับไปอยู่ที่บ้านภรรยา แก้วคิดว่าพี่วงศ์ยังต้องการที่อยู่กับภรรยาคนนี้ แต่อยู่ไม่ได้เพราะลูกเขยที่มีเรื่องทะเลาะกันก็อยู่บ้านนั้น และคนในครอบครัวนั้นก็ไม่ได้ใส่ใจในตัวพี่วงศ์ แก้วไม่ทราบว่พี่วงศ์ใช้ชีวิตแบบคนไร้บ้านและคิดว่าพี่วงศ์ไปอาศัยอยู่กับพี่สาวคนโตอีกคนในตัวเมืองขอนแก่น บริเวณบึงแก่นนคร ซึ่งในความเป็นจริงพี่วงศ์ใช้ชีวิตแบบคนไร้บ้านแต่แก้วไม่ทราบ

พี่วงศ์ต้องการอาศัยอยู่บ้านหลังที่แก้วอยู่ซึ่งเป็นมรดกที่พ่อแม่ทิ้งไว้ให้ แต่เนื่องจากเป็นบ้านหลังเล็ก คับแคบมีคนอยู่หลายคน และฐานะก็ยากจน หาเข้ากินค่า จึงแนะนำให้พี่วงศ์ไปอยู่กับพี่สาวอีกคนในตัวเมืองขอนแก่นแทน บ้านที่แก้วอยู่มีลักษณะเป็นบ้าน 2 ชั้น ขนาดประมาณ 5 เมตร x 8 เมตร แต่มีแก้ว น้องชายต่างแม่ของพี่วงศ์อีกคน และยังมีหลาน และลูกของหลานอีก รวมทั้งหมด 8 คน พี่วงศ์จะแวะมาบ้านนี้เป็นระยะ ๆ เพื่อมาเอาเบี้ยผู้สูงอายุที่แก้วเก็บไว้ให้ ในแต่ละครั้งที่มาพี่วงศ์จะนอนที่บ้านนี้ครั้งละ 2-3 วันจึงกลับเข้าไปขอนแก่น สถานที่พี่วงศ์ใช้นอนเป็นนอกร้านซึ่งใช้เป็นห้องครัวที่ไม่เหมาะจะใช้เป็นที่นอนทั้งสภาพพื้นที่และความสะอาด เมื่อจะนอนก็เก็บกวาดเพียงผิวเผินเท่านั้น

ชีวิตของพี่วงศ์ที่มีความขัดแย้งกับคนในครอบครัวอย่างรุนแรงเป็นสาเหตุที่ผลักดันให้พี่วงศ์ต้องออกมาใช้ชีวิตแบบคนไร้บ้าน ประกอบกับ ครอบครัวของพี่

น้องที่วังษ์เองก็มีฐานะยากจน หาเช้ากินค่ำ ถึงแม้จะไม่ได้มีข้อขัดแย้งอะไรกัน แต่ก็ไม่สามารถรองรับให้พี่วังษ์มาอาศัยอยู่ด้วยได้

ตงงานข้าชาก ภาวะช่วงเปลี่ยนผ่านไปสู่การเป็นคนไร้บ้าน กระบวนการกลายเป็นคนไร้บ้าน มีหลายปัจจัยที่ทับซ้อนกันอยู่ในตัวคนเดียวกัน บ่มเพาะจนได้ที่ซึ่งมักใช้เวลาหลายปี และขับให้คนที่ไม่มีบ้าน มีครอบครัวต้องออกมาใช้ชีวิตในที่สาธารณะ การศึกษานี้พบว่า ช่วงท้ายของคนไร้บ้านหลายคนก่อนที่จะกลายมาเป็นคนไร้บ้านเต็มตัว จะเผชิญกับภาวะตงงานข้าชาก ท่ามกลางการเปลี่ยนงานหลายงาน งานที่ทำมักเป็นงานที่ไม่ได้ใช้ทักษะหรือวุฒิการศึกษาที่สูงแต่อย่างไร

“พี่สง” (นามสมมติ) เป็นชายร่างเล็ก อัยาศัยดี อารมณดี (ยิ่งตอนเมายัง อารมณดี) อายุ 61 ปี ภูมิลำเนาเดิมเป็นคนตำบลหนองแวง อำเภอบ้านใหม่ไชยพจน์ จังหวัดบุรีรัมย์ สำเร็จการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนประจำหมู่บ้าน เป็นลูกคนสุดท้องในบรรดาพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันจำนวน 8 คน ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว 4 คน คงเหลือ 4 คน พี่ชายของพี่สงเกือบทุกคนประกอบอาชีพรับราชการครูในโรงเรียนละแวกแหวหมู่บ้านเกิด แต่ปัจจุบันได้เกษียณอายุราชการและรับสวัสดิการเงินบำนาญทั้งหมดแล้ว ส่วนพี่สงไม่ได้เรียนหนังสือต่อในระดับที่สูง เนื่องจากมองว่าตนเองเป็นคนหัวไม้ตี เรียนไม่เก่ง จึงต้องประกอบอาชีพทำนาช่วยทางบ้านมาโดยตลอด

ตอนที่สงอายุได้ราว 17 ปี ได้ออกจากบ้านเป็นครั้งแรกเพื่อไปทำงานร่วมกับญาติซึ่งทำงานในโรงงานน้ำปลาแหวบางขุนเทียน กรุงเทพฯ และพักอาศัยในหองแหวซึ่งเป็นหองเช่าที่แหวแวก (คนไทยเชื้อสายจีน) เขาให้ลูกจ้าง และที่แห่งนี้พี่สงได้พบกับแฟนคนแรก ชื่อ “สอน” และกลายเป็นภรรยาคนแรกในเวลาต่อมา มีลูกด้วยกัน 2 คน คนแรกเป็นลูกสาว ชื่อ เตือน ส่วนคนที่สองเป็นลูกชาย ชื่อ สิทธิ ปัจจุบันได้แยกทางกับภรรยาคนแรกแล้ว ส่วนภรรยาและลูกทั้ง 2 คน อาศัยอยู่กับแม่ที่จังหวัดนครราชสีมา แต่ลูกชายและลูกสาวยังส่งเงินให้พี่สงใช้บ้าง แต่นาน ๆ ครั้งครั้งละ 1,000-2,000 บาท ในช่วงที่ พี่สงทำงานอยู่โรงงานน้ำปลาเป็นคนชอบเที่ยว

กลางคืน ชอบการตีหมึก สัศจรรย์และการเที่ยวผู้หญิง ทำให้ในช่วงนั้น พี่สงป่วยเป็นโรคหนองใน แต่ไม่กล้าบอกเล่าแก่ เพราะกลัวถูกเลิกจ้าง แต่เนื่องจากทนความเจ็บปวดไม่ไหวจึงตัดสินใจบอกเล่าแก่และถูกส่งไปโรงพยาบาลเพื่อรักษาตัวนานร่วม 15 วัน ซึ่งเล่าแก่เป็นคนทีออกค่ารักษาพยาบาลให้ทั้งหมด พี่สงยังจดจำบุญคุณของเล่าแก่คนนั้นมาจนถึงปัจจุบัน เพราะนับถือว่าเป็นคนดีและคอยช่วยเหลือทุกอย่าง และยังคงเคยไปมาหาสู่ช่วงที่กลับมาอยู่บ้านที่บุรีรัมย์ด้วย ส่วนหนึ่งอาจเพราะพี่สงทำงานที่โรงงานน้ำปลานานถึง 11 ปี

หลังจากออกจากโรงงานน้ำปลาเพราะเหนื่อยและเริ่มเบื่อที่ทำมานาน จึงย้ายไปทำงานส่งไม้ ส่งน้ำแข็งอยู่ชอยพร้อมพงษ์ และที่ทำงานใหม่ พี่สงได้คบกับแฟนคนที่ 2 ชื่อ “แต่ว” เป็นคนอำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น แต่คบกันไม่นานก็เลิกรากันไป และไม่ได้ติดต่อกันอีก หลังจากนั้นได้เปลี่ยนงานใหม่ไปทำงานส่งเหล็กที่แควบวงนาร่วม 3 เดือน และที่นี่พี่สงได้แฟนใหม่เป็นคนที่ 3 ชื่อ “เหียน” เป็นคนบ้านชำจาน จังหวัดขอนแก่น แต่คบกันไม่นานก็เลิกรากันไปอีก หลังจากนั้นไปทำงานตัดอ้อยและขึ้นอ้อยอยู่อำเภอคลองขลุง จังหวัดกาญจนบุรี นานร่วม 8 ปี หลังจากนั้นจึงตัดสินใจกลับมาทำนาและรับจ้างทั่วไปอยู่บ้านที่จังหวัดบุรีรัมย์ และในระหว่างที่ทำงานอยู่บ้านพี่สงได้คบกับแฟนคนที่ 4 ซึ่งเป็นคนบ้านหนองตื้น จังหวัดมหาสารคาม แต่คบกันไม่นานก็เลิกรากันไปอีก

ประมาณพ.ศ.2549 พี่สงตัดสินใจออกจากบ้านที่จังหวัดบุรีรัมย์เพื่อมาทำงานที่จังหวัดขอนแก่น ซึ่งพี่สงมีน้องสาวที่มาทำงานขายส้มตำใกล้ๆ บริเวณริมทางรถไฟก่อนหน้านี้แล้ว ในช่วงที่ขึ้นมาขอนแก่นแรก ๆ พี่สงยังไม่มีอาชีพเป็นหลักแหล่ง อาศัยหางานรับจ้างทั่วไปทำพอให้มีรายได้ประทังชีวิตไปวัน ๆ กินอยู่หลับนอนบริเวณศาลหลักเมืองขอนแก่น ศาลแม่พระธรณี ตากลม ตากยุง บางวันเมาก็โดนยุงเล่นงาน ใช้ชีวิตแบบนี้อยู่นานร่วมปี เมื่อถามเหตุผลของการออกมาเป็นคนไร้บ้านในช่วงนั้น พี่สงให้เหตุผลว่าเพราะที่บ้านไม่มีงานทำ ไม่มีรายได้แน่นอน

และชีวิตซ้ำซากจำเจอยู่กับการทำนาเพียงอย่างเดียว ไม่มีอะไรอื่น ๆ ทำ น่าเบื่อ จึงตัดสินใจออกจากบ้านเพื่อมาหางานทำ

หลังจากใช้ชีวิตเป็นคนไร้บ้านได้ประมาณ 1 ปี พี่สงได้งานเป็นยามให้กับเทศบาลนครขอนแก่น มีรายได้เดือนละ 6,700 บาท ทำหน้าที่เป็นยามเคาะระฆังในตอนกลางคืน การเป็นยามของพี่สงนี้ยังทำให้พี่สงมีรายได้จากการเป็นยามให้กับร้านเซียงกงรุ่งโรจน์ (ถนนเส้นมิตรภาพขาเข้าขอนแก่น) เดือนละ 1,200 บาท ไปพร้อม ๆ กันด้วย นอกจากนี้ยังมีรายได้จากเบี้ยผู้สูงอายุเดือนละ 600 บาท ซึ่งให้หลานสาวชื่อ “วิภา” ซึ่งเป็นลูกสาวของลุง (พี่ชายคนโต) ซึ่งปัจจุบันประกอบอาชีพทำนาและอาศัยอยู่ที่บ้านหลังเก่าที่จังหวัดบุรีรัมย์ตั้งแต่ในช่วงที่พ่อแม่ของพี่สงยังมีชีวิตอยู่เป็นคนไปรับและเก็บไว้ให้ รายได้จากการเป็นยามและเบี้ยยังชีพในทุกเดือน พี่สงจะส่งให้กับวิภาเพื่อนำเงินเข้าบัญชีเป็นเงินเก็บ นอกจากนี้อาชีพยามที่ทำเป็นอาชีพหลัก พี่สงยังมีรายได้จากการเก็บขยะขายด้วย ซึ่งมีรายได้ 50-200 บาท ตามปริมาณขยะที่หาได้ในแต่ละวันหรือแต่ละช่วง การที่พี่สงเป็นยามให้กับเทศบาลนครขอนแก่น ทำให้พี่สงได้อาศัยห้องว่างของอาคารเทศบาลใช้อาศัยนอนหลับและใช้ห้องน้ำของเทศบาลร่วมด้วย

เห็นได้ว่า ชีวิตของพี่สงที่มีการศึกษาต่ำ ได้ทำงานไปตามที่ต่าง ๆ และเปลี่ยนงานมาหลายงาน จนช่วงหนึ่งของชีวิตต้องกลายมาเป็นคนไร้บ้าน แต่เมื่อพี่สงได้งานประจำ มีรายได้แน่นอน และในกรณีนี้มีห้องว่างของเทศบาลที่ให้พี่สงอาศัยอยู่ได้ การพลิกผันจากคนที่นอนบริเวณศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ก็กลายเป็นคนที่ มีที่หลังที่นอนเป็นที่เป็นที่ทางได้ กรณีนี้เห็นได้ชัดว่าช่วงก่อนการกลายมาเป็นคนไร้บ้าน พี่สงผ่านการทำงานที่ไม่ได้มีหลักประกันอะไรมากมาย เปลี่ยนงานเป็นระยะ ๆ ช่วงการทำงานที่ไม่มั่นคง เปลี่ยนงานบ่อย ๆ นี่เป็นระยะที่ล่อแหลมและเสี่ยงสูงที่จะกลายมาเป็นคนไร้บ้าน

กรณีของ “รัก” ที่เป็นคนไร้บ้านเพศทางเลือก ที่มีความขัดแย้งกับครอบครัวดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ในช่วงชีวิตก่อนที่จะกลายมาเป็นคนไร้บ้านเต็มตัว รักก็เผชิญกับช่วงของการทำงานที่ไม่มั่นคง ไม่แน่นอน เปลี่ยนงานไปเรื่อย ๆ

รักเมื่อตอนออกจากบ้านครั้งแรก ได้ไปหางานทำที่กรุงเทพฯ โดยไปสมัครงานกับบริษัทรับสมัครงานที่หัวลำโพง แต่ถูกหลอกให้ไปทำงานกับเรือประมง รักทำงานกับเรือประมงไม่นานก็หนีออกมาและได้ไปหางานกับบริษัทหางานอีก คราวนี้ได้ไปทำงานปั้มน้ำมัน แต่ทำได้ประมาณ 3 เดือน ก็ออกและยังไม่ได้รับเงิน เพราะทางปั้มน้ำมันบอกนายหน้าได้อาใจเงินเดือนไปก่อนแล้ว 3 เดือน เป็นค่านายหน้า รักเคยทำงานเป็นคนดูแลทำความสะอาดของบริษัทรับจ้างทำความสะอาด เคยเปลี่ยนงานมาขายของ เคยไปทำงานที่ช่อง (แอบแฝง โดยทำเป็นร้านเหล้า) ที่จังหวัดชุมพร ที่นี้มีพนักงานขายบริการทั้งหญิงและสาวสอง เกือบทุกคืนพนักงานจะถูก “ออฟ” หมดทุกคน เนื่องจากร้านตั้งอยู่ไกล ไม่ค่อยมีร้านแบบนี้มากนัก ลูกค้าจึงเยอะ รักทำงานอยู่ที่นี่หลายปีก่อนจะกลับมาทำงานที่ขอนแก่นโดยมาทำงานที่ร้านหมูกระทะ ทำอยู่ประมาณ 4-5 เดือน หลังจากร้านเลิกกิจการ รักจึงมาอาศัยอยู่บริเวณ บขส.

กรณีของ “หล้า” ที่ได้กล่าวมาก่อนแล้ว หรือคนไร้บ้านคนอื่นก็เช่นกัน ที่ช่วงชีวิตก่อนออกมาเป็นคนไร้บ้าน ต้องเผชิญกับการตกงานซ้ำซาก เป็นช่วงชีวิตที่ทุกอย่างเข้าสู่ภาวะย่ำแย่ จะทางเลือกของชีวิตแทบไม่เหลือให้เลือก นอกจากมาใช้ชีวิตแบบคนไร้บ้าน

ภายใต้ข้อจำกัดของตัวคนไร้บ้าน เช่น การศึกษาต่ำ ยากจน เครือข่ายทางสังคมจำกัด ทูทางสังคมอื่น ๆ มีน้อย ทำให้คนหลายคนต้องจากภูมิลำเนาของตนเองออกมาหางานทำ การอยู่ต่างถิ่นยิ่งทำให้เครือข่ายทางสังคมยิ่งมีน้อย ถ้าอยู่หมู่บ้านตัวเองยังพอมีคนให้ความช่วยเหลือพึ่งพาได้บ้าง บริบทของคนกลุ่มนี้ทำให้งานที่ท่ามักเป็นงานที่ใช้แรงงานเป็นหลัก ซึ่งก็เป็นงานที่มีรายได้น้อย สวัสดิการไม่ดี

ความมั่นคงของงานไม่แน่นอน หากไม่สามารถปรับตัว ทำงานตั้งหลักไม่ได้ คนจำนวนหนึ่งในที่สุดก็หลุดจากวงจรการใช้ชีวิตแบบคนส่วนใหญ่กลายมาเป็นคนไร้บ้าน

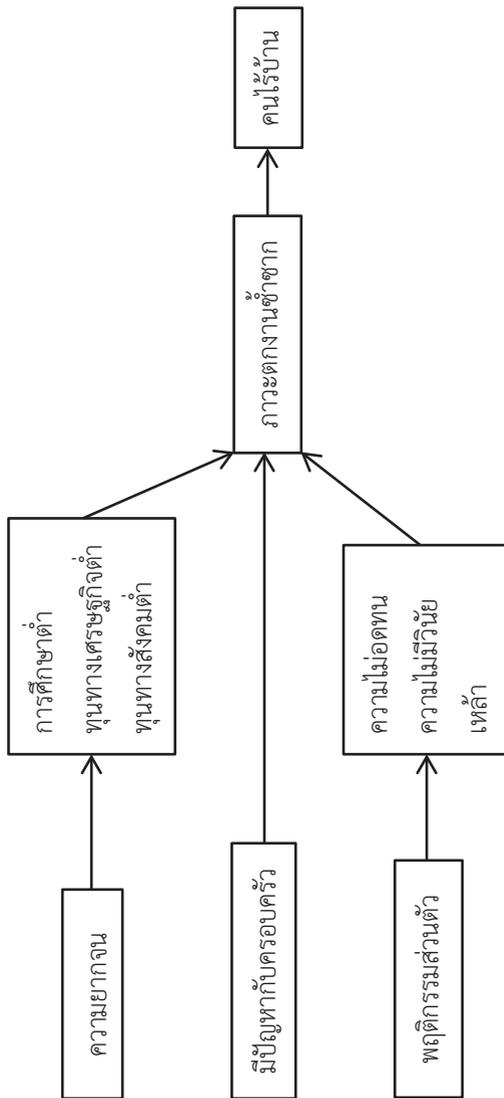
ช่วงตกงานซ้ำซากนี้ถือเป็นช่วงที่สำคัญ เนื่องจากสะท้อนปัจจัยทางโครงสร้างสังคมที่เกี่ยวข้องว่ายังมีปัญหา เช่น การหลอกลวง การเอาไรต์เอาเปรียบค่าแรง งานไม่มีสวัสดิการเท่าที่ควร เป็นต้น การกลายเป็นคนไร้บ้านมันจึงไม่ใช่ปัญหาเฉพาะที่ตัวคนไร้บ้านหรือครอบครัวของพวกเขาเท่านั้น แต่เกี่ยวข้องกับปัจจัยทางโครงสร้างสังคมด้วย การเรียนรู้และการแก้ไขปัญหาคคนไร้บ้านจึงเป็นเรื่องของสังคมโดยตรง トラบโดที่สังคมยังมีความเหลื่อมล้ำสูง โครงสร้างพื้นฐานไม่ดี สังคมก็จะยังผลิตคนไร้บ้านออกมา ซึ่งในอนาคตอาจเป็นไปได้ว่าหากสถานการณ์เหล่านี้ยังคงดำเนินอยู่ ปรากฏการณ์คนไร้บ้านหน้าใหม่ที่อาจเกิดขึ้นย่อมส่งผลให้จำนวนของคนไร้บ้านเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย

ช่วงตกงานซ้ำซากนี้ ยังมีความสำคัญในแง่ของการป้องกันการเกิดคนไร้บ้านหน้าใหม่ได้ หากองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถตรวจจับได้ถึงคนที่มีความเสี่ยงเช่นนี้ และทำงานเชิงรุก เข้าไปช่วยเหลือ เพื่อให้หลุดออกจากวังวนของสถานะตกงานซ้ำซาก เพื่อให้สามารถตั้งตัวขึ้นมาได้อีกครั้ง จะเป็นการทำงานป้องกันการเกิดคนไร้บ้านหน้าใหม่ที่มีประสิทธิภาพดีกว่า และง่ายกว่าให้เป็นคนไร้บ้านระยะหนึ่งแล้วเข้าไปแก้ปัญหาก็คนไร้บ้านอาจปรับตัวกับสถานะคนไร้บ้านได้แล้วหรืออาจถูก “วัฒนธรรมคนไร้บ้าน” ล้อคให้เป็นคนไร้บ้านต่อไป [8]

Ravenhill [8] ได้ศึกษาคนไร้บ้านในประเทศอังกฤษ และได้เสนอว่า สิ่งสำคัญที่ทำให้เด็กและเยาวชนกลายเป็นคนไร้บ้านนั้นไม่ใช่ปัจจัยทำนาย (Predictor Factors) (ได้แก่ ช่วงเวลาการดูแลหรือออกจากการดูแลตามที่กฎหมายกำหนด การย้ายบ้านหรือโรงเรียนบ่อย การล่องละเมียด เครื่องช่วยทางสังคมอ่อนแอ การหนีออกจากบ้าน การออกจากบ้านก่อนอายุ 16 ปี มีปัญหาเกี่ยวกับครอบครัว ความสัมพันธ์ของพ่อแม่มีปัญหา พ่อเลี้ยงหรือแม่เลี้ยงเข้ามาอยู่ในครอบครัว ความรุนแรงในครอบครัว เหตุการณ์กระทบกระเทือนจิตใจ การมีบ้านไม่มั่นคงนาน ถูกล้อเลียน

การขาดเรียนบ่อย) แต่เป็นการสะสมของตัวกระตุ้น (Triggers) ในช่วงเวลาที่ผ่านมา ซึ่งในการศึกษาพบว่า มีระยะเวลาเฉลี่ยนาน 9 ปี ตั้งแต่เริ่มมีตัวกระตุ้นจนกลายมาเป็นคนไร้บ้าน และตัวการสำคัญไม่ใช่เหตุการณ์นั้น ๆ โดยตัวของมันเอง แต่เป็นผลกระทบและปฏิกิริยาจากคนอื่นที่เกิดขึ้นต่างหากที่ทำให้เกิดตัวกระตุ้นการกลายมาเป็นคนไร้บ้าน

หากเปรียบเทียบการศึกษานี้กับงานของ Ravenhill จะพบว่าลักษณะของปัจจัยที่เกี่ยวข้องคล้ายกัน คือ มีความซับซ้อน หลากหลาย และเชื่อมโยงกัน ส่วนช่วงเวลาก่อนกลายมาเป็นคนไร้บ้านตามที่ Ravenhill เสนอ คือ ช่วงเวลาสะสมของตัวกระตุ้นต่าง ๆ ในขณะที่งานชิ้นนี้พบว่า ช่วงตกงานซ้ำซากเป็นช่วงเวลาที่คนไร้บ้านมักจะเผชิญก่อนที่จะกลายมาเป็นคนไร้บ้าน ความแตกต่างนี้อาจเกิดจากลักษณะโครงสร้างสังคม วัฒนธรรมที่แตกต่างกันก็เป็นได้ เช่น ระบบการศึกษา สวัสดิการสังคม การบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับแรงงาน เป็นต้น

ภาพที่ 2 แสดงแผนผังกระบวนการกลายเป็นคนไร้บ้าน

ข้อเสนอแนะ

1. สาเหตุที่ทำให้เป็นคนไร้บ้านมีหลากหลาย และมักจะมีหลาย ๆ สาเหตุร่วมกัน การแก้ปัญหาจึงควรพิจารณาเป็นราย ๆ หรือกลุ่มย่อยไป ไม่ควรใช้มาตรการเดียวกับทุกราย

2. คนไร้บ้านหลายคนมีลักษณะส่วนบุคคลที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการกลายมาเป็นคนไร้บ้าน เช่น ติดเหล้า ขาดความรับผิดชอบ ไม่มีวินัย ฯลฯ ดังนั้น การแก้ปัญหาจึงควรเริ่มที่ลักษณะดังกล่าวก่อน หรืออย่างน้อยทำควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านอื่น ๆ เพราะหากลักษณะที่เป็นปัญหาเหล่านี้ไม่ได้รับการแก้ไข เมื่อพัฒนาด้านอื่นๆ ไป ปัญหาเดิม ๆ ก็จะเข้ามาทำให้สิ่งที่พยายามพัฒนาล้มเหลวได้

3. คนไร้บ้านจำนวนหนึ่ง โดยเฉพาะ ที่คนที่เป็นคนไร้บ้านมานาน สามารถปรับตัวกับการใช้ชีวิตแบบไม่มีบ้าน ได้ ขณะเดียวกันปัญหาต่างๆ ที่ทับซ้อนหมักหมมมานาน ทำให้คนไร้บ้านจำนวนหนึ่งไม่มีความหวังในชีวิต ซึ่งส่งผลต่อความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาตัวเองให้หลุดพ้นจากการเป็นคนไร้บ้าน การแก้ปัญหาจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงกระบวนการพัฒนาทางจิตใจด้วย

4. ระบบการศึกษา โดยเฉพาะ การศึกษาขั้นต้น ควรจะมีส่วนในการพัฒนาศักยภาพให้ผู้เรียนสามารถใช้ชีวิตได้ดี ในสภาพสังคมที่เป็นอยู่ ไม่ใช่เพียงเพื่อสอบหรือเพื่อใช้สำหรับศึกษาต่อชั้นที่สูงขึ้น คนไร้บ้านส่วนใหญ่มีการศึกษาไม่สูง การศึกษานี้ควรจะทำให้ผู้เรียนคิดเป็นในระดับหนึ่ง และถ้าไม่ได้เรียนต่อก็ต้องสามารถออกมาใช้ชีวิต ทำมาหาเลี้ยงชีพได้

5. คนไร้บ้านจำนวนหนึ่งมีสาเหตุมาจากการติดเหล้า รัฐจึงควรเข้ามาควบคุมเรื่องนี้อย่างจริงจัง

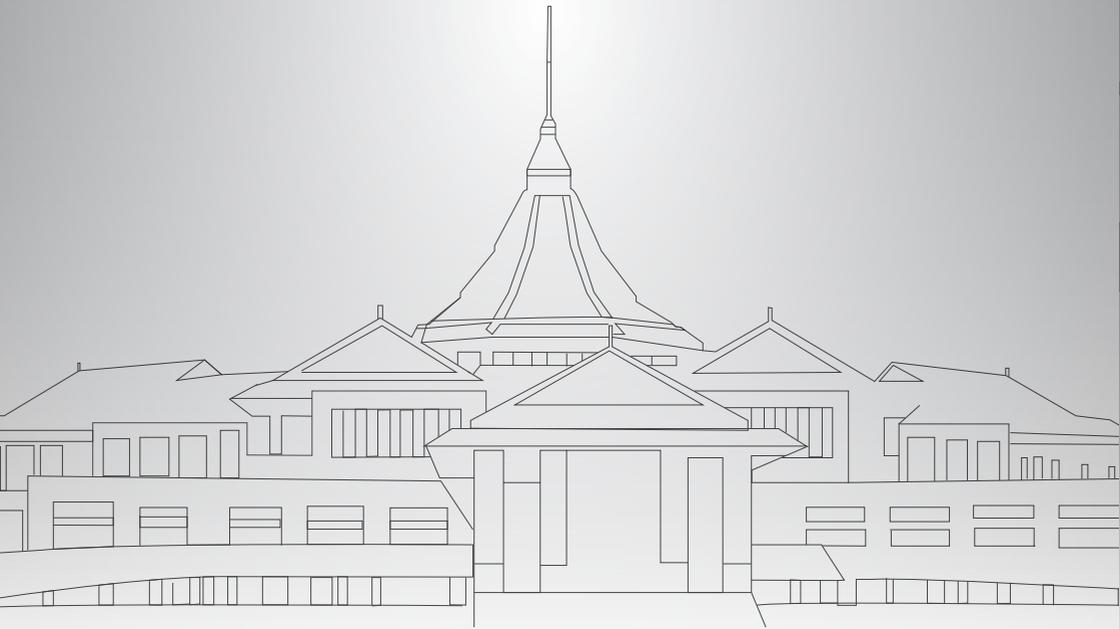
6. เนื่องจากการกลายมาเป็นคนไร้บ้าน มักจะต้องผ่านช่วง “ตกงานซ้ำซาก” หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรมีมาตรการเชิงรุกที่สามารถสอดส่องได้ว่าใครกำลังอยู่ในช่วงนี้ หรือเป็นกลุ่มเสี่ยงที่เข้าสู่สภาวะ “ตกงานซ้ำซาก” เพื่อที่จะได้เข้าไปให้คำแนะนำ พัฒนาทักษะ หางานให้ทำ เพื่อให้หลุดออกจากสภาวะนี้ และ

สามารถพัฒนาให้มีชีวิตที่ความมั่นคงได้ อันที่จริงหน่วยงานของรัฐหลายหน่วยงานก็มีการศึกษาดังกล่าวอยู่แล้ว แต่การทำงานกับกลุ่มนี้ จำเป็นต้องปรับวิถีคิด และวิธีการทำงานเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มนี้ได้อย่างจริงจัง นอกจากนี้ รัฐควรมีมาตรการที่สามารถแก้ปัญหาการเอา راحتเอาเปรียบในการจ้างงาน โดยเฉพาะกับกลุ่มคนชายขอบที่อำนาจต่อรองต่ำ

เอกสารอ้างอิง

- [1] *Khon Kaen Gross Provincial Product Committee. September 2014.* (n.d.). Retrieved on December 30, 2015, from <http://Klang.cgd.go.th/kkn>.
- [2] *Khon Kaen Gross Provincial Product Statistics 2003.* (n. d.). Retrieved on December 30, 2015, from www.khonkaenpoc.com/khonkaen.
- [3] Chompook, P., & Samakkeekarom, R. (2015). *Survey Report of Homeless Pople and Street Patient in Khon Kaen Municipal. Coordination and Support Project for Homeless People and Street Patient Survey.* (In Thai).
- [4] Visetpricha, B. (2003). *World of Homeless People.* Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organisation). (In Thai).
- [5] Visetpricha, B. (2003). Ways of Homeless People Life: Virieties At The Marginal City. *Parichart Journal.* 15(2), 73-73. (In Thai).
- [6] Rakyutidharm, A. (2016). *Homeless: Journey to Loneliness.* Bangkok: Thai Health Promotion Foundation.
- [7] Pitukthanin, A. et al. (2016). *Report of Population In-Depth Survey of Homeless People in Bangkok and Related Area.* Bangkok: Thai Health Promotion Foundation. (In Thai).

- [8] Ravenhill, M. (2008). *The Culture of homelessness*. Abingdon, Oxon: Ashgate Publishing Group.
- [9] *Survey Data of Homeless People in Khon Kaen Municipal 2016*. (2016). (unpublished document).

ยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว
จังหวัดตรัง

Strategies for Trang Province Tourism
Potential Development

ดุสิตพร ฮกทา^{1*}, เสรี วงษ์มณฑา², ชุษณะ เตชคณา³

และณัฐพล ประดิษฐ์ผลเลิศ⁴

Dusitporn Hokta^{1*}, Seri Wongmonta², Jusana Techakana³

and Natthapol Praditphonlert⁴

¹ นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการการท่องเที่ยว วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา กรุงเทพฯ 10330

² รศ.ดร., วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

³ ผศ.ดร., วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

⁴ อ.ดร., วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

¹ Graduate Student, Doctor of Philosophy Program in Tourism Management, College of Management, University of Phayao, Bangkok, 10330, Thailand

² Assoc. Prof. Dr., College of Management, University of Phayao, Bangkok, 10330, Thailand

³ Asst. Prof. Dr., College of Management, University of Phayao, Bangkok, 10330, Thailand

⁴ Lecturer, Dr., College of Management, University of Phayao, Bangkok, 10330, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: aj_tor_2555@hotmail.com

(Received: December 15, 2016; Revised: March 15, 2017; Accepted: March 17, 2017)

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของการท่องเที่ยวจังหวัดตรัง และ 2) กำหนดยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวจังหวัดตรัง โดยเป็นการวิจัยแบบผสมผสานเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งสิ้น 22 คน ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์ SWOT การสังเคราะห์ TOWS Matrix และเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง ทั้งสิ้น 400 คน โดยวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า ยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวจังหวัดตรังประกอบด้วย 5 ประเด็นยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับการท่องเที่ยวสู่สากล 2) ยุทธศาสตร์การฟื้นฟูและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน 3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาสินค้าและบริการเพื่อเพิ่มมูลค่าด้านการท่องเที่ยว 4) ยุทธศาสตร์การสร้างเชื่อมั่นและส่งเสริมการท่องเที่ยวสู่สากล และ 5) ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพและเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายการท่องเที่ยว

คำสำคัญ: ยุทธศาสตร์ ศักยภาพการท่องเที่ยว จังหวัดตรัง

Abstract

The objectives of this study were 1) to analyze the internal and external environment of Trang Province tourism and 2) to determine the strategies for the development of Trang Province tourism potential. The mixed methods approach was applied as the research design, and in-depth interview was used as the instrument to gather the relevant data from 22 samples. Furthermore, the content analysis, SWOT analysis and TOWS matrix synthesis were used to analyze the

collected data. Another data collection method was a questionnaire which was employed to collect the data from 400 samples, and the data were quantified and analyzed using the descriptive statistics to examine values of Mean and Standard Deviation. The results of this study indicated that the strategies for Trang Province tourism potential development consisted of 5 significant strategies: 1) development of infrastructures and facilities to promote international tourism, 2) development and evolution of integrated sustainable attractions, 3) development of value-added products and services, 4) establishment of reliability and increase of international tourism opportunities, and 5) development of human resources and improvement of tourism network relationship.

Keywords: Strategy, Tourism Potential, Trang Province

บทนำ

ปัจจุบันการท่องเที่ยวมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจโลก ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่า ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกชุกการท่องเที่ยวเป็นสินค้าหลักที่สำคัญของประเทศ เพราะการท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้อย่างมหาศาลทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศมีความมั่นคงยิ่งขึ้น การท่องเที่ยวจึงเป็นอุตสาหกรรมบริการที่มีความสำคัญอันดับต้น ๆ ในอุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศต่าง ๆ [1] ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ทำให้ความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม บทบาทที่เด่นชัดบทบาทหนึ่งในช่วงหลายปีที่ผ่านมาของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว คือ บทบาทด้านเศรษฐกิจที่สามารถทำรายได้ให้ประเทศเป็นลำดับต้นเนื่องมากจากการนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาใช้จ่ายในระบบเศรษฐกิจของประเทศ [2]

องค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (UNWTO) ได้คาดการณ์การท่องเที่ยวในพ.ศ. 2573 จะมีคนทั้งโลกเดินทางท่องเที่ยวแบบก้าวกระโดดถึง 1,800 ล้านคน ด้วยอัตราการขยายตัวร้อยละ 3.3 ต่อปี โดยจำนวนนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศจะเพิ่มขึ้นเฉลี่ย ปีละประมาณ 43 ล้านคนนับตั้งแต่พ.ศ. 2558 เป็นต้นไป และได้คาดการณ์เพิ่มเติมเกี่ยวกับโอกาสและความท้าทายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตไว้ 5 ประการ ได้แก่ 1) การท่องเที่ยวจะเป็นเครื่องมือที่ทรงอำนาจในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมรวมทั้งลดความยากจนในหลายประเทศจากการสร้างงาน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและรายได้จากการส่งออก 2) เพื่อก้าวไปสู่ศักยภาพนี้จำเป็นต้องสร้างและยกระดับการรับรู้เพื่อที่จะทำให้การท่องเที่ยวเป็นเรื่องสำคัญในวาระทางการเมือง 3) ความยั่งยืนทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญมากขึ้น 4) ความต้องการของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงง่าย เนื่องจากมีประสบการณ์มากขึ้นมีความต้องการสูงขึ้น รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางประชากรศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับอายุ การย้ายถิ่น และความหลากหลายของโครงสร้างครอบครัว การเปลี่ยนแปลงค่านิยมและวิถีชีวิตจากเศรษฐกิจเชิงบริการสู่เศรษฐกิจเชิงประสบการณ์ และ 5) การแข่งขันที่เพิ่มขึ้นในแง่ของการสร้างสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่เหมาะสม เช่น นวัตกรรม ความหลากหลายของสินค้า ตลาด และกลุ่มลูกค้า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การตลาด และการส่งเสริมสินค้า การวิจัย การประเมินผล และการพัฒนาทรัพยากรบุคคลคุณภาพ เป็นต้น [3] สถานการณ์การท่องเที่ยวประเทศไทยในพ.ศ. 2560 จากการวิเคราะห์บทสัมภาษณ์รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา คาดการณ์ว่าเป้าหมายรายได้จากการท่องเที่ยวปี พ.ศ. 2560 ประมาณ 2.5 ล้านล้านบาท โดยภาคธุรกิจท่องเที่ยวเป็นเป้าหมายหลักในกระจายเม็ดเงินลงสู่ภาคธุรกิจต่าง ๆ ทั่วประเทศได้อย่างรวดเร็วทั่วถึง และเป็นแรงขับเคลื่อนในการพลิกฟื้นเศรษฐกิจไทยเติบโตอย่างก้าวกระโดด ตลอดจนเน้นพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ กระจายรายได้สู่ท้องถิ่น ดูแลสิ่งแวดล้อม และยกระดับภาพลักษณ์ประเทศไทย [4] ทั้งนี้

โอกาสและสิ่งท้าทายที่กล่าวมาข้างต้นเป็นสิ่งที่ประเทศไทยและจังหวัดตรังควรให้ความสำคัญและวางแผนเตรียมความพร้อมรับกับสถานการณ์การท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นในอนาคตให้มีประสิทธิภาพต่อไป

จังหวัดตรังเป็นเมืองทางภาคใต้ของประเทศไทย และเป็นเมืองท่าค้าขายที่เจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่อดีตที่เติบโตต่อเนื่องยาวนานมาจนถึงปัจจุบัน สิ่งสมรือเรื่องราวทางประวัติศาสตร์เป็นมรดกตกทอดไว้ในแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่ง การไปเยือนจังหวัดตรังจึงนับว่าได้ท่องเที่ยวครบทุกชนิด มีทั้งดินแดนธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิต อีกทั้งการให้บริการยังเป็นบริการแบบเจ้าบ้านที่ดี ส่งผลให้ปัจจุบันเมืองตรังยังคงเป็นเมืองที่มีเสน่ห์น่าค้นหา อีกทั้งมีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักในหมู่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เช่น ถ้ำมรกต ถ้ำเลเขากอบ เกาะกระดาน เกาะมุก เป็นต้น ประกอบกับ มีทำเลที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมอย่างยิ่งแก่การท่องเที่ยว ปัจจุบันการท่องเที่ยวของจังหวัดตรังมีจำนวนนักท่องเที่ยวและเกิดรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อาจเป็นเพราะจังหวัดตรังมีชื่อเสียงที่แตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวอื่นอย่างชัดเจน ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมการผจญภัยและอาหารการกินหลากหลายรูปแบบ ซึ่งเหมาะสำหรับผู้ที่หลงใหลการท่องเที่ยวชมในบรรยากาศของหาดทราย ชายทะเล กลุ่มเกาะหรือถ้ำที่มีอัตลักษณ์ของตัวเอง ที่สำคัญยังคงมีความสมบูรณ์ทางธรรมชาติที่สวยงาม และมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตที่ไม่เปลี่ยนแปลง [5]

เมื่อพ.ศ. 2558 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจัดโครงการตามแนวคิดปีท่องเที่ยววิถีไทย โดยคัดเลือก 12 จังหวัดทั่วประเทศเพื่อขยายฐานการท่องเที่ยวจากจังหวัดหลักที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางไปเยือนเป็นจำนวนมากอยู่แล้ว เชื่อมโยงท่องเที่ยวไปยังจังหวัดทางเลือก 12 จังหวัดที่มีจุดเด่น ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วิถีชีวิตและศิลปวัฒนธรรมภายใต้โครงการ “เมืองต้องห้ามพลาด” จังหวัดตรังเป็น 1 ใน 3 จังหวัดภาคใต้ที่ได้รับคัดเลือกในโครงการนี้ โดยชูความเป็น

เมืองแห่งยุทธจักรความอร่อย ผ่านรูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย ส่งผลดีต่อเศรษฐกิจภายในจังหวัดตรง ทำให้มีเงินหมุนเวียนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว มีการสร้างงาน สร้างอาชีพและสร้างรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นเป็นจำนวนมาก [6] ในด้านสถิติการท่องเที่ยวของจังหวัดตรงถือได้ว่าการเติบโตทั้งจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้ที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในพ.ศ. 2558 มีนักท่องเที่ยวทั้งสิ้น 1,414,663 คน เพิ่มขึ้นจากปีก่อน ประมาณ 105,695 คน สร้างรายได้ 7,710.20 ล้านบาท เพิ่มขึ้นประมาณ 826.25 ล้านบาท [7] ซึ่งถือได้ว่าแนวโน้มการท่องเที่ยวของจังหวัดตรงมีทิศทางที่เติบโตอย่างก้าวกระโดด

อย่างไรก็ตาม การเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้ที่มากขึ้นก็ยังส่งผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจทำให้ค่าครองชีพของคนในพื้นที่สูงขึ้น และรายได้จากการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่ได้กระจายสู่คนในชุมชนเท่าที่ควรด้านสังคมมีการย้ายถิ่นฐานเข้ามาในจังหวัดตรงมากขึ้น เกิดความแออัดและสุ่มเสี่ยงต่ออาชญากรรมที่จะเพิ่มมากขึ้น ด้านประเพณีและวัฒนธรรมเกิดการบิดเบือนวิถีชีวิตและวัฒนธรรมตลอดจนการเปลี่ยนค่านิยม ด้านผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรการท่องเที่ยวและมลภาวะเพิ่มขึ้นในน้ำ เสียงและอากาศ [8] ทั้งนี้ การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวจังหวัดตรงยังไม่มีกำหนดยุทธศาสตร์เฉพาะด้านในการพัฒนาและการอนุรักษ์การท่องเที่ยวเพื่อรองรับการเติบโตด้านการท่องเที่ยวอย่างก้าวกระโดด [9] ประกอบกับ การท่องเที่ยวจังหวัดตรงยังคงมีอุปสรรคหลายด้านที่ทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวไม่เต็มศักยภาพจากการขาดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง การแข่งขันด้านการท่องเที่ยวและการแย่งชิงนักท่องเที่ยวของจังหวัดอื่น ๆ มีแนวโน้มสูงขึ้น การกระจุกตัวของเศรษฐกิจเฉพาะในเขตสถานที่แหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดตรง โดยส่วนใหญ่จะกระจุกตัวตามเกาะต่าง ๆ สอดคล้องกับเกรียงไกร บัวชูม [10] ชี้ให้เห็นว่า นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวจังหวัดตรงสนใจแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงเท่านั้น ส่วนน้อยมากที่จะสนใจสถานที่ท่องเที่ยวรองตามอำเภออื่น ๆ นอกจากนี้ มีความไม่สอดคล้องเชิงนโยบาย

ระหว่างนโยบายท้องถิ่นกับนโยบายส่วนกลาง ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดผลกระทบในด้านลบ ต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของจังหวัดตรัง [9, 11] สอดคล้องกับมณฑลพิพม์ แคนยัคต์ และคณะ [12] ที่ระบุว่า การเข้ามาสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดกิจกรรม การท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น มีความยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ จะต้องกำหนดนโยบาย และมาตรการที่เหมาะสมในแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง และควรพัฒนาระบบการบริการ อย่างเหมาะสมตลอดจนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนนโยบายด้านการท่องเที่ยว

แม้ว่าการท่องเที่ยวจัดได้ว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศ โดยมีคุณประโยชน์ต่าง ๆ มากมายทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง อย่างไรก็ตาม เมื่อนึกถึงการท่องเที่ยวก็ไม่ควรนึกถึงประโยชน์เพียงด้านเดียว เพราะหากขาดการ วางแผนและจัดการท่องเที่ยวที่ดี อาจก่อผลกระทบเชิงลบตามมาอย่างมาก [13] ด้วยเหตุที่ยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพ การท่องเที่ยวเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ และส่งผลกระทบโดยตรงแก่ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวทุกกลุ่ม ประกอบด้วย หน่วยงานรัฐ ภาคเอกชน ชุมชนหรือแม้กระทั่งนักท่องเที่ยว ทำให้ ผู้วิจัยมองเห็นปัญหาและต้องการศึกษาว่า การท่องเที่ยวของจังหวัดตรังมีจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคเป็นอย่างไร เพื่อจะได้วิเคราะห์ สังเคราะห์และกำหนด ยุทธศาสตร์ที่จะนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวจังหวัดตรังที่มีการบูรณาการ ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นไปได้และยั่งยืน

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว [14]

การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว หมายถึง ความสามารถในการจัดการ การท่องเที่ยวเพื่อก่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยแบ่งเป็นด้านสิ่งดึงดูดใจ ทางการท่องเที่ยว ด้านเส้นทางการเข้าถึงและด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ทั้งนี้ ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่เอื้อต่อการพัฒนา การปรับปรุงหรือทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลง รวมถึงความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวนั้นว่ามีเพียงพอที่จะดึงดูดใจ นักท่องเที่ยวให้ตัดสินใจเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้นหรือไม่ ทั้งนี้แหล่งท่องเที่ยว

ควรจะต้องมีการจัดการท่องเที่ยวที่ดีและมีเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินศักยภาพ 6 ด้าน (6 As) ได้แก่ 1) สิ่งดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยว (Attraction) 2) ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) 3) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) 4) กิจกรรม (Activities) 5) การบริการขั้นพื้นฐาน (Ancillary) และ 6) รายการสำเร็จรูปที่จัดไว้ใช้ในการท่องเที่ยว (Available Package)

แนวคิดกระบวนการวางแผนยุทธศาสตร์ [15]

กระบวนการวางแผนยุทธศาสตร์ มี 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ดำเนินการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก คือ จุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) ซึ่งการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาจุดเด่นและจุดด้อยที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ส่วนการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาโอกาสและอุปสรรคที่เกิดจากสภาพแวดล้อมทั่ว ๆ ไป เช่น เศรษฐกิจสังคม การเมือง กฎหมาย เทคโนโลยี และสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการแข่งขัน 2) กำหนดวิสัยทัศน์ เป็นการกำหนดเป้าหมายกว้าง ๆ ของสิ่งที่ต้องการเป็นและทิศทางในอนาคต นอกจากนั้นจะเป็นแนวคิดที่ใช้เป็นแนวทางในการชี้ว่าองค์กรพยายามจะทำอะไร และจะเป็นอะไร 3) กำหนดพันธกิจที่ต้องทำ เพื่อระบุขอบเขตการดำเนินงานขององค์กร โดยกำหนดไว้เป็นข้อความภารกิจเพื่อกำหนดทิศทางขององค์กรในอนาคต โดยทั่วไปข้อความภารกิจจะมุ่งเน้นประเด็นที่แสดงออกอย่างชัดเจน และมีความเฉพาะเจาะจงในคุณลักษณะของแต่ละหน่วยขององค์กรว่ามีอะไรบ้าง และเป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันก้าวเข้าสู่สภาพที่ต้องการเป็นในอนาคต 4) กำหนดหลักการนำทางในการพัฒนาโดยมีการกำหนดเป็นเงื่อนไขในระหว่างการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการบูรณาการและยั่งยืนในพื้นที่ 5) กำหนดยุทธศาสตร์เป็นการแปลงวิสัยทัศน์สู่แผนงานที่ชัดเจนและสามารถวัดได้ จึงจะเกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและบูรณาการที่ครอบคลุมด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม 6) กำหนดกลยุทธ์เป็นการกำหนดแผนแม่บทเพื่อให้เห็นว่าองค์กร

จะดำเนินการอย่างไรเพื่อให้บรรลุพันธกิจและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ กลยุทธ์จะเป็นการนำข้อได้เปรียบทางการแข่งขันมาใช้มากที่สุด แต่ในขณะเดียวกันจะลดข้อเสียเปรียบทางการแข่งขันให้เหลือน้อยที่สุด

วัตถุประสงค์

การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของการท่องเที่ยวจังหวัดตรัง และ 2) เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวจังหวัดตรัง

ระเบียบวิธีศึกษา

การศึกษาเรื่อง ยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวจังหวัดตรัง เป็นกระบวนการวิจัยแบบผสมผสานเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ดำเนินการศึกษาดังนี้

ประชากรเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวของจังหวัดตรัง จำแนกได้ 4 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 บุคลากรในองค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายกำกับดูแล และให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวจังหวัดตรัง กลุ่มที่ 2 บุคลากรในองค์กรภาคเอกชนในธุรกิจที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนการท่องเที่ยวจังหวัดตรัง กลุ่มที่ 3 ผู้นำชุมชนและประชาชนชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดตรัง กลุ่มที่ 4 นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดตรัง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย ผู้แทนหรือผู้รับผิดชอบโดยตรงได้มาจากการเลือกแบบเจาะจงตามคุณสมบัติที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งใช้ผู้ให้ข้อมูลหลัก รวม 22 ราย เพื่อให้ครอบคลุมผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวของจังหวัดตรัง ทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 จำนวน 8 ราย กลุ่มที่ 2 จำนวน 7 กลุ่มที่ 3 จำนวน 7 ราย โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือก คือ ต้องเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานหรือมีตำแหน่งระดับหัวหน้าขึ้นไปหรือเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างน้อย 5 ปี สำหรับกลุ่มตัวอย่างการวิจัยเชิงปริมาณใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบโควต้า [16] ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวของจังหวัดตรังจาก 4 กลุ่ม ทั้งสิ้น 400 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ประกอบด้วยคำถาม ดังนี้ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ 2) สภาพแวดล้อมของการท่องเที่ยวจังหวัดตรัง ได้แก่ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค 3) แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวหรือข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดตรัง ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา โดยการนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้สร้างขึ้นตามคำแนะนำ และผ่านผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความสอดคล้องเชิงเนื้อหาที่มีข้อคำถามครอบคลุมครบถ้วนและสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถามแบบปลายปิดที่ใช้ในการประเมินยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวจังหวัดตรัง ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นที่มีต่อยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวจังหวัดตรัง และส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยโดยการนำแบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้นจากการวิเคราะห์เนื้อหาจากข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิซึ่งผ่านผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงของเนื้อหา และตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาอยู่ที่ 0.98

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา จากการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก และข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารวิชาการ บทสัมภาษณ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เทคนิคการวิเคราะห์ SWOT เทคนิคการสังเคราะห์ด้วยตาราง TOWS Matrix เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาจัดระบบแบ่งหมวดหมู่แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตีความหมายให้ออกมาในรูปของคำอธิบาย สร้างข้อสรุปและอุปนัยเป็นผลการวิจัย [17] การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน [16]

ผลการศึกษา

การศึกษายุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวจังหวัดตรัง ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเทคนิคการวิเคราะห์ SWOT ของ Albert Humphrey [18] ในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน (จุดแข็ง จุดอ่อน) และสภาพแวดล้อมภายนอก (โอกาส อุปสรรค) ของการท่องเที่ยวจังหวัดตรัง ผลการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นได้มาจากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งมีความสำคัญต่อการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพท่องเที่ยวจังหวัดตรังสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นได้ดังแสดงในตารางที่ 1 มีดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของการท่องเที่ยวจังหวัดตรัง

สภาพแวดล้อมภายใน

จุดแข็ง (Strengths)

- S 1. มีแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยว ชนบธรรมเนียม และวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ สามารถสร้างจุดขายทางการท่องเที่ยว
- S 2. มีแหล่งทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ และแหล่งพวยพุ่งแห่งเดียวของทะเลอันดามัน จัดเป็นจุดขายสำคัญทางการท่องเที่ยว
- S 3. มีระบบคมนาคมขนส่งที่ครอบคลุมทุกด้าน ได้แก่ ทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ เอื้อต่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว
- S 4. มีสินค้าของที่ระลึกประจำจังหวัด ที่สร้างชื่อเสียงระดับประเทศ เช่น หมูย่าง ขนมเค้กขนมเปียะ ผ้าทอหมิ่นศรี เป็นต้น
- S 5. มีเทศกาลงานประเพณีต่างที่เป็นเอกลักษณ์ และมีชื่อเสียงของจังหวัดให้นักท่องเที่ยวชมได้ตลอดปี เช่น ประเพณีกินเจ ประเพณีสักพระ งานเทศกาลหมูย่างและขนมเค้กเมืองตรัง เป็นต้น

จุดอ่อน (Weaknesses)

- W 1. ขาดการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการในการเตรียมรองรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติในอนาคต
- W 2. โครงสร้างพื้นฐานหลักและเส้นทางคมนาคม ยังไม่เพียงพอและยังไม่ได้มาตรฐานในระดับสากล
- W 3. ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวขาดการต่อยอดเพื่อเพิ่มมูลค่า
- W 4. ขาดแคลนบุคลากรด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะมีคุณภาพที่มีความเข้าใจในภาษาต่างประเทศ
- W 5. กิจกรรมการท่องเที่ยวใหม่ๆ ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวจังหวัดตรัง ยังมีจำนวนน้อย

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของการท่องเที่ยวจังหวัดตรัง (ต่อ)

สภาพแวดล้อมภายใน	จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
	S 6. เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของภาคใต้ฝั่งอันดามัน ทั้งทางบกและทางทะเล เช่น สวนพฤกษศาสตร์ภาคใต้ (ทุ่งค่าย) บ่อหินพาร์มสเตย์ ถ้าเลเขากอบ เป็นต้น	W 6. อุตุสทการกรมการท่องเที่ยวในจังหวัดตรังขาดการรวมกลุ่มเพื่อเพิ่มศักยภาพในการบริการด้านการท่องเที่ยว
	S 7. มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งทางบกและทางทะเล เช่น ดำน้ำดูปะการัง เขียวขมิ้นน้ำตก เดินป่า ศึกษาธรรมชาติ เรือยวี่วัฒนธรรม ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น เป็นต้น	W 7. งบประมาณไม่เพียงพอและไม่ต่อเนื่องส่งผลต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดให้มีความสวยงาม และได้มาตรฐานในระดับสากล
	S 8. มีวัฒนธรรมการกินอาหารที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ อาหารเข้าแบบฉบับชาวตรังต้องมีเป็นหลัก ได้แก่ กาแฟ หมูย่าง และต้มข้าวแบบฉบับชาวตรังที่มีให้เลือกมากกว่า 20 ชนิด	W 8. การประชาสัมพันธ์จังหวัดตรัง และการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดตรังยังมีน้อยและขาดการดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ
	S 9. ประชาชนจังหวัดตรังส่วนใหญ่เป็นเจ้าของบ้านที่ดี และมีอัธยาศัยไมตรีจิต	W 9. ขาดการอนุรักษ์และจัดการด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตให้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของการท่องเที่ยวจังหวัดตรัง (ต่อ)

สภาพแวดล้อมภายใน	จุดอ่อน (Weaknesses)
จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
S 6. เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของภาคใต้ฝั่งอันดามัน ทั้งทางบกและทางทะเล เช่น สวนพฤกษศาสตร์ภาคใต้ (ทุ่งค่าย) บ่อหินพาร์มสเตย์ ถ้าเลเขากอบ เป็นต้น	W 6. อุตุสภาพกรมการท่องเที่ยวในจังหวัดตรังขาดการรวมกลุ่มเพื่อเพิ่มศักยภาพในการบริการด้านการท่องเที่ยว
S 7. มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งทางบกและทางทะเล เช่น ดำน้ำดูปะการัง เกี่ยวขม่น้ำตก เดินป่า ศึกษาธรรมชาติ เรือยวี่วัฒนธรรม ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น เป็นต้น	W 7. งบประมาณไม่เพียงพอและไม่ต่อเนื่องส่งผลต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดให้มีความสวยงาม และได้มาตรฐานในระดับสากล
S 8. มีวัฒนธรรมบริการอาหารที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ อาหารเข้าแบบฉบับชาวตรังต้องมีเป็นหลัก ได้แก่ กาแฟ หมูย่าง และต้มข้าวแบบฉบับชาวตรังที่มีให้เลือกมากกว่า 20 ชนิด	W 8. การประชาสัมพันธ์จังหวัดตรัง และการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดตรังยังมีน้อยและขาดการดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ
S 9. ประชาชนจังหวัดตรังส่วนใหญ่เป็นเจ้าของบ้านที่ดี และมีอัธยาศัยไมตรีจิต	W 9. ขาดการอนุรักษ์และจัดการด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตให้เกิดความยั่งยืน

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของการท่องเที่ยวจังหวัดตรัง (ต่อ)

สภาพแวดล้อมภายนอก	
จุดแข็ง (Strengths)	อุปสรรค (Threats)
<p>○ 1. การเติบโตของกลุ่มประเทศ BRIC ส่งผลให้นักท่องเที่ยวจากประเทศเหล่านี้เพิ่มจำนวนมากขึ้น</p> <p>○ 2. รัฐบาลให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวซึ่งเป็นแหล่งสร้างรายได้ โดยมีนโยบายสนับสนุนและกระตุ้นการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง</p> <p>○ 3. จังหวัดตรังอยู่ในพื้นที่ความร่วมมือของกลุ่มพัฒนาเศรษฐกิจ IMT-GT ส่งผลต่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนักท่องเที่ยวใหม่</p> <p>○ 4. ความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี ทำให้เข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวได้ดียิ่งขึ้น</p>	<p>T 1. ภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจโลกและในประเทศ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจชะลอเดินทางท่องเที่ยว</p> <p>T 2. ความไม่สงบในเขตพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่งผลต่อภาพลักษณ์ด้านความปลอดภัย</p> <p>T 3. ภัยพิบัติ ภัยธรรมชาติ โรคระบาด และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลกส่งผลให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเลือกเดินทางท่องเที่ยว</p> <p>T 4. การแข่งขัน และแย่งชิงนักท่องเที่ยวได้เสีย และประเทศเพื่อนบ้าน</p>

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของการท่องเที่ยวจังหวัดตรัง (ต่อ)

โอกาส (Opportunities)	สภาพแวดล้อมภายนอก	อุปสรรค (Threats)
○ 5. การขยายตัวของสายการบินต้นทุนต่ำทำให้สะดวกและรวดเร็วในการเดินทาง	○ 5. การขยายตัวของสายการบินต้นทุนต่ำทำให้สะดวกและรวดเร็วในการเดินทาง	T 5. การเปิดเสรีอาเซียนทำให้เกิดการแข่งขันระหว่างบุคลากรในอาเซียนส่งผลต่อการได้มาซึ่งบุคลากรที่มีคุณภาพเข้ามาทำงานด้านบริการโดยเคลื่อนย้ายไปสถานประกอบการที่ให้ค่าตอบแทนและสวัสดิการที่ดีกว่า
○ 6. นักท่องเที่ยวที่นิยมเดินทางท่องเที่ยวระยะใกล้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น	○ 6. นักท่องเที่ยวที่นิยมเดินทางท่องเที่ยวระยะใกล้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น	T 6. การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวของรัฐบาลต่าง ๆ ทำให้ไทยมีศักยภาพในการแข่งขัน
○ 7. การจัดทำข้อตกลงระหว่างประเทศอาเซียนและพันธกรณีต่าง ๆ ทำให้ไทยมีศักยภาพในการแข่งขัน	○ 7. การจัดทำข้อตกลงระหว่างประเทศอาเซียนและพันธกรณีต่าง ๆ ทำให้ไทยมีศักยภาพในการแข่งขัน	T 7. ข้อจำกัดด้านกฎหมายในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในเขตอุทยานของจังหวัดตรัง
○ 8. กระแสการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่กำลังได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น	○ 8. กระแสการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่กำลังได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น	T 9. จังหวัดตรังมีโอกาสพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัยที่มีมาตรฐานระดับโลก
○ 9. จังหวัดตรังมีโอกาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัยที่มีมาตรฐานระดับโลก	○ 9. จังหวัดตรังมีโอกาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัยที่มีมาตรฐานระดับโลก	T 10. การตื่นตัวในการทำธุรกิจการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นของประชาชนจังหวัดตรังเพราะราคาจากผลผลิตยางพารา และปาล์มน้ำมันตกต่ำ
○ 10. การตื่นตัวในการทำธุรกิจการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นของประชาชนจังหวัดตรังเพราะราคาจากผลผลิตยางพารา และปาล์มน้ำมันตกต่ำ	○ 11. สถานศึกษามีการพัฒนาหลักสูตรการท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์จังหวัดตรัง	T 11. สถานศึกษามีการพัฒนาหลักสูตรการท่องเที่ยวที่เป็นอัตลักษณ์จังหวัดตรัง

ผลจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของการท่องเที่ยวจังหวัดตรัง และนำเทคนิคการสังเคราะห์ด้วยตาราง TOWS Matrix โดยใช้จุดแข็ง (S) เกาะกุ่มโอกาส (O) เพื่อกำหนดกลยุทธ์เชิงรุก เอาชนะจุดอ่อน (W) โดยอาศัยโอกาส (O) เพื่อกำหนดกลยุทธ์เชิงแก้ไข ใช้จุดแข็ง (S) หลีกเลี่ยงอุปสรรค (T) เพื่อกำหนดกลยุทธ์เชิงป้องกัน และลดจุดอ่อน (W) หลีกเลี่ยงอุปสรรค (T) เพื่อกำหนดกลยุทธ์เชิงรับ ซึ่งผลการสังเคราะห์ด้วยตาราง TOWS Matrix ในแต่ละประเด็นสามารถสรุปกลยุทธ์ที่ได้ดังแสดงในตารางที่ 2 มีดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการสังเคราะห์ด้วยตาราง TOWS Matrix

กลยุทธ์เชิงรุก (S, O)	กลยุทธ์เชิงแก้ไข (W, O)
1. กลยุทธ์การพัฒนาและปรับปรุงระบบโลจิสติกส์เพื่อรองรับการท่องเที่ยวสู่สากล	1. กลยุทธ์การพัฒนาและปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับการท่องเที่ยวสู่สากล
2. กลยุทธ์การสร้างโครงข่ายเส้นทางคมนาคมและระบบเชื่อมโยงการเดินทางท่องเที่ยวจังหวัดใกล้เคียงและกลุ่มประเทศอาเซียน	2. กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมในปัจจุบันและยกระดับแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในเชิงพื้นที่ที่มีศักยภาพเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
3. กลยุทธ์การส่งเสริมโอกาสและแรงจูงใจเพื่อพัฒนาการค้า การลงทุนด้านการท่องเที่ยว	3. กลยุทธ์การยกระดับคุณภาพและมาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยว
4. กลยุทธ์การพัฒนา ส่งเสริมและสนับสนุนการตลาดท่องเที่ยว	

ตารางที่ 2 ผลการสังเคราะห์ด้วยตาราง TOWS Matrix (ต่อ)

กลยุทธ์เชิงป้องกัน (S, T)	กลยุทธ์เชิงรับ (W, T)
1. กลยุทธ์การพัฒนามาตรฐานสินค้าและบริการการท่องเที่ยว	1. กลยุทธ์การฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน
2. กลยุทธ์การป้องกันและรักษาความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว	2. กลยุทธ์การพัฒนากิจกรรมนวัตกรรมและเพิ่มมูลค่าด้านการท่องเที่ยว
3. กลยุทธ์การสร้างและพัฒนากลไกในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	3. กลยุทธ์การสร้างและเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจและภาพลักษณ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
	4. กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรบุคคลรองรับการท่องเที่ยวสู่สากล
	5. กลยุทธ์การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเครือข่ายการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ผลจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของการท่องเที่ยวจังหวัดตรัง และเทคนิคการสังเคราะห์ด้วยตาราง TOWS Matrix เพื่อกำหนดกลยุทธ์ต่าง ๆ ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่จังหวัดตรัง โดยกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์ ได้ดังนี้ วิสัยทัศน์ คือ “ตรัง” เมืองการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนสู่สากล มีพันธกิจ 5 ประการ คือ 1. พัฒนาระบบคมนาคมและสิ่งอำนวยความสะดวกให้เป็นเมืองศูนย์กลางการท่องเที่ยวและบริการระดับสากล 2. พัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มุ่งเน้น การอนุรักษ์ฟื้นฟูการจัดการ ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และสิ่งแวดล้อม 3. พัฒนานวัตกรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว 4. ส่งเสริมภาพลักษณ์เมืองการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสู่สากล

และ 5. พัฒนาบุคลากรและสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวแบบบูรณาการทุกภาคส่วน โดยขับเคลื่อนด้วย 5 ยุทธศาสตร์ 15 กลยุทธ์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 : การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับการท่องเที่ยวสู่สากล ประกอบด้วย **กลยุทธ์ที่ 1.1** การพัฒนาและปรับปรุงระบบโลจิสติกส์เพื่อรองรับการท่องเที่ยวสู่สากล **กลยุทธ์ที่ 1.2** การพัฒนาและปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับการท่องเที่ยวสู่สากล และ**กลยุทธ์ที่ 1.3** การสร้างโครงข่ายเส้นทางคมนาคมและระบบเชื่อมโยงการเดินทางท่องเที่ยวจังหวัดใกล้เคียงและกลุ่มประเทศอาเซียน

ยุทธศาสตร์ที่ 2 : การฟื้นฟูและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย **กลยุทธ์ที่ 2.1** การพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน และยกระดับแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในเชิงพื้นที่ที่มีศักยภาพเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน **กลยุทธ์ที่ 2.2** การฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนและ**กลยุทธ์ที่ 2.3** การยกระดับคุณภาพและมาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 3 : การพัฒนาสินค้าและบริการเพื่อเพิ่มมูลค่าด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย **กลยุทธ์ที่ 3.1** การพัฒนามาตรฐานสินค้าและบริการการท่องเที่ยว **กลยุทธ์ที่ 3.2** การพัฒนากิจกรรม นวัตกรรมและเพิ่มมูลค่าด้านการท่องเที่ยว และ**กลยุทธ์ที่ 3.3** การส่งเสริมโอกาสและแรงจูงใจเพื่อพัฒนาการค้าการลงทุนด้านการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 4 : การสร้างความเชื่อมั่นและส่งเสริมการท่องเที่ยวสู่สากล ประกอบด้วย **กลยุทธ์ที่ 4.1** การป้องกันและรักษาความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว **กลยุทธ์ที่ 4.2** การพัฒนา ส่งเสริมและสนับสนุนการตลาดท่องเที่ยว และ**กลยุทธ์ที่ 4.3** การสร้างและเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจและภาพลักษณ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 5 : การพัฒนาบุคลากรและเสริมสร้างความเข้มแข็งของ
เครือข่ายการท่องเที่ยว ประกอบด้วย **กลยุทธ์ที่ 5.1** การพัฒนาทรัพยากรบุคคล
รองรับการท่องเที่ยวสู่สากล **กลยุทธ์ที่ 5.2** การสร้างและพัฒนากลไก
ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และ**กลยุทธ์ที่ 5.3** การส่งเสริมการมี
ส่วนร่วมของเครือข่ายการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ผลการประเมินยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวจังหวัดตั้ง
ด้วยการใช้แบบสอบถามเพื่อประเมินยุทธศาสตร์ในแต่ละประเด็นจากหน่วยงาน
ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และนักท่องเที่ยว โดยมีความคิดเห็นสอดคล้อง
และเหมาะสมกับยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวจังหวัดตั้ง อยู่ในระดับ
มากที่สุด ดังตารางแสดงผลการประเมินแผนยุทธศาสตร์พัฒนาศักยภาพการ
ท่องเที่ยวจังหวัดตั้ง ในตารางที่ 3 มีดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการประเมินยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวจังหวัดตรัง

วิสัยทัศน์	ภาครัฐ		ภาคเอกชน		ภาคประชาชน		นักท่องเที่ยว		รวม			
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.		ระดับ		
“ตรัง”เมืองการท่องเที่ยว	4.02	0.74	มาก	4.74	0.46	มาก	4.70	0.54	มาก	4.50	0.57	มาก
เชิงนิเวศแบบบูรณาการ					ที่สุด				ที่สุด			ที่สุด
อย่างยั่งยืนสู่สากล												
ประเด็นยุทธศาสตร์												
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. ยุทธศาสตร์การพัฒนา	3.77	0.76	มาก	4.46	0.70	มาก	4.32	0.63	มาก	4.33	0.75	มาก
โครงสร้างพื้นฐานและ												
สิ่งอำนวยความสะดวก					ที่สุด					ที่สุด		ที่สุด
เพื่อรองรับการท่องเที่ยว												
สากล												
2. ยุทธศาสตร์การฟื้นฟู	3.75	0.85	มาก	4.57	0.59	มาก	4.47	0.58	มาก	4.54	0.67	มาก
และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว												
แบบบูรณาการอย่างยั่งยืน												

ตารางที่ 3 ผลการประเมินยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวจังหวัดตรัง

ประเด็นยุทธศาสตร์	ภาครัฐ		ภาคเอกชน		ภาคประชาชน		นักท่องเที่ยว		รวม						
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.		ระดับ					
3. ยุทธศาสตร์การพัฒนาสินค้าและบริการเพื่อเพิ่มมูลค่าด้านการท่องเที่ยว	3.72	0.84	มาก	4.51	0.64	มากที่สุด	4.50	0.56	มากที่สุด	4.13	0.67	มาก	4.22	0.68	มากที่สุด
4. ยุทธศาสตร์การสร้างเชื่อมั่นและส่งเสริมการท่องเที่ยวสู่สากล	3.65	0.89	มาก	4.44	0.62	มากที่สุด	4.36	0.63	มากที่สุด	4.21	0.68	มาก	4.17	0.71	มาก
5. ยุทธศาสตร์การพัฒนาบุคลากรและเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายการท่องเที่ยว	3.66	0.93	มาก	4.43	0.71	มากที่สุด	4.33	0.62	มากที่สุด	4.29	0.67	มาก	4.18	0.73	มาก

จากตารางที่ 3 ผลการประเมินยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว จังหวัดตรัง พบว่า **ด้านวิสัยทัศน์** คือ “ตรัง” เมืองการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบ บูรณาการอย่างยั่งยืนสู่สากล มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.57) **ยุทธศาสตร์ที่ 1** : การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อ รองรับการท่องเที่ยวสู่สากล มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.71) **ยุทธศาสตร์ที่ 2** : การฟื้นฟูและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน มี ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.67) **ยุทธศาสตร์ที่ 3** : การพัฒนา สินค้าและบริการเพื่อเพิ่มมูลค่าด้านการท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.68) **ยุทธศาสตร์ที่ 4** : การสร้างความเชื่อมั่นและส่งเสริมการ ท่องเที่ยวสู่สากล มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.71) และ **ยุทธศาสตร์ที่ 5** : การพัฒนาบุคลากรและเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายการ ท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.73)

สรุปผลการศึกษาและอภิปรายผล

การศึกษา ยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวจังหวัดตรัง เป็น การกำหนดยุทธศาสตร์และกลยุทธ์การพัฒนาขีดความสามารถและศักยภาพการ ท่องเที่ยวจังหวัดตรัง โดยวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ด้วย เทคนิคการวิเคราะห์ SWOT ผลการศึกษาพบว่า จังหวัดตรัง เป็นเมืองที่มีเสน่ห์น่า ค้นหา เหมาะแก่การท่องเที่ยวแบบเนิบช้าและเรียบง่าย นักท่องเที่ยวได้รับคุณค่า จากประสบการณ์ท่องเที่ยวและรูปแบบการใช้ชีวิตที่แตกต่างจากความเป็นอยู่ รวมทั้งยังมีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่มีความสวยงามที่อาจดูเรียบง่าย แต่มี ความลึกซึ้งในบริบท ตลอดจนแง่มุมที่น่าค้นหาและเรียนรู้ สำหรับการท่องเที่ยวของ จังหวัดตรังมีจุดเด่นในด้านแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งทางบกและทางทะเลที่มีความ สมบูรณ์ มีขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ สามารถ สร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายและเป็นจุดขายทางการท่องเที่ยวได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของทัศนาวลัย ดันติเอกรัตน์ [19] โดยมีสินค้าของที่ระลึก

ประจำจังหวัดที่สร้างชื่อเสียงระดับประเทศ ประกอบกับประชาชนจังหวัดตรังส่วนใหญ่เป็นเจ้าของบ้านที่ดีและมีอัธยาศัยไมตรีจิตสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wipada Thaothampitak and Naree Weerakit [20] อีกทั้งมีระบบคมนาคมขนส่งที่ครอบคลุมทุกด้านทั้งทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ ซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในอนาคต ด้านจุดด้อยของการท่องเที่ยวจังหวัดตรังยังคงขาดการวางแผนเพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวแบบบูรณาการร่วมกันจากทุกภาคส่วน สอดคล้องกับงานวิจัยของภูมิชัย มั่งเรืองสกุล [21] นอกจากนี้โครงสร้างพื้นฐานหลักและเส้นทางคมนาคมไม่เพียงพอและไม่เป็นไปตามมาตรฐานสากล ยังขาดการเชื่อมโยงระบบขนส่งสาธารณะกับแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง สอดคล้องกับงานวิจัยของอรรถวิทย์ นุ่นตา [22] อีกทั้งทรัพยากรการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวขาดการต่อยอดเพื่อเพิ่มมูลค่ารวมไปถึงขาดแคลนบุคลากรด้านการท่องเที่ยวที่มีความรู้ความเข้าใจในภาษาต่างประเทศ และทักษะวิชาชีพเฉพาะ การประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดตรังยังมีน้อยตลอดจนดำเนินการไม่ต่อเนื่องและเป็นระบบสอดคล้องกับงานวิจัยของสัญญา รักษ์พันธ์ [23] ที่สำคัญงบประมาณไม่เพียงพอและต่อเนื่องส่งผลต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดให้มีความสวยงาม และได้มาตรฐานในระดับสากล สอดคล้องกับงานวิจัยของสุนทร วัฒนาพร [24] และจันทร์จิรา ศรีทวี [25] สำหรับด้านโอกาสที่ถือเป็นปัจจัยส่งเสริมสนับสนุนของการท่องเที่ยวจังหวัดตรังมาจากการได้เข้าเป็นกลุ่มจังหวัดในกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศ (IMT-GT) ประกอบกับการเติบโตทางเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศ BRIC ส่งผลให้นักท่องเที่ยวจากประเทศจีนเดินทางเข้ามาเที่ยวจังหวัดตรังเพิ่มมากขึ้น และความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี ทำให้เข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวได้ดียิ่งขึ้น การขยายตัวของสายการบินต้นทุนต่ำส่งผลให้เกิดความสะดวกและรวดเร็วในการเดินทางซึ่งนักท่องเที่ยวที่นิยมเดินทางท่องเที่ยวระยะใกล้มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น อีกทั้งกระแสการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่กำลังได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นทำให้จังหวัดตรังเป็นเป้าหมายที่สำคัญของนักท่องเที่ยวที่นิยมการท่องเที่ยวรูปแบบดังกล่าว ยิ่งไปกว่านั้นรัฐบาลให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวซึ่งเป็น

แหล่งสร้างรายได้ที่สำคัญของประเทศและเป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากให้กับชุมชนได้พึ่งพาตนเอง โดยมีนโยบายสนับสนุนและกระตุ้นการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูวนิดา คุณผลิน [26] อย่างไรก็ตาม มีอุปสรรคของการพัฒนาท่องเที่ยวของจังหวัดตรังที่เกิดจากภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจโลกและในประเทศ ตลอดจนปัญหาภัยพิบัติ ภัยธรรมชาติ โรคระบาด และการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลกส่งผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวการสร้างสถานการณ์ความไม่สงบในเขตพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ส่งผลต่อภาพลักษณ์ด้านการรักษาความปลอดภัย นอกจากนี้ สถานการณ์การแข่งขันแย่งชิงนักท่องเที่ยวของจังหวัดใกล้เคียงและประเทศเพื่อนบ้านที่สูงขึ้นอีกทั้งการเปิดเสรีอาเซียนส่งผลต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานที่มีทักษะไปยังสถานประกอบการที่ให้รายได้และสวัสดิการที่สูงกว่า ที่สำคัญมีข้อจำกัดด้านระเบียบข้อบังคับในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดตรังที่ควบคุมดูแลจากหน่วยงานภาครัฐ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุพจน์ สุวรรณลิขิต [9] ซึ่งกล่าวว่าอุปสรรคเหล่านี้เป็นปัจจัยที่ควบคุมไม่ได้ แต่สามารถหาหนทางป้องกันแก้ไขร่วมกันได้

ทั้งนี้ ยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวจังหวัดตรังจากการใช้เทคนิควิธีวิเคราะห์ SWOT และเทคนิคสังเคราะห์ด้วยตาราง TOWS Matrix เพื่อให้ได้ประเด็นยุทธศาสตร์ตลอดจนกลยุทธ์ในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวจังหวัดตรัง หลังจากนั้นประเมินยุทธศาสตร์ที่ได้จากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวทั้ง 4 ภาคส่วน ประกอบด้วย ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และนักท่องเที่ยว ผลจากการประเมินทำให้ได้ยุทธศาสตร์ที่มีความเป็นไปได้เป็นประโยชน์ และเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของการท่องเที่ยวจังหวัดตรังอยู่ในระดับมากที่สุด สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ ดังนั้น ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับการท่องเที่ยวสู่สากล มุ่งเน้นพัฒนาเส้นทางคมนาคมทั้งทางบก ทางน้ำและทางอากาศของจังหวัดตรังให้ได้มาตรฐาน พัฒนาการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวหลักและรอง มีการจัดทำป้ายสื่อความหมายและป้ายประชาสัมพันธ์ที่เป็นสากล ตลอดจนปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับรองรับคน

พิกการและผู้สูงอายุให้มีมาตรฐาน สอดคล้องกับที่ ธงชัย ภูวนาถวิจิตร [27] ระบุว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความสำคัญในด้านการพัฒนาเส้นทางการเดินทางและการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวได้อย่าง สะดวกรวดเร็ว ทั้งนี้ Fakhrieh Majed Qasim Darabseh [28] ชี้ให้เห็นว่าโครงสร้าง พื้นฐานและเส้นทางการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเป็นปัจจัยที่สำคัญมากสำหรับการ ดึงดูดนักท่องเที่ยวของประเทศจอร์แดน ยุทธศาสตร์ที่ 2 การฟื้นฟูและพัฒนาแหล่ง ท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน มุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพและยกระดับแหล่ง ท่องเที่ยวใหม่ที่มีศักยภาพ ฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวเสื่อมโทรม พัฒนา คุณภาพแหล่งท่องเที่ยวที่สะท้อนความเป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของ จังหวัดตรัง ตลอดจนยกระดับคุณภาพและมาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยว สอดคล้องกับที่เจษฎาพร ปราบณรงค์ [29] ระบุว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นหนึ่งในประเด็นยุทธศาสตร์การที่ควรให้ความสำคัญใน การดูแลรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งคณิงภรณ์ วงเวียน [30] เสริมว่า การจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการพัฒนาการ ท่องเที่ยวของเกาะเสม็ด จังหวัดระยองให้เกิดความยั่งยืน ยุทธศาสตร์ที่ 3 การ พัฒนาสินค้าและบริการเพื่อเพิ่มมูลค่าด้านการท่องเที่ยว มุ่งเน้นจัดตั้งสถาบันกลาง เพื่อพัฒนาและประเมินมาตรฐานสินค้าและบริการของจังหวัดตรัง ส่งเสริมการ สร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้า OTOP ผ่านทรัพยากรที่เป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น ส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ตลอดจนส่งเสริมการท่องเที่ยวตรง 12 เดือน สอดคล้องกับที่ ภูมิชัย มั่งเมืองสกุล [21] ชี้ให้เห็นว่า การร่วมกันพัฒนาสินค้า ทางการท่องเที่ยวถือเป็นแนวทางในการยกระดับสินค้าการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐาน และน่าสนใจ ซึ่ง อนุรัตน์ อินทร [31] เห็นว่า การกระตุ้นการท่องเที่ยวควรให้ ความสำคัญในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายและครอบคลุม ตลอดทั้งปี ทั้งนี้ ธงชัย ภูวนาถวิจิตร [27] เสริมว่า การพัฒนาองค์ประกอบด้านการ ท่องเที่ยวที่สมบูรณ์ต้องครอบคลุมตัวแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเปรียบเสมือนสินค้าที่สำคัญ

ทางการท่องเที่ยว ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างความเชื่อมั่นและส่งเสริมการท่องเที่ยว
สู่สากล มุ่งเน้นประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเพื่อสร้างภาพลักษณ์และความมั่นใจแก่นักท่องเที่ยวของจังหวัดตรัง เพิ่มการป้องกันดูแลรักษาความปลอดภัย พัฒนาระบบ
เฝ้าระวังสุขอนามัยที่มีมาตรฐาน ส่งเสริมการกระจายตลาดการท่องเที่ยวอย่าง
สมดุลในเชิงพื้นที่และเวลา พัฒนาตลาดท่องเที่ยวตรังออนไลน์ ตลอดจนประสาน
ความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวกับกลุ่มประเทศอาเซียน สอดคล้องกับที่ อนุรัตน์
อินทร [31] ระบุว่า การส่งเสริมพัฒนาการประชาสัมพันธ์และการตลาดท่องเที่ยว
กับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านจะช่วยให้เป็นที่รู้จักตลอดจนเป็นการเพิ่มช่องทางการ
ตลาดท่องเที่ยว สำหรับ จันท์ทิมา ปราบทุกซ์ [32] เห็นว่า ควรมีการกำหนด
ยุทธศาสตร์การส่งเสริมประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวและควรจัดทำโครงการทำสื่อ
การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเพื่อสื่อสารและสร้างภาพลักษณ์ที่ดี ทั้งนี้ ธวัชชัย
हनูวรรณ [33] ชี้ให้เห็นว่า การสื่อสารและประชาสัมพันธ์เป็นยุทธวิธีสำคัญในการ
สร้างความเข้าใจและสร้างความเชื่อมั่นให้กับการท่องเที่ยว และยุทธศาสตร์ที่ 5
การพัฒนาบุคลากรและเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายการท่องเที่ยว มุ่งเน้น
ประสานความร่วมมือเพื่อพัฒนาแรงงานวิชาชีพและบุคลากรด้านการท่องเที่ยวให้
เกิดความสอดคล้องกับการขยายตัวของธุรกิจท่องเที่ยวในอาเซียน พัฒนาความ
ร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวและการกระจายรายได้ พัฒนาคุณภาพบุคลากร
ด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดตรัง ส่งเสริมการพัฒนาและระบบฐานข้อมูลจัดเก็บ
องค์ความรู้ของชุมชน ตลอดจนพัฒนาขีดความสามารถในการบริหารจัดการ
การท่องเที่ยวของเครือข่ายทุกภาคส่วน สอดคล้องกับที่ อนุรัตน์ อินทร [31] ระบุว่า
การให้ความสำคัญในการพัฒนาบุคลากรการท่องเที่ยวตลอดจนพัฒนาความร่วมมือ
ภาครัฐและเอกชนเพื่อการทำงานร่วมกันส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่าง
บูรณาการทุกภาคส่วน ซึ่ง Beaumont and Dredge [34] ชี้ให้เห็นว่า ประสิทธิภาพที่
เพิ่มขึ้นของการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในควีนแลนด์ ประเทศออสเตรเลียเกิดจากการ
เป็นเครือข่ายที่สำคัญระหว่างรัฐบาล เอกชนและประชาชน ทั้งนี้ ทิพาพร พิมพิสุทธ์ [35]

เสริมว่า การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นใช้กลยุทธ์การจัดการประชุมสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวทำให้เกิดความชัดเจนด้านทัศนคติของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวที่โปร่งใสและมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาเรื่อง ยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวจังหวัดตรัง ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย ดังนี้

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัดตรังควรกำหนดนโยบายเรื่องการกำหนดสัดส่วนงบประมาณรายจ่ายเพื่อให้จังหวัดตรังมีสัดส่วนงบประมาณประจำปีขั้นต่ำสำหรับการนำไปใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนตามยุทธศาสตร์และโครงการในแต่ละปีอย่างชัดเจน เพื่อเป็นหลักประกันความสำเร็จของแผนยุทธศาสตร์

2. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวควรปรับแก้หรือผ่อนปรนระเบียบข้อบังคับในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในความดูแลของหน่วยงานราชการในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่มีผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมน้อย เพื่อให้เกิดการพัฒนาองค์ประกอบของการท่องเที่ยวที่สมบูรณ์ มีมาตรฐานและสามารถรองรับการท่องเที่ยวที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- [1] Kamali, M. H. (2011). *Tourism and the Halal Industry: A Global Shariah Perspective in the World Islamic Tourism Forum 2011*, unpagued. 12-13 July 2011 the Global Islamic Tourism Organisation (GITO) Malaysia and the International Institute of Advanced Islamic Studies (IAIS). Kuala Lumpur Malaysia: the International Institute of Advanced Islamic Studies (IAIS).

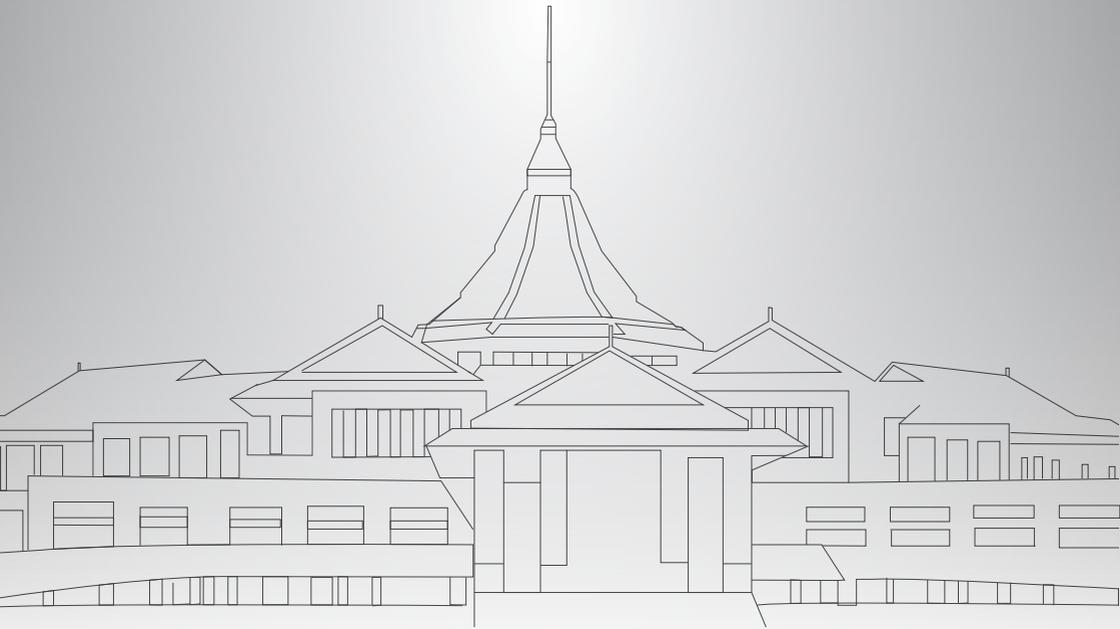
- [2] Kwanmeuang, J., Thanarat, V., Ramnoo, D., & Preedasuttijit, R. (2014). *Definition and Importance of the Tourism Industry*. Chonburi: Burapa University. Retrieved on November 30, 2016, from <https://tourismatbuu.wordpress.com>.
- [3] Homcheun, S. (2012). *World Tourism Situation Report 2030*. Bangkok: TT Review Magazine. Retrieved on February 27, 2016, from <http://www.tatreviewmagazine.com/mobile/index.php/menu-read-web-etatjournal/menu-2012/menu-2012-jan-mar/62-12555-conference-future-tourism>.
- [4] Regional News Team. (2017). "Tourism 2017" to Revive Thai economy. Bangkok: Thairath Newspaper. Retrieved on March 9, 2560, from <http://www.thairath.co.th/content/825285>.
- [5] Trang Office. (2013). *Development Plan for Trang Province 2014-2017*. Trang: n.p.
- [6] Tourism Authority of Thailand. (2015). *Tourism Authority of Thailand Info*. Bangkok: Tourism Authority of Thailand. Retrieved on February 27, 2016, from <http://www.tatnewsthai.org/detail.php?newsID=3759>.
- [7] Department of Tourism. (2015). *Domestic Tourist Arrivals in 2014 by Region*. Bangkok: Department of Tourism. Retrieved on February 27, 2016, from <http://www.tourism.go.th/home/details/11/221/24333>.
- [8] Varakulwit, S. (2008). *Orientation of Tourism Industry*. Bangkok: Sam Lada.
- [9] Ganhajan, T. (2015, June 19). "The carrying capacity of tourism potential in Trang", Banmuang. 15.

- [10] Bouchume, K. (2009). *Potential of Palian Sub-District, Trang Province for Tourist Attractions*. Independent Study. Khonkaen: Khonkaen University.
- [11] Trang Office. (2009), *Trang Development Plan 2010-2013*. Trang: n.p.
- [12] Kanyook, M., Khunweechuay, M., Naka, T., & Deeprom, N. (2009). *The Potential of the Marine Sustainable Tourism Products and the Sustainable Tourism Trend on Seacoast and Island, and Tourist Behavior in Three Marine Areas: Andaman Sea, Songkhla Lake, and the Gulf of Thailand*. Research report. Bangkok: The Thailand Research Fund.
- [13] Chuaybamrung, T. (2009). *Koh Chang... Marine Travel on Knowledge Base*. Research Report. Bangkok: The Thailand Research Fund.
- [14] Buhalis, D. (2000). Marketing the Competitive Destination of the Future. *Tourism Management*, 21(1), 50-51.
- [15] Chunhapandarak, C. (2001). *Business Policy and Strategic Management* (3rd Ed.). Bangkok: Documentation Center and Suan Dusit Rajabhat Institute.
- [16] Saengpikul, A. (2013). *Research Methods in Tourism and Hospitality*. Bangkok: Dhurakij Pundit University.
- [17] Miles, M.B., & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative Data Analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- [18] Humphrey, A. (1960). *SWOT*. Retrieved on March 16, 2016, from <http://adisonx.blogspot.com/2012/10/swot-analysis.html>.

- [19] Tittiekarat, T. (2010). *Satisfaction in the Control of Safety in Life and Property and the Loyalty of Tourists in Trang Province*. Independent study. Phitsanulok: Naresuan University.
- [20] Thaothampitak, W., & Weerakit, N. (2012). *Tourist motivation and satisfaction: The case study of Trang Province, Thailand*. Research Report. Phuket: Prince of Songkhla University.
- [21] Mangruengsakul, P. (2012). *The Strategies for Sustainable Tourism Development of Nakhonrachasima Province*. Doctoral Dissertation. Pathumthani: Valayaalongkorn Rajabhat University.
- [22] Noonta, A. (2011). *Guidelines for Tourism Development at Pakmeng Beach, Sikao District, Trang Province*. Independent Study. Khonkaen: Khonkaen University.
- [23] Rugkhaphan, S. (2010). *The Learning Sites for the Community Based Tourism Planning: A Case Study of the Network of Trang Basin Community Organization/NTBC, Trang Province*. Master Thesis. Songkhla: Thaksin University.
- [24] Wattanaporn, S. (2012). *Integrated Strategic Management of Tourism in the Samutsakhon Province*. Doctoral dissertation. Bangkok: Sripatum University.
- [25] Sritawee, J. (2010). *Roles of the Tourist Guide Participation on the Environment Preservation for Tourism in Changwat Trang and Satun*. Independent Study. Songkhla: Prince of Songkla University.

- [26] Kunpalin, P. (2007). *Development Administration in Bangkok Metropolitan Area: A Study of the Integrated Tourism Strategies*. Doctoral Dissertation. Bangkok: Ramkhamhaeng University.
- [27] Phuwanatwichai, T. (2010). *Integrated Strategic Planning of Tourism Development on The R3A Northern Economic Corridor (Chiang Rai-Kunming)*. Doctoral Dissertation. Chiang Rai: Mae Fah Luang University.
- [28] Majed, Q., & Darabseh, F. (2010). *A Strategy for the Development of a Tourism trail of the Decapolis site in Northern Jordan*. Doctoral Dissertation. United Kingdom: The University of Birmingham.
- [29] Bprapnarong, J. (2010). *Strategic Planning for Integrated and Sustainable Tourism Development in Songkhla*. Independent Study. Phitsanulok: Naresuan University.
- [30] Wongwien, K. (2012). *Strategic Development of Sustainable Ecotourism: A Case Study of Samed Island, Rayong Province*. Doctoral Dissertation. Bangkok: Phranakhon Rajabhat University.
- [31] Intorn, A. (2008). *Chiangrai Strategic Plan for Establishment of Tourism Linkage Center in the Upper Greater Mekong Sub-Region*. Doctoral Dissertation: Chiangrai Rajabhat University.
- [32] Prabtuk, C. (2009). *People Participation in Eco-Tourism Development Strategy, Tambon Bang Poe, Muang District, Suratthani Province*. Master Thesis. Suratthani: Suratthani Rajabhat University.

- [33] Noowan, T. (2007). *The Strategies for Mangrove Jungle Preservation: A Case Study of Ban Laem Ma Kham, Tambon Khao Mai Keaw, Amphur Sikao, Trang Province*. Master Thesis. Phuket: Phuket Rajabhat University.
- [34] Beaumont, N., & Dredge, D. (2010). Local Tourism Governance: A Comparison of Three Network Approaches. *Journal of Sustainable*, 18(1), 7-28.
- [35] Pimpisut, T. (2009). *Development Strategy of the Reservoir Area of Bhumibol Dam for Eco-Tourism Promotion*. Research Report. Bangkok: Ramkhamhaeng University.

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธ
ในจังหวัดสงขลา¹

Guidelines on Buddhist Tourism Development
in Songkhla Province¹

บุษกร ถาวรประสิทธิ์^{2*}

Bussagone Tavonprasith^{2*}

¹ งานวิจัยเรื่องนี้ได้รับเงินสนับสนุนจากงบประมาณแผ่นดิน ประจำปี 2559 มหาวิทยาลัยทักษิณ

² ผศ., คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000

¹ This research was supported by the budget of the year 2016, Thaksin University.

² Asst. Prof., Faculty of Economics and Business Administration, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: bussagone@gmail.com

(Received: January 25, 2018; Revised: July 6, 2018; Accepted: August 6, 2018)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธ 2) ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ต่อรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธ และ 3) ศึกษาความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสงขลา โดยเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่มาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสงขลา จำนวน 400 ตัวอย่าง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าไคร้สแควร์ และการวิเคราะห์การแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธในด้านเหตุผลของการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เพื่อการพักผ่อน/เที่ยวชมวัด จะมาท่องเที่ยวกับครอบครัว/ญาติ พาหนะที่ใช้มาแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุด คือ รถยนต์ส่วนตัว ซึ่งรู้จักแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธจากคนรู้จักแนะนำ (ญาติ/เพื่อน) โดยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ จำนวนสมาชิกในครอบครัว รายได้ต่อเดือน รายจ่ายต่อเดือน และภูมิฐานะ สำหรับระดับความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสิ่งดึงดูด ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับปานกลาง โดยปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ต่อความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธขององค์กรประกอบอยู่ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ สถานภาพสมรส อาชีพ จำนวนสมาชิกในครอบครัว รายได้ต่อเดือน และรายจ่ายต่อเดือน ขณะที่ในภาพรวม มีเพียง 2 ปัจจัย ได้แก่ อาชีพ และจำนวนสมาชิกในครอบครัว

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงพุทธ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดสงขลา

Abstract

This research aimed 1) to study the Buddhist tourism model, 2) to study personal factors related to Buddhist tourism model, and 3) to study the needs of Buddhist tourism development in Songkhla province.

There were 400 samples collected from tourists visiting Buddhist sites in Songkhla province. The statistics used for data analysis were Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation, Chi-square, and One-Way ANOVA. The study indicated that the reason of traveling was mainly for leisure and temple visit. Most of them came with family and relatives. They mostly used personal cars for travelling. The relatives or friends who persuaded the sites were main public relations channel. Factors related to the Buddhist tourism model at 0.05 significant level were age, education, marital status, occupation, number of family members, income and expenditure per month, and birth of places. The level of Buddhist tourism development needs in all three aspects: attractiveness, accommodation facility, and management of the Buddhist tourism sites were at moderate level. The personal factors related to the Buddhist tourism development needs were various aspects, such as marital status, occupation, number of family members, income and expenditure per month. As a whole, there are only two factors: the occupation and the number of family members, related to need of Buddhist tourism development.

Keywords: Buddhist Tourism, Development Sites, Songkhla Province

บทนำ

การท่องเที่ยวของประเทศไทยเป็นแหล่งที่มาของเงินตราต่างประเทศและแหล่งที่มาของการจ้างงานที่สำคัญในประเทศไทย ในแต่ละปีมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวจากทั่วโลกจำนวนมาก โดยในพ.ศ. 2560 นักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยจำนวน 35,381,210 คน มีรายได้จากการ

ท่องเที่ยวจำนวน 1,824,042.35 ล้านบาท ซึ่งมีจำนวนที่สูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับ พ.ศ. 2559 มีจำนวนนักท่องเที่ยว 32,529,588 คน เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 8.77 และรายได้เพียง 1,633,497.55 ล้านบาท เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 11.66 ขณะที่นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศก็มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน โดยมีการท่องเที่ยวเฉลี่ยปีละ 15-17 ล้านคน ส่งผลให้มีรายได้จากการท่องเที่ยวปีละกว่า 600 ล้านบาท [1] ทำให้การท่องเที่ยวได้เจริญเติบโตอย่างรวดเร็วขยายตัวไปทุกภูมิภาคของประเทศ ซึ่งนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่เดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทยนั้นมีการท่องเที่ยวหลายประเภททั้ง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เชิงสุขภาพ เชิงันทนาการ และหนึ่งในประเภทของการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญ คือ การท่องเที่ยวเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมประเพณีของชาวพุทธหรือการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ซึ่งถือว่าเป็นศาสนาประจำชาติของไทย โดยเป็นการเดินทางท่องเที่ยวไปยังศาสนสถานที่สำคัญ ได้แก่ วัดวาอารามต่าง ๆ เพื่อการศึกษาในหลักคำสอนทางพุทธศาสนา การชื่นชมความงามทางศิลปวัฒนธรรม เพื่อตอบสนองความเชื่อส่วนบุคคล และเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น

จังหวัดสงขลาตั้งอยู่ฝั่งตะวันออกของภาคใต้ตอนล่าง โดยมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง คือ ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดพัทลุง ทิศตะวันออกติดต่อกับอ่าวไทย ทิศใต้ติดต่อกับจังหวัดยะลา ปัตตานี รัฐเคดาห์ และรัฐเปอร์ลิสของประเทศมาเลเซีย ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดพัทลุงและสตูล เนื่องจากพื้นที่กว้างขวางและประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ก็มีจำนวนมาก ส่งผลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี โบราณสถานและโบราณวัตถุ ทำให้ในพื้นที่ดังกล่าวมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธที่มีความสวยงาม มีความหลากหลาย และมีประวัติศาสตร์ยาวนาน เป็นที่ดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวให้มีเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวเชิงพุทธในพื้นที่ยังไม่ได้รับความนิยมนักเท่าที่ควร อาจเนื่องมาจากหลายสาเหตุ ได้แก่ รูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงพุทธของนักท่องเที่ยวยังไม่สอดคล้องกับศาสนสถานในพื้นที่ โครงสร้างพื้นฐานที่อำนวยความสะดวก

ความสะดวกในการท่องเที่ยวที่เหมาะสม อาทิเช่น ระบบการขนส่ง สถานที่พักแรม ร้านค้า เป็นต้น ยังไม่มีความเหมาะสมทำให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ยาก นอกจากนี้การประชาสัมพันธ์และการเผยแพร่ข้อมูลประวัติศาสตร์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และประเพณีกิจกรรมต่าง ๆ ของศาสนสถานในพื้นที่ยังมีขอบเขตที่จำกัด ทำให้ประชาชนในพื้นที่อื่นอาจไม่ทราบจึงทำให้มีการท่องเที่ยวในจังหวัดสงขลาไม่มากเท่าที่ควร ดังนั้น เพื่อเพิ่มมูลค่าของแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศาสนา และเพิ่มรายได้ให้กับประชาชนและชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียง การศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธของนักท่องเที่ยว และความต้องการพัฒนาของนักท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสงขลา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและยั่งยืนต่อไป

จากสภาพและเหตุผลดังกล่าวมาแล้ว จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสงขลา ในประเด็นเกี่ยวกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธของนักท่องเที่ยว และความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธของนักท่องเที่ยว เพื่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานราชการในจังหวัดที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น สำหรับเป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบายและการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงพุทธให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ต่อรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสงขลา
3. เพื่อศึกษาความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสงขลา

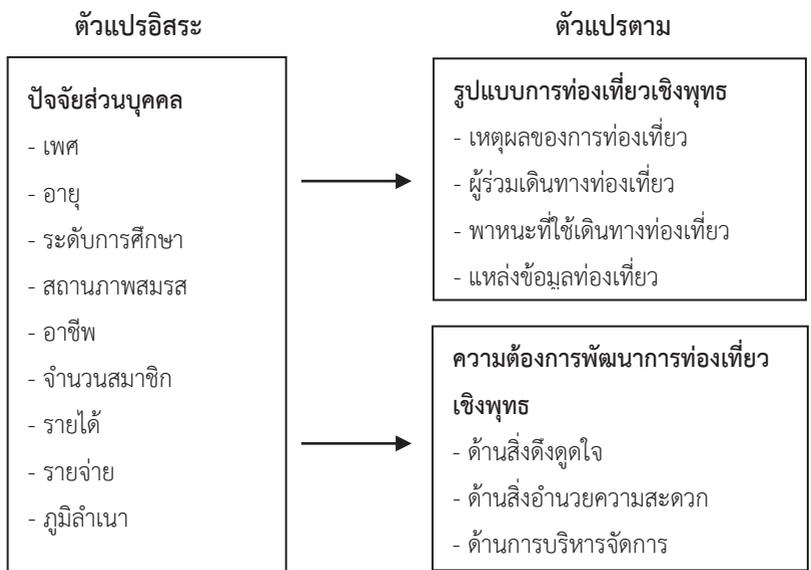
ระเบียบวิธีการศึกษา

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เกี่ยวกับด้านรูปแบบหรือพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ทั้งนี้ กฤษณะ เตชาสุรภัคชชน [2] พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาเที่ยววัดโพธิ์เป็นครั้งแรก โดยรับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยวจากแหล่งอื่น ๆ ได้แก่ หนังสือแนะนำการท่องเที่ยว Lonely Planet, Guide Book และแหล่งข้อมูลการท่องเที่ยว เป็นต้น มีวัตถุประสงค์ คือ สนใจศิลปะและประวัติศาสตร์ตะวันออก และส่วนใหญ่จะเดินทางมากับเพื่อน ส่วนเจริญศรีจวนแสง [3] พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่รับรู้ข้อมูลจากการบอกของญาติ/เพื่อนแนะนำ วัดที่นิยมมาท่องเที่ยวมากที่สุด คือ วัดพนัญเชิงวรวิหาร วิธีการเดินทางมาท่องเที่ยวโดยใช้พาหนะส่วนตัว มีวัตถุประสงค์เพื่อไหว้พระขอพร เหตุที่เลือกมาเพราะอยุธยามีวัดมากมาย ส่วนใหญ่จะเดินทางมากับญาติพี่น้องในขณะที่ รุ่งกาญจน์แสงกาญจน์ [4] พบว่า นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยววัดเนื่องจากต้องการมาสักการะรูปหล่อ สมเด็จพระพุทธาจารย์โตและเดินทางมาเพื่อไหว้พระ ส่วนใหญ่เดินทางมาโดยรถยนต์ส่วนตัว และทราบข้อมูลการท่องเที่ยวจากญาติ/เพื่อนแนะนำ และอรพินบุญแย้ม [5] พบว่า นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมีความสนใจและประทับใจในประวัติศาสตร์ความรู้ทางประวัติศาสตร์โบราณคดี และความสวยงามทางสถาปัตยกรรมศิลปกรรม โดยส่วนใหญ่เป็นการเดินทางครั้งแรก รู้จักวัดโดยการแนะนำของเพื่อน สิ่งดึงดูดใจที่สำคัญที่สุด คือ วัดเป็นโบราณสถาน

สำหรับความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธ กระบวนการท่องเที่ยวและการกีฬา [6] ชฎิล มาตรา [7] ได้แบ่งมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ 1) ศักยภาพในการดึงดูดด้านการท่องเที่ยว คือ การที่แหล่งท่องเที่ยวมีจุดดึงดูดความสนใจหรือมีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมซึ่งสามารถสร้างความประทับใจและความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว เช่น มีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์ของวิถีชีวิตและภูมิปัญญา มีความงดงามทางศิลปวัฒนธรรม และจากการที่วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมของมนุษย์ที่สั่งสมมาตั้งแต่อดีตและมี

ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะในแต่ละท้องถิ่น 2) ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว คือ การรองรับด้านการท่องเที่ยวเป็นส่วนช่วยเสริมแหล่งวัฒนธรรมนั้น ๆ ให้มีความสำคัญ มีความเหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งพิจารณาจากสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน และการพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอก และ 3) องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการ คือ ความสามารถในการควบคุม ดูแล การดำเนินงาน การจัดการแหล่งท่องเที่ยว พิจารณาจาก การจัดการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความยั่งยืน การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก และการจัดการด้านเศรษฐกิจและสังคม

ดังนั้น ในงานวิจัยจึงกำหนดให้รูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงพุทธมี 4 รูปแบบที่สำคัญ ได้แก่ เหตุผลของการท่องเที่ยว ผู้ร่วมเดินทางท่องเที่ยว พาหนะที่ใช้เดินทางท่องเที่ยว และแหล่งข้อมูลท่องเที่ยว และความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธ มี 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านการบริหารจัดการ แสดงได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

การศึกษาวิจัยมีวิธีการศึกษา ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรของการวิจัยครั้งนี้ คือ นักท่องเที่ยวเชิงพุทธที่มาท่องเที่ยวในจังหวัดสงขลาซึ่งไม่ทราบจำนวนแน่นอน กลุ่มตัวอย่างสามารถคำนวณจากสูตร Yamane ณ ความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 ตัวอย่าง เก็บจากสถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธ 8 แห่ง ๆ ละ 50 ตัวอย่าง ได้แก่ วัดในวัง อำเภอนาทวี วัดพะโคะ อำเภอสทิงพระ วัดชัยมงคล วัดมัทธนิมาวาส (วัดกลาง) วัดแหลมพ้อ อำเภอเมือง วัดโคกสมานคุณ วัดหงส์ประดิษฐาราม และ วัดมหัตตมังคลาราม (วัดหาดใหญ่ใน) อำเภอหาดใหญ่

2. การเก็บและรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็น แบบสอบถาม นักท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสงขลา จะแบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 เป็นคำถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธของผู้ตอบแบบสอบถาม และส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับการประเมินค่า (Rating Scale) ความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสงขลาของนักท่องเที่ยว โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักท่องเที่ยวเชิงพุทธทั้ง 8 พื้นที่ รวมจำนวน 400 ชุด

3. การวิเคราะห์ข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าไคสแควร์ การประเมินของอาร์ ลีเคิร์ท (R.Likert) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) โดยเป็นการทดสอบ t-test และ F-test

ผลการศึกษา

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

เมื่อพิจารณาจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 ตัวอย่าง ซึ่งสอบถามจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสงขลา พบว่า นักท่องเที่ยวเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดยเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 61.75 และเพศชาย คิดเป็นร้อยละ

38.25 ส่วนใหญ่มีอายุช่วง 21-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.00 รองลงมา คือ อายุช่วง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 18.00 มีระดับการศึกษาปริญญาตรีเป็นส่วนมาก คิดเป็นร้อยละ 40.50 รองลงมา คือ ระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 22.5 สัดส่วนของนักท่องเที่ยวมีสถานภาพโสดและสมรสใกล้เคียงกัน โดยสถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 48.75 และสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 45.50 ส่วนใหญ่มีอาชีพนักเรียน/นักศึกษา คิดเป็นร้อยละ 27.50 รองลงมา คือ ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 20.00 โดยมีสมาชิกในครอบครัว 3-4 คน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 55.50 รองลงมา คือ 5-6 คน คิดเป็นร้อยละ 30.50 ในด้านเศรษฐกิจของนักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ในช่วง 5,001-10,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 27.00 รองลงมา คือ 5,000 บาท/เดือนหรือต่ำกว่า คิดเป็นร้อยละ 22.00 โดยมีรายจ่ายอยู่ในช่วง 5,001-10,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 37.00 รองลงมา คือ 5,000 บาท/เดือนหรือต่ำกว่า คิดเป็นร้อยละ 29.25 นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดสงขลา คิดเป็นร้อยละ 71.50 รองลงมา คือ อยู่ในภาคใต้จังหวัดอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 27.50

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธพบว่า ด้านเหตุผลของการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ เพื่อการพักผ่อน/เที่ยวชมวัด คิดเป็นร้อยละ 43.75 รองลงมา คือ เพื่อนมัศการ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ของแหล่งท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 31.00 โดยส่วนใหญ่จะมาท่องเที่ยว กับครอบครัว/ญาติ คิดเป็นร้อยละ 58.00 รองลงมา คือ มากับเพื่อน คิดเป็นร้อยละ 24.50 พาหนะที่ใช้มาแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุด คือ รถยนต์ส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 66.00 รองลงมา คือ รถมอเตอร์ไซด์ คิดเป็นร้อยละ 23.00 ซึ่งรู้จักแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธจากคนรู้จักแนะนำ (ญาติ/เพื่อน) คิดเป็นร้อยละ 69.25 รองลงมา คือ จากอินเทอร์เน็ต คิดเป็นร้อยละ 12.00

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธ จากตารางที่ 1 พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ในจังหวัดสงขลา ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 สำหรับด้านเหตุผลของการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส รายได้ต่อเดือน รายจ่ายต่อเดือน และภูมิลำเนา ด้านผู้ร่วมเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ จำนวนสมาชิกในครอบครัว รายได้ต่อเดือน รายจ่ายต่อเดือน และภูมิลำเนา ด้านพาหนะเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธ ได้แก่ ระดับการศึกษา อาชีพ จำนวนสมาชิกในครอบครัว รายได้ต่อเดือน รายจ่ายต่อเดือน และภูมิลำเนา และด้านแหล่งข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ได้แก่ อาชีพ รายได้ต่อเดือน และรายจ่ายต่อเดือน

ตารางที่ 1 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อลักษณะการใช้บริการขนส่ง

ปัจจัย	รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธ			
	เหตุผลของการท่องเที่ยว	ผู้ร่วมเดินทางท่องเที่ยว	พาหนะเดินทางท่องเที่ยว	แหล่งข้อมูลการท่องเที่ยว
เพศ	.540	.494	.704	.337
อายุ	.007**	.000**	.198	.092
ระดับการศึกษา	.012**	.014**	.016**	.204
สถานภาพสมรส	.003**	.000**	.114	.259
อาชีพ	.263	.000**	.001**	.001**
จำนวนสมาชิก	.429	.033**	.015**	.789
รายได้	.016**	.002**	.000**	.004**
รายจ่าย	.028**	.000**	.001**	.020**
ภูมิลำเนา	.005**	.013**	.004**	.242

หมายเหตุ: ** ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

ผลการศึกษาคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสงขลา จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.66 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีระดับความต้องการพัฒนาในด้านต่าง ๆ สามารถเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการบริหารจัดการ และด้านสิ่งดึงดูดใจ ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 2.71 2.66 และ 2.62 ตามลำดับ

ระดับความต้องการพัฒนาด้านสิ่งดึงดูดใจ นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นโดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางทุกองค์ประกอบ โดยค่าเฉลี่ยสูงสุดในเรื่อง ทิวทัศน์และทัศนียภาพมีความสวยงาม รมรื่น รองลงมา คือ กิจกรรมทางพุทธศาสนาที่หลากหลายและมีความเหมาะสม

ระดับความต้องการพัฒนาด้านสิ่งอำนวยความสะดวก นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นโดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางทุกองค์ประกอบ โดยค่าเฉลี่ยสูงสุดในเรื่อง จำนวนห้องน้ำที่สะอาด ได้มาตรฐาน เพียงพอแก่นักท่องเที่ยว รองลงมา คือ ร้านอาหาร/เครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก มีเพียงพอแก่นักท่องเที่ยว

ระดับความต้องการพัฒนาด้านการบริหารจัดการ นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นโดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางทุกองค์ประกอบ โดยค่าเฉลี่ยสูงสุดในเรื่อง สื่อประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอและเหมาะสม รองลงมา คือ จำนวนเจ้าหน้าที่/บุคลากร ให้ข้อมูลและมีความรู้เพียงพอ

ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ต่อความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ต่อความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ได้แก่

สถานภาพสมรส สำหรับด้านสิ่งดึงดูดใจ ในองค์ประกอบเรื่อง กิจกรรมทางพุทธศาสนาที่หลากหลายและมีความเหมาะสม และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ในองค์ประกอบเรื่อง พื้นที่โดยรอบมีเพียงพอ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้

อาชีพ สำหรับด้านสิ่งดึงดูดใจ ในองค์ประกอบเรื่อง แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ
ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ ด้านการบริหารจัดการ ในองค์ประกอบเรื่อง การดูแลรักษา
สภาพทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยวเป็นอย่างดี และในด้านภาพรวมของความต้องการพัฒนา

สมาชิกในครอบครัว สำหรับด้านสิ่งดึงดูดใจ ในองค์ประกอบเรื่อง
สถาปัตยกรรมทางวัฒนธรรมของภาคใต้ที่มีความสมบูรณ์/สวยงามและกิจกรรมทาง
พุทธศาสนาที่หลากหลายและมีความเหมาะสม ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ใน
องค์ประกอบเรื่อง จำนวนห้องน้ำที่สะอาด ได้มาตรฐาน เพียงพอแก่นักท่องเที่ยว
ร้านอาหาร/เครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก เพียงพอแก่นักท่องเที่ยว ระบบไฟฟ้า
ประปา โทรศัพท์ ได้มาตรฐานเพียงพอแก่นักท่องเที่ยว และการเดินทางมาท่องเที่ยว
มีความสะดวกสบายปลอดภัย ด้านการบริหารจัดการ ในองค์ประกอบเรื่อง การดูแล
รักษาสภาพทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยวเป็นอย่างดี ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเพื่อให้
บริการมีเพียงพอและเหมาะสม จำนวนเจ้าหน้าที่/บุคลากร ให้ข้อมูลและมีความรู้
อย่างเพียงพอและสื่อประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวอย่าง
เพียงพอและเหมาะสม และในด้านภาพรวมของความต้องการพัฒนา

รายได้ต่อเดือน สำหรับด้านสิ่งดึงดูดใจ ในองค์ประกอบเรื่อง กิจกรรมทาง
พุทธศาสนาที่หลากหลายและมีความเหมาะสม และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ใน
องค์ประกอบเรื่อง พื้นที่โดยรอบมีเพียงพอ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ จำนวน
ห้องน้ำที่สะอาด ได้มาตรฐาน เพียงพอแก่นักท่องเที่ยว ร้านอาหาร/เครื่องดื่ม ร้านขาย
ของที่ระลึก เพียงพอแก่นักท่องเที่ยว และระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ ได้มาตรฐาน
เพียงพอแก่นักท่องเที่ยว

รายจ่ายต่อเดือน สำหรับด้านสิ่งดึงดูดใจ ในองค์ประกอบเรื่อง กิจกรรม
ทางพุทธศาสนาที่หลากหลายและมีความเหมาะสม

ตารางที่ 2 ค่า p-Value ของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสงขลา

ด้านสิ่งดึงดูดใจ	ค่า p-Value								
	เพศ	อายุ	การศึกษา	สถานภาพ	อาชีพ	สมาชิก	รายได้	รายจ่าย	ภูมิฐานะ
(ค่าเฉลี่ย = 2.62 ระดับปานกลาง)									
1. แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธที่มีความสำคัญและมีชื่อเสียง	.084	.268	.350	.992	.150	.170	.447	.827	.078
2. ทิวทัศน์และทัศนียภาพที่สวยงามร่มรื่น	.190	.484	.799	.548	.195	.138	.651	.263	.237
3. สถาปัตยกรรมทางวัฒนธรรมของภาคใต้ที่มีความสมบูรณ์สวยงาม	.446	.316	.693	.944	.584	.022**	.898	.880	.274
4. แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธที่มีความเป็นเอกลักษณ์	.387	.068	.696	.099	.038**	.172	.139	.194	.744
5. กิจกรรมทางพุทธศาสนาที่หลากหลายและมีความเหมาะสม	.113	.190	.395	.022**	.055	.044**	.018**	.023**	.762

ตารางที่ 2 ค่า p-Value ของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสงขลา (ต่อ)

ความต้องการพัฒนา	ค่า p-Value								
	เพศ	อายุ	การศึกษา	สถานภาพ	อาชีพ	สมาชิก	รายได้	รายจ่าย	ภูมิลำเนา
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (ค่าเฉลี่ย = 2.71									
ระดับปานกลาง)									
6. พื้นที่โดยรอบมีเพียงพอสมากรรองรับนักท่องเที่ยวได้	.110	.157	.214	.032**	.060	.144	.013**	.085	.484
7. จำนวนนักท่องเที่ยวที่สะอาด ได้มาตรฐาน เพียงพอ แก่นักท่องเที่ยว	.251	.219	.400	.183	.060	.013**	.045**	.139	.353
8. ร้านอาหาร/เครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก เพียงพอแก่นักท่องเที่ยว	.368	.094	.358	.112	.391	.039**	.045**	.182	.064
9. ระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ ได้มาตรฐาน เพียงพอแก่นักท่องเที่ยว	.764	.109	.960	.130	.128	.013**	.010**	.113	.635
10. การเดินทางมาท่องเที่ยวมีความสะดวกสบายปลอดภัย	.290	.123	.935	.125	.086	.041**	.262	.474	.091

ตารางที่ 2 ค่า p-Value ของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสงขลา (ต่อ)

		ค่า p-Value								
ความต้องการพัฒนา		เพศ	อายุ	การศึกษา	สถานภาพ	อาชีพ	สมาชิก	รายได้	รายจ่าย	ภูมิลำเนา
ด้านการบริหารจัดการ (ค่าเฉลี่ย = 2.66 ระดับปานกลาง)										
11. การดูแลรักษาสภาพทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยวเป็นอย่างดี	.763	.063	.939	.193	.037**	.013**	.142	.310		
12. การออกแบบสิ่งก่อสร้างและสาธารณูปโภคมีความเหมาะสมกลมกลืนกับพื้นที่	.414	.383	.465	.549	.051	.061	.455	.108		
13. ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเพื่อให้บริการมีเพียงพอและเหมาะสม	.262	.584	.884	.784	.215	.006**	.457	.351		
14. จำนวนเจ้าหน้าที่บุคลากร ให้ข้อมูลและมีความรู้อย่างเพียงพอ	.640	.230	.726	.291	.054	.013**	.277	.309		
15. สื่อประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอและเหมาะสม	.613	.592	.928	.990	.064	.032**	.405	.321		
รวม (ค่าเฉลี่ย = 2.66 ระดับปานกลาง)	.249	.149	.700	.223	.043**	.010**	.180	.195		

หมายเหตุ: ** ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

สรุปผลการศึกษา

เมื่อพิจารณาจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 ตัวอย่าง ซึ่งสอบถามจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสงขลาพบว่า นักท่องเที่ยวเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ส่วนใหญ่มีอายุช่วง 21-30 ปี รองลงมา คือ อายุช่วง 41-50 ปี มีระดับการศึกษาปริญญาตรีเป็นส่วนมาก รองลงมา คือ ระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า สัดส่วนของนักท่องเที่ยวมีสถานภาพโสดและสมรสใกล้เคียงกัน ส่วนใหญ่มีอาชีพนักเรียน/นักศึกษา รองลงมา คือ คำขาย/ธุรกิจส่วนตัว มีสมาชิกในครอบครัว 3-4 คนมากที่สุด รองลงมา คือ 5-6 คน ในด้านเศรษฐกิจของนักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ในช่วง 5,001-10,000 บาท/เดือน รองลงมา คือ 5,000 บาท/เดือนหรือต่ำกว่า โดยมีรายจ่ายอยู่ในช่วง 5,001-10,000 บาท/เดือน รองลงมา คือ 5,000 บาท/เดือนหรือต่ำกว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดสงขลา รองลงมา คือ อยู่ในภาคใต้จังหวัดอื่น ๆ

สำหรับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธในด้าน เหตุผลของการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เพื่อการพักผ่อน/เที่ยวชมวัด รองลงมา คือ เพื่อนมีสภาก่อตั้งศักดิ์สิทธิ์ของแหล่งท่องเที่ยว โดยส่วนใหญ่จะมาท่องเที่ยวกับครอบครัว/ญาติ รองลงมา คือ มากับเพื่อน พาหนะที่ใช้มาแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุด คือ รถยนต์ส่วนตัว รองลงมา คือ รถมอเตอร์ไซด์ ซึ่งรู้จักแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธจากคนรู้จักแนะนำ (ญาติ/เพื่อน) รองลงมา คือ จากอินเทอร์เน็ต

สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ต่อรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสงขลา ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 สำหรับด้านเหตุผลของการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส รายได้ต่อเดือน รายจ่ายต่อเดือน และภูมิลำเนา ด้านผู้ร่วมเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ จำนวนสมาชิกในครอบครัว รายได้ต่อเดือน รายจ่ายต่อเดือน

และภูมิลำเนา ด้านพาหนะเดินทางท่องเที่ยวเชิงพุทธ ได้แก่ ระดับการศึกษา อาชีพ จำนวนสมาชิกในครอบครัว รายได้ต่อเดือน รายจ่ายต่อเดือน และภูมิลำเนา และ ด้านแหล่งข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ได้แก่ อาชีพ รายได้ต่อเดือนและรายจ่ายต่อเดือน

ส่วนความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธ พบว่า ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.66 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีระดับความต้องการพัฒนาในด้านต่าง ๆ สามารถเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการบริหารจัดการ และด้านสิ่งดึงดูดใจ ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 2.71 2.66 และ 2.62 ตามลำดับ โดยปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ต่อความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ได้แก่

สถานภาพสมรส สำหรับด้านสิ่งดึงดูดใจ ในองค์ประกอบเรื่อง กิจกรรมทางพุทธศาสนาที่หลากหลายและมีความเหมาะสม และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ในองค์ประกอบเรื่อง พื้นที่โดยรอบมีเพียงพอ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้

อาชีพ สำหรับด้านสิ่งดึงดูดใจ ในองค์ประกอบเรื่อง แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ ด้านการบริหารจัดการ ในองค์ประกอบเรื่อง การดูแลรักษา สภาพทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยวเป็นอย่างดี และในด้านภาพรวมของความต้องการพัฒนา

สมาชิกในครอบครัว สำหรับด้านสิ่งดึงดูดใจ ในองค์ประกอบเรื่อง สถาปัตยกรรมทางวัฒนธรรมของภาคใต้ที่มีความสมบูรณ์/สวยงามและกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่หลากหลายและมีความเหมาะสม ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ในองค์ประกอบเรื่อง จำนวนห้องน้ำที่สะอาด ได้มาตรฐาน เพียงพอแก่นักท่องเที่ยว ร้านอาหาร/เครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก เพียงพอแก่นักท่องเที่ยว ระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ ได้มาตรฐานเพียงพอแก่นักท่องเที่ยว และการเดินทางมาท่องเที่ยวมีความสะดวกสบายปลอดภัย ยานพาหนะมีสภาพพร้อมใช้งาน ด้านการบริหารจัดการ ในองค์ประกอบเรื่อง การดูแลรักษาสภาพทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยว เป็นอย่างดี ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเพื่อให้บริการมีเพียงพอและเหมาะสม จำนวนเจ้าหน้าที่/บุคลากร ให้ข้อมูลและมีความรู้อย่างเพียงพอ และสื่อประชาสัมพันธ์ที่

หลากหลายให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอและเหมาะสม ยานพาหนะมีความสะอาดเรียบร้อย และในด้านภาพรวมของความต้องการพัฒนา

รายได้ต่อเดือน สำหรับด้านสิ่งดึงดูดใจ ในองค์ประกอบเรื่อง กิจกรรมทางพุทธศาสนาที่หลากหลายและมีความเหมาะสม และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ในองค์ประกอบเรื่อง พื้นที่โดยรอบมีเพียงพอ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ จำนวนห้องน้ำที่สะอาด ได้มาตรฐาน เพียงพอแก่นักท่องเที่ยว ร้านอาหาร/เครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก เพียงพอแก่นักท่องเที่ยว และระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ ได้มาตรฐานเพียงพอแก่นักท่องเที่ยว

รายจ่ายต่อเดือน สำหรับ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ในองค์ประกอบเรื่อง กิจกรรมทางพุทธศาสนาที่หลากหลายและมีความเหมาะสม

อภิปรายผลการศึกษา

ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับเหตุผลของการท่องเที่ยว ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส รายได้ต่อเดือน รายจ่ายต่อเดือน และภูมิภานา เนื่องจาก เหตุผลหรือวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงพุทธของแต่ละช่วงวัย ระดับการศึกษา สภาพเศรษฐกิจของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกัน นั่นคือ ช่วงวัยรุ่นซึ่งอยู่ในวัยเรียน ความรับผิดชอบยังไม่มากนัก ส่วนใหญ่จะมาท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อน/เที่ยวชมวัด ขณะที่ผู้ที่มีอายุมากขึ้น มีครอบครัว มีภาระรับผิดชอบมากขึ้น ส่วนใหญ่จะมาเพื่อพักผ่อน/เที่ยวชมวัด และเพื่อนมัศการสังคตศีลธิที่ เป็นที่สัการบูชา ตามความเชื่อของตนด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ เจริญศรี จวนแสง [3] และ รุ่งกาญจน์ แสงกาญจน์ [4]

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผู้ร่วมเดินทางท่องเที่ยว ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ จำนวนสมาชิกในครอบครัว รายได้ต่อเดือน รายจ่ายต่อเดือน และภูมิภานา เนื่องจากนักท่องเที่ยวเชิงพุทธจะมีผู้ร่วมเดินทางท่องเที่ยวแตกต่างกันไปในแต่ละช่วงชีวิตและภาระหน้าที่ โดยจะเห็นว่าหากนักท่องเที่ยวเชิงพุทธที่เป็นวัยรุ่นกำลังศึกษาอยู่ ส่วนใหญ่จะเดินทางท่องเที่ยวกับเพื่อน

ขณะที่นักท่องเที่ยวเชิงพุทธที่เป็นวัยทำงาน มีครอบครัว และมีภาระรับผิดชอบต่อครอบครัว ส่วนใหญ่จะเน้นการทำกิจกรรมต่าง ๆ กับครอบครัวเป็นหลัก ดังนั้น จึงมาท่องเที่ยวเชิงพุทธกับครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ สอดคล้องกับงานวิจัยของเจริญศรีจวนแสง [3] และรุ่งกานูจน์ แสงกานูจน์ [4]

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพาหนะที่ใช้เดินทางท่องเที่ยว ได้แก่ ระดับการศึกษา อาชีพ จำนวนสมาชิกในครอบครัว รายได้ต่อเดือน รายจ่ายต่อเดือน และภูมิลำเนา เนื่องจาก ในการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่พาหนะที่ใช้จะต้องมีความเหมาะสมด้วยเช่นกัน ดังนั้น หากเป็นการไปเที่ยวระยะใกล้ ๆ ผู้ร่วมเดินทางไม่มาก 1-2 คน มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่มากพอ ส่วนใหญ่จะเดินทางท่องเที่ยว โดยรถมอเตอร์ไซด์ ขณะที่แหล่งท่องเที่ยวอยู่ไกลจากภูมิลำเนา (อยู่ต่างอำเภอหรือจังหวัด) และเป็นการเดินทางหลาย ๆ คน ส่วนใหญ่จะเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัว นอกจากนั้นจะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวเชิงพุทธจะไม่ค่อยใช้บริการรถสาธารณะ/รับจ้าง/รถประจำทาง เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธหลายแห่งอยู่ไกลจากถนนสายหลัก และในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยว ส่วนใหญ่ใช้ระยะเวลาานาน ต้องการความสงบและสะดวกในการเดินทางมากกว่า สอดคล้องกับงานวิจัย รุ่งกานูจน์ แสงกานูจน์ [4]

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับแหล่งข้อมูลท่องเที่ยว ได้แก่ อาชีพ รายได้ต่อเดือน และรายจ่ายต่อเดือน เนื่องจาก การท่องเที่ยวเชิงพุทธเป็นการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม ดังนั้น แหล่งข้อมูลที่อธิบาย/บอกเล่าเรื่องราวแหล่งท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็น ความศักดิ์สิทธิ์ ความสวยงาม ความสะดวกสบายในการท่องเที่ยวและเดินทาง ส่วนใหญ่จะได้รับการแนะนำของเพื่อน/ญาติ/คนรู้จักมากกว่าแหล่งข้อมูลอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันจะเห็นว่าหน่วยงานภาครัฐเข้ามาแนะนำข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวผ่านทางเว็บไซต์ ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ แต่เนื่องจากข้อมูลที่เผยแพร่ยังไม่ค่อยทันสมัยเท่าที่ควร จึงทำให้ช่องทางเผยแพร่ดังกล่าว

ยังไม่ค่อยนิยม สอดคล้องกับงานวิจัยของ เจริญศรี จวนแสง [3] และรุ่งกาญจน์ แสงกาญจน์ [4] และอรพิน บุญแยม [5]

สำหรับระดับความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจาก ลักษณะของนักท่องเที่ยวเชิงพุทธส่วนใหญ่เป็นคนใจเย็น มีความพอตีความเพียงพอในการใช้ชีวิต ดังนั้น ความต้องการการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาใด ๆ มีความต้องการอย่างค่อยเป็นค่อยไป ไม่หวือหวา หรือเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนัก เมื่อเปรียบเทียบกับนักท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ จึงทำให้มีความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น ทั้งในด้านสิ่งดึงดูด ด้านการบริหารจัดการ และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ต่อความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธ องค์กรประกอบย่อยในด้านต่าง ๆ ได้แก่ สถานภาพสมรส อาชีพ จำนวนสมาชิกในครอบครัว รายได้ต่อเดือน และรายจ่ายต่อเดือน ขณะที่ในภาพรวม มีเพียง 2 ปัจจัย ได้แก่ อาชีพ และจำนวนสมาชิกในครอบครัว เนื่องจากนักท่องเที่ยวที่มีอาชีพที่ต้องพบปะผู้คน เช่น พนักงานบริษัทเอกชน และค้าขาย/ธุรกิจ ย่อมคาดหวังที่จะมีสิ่งอำนวยความสะดวก และการบริหารจัดการที่ดี ดังนั้น จึงย่อมมีความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับอาชีพอื่น ได้แก่ ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ เกษตรกร รับจ้าง นักเรียน/นักศึกษา และพ่อบ้าน/แม่บ้าน นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวที่มีจำนวนสมาชิกครอบครัวมาก และมีการเดินทางกับครอบครัว ย่อมต้องการได้รับความสะดวก ปลอดภัย และการบริหารจัดการที่ดีกว่า นักท่องเที่ยวที่มีสมาชิกครอบครัวน้อยและเดินทางมาเป็นจำนวนน้อยกว่า ดังนั้น จึงมีความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สูงกว่า

ข้อเสนอแนะ

1. จากการศึกษาเรื่องรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธ จะเห็นได้ว่า เหตุผลของการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เพื่อการพักผ่อน/เที่ยวชมวัดโดยมาท่องเที่ยวกับครอบครัว/ญาติ พาหนะที่ใช้เดินทางคือ รถยนต์ส่วนตัว คนรู้จักเป็นผู้แนะนำ

(ญาติ/เพื่อน) มีงบประมาณของการท่องเที่ยว 100 บาทหรือน้อยกว่าที่เคยมาเที่ยว 1-2 ครั้ง ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธควรจัดเตรียมสถานที่เพื่อรองรับการท่องเที่ยวจากกลุ่มดังกล่าวโดยมีที่จอดรถเพียงพอ ถนนทางเข้าพื้นที่ต้องมีความสะดวกพอสมควร และบริเวณโดยรอบควรมีความสงบ เป็นที่น่าสัมผัส สักการะของผู้มาเยี่ยมชม นอกจากนี้ จะเห็นว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการท่องเที่ยว ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ จำนวนสมาชิกในครอบครัว รายได้ต่อเดือน รายจ่ายต่อเดือน และภูมิภานา จะเห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธเป็นการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม และกลุ่มที่มีท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมีอายุในวัยผู้ใหญ่ มากับครอบครัว ค่าใช้จ่าย/งบประมาณในการเดินทางไม่มากนัก ดังนั้น บริเวณโดยรอบควรมีความสะอาดปลอดภัยและมีที่นั่งพักผ่อนที่เพียงพอ กิจกรรมที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธจัดควรจะสอดคล้องกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา

2. จากการศึกษาเรื่องความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธ จะเห็นได้ว่านักท่องเที่ยวมีระดับความต้องการพัฒนาส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง อย่างไรก็ตาม นักท่องเที่ยวมีความต้องการพัฒนาด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านการบริหารจัดการ มากกว่าด้านสิ่งดึงดูดใจ ดังนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้ดูแลสถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์การปกครองท้องถิ่น หน่วยงานราชการในจังหวัด เป็นต้น ควรให้ความสำคัญในประเด็นในด้านการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกไม่ว่าจะเป็นห้องน้ำ ร้านค้า ระบบสาธารณูปโภค พื้นที่พักผ่อน เป็นต้น ให้เพียงพอและได้มาตรฐาน และด้านการบริหารจัดการ ในเรื่องการรักษาสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม การออกแบบสิ่งก่อสร้างที่สอดคล้องกับหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า การให้ความรู้ และการเผยแพร่ข้อมูลประชาสัมพันธ์ที่เพียงพอแก่นักท่องเที่ยว โดยข้อมูลการเผยแพร่ควรจะทันสมัยและมีช่องทางเข้าถึงได้ง่ายกว่านี้ เช่น การประชาสัมพันธ์ผ่านทางอินเทอร์เน็ต ระบบสารสนเทศของจังหวัด เป็นต้น เพื่อจะดึงดูดให้นักท่องเที่ยวต่างถิ่นเข้ามาท่องเที่ยวและทำกิจกรรมทางศาสนาเพิ่มขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- [1] Ministry of Tourism and Sports, Department of Tourism. (2018). *Statistic of tourists*. Retrieved July 6, 2018. From https://www.mots.go.th/more_news.php?cid=465&filename=index. (In Thai)
- [2] Dechasuruckchon, K. (2009). *Behaviors and Attitudes of Foreign Free Independent Tourists toward Traveling at the Wat Phra Chetipon (Wet Pho) in Bangkok*. M.B.A. (Marketing). Srinakarinwirot University, Bangkok. (In Thai)
- [3] Juansang, C. (2009). *The Behavior and Satisfaction of Tourist affected to the Salutation 9 Temples in Phranakhon Si Ayutthaya Province*. M.B.A. in General Management. Phranakhon Si Ayutthaya Rajaphat University. Phranakhon Si Ayutthaya. (In Thai)
- [4] Sawangkhan, R. (2008). *The Factors affecting the Tourists' Decision and Satisfaction levels on Visiting Wat Chaiya Worawihan in Ang Thong Province*. M.B.A. in General Management. Phranakhon Si Ayutthaya Rajaphat University. Phranakhon Si Ayutthaya. (In Thai)
- [5] Boonyam, O. (2006). *The Study of Opinions about Visiting the Wat Phra Sri Sanphet, Phranakhon Si Ayutthaya Province*. M.A. in Business Economics. National Institution of Development Administration (NIDA). Bangkok. (In Thai)

- [6] Ministry of Tourism and Sports, Department of Tourism. (2007). *A Guide to Evaluating Quality Standards of Culture Attraction Tourism*. Bangkok. (In Thai)
- [7] Mattra, C. (2016). *The Promotion Guideline for Buddhist Tourism in Phra That Na Dun, Na Dun District, Maha Sarakham Province*. M.A. in Tourism and Hotel Management. Mahasarakham University, Mahasarakham. (In Thai)

ผลตอบแทนในวันแรกของหลักทรัพย์ที่ออกจำหน่าย
แก่สาธารณชนเป็นครั้งแรกในตลาดหลักทรัพย์
แห่งประเทศไทย

The First Day Returns on Initial Public Offerings
in Stock Exchange of Thailand

กาญจนา ส่องวัฒนา^{1*} และสายรุ้ง แก้วสังข์²

Karnjana Songwathana^{1*} and Sairung Keawsang²

¹ อ.ดร., คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ กรุงเทพฯ 10110

² นักศึกษาปริญญาโท บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ กรุงเทพฯ 10110

¹ Lecturer, Dr., Faculty of Economics, Bangkok University, Bangkok, 10110, Thailand

² Graduate Student, Graduate School, Bangkok University, Bangkok, 10110, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: karnjana.s@bu.ac.th

(Received: March 13, 2017; Revised: October 31, 2017; Accepted: November 13, 2017)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลตอบแทนในวันแรกของหลักทรัพย์ที่ออกจำหน่ายแก่สาธารณชนเป็นครั้งแรกในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยใช้ข้อมูลหลักทรัพย์ที่ออกจำหน่ายแก่สาธารณชนเป็นครั้งแรกระหว่างปี 2009 ถึง 2010 จำนวน 101 หลักทรัพย์ งานวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์แบบจำลองสมการถดถอยในการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลตอบแทนในวันแรกของหลักทรัพย์ที่ออกจำหน่ายแก่สาธารณชนเป็นครั้งแรก ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลตอบแทนของหลักทรัพย์ที่ออกจำหน่ายแก่สาธารณชนเป็นครั้งแรก ประกอบด้วย ราคาหลักทรัพย์ที่นำเสนอขาย มูลค่ารวมของหลักทรัพย์ที่เสนอขาย อายุบริษัท และดัชนีตลาดหลักทรัพย์ ณ วันที่ซื้อขายวันแรก ในขณะที่อัตราดอกเบี้ยพันธบัตรรัฐบาล ดัชนีการลงทุนจากต่างประเทศ และดัชนีผลผลิตอุตสาหกรรมนั้น ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติต่อการกำหนดผลตอบแทนของหลักทรัพย์

คำสำคัญ: หลักทรัพย์ที่ออกจำหน่ายแก่สาธารณชนเป็นครั้งแรก ผลตอบแทนวันแรกของหลักทรัพย์ที่ออกจำหน่ายแก่สาธารณชนเป็นครั้งแรก ปัจจัยเศรษฐกิจมหภาค

Abstract

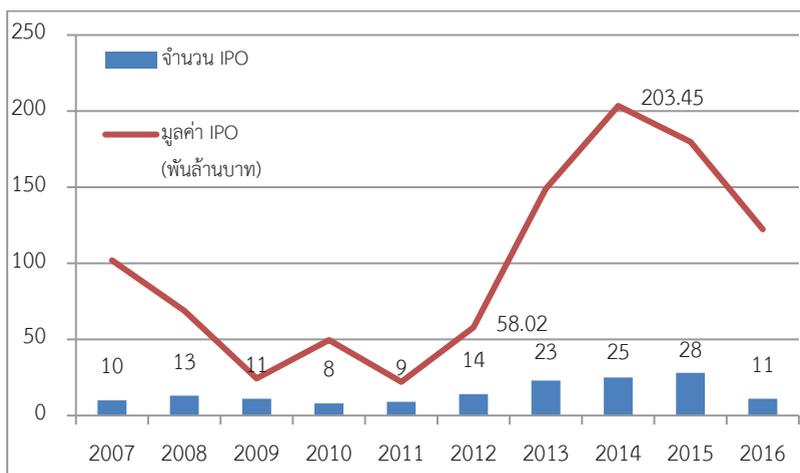
This research aims to study factors that influence the first day return of Initial Public Offering (IPO) in Stock Exchange of Thailand (SET). The study uses IPO data from 2009 to 2016 with a total of 101 stocks. Regression analysis examines factors influencing the first day return of IPO. The results shows that factors that influence the first day return of IPO consisted of initial price, offer size, the age of company, and SET Index of the first day. Meanwhile, interest rate, foreign direct investment

index and manufacturing index have no significant impact on the first day return of IPO.

Keywords: Initial Public Offering, The First Day Return of Initial Public Offering, Macroeconomics Factors

บทนำ

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (Stock Exchange of Thailand : SET) เริ่มมีการซื้อขายครั้งแรกในปี 1975 โดย SET ทำหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกในการซื้อขายหลักทรัพย์ที่ขึ้นทะเบียนไว้ และเป็นศูนย์กลางในการระดมทุนของบริษัทที่ต้องการเงินทุนจากประชาชนอันจะก่อให้เกิดการขยายตัวของธุรกิจและกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่น ๆ ในอนาคต ซึ่งนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกว่า 700 บริษัท โดยบริษัทที่ต้องการมองหาแหล่งเงินทุน (ที่นอกเหนือจากเงินกู้) เพื่อขยายกิจการสามารถเสนอขายหุ้นใหม่แก่ประชาชนทั่วไป (Initial Public Offering: IPO)

ภาพที่ 1 จำนวนและมูลค่าของ IPO ที่จดทะเบียนระหว่างปี 2007-2016

ที่มา: รวบรวมข้อมูลจากตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

จากภาพที่ 1 จะเห็นได้ชัดว่าในช่วง 10 ปีที่ผ่านมามีการเพิ่มขึ้นของจำนวน IPO ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปี 2012-2015 โดยในปี 2014 มีมูลค่าของ IPO ที่จดทะเบียนสูงสุดในรอบ 10 ปีที่ประมาณ 203.45 พันล้านบาทจากจำนวน 25 หลักทรัพย์ IPO ซึ่งมูลค่าดังกล่าวสูงขึ้นจากปี 2012 ซึ่งมีมูลค่าที่ 58.02 พันล้านบาทถึง 820%

ทั้งนี้ การลงทุนใน IPO ได้รับความสนใจจากนักลงทุนเป็นจำนวนมาก เนื่องจากโดยมากแล้วนักลงทุนเชื่อว่า IPO มีราคาต่ำกว่าราคาที่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาในอดีตที่พบว่าอัตราผลตอบแทนของ IPO วันแรกมีมูลค่าสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ [1-3] ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Gunturkun, Gurarda, and Erdogan [4] ที่พบว่าอัตราผลตอบแทน IPO ในวันแรกของประเทศตุรกีสูงถึง 7.7% Bakara and Uzakib [5] พบว่า อัตราผลตอบแทน IPO ในวันแรกของประเทศญี่ปุ่นเท่ากับ 37.31% และ Jelic, Saadouni, and Briston [6] พบว่า อัตราผลตอบแทน IPO ในวันแรกของประเทศมาเลเซียเท่ากับ 38.16% ซึ่งงานศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า IPO มีลักษณะ Underpricing สำหรับงานศึกษาในอดีตเกี่ยวข้องกับ IPO ในประเทศไทยนั้นยังมีจำกัด มีแต่เพียงงานศึกษาของปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อราคาหลักทรัพย์ สุวิมล ชูดีจิรนาท [7] และชัยวัตร วรกวินโยวงศ์ [8]

จากความสำคัญของ IPO และลักษณะ Underpricing ของ IPO เป็นที่มาของการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่ออัตราผลตอบแทนของ IPO ในครั้งนี้ โดยการศึกษานี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลตอบแทนวันแรกของ IPO ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ทั้งนี้ ปัจจัยที่การศึกษานี้เลือกที่จะศึกษาจะเป็นปัจจัยที่เพิ่มเติมจากงานศึกษาในอดีต กล่าวคือ งานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับอัตราผลตอบแทน IPO ในอดีตนั้น โดยมากจะศึกษาเฉพาะปัจจัยภายในของบริษัท เช่นราคาหลักทรัพย์ที่นำเสนอครั้งแรก มูลค่าหลักทรัพย์ที่เสนอขาย อายุบริษัท ดังนั้น งานวิจัยนี้จะเพิ่มเติมปัจจัยที่มีอิทธิพลต่ออัตราผลตอบแทน IPO โดยรวบรวมทั้งปัจจัยภายในเช่นเดียวกับงานศึกษาในอดีต และเพิ่มเติมปัจจัยทางเศรษฐกิจ

ภายนอก เช่น อัตราดอกเบี้ย ดัชนีผลผลิตอุตสาหกรรม การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ เพื่อให้การศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่ออัตราผลตอบแทนของ IPO ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่ออัตราผลตอบแทนของ IPO โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อผลตอบแทนของ IPO
2. เพื่อศึกษาปัจจัยของบริษัทที่ส่งผลกระทบต่อผลตอบแทนของ IPO

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

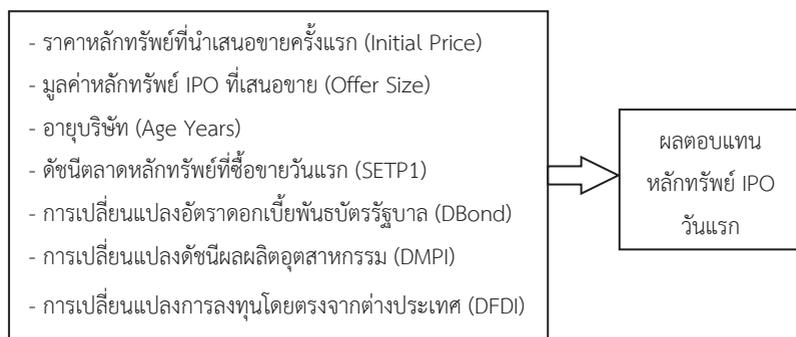
งานศึกษาในอดีตที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลตอบแทนของ IPO นั้น สามารถแบ่งตามปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลตอบแทนของ IPO ออกเป็นปัจจัยภายในของบริษัท และปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจมหภาคหรือปัจจัยภายนอกบริษัทโดยปัจจัยภายในของบริษัทที่พบว่า มีอิทธิพลต่อผลตอบแทนของ IPO ประกอบด้วย อายุของบริษัท มูลค่าหลักทรัพย์ IPO ที่เสนอขาย ราคาหลักทรัพย์ที่นำเสนอขายครั้งแรก ขนาดของบริษัท ทั้งนี้ จากงานศึกษาในอดีตพบว่า อายุของบริษัทมีทิศทางตรงกันข้ามกับการอัตราผลตอบแทน IPO ในระยะสั้น [1-4] เนื่องจากบริษัทที่มีอายุบริษัทน้อยกว่า จะมีข้อมูลที่ไม่แน่นอนมากกว่า ซึ่งส่งผลให้ผลตอบแทนในระยะสั้นของ IPO สูงกว่า (Underpricing IPO) ในส่วนงานศึกษาในอดีตเกี่ยวกับราคาหลักทรัพย์ที่เสนอขายครั้งแรกนั้นพบความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกันระหว่างราคาหลักทรัพย์ที่เสนอขายครั้งแรกกับผลตอบแทนระยะสั้นของ IPO หรือการเป็น Underpricing IPO โดยงานศึกษาในอดีตส่วนหนึ่งพบว่า ราคาหลักทรัพย์ที่เสนอขายครั้งแรกที่สูงขึ้นแสดงถึงความไม่แน่นอนของบริษัทที่ลดลง หรือโอกาสการเป็น Underpricing IPO ที่ต่ำลงส่งผลให้ผลตอบแทนระยะสั้นของ IPO นั้นลดลง [1, 3] สำหรับมูลค่าหลักทรัพย์ IPO ที่เสนอขายนั้น จากงานศึกษาในอดีตพบว่า ขนาดของหลักทรัพย์ IPO ที่เสนอขายนั้นมีความสัมพันธ์ตรงกันข้ามกับระดับการ Underpricing หรือ

ผลตอบแทนระยะสั้นของ IPO ที่สูงขึ้น [1-2, 4] โดยมากแล้วบริษัทขนาดใหญ่และเป็นที่ยอมรับจะมีมูลค่าของ IPO ที่เสนอขายครั้งแรกสูงกว่าบริษัทขนาดเล็ก ซึ่งจะส่งผลให้ระดับการ Underpricing ลดลงหรือผลตอบแทนระยะสั้นของ IPO ที่ลดลง [3-4, 6] สำหรับงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรเศรษฐกิจมหภาคที่มีผลต่อผลตอบแทนของ IPO นั้น มีค่อนข้างจำกัดโดยมากแล้วจะเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเศรษฐกิจมหภาคต่อผลตอบแทนของหลักทรัพย์ โดยตัวแปรเศรษฐกิจมหภาคที่ใช้ในการศึกษาส่วนใหญ่ ประกอบด้วย ดัชนีราคาผู้บริโภค อัตราดอกเบี้ย ดัชนีตลาดหลักทรัพย์ [7-8]

งานวิจัยในอดีตส่วนใหญ่ส่วนใหญ่มุ่งจะศึกษาเฉพาะปัจจัยภายในที่เกี่ยวข้องกับผลตอบแทนของ IPO งานศึกษานี้จึงต่อยอดงานศึกษาในอดีตโดยศึกษาความสัมพันธ์ทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยทางเศรษฐกิจภายนอกต่อผลตอบแทนของ IPO โดยใช้ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับผลตอบแทนของหลักทรัพย์จากงานวิจัยในอดีตที่กล่าวมาข้างต้น

ระเบียบวิธีการศึกษา

จากวัตถุประสงค์ของการศึกษาและการทบทวนงานศึกษาในอดีตที่เกี่ยวข้องสามารถกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังนี้

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการศึกษา

แบบจำลองที่ใช้ในการศึกษา

จากกรอบแนวคิดการศึกษาข้างต้นสามารถสร้างแบบจำลองที่ใช้ในการศึกษาดังนี้

$$\text{Return P1} = \alpha + \beta_1(\text{Initial price}) + \beta_2(\text{Offer Size}) + \beta_3(\text{AGE}) + \beta_4(\text{SETP1}) + \beta_5(\text{DBond}) + \beta_6(\text{DFDI}) + \beta_7(\text{DMPI}) + \varepsilon_i$$

โดย Return P1	คือ อัตราผลตอบแทนวันแรกของหลักทรัพย์ IPO
α	คือ Intercept
Initial Price	คือ ราคาเสนอขายครั้งแรกของหลักทรัพย์ IPO
Offer Size	คือ จำนวนหลักทรัพย์ IPO ที่เสนอขาย
AGE	คือ อายุของบริษัทเจ้าของหลักทรัพย์ IPO
SETP1	คือ ดัชนีตลาดหลักทรัพย์ในวันที่ IPO ซื้อขายวันแรก
DBond	คือ การเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยพันธบัตรรัฐบาล
DFDI	คือ การเปลี่ยนแปลงการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ
DMPI	คือ การเปลี่ยนแปลงดัชนีผลผลิตอุตสาหกรรม
ε_i	คือ ค่าความคลาดเคลื่อน (Error Term)

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษานี้ประกอบด้วยข้อมูลหลักทรัพย์ IPO ที่เสนอขายในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในช่วงระหว่างปี 2009-2016 จำนวน 103 หลักทรัพย์ซึ่งสืบค้นจากหนังสือชี้ชวนที่ยื่นต่อตลาดหลักทรัพย์ และฐานข้อมูลตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยการศึกษานี้คำนวณผลตอบแทนของหลักทรัพย์ IPO ที่ทำการซื้อขายวันแรก (Return P1) โดยนำราคาเสนอขายหลักทรัพย์ (Initial Price) และราคาปิดของหลักทรัพย์ IPO ที่ทำการซื้อขายวันแรก

$$\text{มาคำนวณหา Return P1} = \frac{(P1-P0)}{P0} \times 100$$

สำหรับข้อมูลปัจจัยที่มีอิทธิพลสามารถแยกเป็นสองส่วนหลัก คือ ปัจจัยทางด้านตลาดทุนซึ่งสืบค้นข้อมูลของวันที่มีการเสนอขายหลักทรัพย์ IPO วันแรก จากฐานข้อมูลตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจมหภาคอื่น ๆ เช่น อัตราดอกเบี้ยพันธบัตรรัฐบาล ข้อมูลดัชนีการลงทุนโดยตรงจาก FDI ข้อมูลดัชนีผลผลิตอุตสาหกรรม ซึ่งสืบค้นข้อมูลของเดือนที่มีการเสนอขายหลักทรัพย์ IPO จากฐานข้อมูลธนาคารแห่งประเทศไทย นอกจากนี้เพื่อลดปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านปัจจัยเศรษฐกิจมหภาคอันจะก่อให้เกิดปัญหา Multicollinearity การศึกษานี้จึงใช้การเปลี่ยนแปลงของปัจจัยเศรษฐกิจมหภาคเป็นตัวแทนทางด้านปัจจัยภายนอก

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลของการศึกษานี้ ประกอบด้วย ทั้งการใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) และสถิติอ้างอิงจากการใช้สมการถดถอย (Regression) ตามแบบจำลองที่ใช้ในการศึกษาข้างต้น โดยก่อนที่ประมาณค่าโดยวิธีสมการถดถอย การศึกษานี้จะทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระโดยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation) ของตัวแปรอิสระที่ใช้ในแบบจำลองเพื่อลดปัญหา Multicollinearity ที่เกิดจากความสัมพันธ์กันเองของตัวแปรอิสระของแบบจำลอง

นอกจากนี้ การศึกษายังได้ทดสอบปัญหา Heteroskedasticity ซึ่งเป็นปัญหาที่ค่าความแปรปรวนของค่าความคลาดเคลื่อนไม่คงที่ อันจะเป็นปัญหาที่ทำให้ค่าสัมประสิทธิ์จากการประมาณค่าด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Square) ไม่เหมาะสม โดยการศึกษานี้ใช้การทดสอบปัญหา Heteroskedasticity โดยวิธี White Test และหากพบว่าแบบจำลองที่ประมาณโดยวิธีกำลังสองน้อยที่สุดมีปัญหา Heteroskedasticity จะแก้ไขโดยการประมาณการแบบจำลองด้วยวิธี Weight Least Square เพื่อแก้ปัญหา Heteroskedasticity

ผลการศึกษา

ตารางที่ 1 ค่าสถิติเชิงพรรณนา

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ต่ำสุด	สูงสุด
อัตราผลตอบแทนวันแรกของหลักทรัพย์ IPO (%)	19.94	31.39	-34.72	109.86
ราคาเสนอขายครั้งแรกของหลักทรัพย์ IPO (บาท)	9.19	7.47	1.25	49.00
จำนวนหลักทรัพย์ IPO ที่เสนอขาย (สิบล้านบาท)	50.19	89.18	3.54	578.80
อายุบริษัท (ปี)	13.17	13.39	0.01	58.04
ดัชนีตลาดหลักทรัพย์ในวันที่ IPO ซื้อขายวันแรก	1,351.73	249.85	590.60	1,617.89
การเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยพันธบัตร	-0.01	0.09	-0.22	0.25
การเปลี่ยนแปลงดัชนีผลผลิตอุตสาหกรรม	0.58	5.81	-13.60	19.06
การเปลี่ยนแปลงการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ	-49.53	1,423.81	-4,186.45	5,736.56

จากตารางที่ 1 ผลตอบแทนของหลักทรัพย์ IPO ในวันแรก (ReturnP1) มีค่าเฉลี่ยประมาณ 19.94% โดยมีค่าสูงสุดของผลตอบแทนของหลักทรัพย์ IPO ในวันแรกสูงสุดถึง 109.86% ค่าต่ำสุดอยู่ที่ -34.72% โดยมีหลักทรัพย์ IPO มีราคาเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 9.19 บาท มีอายุบริษัทเฉลี่ยที่ประมาณ 13.17 ปี ในขณะที่ดัชนีตลาดหลักทรัพย์ในวันที่ IPO ซื้อขายวันแรกค่าเฉลี่ยประมาณ 1,351.73 จุด

การทดสอบสมภาวะร่วม

ตารางที่ 2 ค่าสถิติทดสอบ Correlation

Variables	Initial Price	Offer Size	Age Years	SetP1	DBond	DMPI	DFDI
Initial Price	1						
Offer Size	-0.0122	1					
Age Years	0.0159	-0.2354	1				
SetP1	0.1543	0.1595	-0.1243	1			
DBond	-0.2635	-0.031	0.2216	-0.5075	1		
DMPI	0.021	-0.0711	0.117	-0.2801	0.0564	1	
DFDI	0.0066	0.1356	-0.1954	0.0871	-0.0989	-0.0664	1

ก่อนที่จะเริ่มประมาณค่าตามแบบจำลอง การศึกษานี้ได้ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Correlation) ดังตารางที่ 2 ซึ่งผลการศึกษาไม่พบปัญหา Multicollinearity ระหว่างตัวแปรอิสระที่ใช้ในแบบจำลอง ซึ่งเห็นได้จากว่ามีค่า Correlation คู่อันดับไม่เกิน 0.80

ตารางที่ 3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลตอบแทนของหลักทรัพย์ IPO โดยวิธี Ordinary Least Square

อัตราผลตอบแทนแรกของหลักทรัพย์ IPO	Coefficient	Standard Error	P>t
ราคาเสนอขายครั้งแรกของหลักทรัพย์ IPO	-0.9373	0.3894	0.018**
จำนวนหลักทรัพย์ IPO ที่เสนอขาย	-0.0805	0.0329	0.016**
อายุบริษัท	0.4714	0.2255	0.039**
ดัชนีตลาดหลักทรัพย์ในวันที่ IPO ชื่อขายวันแรก	0.0520	0.0138	0.000***
การเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยพันธบัตร	77.6209	38.6275	0.047**
การเปลี่ยนแปลงการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ	-0.0271	0.5084	0.958
การเปลี่ยนแปลงดัชนีผลผลิตอุตสาหกรรม	0.0015	0.0020	0.449
ค่าคงที่	-42.9596	18.8146	0.025**
F (7, 93)		4.63 (0.0002)	
R-squared		0.2584	

หมายเหตุ ***, **, * หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 1%, 5%, 10% ตามลำดับ

ข้อมูลจากตารางที่ 3 พบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อผลตอบแทนวันแรกของหลักทรัพย์ IPO ประกอบด้วยราคาเสนอขายครั้งแรกของหลักทรัพย์ IPO จำนวนหลักทรัพย์ IPO ที่เสนอขาย อายุบริษัทดัชนีตลาดหลักทรัพย์ในวันที่ IPO ชื่อขายวันแรก และการเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยพันธบัตร อย่างไรก็ตาม หลังจากทดสอบปัญหา Heteroskedasticity หรือปัญหาความแปรปรวนของค่าคลาดเคลื่อนไม่คงที่ โดยทดสอบ White Test ภายใต้อสมมติฐาน

Ho: Homoskedasticity

Ha: Non-Homoskedasticity

ตารางที่ 4 ค่าสถิติทดสอบปัญหา Heteroskedasticity ของแบบจำลอง Ordinary Least Square

Source	chi2	df	prob
Heteroskedasticity	53.48	35	0.024
Skewness	19.07	7	0.008
Kurtosis	0.92	1	0.336
Total	73.48	43	0.003

ผลจากการทดสอบ White Test ปฏิเสธ Ho และยอมรับ Ha คือ แบบจำลองสมการถดถอยดังกล่าวมีปัญหา Heteroskedasticity จึงต้องการแก้ไขปัญหา Heteroskedasticity โดยใช้การประมาณค่าแบบกำลังสองน้อยที่สุดถ่วงน้ำหนัก (Weight Least Square) แทนวิธี Ordinary Least Square แบบปกติ โดยใช้ดัชนีตลาดหลักทรัพย์ในวันที่ IPO ชื่อขายวันแรก เป็นค่าในการถ่วงน้ำหนักเพื่อแก้ปัญหาค่าความไม่คงที่ในความแปรปรวนของตัวคลาดเคลื่อน โดยผลจากการประมาณค่าโดย Weight Least Square แสดงดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลตอบแทนของหลักทรัพย์ IPO โดยวิธี Weight Least Square

อัตราผลตอบแทนวันแรกของ หลักทรัพย์ IPO	Coefficient	Standard Error	P>t
ราคาเสนอขายครั้งแรกของ หลักทรัพย์ IPO	-1.0153	0.397	0.012**
จำนวนหลักทรัพย์ IPO ที่เสนอขาย	-0.0737	0.032	0.025**
อายุบริษัท	0.5194	0.234	0.029**
ดัชนีตลาดหลักทรัพย์ในวันที่ IPO ซื้อขายวันแรก	0.0473	0.0201	0.021**
การเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ย พันธบัตร	78.0846	41.156	0.061
การเปลี่ยนแปลงการลงทุนโดยตรง จากต่างประเทศ	-0.2103	0.554	0.705
การเปลี่ยนแปลงดัชนีผลผลิต อุตสาหกรรม	0.0013	0.002	0.524
ค่าคงที่	70.4811	15.905	0.000***
F(7, 93)		4.23 (0.0004)	
R-squared		0.2416	

หมายเหตุ ***, **, * หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 1%, 5%, 10% ตามลำดับ

จากตารางที่ 5 พบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อผลตอบแทนวันแรกของหลักทรัพย์ IPO ประกอบด้วยราคาเสนอขายครั้งแรกของหลักทรัพย์ IPO จำนวนหลักทรัพย์ IPO ที่เสนอขาย อายุบริษัท และดัชนีตลาดหลักทรัพย์ในวันที่ IPO ซื้อขายวันแรก

ตารางที่ 6 ค่าสถิติทดสอบปัญหา Heteroskedasticity ของแบบจำลอง Weight Least Square

Source	chi2	df	p
Heteroskedasticity	47.07	35	0.0836
Skewness	16.27	7	0.0228
Kurtosis	2.71	1	0.0999
Total	66.04	43	0.0135

ผลของการทดสอบปัญหา Heteroskedasticity โดยการทดสอบ White Test แสดงดังตารางที่ 6 ผลจากการทดสอบ White Test ไม่สามารถปฏิเสธ H_0 ที่ระดับนัยสำคัญ 5% หรือสามารถกล่าวได้ว่าแบบจำลองดังกล่าวไม่มีปัญหา Heteroskedasticity จึงสามารถใช้แบบจำลอง Weight Least Square ในการศึกษาได้

ดังนั้น ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางบวกต่อผลตอบแทนวันแรกของหลักทรัพย์ IPO คือ อายุบริษัทและดัชนีตลาดหลักทรัพย์ เมื่ออายุบริษัทที่ออก IPO เพิ่มขึ้น 1 ปี จะส่งผลให้ผลตอบแทนของหลักทรัพย์ IPO วันแรกเพิ่มขึ้น 0.51% หากดัชนีตลาดหลักทรัพย์ในวัน IPO ซื้อขายวันแรกเพิ่มขึ้น 1 จุดจะส่งผลให้ผลตอบแทนของหลักทรัพย์ IPO วันแรกเพิ่มขึ้น 0.05% ในขณะที่ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางลบต่อผลตอบแทนวันแรกของหลักทรัพย์ IPO ประกอบด้วย ราคาเสนอขายครั้งแรกของหลักทรัพย์ IPO และ จำนวนหลักทรัพย์ IPO ที่เสนอขาย โดยเมื่อราคาเสนอขายครั้งแรกของหลักทรัพย์ IPO เพิ่มขึ้น 1 บาทจะส่งผลให้ผลตอบแทนของหลักทรัพย์ IPO วันแรกลดลง -1.02% หากจำนวนหลักทรัพย์ IPO ที่เสนอขายเพิ่มขึ้น 10 ล้านบาท จะส่งผลให้ผลตอบแทนของหลักทรัพย์ IPO วันแรกลดลง -0.07% นอกจากนี้ ในขณะที่ตัวแปรการเปลี่ยนแปลงดัชนีผลผลิตอุตสาหกรรม การเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยพันธบัตรรัฐบาล (DBond) และการเปลี่ยนแปลงการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศนั้นไม่มีอิทธิพลต่อผลตอบแทนของหลักทรัพย์ IPO วันแรก โดยแบบจำลองสามารถอธิบายอิทธิพลต่อมีส่งผลต่อผลตอบแทนของหลักทรัพย์ IPO

วันแรกเท่ากับ 24.16% จากผลการศึกษาสามารถสรุปคร่าว ๆ ได้ว่าปัจจัยภายในของบริษัท เช่น อายุของบริษัท ราคาเสนอขาย และจำนวนหลักทรัพย์ที่เสนอขาย เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อผลตอบแทนของหลักทรัพย์ IPO ในวันแรก ในขณะที่ปัจจัยทางเศรษฐกิจมหภาคที่มีอิทธิพลต่อผลตอบแทนของหลักทรัพย์ IPO ในวันแรก มีเพียงดัชนีตลาดหลักทรัพย์ในวันที่ IPO ซื้อขายวันแรก

สรุปและการอภิปรายผล

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลตอบแทนของหลักทรัพย์ IPO วันแรกโดยใช้ข้อมูล IPO ทั้งหมด 102 หลักทรัพย์ระหว่างปี 2009-2016 โดยปัจจัยที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย ราคาเสนอขายครั้งแรกของหลักทรัพย์ IPO จำนวนหลักทรัพย์ IPO ที่เสนอขาย อายุบริษัท ดัชนีตลาดหลักทรัพย์ในวันที่ IPO ซื้อขายวันแรก การเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยพันธบัตร การเปลี่ยนแปลงการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ และการเปลี่ยนแปลงดัชนีผลผลิตอุตสาหกรรม การศึกษาใช้การประมาณการด้วย Weight Least Square เพื่อแก้ปัญหา Heteroskedasticity ที่เกิดจากแบบจำลอง Ordinary Least Square ทั้งนี้ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลตอบแทนวันแรกของหลักทรัพย์ IPO ในทิศทางเดียวกัน ประกอบด้วย อายุบริษัท และดัชนีตลาดหลักทรัพย์ในวันที่ IPO ซื้อขายวันแรก ในขณะที่ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางลบต่อผลตอบแทนวันแรกของหลักทรัพย์ IPO ประกอบด้วย ราคาเสนอขายครั้งแรกของหลักทรัพย์ IPO และจำนวนหลักทรัพย์ IPO ที่เสนอขาย

ความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันของอายุบริษัทและผลตอบแทนวันแรกของหลักทรัพย์ IPO นี้สามารถอธิบายโดยเหตุผลที่ว่า บริษัทที่เพิ่งตั้งใหม่หรือมีอายุบริษัทนั้นจะมีความไม่แน่นอนในการบริหารจัดการมากกว่าบริษัทที่มีอายุมากกว่า โดยบริษัทที่ดำเนินการมานานมีความเสถียรภาพ และความสามารถในการดำเนินธุรกิจที่นานกว่า รวมถึงมีงบการเงินที่เผยแพร่ต่อสาธารณะที่ชัดเจน ดังนั้น นักลงทุนที่มีศักยภาพ เช่น นักลงทุน สถาบันและนักลงทุนรายใหญ่จะมีประเมินมูลค่าในขนาดของบริษัทจะยังคงสามารถทำกำไร และสามารถจ่ายเงินปันผลได้ ส่งผลให้ความ

ต้องการถือหลักทรัพย์มีมากกว่าความต้องการขายจึงส่งผลให้ผลตอบแทนวันแรก
ของหลักทรัพย์นั้นสูงขึ้น ทั้งนี้ ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานศึกษาในอดีต
[1, 3, 9-10]

สำหรับราคาเสนอขายครั้งแรกของหลักทรัพย์ IPO นั้นมีความสัมพันธ์
ทิศทางเดียวกับผลตอบแทนวันแรกของหลักทรัพย์ IPO ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษา
ของณัฐจิรา คณานุรักษ์ [11] และกัลยาณี ภาคออต [12] จึงสามารถอธิบายได้ว่าในช่วงที่
ภาพรวมการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์เป็นที่น่าสนใจจะส่งผลให้หลักทรัพย์ที่มีการ
เสนอขายครั้งแรกมีราคาเพิ่มสูงขึ้น อันส่งผลให้ผลตอบแทนของหลักทรัพย์เพิ่มสูงขึ้น
ด้วยเช่นกัน

สำหรับปัจจัยที่ไม่ส่งผลกระทบต่อผลตอบแทนวันแรกของหลักทรัพย์ IPO
เช่น การเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ยพันธบัตรรัฐบาล ดัชนีการลงทุนโดยตรงจาก
ต่างประเทศ และดัชนีผลผลิตอุตสาหกรรมนั้น อาจจะสืบเนื่องจากสาเหตุที่ว่านักลงทุน
โดยมากสนใจแต่ปัจจัยภายในของบริษัท และปัจจัยจากตลาดหลักทรัพย์แห่ง
ประเทศไทยในขณะนั้นเป็นหลัก ในขณะที่ปัจจัยภายนอก ยังไม่ได้ส่งผลต่อการผล
การดำเนินงานของบริษัทหลักทรัพย์ IPO ในทันทีทันใด จึงยังไม่มีผลต่อราคาหรือ
ผลตอบแทนวันแรกของหลักทรัพย์ IPO

เอกสารอ้างอิง

- [1] Ritter, J. R. (1991). The long-run performance of initial public offerings. *Journal of Finance*, 46(1), 3-27.
- [2] Finn, F. J., & Higham R. (1988). The performance of unseasoned new equity issues-cum-stock exchange listings in Australia. *Journal of Banking and Finance*, 12(3), 333-351.
- [3] Boudriga A., Slama S. B., & Boulila. N. (2009). What determines IPO underpricing? Evidence from a frontier market. *MPPRA Paper No. 18069*.

- [4] Gunturkun M. H., Gurarda S., & Erdogan, H. H. (2012). Impact of macroeconomic factors on underpricing of initial public offerings before and after the recent global financial crisis evidence from Istanbul Stock Exchange. *Journal of Applied Finance and Banking*, 2(5), 261-273.
- [5] Bakara N.B., & Uzakib K. (2013). An empirical study of initial public offerings underpricing for Shariah-compliant Companies: the case of Malaysian market. *International Journal of Economics, Business and Finance*, 1(9), 262 – 274.
- [6] Jelic, R., Saadouni, B., & Briston, R. (2001). Performance of Malaysian IPOs: Underwriters reputation and management earnings forecasts. *Pacific-Basin Finance Journal*, 9, 457-486.
- [7] Chutijiranart, S. (1997). *Economic factors affecting the stock exchange of Thailand*. Master's Thesis in Business Economics. Bangkok: Kasetsart University.
- [8] Worakaveenaiyaiwong C. (2002). *Economic factors influencing stock price index of banking sector in the Stock Exchange of Thailand*, Master's Thesis in Finance. Bangkok: Chulalongkorn University.
- [9] Hensler, D. A., Tutherford, R. C., & Springer T. M. (1997). The survival of initial public offerings in the aftermarket. *Journal of Financial Research*, 20, 93-110.
- [10] Bilson, C., Heanry, R., Powell J. G., & Shi J. (2003). The decision to voluntarily provide an IPO prospectus earnings forecast: Theoretical implication and empirical evidence. *Working paper*, Australian National University.

- [11] Khananurak, N. (2011). *Investment Bangkok, reputation and the underpricing of Initial Public Offerings: The Case of Thailand*. Independent Study for the Degree of Master of Science in Financial Management. Bangkok: Thammasart University.
- [12] Parkatt, K. (2016). The First Day Returns of Initial Public Offerings in the Thai stock market. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 9(1), 1173-1189.

การศึกษาองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นการจับผึ้ง ในพื้นที่ป่า อำเภอพหลมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช¹

The Study of Body of Local Wisdom Knowledge Towards Bee Trapping in the Forests Area of Phrom Khiri District in Nakhon Si Thammarat Province¹

เมธิรา ไกรนที^{2*}, ศรีสุดา ไชยวิจารณ์² และเดโช แชน้ำแก้ว²
Maytira Krainatee^{2*}, Srisuda Chaivijarn² and Daycho Khaenamkhaew²

¹ บทความเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย เรื่อง การศึกษารวบรวมองค์ความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจับสัตว์ป่า กรณีศึกษาภูมิปัญญาการใช้เครื่องมือจับสัตว์ในพื้นที่ป่า อำเภอพหลมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน ประจำปีงบประมาณ 2558 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

² อ., สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช 80280

¹ This article is a part of the research project entitled “ The study of Knowledge Collections from Folk Wisdom in Catching Wild Animals: A Case Study of Folk Wisdom in Using Hunting Tools to Catch Wild Animals in The Forest of Phrom Khiri District, Nakhon Si Thammarat Province” . This research was supported by using Government Budget of Nakhon Si Thammarat Rajabhat University in 2015

² Lecturer, Community Development Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, 80280, Thailand

* Corresponding author: E-mail: ying_may8@hotmail.com

(Received: August 24, 2018; Revised: November 30, 2018; Accepted: December 17, 2018)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น การจับผึ้งในพื้นที่ป่า อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตและการสัมภาษณ์ จากปราชญ์ชาวบ้านที่มีองค์ความรู้ จำนวน 1 คน ปราชญ์ชาวบ้านที่มีองค์ความรู้ และสามารถจับผึ้งได้ในปัจจุบัน จำนวน 3 คน และผู้ที่สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 7 คน ผลการวิจัยพบว่า ยังมีผู้ที่มีองค์ความรู้ ยังคงมีการใช้ประโยชน์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการจับผึ้งซึ่งเป็นการปรับวิถีการดำรงชีวิตให้เข้ากับสภาพทรัพยากรธรรมชาติตามแนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวคิดนิเวศวัฒนธรรม และแนวคิดนิเวศวิทยาชาติพันธุ์ ประกอบด้วย ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับอุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ในการจับผึ้ง ขั้นตอนการจับผึ้ง รวมถึงความเชื่อหรือข้อห้ามเกี่ยวกับการจับผึ้ง นับว่าองค์ความรู้เหล่านี้เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความสำคัญที่จะต้องมีการศึกษา เก็บรวบรวมและเผยแพร่ข้อมูล เพื่อสร้างการรับรู้และอนุรักษ์ ป้องกันไม่ให้สูญหายในสถานะของการเป็นภูมิปัญญาที่ผู้คนมีการคิดค้น การสั่งสมประสบการณ์การแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการปรับตัว จนก่อให้เกิดเป็นองค์ความรู้ที่นำมาใช้ในการดำรงชีวิตที่ไม่มุ่งหวังเพียงการใช้ประโยชน์หรือไม่ก่อให้เกิดการทำลาย แต่มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ การใช้ประโยชน์ควบคู่กับการรักษาให้ทรัพยากร ธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์อย่างยิ่ง

คำสำคัญ: ภูมิปัญญาท้องถิ่นการจับผึ้ง พื้นที่ป่า อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช

Abstract

This research aims to study the folk wisdom of trapping bees in the forests of Phrom Khiri District, Nakhon Si Thammarat. The research was quantitative research. Data was collected by observing and interviewing the samples which are 1 sage villager, 3 sage villagers

who are able to trap bees at the present and 7 successors of bee trapping folk wisdom. The research shows that there are still sage villagers who are good at trapping bees. The sage villagers still apply this folk wisdom to trap bees. Moreover, this folk wisdom has been passed on to younger generations. This is the way people adjust their living to the environment under the concepts of folk wisdom, eco-culture and ethnic ecology. Folk wisdom of trapping bees consists of tools or materials used in trapping, process of trapping bees, and the belief or the taboo of trapping bees that people should learn which ones are “Dos” and which ones are “Don’ts”. All of these reflect the importance of this folk wisdom which must be studied, collected, and publicized to create perception, to protect the disappearance and to preserve as the human intellect, experience accumulation, and ability to adjust the living. These bring about the knowledge and know-how to live and become environmentally friendly. The natural resources should not be only used or not be destroyed, but they should also be applied and preserved for their sustainable abundance.

Keywords: Folk Wisdom of Trapping Bees, The Forests of Phrom Khiri District, Nakhon Si Thammarat Province

บทนำ

วิถีแห่งการดำรงชีวิตของผู้คนในชุมชนชนบท มักจะแสดงให้เห็นถึงการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคล บุคคลกับทรัพยากรธรรมชาติและบุคคลกับสิ่งเหนือธรรมชาติ เป็นทุนที่มีคุณค่ามีเอกลักษณ์ เกิดขึ้นมาอย่างยาวนานผ่านกระบวนการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น [1]

ซึ่งตามแนวคิดนิเวศวัฒนธรรม ที่ให้ความสำคัญกับการปรับตัวของมนุษย์ ต่อสภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่ และมีการประดิษฐ์คิดค้นเครื่องมือเครื่องใช้ วิธีการ ทำมาหากินที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม [2] และการที่แนวคิดนิเวศวิทยาชาติพันธุ์ ให้ความสำคัญกับการศึกษาของความรู้จากมุมมองของคนในพื้นที่เป็นเจ้าของแนวความคิด หลักการปฏิบัติต่อทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีเหตุผล ที่แต่ละชุมชนมีวิถีคิด และมุมมองที่เกิดจากการปรับตัวของมนุษย์ ภายใต้บริบทและเงื่อนไข ทางกายภาพและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน [3] ส่งผลให้แต่ละชุมชนมีการผลิตองค์ ความรู้ที่มีประโยชน์ซึ่งต่อการทำมาหากิน การสร้างรายได้ ควบคู่กับการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ

การให้ความสำคัญกับประเด็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร เนื่องด้วย ในปัจจุบัน สังคมมีความเปลี่ยนแปลงมาสู่สังคมยุคหลังอุตสาหกรรม [4] มีการ ให้ความสำคัญกับแนวคิดการพัฒนาในรูปแบบใหม่ การปรับเปลี่ยนรูปแบบ การดำรงชีวิตของผู้คน ที่ส่งผลให้อาจมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ไม่คำนึงถึง การอนุรักษ์และความยั่งยืน เช่น การมุ่งเน้นการสร้างรายได้ในเชิงธุรกิจ การใช้ ประโยชน์แบบทำลายล้าง การประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ที่มีความทันสมัย การจับ สัตว์ในเชิงพาณิชย์เพื่อการค้าขาย การล่าสัตว์ที่ใกล้สูญพันธุ์ การปรับเปลี่ยนพื้นที่ ป่าที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของสัตว์ป่า และส่งผลให้มีการละเลยองค์ความรู้ ภูมิปัญญา ท้องถิ่นที่มีคุณค่า จนอาจทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ดั่งงามสูญหาย และสืบเนื่องจาก ต้นทุนพื้นฐานของการพัฒนาชุมชนในยุคปัจจุบันที่จะต้องให้ความสำคัญกับต้นทุน ด้านบุคคล ทรัพยากรธรรมชาติ ความรู้หรือภูมิปัญญา ความเชื่อของชุมชน [5] มาเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนา ประกอบกับพบว่า ยังไม่มีการเก็บ รวบรวมข้อมูลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญใน การวิจัยเพื่อการรวบรวมให้เป็นระบบอันจะมีผลต่อการสืบทอดองค์ความรู้ให้คงอยู่

การดำรงชีวิตของผู้คนในชุมชนปลายอวนล่าง ตำบลพรหมโลก อำเภอ พรหมคีรีจังหวัดนครศรีธรรมราชที่มีสภาพเป็นพื้นที่เขาและป่า ที่ยังมีความอุดมสมบูรณ์

และความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ ส่งผลให้คนในชุมชนมีการพึ่งพิงและอาศัยทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะการนำมาเป็นอาหาร จึงทำให้คนในชุมชนมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อยู่คู่กับทรัพยากรธรรมชาติมาอย่างยาวนาน คนในชุมชนบางคนมีความสัมพันธ์และมีความเชี่ยวชาญในฐานะของผู้ที่อาศัยอยู่ร่วมกับป่า ซึ่งเมื่อพิจารณาในภาพรวม คนโดยทั่วไปมักมองและโต้แย้งว่า การใช้ประโยชน์จากป่า โดยเฉพาะ การล่าสัตว์ป่ามาเพื่อจุดประสงค์ต่าง ๆ นั้น เป็นการทำลายสัตว์ป่าและทรัพยากรธรรมชาติ แต่เมื่อพิจารณาการดำรงชีวิตที่มีความสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติของผู้คนในชุมชนปลายอน เป็นการอิงอาศัยอยู่ร่วมกันและเป็นการใช้ประโยชน์ควบคู่กับการอนุรักษ์ นับว่าเป็นแบบแผนทางพฤติกรรมและวัฒนธรรมที่มีความสำคัญ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นประการหนึ่งของชุมชน คือ การจับผึ้งในพื้นที่ป่า นับว่ามีความสำคัญที่จะต้องศึกษารวบรวม และถ่ายทอด เนื่องจาก เป็นองค์ความรู้ที่มีความละเอียด มีการสืบทอดมายังลูกหลาน เป็นการใช้อยู่ประโยชน์จากทรัพยากรในลักษณะของการอนุรักษ์ แม้ว่า กระแสสังคมโดยส่วนใหญ่ มักจะมองว่า เป็นการใช้อยู่ประโยชน์แบบทำลาย แต่เมื่อพิจารณาถึงขั้นตอน วิธีการ แนวปฏิบัติในการจับผึ้งพบว่า คนในชุมชนต่างให้ความสำคัญกับการรักษาให้เกิดความยั่งยืน และตระหนักในการรักษาไว้ซึ่งองค์ความรู้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษารวบรวมองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นการจับผึ้งในพื้นที่ป่าบ้านปลายอนล่าง ในฐานะของการเป็นชุมชนที่มีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการจับผึ้ง การนำวัสดุจากธรรมชาติมาใช้เป็นเครื่องมือหรือใช้วิธีการจับผึ้งแบบโบราณมากกว่า 100 ปี จนถึงปัจจุบันเป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงด้านการจับผึ้ง มีน้ำผึ้งที่มีคุณภาพหรือน้ำผึ้งแท้ ไม่มีส่วนผสม [6] และเพื่อรวบรวมไว้ซึ่งองค์ความรู้ที่มีคุณค่า เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีความสัมพันธ์ของบุคคลกับทรัพยากรธรรมชาติ บนฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ การสืบทอดและเผยแพร่องค์ความรู้ให้คงอยู่สืบไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษารวบรวมองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นการจับฝิ่งในพื้นที่ป่า
อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช

ระเบียบวิธีการศึกษา

1. **ผู้ให้ข้อมูล** ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจงและใช้วิธีการแบบสนับโบล
เพื่อให้ได้ปราชญ์ชาวบ้านที่มีองค์ความรู้ด้านการจับฝิ่ง จำนวน 1 คน ผู้ที่มีองค์ความรู้
และมีความสามารถในการจับฝิ่งในปัจจุบัน จำนวน 3 คน และผู้ที่สืบทอดภูมิปัญญา
ท้องถิ่นการจับฝิ่ง จำนวน 7 คน ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านปลายอวนล่าง หมู่ที่ 5 ตำบล
พรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช เนื่องจาก พื้นที่อำเภอพรหมคีรี
มีลักษณะทางกายภาพโดยส่วนใหญ่เป็นป่าที่ยังมีความอุดมสมบูรณ์ มีการอยู่อาศัย
ของฝิ่งจำนวนมาก โดยเฉพาะมักจะมีการจับฝิ่งที่เรียกว่า ฝิ่งยวน (รังฝิ่งที่มีจำนวน
รังตั้งแต่ 2 รัง ขึ้นไป บนต้นไม้ 1 ต้น) เป็นชุมชนที่มีการจำหน่ายน้ำฝิ่งแท้ที่หามาได้
จากป่า เป็นชุมชนที่มีการนำวิธีการจับฝิ่งในรูปแบบโบราณที่มีการสืบทอดมากกว่า
100 ปี และนำวัสดุจากธรรมชาติมาใช้เป็นเครื่องมือในการจับฝิ่ง

2. **เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล**
ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้
ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นการจับฝิ่งในพื้นที่ป่า ประกอบด้วย อุปกรณ์ เครื่องมือที่ใช้
ในการจับฝิ่ง ขั้นตอนการจับฝิ่ง รวมถึงความเชื่อหรือข้อห้ามเกี่ยวกับการจับฝิ่ง
และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของนักวิจัย ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการจัดเตรียม
อุปกรณ์ เครื่องมือในการจับฝิ่ง ตลอดจนการจับฝิ่งในแต่ละขั้นตอน

3. **การวิเคราะห์ข้อมูล** ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บรวบรวมข้อมูล
มาจัดให้เป็นระบบและนำเสนอความคิดภูมิปัญญาท้องถิ่นและแนวคิดนิเวศวัฒนธรรม มา
เป็นกรอบในการวิเคราะห์ นำเสนอตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย มีการตรวจสอบ

ความถูกต้องของข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล และนำข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบ
มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปผลการดำเนินการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษา

การศึกษารวบรวมองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นการจับฝิ่งในพื้นที่ป่า
อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้เขียนนำเสนอประเด็นตามลำดับ ดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับการจับฝิ่งในชุมชน

ชุมชนบ้านปลายอวนล่าง หมู่ที่ 5 ตำบลพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี
จังหวัดนครศรีธรรมราช สมาชิกโดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการทำสวนยางพารา
เป็นอาชีพหลัก ซึ่งอาชีพการจับฝิ่ง นับว่าเป็นอาชีพเสริมที่สร้างรายได้ให้กับครอบครัว
เนื่องจากการจับฝิ่ง มักจะจับได้เพียงปีละหนึ่งครั้ง โดยหากปีใดได้รับน้ำฝิ่ง
ที่มีคุณภาพ เช่น จับได้ปีละ 4-5 ลัง ๆ ละ 12 ขวด รวม 60 ขวด มีราคาขวดละ
700 บาท ทำให้มีรายได้ปีละ 42,000 บาท โดยช่วงเวลาที่เป็นฤดูกาลในการจับฝิ่ง
คือ ช่วงเดือนเมษายน – มิถุนายนหรือบางครั้งก็สามารถจับฝิ่งได้จนถึง
เดือนกรกฎาคม ซึ่งขึ้นอยู่กับการมาอยู่อาศัยของฝิ่งหรืออาจเกิดจากการที่ผลไม้ออก
ดอกนอกฤดูกาล หรือบางครั้งในปีเดียวกัน หากฝิ่งบินกลับมาอาศัย อาจจะทำให้
ผลไม้ออกดอกนอกฤดูกาล และในบางปี จำนวนน้ำฝิ่งที่ได้รับก็ไม่มีแน่นอน
เช่น ในบางปี ฝิ่งมีจำนวนน้อย แต่น้ำฝิ่งมีจำนวนมาก แต่บางปีมีรังฝิ่งจำนวนมาก
แต่ได้รับน้ำฝิ่งน้อย [7] และในชุมชนบ้านปลายอวนล่าง มีผู้ที่สามารถจับฝิ่งได้ในปัจจุบัน
จำนวนประมาณ 5-6 คน และเป็นงานเฉพาะของผู้ชายที่มีอายุประมาณ 20 ปีขึ้นไป
หรือเป็นช่วงวัยรุ่นไปจนถึงวัยผู้ใหญ่ที่ยังมีความสามารถในการปีนต้นไม้ซึ่งภูมิปัญญา
การจับฝิ่งเกิดจากการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ดังคำกล่าวที่ว่า “ผมรู้จักการจับฝิ่งมาตั้งแต่
รุ่นพ่อเฒ่าที่ได้เดินตามเข้าไปในป่า และสังเกตเห็นวิธีทำที่พ่อเฒ่ารับมาตั้งแต่รุ่นทวด
ประมาณ 100 กว่าปีมาแล้ว” [8] โดยบุคคลเหล่านี้จะมีประสบการณ์ในการจับฝิ่ง
ที่เกิดจากการเรียนรู้โดยการสังเกตจากผู้ที่สามารถจับฝิ่งได้ และการเรียนรู้
จากการปฏิบัติจริง โดยส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการสั่งสมประสบการณ์ไม่ต่ำกว่า 40 ปี

และพื้นที่ในการจับผึ้ง ประกอบด้วย พื้นที่ทั้งในบริเวณชุมชนที่สามารถใช้การเดินทางทางเท้าไปจับผึ้ง ไปจนถึงพื้นที่บนภูเขาที่มีผึ้งมาอาศัยหรือมาทำรัง จะต้องเดินทางโดยรถจักรยานยนต์ควบคู่กับการเดินทางทางเท้า [9]

2. รูปแบบการจับผึ้ง

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจับผึ้งหรือตีผึ้ง มีวิธีการในการจับ จำนวน 2 รูปแบบ คือ การจับผึ้งในเวลากลางวันและการจับผึ้งในเวลากลางคืน โดยการจับผึ้งในช่วงเวลากลางวันและช่วงเวลากลางคืน จะมีการใช้อุปกรณ์และมีขั้นตอนโดยส่วนใหญ่ที่เหมือนกัน แต่มีความแตกต่างกันในด้านการใช้เครื่องมือที่เรียกว่า คบไฟ หรือมวง เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการไล่ผึ้งให้ผึ้งออกจากรัง ที่มีลักษณะการใช้งานที่แตกต่างกัน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 การจับผึ้งในเวลากลางวัน

การจับผึ้งในเวลากลางวัน จะมีการใช้มวงที่ต้องจุดให้เกิดควันเพื่อไล่ให้ผึ้งบินออกจากรังและมักจะใช้ในการจับผึ้งที่อาศัยบนต้นไม้ที่สูงมากมักมีจำนวนรังผึ้งเพียง 1 รัง

2.1.1 อุปกรณ์ในการทำมวง ประกอบด้วย ใบไม้สด เช่น ต้นปุด ต้นผักกูด ต้นหวาย ต้นชก ต้นปาล์ม (เลือกเพียงชนิดเดียว) โดยตัดมาทั้งลำต้นและใบใช้สำหรับห่อเพื่อไม่ให้ไฟลุกไหม้ แต่ให้ออกมาเป็นควันไฟกึ่งไม้แห้งที่มีลักษณะเป็นริ้วเล็ก ใช้สำหรับเป็นถ่านเชื้อเพลิงด้านในของคบไฟ ใบไม้แห้ง (สำหรับจับผึ้งที่อยู่ในป่า ส่วนผึ้งที่อาศัยอยู่ใกล้ชุมชน จะนิยมใช้เปลือกมะพร้าวแห้ง ย่านพลู ฟางข้าว เป็นต้น เนื่องจากใบไม้แห้ง เหมาะสำหรับการทำให้เกิดควันไฟ และเชือกอวดใช้สำหรับผูกมวง

2.1.2 ขั้นตอนในการทำมวง ประกอบด้วย การนำไปไม้สดปลูกลงดินเป็นชั้นแรกเพื่อห่อไม่ให้คบไฟเกิดประกายไฟ นำใบไม้แห้ง พอประมาณแล้วแต่ขนาดของมวงที่ทำ วางลงบนใบไม้สด โดยลักษณะการวางให้วางรวมกัน นำกิ่งไม้แห้งมาวางทับบนใบไม้แห้ง เลือกเฉพาะส่วนที่เป็นริ้วเล็ก ๆ พอประมาณ แล้วปิดด้วย

ใบไม้แห้งอีกครั้งหนึ่ง และชั้นสุดท้าย จะปิดด้วยใบไม้สด แล้วนำเชือกอวดมามัด รวบให้แน่น โดยการรวบมาจากปลายของมังก่อน โดยใช้เจ็อนตะกรุดเบ็ด ซึ่งเชือก ที่ใช้มัดมังกั้น จะต้องตอกกันจนมดเสีจ เพื่อช่วยยึดเมื่อจุดมงแล้วเชือก จะได้ไม่ขาด ออกจากกัน และต้องมัดจนถึงด้ามจับ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 มงสำหรับใช้ในการจับผึ้งตอนกลางวัน
(ที่มา: เมธิรา ไกรนที; ผู้ถ่ายภาพ, 2559) [10]

2.2 การจับผึ้งในเวลากลางวัน

การจับผึ้งในเวลากลางวัน จะใช้มงที่จุดให้เกิดประกายไฟ โดยผู้ที่ขึ้นผึ้งจะเคาะให้ประกายไฟหล่นลงมา และเมื่อผึ้งเห็นประกายไฟ ก็จะบิน ออกจากรัง และบินตามประกายไฟที่หล่นลงมายังพื้นดิน และหากมีลมพัดแรง ลมก็จะพัดให้ประกายไฟลอยไปไกล ซึ่งทำให้ผึ้งบินออกไปไกลมากขึ้นตามประกายไฟ

2.2.1 อุปกรณ์ในการทำมง ประกอบด้วย หวายเล็กหรือหวาย หิน ย่านพลู เชือกอวดและหวาย

2.2.2 ขั้นตอนในการทำมง ประกอบด้วย การนำหวายซึ่งหากใช้ หวายเล็ก ก็สามารถใช้ได้ทั้งเส้น โดยไม่ต้องผ่า แต่หากเป็นหวายหิน จะต้องนำมาผ่า แล้วเหลาให้บาง ให้หวายนิ่ม เพื่อให้งอเส้นหวายได้ง่าย และมีความสะดวกในการสอด หรือผูก นำย่านพลูที่ตายหรือแห้ง นำมาตากแดดให้แห้ง และนำมาทุบให้เอาเปลือก ออก (จะทุบก่อนหรือตากแดดก่อนก็ได้) แล้วนำมาฉีกออกให้เป็นเส้นเล็ก ๆ ให้ได้ ประมาณ 2 กำมือ ความยาวประมาณ 1 เมตร แล้วทำเป็นกำและมัดด้วยเชือกอวด

ที่นำมาทำเป็นเส้นๆ เพื่อทำเชือก และมัดด้วยหวายอีกครั้งให้แน่น ซึ่งหากมัดไม่แน่น ไฟจะลุกติดมวง จะไม่เป็นถ่านไว้สำหรับเคาะให้เป็นประกายไฟ และในขณะที่ป็นขึ้นไปบนต้นไม้สูง หากมีลมพัดแรง มวงจะติดเป็นไฟ อาจทำให้ผึ้งบินไปตามแสงไฟ และต่ออยู่ผู้ที่จับผึ้งได้ และเมื่อมัดด้วยหวายจนแน่น ก็ทำหุ้มง โดยการนำหวายมาควั่นให้เป็นเกลียว ซึ่งต้องควั่นจนหวายมีความนิ่ม และสาเหตุที่ต้องควั่น เพื่อให้มีความกระชับ เหนียว คงทน และนำมาผูกกับสายแล่หรือสายสะพาย ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 มวงสำหรับใช้ในการจับผึ้งตอนกลางคืน
(ที่มา: เมธิรา ไกรนที; ผู้ถ่ายภาพ, 2559) [10]

นอกจากนี้ บางคนมีการทำมวงจากต้นสามแก้ว ซึ่งขึ้นอยู่ในป่า เป็นต้นไม้ที่ใบมีพิษ (หากสัมผัสที่ใบ จะมีอาการคัน) หรือบางคนใช้ต้นลูกฉิ่งที่เป็นต้นแก่ โดยการนำมาทุบให้แตกแล้วตากให้แห้ง และนำมามัดด้วยหวาย ซึ่งพืชทั้ง 3 ชนิดมีคุณสมบัติเหมือนกัน คือ เป็นถ่าน สามารถใช้ในการจุดให้เกิดประกายไฟได้ดี ซึ่งแล้วแต่ความสะดวกในการใช้ และหากอยู่บนภูเขา หากไม่สามารถหาข่านพลูก็สามารถใช้ต้นสามแก้วแทนได้ และนำมาทุบและผูกมวงได้เลย และโดยส่วนใหญ่ นิยมทำมวง ขนาดประมาณ 1 เมตร

3. อุปกรณ์สำคัญในการเตรียมการจับผึ้ง ประกอบด้วย

3.1 การทอย เป็นเทคนิควิธีการหรือภูมิปัญญาที่มีความสำคัญประการหนึ่ง เกี่ยวกับภูมิปัญญาในการจับผึ้ง เนื่องจาก เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญ

ที่ทำให้ผู้ที่ขึ้นไปจับฝั้งมีความปลอดภัย สามารถปีนขึ้นไปบนต้นไม้เพื่อจับฝั้ง
นำน้ำฝั้งลงมา โดยอุปกรณ์ในการทอย ประกอบด้วย

3.1.1 ไม้แม่ร่อง คือ ไม้หรือไม้ไผ่ที่นำมาทำเป็นลักษณะบันได
เพื่อให้คนที่จะตีฝั้งปีนขึ้นไปบนต้นไม้ ถ้าหากรังฝั้งที่พบอยู่บริเวณป่าใกล้หมู่บ้าน
นิยมใช้ไม้ไผ่ที่ชื่อว่า “ไม้ไผ่ผาก” หรือจะมีการทาลำต้นของต้นไม้ที่มีลำต้นเท่าลำแขน
เป็นไม้เนื้อแข็ง มีความยาวประมาณ 4-5 เมตร มาใช้เป็นไม้แม่ร่อง แต่ถ้าหากรังฝั้ง
ที่พบอยู่ในป่าลึกนิยมใช้ไม้เนื้อแข็งที่มีลำต้นขนาดเล็ก

3.1.2 ลูกทอย คือ ไม้ไผ่ตงที่ค่อนข้างแก่ นำมาตัดให้มีความยาว
ประมาณ 7 นิ้ว หรือ 1 คืบ หลังจากนั้นนำมาผ่าออกให้เป็นแผงไม้ไผ่หรือแผ่น
ที่มีความกว้างประมาณ 2 นิ้ว เหลาปลายให้บางและแหลม เพื่อสามารถจะตีลงไป
ในต้นไม้ได้ และอีกด้านของไม้ไผ่ทำเป็นร่องไว้สำหรับผูกเชือกยึดกับไม้แม่ร่อง
และผูกกับเชือกอวด โดยในการปีนต้นไม้เพื่อทอยนั้น จะมีการมัดลูกทอยไว้รวมกัน
จำนวน 10-13 ลูก และผูกติดไว้บริเวณสะเอวของผู้ที่ขึ้นไปทอยและจะนำขวาน
ซ่อนผูกไว้บริเวณป่า ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ลูกทอย

(ที่มา: เมธิรา ไกรนที; ผู้ถ่ายภาพ, 2559) [10]

3.1.3 เชือกอวด คือ ยานเถาว์วัลย์ที่มีความเหนียวและคงทน
ใช้สำหรับมัดหรือผูกกับอุปกรณ์และเครื่องมือต่าง ๆ โดยตัดมาให้มีความยาว
ประมาณ 1 วาหรือ 1.5 เมตร นำมาฉีกให้เป็นเส้นเล็ก ๆ และนำมาใช้มัดระหว่าง
ลูกทอยกับแม่ร่อง ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 เชือกอวด

(ที่มา: เมธิรา ไกรนที; ผู้ถ่ายภาพ, 2559) [10]

3.1.4 ขวานทอยหรือขวานซ้อน ใช้สำหรับตอกลูกทอยให้เข้ากับ ต้นไม้ ซึ่งมีรูปร่างเหมือนขวาน แต่มีการเจาะรูไว้ที่ปลายด้ามจับ สำหรับผูกเชือก และมีการสพายไว้ที่ป่า เพื่อความสะดวกในขณะที่ปีนขึ้นไปบนต้นไม้ เพื่อทอย ไปยังรังผึ้งที่ต้องทอยไปเรื่อย ๆ เป็นชั้น ๆ และมีการผูกปลายด้วยเงื่อนตะกรุดเบ็ด แต่สำหรับผู้ที่ไม่ต้องมีการทอยเพิ่ม แต่ใช้วิธีการปีน (ปรับ) ต้นไม้แทน ก็ไม่ต้อง นำขวานซ้อนขึ้นไปบนต้นไม้ ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 ขวานซ้อน

(ที่มา: เมธิรา ไกรนที; ผู้ถ่ายภาพ, 2559) [10]

3.1.5 ลูกคุม (แบบเดียวกับลูกทอย แต่แตกต่างกันในการตอก ลงบนต้นไม้)

3.1.6 ลูกครุ (แบบเดียวกับลูกทอย แต่แตกต่างกันในการตอก ลงบนต้นไม้)

ขั้นตอนในการทอย มีรายละเอียด คือ การนำไม้แม่ร่อง มาปักลงบนดิน โดยจะต้องปักให้ติดกับโคนต้นไม้หรือพืงไม้แม่ร่องไปบนต้นไม้ที่มีฝิ่งอาศัยอยู่ แล้วใช้ลูกทอยลูกแรก จำนวน 1 ลูก ที่ผูกกับเชือกอวดไว้แล้ว นำมาตียึดกับต้นไม้ให้แน่น แล้วนำไม้แม่ร่องมาผูกติดกับลูกทอย แล้วนำเชือกอวดที่ผูกอยู่กับปลายลูกทอย ผูกให้เข้ากับไม้แม่ร่อง ในการตีลูกทอย จะตีตามระยะของผู้ทอยแต่ละคน ซึ่งในการตีลูกทอย จะตีในลักษณะสลับด้าน (ซ้าย-ขวา) ไปมากับแม่ร่อง ซึ่งระยะห่างในการตีลูกทอย ก็ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้ทอยแต่ละคน และจะตีลูกทอยไปเรื่อยๆ จนกว่าจะถึงปลายของไม้แม่ร่อง ดังภาพที่ 6

ภาพที่ 6 ตัวอย่างการตีลูกทอย

(ที่มา: เมธิรา ไกรนที; ผู้ถ่ายภาพ, 2559) [10]

แต่ทั้งนี้ ก่อนที่จะมีการทอย จะมีการทอยลูกทอยลูกแรกไว้บริเวณลำต้นตรงไหนก็ได้ของต้นไม้ที่มีฝิ่งอาศัยอยู่ เรียกว่า “การทอยลูกครู” การทอยลูกครูจะต้องใช้ใบไม้รองไว้ก่อนทอย และก่อนทอยจะต้องมีการทอ่กตามความเชื่อของแต่ละคน และจะต้องทอยลูกครูก่อนวันที่จะเก็บฝิ่ง โดยการทอยหรือตอกลงไปบนต้นไม้จำนวน 3 ครั้ง (ห้ามตอกลง) และเมื่อเก็บฝิ่งเสร็จแล้วต้องเอาลูกครูออกจากต้นไม้ เนื่องจาก มีความเชื่อว่า ถ้าไม่นำลูกครูที่ทอยไว้ออกจากต้นไม้ในปีต่อไป ฝิ่งจะไม่มาอาศัยและบางคนมีความเชื่อว่า หากไม่นำลูกครูออกจากต้นไม้ ต้นไม้ต้นนั้นจะตาย และสำหรับปลายสุดของไม้แม่ร่องอันที่ 1 จะทอยลูกทอย อีกจำนวน 2 ลูก เรียกว่า “ลูกคุมแม่ร่อง” ซึ่งใช้สำหรับคุมไม้แม่ร่องที่จะต้องทอยขึ้นไปอีกชั้น ดังภาพที่ 7

ภาพที่ 7 ตัวอย่างการตีลูกคุม

(ที่มา: เมธิรา ไกรนที; ผู้ถ่ายภาพ, 2559) [10]

วิธีการตีลูกคุม คือ การตีให้ขนาดทั้งสองข้างกับไม้แม่ร่อง และในการทยอยลูกทยอย ลูกที่ 1 ขึ้นอยู่กับระยะที่คนทยอยสามารถปีนขึ้นไปได้ และหากหมดไม้แม่ร่องอันที่ 1 แล้ว ผู้ที่ทยอยหรือผู้ที่ขึ้นไปจับฝั้ังยังมีความต้องการในการทยอยในชั้นต่อไป จะมีการนำไม้แม่ร่องอันที่ 2 มาต่อกับไม้แม่ร่อง อันที่ 1 เรียกว่า การต่อไม้แม่ร่อง โดยไม้แม่ร่องแต่ละอันที่มีการต่อ จะมีการเรียกว่า ชั่ว ซึ่งเป็นการต่อแม่ร่องจากชั้นที่ 1 เพื่อยึดติดกับไม้แม่ร่องชั้นที่ 2 โดยมีวิธีการ คือ การทำโคนของไม้แม่ร่องอันที่ 2 ให้มีลักษณะเป็นง่าม คือ การผ่าตรงกลางของปลายของไม้แม่ร่องอันที่ 2 แล้วใช้ไม้เสียบเอาไว้ตรงกลางง่ามที่ผ่าออก หลังจากนั้น ใช้เชือกผูกโดยวิธีการถักไปมา ไม้ให้ไม้แตก และต่อไม้แม่ร่อง โดยวิธีการสอดจากข้างล่าง โดยการนำปากไม้แม่ร่อง ปักไว้กับลูกทยอยลูกกลางลูกคุม ซึ่งการตีลูกคุม เป็นการตีเพื่อคุมไม้แม่ร่องอันต่อไป เพื่อป้องกันไม่ให้ไม้แม่ร่องเคลื่อนไหว และให้ไม้แม่ร่องชั่วที่ 2 อยู่ติดกับไม้แม่ร่องชั่วต่อไป ตามความต้องการของผู้ที่ทยอยหรือผู้ที่ขึ้นไปจับฝั้ัง หรือต้องการให้ไม้แม่ร่องชั่วที่ 2 ติดกับต้นไม้ และทยอยขึ้นไปเรื่อยๆ และเมื่อสุดไม้แม่ร่องชั่วที่ 2 ก็จะทำเหมือนเดิมในชั่วต่อไป จนกว่าผู้ที่ขึ้นฝั้ังจะมีความมั่นใจในการขึ้นไปจับฝั้ัง โดยไม้แม่ร่องจะมีการส่งขึ้นไปจากด้านล่าง ซึ่งจะมีผู้ที่อยู่บริเวณด้านล่างที่มีหน้าที่ในการส่งไม้แม่ร่อง ดังภาพที่ 8

ภาพที่ 8 ตัวอย่างการต่อไม้แม่ร่อง

(ที่มา: เมธิรา ไกรนที; ผู้ถ่ายภาพ, 2559) [10]

ระยะห่างในการทอย จะขึ้นอยู่กับเทคนิคของผู้ที่ทำการทอย ซึ่งบางคนใช้ลูทอยจำนวนไม่มากซึ่งขึ้นอยู่กับช่วงลำตัวหรือความสูงของผู้ทอยแต่ละคน เนื่องจากแต่ละคนจะมีขนาดลำตัวไม่เท่ากัน โดยบางคนจะปีนขึ้นไปก่อนที่จะมีการทอยในช่วงใหม่ต่อไป และในการทอย จะมีการเปลี่ยนไม้ทุกปี และหากเชือกที่มีดลูทอยไว้ มีสภาพที่ไม่มั่นคง แข็งแรง ก็จะต้องเปลี่ยนใหม่

ช่วงเวลาในการทอย โดยส่วนใหญ่จะนิยมทอยในช่วงเวลากลางคืน เนื่องจาก จะต้องทอยให้สูงที่สุด ให้ใกล้กับรังของผึ้งมากที่สุด จึงทำให้โอกาสในการโดนผึ้งต่อยจะมีน้อยกว่าการทอยในช่วงเวลากลางวัน

นอกจากนี้ ยังมีวิธีการที่คล้ายกับการทอย แต่เรียกว่า เป็นการแค ซึ่งเป็นวิธีการในการขึ้นไปจับผึ้งที่อยู่บนต้นไม้ที่มีขนาดไม่สูงและไม่ใหญ่มาก โดยมีอุปกรณ์ประกอบด้วย ไม้แม่ร่อง จะใช้ไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้ซอย ไม้มะไฟดิน เป็นต้น เชือกอวด เนื่องจากมีความเหนียว คงทน ไม่ขาดง่าย โดยวิธีการในการแค ประกอบด้วย การเตรียมไม้สำหรับใช้ในการทำไม้แม่ร่อง แล้วนำเชือกอวดมาฉีกเป็นเส้นให้มีความหนาประมาณ 2 เซนติเมตร ความยาวให้สามารถพันรอบต้นไม้ที่มีผึ้งอาศัยอยู่ได้ จำนวน 2 รอบ ยกไม้แม่ร่องที่จะทำการแคให้ติดกับต้นไม้ที่มีผึ้ง แล้วพันเชือกอวดจำนวนสองรอบรอบต้นไม้ แล้วมัดเป็นเงื่อนตาย เมื่อผูกชั้นที่ 1 เสร็จ เริ่มปีนแล้วก็ผูกชั้นต่อไปเรื่อย ๆ จนถึงรังผึ้ง โดยลักษณะการแคจะเหนียวน้อยกว่าการทอยและจะใช้เวลามากกว่า เนื่องจากในแต่ละชั้นจะใช้เชือกอวดพันกับต้นไม้จำนวนสองรอบทุกครั้ง

และการแค่นั้นนอกเหนือจากการเก็บฝิ่งแล้ว ยังสามารถใช้ในการเก็บผลไม้ได้ด้วย เช่น ต้นสะตอ ต้นลูกเนียง แต่ถ้าต้นไม้นั้นมีขนาดใหญ่ที่ไม่สามารถแคได้ จึงจะเปลี่ยนเป็นการทอย ดังภาพที่ 9

ภาพที่ 9 ตัวอย่างการแค

(ที่มา: เมธิรา ไกรนที; ผู้ถ่ายภาพ, 2559) [10]

4. อุปกรณ์สำคัญในการจับฝิ่ง ประกอบด้วย

4.1 ไม้กรี เป็นไม้ไฟที่นำมาเหลาให้บางๆ ให้มีปลายแหลม นำด้านปลายผูกกับเชือกอวต ให้ไม้กรีมีความยาวประมาณ 1 ฟุต ความกว้างขนาด 2 นิ้ว และนำมาใช้ในการตัดรังฝิ่ง โดยการนำขึ้นไปบนต้นไม้ใช้วิธีการเสียบไม้กรีไว้กับสาแหรกที่ใส่ถังน้ำฝิ่ง ดังภาพที่ 10

ภาพที่ 10 ไม้กรี

(ที่มา: เมธิรา ไกรนที; ผู้ถ่ายภาพ, 2559) [10]

4.2 โคระ หรือถังใส่น้ำฝิ่ง เป็นถังสำหรับใส่น้ำฝิ่ง ที่จะต้องนำขึ้นไปบนต้นไม้ โดยโคระจะต้องใช้สาแหรกหุ้มยึดไว้อีกชั้น ก่อนนำขึ้นไปบนต้นไม้ ซึ่งโคระมักจะนิยมใช้ปั๊บหรือถังพลาสติกที่มีความหนาขนาดพอประมาณ นำมาตัดด้านบน

ผาดึงออก ล้างให้สะอาดและแห้ง สำหรับใส่น้ำฝิ่งที่จับลงมาจากต้นไม้ (หากไม่มี
สาแหรกมาใส่ จะเรียกว่า ถัง แต่หากใส่สาแหรกเข้าไป จะเรียกว่า โคระ) ดังภาพที่ 11

ภาพที่ 11 โคระ

(ที่มา: เมธิรา ไกรนที; ผู้ถ่ายภาพ, 2559) [10]

4.3. สาแหรกสำหรับใส่โคระ หรือที่เรียกว่า แสก เป็นอุปกรณ์ใช้หุ้ม
หรือรองโคระ เพื่อให้สะดวกในการสละพวยโคระขึ้นไปบนต้นไม้ ซึ่งมีวิธีการในการทำแสก
หรือ เรียกว่า การแทงแสก สำหรับใช้ในการใส่โคระ มีอุปกรณ์ในการทำแสกโดยการใช้
หวายหิน เนื่องจาก เป็นหวายที่มีความเหนียว มีความทนทานจำนวน 2 เส้นขนาด
ความยาว ประมาณข้างละ 2 เมตร (รวม 4 เมตร) และมีวิธีการในการม้วนหวาย เพื่อให้
หวายมีความอ่อนตัว คือ การนำหวายทั้งสองเส้นมาพับให้ตรงกึ่งกลางของหวาย
ทั้งสองเส้นที่เตรียมไว้ และนำหวายที่พับกึ่งกลางทั้งสองเส้นมาประกบกันจับปลาย
เส้นหวายทั้งสองเส้นไว้ จะทำให้บ่วงด้านล่าง กลายเป็นด้ามจับมีลักษณะโค้งงอ
อ่อนตัว และมีวิธีการผูกแสก คือ การนำหวายที่พับกึ่งกลางทั้งสองเส้น มาจับเส้นด้านปลาย
ข้างหนึ่งพับไว้ แล้วนำมาพับกับอีกด้านหนึ่ง จำนวน 1 รอบ แล้วส่วนที่เหลือของเส้นที่ 1
ให้พับไว้ก่อน หลังจากนั้นนำปลายของเส้นที่ 2 มาพันกับเส้นที่ 3 แล้วนำมาพัน
กับเส้นที่ 2 ผูกโดยการพัน 1 รอบแล้วนำมาพันต่อกับเส้นที่ 4 หลังจากนั้นนำปลาย
เส้นที่ 1 ที่พับไว้ ทำเป็นห่วงล๊อค โดยเอาเส้นที่ 4 มาใส่ในรูห่วงล๊อค แล้วนำปลาย
เส้นใดก็ได้จับมา 1 เส้น นำมาพันกับฐานคอไว้ 1 รอบ สอดเข้าไปในรูบ่วงเพื่อเป็น

การล๊อคให้แน่น แล้วหลังจากนั้น เส้นที่ 1 2 และเส้นที่ 3 ที่เหลือก็ทำเหมือนเดิมจนครบทั้ง 4 เส้น ดังภาพที่ 12

ภาพที่ 12 साहरू

(ที่มา: เมธิรา ไกรนที; ผู้ถ่ายภาพ, 2559) [10]

4.4 ไม้กวาด ใช้สำหรับกวาดตัวผึ้ง เป็นการนำเรียวไม้ที่ทำเป็นไม้กวาดผูกติดกับคอปไฟ ใช้ในการกวาดตัวผึ้งให้ออกมาจากรัง โดยหลังจากที่ผึ้งบินออกมา ก็ใช้มดตีให้เป็นประกายไฟ โดยวิธีการในการทำไม้กวาด จะต้องเลือกปลายไม้ที่มีก้านนิ่ม ๆ เช่น ไม้ฝอยทอง ไม้ขนอน ขนาดครึ่งกำมือ นำมามัดด้วยเชือกอวด โดยตัดมาเฉพาะส่วนที่เรียวหรือส่วนปลายของก้านหรือปลายของยอด นำมาตั้งใบออกให้หมด และใช้เชือกขนาดยาวมาผูกด้วยเงื่อนตะกรุดเบ็ด จะทำให้ไม้กวาดมีความแน่น ซึ่งในการผูกจะต้องใช้เชือกยาวพอประมาณ เพื่อให้เหลือเชือกส่วนหนึ่งไว้สำหรับผูกติดกับคอปไฟ (มง) แต่ในการตีผึ้ง หากผึ้งมีขนาดรังเล็ก ก็ไม่ต้องกวาดรังผึ้ง แต่สามารถตีรังผึ้งหลังจากที่ตีด้วยมงให้เกิดประกายไฟ ดังภาพที่ 11 และภาพที่ 13

ภาพที่ 13 ไม้กวาดผึ้ง

(ที่มา: เมธิรา ไกรนที; ผู้ถ่ายภาพ, 2559) [10]

ภาพที่ 12 การนำไม้กวาดฝั้งมาผูกติดกับมงหรือคอปไฟ (กลางคืน)
(ที่มา: เมธิรา ไกรนที; ผู้ถ่ายภาพ, 2559) [10]

4.5 เชือกสำหรับใช้ดึงโคระขึ้นลงเพื่อรับน้ำฝั้ง ดังภาพที่ 14

ภาพที่ 14 เชือกสำหรับใช้ดึงโคระ
(ที่มา: เมธิรา ไกรนที; ผู้ถ่ายภาพ, 2559) [10]

4.6 สายแล่ หรือสายสะพาย ทำจากเชือกกวอด นำมาฉีกให้เป็นเส้น มีความกว้างขนาด 1 เซนติเมตร ความยาวให้มีขนาดพอดีกับผู้ที่สะพายหรือผู้ที่ขึ้นฝั้ง

5. วิธีการขึ้นฝั้งหรือจับฝั้ง

การจับฝั้ง เป็นวิธีการหนึ่งในการจับสัตว์ที่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นหลายประการ ตั้งแต่ อุปกรณ์ เครื่องมือ ที่ใช้ในการจับฝั้ง ขั้นตอนการจับฝั้ง ความเชื่อหรือข้อห้ามต่างๆ ความแตกต่างด้านช่วงเวลาในการจับฝั้ง และความแตกต่างของจำนวนรังฝั้ง ซึ่งถ้าหากมีรังฝั้งมาอาศัยอยู่ตั้งแต่ 2 รังขึ้นไป จะเรียกว่า “ยวน” แต่ถ้ามีฝั้งแค่รังเดียวจะเรียกว่า “รังฝั้ง” และช่วงเวลาในการจับฝั้ง จะจับหรือตีฝั้ง จะสังเกตจากการเข้ามาจับไม้หรือการเข้าไม้ ซึ่งหมายถึงการที่ฝั้งมาเกาะที่ต้นไม้มือเพื่อทำรัง ประมาณ 15-20 วัน (นับจากวันที่ผู้ตี/จับ เห็นครั้งแรกว่ามีฝั้ง

มาอาศัยอยู่บนต้นไม้) แต่หากเข้าไปในป่า แล้วพบว่า มีรังผึ้งเกาะอยู่บนต้นไม้ ให้พิจารณาจากรูปร่างของรังผึ้ง ซึ่งหากรังผึ้งมีลักษณะเป็นแผ่นบาง และหย่อนลงมา แสดงว่า สามารถจับผึ้งได้

ในการจับจอร์จผึ้ง ผู้ที่จับผึ้งจะใช้วิธีการ ถางโคนต้นไม้ที่มีผึ้งอาศัยอยู่ หรือใช้การปักไม้ หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า การปักกำ ซึ่งเป็นการทำสัญลักษณ์เอาไว้ โดยการนำไม้มาปักไว้บริเวณใต้ต้นไม้ที่มีรังผึ้ง และลักษณะไม้ปักกำจะทำปลายไม้ ให้เป็นแฉกแล้วใช้กิ่งไม้เสียบเอาไว้ โดยก่อนที่จะมีการขึ้นผึ้งจะต้องมีการทำบันได เพื่อใช้ในการปีนขึ้นไปบนรังผึ้ง เรียกว่า การทอยผึ้ง ซึ่งเป็นขั้นตอนในการทำขั้น หรือทำเสมือนเป็นบันไดเหยียบหรือปีนขึ้นไปบนต้นไม้เพื่อขึ้นไปจับผึ้งและจะทำ ก่อนที่จะมีการจับผึ้ง เพื่อเป็นการเตรียมการให้พร้อมในการขึ้นไปจับผึ้ง ซึ่งระยะห่าง ของการทอยขึ้นอยู่กับเทคนิคการทอยของคนทอย โดยในการทอย มักจะใช้สำหรับการ จับผึ้งที่อยู่ในบริเวณที่ไกล อาศัยอยู่บนต้นไม้ที่สูง แต่หากผึ้งยวนอาศัยอยู่ไม่ไกล หรือต้นไม้ไม่สูงมากนัก จะมีวิธีการ คือ การยิงเชือก โดยการใช้นูอย่างสำหรับยิง เชือกเส้นเล็กขึ้นไปบนต้นไม้ โดยการนำนอตที่มีขนาดหนัก นำมาผูกกับเชือกเส้นเล็ก ยิ่งกับนูอย่าง ขึ้นไปพาดบนกิ่งไม้ที่มีผึ้งอาศัยอยู่ โดยให้ปลายเชือกที่มีนอตผูกติดอยู่ หย่อนลงมา เพื่อนำมาผูกกับเชือกเส้นใหญ่ เพื่อดึงขึ้นไปพาดบนกิ่งไม้ แล้วผูกข้างล่าง ให้ตึง ทั้งสองด้าน แล้วปีนขึ้นไปบนต้นไม้ไปกับเชือกนั้น โดยการจับรวบเชือกทั้ง 2 ข้าง และต้องเป็นกิ่งไม้ที่มีขนาดใหญ่ สามารถรับน้ำหนักคนที่ขึ้นไปบนต้นไม้ได้

วิธีการในการขึ้นผึ้งหรือจับผึ้ง มีรายละเอียด ดังนี้

5.1 การตรวจทิศทางลม เมื่อทีมขึ้นผึ้งเดินทางไปถึงบริเวณต้นไม้ ใหญ่ที่มีรังผึ้ง จะต้องมีการตรวจทิศทางของลม โดยจะใช้วิธีการจุดไม้ขีดไฟ เพื่อดูทิศทาง ของลม เนื่องจาก ผู้ที่ร่วมไปขึ้นผึ้งที่ไม่ได้ขึ้นต้นไม้ จะต้องนั่งรอด้านล่างและต้องนั่งใน บริเวณที่อยู่เหนือลม เพื่อป้องกันไม่ให้ผึ้งตกลงบนศีรษะ เนื่องจากผึ้งจะบินไปตามลม

5.2 การผูกเชือกให้ติดกับโคระ ก่อนที่จะปีนขึ้นไปต้นไม้ หรือตามไม้แฉกร่อง ที่มีการทอยไว้แล้ว ผู้ที่ขึ้นผึ้งจะต้องผูกเชือกให้ติดโคระ ซึ่งจะต้องผูกให้มีความแตกต่างกัน

ทั้งสองด้าน คือ จะต้องผูกให้ข้างใดข้างหนึ่งแน่น อีกข้างไม่แน่น เพื่อให้สะดวกต่อผู้ที่ขึ้น
ฝิ่งในการแกะเชือกเพื่อนำเชือกมาพันกับกิ่งไม้ เพื่อที่จะตัดน้ำฝิ่ง และรับน้ำฝิ่ง และ
ก่อนจะนำโคระลงมา ก็จะต้องผูกให้แน่นอีกครั้ง เพื่อส่งโคระลงมาให้กับผู้ที่รอรับ ที่อยู่
บริเวณด้านล่าง ดังภาพที่ 15

ภาพที่ 15 การปีนต้นไม้เพื่อขึ้นไปจับฝิ่ง
(ที่มา: เมธิรา ไกรนที; ผู้ถ่ายภาพ, 2559) [10]

5.3 หลังจากนั้นเมื่อผู้ขึ้นฝิ่ง ขึ้นไปถึงบริเวณที่สามารถตีฝิ่งได้ก็ใช้ไม้กวาด
ที่ผูกติดอยู่กับมง เพื่อกวาดตัวฝิ่ง แล้วเคาะมงให้เกิดประกายไฟ เพื่อไล่ตัวฝิ่งให้ออก
จากรัง เมื่อฝิ่งเห็นประกายไฟก็จะบินตามแสงของประกายไฟออกจากรัง ในการกวาด
และตีมง จะต้องทำสลับกันจนตัวฝิ่งบินออกจากรังจนหมด เหลือเพียงรังฝิ่งส่วนที่
เป็นสีขาว แต่ในการจับฝิ่งในช่วงเวลากลางวัน จะมีการจุดมง โดยการจุดให้เกิดควันไฟ
แล้วนำขึ้นไประม (รมควัน) ที่รังของฝิ่ง โดยไม่ต้องกวาดรังฝิ่ง แต่ฝิ่งจะบินออกจากรัง
ในทันที

5.4 เมื่อฝิ่งเริ่มบินออกจากรังตามประกายไฟ คนตีฝิ่งจะต้องตัดรังฝิ่ง
บริเวณที่เรียกว่า “หัวน้ำ” ก่อนเป็นลำดับแรก ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณด้านบนของรังฝิ่ง
ถ้าที่อยู่ด้านบนเรียกว่า “หัวน้ำด้านบน” ถ้าอยู่ด้านในเรียกว่า “หัวน้ำด้านใน”
และนำโคระ เข้ามารับ โดยในการตัดหัวน้ำจะใช้ไม้กรีที่เตรียมไว้ตัดบริเวณที่เป็น
หัวน้ำโดยใช้โคระรับหัวน้ำฝิ่ง บางคนก็ตัดซี่สา หรือ มูลของฝิ่งทิ้ง ซึ่งซี่สามักจะอยู่

บริเวณตรงกลางระหว่างหัวน้ำกับรังผึ้ง มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยม มีความเหนียว ซึ่งหากชีสที่ติดมากับรังผึ้งมีปริมาณมาก อาจจะทำให้น้ำผึ้งมีรสเปรี้ยว

5.5 คนขึ้นผึ้งจะส่งสัญญาณกับคนที่อยู่ด้านล่าง โดยการบอกให้คนด้านล่างผ่อนหรือคลายเชือกให้สามารถหย่อนโคระลงมาจากต้นไม้ได้ นอกจากนี้เชือกที่ใช้สำหรับลำเลียงโคระที่บรรจุน้ำผึ้งลงมาจากต้นไม้ ในกรณีที่มีน้ำผึ้งจำนวนมาก ผู้ที่จับผึ้งที่อยู่บนต้นไม้ จะหย่อนเชือกลงจากต้นไม้ โดยเชือกจะต้องมีขนาดความยาวตามขนาดของต้นไม้ หรือให้มีความยาว 2 รอบของความสูงของต้นไม้ ซึ่งจะหย่อนเชือก เหมือนการชักรอก โดยการชักไม้ในการชักรอก โดยผู้ที่อยู่ด้านล่าง จะต้องเก็บน้ำผึ้ง และนำใส่ภาชนะที่แห้ง และต้องมีการแยกลูกผึ้งออกจากน้ำผึ้ง เนื่องจากหากไม่แยก น้ำผึ้งจะมีรสเปรี้ยว

5.6 เมื่อได้น้ำผึ้งลงมาแล้ว หลังจากผู้ที่ขึ้นผึ้งลงมาจากต้นไม้จะต้องดับมด โดยใช้ใบไม้หรือดินบริเวณใต้ต้นไม้มาดับมด

5.7 ก่อนที่จะเดินทางกลับเมื่อได้น้ำผึ้งแล้ว ผู้ที่ขึ้นน้ำผึ้งจะต้องนำน้ำผึ้ง โดยเลือกหัวน้ำผึ้ง นำไปตั้งเจ้าที่ โดยตั้งไว้บริเวณใต้ต้นไม้ที่มีผึ้งอาศัยอยู่ เนื่องจาก มีความเชื่อว่า ผึ้งจะมาอาศัยอยู่ในปีต่อไป ดังภาพที่ 16

ภาพที่ 16 การนำน้ำผึ้งหรือรังผึ้งไปตั้งเจ้าที่

(ที่มา: เมธิรา ไกรนที; ผู้ถ่ายภาพ, 2559) [10]

5.8 เมื่อได้น้ำผึ้งมาแล้วนั้น ยังมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญเกี่ยวกับการปั้นหรือบีบน้ำผึ้ง โดยในการการปั้นน้ำผึ้งเพื่อเอาน้ำผึ้ง ก่อนเริ่มการปั้นน้ำผึ้ง

จะต้องเตรียมภาชนะที่นำมาใส่น้ำผึ้ง ต้องเป็นภาชนะที่แห้งสนิท เนื่องจาก หากภาชนะที่ใส่ไม่แห้งสนิท จะทำให้น้ำผึ้งมีรสเปรี้ยว โดยส่วนใหญ่ภาชนะที่นิยมนำมาใช้คือ ขวดแก้วใสโดยก่อนจะกรอกน้ำผึ้งใส่ขวดแก้วใส ต้องปั่นน้ำผึ้งออกจากหัวน้ำ โดยใช้ผ้าตาข่ายเป็นที่กรองไม่ให้มีสิ่งใดปะปนมากับน้ำผึ้ง และก่อนปั่นน้ำผึ้งจะต้องแยกขี้สา (อยู่ระหว่างรังผึ้งกับหัวน้ำผึ้ง สามารถใช้ตองเหล้าได้ และเป็นขี้ผึ้งแท้มีลักษณะเป็นสีส้มเหนียว) ซึ่งถ้าไม่เอาขี้สาออกจะทำให้น้ำผึ้งมีรสเปรี้ยว

นอกจากนี้ ในขณะที่ปั่นน้ำผึ้งต้องระวังตัวผึ้งที่ติดมากับรังผึ้งเนื่องจาก หากมีตัวผึ้งถ้าติดมาในขณะที่ปั่นน้ำผึ้ง จะทำให้น้ำผึ้งมีรสเปรี้ยวและอาจจะทำให้ผู้ที่ปั่นน้ำผึ้งเกิดอันตรายจากเหล็กในของผึ้งเช่นกัน และเมื่อกรอกน้ำผึ้งใส่ขวดแล้วไม่ควรปิดฝาขวดให้สนิทในทันที ควรให้มีการระบายอากาศออกจากขวดน้ำผึ้ง เนื่องจากน้ำผึ้งที่เพิ่งเก็บใหม่จะมีแรงดันและความร้อนสูง อาจจะทำให้ขวดน้ำผึ้งระเบิดได้ และสำหรับตัวอ่อนของผึ้งที่ติดมากับรังผึ้ง สามารถนำมาทำเป็นอาหารได้หลายชนิด เช่น ทำอ้อผึ้ง ต้มยำ ยำผึ้ง เป็นต้น

6. ความเชื่อที่เกี่ยวกับการจับผึ้ง

ในการจับผึ้งมีความเชื่อและข้อห้ามเกี่ยวกับการจับผึ้งหลายประการที่มีความสำคัญ และผู้ที่จับผึ้ง รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องกับกรจับผึ้ง ได้นำมายึดถือเป็นหลักในการปฏิบัติ ประกอบด้วยข้อห้ามหรือความเชื่อต่าง ๆ ดังนี้

6.1 การห้ามทัก ห้ามถาม หมายความว่า ในขณะที่มีการจับผึ้งนั้น บางครั้งอาจจะได้ยินเสียงต่าง ๆ ที่เป็นเสียงของสัตว์ป่าที่เดินไปเดินมาบริเวณที่มีการจับผึ้ง จึงห้ามทักถามว่าเป็นเสียงอะไร หรือเป็นเสียงของใคร รวมทั้งหากสังเกตเห็นสัตว์หรือสังเกตเห็นสิ่งผิดปกติ หรือบางคนเห็นแสงไฟ ก็ห้ามทัก ห้ามถาม และหากมีคนทักมา ก็ห้ามตอบกลับ ซึ่งหากไม่ปฏิบัติตาม ผู้ที่กำลังจับผึ้ง อาจจะโดนผึ้งต่อย หรือตกลงมาจากต้นไม้ โดยสรุป คือ ในขณะที่มีการจับผึ้งนั้น ถ้ามีหรือเห็นสิ่งใดที่ผิดปกติใด ๆ ก็ห้ามทักเด็ดขาด รวมทั้ง ในขณะที่มีการจับผึ้ง หากได้ยินเสียงคนหรือเสียงสัตว์ในป่า

ซึ่งอาจเป็นเสียงการทักทายหรือเป็นเสียงพูดคุย ก็ห้ามตอบกลับ เนื่องจาก เป็นความเชื่อว่า จะทำให้ผีตอ่ยทันทีเมื่อได้ยินเสียงตอบกลับ

6.2 ห้ามพูดคำว่า ไช (หมายถึง ตอ่ย) เนื่องจาก เป็นความเชื่อว่า ในขณะที่จับผี ไม่ควรพูดคำนี้เนื่องจากเป็นศัพท์ที่เกี่ยวกับผีและอาจส่งผลให้ผู้ที่กำลังจับผีและผู้ที่รออยู่ด้านล่างอาจโดนผีตอ่ย

6.3 ห้ามใช้ปากในการกัดหรือดึงอุปกรณ์หรือเครื่องมือที่ใช้ในการจับผี ซึ่งเป็นเรื่องของความเชื่อที่ว่า อาจจะทำให้ผีตอ่ยผู้ที่ขึ้นไปจับผี เช่น ห้ามใช้ปากในการผูกเชือกให้ตึง

6.4 ห้ามนำเสื้อผ้าหรือสิ่งของของผู้หญิงใช้ มาใช้ในการจับผี ดังคำกล่าวที่ว่า “ห้ามใช้เสื้อผ้าผู้หญิงมาใช้เด็ดขาด” [6] เช่น ห้ามนำเสื้อผ้าของผู้หญิงมาเช็ดไม้แม่ร่องหรือนำเสื้อผ้าของผู้หญิงมาเช็ดถึงใส่ผ้าผืน เป็นต้น และความเชื่อเรื่องการห้ามผู้หญิงที่กำลังมีประจำเดือน ห้ามไม่ให้มายืนใต้ต้นไม้หรือบริเวณที่มีการจับผีหรือมาร่วมในการจับผี ซึ่งความเชื่อด้านนี้ถือว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากที่สุดต่อผู้ที่จับผี ซึ่งเกิดจากการมีความคิดว่าการที่เพศหญิงเป็นเพศที่มีประจำเดือนที่อาจส่งผลต่อข้อห้ามหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับการจับผี

6.5 เชือกที่นำมาใช้ในการผูกมัดเก็บน้ำผึ้งห้ามเดินหรือวิ่งข้าม

6.6 การนำถังหรือภาชนะที่ใส่น้ำผึ้งจะต้องแห้งสนิท เพราะถ้าไม่แห้งจะทำให้หน้าผิงมีรสเปรี้ยว

6.7 ห้ามมีการขอกินลูกผึ้งหรือน้ำผึ้งก่อนที่จะมีการขึ้นผี

6.8 คนที่ทำหน้าที่ในการจับผีห้ามดื่มเครื่องดื่มที่มีเมามากทุกชนิดก่อนจะจับผี

6.9 ความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าที่เจ้าทาง โดยหลังจากจับผีเสร็จ จะต้องมีการตั้งเจ้าที่เจ้าทาง เจ้าป่าเจ้าเขา โดยการนำรังผึ้ง น้ำผึ้งหรือลูกผึ้งมาตั้งไว้บริเวณใต้ต้นไม้ที่จับผี แต่หากเป็นการจับผียวน มีหลักปฏิบัติในการที่จะต้องตั้งเจ้าที่

ทุกต้นที่มีฝั้งยวน ภายหลังจากการจับฝั้งครบทุกรัง ที่จะต้องให้ไว้เจ้าที่ปีละหนึ่งครั้งทุกปี เนื่องจากการมีความเชื่อว่าการตั้งเจ้าที่ จะทำให้ฝั้งมาอาศัยอยู่ที่ต้นไม้ทุกปี เช่นเดียวกัน โดยจะต้องนำหัวหมู 1 หัวเปิดและไก่ จำนวนอย่างละ 1 ตัว สุรา (แดง) หรือสุราอื่น ๆ ประทัด (ไม่ระบุจำนวนนัด) มาเช่นไหว้ และมีความเชื่อว่าต้นยวนบางต้นที่ผ่านการบวชต้นไม้มาแล้ว จะไม่มีฝั้งมาอยู่อาศัยหรือมีจำนวนน้อย รวมทั้งการมีความเชื่อที่ว่า หากเจ้าของพื้นที่ที่มีต้นไม้ที่มีฝั้งมาอาศัยอยู่ไม่รักษาศีล ดังคำกล่าวที่ว่า “ถ้าเจ้าของที่ประพฤติดัวไม่เหมาะสม หรือหากเจ้าของที่เสียชีวิตหรือย้ายไปอาศัยอยู่ที่อื่น จะทำให้ฝั้งมาอาศัยน้อยลง หรือหากมีการลักขโมยจับฝั้งต้นไม้ที่มีฝั้งอาศัยอยู่อาจล้มตายในที่สุด” [7]

6.10 ช่วงเวลาของการจับฝั้ง จะไม่ขึ้นฝั้งในช่วงวันหรือเดือนที่มีพระจันทร์เต็มดวง เนื่องจากจะทำให้ฝั้งเห็นรังตัวเอง แล้วบินกลับไปรังและเป็นอันตรายกับคนที่กำลังจับฝั้ง

จะเห็นได้ว่า ความเชื่อต่าง ๆ บางประการ โดยเฉพาะ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งเหนือธรรมชาติที่ไม่สามารถมองเห็นได้ แต่มีอิทธิพลต่อรูปแบบการดำรงชีวิตที่มีการให้ความสำคัญ การเคารพในข้อห้าม การยึดถือมาเป็นแนวปฏิบัติ และมีความเชื่อมโยงกับพื้นที่ป่าที่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คอยปกป้องดูแล และการมีความเชื่อในกฎของธรรมชาติที่นำหลักการความเชื่อทางศาสนาพุทธมาเป็นแนวปฏิบัติ ทั้งนี้ เพื่อจุดประสงค์ทั้งด้านการใช้ประโยชน์ควบคู่กับการอนุรักษ์และการเคารพในสิ่งเหนือธรรมชาติที่ล้วนมีความสำคัญและมีความเชื่อที่สามารถส่งผลต่อกัน

สรุปและการอภิปรายผล

องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจับฝั้งมีหลายประการ ส่งผลต่อการดำรงชีวิตควบคู่กับการอนุรักษ์ การแสดงให้เห็นถึงการนำหลักความเชื่อทางศาสนาที่มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าและการเคารพในกฎของธรรมชาติเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน และรักษาไว้ซึ่งองค์ความรู้ที่เชื่อมโยง

ระหว่างบุคคล ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติ เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ผู้คนในอดีตมีการประดิษฐ์คิดค้น เรียนรู้การใช้ชีวิตและการพึ่งพาอาศัยกันและกันมาตั้งแต่ยุคแรกเริ่มมา โดยมีการปฏิบัติดูให้เห็นเป็นตัวอย่าง หรือการสืบทอดในลักษณะ ครูพักลักจำดังที่ เอกวิทย์ ณ ถลาง [11] กล่าวว่า ภูมิปัญญาเป็นองค์ความรู้ ที่ประกอบด้วย ความคิด ความเชื่อ ความเชี่ยวชาญที่เกิดจากประสบการณ์ในการดำรงชีวิตของบุคคล ที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่อาศัยอยู่ ที่ไม่เพียงแต่มีองค์ความรู้ในการ ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ แต่มีการยึดถือความเชื่อหรือหลักการปฏิบัติ บางประการเพื่อนำมาซึ่งการรักษาความอุดมสมบูรณ์ หรือป้องกันการลดลง ของทรัพยากรธรรมชาติ ดังเช่น การจับฝิ่งที่มีการประดิษฐ์เครื่องมือจากธรรมชาติ ไม่มุ่งเน้นการทำลาย ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ที่กล่าวถึง การที่ผู้คนที่อยู่ในระบบนิเวศต่าง ๆ จะมีระบบคิด วิธีการปรับตัวให้เข้ากับ สิ่งแวดล้อม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่รอด [2] ดังเช่นในกระบวนการของการจับฝิ่ง ที่ยังคงใช้เครื่องมือและความเชื่อตามแบบภูมิปัญญาท้องถิ่น แสดงให้เห็นถึง ความตั้งใจในการรักษาไว้ซึ่งการคงอยู่อย่างต่อเนื่องของทรัพยากร และสอดคล้อง กับแนวคิดนิเวศวิทยาชาติพันธุ์ ที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาระบบคิด คุณค่าที่ผู้คน ความหมายและความสำคัญต่อทรัพยากรธรรมชาติ ดังที่ยศ สันตสมบัติ [3] กล่าวถึง ความสำคัญของการศึกษาและการทำความเข้าใจชุดความรู้ของชุมชน จะนำมาซึ่ง การอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะการพัฒนาในปัจจุบัน จะต้อง ให้ความสำคัญกับองค์ความรู้ ระบบคิดความเชื่อและองค์ความรู้ท้องถิ่น คุณค่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม [5] ที่มีความเกี่ยวเนื่องกันมาอย่างยาวนาน เพื่อการอธิบายและทำความเข้าใจวิถีการดำรงชีวิตของผู้คนในแต่ละชุมชน

การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นการจับฝิ่ง จะต้องเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างถูกต้อง เพื่อการอนุรักษ์และการถ่ายทอด ดังที่ ภาษิต ชนะบุญ [12] แสดงให้เห็นถึง ความสำคัญของการจัดการความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในทุกกระบวนการ ตั้งแต่กระบวนการค้นหาความรู้ การสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้ การถ่ายทอด

ความรู้ และการนำองค์ความรู้ที่ได้รับใช้ประโยชน์เพื่อส่งเสริมอาชีพและประยุกต์ใช้
ในวิถีชีวิตของประชาชน และที่นิกม พุทธา และคณะ [13] ได้ค้นพบว่า สัตว์ป่า
กำลังได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนา การขยายตัวของเมือง และการบริหาร
ของหน่วยงานจึงมีการให้ความสำคัญกับการหาวิธีการในการอนุรักษ์มากขึ้น
และสอดคล้องกับที่ฝ่ายวัฒนธรรมและชุมชน วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย [14] พบว่า
กระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาการใช้เครื่องมือในการเลือกจับสัตว์ตามฤดูกาล
เป็นการป้องกันไม่ไห้สัตว์น้ำสูญพันธุ์ซึ่งมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตและวัฒนธรรม
ชุมชนในพื้นที่แหล่งน้ำ ซึ่งแม้ว่า การจับฝั้งจะเป็นการใช้ประโยชน์จากสัตว์ป่า
แต่ยังคงค่านึงและให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ควบคู่ไปด้วย โดยเมื่อเปรียบเทียบกับ
สถานการณ์ในปัจจุบันในพื้นที่อื่นๆ ที่มีการล่าสัตว์หรือจับสัตว์ในเชิงพาณิชย์
เพื่อการค้าขาย เพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และรวมทั้ง การที่จะต้องให้ความสำคัญ
กับการมีส่วนร่วม การเปิดโอกาสให้ผู้ที่มืองค์ความรู้ มีภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอาศัย
อยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติ ได้เข้ามามีบทบาทในการกำหนดแนวทาง
หรือนโยบายในการอนุรักษ์ การรักษาไว้ซึ่งความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อม และการให้ความสำคัญกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่า
และมีเอกลักษณ์ของชุมชน

การจับฝั้ง เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความสำคัญ แสดงให้เห็นถึง
ความสัมพันธ์ในมิติของการปรับตัวและการดำรงชีวิตของผู้คนในชุมชนที่มีเอกลักษณ์
ของลักษณะทางกายภาพ มิติของการพึ่งพาอาศัยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ดังเช่น การใช้ประโยชน์ การนำวัสดุจากธรรมชาติมาใช้เป็นเครื่องมือ อุปกรณ์ในการ
จับฝั้งแทนการใช้เครื่องมือสมัยใหม่ มิติของการดำรงชีวิตหรือมิติของความสัมพันธ์
ระหว่างคนกับฝั้งที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความเชื่อ หลักปฏิบัติ การนำมารับประทาน การ
นำมาทำเป็นยารักษาโรค การสร้างรายได้เสริม มิติด้านจิตใจในการนำน้ำฝั้งมาเชื่อม
ความสัมพันธ์ของผู้คน มิติของความเชื่อที่มีความเกี่ยวข้องกับการจับฝั้งเพื่อการอนุรักษ์
การตอบแทนธรรมชาติ สิ่งเหนือธรรมชาติ รวมทั้งมิติด้านประวัติศาสตร์ที่ชุมชนมีการ

คิดค้นภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจับฝิ่งมีการใช้ประโยชน์และมีการสืบทอดมาอย่างยาวนาน โดยเทิดชาย ช่วยบำรุง [15] กล่าวถึงการที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่าที่เชื่อมโยงการดำรงชีวิตของผู้คนกับทรัพยากรธรรมชาติ เป็นพื้นฐานการประกอบอาชีพ เป็นทุนที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาบุคคล ชุมชนและประเทศชาติ

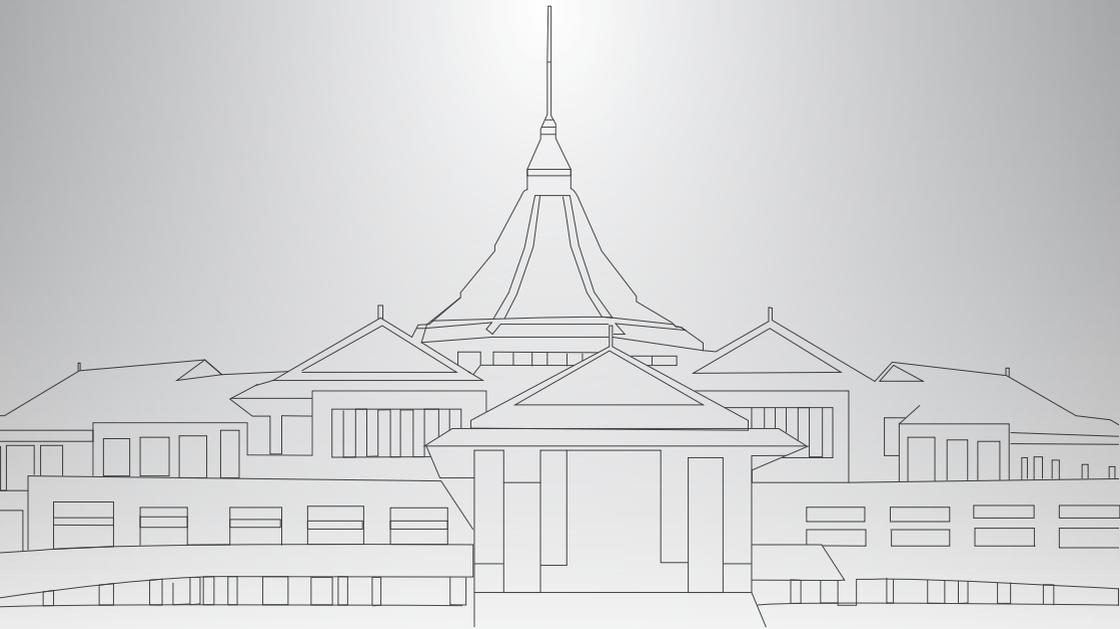
ดังนั้น ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การจับฝิ่งที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตในมิติต่าง ๆ โดยเริ่มต้นตั้งแต่ระดับครอบครัวที่จะต้องปลูกฝังองค์ความรู้ให้กับลูกหลานโดยการปฏิบัติให้เห็นเป็นตัวอย่าง การถ่ายทอดให้เห็นถึงบทบาท ความสำคัญ สอดคล้องกับที่ดวงเด่น บุญปก [16] พบว่าบทบาทของครอบครัวในการสืบทอดภูมิปัญญาเกี่ยวกับอาหารส่งผลต่อความสัมพันธ์ภายในครอบครัว รวมทั้ง การให้ความสำคัญกับการถ่ายทอดความรู้ในสถาบันการศึกษา เช่น การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น การจัดทำคู่มือภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกชั้นเรียน ที่มีความสอดคล้องกับที่ระดับ พงศ์นุรักษ์ และคณะ [17] เสนอแนะต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสงขลา ควรให้การส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้บริหารและครูได้ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการเรียนรู้ อบรมจากปราชญ์ชาวบ้านโดยตรงเพื่อนำมาเผยแพร่และควรจัดกิจกรรมให้ปราชญ์ชาวบ้านมาถ่ายทอดความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่แก่นักเรียน นอกจากนี้ ยังต้องให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการสืบทอดองค์ความรู้ในระดับท้องถิ่นโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น การยกย่องปราชญ์ชาวบ้านและการส่งเสริมการประกอบอาชีพเสริมบนฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังที่เมธิรา ไกรนที [18] กล่าวถึง การให้ความสำคัญกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องทำงานแบบประสานความร่วมมือในการอนุรักษ์และถ่ายทอดเนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการส่งเสริมความสมดุลระหว่างคนกับทรัพยากรธรรมชาติ มีใช้ประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ การสร้างรายได้ การพึ่งตนเอง เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็ง [19] ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของโกวิทย์ พวงงาม [20] ที่ว่า “ภูมิปัญญาคือฐานอันทรงพลังของชุมชนที่สำคัญของการพัฒนา”

เอกสารอ้างอิง

- [1] Sirasuntorn, P. (2007). *Practice community in learning: concepts, techniques and processes*. Bangkok: V.Print (1991).
- [2] Tansupol, A. (2016). Cultural ecology: A key to sustainable development. *Journal of Humanities and Social Sciences*, 12(1), 193-221
- [3] Santasombat, Y. (2004). *Ethnoecology, biological resources and community right*. Chiang Mai: Within Design.
- [4] Adsakul, S. (2012). *Introduction to sociology*. Bangkok: V.Print (1991).
- [5] Buaneaw, T. (2000). *Third age of community development*. Trang: Nokchao Publisher.
- [6] Dang (Pseudonym). Interview, 20 May 2016.
- [7] Dam (Pseudonym). Interview, 20 May 2016.
- [8] Somchok (Pseudonym). Interview, 3 April 2016.
- [9] Sommai (Pseudonym). Interview, 3 April 2016.
- [10] Krainatee, M. (2016). Photographer. Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat.
- [11] Na Thalang, E. (1997). *Folk wisdom of four regions: life style and learning process of Thai villagers*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University Press.

- [12] Chanaboon, P. (2010). *Knowledge management of mfolk wisdom of hunting tools to catch aquatic animals in Rangkrathum Municipality, Banglane District, Nakhonpathom Province*. Independence Study of Master Degree of Public Administration, Local Government Program, College of Local Government, Khon Kaen University.
- [13] Buddha, N. et al. (2008). *Situation of Thai wildlife: Wildlife trafficking, zoo, and conservation area: The Solutions and research questions*. The Thailand Research Fund (TRF).
- [14] Culture and Community Sector. (2011). *The project of conserving folk wisdom of hunting tools to catch animals*. Bodhivijjalaya College.
- [15] Chuaybumroong, T. (2001). *Wisdom for creative community development*. Bangkok: King Prajadhipok's Institute.
- [16] Boonpok, D. (2016). The role of family in transmission of food related folk wisdom: A case study of Central Thai family. *Parichart Journal*, 29(1), 16-38.
- [17] Pongnurak,P et al. (2006). A study of performance by teachers in Songkhla Province as leaders of the conservation and development of local wisdom and Thai Culture. *Parichart Journal* (Graduate Study), 18(3), 1-7.
- [18] Krainatee, M. (2018). Knowledge of folk wisdom in trapping wild animal in the forests of Phrom Khiri District, Nakhon Si Thammarat. *Nakabut Paritat Journal*, 10(1), 143-153.

- [19] Eiamsam-ang, C., & Silatrakool, W. (1991). *Folk wisdom, folk technology and science sources in communities*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University Press.
- [20] Puang-ngam, K. (2000). *Local and community self management*. Bangkok: Borpitkarpim.

ปรากฏการณ์ธรรมชาติทะเลสาบสงขลา:
ภาพสะท้อนอัตลักษณ์วัฒนธรรมทางการเห็น
Natural Phenomenon of Songkhla Lake:
A Reflective Characteristic of Visual Culture

เจียมจันทร์ จันทร์คงหอม^{1*}

Jiamchan Chankhonthom^{1*}

¹ นิสิตปริญญาเอก คณะศิลปกรรมศาสตร์ สาขาทัศนศิลป์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยบูรพา
ชลบุรี 20131

¹ Ph.D. Candidate, Faculty of Fine and Applied Arts, Burapha University, Chon Buri,
20131, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: jjamchan-girl@hotmail.com

(Received: August 25, 2017; Revised: November 8, 2017; Accepted: November 16, 2017)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ ปรากฏการณ์ของทะเลสาบสงขลา ในมุมมองทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และมุมมองทางศิลปะ ในขอบข่ายงานจิตรกรรม มาสังเคราะห์เป็นงานจิตรกรรม แสดงให้เห็นกระบวนการที่เป็นองค์ความรู้ทางวิชาการ ผลการศึกษาพบว่า 1. ปรากฏการณ์ของทะเลสาบสงขลา ในมุมมองทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม มีลักษณะ วัฒนธรรม 3 กลุ่มน้ำ คือ ส่วนตอนบน เป็นน้ำจืด ตอนกลางเป็นน้ำกร่อย และตอนล่างเป็นน้ำเค็ม ซึ่งเป็นผลพวงมาจากนิเวศสิ่งแวดล้อม ที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์ในรูปแบบพหุศิลปวัฒนธรรม 2. ปัจจัยด้านมิติธรรมชาติ มิติมนุษย์ และมิติวัฒนธรรม ได้ส่งผลต่อการสร้างสรรค์งานจิตรกรรมทั้งตะวันตก และตะวันออก โดย 3 มิติดังกล่าว แสดงถึงเนื้อหาสาระ ในภาพจิตรกรรม 3. การสังเคราะห์ข้อมูลแสดงถึงแบบอย่างทางศิลปะมาจาก 2 แนวทาง แนวทางแรกเป็น แบบทิวทัศน์ ในแบบอย่างธรรมเนียม โดยภาพแสดงปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ที่มีอิทธิพล อยู่เหนือมิติมนุษย์ มิติวัฒนธรรม และแบบอย่างสำนึก ที่มีมิติมนุษย์เป็นผู้สร้างวัฒนธรรมภายใต้ มิติธรรมชาติ แนวทางถัดมาเป็นแบบอัตวิสัย ในแบบอย่าง จินตนิยม ภาพจิตรกรรมมีการสื่อสาร อารมณ์ พลังของปรากฏการณ์ธรรมชาติ และแบบอย่าง อุดมคตินิยม กับแบบอย่างประเพณีพื้นถิ่น ภาคใต้นิยมสร้างรูปแบบความงามที่มีความดีและศีลธรรมเป็นเป้าหมาย โดยผู้วิจัยนำผลการสังเคราะห์ข้อมูล มาสร้างองค์ความรู้ด้วยการ ปฏิบัติสร้างสรรค์ ทดลองขับปรับเปลี่ยน ผสมผสาน การแก้ไขปัญหาของรูปความหมายทางสุนทรีย์ เพื่อแสดงอัตลักษณ์ วัฒนธรรมทางการเห็นในบริบทใหม่

คำสำคัญ: ปรากฏการณ์ธรรมชาติ ทะเลสาบสงขลา ภาพสะท้อนอัตลักษณ์ วัฒนธรรมทางการเห็น

Abstract

This article aims to study and analyze natural phenomenon of Songkhla Lake in the perspective of natural environment and arts in order to synthesize as a fine art and demonstrate the process of generating academic knowledge. The findings of the study are: 1. The natural perspective of Songkhla Lake's phenomenon from the upper, middle, and lower watershed had three cultural characteristics, namely, freshwater, brackish water, and sea water. This consequence came from ecological environment influencing people's mindset on the multicultural arts. 2. The factors of natural, human, and cultural dimensions had an effect on the creation of western and eastern arts expressing the contents of the paintings. 3. The synthesis of style information consisted of two concepts: Objectivism and Subjectivism. First, the Objectivism consisted of Naturalism that expressed the natural phenomenon over human, culture and of Realism that human created under natural dimension. Secondly, the Subjectivism consisted of Romanticism showing the paintings with emotions, natural phenomenon's power and of Idealism and Conventionalism focusing on the virtue and moral standard. The results were, then, synthesized to create the holistic knowledge by creative practice, adaptive experiment, enhancement, and problem solving of aesthetic meanings to represent the cultural characteristic in a new context.

Keywords: Natural Phenomenon, Songkhla Lake, Characteristic Reflection, Visual Culture

บทนำ

ภาพจิตรกรรมภูมิทัศน์มีปรากฏมาอย่างยาวนานในประวัติศาสตร์ศิลปะ ภูมิทัศน์เบื้องหน้าเป็นแรงบันดาลใจ ให้จิตรกรทุกยุคทุกสมัยได้สร้างสรรค์ผลงานมา ยาวนาน ดังข้อความที่ว่า “ในการวาดภาพทิวทัศน์ภูมิประเทศของจิตรกรนั้น จิตรกร ไม่ได้ต้องการที่จะบรรยายถึงรูปร่างของภูมิประเทศ ที่เขาแลเห็นได้ด้วยตา แต่ ต้องการที่จะบอกอะไรบางอย่างเกี่ยวกับภูมิประเทศนั้น” [1] จากข้อความดังกล่าว ของ Herbert Read เป็นแรงบันดาลใจ ทำให้ผู้วิจัย ได้เริ่มต้นค้นหาคุณค่า ความหมายดังกล่าว โดยเลือกภูมิทัศน์ทะเลสาบสงขลา ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ของ นิเวศธรรมชาติ อีกทั้งยังเป็นแหล่งศิลปวัฒนธรรมที่งดงาม มีความสำคัญมายาวนาน

การสร้างความรู้เชิงปฏิบัติการจำเป็นต้องวิเคราะห์มุมมองทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม จากวัฒนธรรมทางการเห็น เป็นกรอบไปสู่บริบทของพื้นที่ภูมิทัศน์ วัฒนธรรมทะเลสาบสงขลา ประกอบด้วย มิติสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ มิติสิ่งแวดล้อม มนุษย์ และมิติสิ่งแวดล้อมวัฒนธรรม [2] ซึ่งมีติมนุษย์ และมิติวัฒนธรรมนั้น เป็นผล สืบเนื่องจาก อิทธิพลสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ มิติทั้งสามนี้สัมพันธ์กัน อิงอาศัยอย่าง เป็นวัฏจักร

การศึกษามุมมองทางธรรมชาติ (Natural Perspective) เพื่อให้ได้ คำตอบเนื้อหาสาระวัฒนธรรมทางการเห็น เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ เป็นการแยกสิ่งหลักออกจากสิ่งย่อย ถือเป็นหลักการสำคัญ เพื่อให้ได้แก่นแท้ของ ความรู้จากปรากฏการณ์ที่ได้จากการพิจารณา วิเคราะห์ และแจกแจงปรากฏการณ์ อย่างละเอียดจนสามารถมองเห็นสิ่งหลัก ๆ [3] เป็นอัตลักษณ์ในมุมมองทางธรรมชาติ ซึ่งเป็นข้อมูลด้านเนื้อหาสำหรับการสร้างภาพผลงาน จิตรกรรมในศิลปวิจัยฉบับนี้

การศึกษามุมมองทางศิลปะ จะแสดงถึงการศึกษาวិเคราะห์ การสร้างรูป ความหมายตรง และความหมายแฝง เป็นการสร้างความรู้เชิงวิชาการให้เข้มข้น การวิเคราะห์มุมมองความคิดตามแบบอย่างตะวันตก และแบบอย่าง ตะวันออก โดยเฉพาะที่มีความเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรมลุ่มน้ำ ภาพสะท้อนอัตลักษณ์วัฒนธรรม

ทางการเห็น จึงเป็นการศึกษาเกี่ยวกับภาพที่ข้ามศาสตร์กันไปมา โลกของภาพทางสายตา (Visual World) ในการผลิตความหมาย คุณค่า สุนทรีย์ [4] ผ่านภาพจิตรกรรม ที่มีความหลากหลายตามปรัชญา และพัฒนาการสร้างสรรค์จากบริบทต่าง ๆ การวิจัยจึงเป็นการสร้างความกลมกลืน ในการผสมผสานข้อมูล เพื่อนำผลการศึกษาวิเคราะห์ ไปสู่การสังเคราะห์ โดยอาศัย กลวิธีทางจิตรกรรม ด้วยมีผู้วิจัยเป็นผู้สร้างสรรค์ภาพผลงานจิตรกรรม และสรุปองค์ความรู้ ในรูปแบบเอกสารการวิจัย

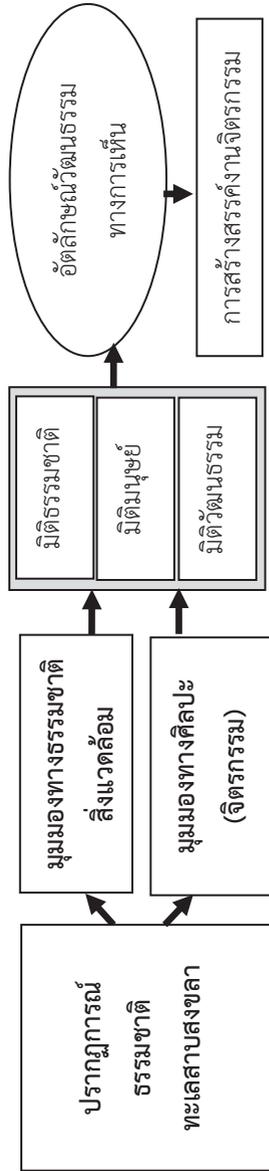
ผลการวิจัยในรูปแบบเอกสาร และผลงานจิตรกรรมสร้างสรรค์ จะส่งผลถึงการตระหนักในคุณค่า ความสำคัญของธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา รวมทั้งคุณค่าทางหลักวิชาการ สุนทรีย์ภาพจากภาพจิตรกรรม อันเป็นแนวทางให้ผู้สนใจศึกษาวิจัย เพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะประเภทจิตรกรรม ภูมิทัศน์วัฒนธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาปรากฏการณ์ของทะเลสาบสงขลาในมุมมองทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และมุมมองทางศิลปะในขอบข่ายงานจิตรกรรม
2. ศึกษาวิเคราะห์ ปัจจัยด้านมิติธรรมชาติ มิติมนุษย์ และมิติวัฒนธรรม ที่ส่งผลถึงการสร้างสรรค์งานจิตรกรรม จากผลงานจิตรกรรมตะวันตก และตะวันออก
3. สังเคราะห์ข้อมูล ปรากฏการณ์ของทะเลสาบสงขลา มาสร้างสรรค์ผลงานภาพจิตรกรรมสะท้อนอัตลักษณ์วัฒนธรรมทางการเห็น

กรอบแนวคิดในการศึกษา

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปกรอบแนวคิด สำหรับการศึกษา ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด เรื่องปรากฏการณ์ธรรมชาติทะเลสาบสงขลา : ภาพสะท้อนอัตลักษณ์วัฒนธรรมทางการเห็น

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์ โดยอาศัยมุมมองธรรมชาติ ความสำคัญของธรรมชาติ ซึ่งความหมายของธรรมชาตินิยม (Naturalism) ซึ่ง กัจจร สุนพงษ์ศรี [5] ได้กล่าวว่า เป็นคิดที่มีแนวคิดซึ่งยึดธรรมชาติเป็นหลัก เช่น ธรรมชาติเท่านั้นที่เป็นจริงนิรันดร์มีพลังกระตุ้นในตัว (Self-Activating) ดำรงอยู่ได้ด้วยตัวเอง (Self-Dependent) ปฏิบัติการได้ด้วยตัวเอง (Self-Operating) มีเหตุผลในตัว (Self-Explanatory) และมนุษย์ คือ ส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ซึ่งจะเห็นว่าในนิยามของธรรมชาตินั้น มนุษย์ได้เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติแต่ทำให้ส่วนสำคัญที่มีอำนาจอยู่เหนือธรรมชาติไม่ ยกตัวอย่างเช่น มนุษย์สามารถเปลี่ยนแปลงลักษณะทางธรรมชาติ ปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์ได้ เพียงส่วนน้อย แต่หากเมื่อธรรมชาติแสดงพลาณภาพแล้ว ก็ไม่อาจต้านทานแรงธาโทมของธรรมชาติได้ จากการศึกษาความสัมพันธ์กับธรรมชาตินิยมดังกล่าว จึงจำเป็นต้องกล่าวถึงเรื่องของ สิ่งแวดล้อม เป็นสำคัญ สิทธิ บุตรอินทร์ [2] ได้แบ่งโดยองค์ประกอบในสิ่งแวดล้อมออกเป็น 3 มิติด้วยกัน ประกอบด้วย มิติของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ มิติของสิ่งแวดล้อมมนุษย์ และมิติสิ่งแวดล้อมวัฒนธรรม ซึ่งสิ่งแวดล้อมในมิติของมนุษย์และวัฒนธรรมนั้น เป็นผลสืบเนื่องมาจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติทั้งสิ้น หากไม่มีธรรมชาติแล้วย่อมไม่มีสรรพสิ่งในธรรมชาติ รวมทั้งมนุษย์ด้วย และหากไม่มีมนุษย์ย่อมไม่มีสังคม และวัฒนธรรมของมนุษย์ มิติทั้งสามเหล่านี้ สัมพันธ์กันอิงอาศัยอย่างเป็นวัฏจักร

สิ่งที่เกิดขึ้นในธรรมชาติสิ่งแวดล้อมเป็นปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏกล่าวได้ว่า เป็นภาพทางการเห็น โดยปรากฏการณ์ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับพ.ศ. 2554 [6] ให้ความหมายเอาไว้ว่า ปรากฏการณ์ (ปรากฏกาน, ปรากฏตะกาน) น.การสำแดงออกมาให้เห็น และความหมายของธรรมชาติ คือ น. สิ่งที่เกิดมีและเป็นอยู่ตามธรรมชาติของสิ่งนั้น ๆ ภาพภูมิประเทศ ว. ที่เป็นไปเอง โดยมีได้ปรุงแต่ง เช่น สีธรรมชาติ ดังนั้น ปรากฏการณ์ธรรมชาติ จึงหมายถึงสิ่งที่สำแดงออกมาให้เห็นและมีขึ้น อย่างเป็นธรรมชาติของสิ่งนั้น ๆ

ซึ่งความหมายของปรากฏการณ์ของธรรมชาติ (The Natural Phenomena) ที่สุชาติ สุทธิ [7] ได้อธิบายกล่าวครอบคลุมไว้ว่าหมายถึง ความเป็นจริงของธรรมชาติที่ปรากฏ เช่น ท้องฟ้า ภูเขา ทะเล หรือต้นไม้ บ้านเรือนที่อยู่อาศัย ยานพาหนะ รวมไปถึงสัตว์ สิ่งของต่าง ๆ ซึ่งรับรู้ หรือเห็นกันในชีวิตประจำวันกัน โดยทั่วไปของเราทุกคน ซึ่งธรรมชาติ ในแต่ละสถานที่แต่ละกาลเวลาย่อมมีปรากฏการณ์ที่แตกต่างกัน เช่น ท้องฟ้าสีฟ้าสดใสด้วย แสงจ้า ของดวงอาทิตย์ กับปุยมะฆ สีขาว บรรยากาศที่แห้งแล้งและร้อนระอุของกลางวันในฤดูร้อน จะแตกต่างกับท้องฟ้า ดำมืดทะมึน ด้วยเมฆ พายุและน้ำท่วมไหลนองเต็มไปด้วยความเปียกชื้น ในฤดูฝน ฯลฯ วนเวียนสลับเปลี่ยนกันไปในแต่ละปี แต่การเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาที่กล่าวนี้ จะรับรู้กันเป็นปกติของผู้คนโดยทั่วไปของประเทศในเขตร้อน รวมทั้งความแตกต่างของปรากฏการณ์ที่กล่าวนี้ จะเป็นสภาวะแวดล้อมที่คุ้นเคยกับผู้มีชีวิตอยู่กับสถานที่ประจำถิ่นนั้น เพราะมันคือ สิ่งที่เราเรียกว่า โลกของความเป็นจริงตามธรรมชาติ (The Real world of Nature) ที่สัมผัสได้จริงเชิงกายภาพ (Physical Reality) ผ่านการรับรู้ด้วยการเห็น การได้ยิน และการเคลื่อนไหว จากการเปลี่ยนแปลงตามกฎของมันเอง

ระเบียบวิธีการศึกษา

ระเบียบวิธีการศึกษาในครั้งนี้เป็นแบบผสมระเบียบวิธี (Mixed Methods) แบบปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) เพื่อทำความเข้าใจในมุมมองทางธรรมชาติสิ่งแวดล้อม มุมมองทางศิลปะในขอบข่ายของงานจิตรกรรม โดยใช้การวิจัยแบบสร้างสรรค์ (Creative Research) เพื่อการศึกษาวิเคราะห์ รูปความหมายผลงานจิตรกรรมกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 3 กลุ่มโดยใช้ข้อมูลเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ ภาพผลงานจริงของกลุ่มจิตรกรทะเลสาบสงขลา และกลุ่มภาพจิตรกรรมฝาผนังบริเวณทะเลสาบสงขลา เอกสารชั้นทุติยภูมิ คือ ภาพจิตรกรรมของจิตรกรกลุ่มน้ำตตะวันตกจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่น่าเชื่อถือ โดยการเลือก กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

(Purposive Samples) ในการศึกษาวิเคราะห์ด้วยมุมมองทางศิลปะในขอบข่ายงานจิตรกรรม ประกอบด้วย แบบอย่างทางศิลปะ (Characteristic style) การสื่อสารความหมายทางจิตรกรรม (Its communications in Meaning of Painting) และเนื้อหาสาระในงานจิตรกรรม (Subject Matter in Paintings) เพื่อสังเคราะห์เป็นภาพผลงานจิตรกรรมชุดทดลอง พร้อมการอธิบายด้วยวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) และสรุปผลการศึกษา

ขอบเขตของการศึกษา

ขอบเขตของการศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์โดยอาศัยแหล่งข้อมูลภาคเอกสาร และภาคสนาม ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ในมุมมองทางธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และมุมมองทางศิลปะ เพื่อหาแนวทางการสร้างสรรค์ภาพผลงานจิตรกรรม

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาพื้นที่ภาคสนามรอบลุ่มทะเลสาบสงขลาในเขต 3 จังหวัด คือ จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุง และจังหวัดสงขลา มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 1,040 ตารางกิโลเมตร หรือ 616,750 ไร่ [8] แบ่งออกเป็นพื้นที่ทะเลสาบตอนบน ทะเลสาบตอนกลาง และทะเลสาบตอนล่าง เพื่อศึกษาปรากฏการณ์ของช่วงเวลาเช้า สาย บ่าย เย็น ของแต่ละวัน แต่ละฤดูกาล ภาพวัฒนธรรมทางการเห็นกับการดำรงชีวิตในนิเวศวัฒนธรรม วิถีชีวิตของผู้คนที่ได้พบเห็น จากการศึกษาสังเกตตลอดเวลา 1 ปี ด้วยการเก็บข้อมูลทางน้ำโดยใช้เรือเล็ก ร่องไปตามห้วงน้ำ ในแต่ละส่วน และการเก็บข้อมูลทางบก โดยใช้รถยนต์ ขับไปตามเส้นทางสายทางหลวงชนบท รอบทะเลสาบสงขลา และการเดินเท้าเข้าถึงยังสถานที่สำคัญ จากการศึกษาเอกสารเบื้องต้นแล้วนั้น ด้วยการบันทึกถ่ายภาพ และสเก็ตซ์ภาพร่าง

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ด้านมุมมองทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม เป็นการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาสาระเกี่ยวกับอัตลักษณ์วัฒนธรรมทางการเห็นทางกายภาพ ในมิติธรรมชาติ มิติมนุษย์ และมิติวัฒนธรรม

ด้านมุมมองทางศิลปะ ในขอบข่ายงานจิตรกรรม เป็นการศึกษาวิเคราะห์แบบอย่างทางศิลปะ การสื่อสารความหมายทางจิตรกรรม และเนื้อหาสาระอัตลักษณ์วัฒนธรรมทางการเห็น

3. ขอบเขตด้านประชากร

การเก็บข้อมูลภาคสนาม ในมุมมองทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม มีการเก็บข้อมูลภาคสนาม ด้วยการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 3 คน ประกอบด้วย

1. นายสถาพร ศรีสีจัจจ ศิลปินแห่งชาติสาขาวรรณศิลป์ พ.ศ.2548 อดีตผู้อำนวยการสถาบันทักษิณคดีศึกษา [9]
2. นายไพฑูรย์ ศิริรักษ์ ผู้ก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาชุมชนชาวบก [10]
3. นายจรูญ น้อยปาน นักเขียนและวิทยากรทางด้านศิลปะ [11]

การสัมภาษณ์จิตรกรทะเลสาบสงขลา ทั้ง 3 จังหวัด จำนวน 3 คน นอกจากจะเป็นการเก็บข้อมูลมุมมองทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมทะเลสาบสงขลาแล้ว ยังเป็นการเก็บข้อมูลเพื่อนำมาศึกษาวิเคราะห์ มุมมองทางศิลปะในขอบข่ายงานจิตรกรรม วัฒนธรรมการรับรู้ของตะวันออก จากภาพจิตรกรรมในข้อมูลชั้นต้น (Primary Sources) ประกอบด้วย

1. นายปรีทรรศ หุตางกูร กับภาพพระแม่ธรณีแบกจะนะหนีท้อแก๊ส (พ.ศ. 2546) ชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช [12]
2. นายนิกร ไชโยธา กับภาพมুমสวยที่บ้านเกิด (พ.ศ.2531) ชาวจังหวัดพัทลุง [13]
3. นายกระจำจ จันท์สังข์ กับภาพจิตรกรรมฝาผนัง (พ.ศ.2522) ชาวจังหวัดสงขลา [14]

ในการศึกษาวิเคราะห์ ข้อมูลภาพจิตรกรรมฝาผนังบริเวณทะเลสาบสงขลา เป็นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลขั้นต้น จากภาพผลงานจิตรกรรมฝาผนัง ฝีมือช่างพื้นบ้าน จำนวน 2 แห่ง ซึ่งเป็นข้อมูลในมุมมองทางศิลปะ ในขอบข่ายงานจิตรกรรมแบบประเพณีนิยมพื้นถิ่นภาคใต้ ประกอบด้วย

1. ภาพตอนโปรดพระमारดาบนสวรรค์ดาวดึงส์ ที่ฝาผนังวิหารพระนอนวัดจะทันพระ

2. ภาพจิตรกรรมเรื่องเวสสันดรชาดก ที่ฝาผนังอุโบสถวัดคูเต่า

การเก็บข้อมูลภาคเอกสาร เป็นการศึกษาขั้นทุติยภูมิ จากภาพผลงานจิตรกรรมจะทำให้ได้ข้อมูลในมุมมองทางศิลปะ ในขอบข่ายจิตรกรรม จากวัฒนธรรมการรับรู้ของตะวันตก จำนวน 3 กลุ่ม มี 3 ภาพผลงาน ประกอบด้วย

1. ภาพ The Battle of Alexander (1529) ของอัลเบรคท์ อัลทด์อร์เฟอร์ (Albrecht Altdorfer) จิตรกร เยอรมัน กลุ่มดานูบ สคูล (Danube School)

2. ภาพ The Course of Empire Consummation (1836) ของโทมัส โคล (Thomas Cole) จิตรกรอเมริกัน กลุ่มฮัดสันริเวอร์ สคูล (Hudson River School)

3. ภาพ The Gleaners (1857) ของ เจมส์ ฟรานซิส มิลเล่ (Jean François Millet) จิตรกรฝรั่งเศส กลุ่มบาร์บิซง สคูล (Barbizon School)

ผลการศึกษา

สามารถสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ ทั้งสิ้น 3 ข้อ ได้ดังนี้

1. ศึกษาปรากฏการณ์ของทะเลสาบสงขลาในมุมมองทางธรรมชาติและมุมมองทางศิลปะในขอบข่ายงานจิตรกรรม

ในมุมมองทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมนั้น ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ มีอิทธิพลต่อพื้นที่ทะเลสาบสงขลา ซึ่งการศึกษานี้วิเคราะห์โดยอาศัยวิธีปรากฏการณ์วิทยา ทำให้เห็นว่าพื้นที่ ที่เรียกว่า “พื้นที่ชุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา” มีลักษณะเฉพาะอันโดดเด่น ไม่ว่าจะมีส่วนฐานเป็นพื้นน้ำตื้น ๆ เนินดินราบ โดยมีภูเขาล้อมรอบ และ

เป็นแหล่งต้นน้ำของระบบนิเวศ ที่เกี่ยวเนื่องกันอย่างเป็นวัฏจักร ปรากฏการณ์ทางการเห็นทางกายภาพ โดยพื้นที่ทะเลสาบสงขลานั้นสามารถแบ่งออกได้ 3 ส่วน ตามลักษณะห้วงน้ำที่มีความแตกต่างกัน ทั้งนี้ สามารถแบ่งการศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบของมุมมองทางธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เป็นมิติต่าง ๆ ประกอบด้วย

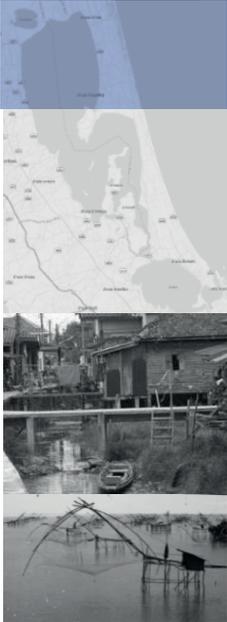
ด้านมิติธรรมชาติ ภูมิทัศน์ทางธรรมชาติ และรูปร่างลักษณะสัณฐานทะเลสาบสงขลา ที่สามารถแยกออกได้ คือ พื้นที่ทะเลสาบตอนบน ที่มีนิเวศสิ่งแวดล้อมเป็นแหล่งน้ำจืด ทะเลสาบตอนกลาง มีนิเวศสิ่งแวดล้อมเป็นแหล่งน้ำกร่อย และทะเลสาบตอนล่าง มีนิเวศสิ่งแวดล้อมเป็นแหล่งน้ำเค็ม

ด้านมิติมนุษย์ คือ ผู้คนที่อาศัยในชุมชนทะเลสาบสงขลา มีลักษณะชาติพันธุ์ เชื้อสายที่โดดเด่นในแต่ละ 3 ช่วงลุ่มน้ำ คือ ทะเลสาบตอนบน เป็นชาวไทย-พุทธ ช่วงลุ่มน้ำตอนกลาง เป็นชาวไทย-พุทธ และชาวไทย-มุสลิม ช่วงลุ่มน้ำตอนล่าง เป็นชาวไทย-พุทธ และชาวไทย-จีน

ด้านมิติวัฒนธรรม คือ การดำเนินชีวิตของมนุษย์ ในประจำวัน การประกอบอาชีพโดยอาศัยพึ่งพิงระบบธรรมชาติ เช่น เครื่องมือจับสัตว์น้ำ สถาปัตยกรรมทางศาสนา ที่เป็นแหล่งศูนย์รวมทางจิตใจเป็นสิ่งแสดงวัฒนธรรมอันผูกโยงจิตวิญญาณของผู้คนในชุมชน ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 สรุปรูชมมองทางธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ในมิติธรรมชาติ มิติมนุษย์ และมิติวัฒนธรรม

ตอนบน

มิติธรรมชาติ : เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ น้ำตื้นเฉลี่ยประมาณครึ่งเมตร ถึงสองเมตร มีลักษณะสัณฐานพื้นดินยกตัวไล่เลียบกับผิวน้ำบางจุดเห็นฝูงควาย (ควายน้ำ) สัตว์เศรษฐกิจที่นิยมเลี้ยงกันมายาวนานจะลงน้ำเพื่อข้ามไปการกินหญ้าที่ขึ้นอยู่ตามเนินดินอีกฝั่งได้โดยรอบ มีฝนสองรอบต่อปีและเป็นพื้นที่รับน้ำจากภูเขา มีสายคลอง น้อยใหญ่ และไม่เชื่อมต่อกทะเลนอก มีลักษณะน้ำจืด เป็นพีชป่าพรุน้ำตื้นที่ขึ้นบริเวณชายฝั่ง เช่น ป่ากระจุต ที่เต็มไปด้วยหญ้า พืชน้ำสำหรับย และทุ่งบัวหลวง บัวสาย สำหรับย ต้นกตต้นอ้อ ต้นจิก ต้นจาก ต้นเสม็ด ต้นกระ ตันล้งค้าย ต้นลำพู มีปลาน้ำจืด และนกประจำถิ่น ในนิเวศธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์

มิติมนุษย์ : พื้นที่น้ำแต่ดั้งเดิมเป็นแหล่งชุมชนชาวไทย-พุทธ ดำรงชีวิตในสังคมที่พึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติ

มิติวัฒนธรรม : ชาวบ้านแสดงภูมิปัญญาที่ผูกติดอยู่กับทะเลสาบ มีอาชีพจักสานกระจุต ประมงน้ำตื้น ตกปลาตามแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น วางกัก ไช ลัน ทอดแห ยกยอ ยอยักษ์ ที่ชาวบ้านใช้เรียกยอขนาดใหญ่ มีบ้านเรือนไม้ชุมชนริมน้ำ ใต้ถุนสูง มีดินเสา มีสะพานเป็นทางเดินเชื่อมต่อกัน มีวัดไทย โบสถ์ไม้ที่เก่าแก่ อยู่คู่มากับชาวทะเลน้อย และเรือหัวแบนแบบเครื่องยนต์ และพาย

ตารางที่ 1 สรุปรูมมองทางธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ในมิติธรรมชาติ มิติมนุษย์ และมิติวัฒนธรรม (ต่อ)

ตอนกลาง

มิติธรรมชาติ : พื้นที่ที่มีชื่ออีกชื่อเรียกว่าทะเลหลวง น้ำลึกถึง 15 เมตร มีเกาะน้อยใหญ่จำนวนมาก การตั้งชุมชนของประชากรเน้นการกระจายตัว แต่จะหนาแน่นบริเวณปากน้ำ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความกว้างใหญ่มาก ในฤดูแล้งจะแห้งแล้งมาก ดังนั้นในฤดูฝนชาวบ้านจึงมีการกักเก็บน้ำฝนเอาไว้กิน พี่ชติงเดิม จึงมีต้นเสม็ด ต้นกระ ต้นลำพู ต้นจาก ต้นสาคร ต้นมะพร้าว ต้นตาลที่ชาวบ้านปลูกเอาไว้เพื่อใช้ประโยชน์ บริเวณนี้มีกุ้ง และปลาชุกชุม

มิติมนุษย์ : เป็นชุมชนไทย-พุทธ และไทย-มุสลิม อาศัยอยู่ในสังคมสิ่งแวดล้อมเดียวกัน

มิติวัฒนธรรม : มีวัดริมน้ำ พระนอน กุฏิไม้หลังเก่า และมีสยิดที่อยู่ในชุมชน ที่อยู่อาศัยของชาวบ้านเป็นชุมชนหมู่บ้านชายฝั่ง บ้านไม่มีตึนเสา สูงราวหนึ่งเมตร มีอาชีพประมงขนาดย่อมอยู่ตามเกาะน้อยใหญ่ มียอ มีขนานขนาดเล็ก มีกั๊ด ไชนอน มีการหาปลาน้ำตื้น และลึกลงใต้ตั้งขนาดใหญ่มีขาทรายยื่นออกไปเป็นบริเวณกว้าง

ตารางที่ 1 สรุปมุมมองทางธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ในมิติธรรมชาติ มิติมนุษย์ และมิติวัฒนธรรม (ต่อ)

ตอนล่าง	
	<p>มิติธรรมชาติ : ล่างสุดของห้วยน้ำ มีเกาะยอวางตัวกันกับทะเลนอก ดินมีแร่ธาตุ สำคัญอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านจึงนิยมปลูกไม้ผล เช่น มะพร้าว จำปาตะสะตอ ส้มโอ ละครูด โดยมีพืชชายฝั่งประเภทต้นจาก ต้นโกงกางขึ้นเป็นช่วง ๆ</p> <p>มิติมนุษย์ : เป็นแหล่งชุมชนของชาวไทย-พุทธ และชาวไทย-จีนที่นิยมทำการค้าขาย การทอผ้า ปลูกไม้ผล และการทำกระชังเลี้ยงปลาชายฝั่ง และการหัตถกรรม</p> <p>มิติวัฒนธรรม : มีภูมิปัญญาการทำอิฐ กระเบื้องดินเผา ใช้มุงหลังคา และอิฐปูพื้น มีการค้าแบบอุตสาหกรรม นิยมเลี้ยงปลากะพงสองน้ำ และชนากกลางน้ำเพื่อเฝ้าปลา มีโพงพางจำนวนมาก พบการใช้บามขนาดใหญ่ วัดศูนย์รวมทางจิตใจชาวบ้านที่สำคัญ มีกุฏิไม้เจ้าอาวาส หลังเก่า ศาลเจ้าของชาวจีน บ้านเรือนไม้ยกใต้ถุนสูงหนึ่งเมตร-หนึ่งเมตรครึ่ง มีดินเสา ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก โรงเก็บของ (ชาวสวน)</p>

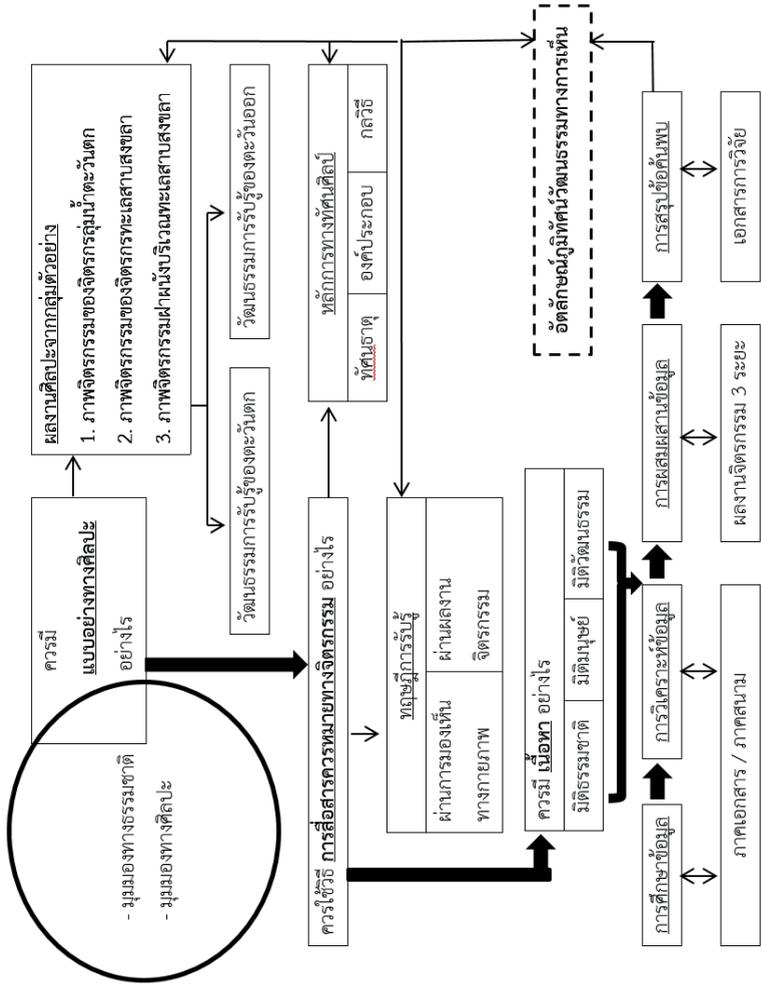
การวิเคราะห์เนื้อหาด้านมิติธรรมชาติ มิติมนุษย์ และมิติวัฒนธรรม เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดมิติทางการเห็นในรูปร่าง ความหมายทางศิลปวัฒนธรรมที่ปรากฏในนิเวศสิ่งแวดล้อมรอบกลุ่มทะเลสาบสงขลา

ทะเลสาบสงขลาสามารถแสดงอัตลักษณ์ความแตกต่างของสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เป็นวิถีวัฒนธรรม 3 น้ำ อัตลักษณ์การประกอบอาชีพ ที่ผูกพันและพึ่งพิงธรรมชาติ การแต่งกายแสดงอัตลักษณ์ทางเชื้อชาติ ศาสนา การดำรงชีวิตที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมง ค้าขายปลาเป็นหลัก และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

ทางปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่แปรปรวน สภาพอากาศที่พร้อมจะมีฝนตก มีแดด ตลอดเวลาในช่วงวัน แสดงถึงอิทธิพลของธรรมชาติที่มีต่อมนุษย์และวัฒนธรรม มีการผสมผสานของเชื้อชาติ ศาสนา และแม้จะมีลักษณะพหุวัฒนธรรมเป็นพราหมณ์ พุทธ อิสลาม เชื้อเรื่องภูตผี แต่ผู้คนต่างมีจิตวิญญาณเดียวกัน

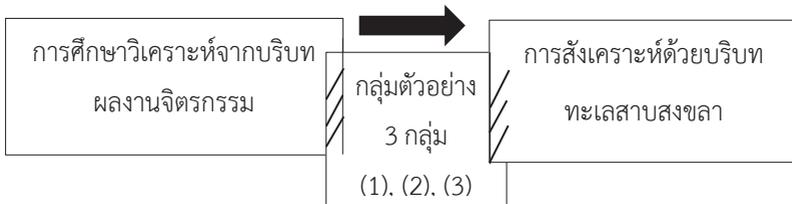
2. ศึกษาวิเคราะห์ ปัจจัยด้านมิติธรรมชาติ มิติมนุษย์ และมิติวัฒนธรรม ที่ส่งผล ถึงการสร้างสรรคงานจิตรกรรม จากผลงานจิตรกรรมตะวันตก และตะวันออก

การวิเคราะห์เนื้อหาทางกายภาพและสังเคราะห์เป็นภาพสะท้อนใน ภาพลักษณะจิตรกรรม จึงต้องอาศัยการศึกษามุมมองทางศิลปะ จากการวิเคราะห์ แบบอย่างทางศิลปะ และการสื่อสารความหมาย ในภาพจิตรกรรมกลุ่มตัวอย่างที่ ศึกษาให้เห็นถึงการสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นข้อค้นพบหลักวิชาการทางศิลปะ ที่สำคัญและเป็นประโยชน์สำหรับการสร้างสรรค์ผลงานในงานวิจัย สามารถแสดงได้ดังแผนภูมิต่างต่อไปนี้

ภาพที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลและแนวทางการสร้างงาน

การศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์วัฒนธรรมทางการเห็นจากกลุ่มตัวอย่าง ภาพจิตรกรรม ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากมุมมองทางศิลปะ ในขอบข่ายงานจิตรกรรม จึงประกอบด้วย แบบอย่างทางศิลปะ การสื่อสารความหมายทางจิตรกรรม และเนื้อหาในมิติธรรมชาติ มิติมนุษย์ และมีติวัฒนธรรม

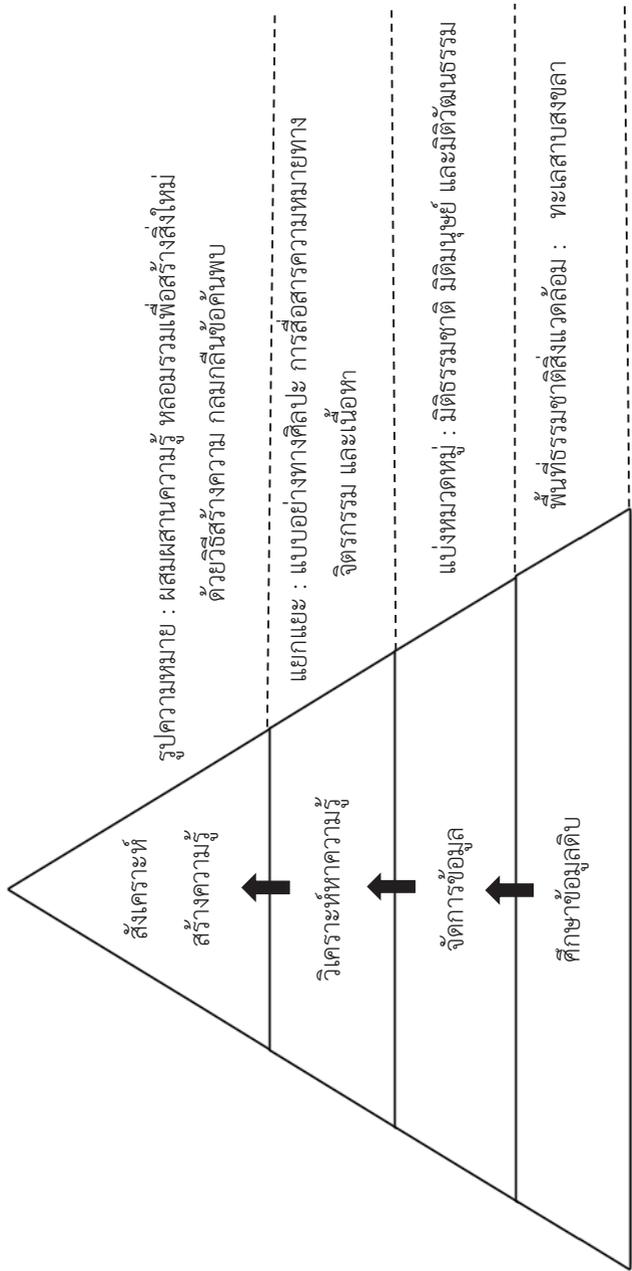

ภาพที่ 3 ข้อมูลที่สัมพันธ์กับอัตลักษณ์วัฒนธรรมทางการเห็นทะเลสาบสงขลา

การศึกษาพบว่า ด้านแบบอย่างทางศิลปะ ปรากฏแบบธรรมชาติ นิยม สัจนิยม จินตนิยม อุดมคติ และประเพณีนิยมพื้นถิ่นภาคใต้ ด้านการสื่อสารความหมายทางจิตรกรรม ภาพทางการเห็น แบบทัศนียวิทยา แสดงปรากฏการณ์ทางธรรมชาติของช่วงเวลา โดยแสดงเนื้อหา รูปความหมายทางศิลปะวัฒนธรรมในพื้นที่

3. สังเคราะห์ข้อมูล ปรากฏการณ์ของทะเลสาบสงขลา มาสร้างสรรคผลงานภาพจิตรกรรมสะท้อนอัตลักษณ์วัฒนธรรมทางการเห็น

ในการสังเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้เป็นการสร้างจินตภาพของโลกทางการเห็นทะเลสาบสงขลาขึ้นมาใหม่ โดยผู้วิจัยเป็นผู้รับรู้ ผสมผสาน ไขว้กันไปมาของข้อมูล และหลอมรวมเพื่อสร้างสิ่งใหม่ จากการลอกเลียนธรรมชาติ เล่าเรื่องทางการรับรู้ และปรากฏการณ์ทางการรับรู้สะท้อนความรู้สึกและการแสดงออกทางอารมณ์ [7] เพื่อสะท้อนรูปแบบภาพความคิดในบริบทใหม่

ภาพที่ 4 การสร้างความรู้ *ตัดแปลงจากระบบการวิเคราะห์สร้างความรู้ ของสุชาติ เกาทอง [15]

ตารางที่ 2 สรุป อัตลักษณ์วัฒนธรรมทางการเห็นเพื่อสร้างภาพร่างต้นแบบ

อัตลักษณ์วัฒนธรรมทางการเห็น	สังเคราะห์สร้างความรู้
<p>ศึกษาและจัดการข้อมูลดิบ</p> <p>มิติธรรมชาติ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ระยะเวลาของสี่ ในช่วงเวลาที่ต่างกัน - ท้องฟ้า น้ำและพื้นดินกว้างใหญ่ แสงแดด - สาดส่อง ภูเขาที่โอบล้อม - ลักษณะสิ่งแวดล้อมน้ำต้น ในทะเลสาบส่วน - ตอนบน น้ำลึกตอนกลาง และตอนล่าง - สายคลองที่เป็นแหล่งปลาชุกชุม - นิเวศแวดล้อมที่เกื้อกูลเป็นวัฏจักร 	<p>วิเคราะห์หาความรู้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ปรากฏการณ์เวลา ก่อนเมฆที่พร้อมจะตกเป็นฝนได้ทุกเมื่อ - ความหมาย สี รูปร่าง รูปทรง และบรรยากาศ - ภูมิทัศน์ แบบทัศนียวิทยา เพื่อแสดงภาพท้องฟ้า น้ำทะเลสาบ และพื้นดินชายฝั่ง
<p>ศึกษาและจัดการข้อมูลดิบ</p>	<p>สังเคราะห์สร้างความรู้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ปรากฏการณ์ทางการเห็น ที่มีการผสมผสานกับปรากฏการณ์ทางความรู้สึกที่มีสี รูปร่าง รูปทรง และกลวิธีการระบายสร้างพื้นผิว แสดงความสมบูรณ์ ในธรรมชาติ 3 น้ำ - การผสมผสานแบบอย่างตะวันตก และตะวันออกแบบพื้นบ้านภาคใต้

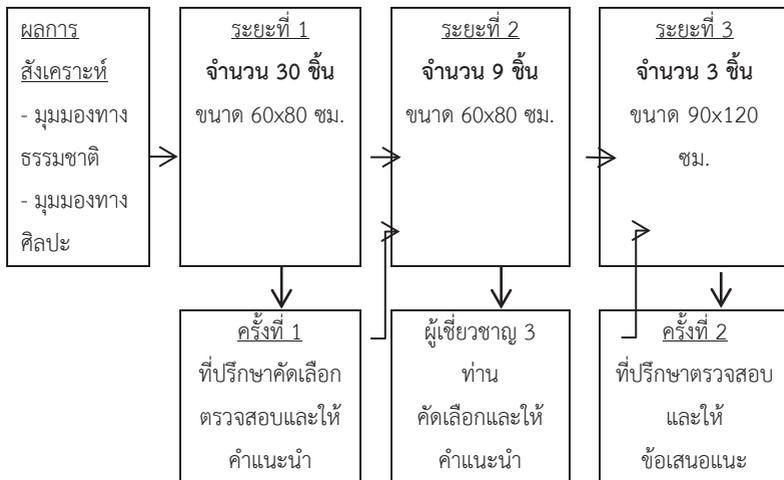
ตารางที่ 2 สรุป อัตลักษณ์วัฒนธรรมทางการเห็นเพื่อสร้างภาพร่างต้นแบบ (ต่อ)

อัตลักษณ์วัฒนธรรมทางการเห็น	
ศึกษาและจัดการข้อมูลดิบ	วิเคราะห์หาความรู้
<p>มิติมนุษย์</p> <ul style="list-style-type: none"> - ชาวไทย-พุทธ ไทยมุสลิม ชาวไทย-จีน - ชุมชนชายฝั่ง และกิจกรรมกลางห้วยน้ำ <p>มิติวัฒนธรรม</p> <ul style="list-style-type: none"> - วิถีวัฒนธรรม บ้านเรือนในแต่ละห้วยน้ำ - การเลี้ยงชีพ แบบพึ่งพิงธรรมชาติอย่างพอเพียง และการอยู่ร่วมกัน ในวัฒนธรรมทางศาสนาที่แตกต่างกัน อย่างสันติสุข - กลุ่มชาวบ้าน กับวิถีชีวิตในสังคมเลาซา 	<p>สังเคราะห์สร้างความรู้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ปรากฏการณ์วิถีชีวิตชาวบ้าน - พฤติกรรม บุคลิก ทำทาง ซาดีพันธุ์ รสนิยม การแต่งกาย - ความกลมกลืนทางวัฒนธรรม การผสมผสานรูปร่าง-รูปทรง - ปรากฏการณ์ เหตุการณ์ วิถีชาวบ้าน ที่สัมพันธ์กับช่วงเวลา - ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ <ul style="list-style-type: none"> - เอกภาพในสังคมพหุวัฒนธรรม - ความกลมกลืน ในแบบอย่างทางศิลปะ เพื่อสะท้อนจิตวิญญาณเดียวกัน - พหุวัฒนธรรม ภายใต้โครงสร้างชาติ ทะเลสาบสงขลา คุณค่า สุนทรียภาพ ความหมายตรง และความหมายแฝง - การผสมผสาน จิตรกรรมไทยพื้นบ้าน ภาควิถีกับลักษณะร่วมสมัย

ภาพสะท้อนอัตลักษณ์วัฒนธรรมทางการเห็นที่ได้พบว่าเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีความกลมกลืนกันในทุกด้าน เป็นภาพลักษณะการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขท่ามกลางปรากฏการณ์สิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ ในสังคมเดียวกัน คือ สังคมชาวทะเลสาบสงขลา ภาพปลายทางจิตรกรรม จึงเป็นการสร้างความกลมกลืนของข้อมูลที่ศึกษาในทุกด้าน

การสร้างสรรค์ และการตรวจสอบผลงาน

ผลการสังเคราะห์ และนำมาสร้างสรรค์ด้วยวิธีการสร้างภาพร่าง 3 ระยะ มีขั้นตอนดังนี้

ภาพที่ 5 แสดงขั้นตอนการสร้างสรรค์ภาพจิตรกรรม 3 ระยะ

ระยะที่ 1 ภาพร่างต้นแบบ จำนวน 30 ชิ้น

การสร้างสรรค์ทดลอง สร้างรูปความหมาย โดยผสมผสาน หลอมรวมสร้างความกลมกลืนในภาพผลงาน ทำให้เห็นข้อค้นพบที่สำคัญ นำมาสร้างชุดผลงาน ระยะที่ 1 โดยสื่อวัสดุสีอะคริลิกบนผ้าใบ ขนาด 60x80 เซนติเมตร แสดงปรากฏการณ์ทางการเห็น ในทางมิติธรรมชาติ มิติมนุษย์ และวัฒนธรรม ปรากฏเป็นภาพร่างต้นแบบ สรุปลได้ว่า

ตารางที่ 3 สรุปอัตลักษณ์วัฒนธรรมทางการเห็นในมุมมองทางศิลปะ ในภาพร่างต้นแบบระยะที่ 1

<p>ลักษณะทางศิลปกรรม</p>	<p>ศิลปะสมัยใหม่</p>	<p>การวิสัยทัศน์ อติวิสัยทัศน์ รูปและพื้นที่ แสงและเงา ตำแหน่งและสัดส่วน ความเคลื่อนไหว</p>	<p>- ปรากฏการณ์ความกลมกลืนแบบอย่างทางศิลปะ ผสมผสาน รูปร่าง รูปทรง วิธีการแบบตะวันตกและประเพณีนิยมพื้นถิ่น เพื่อ สะท้อนจิตวิญญาณแบบตะวันออก</p>
<p>ลักษณะทางศิลปกรรม</p>	<p>ศิลปะสมัยใหม่</p>	<p>รูปและพื้นที่ แสงและเงา ตำแหน่งและสัดส่วน ความเคลื่อนไหว</p>	<p>ใช้ขนาดตัว : สร้างรูป 3 มิติ และพื้น 2 มิติ องค์ประกอบจิตรกรรม : แบบทัศนียวิทยา พลวัตทางจิตรกรรม : สร้างลีลาารอยพู่กันแสดงอารมณ์ผสมผสาน กับรูปทรงอุดมคติ 2 มิติ ใช้สีแสดงปรากฏการณ์ของช่วงเวลา ก่อนเมฆ วิถีชีวิตที่ต่างกันภาพร่างต้นแบบ</p>
<p>เนื้อหา</p>	<p>ศิลปะสมัยใหม่</p>	<p>ศิลปะสมัยใหม่</p>	<p>- ปรากฏการณ์สิ่งแวดล้อมที่มีมิติธรรมชาติ มนุษย์ วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชน 3 ท่วงท่าทะเลสาบ สงขลา ตอนบน ตอนกลาง และตอนล่าง ความกลมกลืนมีเอกภาพ ในอัตลักษณ์พฤกษศิลป์พัฒนาธรรม</p>

ภาพร่างต้นแบบทะเลสาบตอนบน

ภาพร่างต้นแบบทะเลสาบตอนกลาง

ภาพร่างต้นแบบทะเลสาบตอนล่าง

การคัดเลือกตรวจสอบ และให้คำแนะนำของที่ปรึกษาทั้ง 2 ท่าน คัดเลือกภาพต่างกัน แต่ต่างแสดงข้อเสนอแนะ นำ ถึงข้อดีใน
แต่ละส่วน ได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 สรุปการคัดเลือก ตรวจสอบ และให้คำแนะนำโดยที่ปรึกษา เป็นภาพผลงานระยะที่ 2

ระยะเวลา 1 → ระยะเวลา 2	ระยะเวลา 1 → ระยะเวลา 2	ระยะเวลา 1 → ระยะเวลา 2
ทะเลสาบตอนบน	ทะเลสาบตอนกลาง	ทะเลสาบตอนล่าง
[ภาพวาด 1] [ภาพวาด 2] [ภาพวาด 3] ที่ปรึกษา ร่วมเลือก	[ภาพวาด 1] [ภาพวาด 2] [ภาพวาด 3] ที่ปรึกษา ร่วมเลือก	[ภาพวาด 1] [ภาพวาด 2] [ภาพวาด 3] ที่ปรึกษา ร่วมเลือก
[ภาพวาด 1] [ภาพวาด 2] [ภาพวาด 3] ที่ปรึกษา หลัเลือก	[ภาพวาด 1] [ภาพวาด 2] [ภาพวาด 3] ที่ปรึกษา หลัเลือก	[ภาพวาด 1] [ภาพวาด 2] [ภาพวาด 3] ที่ปรึกษา หลัเลือก
[ภาพวาด 1] [ภาพวาด 2] [ภาพวาด 3] ผู้วิจัย เลือก	[ภาพวาด 1] [ภาพวาด 2] [ภาพวาด 3] ผู้วิจัย เลือก	[ภาพวาด 1] [ภาพวาด 2] [ภาพวาด 3] ผู้วิจัย เลือก

ภาพร่างผลงานปลายทางระยะที่ 2 ซึ่งผ่านการคัดเลือก ตรวจสอบ และให้คำแนะนำโดยที่ปรึกษาแล้วนั้น ได้มีการผสมผสานสร้างความกลมกลืน โดยทดลองขยับ ปรับเปลี่ยน และการหลอมรวมรูปภาพร่างต้นแบบ จากภาพที่ได้รับการคัดเลือก และได้รับการตรวจสอบซ้ำโดยที่ปรึกษา จนเป็นภาพร่างผลงานปลายทางจำนวน 9 ชิ้น ดังนี้

ระยะที่ 2 ภาพร่างผลงานปลายทาง จำนวน 9 ชิ้น

ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน คัดเลือกให้คำแนะนำแนวทางการพัฒนาผลงานภาพสำเร็จระยะที่ 3

ภาพที่ 6 ชุดภาพร่างปลายทาง ทะเลสาบตอนบน

ภาพที่ 7 ชุดภาพร่างปลายทาง ทะเลสาบตอนกลาง

ภาพที่ 8 ชุดภาพร่างปลายทาง ทะเลสาบสงขลาตอนล่าง

การคัดเลือกและให้คำแนะนำโดยผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านทัศนศิลป์ และเป็นผู้เชี่ยวชาญ เป็นที่ยอมรับทางด้านจิตรกรรมเป็นอย่างดี 3 ท่าน ประกอบด้วย

1. รองศาสตราจารย์สรณรงค์ สิงหนเสนี ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตรกรรม ทัศนศิลป์ อาจารย์คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าคุณทหารลาดกระบัง [16]

2. รองศาสตราจารย์สาธิต ทิมวัฒนบรรเทิง ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตรกรรม ทัศนศิลป์ อาจารย์คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร [17]

3. รองศาสตราจารย์นิคโคเล ระเบิดันอาหมัด ศิลปินดีเด่นจังหวัดยะลา สาขาทัศนศิลป์ (จิตรกรรม) พ.ศ.2544 ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตรกรรมทัศนศิลป์ อาจารย์ภาควิชาศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา [18]

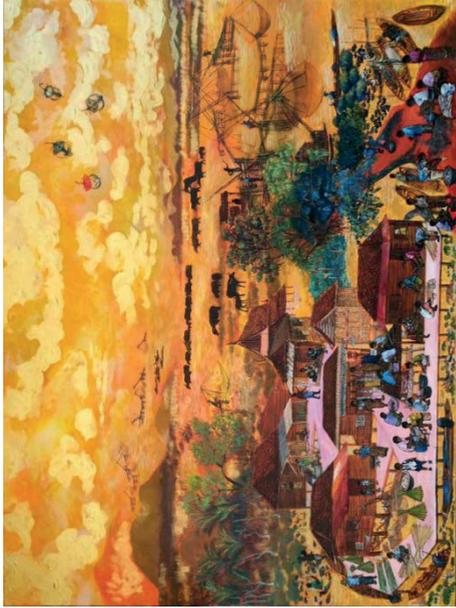
สรุปการคัดเลือกและให้คำแนะนำ ของผู้เชี่ยวชาญ คือ ภาพผลงานควรแสดงความโดดเด่น 3 ประการคือ 1) ธรรมชาติจากความงามของสภาพท้องฟ้า และท้องทะเล 2) สภาพสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน วัด ประมง และ 3) วิถีชีวิตชุมชน ซึ่งต่างมีความสัมพันธ์ต่อกัน แสดงการประสานกับสิ่งแวดล้อม ในหลากหลายมิติ ใช้ลักษณะเฉพาะตนสกัดตัดทอน มีเนื้อหารายละเอียดที่สื่อความหมายด้วยรูปแบบเชิงสัญลักษณ์ เช่น การจับปลาด้วยยอยักษ์ ตลอดจนถึงก่อสร้างบ้านลักษณะเสาเรือนสูง เพื่อรับสภาพน้ำท่วม การใช้เรือเป็นพาหนะสัญจร และการแสดงอัตลักษณ์ของชุมชนไทยปักษ์ใต้ ชุมชนมุสลิม และชุมชนชาวจีน วิถีวัฒนธรรมในชุมชน แสดงลักษณะเด่นของแต่ละท้องถิ่น โดยใช้สีแสดงสัญลักษณ์ความรุ่งเรืองและบรรยากาศช่วงเวลา มีการผสมมิติรูปทรง ลดลักษณะ Landscape กับเส้นขอบฟ้า เน้นความสำคัญของวิถีชีวิต ผสานจินตนิยม (Romantic) กับคติประเพณีนิยม (Conventionalism) พื้นถิ่นภาคใต้

ระยะที่ 3 ภาพผลงานสำเร็จ จำนวน 3 ชิ้น

ผลการคัดเลือกและให้คำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ทำให้ได้แนวทางอันสำคัญในการสรุปผลเป็นภาพผลงานสำเร็จ ระยะที่ 3 จำนวน 3 ชิ้น ขนาด 90 x 120 เซนติเมตร ดังนี้

การศึกษาข้างต้นแสดงการสื่อสารความหมายด้วยสี บรรยากาศของ
ช่วงเวลา และรูปทรง กับความหมาย แสดงการประสานกลมกลืนของรูป แสดง
อิสระในการจัดองค์ประกอบ สะท้อนความงามของธรรมชาติในท้องฟ้า ท้องทะเล
และสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน วัด และการประมง วิถีชีวิตของชุมชนที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน
แสดงการสกัดตัดทอน และการใช้รูปทรงสัญลักษณ์ และรายละเอียดของเครื่องมือ
ประมง เรือหัวแบน บ้านเสาเรือนสูง อัตลักษณ์ของชุมชนไทยปักษ์ใต้ ชุมชนมุสลิม
และชุมชนชาวจีน วิถีวัฒนธรรมในชุมชน

บ้านเรือนที่มีลักษณะ
เสาสูง เพื่อรับสภาพ
น้ำท่วม และทางเดิน
ที่เชื่อมต่อกันระหว่าง
บ้านเรือน

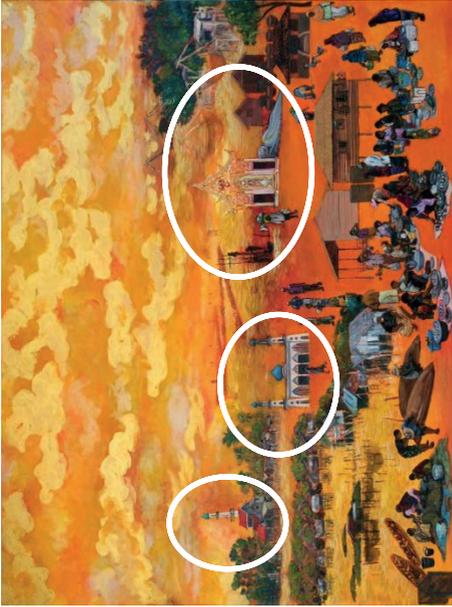
การใช้สีทอง สื่อ
ความหมายถึงความ
เจริญรุ่งเรือง

ยอยักษ์ อดัลักษ์ณ์
ของทะเลสาบ
ตอนบน

เรือหัวแบน

ภาพที่ 9 ภาพผลงานสำริด ทะเลสาบสงขลาตอนบน

ความหมาย สี
บรรยากาศ กับคติ
ความเชื่อชาวบ้าน
จิตวิญญาณสิ่ง
ศักดิ์สิทธิ์

ทัศนียภาพ
กลมกลืนกับ
บรรยากาศ

สื่อความหมายด้วย
รูปทรงสัญลักษณ์ทาง
ศาสนา สะท้อนความ
เจริญ มีศิลปะมีธรรม
และภูมิปัญญาทาง
ศิลปวัฒนธรรม

อัตลักษณ์ชุมชนไทย
ปักชื้อได้
ไทย-พุทธ และ
ไทยมุสลิม

ภาพที่ 10 ภาพผลงานสำเร็จ ทะเลสาบสงขลาตอนกลาง

ศาลเจ้าแม่บงเงิน

ภูมิปัญญาชาวจีน ทำสวน
ปลูกผัก ทอผ้า เครื่องปั้น
ดินเผาที่ยังปรากฏใน
กระเบื้องมุงหลังคา
อิฐปูทางเดิน

วัดไทยกับวิถีวัฒนธรรม
ชาวพุทธกับการเข้าวัด
ทำบุญ

ภาพที่ 11 ภาพผลงานสำเร็จ ทะเลสาบสงขลาตอนล่าง

ภาพผลงานเป็นการหลอมรวม ผสมผสานรูปความหมายของทะเลสาบสงขลา ลักษณะของวัฒนธรรม 3 น้ำ ประกอบด้วยตอนบน ตอนกลาง และตอนล่าง ที่มีจิตวิญญาณแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาาร่วมกัน ด้วยภาพบรรยากาศร่วมเพื่อแสดงถึงความกลมกลืน และเอกภาพในลักษณะร่วมความเป็นทะเลสาบสงขลา ทั้งนี้ ที่ปรึกษาได้ตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะ โดยจะนำไปปรับปรุงแก้ไขในการศึกษาครั้งต่อไป

สรุปและการอภิปรายผล

การศึกษาแบบผสมระเบียบวิธี แบบปรากฏการณ์วิทยา และการวิจัยแบบสร้างสรรค์ ได้องค์ความรู้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. มุมมองทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม: เป็นอิทธิพลจากปรากฏการณ์สิ่งแวดล้อมที่ส่งผลถึงศิลปวัฒนธรรมในพื้นที่ทะเลสาบสงขลา ประกอบด้วย

มิติธรรมชาติ มีลักษณะตามปรากฏการณ์ทางธรรมชาติแบบ 3 ลุ่มน้ำที่มีความแตกต่างกันทางธรรมชาติภูมิทัศน์ สันฐานพื้นที่ชุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสามารถแสดงอัตลักษณ์วัฒนธรรมทางการเห็นที่แตกต่างกันในทะเลสาบสงขลา ส่วนตอนบน ตอนกลาง และตอนล่างได้

มิติมนุษย์ มีลักษณะแบบพราหมณ์ พุทธ และมุสลิม มีเชื้อชาติไทย-พุทธ ไทย-มุสลิม และชาวไทย-จีน โดยมีลักษณะร่วมทางอัตลักษณ์ชาวปักษ์ใต้ แบบคนทะเลสาบสงขลาอย่างเป็นเอกภาพในสังคมพหุวัฒนธรรม

มิติวัฒนธรรม มีการประกอบอาชีพประมง สัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่มีนิเวศสิ่งแวดล้อมร่วมกัน เป็นวัฒนธรรม 3 น้ำ มีการสร้างบ้านไม้ แบบเรือนเสาสูง เพื่อรับสภาพน้ำขึ้น-ลง มีดินเสา แสดงวัฒนธรรมหามเริน หากต้องการย้ายบ้านไปตั้งยังแหล่งใหม่ สิ่งก่อสร้างทางศาสนาแสดงสัญลักษณ์วิถีพราหมณ์ พุทธ มุสลิม ความรุ่งเรืองทางศาสนา ลักษณะพหุวัฒนธรรม โดยมีจิตวิญญาณผู้คนในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเป็นอัตลักษณ์ร่วม

2. มุมมองทางศิลปะ ในขอบข่ายงานจิตรกรรม: เป็นการสร้างความกลมกลืนของแบบอย่างทางศิลปะ วิธีการสื่อสารความหมาย และข้อมูลเนื้อหา จากกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาใน 5 แบบอย่าง คือ 1. ธรรมเนียม 2. สัจนิยม 3. จินตนิยม 4. อุดมคติ และ 5. ประเพณีนิยมพื้นถิ่นภาคใต้ อันเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ ทดลองชุดภาพผลงาน การแสดงคุณค่าและความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ ท้องฟ้าบรรยากาศ สภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ แสดงภูมิทัศน์ ท้องน้ำ พื้นดิน แสดงความเป็นจริงของธรรมชาติและชีวิตผู้คน จากปรากฏการณ์ทางการเห็นที่มีการผสมผสานกับปรากฏการณ์ทางอารมณ์ และความรู้สึก ด้วยการใช้องค์การทางศิลปะ การใช้รูปร่าง สี พื้นผิว สร้างบรรยากาศผลกระทบจากการรับรู้ ด้วยผัสสะ รูปลักษณ์ที่ปรากฏ ในความหมายตรง และความหมายแฝง เช่น สีทองสะท้อนความเป็นแผ่นดินทอง นอกเหนือไปจากสีในบรรยากาศของทิวเวลา เป็นการสร้างคุณค่า ความหมาย ความกลมกลืน สุนทรียภาพศิลปะวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ความรู้และข้อค้นพบทางศิลปะวัฒนธรรมที่สำคัญ ในพื้นที่ทะเลสาบสงขลา เปรียบได้กับปรัชญา หรือศาสนาที่ภาพจิตรกรรมเป็นเสมือนคำสอน การใช้ภาพธรรมชาติเป็นสื่อในการหล่อหลอม สั่งสอน อบรม ให้ผู้คนเคารพต่อธรรมชาติ ประพฤติปฏิบัติ อยู่ในครรลอง อยู่ในศีลในธรรม และแสดงให้เห็นถึงความดี ความงาม ความสัจจริงในชีวิต เป็นเสมือนสิ่งนำทาง หรือสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ ที่แทรกซึมเข้าไปในจิตใจมนุษย์ จนเกิดความซาบซึ้ง คล้อยตาม และอ่อนโยน การสร้างองค์ความรู้ด้วยการปฏิบัติสร้างสรรค์เช่นนี้ สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของงานศิลปะ นอกเหนือไปจากข้อความ ที่เป็นตัวอักษรทางวิชาการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจการศึกษาศิลปะวิจัยสร้างสรรค์ ผลงานศิลปะประเภทจิตรกรรม ภูมิทัศน์วัฒนธรรม รวมทั้งอาจพัฒนานำไปสร้างสรรค์ในขอบข่ายทางศิลปะอื่นๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการศิลปะต่อไป

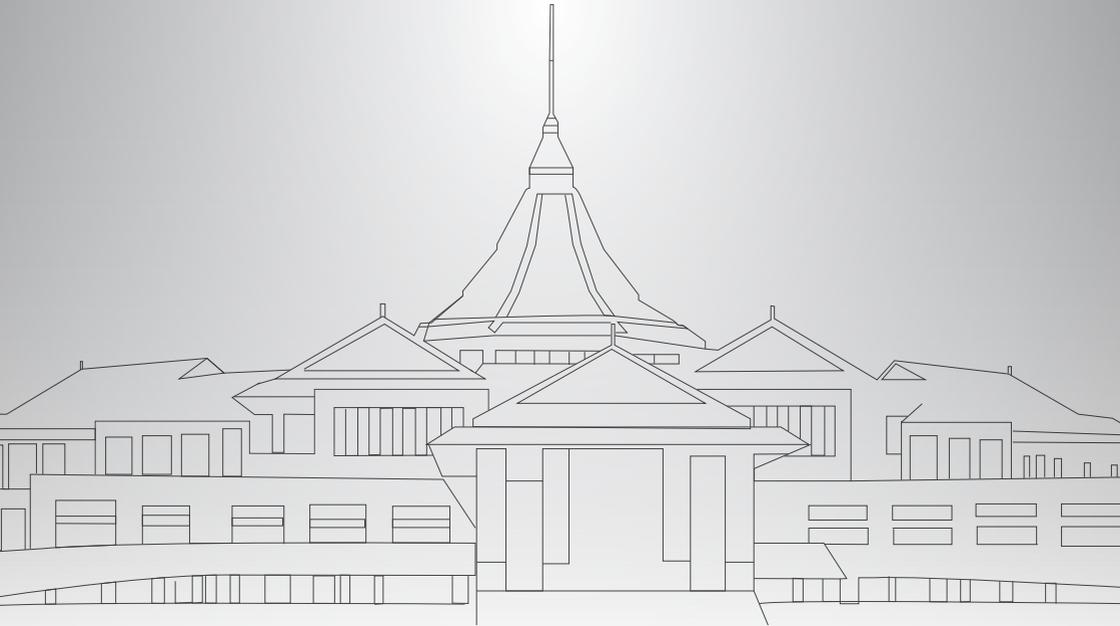
ในการศึกษาวิจัยมีการลงพื้นที่ภาคสนามระยะเวลา 1 ปี เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงปรากฏการณ์ธรรมชาติ วิถีชีวิตชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในห้วงน้ำ แต่ละชุมชน แต่ละหมู่บ้าน จากศิลปวัฒนธรรมที่ปรากฏ ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูล และสร้างสรรค์ตามกระบวนการวิจัย โดยแสดงความเป็นตัวแทนของข้อมูลในช่วงเวลาที่ศึกษาเท่านั้น ซึ่งหากมีการใช้ช่วงเวลาในการศึกษา ในยุคสมัยที่แตกต่าง อาจได้ข้อมูลภูมิทัศน์ศิลปวัฒนธรรม ที่มีความน่าสนใจต่างออกไป

เอกสารอ้างอิง

- [1] Amortus, K. (Translator and Composer). (1987). *The meaning of art*. Bangkok: Department of Education.
- [2] Sid Boonin. (2012). Environmental philosophy. *Journal of the Royal Academy*, 37(3), 172-197.
- [3] Supapitayakrun, S. (1989). Study and research in phenomenology. *Journal of Research Methodology*, 4(1), 9-20.
- [4] SoomKkhea Tundmano (Translator and Composer). (2003). *The study of visual culture*. Retrieved on 3 March 2017, from <http://v1.midnightuniv.org/midarticle/newpage18.html>.
- [5] Soonbhongsri, K. (2015). *The note of suggestion from project dissertation Story of natural phenomenon from Songkhla Lake: A reflective characteristic of visual culture*. Jiamchan Chankhonghom.
- [6] Dictionary of Royal Academy. (2011). *His Majesty King Bhumibol Adulyadej's Royal Birthday Anniversary 7 rounds on 5 December 2011*. Bangkok: Royal Academy 2013 Sririvatthana inter print.

- [7] Sutti, S. (2001). *Teaching guide- aesthetics of life- The Faculty of Fine Art, Rajabhat Suan Dusit Institute project, Suphan Buri campus*. Bangkok: Publisher SEMA fair.
- [8] Unocal Thailand. (2009). *Songkhla lagoon of life and culture*. Bangkok: Unocal Thailand Company.
- [9] Srisajjang, S. (Interviewee), Jiamchan Chankhonghom (Interviewer), Address: No. 121/2 Baan Mae Toei, Moo 1, Thakham District, Hat Yai County, Songkhla Province. 13 March 2016.
- [10] Siriruk, P. (Interviewee), Jiamchan Chankhonghom (Interviewer), Address: No. 7/ 4 Moo. 7, Jatingphra District, Sathing Phra County, Songkhla Province. 27 February 2016.
- [11] Noipan, J. (Interviewee), Jiamchan Chankhonghom (Interviewer), At community knowledge, Thaksin University No 170, Moo 6, Phanatung District, KhunKhanun County, Phatthalung Province. 24 February 2016.
- [12] Hutanggurn, P. (Interviewee), Jiamchan Chankhonghom (Interviewer), Address: No. 183/6 Phosadet District, Meuang County, Nakhon Si Thammarat Province, 23 February 2016.
- [13] Chaiyotha, N. (Interviewee), Jiamchan Chankhonghom (Interviewer), at Baan Thai Fine Art, No 300, Nipat SongKhor 3 Road, Hat Yai County, Songkhla Province. 9 March 2016.
- [14] Chansuk, G. (Interviewee), Jiamchan Chankhonghom (Interviewer), Address: No. 48/ 88 Soi Bangkrouk- Shainoei 23, Bangsritong District, Bangkrouk County, Nonthaburi Province, 23 January 2016.

- [15] Thaothong, S. (2016). *Research arts: Create a creative art course*. Bangkok: Charan Sanitwong Printing.
- [16] Singhaseni, S. (Interviewee), Jiamchan Chankhonghom (Interviewer), Banditpatanasilpa Institute Wongnar, No. 2 Rachini, Phrabarum Maharatchawong District, Pranakhorn County, Bangkok Province. 19 June 2016.
- [17] Thimwattanabunthong, S. (Interviewee), Jiamchan Chankhonghom (Interviewer), Srinakharinwirot University, No. 114 Soi. Sukhumvit 23, Watthana County, Bangkok Province. 9 June 2016.
- [18] Radenarmut, N. (Interviewee), Jiamchan Chankhonghom (Interviewer), Art and Culture Center, Prince of Songkla University, No. 15 Karnjanavanit Soi 7 Road, Kho Hong District, Hat Yai County, Songkhla Province. 23 June 2016.

การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลาม
ของเยาวชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ :
กรณีศึกษาบ้านโสร่ง ตำบลเขาตวม อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี
Action Research on Maintaining Islamic Way of
Behavior of Youth in the Three Southern Border
Provinces: A Case Study of Sarong Village, Yarang
Sub-district, Khotoom District, Pattani Province

เกษตรชัย และหีม^{1*} ดลมนรรจน บากา² ฮัสบูลเลาะห์ ตาเฮ³
และสะสุรี วาลี⁴
Kasetchai Laeheem^{1*}, Dolmanance Baka², Hasbullah Tahe³
and Sasuree Walee⁴

¹ ปร.ดร., คณศลปศาศตร มหาวลทยาลยสงขลานครลนทร วลทยศตหัดหญ มสงขลา 90112

² ปร., นกवलการอลสร เมอง ปตตานล 94000

³ ปร., คณศลปศาศตรและสงคคศาศตร มหาวลทยาลยฟาฏอนล ยะรัง ปตตานล 94150

⁴ ปร., คณศลปศาศตรและสงคคศาศตร มหาวลทยาลยฟาฏอนล ยะรัง ปตตานล 94150

¹ Assoc. Prof. Dr., Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hatyai, Songkhla, 90112, Thailand

² Independent scholars, Muang, Pattani, 94000, Thailand

³ Asst. Prof., Faculty of Liberal Arts and Social Sciences, Fathoni University, Yarang, Pattani, 94150, Thailand

⁴ Asst. Prof., Faculty of Liberal Arts and Social Sciences, Fathoni University, Yarang, Pattani, 94150, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: lkasetchai@yahoo.com

(Received: July 24, 2017; Revised: October 31, 2017; Accepted: December 12, 2017)

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและผลจากการส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนบ้านโสร่ง ตำบลเขาต้อม อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ซึ่งเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสนทนากลุ่มกับผู้นำศาสนา ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำเยาวชน และพ่อแม่ผู้ปกครอง กลุ่มละ 10 คน แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา และเก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยการปฏิบัติการตามแผนงานกับเยาวชนจำนวน 70 คน แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาค่าการทดสอบที่ที่กลุ่มตัวอย่างเป็นอิสระต่อกันและกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระต่อกัน ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้นำมุสลิมส่วนใหญ่มีความตระหนัก ให้ความสำคัญ และมีความตั้งใจอย่างมุ่งมั่นที่จะส่งเสริมให้เยาวชนมีพฤติกรรมตามวิถีอิสลาม แต่ผู้นำมุสลิมส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจ และขาดมนุษยสัมพันธ์กับกลุ่มเยาวชนในขณะที่เยาวชนส่วนใหญ่ไม่สนใจกิจกรรมการส่งเสริม จนทำให้การดำเนินการส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลามยังไม่ประสบความสำเร็จ และ 2) เยาวชนกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมกิจกรรมของชมรมรักษะถิ่นโสร่งมีพฤติกรรมตามวิถีอิสลามสูงกว่าเยาวชนกลุ่มควบคุมที่เข้าร่วมกิจกรรมของมัสยิดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: การส่งเสริมพฤติกรรม พฤติกรรมตามวิถีอิสลาม กิจกรรมของชมรมรักษะถิ่นโสร่ง กิจกรรมศาสนาของมัสยิด

Abstract

This action research was both qualitative and quantitative methods, which aimed to investigate the problem and the results of promoting Islamic way behavior among youth in Ban Sarong, Khao Tum Sub- district, Yarang District, Pattani Province. Qualitative data were collected from a discussion forum and focus group. Ten representatives were

selected to represent local people, religious groups, youth leaders, and parents. The data were analyzed using content analysis. Quantitative data were collected from 70 youth involved to action performed according to plan. The data were analyzed using independent samples t-test and paired samples t-test. The research findings revealed that 1) most Muslim leaders recognized and assigned importance to promoting youth behavior in accordance with the Islamic way of life; however, the leaders lacked knowledge and understanding of the youth. The youth did not see the importance of the behavior being promoted and as a result did not put attention to the activities. As a result, the promotion of behaviors in accordance with the Islamic way of life was not successful. Moreover, 2) the youths in the experimental group who participated in activities organized by the Sarong Conservation Club had a significantly higher level of Islamic way behavior than those in the control group who participated in activities organized by the mosque at .01.

Keywords: Behavior Promotion, Islamic Behavior, Activities of the Sarong Conservation Club, Religious Activities of Mosque

บทนำ

ศาสนาอิสลามได้บัญญัติวิธีการดำเนินชีวิตให้มุสลิมทุกคนยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดไว้ในคัมภีร์อัลกุรอานและแบบอย่างของท่านศาสดามุฮัมมัด ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่ต้องยึดถือปฏิบัติอย่างเหนียวแน่น และเป็นวิถีที่หล่อรวมระหว่างหลักความเชื่อกับหลักการปฏิบัติและระหว่างกิจกรรมทางโลกกับกิจกรรมทางธรรมเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน [1-2] มุสลิมในอดีตส่วนใหญ่จะมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักการศาสนาอิสลาม มีการปฏิบัติศาสนกิจอย่างเคร่งครัดและอย่างเหนียวแน่น

สืบต่อกันมา แต่ในปัจจุบันสภาพสังคมกลับมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตามเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้าและทันสมัย จนส่งผลกระทบต่อให้เยาวชนมุสลิมกลับมีวิถีชีวิตที่ขัดกับหลักการศาสนาอิสลาม เริ่มหันเหออกจากวิถีชีวิตที่ถูกต้อง หลงระเริงกับความเจริญจนกลายเป็นทาสของค่านิยมที่ทันสมัย เช่น พ่อแม่ไม่มีเวลาอบรมสั่งสอนบุตรหลานอย่างใกล้ชิด ผู้นำมุสลิมไม่สนใจปัญหาสังคมที่ขัดกับหลักการศาสนาที่เกิดขึ้นมากมายจนเป็นเรื่องปกติ เยาวชนมุสลิมไม่สนใจกิจกรรมทางศาสนา เยาวชนหญิงไม่คลุมฮิญาบหรือคลุมฮิญาบแต่มีการโอ้อวดโฉม เยาวชนหนุ่มสูมยาเสพติด มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ ติดการพนัน ไม่ละหมาด และไม่ถือศีลอด เป็นต้น จนกลายเป็นปัญหาสังคมที่น่าวิตกกังวลและน่าสลดใจ ซึ่งทุกฝ่ายต้องร่วมกันคิดและร่วมกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว [1, 3] ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบว่า เยาวชนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตที่ขัดกับหลักการศาสนาอิสลาม เช่น มีการคบเพื่อนเพศเดียวกันแบบไร้เขตจำกัดและมีอิสระเสรี มักทำกิจกรรมที่ไร้สาระและสร้างความเดือนร้อน มีการคบเพื่อนต่างเพศอย่างเปิดเผย มีอิสระ มีการจับมือถือแขน กอดจูบ และมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรส ไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษาวิชาศาสนา ใช้เวลาว่างไม่เป็นประโยชน์ เกี่ยวข้องกับอบายมุข ไม่มีงานทำ มีการแต่งกายเชิงประยุกต์เพื่อให้ทันสมัย ไม่ปฏิบัติศาสนกิจ หลีกเลียงการบำเพ็ญประโยชน์ และไม่เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน [2] โดยปัญหาของเยาวชนมุสลิมที่ขัดกับหลักการศาสนาอิสลามกลายเป็นปัญหาซ้ำซ้อนที่เรื้อรังมานาน และปัญหาดังกล่าวไม่สามารถแก้ไขได้โดยลำพังต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย [4]

จะเห็นว่าเยาวชนมุสลิมในปัจจุบันมีวิถีชีวิตที่อิสระมากขึ้นภายใต้สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปอย่างก้าวกระโดด ช่องว่างระหว่างความคิดและการร่วมกิจกรรมระหว่างพ่อแม่ลูกมีมากขึ้น พ่อแม่มีภาระงานและความรับผิดชอบในเรื่องเศรษฐกิจจนไม่มีเวลาในการอบรมขัดเกลาลูก จนทำให้เยาวชนมุสลิมมีการดำเนินชีวิตแบบไร้การชี้แนะแนวทางที่ดีที่ถูกต้องตามหลักการศาสนา

ถูกชักนำตามกระแสแฟชั่น อิทธิพลของสื่อ และกลุ่มเพื่อน ชื่นชอบความแปลกใหม่ที่ทันสมัย และใช้เวลาว่างกับเทคโนโลยีไฮเทคมากขึ้น และที่สำคัญยังทำให้เยาวชนมุสลิมมีพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องตามหลักการศาสนา เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกบนพื้นฐานการชื่นชอบ การท้าทาย ความแปลกใหม่ ความทันสมัยตามกระแสแฟชั่น และตามอิทธิพลของสื่อและกลุ่มเพื่อน อันส่งผลให้เยาวชนมุสลิมมีการกระทำบาป และสิ่งต้องห้ามต่าง ๆ ตามหลักการศาสนาอย่างเปิดเผย เกิดเป็นนิสัยความเคยชิน และหมดสิ้นความละอายใจ [1-2] ซึ่งจากผลการวิจัยที่ผ่านมาพบว่า เยาวชนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ร้อยละ 68.3 ที่มีพฤติกรรมไม่สอดคล้องตามวิถีอิสลาม [5] และมีเยาวชนร้อยละ 63.5 ที่ไม่ได้รับการดูแลพฤติกรรมตามวิถีอิสลาม [6] เพราะฉะนั้น จึงต้องมีการหาแนวทางแก้ไข ส่งเสริม และป้องกันให้เยาวชนมุสลิมมีพฤติกรรมตามวิถีอิสลามมากขึ้น โดยเน้นกระบวนการอบรมตักเตือนและปลูกฝังให้ยึดมั่นในหลักการศาสนาอิสลามเพื่อแก้ไขพฤติกรรมที่ผิดหลักการศาสนาของเยาวชน [2, 7] ใช้กระบวนการขัดเกลาให้เยาวชนมีการยึดเหนี่ยวจิตใจ ยึดมั่นในสิ่งที่ดีงาม มีศีลธรรม จริยธรรม มีจิตสำนึก รู้ผิดชอบชั่วดี ประพฤติตนในทางที่ถูกที่ควร และมีความมุ่งมั่นเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต รวมทั้งส่งเสริมให้เยาวชนมุสลิมมีวิถีชีวิตตามวิถีอิสลาม [2, 4, 8] โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้นำมุสลิมซึ่งเป็นบุคคลหนึ่งที่มีความรับผิดชอบโดยตรงกับการดำเนินชีวิตของเยาวชนต้องมีความตระหนักและให้ความสำคัญกับสภาพปัญหาดังกล่าว ต้องมีบทบาทในการอบรมตักเตือนและปลูกฝังให้เยาวชนมุสลิมยึดมั่นในหลักการศาสนาอิสลามและแก้ไขพฤติกรรมที่ผิดหลักการของเยาวชน [2, 7] เพราะผู้นำมุสลิมเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นและขับเคลื่อนการดูแลเยาวชนเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของเขาต่อพระผู้เป็นเจ้า และจะต้องถูกสอบสวนในวันโลกหน้า [2]

แต่ในปัจจุบันยังไม่มีหน่วยงานและบุคคลได้รับผิดชอบในการส่งเสริมเยาวชนให้มีพฤติกรรมตามวิถีอิสลามอย่างเป็นทางการและเป็นรูปธรรม ส่วนใหญ่จะมีผู้นำท้องถิ่นและผู้นำศาสนาทำหน้าที่ตามบทบาทความรับผิดชอบ แต่เป็นการแยกส่วนการทำงานอย่างอิสระ ทำให้การดำเนินงานยังไม่มีประสิทธิภาพประสิทธิผล

และไม่ประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมเท่าที่ควร นอกจากนี้ ยังพบอีกว่าแต่ละชุมชนมีวิธีการและกิจกรรมการดูแลเยาวชนมุสลิมที่แตกต่างกัน และส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่ขาดการมีส่วนร่วมและไม่สอดคล้องกับความต้องการของเยาวชน จนทำให้เยาวชนอีกจำนวนหนึ่งไม่ให้ความร่วมมือและไม่ได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง [9]

นอกจากนี้ กลุ่มเยาวชนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงมีความต้องการให้ผู้ผู้นำมุสลิมดูแลตามวิถีอิสลามที่แตกต่างกับกลุ่มเยาวชนที่มีพฤติกรรมไม่เสี่ยง (ปกติ) กล่าวคือ กลุ่มเยาวชนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงส่วนใหญ่มีความต้องการอยู่ในระดับปานกลางให้ผู้ผู้นำมุสลิมดูแลด้านการคบเพื่อนเพศเดียวกัน ด้านการศึกษา ด้านการใช้เวลาว่าง ด้านการแต่งกาย ด้านความสัมพันธ์กับญาติพี่น้อง ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน และด้านการบำเพ็ญประโยชน์ และส่วนใหญ่มีความต้องการอยู่ในระดับมากให้ผู้ผู้นำมุสลิมดูแลด้านการคบเพื่อนต่างเพศ ด้านการห้ามปรามอบายมุข และด้านการปฏิบัติศาสนกิจ ในขณะที่เยาวชนที่มีพฤติกรรมไม่เสี่ยง (ปกติ) มีความต้องการอยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เยาวชนกลุ่มเสี่ยงมีความต้องการพอสมควรและความพร้อมในระดับหนึ่งที่จะให้ผู้ผู้นำมุสลิมเข้ามาดูแลตนให้มีพฤติกรรมตามวิถีอิสลาม [6, 10]

แนวทางหนึ่งในการส่งเสริมเยาวชนให้มีพฤติกรรมตามวิถีอิสลามคือ การจัดตั้ง “ชมรมเยาวชนประจำหมู่บ้าน” โดยใช้มีสยิดเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนการดำเนินงานของชมรม มีการกำหนดโครงสร้างการบริหาร กำหนดบทบาทหน้าที่ และกำหนดกิจกรรมในการดำเนินให้ชัดเจน แล้วมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม โดยให้ผู้นำศาสนาและผู้นำท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาของชมรม และมีบทบาทหน้าที่ในการกำกับดูแลการดำเนินงานอย่างใกล้ชิด และที่สำคัญควรมีการเน้นกิจกรรมหรือโครงการทั้งภาคศาสนาและภาคสังคมควบคู่กัน และมีความสอดคล้องกับความต้องการของเยาวชน เน้นถึงผลประโยชน์ส่วนรวมของชุมชน และไม่ขัดกับหลักการศาสนาอิสลาม เช่น การให้ความรู้ การจัดการเรียนการสอน การฝึกอบรม การตักเตือน การเชิญชวน การให้คำปรึกษา และการฝึกปฏิบัติ เป็นต้น โดยการขอสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนให้เป็นทางการและกิจจะลักษณะ [10-11]

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องศึกษาเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้: กรณีศึกษาบ้านโสร่ง ตำบลเขาตุม อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี โดยการนำกิจกรรมของชมรมรักถิ่นโสร่งไปดำเนินการจริงในรูปแบบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อศึกษาว่าแนวทางดังกล่าวสามารถดูแลเยาวชนตามวิถีอิสลามได้หรือไม่ อย่างไร โดยการเปิดโอกาสให้บุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการวิจัยทุกขั้นตอน ตั้งแต่กระบวนการคิด การวางแผน การตัดสินใจ การปฏิบัติ และการติดตามและประเมินผล ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับการกำหนดแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้นำมุสลิมมีการดูแลเยาวชนตามวิถีอิสลามต่อไป รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือแก่เยาวชนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงหรือเยาวชนที่มีพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับหลักการศาสนาอิสลาม ให้ได้รับการดูแลพฤติกรรมตามวิถีอิสลามมากยิ่งขึ้นต่อไป ก่อนที่ปัญหาดังกล่าวจะทวีความรุนแรงมากขึ้นจนยากต่อการแก้ไข

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลาม และศึกษาเปรียบเทียบผลการปฏิบัติการส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้: กรณีศึกษาบ้านโสร่ง ตำบลเขาตุม อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ซึ่งมีวิธีการวิจัยดังนี้

การวิจัยเชิงคุณภาพ

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมจากบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเยาวชน ซึ่งแบ่งผู้ให้ข้อมูลหลักออกเป็น 4 กลุ่ม ๆ ละ 10 คน คือ ผู้นำศาสนา (เช่น โต๊ะครู โต๊ะอิหม่าม โต๊ะบิลาล โต๊ะคอเต็บ

และกรรมการอิสลามประจำมัสยิด เป็นต้น) ผู้นำท้องถิ่น (เช่น กำนัน สารวัตรกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาเทศบาล และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น) ผู้นำเยาวชน และพ่อแม่ผู้ปกครอง ซึ่งผู้วิจัยร่วมกันคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักกับผู้นำมุสลิม

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 4 กลุ่มดังกล่าวข้างต้น เพื่อศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาการส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลาม และโดยการจัดเวทีสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 4 กลุ่มดังกล่าวข้างต้น เพื่อร่วมกันวิเคราะห์พฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนหลังจากการปฏิบัติการวิจัย

3. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้จากการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้มาวิเคราะห์เบื้องต้นด้วยการจัดหมวดหมู่ตามประเด็นปัญหาของการวิจัย จากนั้นจึงวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา โดยใช้หลักตรรกเทียบเคียงแนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยควบคู่บริบท

การวิจัยเชิงปริมาณ

1. กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ เยาวชนมุสลิมในหมู่บ้านโสร่ง ตำบลเขาตุม อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี จำนวน 70 คน โดยแยกเป็นกลุ่มเป้าหมายสำหรับกลุ่มปฏิบัติการที่เข้าร่วมกิจกรรมของชมรมรักษ์ถิ่นโสร่ง ซึ่งเป็นเยาวชนที่มีคะแนนต่ำจากการวัดด้วยแบบประเมินพฤติกรรมตามวิถีอิสลาม จำนวน 35 คน และกลุ่มเป้าหมายสำหรับกลุ่มควบคุมที่เข้าร่วมกิจกรรมศาสนาของมัสยิด ซึ่งเป็นเยาวชนที่มีคะแนนสูงจากการวัดด้วยแบบประเมินพฤติกรรมตามวิถีอิสลาม จำนวน 35 คน โดยวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงจากผู้ที่มีคะแนนต่ำและสูง และมีความยินยอมเต็มใจในการเข้าร่วมกิจกรรมในการศึกษาครั้งนี้

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 3 ประเภท ได้แก่ 1) แบบประเมินพฤติกรรมตามวิถีอิสลามที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น โดยมีข้อคำถาม 20 ข้อ เพื่อให้เยาวชนประเมินตนเองว่าในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา มีพฤติกรรมดังกล่าวอยู่ในระดับใด ซึ่งข้อคำถามมี 2 ประเภท คือ ประเภทที่ 1 ข้อคำถามเชิงนิมาน จำนวน 12 ข้อ เช่น การละหมาด 5 เวลา การถือศีลอดในเดือนรอมฎอน การบริจาคทาน การอ่านอัลกุรอาน และการกล่าว/ระลึกถึงพระเจ้า (ซิกร) เป็นต้น ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนนจากไม่เคย “0” นาน ๆ ครั้ง “1” ค่อนข้างบ่อย “2” บ่อยครั้ง “3” และเป็นประจำ “4” และประเภทที่ 2 ข้อคำถามเชิงนิเสธ จำนวน 8 ข้อ เช่น การเล่นพนันบอล การสูบบุหรี่ การดื่มเหล้าเบียร์ การเที่ยวคาราโอเกะ ดิสโกเธค ผับ และการเสพยาเสพติด เป็นต้น ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนนจากไม่เคย “4” นาน ๆ ครั้ง “3” ค่อนข้างบ่อย “2” บ่อยครั้ง “1” และเป็นประจำ “0” 2) กิจกรรมของชมรมโสร่งรักษ์ถิ่นที่ใช้ในการส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลาม ซึ่งมี 6 กิจกรรมหลักคือ 2.1) กิจกรรมการทำความรู้จัก (At-Ta’aruf) เป็นการเริ่มต้นสร้างสัมพันธภาพที่ดีทำความรู้จักกัน สร้างความคุ้นเคยกัน และร่วมกันกำหนดเป้าหมาย 2.2) กิจกรรมการสร้างความรู้รอบรู้ (Al-Ilmu) เป็นการศึกษาหาความรู้และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับพฤติกรรมตามวิถีอิสลาม 2.3) กิจกรรมการตรวจสอบตนเอง (Al-Muhasabah) เป็นการทบทวนพฤติกรรมที่ผ่านมาและเปรียบเทียบช่วงว่างระหว่างพฤติกรรมในปัจจุบันกับพฤติกรรมตามวิถีอิสลาม 2.4) กิจกรรมการฟื้นฟูและปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (At-Tajdid) เป็นการฟื้นฟูพฤติกรรมเดิมที่เคยปฏิบัติตามวิถีอิสลามและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในปัจจุบันให้สอดคล้องตามวิถีอิสลาม โดยการฟื้นฟูด้านหลักความเชื่อศรัทธา หลักการปฏิบัติ และหลักคุณธรรมจรรยาอิสลาม 2.5) กิจกรรมการขัดเกลาจิตใจ (At-Tahdib) เป็นการส่งเสริมให้เรียนรู้คุณค่า กฎเกณฑ์ และระเบียบแบบแผนทั้งที่กำหนดในหลักการศาสนาอิสลาม และในสังคมมุสลิม และ 2.6) กิจกรรมการปัจฉิมนิเทศ (Al-Wadah) เป็นการสร้างคุณค่าและทัศนคติที่ดีต่อการมีพฤติกรรมตามวิถีอิสลาม และนำวิธีการที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในกิจวัตรประจำวันต่อไปอย่างสม่ำเสมอ และ 3) กิจกรรมศาสนาของมัสยิด

เป็นแนวทางในการส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลามตามที่ผู้นำศาสนาและคณะกรรมการประจำมัสยิดบ้านโสร่งกำหนดไว้ เช่น การกล่าวคำตักเตือนหลังละหมาด การฟังบรรยายธรรมทางศาสนาประจำสัปดาห์ การจัดค่ายอบรมทางจริยธรรมอิสลาม การเรียนอัลกุรอาน การเรียนศาสนา และการพัฒนาชุมชน เป็นต้น

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ก่อนดำเนินการ ผู้วิจัยได้ดำเนินการประเมินวัดระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามก่อนเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มปฏิบัติการและกลุ่มควบคุมด้วยแบบประเมินพฤติกรรมตามวิถีอิสลาม แล้วดำเนินการตรวจให้คะแนน แล้วดำเนินการปฏิบัติการกับกลุ่มปฏิบัติการที่เข้าร่วมกิจกรรมของชมรมรักถิ่นโสร่งและกลุ่มควบคุมที่เข้าร่วมกิจกรรมศาสนาของมัสยิด โดยดำเนินกิจกรรมตามแผนงานของชมรมรักถิ่นโสร่งและคณะกรรมการประจำมัสยิดบ้านโสร่ง จำนวน 6 เดือน ตั้งแต่เดือนมกราคม 2557 – เดือนกรกฎาคม 2557 และหลังจากดำเนินกิจกรรมครบ 6 เดือน ผู้วิจัยก็ดำเนินการประเมินวัดระดับพฤติกรรมตามวิถีอิสลามหลังเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มปฏิบัติการและกลุ่มควบคุมด้วยแบบประเมินพฤติกรรมตามวิถีอิสลามอีกครั้ง แล้วดำเนินการตรวจให้คะแนน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมอาร์ (R Program) เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมตามวิถีอิสลามระหว่างกลุ่มปฏิบัติการและกลุ่มควบคุมโดยหาค่าการทดสอบที่ที่กลุ่มตัวอย่างเป็นอิสระต่อกัน (Independent Samples t-test) และเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของกลุ่มปฏิบัติการและกลุ่มควบคุมระหว่างก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม โดยหาค่าการทดสอบที่ที่กลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระต่อกัน (Paired Samples t-test)

ผลการศึกษาและอภิปรายผล

การศึกษาสภาพและปัญหาการส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชน

ผลการศึกษาสภาพและปัญหาการส่งเสริมให้เยาวชนมีพฤติกรรมตาม
วิถีอิสลามของผู้นำมุสลิมบ้านโสร่ง ตำบลเขาตุ้ม อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี มีดังนี้

1. ผู้นำมุสลิมส่วนใหญ่มีความตระหนัก ให้ความสำคัญ และมีความตั้งใจ
อย่างมุ่งมั่นที่จะส่งเสริมให้เยาวชนมีพฤติกรรมตามวิถีอิสลาม โดยคิดว่าการ
ดำเนินการดังกล่าวเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบที่เขาได้รับมอบหมายจากอัลลอฮ์ที่
จะต้องดูแล ปลูกฝัง และส่งเสริมให้เยาวชนมีพฤติกรรมและวิถีชีวิตตามที่หลักการ
ของศาสนาอิสลามกำหนดไว้ นอกจากนี้ผู้นำมุสลิมยังมีการจัดตั้งคณะทำงาน มีการ
แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ และมีการกำหนดรูปแบบกิจกรรมในการดูแลและ
ส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนไว้อย่างชัดเจน ดังคำกล่าวที่ว่า “...
ผู้นำมุสลิมให้ความสำคัญและความเข้าใจบทบาทหน้าที่ในการดูแลพฤติกรรม
เยาวชนให้เป็นไปตามหลักการศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นหน้าที่ที่เขาต้องรับผิดชอบทั้ง
ในโลกนี้และโลกหน้า...” (อับดุลเลาะ, ผู้นำเยาวชน) “...ผู้นำมุสลิมเห็นความสำคัญ
และมีความตระหนักในการดูแลเยาวชนตามกรอบของศาสนาอิสลาม ซึ่งมีความ
พยายามในการสร้างความร่วมมือกับบุคคลต่าง ๆ และมีการกำหนดบทบาทหน้าที่
โดยไม่ผลักภาระหน้าที่ว่าเป็นของผู้อื่นหรือองค์กรอื่น...” (อิลี๊ส, ผู้นำท้องถื่น) และ
“...ผู้นำมุสลิมต้องมีหน้าที่ในการอบรมจริยธรรมอิสลามและความรู้ความเข้าใจ
เกี่ยวกับหลักการศาสนาอิสลามแก่เยาวชนเพื่อให้เขาสามารถดำเนินชีวิตตามกรอบ
ของอิสลามได้อย่างถูกต้อง...” (อิบรอเฮม, ผู้ปกครอง) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้นำมุสลิม
ส่วนใหญ่ได้ให้ความสำคัญในการดูแลเยาวชนตามภาระหน้าที่และพันธะผูกพันที่
ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามโครงสร้างที่ได้รับมอบหมายและตามหลักการของศาสนา
อิสลาม โดยมีหน้าที่ในการดูแลความเป็นอยู่ของผู้คนในชุมชน จัดระเบียบชุมชน
อบรมสั่งสอน และขัดเกลาให้เยาวชนมีพฤติกรรมตามแนวทางที่หลักการศาสนา
อิสลามกำหนดไว้ ดังผลการศึกษาที่ว่าผู้นำมุสลิมเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งใน
การให้ความช่วยเหลือ ดูแล และส่งเสริมเยาวชนมุสลิมให้มีพฤติกรรมตามวิถีอิสลาม
และมีวิถีชีวิตที่ดีที่ถูกต้องสอดคล้องกับหลักการของศาสนาอิสลาม โดยการจัดตั้ง
เป็นชมรมเยาวชนและกลุ่มเยาวชน จนทำให้เยาวชนมุสลิมส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตอยู่ใน

กรอบตามหลักการศาสนาอิสลาม [9] ผู้นำมีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนหลักการศาสนาและขัดเกลาจิตใจของเยาวชนให้มีศีลธรรม จริยธรรม และพฤติกรรมที่ถูกที่ควรตามครรลองครองธรรม [10-11] และผู้นำมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนในด้านสุขภาพและการป้องกัน ด้านสติปัญญาและความสามารถในการทำงาน ด้านอารมณ์และความรับผิดชอบตามวัย และด้านการมีส่วนร่วมในชุมชนและสังคม และผู้นำมุสลิมต้องร่วมกันช่วยปลูกฝังจิตสำนึกของเยาวชนมุสลิมให้มีวิถีชีวิตตามแนวทางของศาสนาอิสลามและตามแบบฉบับของท่านศาสดามุฮัมมัด [2] ดังนั้นการดูแลและส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลามให้แก่เยาวชนมุสลิมถือว่าเป็นแบบแผนหรือแนวทางที่ผู้นำมุสลิมต้องกระทำตามที่สังคมคาดหวังหรือตามบทบาทหน้าที่ที่กำหนดไว้และมีความเกี่ยวเนื่องกับอำนาจหน้าที่และตำแหน่งทางสังคม

2. ผู้นำมุสลิมส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้งยังขาดทักษะและประสบการณ์ในส่งเสริมให้เยาวชนมีพฤติกรรมตามวิถีอิสลาม โดยส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ตามหลักการของศาสนาอิสลามกำหนดไว้และไม่มีการนำหลักคำสอนของศาสนามาเป็นแนวทางหลักในการดำเนินการส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลาม อันส่งผลให้การดำเนินงานดังกล่าวไม่สามารถบรรลุตามเป้าหมายได้ นอกจากนี้ผู้นำมุสลิมยังขาดทักษะและประสบการณ์ในการส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลามแก่เยาวชน ดังที่ अबดุล (ผู้นำศาสนา) กล่าวว่า “...ผู้นำศาสนาขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องศาสนาที่ถูกต้องโดยไม่ได้ยึดหลักการจากอัลกุรอาน จนไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ที่แท้จริงว่าตนมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบทั้งในโลกนี้และโลกหน้าอะไรบ้าง และไม่รับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นว่าตนมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบและแก้ไขอย่างไร...” มุฮัมมัด (ผู้ปกครอง) กล่าวว่า “...ผู้นำมุสลิมไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลามแก่เยาวชน โดยเฉพาะการนำองค์ความรู้ในหลักการศาสนามาประยุกต์ใช้ในปัจจุบัน...” และรอเบียห์ (ผู้นำเยาวชน) กล่าวว่า “...ผู้นำมุสลิมไม่เข้าใจในบทบาทของตัวเอง และไม่มีความรู้ในการพัฒนาเยาวชน ทำให้ชุมชนมีแต่ปัญหา...” ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการที่ผู้นำมุสลิมส่วนใหญ่ไม่มีโอกาสสร้างเสริมทักษะและประสบการณ์

จากการเข้าร่วมอบรมสัมมนาและการศึกษาดูงาน ผู้นำมุสลิมขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายตามที่หลักการอิสลามกำหนดไว้ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่มีผลต่อการดำเนินการส่งเสริมให้เยาวชนมีพฤติกรรมตามวิถีอิสลามขาดแนวทางหรือวิธีการที่ดีที่เหมาะสม ดังคำกล่าวที่ว่าผู้นำต้องปฏิบัติตามหน้าที่ที่สังคมคาดหวังหรือตามที่สังคมกำหนดไว้ โดยมีการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับเป็นบทบาทหน้าที่ที่ตนได้ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ [12-13] โดยเฉพาะผู้นำมุสลิมต้องมีการศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการศรัทธา หลักปฏิบัติ และหลักคุณธรรมจริยธรรม เพื่อยึดถือเป็นระบบแห่งชีวิต เกิดความเจริญงอกงามทั้งในด้านความรู้ทักษะและกระบวนการ ตลอดจนเกิดเจตคติที่ดีอย่างต่อเนื่อง และสามารถนำไปประยุกต์ในการทำงานตามที่ตนมีหน้าที่ความรับผิดชอบได้อย่างถูกต้อง [4, 8] รวมทั้ง เพื่อยึดถือเป็นระบบแห่งชีวิตสำหรับเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้มุสลิมสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข ซึ่งเป็นกระบวนการอบรมขัดเกลาจิตใจและบ่มเพาะที่มีความสมบูรณ์ [14]

3. ผู้นำมุสลิมส่วนใหญ่ขาดมนุษยสัมพันธ์กับกลุ่มเยาวชน การสร้างความเป็นมิตรหรือความสัมพันธ์เชิงบวกกับเยาวชนมุสลิม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลามแก่เยาวชนสามารถได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี แต่ผู้นำมุสลิมกลับมีการปฏิสัมพันธ์และมนุษยสัมพันธ์ที่ไม่ดีกับกลุ่มเยาวชน เนื่องด้วยความแตกต่างด้านอายุ การขาดโอกาสในการสร้างความคุ้นเคยกับเยาวชน จนทำให้กลุ่มเยาวชนไม่ยอมรับผู้นำมุสลิมและทำให้งิจกรรมการส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลามไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเยาวชนที่เป็นเป้าหมายได้ ดังที่ อันวา (ผู้นำเยาวชน) กล่าวว่า “...ผู้นำมุสลิมไม่ค่อยรับฟังความต้องการของเยาวชนทำให้เกิดสภาวะการต่อต้าน การไม่ยอมรับต่อผู้นำ รวมทั้งผู้นำมุสลิมไม่ค่อยรับรู้และเข้าใจเหตุผลในการแสดงพฤติกรรมของกลุ่มเยาวชนและมองว่าเป็นพฤติกรรมที่ไม่ค่อยดีทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำมุสลิมกับเยาวชนค่อยๆห่างกันออกไป...” และอุสมาน (ผู้ปกครอง) กล่าวว่า “...ผู้นำมุสลิมขาดความเชื่อมโยง และเปิดกว้างในการสร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ผู้นำมุสลิมดำเนินการและไม่ค่อยหาโอกาสในการเข้าไป

สร้างความคุ้นเคยกับเยาวชน จึงไม่ได้รับความร่วมมือจากกลุ่มเยาวชน...” ดังนั้น การที่ผู้นำมุสลิมขาดการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเยาวชนทำให้ผู้นำมุสลิมไม่สามารถรับรู้ถึงความต้องการหรือเจตคติของเยาวชนได้อย่างถูกต้อง จนทำให้เยาวชนไม่ให้ความร่วมมือเกี่ยวกับกิจกรรมการส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลามที่ผู้นำมุสลิมกำหนดขึ้น ดังผลการศึกษาที่ผู้นำมุสลิมต้องมีการปฏิสัมพันธ์และมีมนุษยสัมพันธ์กับกลุ่มเยาวชนที่ดีที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้ง ควรพยายามทำให้เยาวชนคิดว่าผู้นำมุสลิมเป็นเพื่อนที่ดี เป็นพี่ที่น่านับถือ และเป็นพ่อที่ควรเคารพ อันเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การดูแลเยาวชนตามวิถีอิสลามได้รับความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมจากกลุ่มเยาวชนเป็นอย่างดี [9-10, 15-16]

4. เยาวชนมุสลิมส่วนใหญ่ในชุมชนไม่ให้ความสำคัญ ไม่ตระหนัก และไม่สนใจกิจกรรมการส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลามที่ผู้นำมุสลิมดำเนินการ และไม่ได้ได้รับความร่วมมือและความสนใจจากกลุ่มเยาวชน อันเนื่องมาจากกิจกรรมที่ผู้นำมุสลิมดำเนินการส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่ไม่ตรงกับความต้องการและความสนใจของกลุ่มเยาวชน ดังคำสะท้อนที่ว่า “...ผู้นำมุสลิมต้องทำให้เยาวชนมีความสนใจ ตระหนัก และเห็นความสำคัญของกิจกรรม เพื่อให้การดำเนินการประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้...” (การิมะห์ ผู้ปกครอง) “...ผู้นำมุสลิมมักจัดกิจกรรมทางศาสนาเพื่อเป็นการตักเตือนแก่เยาวชนในชุมชนให้มีความตระหนักและการปฏิบัติตนตามหลักการศาสนาอิสลามอย่างสม่ำเสมอ แต่มีเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมเพียงไม่กี่คน เนื่องจากเยาวชนมักคิดว่าเป็นกิจกรรมที่น่าเบื่อและไม่น่าสนใจ...” (อดุล ผู้นำท้องถิ่น) และ “...ในช่วงเวลากลางคืนผู้นำมุสลิมจะมีการเรียนการสอนด้านศาสนาแก่เยาวชนในชุมชนเพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้หลักการศาสนา และสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง แต่กลับมีเยาวชนที่ให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมเพียง 10-15 คน...” ซัลมา (ผู้นำเยาวชน) ดังนั้น จะเห็นได้ว่ากิจกรรมส่วนใหญ่ยังมีรูปแบบเดิม ๆ ไม่มีความหลากหลาย และเน้นกิจกรรมทางศาสนาเป็นหลัก จนขาดการบูรณาการระหว่างกิจกรรมทางโลกกับกิจกรรมทางธรรม ซึ่งเป็นการสอดคล้องหลักการศาสนาอิสลามสำหรับการดำเนินชีวิตเข้ากับรูปแบบกิจกรรมที่

น่าสนใจและตรงกับความต้องการของเยาวชน ดังคำกล่าวที่ว่ารูปแบบกิจกรรมที่ใช้ในการขัดเกลาจิตใจและปลูกฝังบรรทัดฐานทางสังคมแก่เยาวชนควรมีการสอดแทรกหลักคุณธรรมและจริยธรรมในกิจกรรม เพื่อให้เยาวชนเกิดเรียนรู้ รัับค่านิยม กฎเกณฑ์ และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ [12-13] นอกจากนี้กิจกรรมที่ดำเนินการส่วนใหญ่ยังเป็นกิจกรรมที่มาจากแนวความคิดของผู้นำมุสลิม ยิ่งขาดการมีส่วนร่วมจากกลุ่มเยาวชน และไม่ได้ส่งเสริมให้เยาวชนได้มีโอกาสในการดำเนินกิจกรรมด้วยตนเอง จนทำให้เยาวชนจำนวนมากที่ปฏิเสธการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวและทำให้กิจกรรมไม่บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ดังคำกล่าวที่ว่า การส่งเสริมให้มีการทำงานและดำเนินกิจกรรมของกลุ่มบุคคลที่มีเป้าหมายร่วมกันภายใต้หลักการส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากบุคคลที่เกี่ยวข้องให้มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการอย่างชัดเจน ทำให้กิจกรรมมีโอกาสสูงมากที่จะประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย [17-19] และการทำงานเป็นกลุ่มที่สอดคล้องกับความต้องการถือว่าเป็นการแรงจูงใจในการทำงานและช่วยพัฒนากระบวนการทำงานให้บรรลุตามเป้าหมาย [20] ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมทำให้มีเยาวชนจำนวนมากให้ความร่วมมือเข้าร่วมกิจกรรมที่ตรงกับความสนใจและความต้องการของเยาวชน

5. ผลการดำเนินการส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของผู้นำมุสลิมดำเนินการยังไม่ประสบความสำเร็จ จากการที่เยาวชนมุสลิมในบ้านโสร่งไม่ให้ความสนใจและไม่ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลาม จนทำให้เยาวชนมุสลิมจำนวนมาก (ประมาณร้อยละ 95) มีพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับหลักการศาสนาอิสลาม กล่าวคือ เยาวชนมีการคบเพื่อนเพศเดียวกันแบบไร้เขตจำกัดและมีอิสระเสรี มักทำกิจกรรมที่ไร้สาระ สร้างความเดือนร้อน มีการคบเพื่อนต่างเพศอย่างเปิดเผย มีการจับมือถือแขน กอดจูบและถึงขั้นมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรส มีการให้ความสำคัญกับการศึกษาวิชาสามัญมากกว่าวิชาศาสนา ไม่รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ มีการเกี่ยวข้องกับอบายมุข ไม่มีงานทำ มีการแต่งกายเชิงประยุกต์เพื่อให้ทันสมัยและเลียนแบบตะวันตก ดาราและนักร้อง มีการละเลยและ

ไม่ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติศาสนกิจ และไม่ให้ความสำคัญและหลีกเลี่ยงการบำเพ็ญประโยชน์และเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ดังคำกล่าวของ รอฮีม (ผู้นำศาสนา) ที่กล่าวว่า “...เยาวชนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมขัดกับหลักการศาสนาอิสลาม ทั้งการไม่ปฏิบัติศาสนกิจ มีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานตามหลักศาสนา ดูหนังฟังเพลง เกี่ยวกับกลางคืน พนันบอล และคาราโอเกะ...” และคอดียะห์ (ผู้ปกครอง) กล่าวย้ำอีกว่า “...เยาวชนมุสลิมส่วนใหญ่มีการคบเพื่อนเพศเดียวกันและเพื่อนต่างเพศจนเลยขอบเขตที่หลักการศาสนาอิสลามกำหนด เกี่ยวข้องกับอบายมุขทุกประเภท แต่งกายผิดหลักการศาสนาอิสลาม ละเลยการปฏิบัติศาสนกิจ และไม่ชอบบำเพ็ญประโยชน์และเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน...” ดังนั้น จะเห็นได้ว่าผู้นำมุสลิมไม่สามารถที่จะดูแลและส่งเสริมให้เยาวชนมุสลิมมีพฤติกรรมตามวิถีอิสลามและมีวิถีชีวิตตามหลักการศาสนาอิสลามได้ รวมทั้งไม่สามารถที่จะปลูกฝังจิตสำนึกที่ตีงามความรู้สึกผิดชอบชั่วดี และความรู้สึกละเอียดอ่อนต่อบาปโดยผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมแก่เยาวชนมุสลิมได้ ดังที่คำกล่าวที่ว่ากระบวนการขัดเกลาทางสังคมมีผลต่อส่งเสริมพฤติกรรมตามแนวทางที่สังคมพึงประสงค์และตามหลักการของศาสนา เพราะการขัดเกลาทางสังคมสามารถปลูกฝังให้เยาวชนมีระเบียบวินัย มีคุณธรรม จริยธรรม และเป็นไปตามบรรทัดฐานทางสังคม [21-22] และการศึกษาศาสนาอิสลามสามารถป้องกันตนเองจากปัญหาต่าง ๆ ได้ เนื่องจากความรู้เป็นสิ่งที่จะช่วยป้องกันไม่ให้หลงไปกับสภาพแวดล้อมและกระแสสังคม ทำให้เยาวชนมีความนอบน้อมถ่อมตน และมีวิถีชีวิตตามกรอบที่ศาสนาอิสลามกำหนดไว้ [2, 4, 14]

การศึกษาผลการปฏิบัติการส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชน

1. ก่อนเข้าร่วมโครงการพบว่า เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมของชมรมรักษ์ถิ่นโสร่งและเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมศาสนาของมัธยม มีพฤติกรรมตามวิถีอิสลาม ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมของชมรมรักษ์ถิ่นโสร่ง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.19) มีพฤติกรรมตามวิถีอิสลามก่อนเข้าร่วมกิจกรรมต่ำกว่าเยาวชนกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมศาสนาของมัธยม (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.31) ซึ่งมีความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเท่ากับ -1.12 ดังตารางที่ 1 แต่

หลังจากเข้าร่วมโครงการพบว่า เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมศาสนาของมัสยิดมีพฤติกรรมตามวิถีอิสลามหลังเข้าร่วมกิจกรรม (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67) สูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.31) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมีความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.36 ดังตาราง 2 และเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมของชมรมรักษ์ฮีนโสรังมีพฤติกรรมตามวิถีอิสลามหลังเข้าร่วมกิจกรรม (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77) สูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.18) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมีความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.59 ดังตาราง 3 โดยเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมของชมรมรักษ์ฮีนโสรังและเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมศาสนาของมัสยิดมีพฤติกรรมตามวิถีอิสลามหลังเข้าร่วมกิจกรรมที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมของชมรมรักษ์ฮีนโสรัง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77) มีพฤติกรรมตามวิถีอิสลามหลังเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าเยาวชนกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมศาสนาของมัสยิด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67) ซึ่งมีความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.10 ดังตาราง 4

ตารางที่ 1 พฤติกรรมตามวิถีอิสลามก่อนเข้าร่วมการปฏิบัติการ

ก่อนปฏิบัติการ	Mean Score	S.D.	n	t-test	p-value
กลุ่มปฏิบัติการ	2.19	0.26	35	13.915***	0.000
กลุ่มการควบคุม	3.31	0.40	35		

***p<.001

ตารางที่ 2 พฤติกรรมตามวิถีอิสลามก่อนและหลังเข้าร่วมของกลุ่มการควบคุม

กลุ่มการควบคุม	Mean Score	S.D.	n	t-test	p-value
หลังเข้าร่วม	3.67	0.14	35	5.700***	0.000
ก่อนเข้าร่วม	3.31	0.40	35		

***p<.001

ตารางที่ 3 พฤติกรรมตามวิถีอิสลามก่อนและหลังเข้าร่วมของกลุ่มปฏิบัติการ

กลุ่มปฏิบัติการ	Mean Score	S.D.	n	t-test	p-value
หลังเข้าร่วม	3.77	0.11	35	29.977***	0.000
ก่อนเข้าร่วม	2.18	0.25	35		

***p<.001

ตารางที่ 4 พฤติกรรมตามวิถีอิสลามหลังเข้าร่วมการปฏิบัติการ

หลังปฏิบัติการ	Mean Score	S.D.	n	t-test	p-value
กลุ่มปฏิบัติการ	3.77	0.11	35	3.129**	0.003
กลุ่มการควบคุม	3.67	0.15	35		

***p<.01

การเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมรักษ์ถิ่นโสร่งสามารถส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนได้มากกว่ากิจกรรมศาสนาของมัธยม ทั้งนี้ เนื่องจากว่าเป็น การดำเนินกิจกรรมที่ยืดรูปแบบของ Laeheem [10] ที่ได้ให้ความสำคัญกับการดูแลเยาวชนมุสลิมเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เยาวชนมีพฤติกรรมตามวิถีอิสลาม โดยการจัดตั้ง “ชมรมเยาวชนประจำหมู่บ้าน” ซึ่งแนวทางหนึ่งที่สามารถป้องกันปัญหาเยาวชนที่มีพฤติกรรมขัดกับหลักการศาสนาสามารถปรับเปลี่ยนให้มีพฤติกรรมตามวิถีอิสลามมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นรูปแบบที่ส่งเสริมให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการและบริหารจัดการดูแลเยาวชนด้วยกันเองอย่างเป็นระบบ และส่งเสริมและสนับสนุนการทำงานเป็นทีม โดยมีหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันทำงานอย่างบูรณาการ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่าปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การดำเนินกิจกรรมประสบความสำเร็จคือการให้ความสำคัญกับการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน การกำหนดโครงสร้างและแบ่งหน้าที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน [17-20] รวมทั้ง การให้ความสำคัญกับกิจกรรมการขัดเกลาจิตใจและอบรมสั่งสอนโดยยึดหลักการศาสนาอิสลามเป็นหลัก ซึ่งเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องจนทำให้กลุ่มเยาวชนมีความ

ตระหนักและเห็นความสำคัญกับการมีพฤติกรรมตามวิถีอิสลาม ซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งในการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ทักษะคติ อุดมการณ์ วัฒนธรรม และบุคลิกภาพ ที่สามารถทำให้เยาวชนมีพฤติกรรมตามแนวทางที่สังคมต้องการ รวมทั้ง ทำให้เยาวชนมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมและขัดกับหลักการศาสนามาเป็นเยาวชนที่มีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับแบบแผนและบรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งเป็นการที่สามารถพัฒนาให้เยาวชนกลายเป็นบุคคลที่มีระเบียบวินัย มีการปฏิบัติตนสอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคม และสามารถดำรงอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข [2, 4, 14]

2. จากการส่งเสริมให้เยาวชนดำเนินการดูแลเยาวชนตามวิถีอิสลาม โดยการจัดตั้งชมรมเยาวชนประจำหมู่บ้านที่ชื่อว่า “ชมรมเยาวชนรักอัลลอฮ์” รวมทั้ง การให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคนิควิธีการต่าง ๆ และติดตามผลดำเนินการ และที่สำคัญได้มีการจัดเวทีการสนทนากลุ่มกับตัวแทนผู้นำมุสลิม แกนนำเยาวชน และพ่อแม่ผู้ปกครอง เพื่อร่วมกันวิเคราะห์พฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนมุสลิม (โดยเฉพาะ เยาวชนที่มีพฤติกรรมขัดกับหลักการศาสนาอิสลาม) ภายหลังจากการปฏิบัติการดูแลเยาวชนตามวิถีอิสลาม ทำให้ข้อค้นพบที่น่าสนใจว่า กลุ่มเยาวชนที่เคยมีพฤติกรรมไม่สอดคล้องกับหลักการศาสนาที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลามโดยใช้ “ชมรมเยาวชนประจำหมู่บ้าน” ส่วนใหญ่มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้นและเริ่มมีพฤติกรรมตามวิถีอิสลาม กล่าวคือ จากกลุ่มเยาวชนที่ละทิ้งและละเลยการละหมาดและการถือศีลอดเกี่ยวข้องกับอบายมุข โดยเฉพาะ การพนัน มีการแต่งกายผิดหลักการศาสนา และไม่สนใจกับการบำเพ็ญประโยชน์และการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน กลายมาเป็นกลุ่มเยาวชนที่มีหันมาให้ความสำคัญการละหมาดร่วมกันที่มีสัจดีและการถือศีลอดในเดือนรอมฎอน หลีกห่างไกลกับอบายมุข แต่งกายตามที่หลักการกำหนดไว้ และสนใจกับการบำเพ็ญประโยชน์และการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนมากขึ้น จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลามโดยใช้ “ชมรมเยาวชนประจำหมู่บ้าน” ซึ่งเป็นการดำเนินกิจกรรมที่นำหลักการศาสนาอิสลามมาประยุกต์ใช้ในโครงการต่าง ๆ เช่น การประชุมด้วยหลักการ

ปรีกษาหรือ (ซูรอ) การบรรยายธรรม การฝึกและปฏิบัติจริง การร่วมกันศึกษาอัลกุรอาน การดำเนินกิจกรรมกลุ่มศึกษา (ฮัลเกาะฮฺ) และการเข้าค่ายอบรมจริยธรรม เป็นต้น โดยเป็นการดำเนินการที่สอดคล้องกับความคาดหวังของสังคมมุสลิมที่ต้องการปลูกฝังให้เยาวชนต้องให้ความสำคัญและมีความตระหนักในการปฏิบัติศาสนกิจอย่างเคร่งครัดและห้ามละเลยหรือละทิ้งโดยเด็ดขาด เช่น การละหมาด การถือศีลอด การศึกษาอัลกุรอาน การศึกษาหาความรู้ด้านศาสนา และการบริจาคทาน เป็นต้น และเยาวชนต้องปฏิบัติศาสนกิจได้อย่างถูกต้องตามที่บัญญัติไว้ในอัลกุรอานและตามแบบอย่างของท่านศาสดามุฮัมมัด ที่สำคัญเยาวชนต้องสามารถพินิจวิเคราะห์ได้ว่า การปฏิบัติใดเป็นสิ่งที่อนุมัติและเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามแบบอย่างของท่านศาสดา และการกระทำให้เป็นการสิ่งที่ไม่อนุมัติหรือขัดกับหลักการศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การละหมาดและการถือศีลอดเป็นสิ่งที่มุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เป็นสิ่งที่ละทิ้งไม่ได้ เพราะการแสดงความจริงรักภักดีต่ออัลลอฮ์และช่วยขัดเกลาลิใจของผู้ปฏิบัติ เช่น การอ่านอัลกุรอานเป็นประจำทุกวัน การจ่ายซะกาต การละหมาดทั้งภาคบังคับ 5 เวลาและภาคสมัครใจ การบริจาคทาน การถือศีลอดทุกวันจันทร์และวันพฤหัสบดี และการทำดีต่อบิดามารดาและคนรอบข้าง เป็นต้น และที่สำคัญการศึกษาหาความรู้ด้านศาสนาและการปฏิบัติศาสนกิจที่ดีที่ถูกต้องของเยาวชนจะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนรุ่นหลังต่อไปในอนาคต

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลามโดยใช้ “ชมรมเยาวชนประจำหมู่บ้าน” เป็นการบริหารจัดการและดำเนินการที่เน้นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมโดยใช้สถาบันทางศาสนาเป็นตัวแทนหลัก ซึ่งเป็นการขัดเกลาลิใจและปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องตามหลักการศาสนาอิสลาม รวมทั้ง แกนนำเยาวชนที่มีพฤติกรรมตามวิถีอิสลามและผู้นำมุสลิมต่างมีการตักเตือน ชักชวน และทำเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่กลุ่มเยาวชน จนทำให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้และซึมซับลักษณะพฤติกรรมตามวิถีอิสลามมากขึ้นเรื่อย ๆ แล้วเริ่มมีการปฏิบัติตามคำชักชวนและตามแบบอย่างที่ดีที่สังเกตเห็น จนกลายเป็นผู้ที่มีความตระหนักและเห็นความสำคัญกับการปฏิบัติศาสนกิจ มีจิตอาสา และมีพฤติกรรมตามวิถีอิสลาม ดังคำกล่าวที่กล่าวว่า

การดำเนินโครงการเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชน โดยให้ความสำคัญกับหลักการของศาสนามาประยุกต์ใช้ในการให้ความรู้ความเข้าใจ ปลูกฝังความคิดทัศนคติและอุดมการณ์ที่ถูกต้องสามารถทำให้เยาวชนมีพฤติกรรมตามแนวทางที่สังคมต้องการและมีการปรับเปลี่ยนเป็นพฤติกรรมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับหลักการศาสนาและบรรทัดฐานทางสังคม และการนำหลักการทางศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจกรรมโครงการเป็นวิธีการที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการพัฒนาและแก้ไขพฤติกรรมที่ขัดกับหลักการศาสนาและบรรทัดฐานทางสังคม คือ ซึ่งเป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างยิ่งในการนำไปใช้ในการอบรมและขัดเกลาจิตใจให้เยาวชนมีพฤติกรรมตามบรรทัดฐานทางสังคมและตามหลักการศาสนา [2, 4, 14] และการประยุกต์ใช้หลักการศาสนาอิสลามมาใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ขัดกับหลักการศาสนาของเยาวชนสามารถส่งเสริมให้เยาวชนกลายเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมตามวิถีอิสลามได้เป็นอย่างดี และการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการศาสนา การปฏิบัติศาสนกิจอย่างเคร่งครัด และการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมตามที่ศาสนาอิสลามกำหนดไว้เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เยาวชนมุสลิมมีพฤติกรรมตามวิถีอิสลาม [2, 8-10]

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

จากผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ผู้นำมุสลิมส่วนใหญ่มีความตระหนักและมีความตั้งใจอย่างมุ่งมั่นที่จะส่งเสริมให้เยาวชนมีพฤติกรรมตามวิถีอิสลาม ซึ่งเป็นการดำเนินการตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมายไว้ แต่เยาวชนมุสลิมส่วนใหญ่ในชุมชนกลับไม่ให้ความสำคัญและไม่สนใจกิจกรรมการส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลามที่ผู้นำมุสลิมดำเนินการให้ อันเนื่องมาจากผู้นำมุสลิมส่วนใหญ่ยังขาดทักษะความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคนิควิธีการในการดำเนินกิจกรรมที่น่าสนใจและกระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากกลุ่มเยาวชน จนทำให้เยาวชนไม่ให้ความร่วมมือและไม่เข้าร่วมกิจกรรมในแต่ละครั้ง รวมทั้ง ทำให้เยาวชน

มุสลิมในบ้านโสร่งจำนวนมากมีพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับความคาดหวังของสังคมมุสลิมและขัดกับหลักการศาสนาอิสลาม เช่น เยาวชนมุสลิมส่วนใหญ่มีการคบเพื่อนเพศเดียวกันแบบไร้เขตจำกัดและมีอิสระเสรี มักทำกิจกรรมที่ไร้สาระ สร้างความเดือดร้อน มีการคบเพื่อนต่างเพศอย่างเปิดเผยและอิสระ มีการจับมือถือแขน กอดจูบ และถึงขั้นมีเพศสัมพันธ์ก่อนการสมรส มีการให้ความสำคัญกับการศึกษาวิชาสามัญมากกว่าวิชาศาสนา ไม่รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ มีการเกี่ยวข้องกับอบายมุข ไม่มีงานทำ มีการแต่งกายเชิงประยุक्तเพื่อให้ทันสมัยเลียนแบบดารา นักร้อง มีความสัมพันธ์กับครอบครัวและญาติพี่น้องแบบห่างเหินและขาดสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน มีสัมพันธ์ภาพกับเพื่อนบ้านและชุมชนที่ไม่ดีและไม่สนใจกัน มีการละเลยและไม่ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติศาสนกิจ และไม่ให้ความสำคัญและหลีกเลี่ยงการบำเพ็ญประโยชน์และเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน เป็นต้น ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าเยาวชนในปัจจุบันมีวิถีชีวิตที่อิสระมากขึ้นและถูกชักนำไปตามกระแสแฟชั่น อิทธิพลของสื่อและกลุ่มเพื่อนวัยรุ่นก็ขึ้นชอกับความแปลกใหม่ทันสมัย จึงมีผลทำให้วัยรุ่นใช้เวลาว่างกับเทคโนโลยีเเทคทั้งหลาย เสพวัตถุรุ่มล่าสุด และใช้ชีวิตในรูปแบบที่รับรู้ว่ทันสมัย

นอกจากนี้ ผลการวิจัยในครั้งนี้ทำให้ได้ข้อค้นพบที่สำคัญว่า การเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมรักษัถิ่นโสร่งและกิจกรรมอิสลามของมัสยิดสามารถส่งเสริมการมีพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนได้ทั้งสองวิธี โดยก่อนเข้าร่วมกิจกรรม เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมของชมรมรักษัถิ่นโสร่งมีพฤติกรรมตามวิถีอิสลามต่ำกว่าเยาวชนกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมศาสนาของมัสยิด แต่หลังจากเข้าร่วมกิจกรรมเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมของชมรมรักษัถิ่นโสร่งกลับมีพฤติกรรมตามวิถีอิสลามสูงกว่าเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมศาสนาของมัสยิด อย่างไรก็ตาม เยาวชนทั้งสองกลุ่มต่างมีพฤติกรรมตามวิถีอิสลามหลังเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม ดังนั้น สังเกตว่า การเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมรักษัถิ่นโสร่งสามารถส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของเยาวชนได้มากกว่ากิจกรรมศาสนาของมัสยิด ซึ่งเป็นการยืนยันได้ว่าการเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมรักษัถิ่นโสร่งสามารถส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลามและ

สามารถแก้ไขปัญหายาวชนที่มีพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับหลักการศาสนาอิสลาม ได้จริงและดีกว่ากิจกรรมศาสนาของมัสยิด และจากการศึกษาเชิงคุณภาพยืนยันว่า กลุ่มเยาวชนที่เคยมีพฤติกรรมไม่สอดคล้องกับหลักการศาสนาที่เข้าร่วมโครงการ ส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลามของชมรมรักษะอีณโสร่งมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้นและเริ่มมีพฤติกรรมตามวิถีอิสลาม กล่าวคือ จากกลุ่มเยาวชนที่ละทิ้ง และละเลยการละหมาดและการถือศีลอด เกี่ยวข้องกับอบายมุขโดยเฉพาะการพนัน มีการแต่งกายผิดหลักการศาสนา และไม่สนใจกับการบำเพ็ญประโยชน์และการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน กลายมาเป็นกลุ่มเยาวชนที่มีหันมาให้ความสำคัญการ ละหมาดร่วมกันที่มัสยิดและการถือศีลอดในเดือนรอมฎอน หลีกห่างไกลกับอบายมุข แต่งกายตามที่หลักการกำหนดไว้ และสนใจกับการบำเพ็ญประโยชน์และการเข้าร่วม กิจกรรมของชุมชนมากขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

บุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเยาวชนทุกฝ่ายและทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน พ่อแม่ผู้ปกครอง และผู้นำ มุสลิมต้องมีความตระหนักและให้ความสำคัญเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวข้างต้น ต้องร่วมกันคิดและร่วมกันแก้ไขปัญหานี้ ต้องร่วมกันให้เยาวชนมุสลิมมีวิถีชีวิตที่ ถูกต้องตามหลักการศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องมีการส่งเสริมเรื่อง การศึกษาทั้งด้านศาสนาและสามัญควบคู่กัน ต้องส่งเสริมให้มีการแต่งกายให้ถูกต้อง ตามหลักการศาสนา ต้องมีการคบหาเพื่อนทั้งเพศเดียวกันและต่างเพศภายในกรอบ ของหลักการศาสนา ต้องส่งเสริมให้มีงานทำและอาชีพ ต้องส่งเสริมให้เยาวชนมี ความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน และชุมชน และต้องรู้จัก เสียสละบำเพ็ญประโยชน์ ซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นสิ่งที่สังคมมุสลิมคาดหวัง โดยการ ส่งเสริมให้ผู้นำมุสลิมกับแกนนำเยาวชนร่วมกันดำเนินการดูแลและส่งเสริม พฤติกรรมตามวิถีอิสลามที่มีความสอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของ เยาวชนในชุมชน ซึ่งบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรมีการประสานความ ร่วมมือในการทำงานอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะ ภาครัฐควรกำหนดนโยบาย

หน่วยงานรับผิดชอบ และสนับสนุนงบประมาณในการดูแลเยาวชนอย่างจริงจัง รวมทั้งควรเน้นให้มีการจัดตั้งกลุ่มเยาวชนหรือชมรมเยาวชนประจำหมู่บ้าน เพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการดูแลและส่งเสริมพฤติกรรมตามวิถีอิสลามด้วยตนเอง โดยเน้นการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนในการดำเนินการ ตั้งแต่กระบวนการคิด การวางแผน การตัดสินใจ การปฏิบัติ และการติดตามและประเมินผล และบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรให้ความสำคัญและมีความตระหนักในการศึกษาหาแนวทางในการให้ความช่วยเหลือ เพื่อให้เยาวชนเหล่านั้นมีวิถีชีวิตตามที่ศาสนาอิสลามกำหนด และศึกษาหาแนวทางในการป้องกันไม่ให้เยาวชนมีวิถีชีวิตที่ผิดหลักการศาสนาอิสลาม และไม่ปฏิบัติตามที่สังคมมุสลิมคาดหวังไว้ต่อไป

นอกจากนี้ บุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมให้เยาวชนมีพฤติกรรมตามวิถีอิสลามควรมีการกำหนดนโยบายที่ดีและยุทธศาสตร์ที่เป็นรูปธรรม สำหรับการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการดูแลเยาวชนให้มีพฤติกรรมตามวิถีอิสลามต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์กรทางศาสนาอิสลามและองค์กรภาครัฐ เช่น นโยบายเกี่ยวกับการปลูกฝังจิตสำนึกของเยาวชนให้มีวิถีชีวิตตามแนวอิสลามและแบบฉบับของท่านศาสดามูฮัมมัด นโยบายเกี่ยวกับการจัดค่ายอบรมจริยธรรมอิสลามในชุมชนต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง นโยบายเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมและการอบรมให้ความรู้ด้านศาสนาและการปฏิบัติตามหลักการศาสนาอิสลามแก่เยาวชนและพ่อแม่ผู้ปกครอง และนโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาสถาบันครอบครัวให้มีความเข้มแข็งและสามารถควบคุมดูแลบุตรหลานให้อยู่ภายในกรอบของหลักการศาสนาอิสลาม เป็นต้น นอกจากนี้ บุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความช่วยเหลือแก่เยาวชนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงหรือที่มีพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับหลักการศาสนาอิสลามให้ได้รับการดูแลพฤติกรรมตามวิถีอิสลามมากยิ่งขึ้นต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้กระบวนการขัดเกลาทางสังคมในอิสลามเป็นหลักในการดูแลเยาวชนมุสลิม เช่น การให้เยาวชนหมั่นปฏิบัติศาสนกิจอย่างเคร่งครัด การให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม การให้การอบรมเลี้ยงดูแบบอิสลาม การให้

เข้าร่วมกิจกรรมแบบอิสลาม และการให้เข้าร่วมอบรมเกี่ยวกับอิสลาม เป็นต้น ซึ่งจากผลการศึกษาชี้แสดงให้เห็นแล้วว่าวิธีการดังกล่าวล้วนทำให้เยาวชนมุสลิมได้รับการดูแลให้มีพฤติกรรมตามวิถีอิสลามทั้งสิ้น และในที่สุดทำให้เยาวชนกลุ่มดังกล่าวมีพฤติกรรมตามวิถีอิสลามต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาครั้งต่อไป

ควรมีการนำกิจกรรมของชมรมเยาวชนประจำหมู่บ้านของหมู่บ้านโนสรง ที่เรียกว่าชมรมเยาวชนโนสรงรักถิ่น ไปขยายผลและดำเนินการปฏิบัติกรในพื้นที่อื่น ๆ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อนำผลที่ได้มายืนยันกันและส่งเสริมกัน และทำให้เกิดความมั่นใจว่าวิธีการดังกล่าวสามารถส่งเสริมให้เยาวชนมุสลิมมีพฤติกรรมตามวิถีอิสลามได้จริง รวมทั้ง ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาแบบประเมินพฤติกรรมตามวิถีอิสลามที่เป็นมาตรฐานและมีเกณฑ์ปกติที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

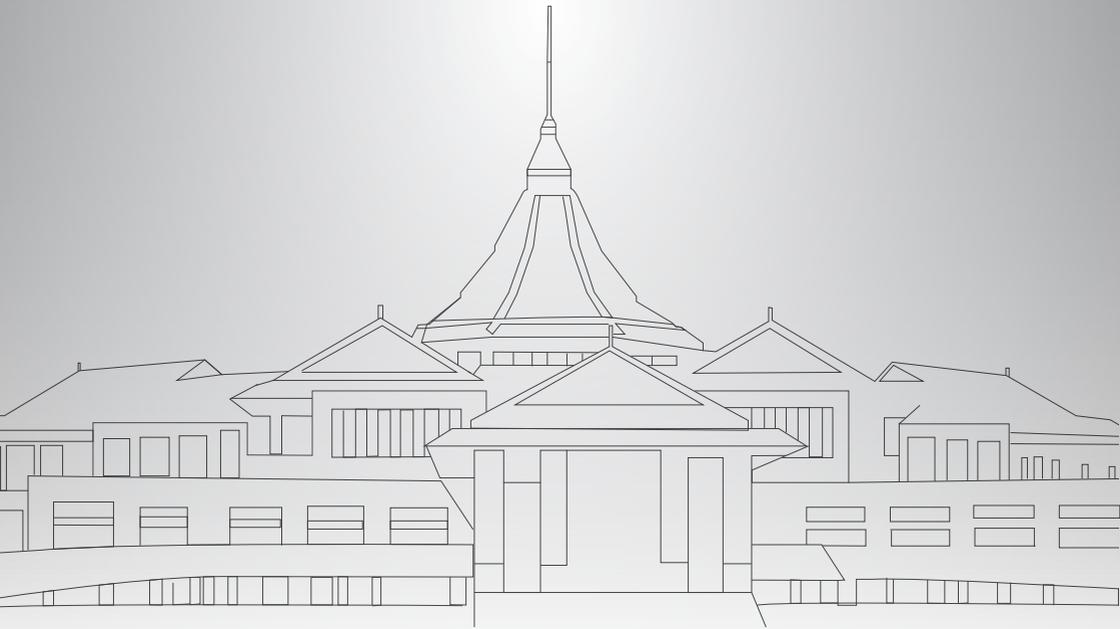
โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากโครงการมหาวิทยาลัยแห่งชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประจำปีงบประมาณ 2557 รหัสโครงการ LIA570575S

เอกสารอ้างอิง

- [1] Anmunajid, S. (2004). *Prohibited relationships*. Retrieved on February 19, 2014, from <http://www.majlis-ilmi.org/islam/modules.php?op=modload&name=Sections&file=index&req=viewarticl&artid=1&page=1>.
- [2] Laeheem, K., & Baka, D. (2010). A study of the Thai Muslim youth's way of life to maintaining peace in the three southern border provinces of Thailand. *Songklanakarin Journal of Social Sciences and Humanities*, 16(6), 973–988.

- [3] Annadwee, A. (2004). *Dear Muslim Intellectuals*. Retrieved on February 19, 2014, from <http://www.majlis-ilmi.org/slam/modules.php?op=modload&name=Sections&file=index&req=viewarticle&artid=8&page=1>.
- [4] Mahama, M. (2009). *Islam: Way of life*. Songkhla: Po-bard.
- [5] Laeheem, K. (2014). Factors associated with Islamic behavior among Thai Muslim youth in the three southern border provinces, Thailand. *Kasetsart Journal: Social Sciences*, 35(2), 356–367.
- [6] Laeheem, K. (2013). Reception of behavior supervision based on Islamic belief among Muslim adolescents in the three southern border provinces, Thailand. *Kasetsart Journal: Social Sciences*, 34(2), 323–334.
- [7] Baka, D. (2007). *Masjid: Economic basic and cultural capital*. Pattani: Prince of Songkla University.
- [8] Khagphong, P. (2004). *Islamic faith on behavior of child breeding of Thai Muslim family in Bangkok* (Unpublished master’ s thesis). Pattani: Prince of Songkla University.
- [9] Laeheem, K. (2012). Youth supervision based on the Islamic beliefs of Muslim leaders in three southern province communities. *Kasetsart Journal: Social Sciences*, 33(3), 454–463.
- [10] Laeheem, K. (2013). The Islamic way of youth care by Muslim leaders in the three southern border provinces of Thailand. *Asian Social Science*, 9(10), 160–168.
- [11] Laeheem, K., Baka, D., Tahe, H., & Walee, S. (2015). The results of Islamic behavior promotion through a “Village Youth Club” among youth in Ban Sarong, Khao Tum sub-district, Yarang district, Pattani province. *Asian Social Science*, 11(5), 80–90.

- [12] Satsangan, N. (2000). *The principle of cultural anthropology* (4th Ed.). Bangkok: Rama Printing.
- [13] Sengpracha, N. (1998). *Human and society* (4th Ed.). Bangkok: O. S. Printing House.
- [14] Narongraksakhet, I. (1997). *History of Islamic education*. Pattani: Prince of Songkla University.
- [15] Laeheem, K., & Madreh, A. (2014). Youth supervision based on Islam provided by Muslim leaders in southern Thailand. *Kasetsart Journal: Social Science*, 35(1), 92–102.
- [16] Tahe, H., & Laeheem, K. (2013). The causes of reduction of the role in youth management according to the Islamic way among Muslim leaders in the three southern border provinces. *Asian Social Science*, 9(17), 135–143.
- [17] Tansakul, P. (2004). *Why teams do not work*. Bangkok: Jit Jakawarn.
- [18] Mapobsuk, W. (2000). *Human relations*. Bangkok: Se-Education.
- [19] Spector, E. (2006). *Industrial organizational psychology: Research and practice* (4th Ed.). New York: Willey
- [20] DeLamater, J. D., & Myers, D. T. (2007). *Social psychology* (6th Ed.). Belmont, CA: Tomson/Wadsworth.
- [21] Thitiwattana, P. (2004). *Human and sociology*. Bangkok: Kasetsart University.
- [22] Sereetrakul, W. (2009). *Factors affecting family solidarity in the opinions of Thai teenagers* (Unpublished doctoral dissertation). Bangkok: Ramkhamhaeng University.

การสังเคราะห์ปัญหา ความต้องการ และยุทธศาสตร์
ของสำนักบริหารกลุ่มจังหวัด 14 จังหวัดภาคใต้กับ
ความสอดคล้องของสาขาวิชาการจากสภาวิจัยแห่งชาติ¹
Synthesis of Problems, Needs and Strategies
of 14 Southern Province Group Administrative
Office in accordance with Academic Fields of
National Research Council¹

นาวพล แก้วสุวรรณ^{2*} กัญยารัตน์ เควียเซ่น³ และชุ่มจิตต์ แซ่ฉัน⁴
Nawapon Kewsuwun^{2*}, Kanyarat Kwiecien³ and Chumchit Sae-Chan⁴

¹ บทความปริทัศน์ชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาระบบการให้คำแนะนำการวิจัยเพื่อการพัฒนาภาคใต้

² นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสารสนเทศศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ขอนแก่น 40000

³ ผศ.ดร., ภาควิชาวิชาสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ขอนแก่น 40000

⁴ ผศ.ดร., ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปัตตานี 94000

¹ This review article submitted in partial of the dissertation of A Development of Recommender System of The Research for Development of Southern Thailand

² Doctoral Student, Doctor of Philosophy Program in Information Studies, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, Khon Kaen, 40000, Thailand

³ Asst. Prof. Dr., Department of Information Sciences, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, Khon Kaen, 40000, Thailand

⁴ Asst. Prof. Dr., Department of Library and Information Sciences, Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University, Pattani, 94000, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: tn.kewsuwun@hotmail.com

(Received: January 8, 2018; Revised: February 5, 2018; Accepted: February 28, 2018)

บทคัดย่อ

บทความปริทัศน์นี้ผู้วิจัยได้นำเสนอผลจากการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาความสอดคล้องระหว่างสภาพปัญหา ความต้องการ ยุทธศาสตร์ของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ 3 กลุ่ม ใน 14 จังหวัด ตามแผนระยะ 4 ปี ในช่วงพุทธศักราช 2561-2564 และสาขาวิชาการของสภาวิจัยแห่งชาติ 12 สาขา โดยผู้วิจัยได้ศึกษาความสอดคล้องเพื่อให้เห็นถึงประเด็นที่ยังไม่มีแนวทางแก้ไขอย่างชัดเจนรวมทั้งนำมาเชื่อมโยงกับสาขาวิชาการจากสภาวิจัย เพื่อให้สามารถเห็นภาพรวมปัญหาทั้งหมดที่เกิดขึ้นในแต่ละด้าน และนำไปสู่การแก้ไขตามศาสตร์สาขาที่เหมาะสม ซึ่งการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และแนวทางกระบวนการจัดหมวดหมู่ (Classification Approach) ผลจากการศึกษาพบว่า สภาพปัญหา และความต้องการของประชาชนจากกลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน มีจำนวน 3 ยุทธศาสตร์จากสภาพปัญหา และความต้องการ 4 ด้าน มีประเด็นปัญหาที่ไม่มีการระบุแนวทางแก้ไข 4 ประเด็น สอดคล้องกับ 11 สาขา กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย มีจำนวน 5 ยุทธศาสตร์จากสภาพปัญหา และความต้องการ 8 ด้าน มีประเด็นปัญหาที่ไม่มีการระบุแนวทางแก้ไข 8 ประเด็น สอดคล้องกับ 10 สาขา และกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน มีจำนวน 3 ยุทธศาสตร์จากสภาพปัญหา และความต้องการ 6 ด้าน มีประเด็นปัญหาที่ไม่มีการระบุแนวทางแก้ไข 15 ประเด็น สอดคล้องกับ 12 สาขา

คำสำคัญ: สภาพปัญหา ความต้องการ ยุทธศาสตร์ สำนักบริหาร กลุ่มจังหวัด

Abstract

The review article is to represent the findings regarding a comprehensive conformity between problems, needs, four-year strategic plans (2018-2021) of fourteen southern provinces of Thailand, and twelve academic fields of National Research Council of Thailand. The conformity was explored as concerns which were solved improperly and

these were matched with the twelve academic fields in order to represent overall problems in every dimension. Therefore, it would lead to proper solutions according to each academic field. This research employed qualitative method and the data was analyzed by content analysis and classification approach. The findings revealed that 1) there were three strategic plans according to problems and needs of southern border people. Four dimensions of problems and needs were found and four concerns were unsolved which related to the eleven academic fields, 2) there were five strategic plans according to problems and needs of southern people in Thai gulf area. Eight dimensions of problems and needs were found and eight concerns were unsolved which related to the ten academic fields, and 3) there were three strategic plans according to problems and needs of southern people in Andaman coast area. Six dimensions of problems and needs were found and fifteen concerns were unsolved which related to the twelve academic fields.

Keywords: Problems, Needs, Strategies, Administrative Offices, Provinces Group

บทนำ

ภาคใต้มีพื้นที่ตั้งอยู่บนคาบสมุทรมลายู พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบมีลักษณะภูมิประเทศเป็นคาบสมุทรมีทะเลขนานอยู่ 2 ด้าน คือ ตะวันออกด้านอ่าวไทย และ ตะวันตกด้านทะเลอันดามัน มีอาณาเขตติดกับประเทศมาเลเซียโดยมีทิวเขาสันกาลาคีรี เป็นพรมแดนกั้นระหว่างประเทศ ประกอบไปด้วย 14 จังหวัด มีพื้นที่ 44.2 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 13.3 ของพื้นที่ทั้งหมดในประเทศ [1] ในภูมิภาคของภาคใต้มีทรัพยากรป่าไม้ที่เป็นพื้นที่ป่าของภูมิภาค จำนวน 10.93 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 24.73 ของประเทศ และยังเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่สำคัญระดับนานาชาติ 7 แห่งระดับประเทศ

33 แห่ง และระดับท้องถิ่น 4,058 แห่ง ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวยังคงสภาพดีที่สุดเอื้อต่อการเพาะปลูก และสร้างอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ [2] โดยภาคใต้นั้นมีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ในภูมิภาคที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ในเชิงการเกษตร และการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ สามารถคิดเป็นร้อยละ 35 จากพื้นที่ทั้งหมดของภูมิภาคที่นำมาใช้ประโยชน์ [3] โครงสร้างทางเศรษฐกิจของภาคใต้ ประกอบด้วย 4 ส่วนหลัก ได้แก่ ภาคการเกษตร ภาคอุตสาหกรรม ภาคการค้า และภาคการท่องเที่ยว ซึ่งถือว่าเป็นข้อได้เปรียบทางโครงสร้างเศรษฐกิจของภาคใต้ [4] ที่มีทรัพยากรในพื้นที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ และในขณะเดียวกันสามารถที่จะใช้ทรัพยากรในพื้นที่ได้เกิดประโยชน์สูงสุด จากการศึกษาของธนาคารแห่งประเทศไทย [3] ที่ศึกษาโครงสร้างเศรษฐกิจภาคใต้พบว่า ภาคใต้อาจถือเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพมีอัตลักษณ์ของตนเองมีความโดดเด่นและความหลากหลายทางด้านศิลปวัฒนธรรม ความงามของสถานที่ท่องเที่ยว และความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นความเข้มแข็งของภาคใต้ และสอดคล้องกับแนวทางการขับเคลื่อนนโยบาย Thailand 4.0 ของรัฐบาลที่สนับสนุนให้เกิดภาคการบริการที่มุ่งเน้นการพัฒนากลุ่มเกษตรและอาหาร เพื่อสร้างนวัตกรรมให้มีความโดดเด่น รวมทั้งส่งเสริมการศึกษาวิจัยอาหารทะเล ควบคู่กับการสร้างสรรค์วัฒนธรรม และออกแบบการบริการ เพื่อสร้างมูลค่า ที่จะนำไปสู่การพัฒนาสินค้า และบริการการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น [5] เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในภูมิภาค ด้วยมีความหลากหลายทั้งทางด้านทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล หมู่เกาะ อาหาร และความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี จนได้รับการสนับสนุนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยให้ภาคใต้มีตารางการท่องเที่ยวจำนวน 401รายการ [6] ซึ่งนับว่าเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้แก่ภูมิภาค และประเทศที่สำคัญ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อมองถึงอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคใต้ในช่วงระหว่างปี 2548 – 2558 พบว่า สภาพปัญหาทั้งทางด้านสังคม และเศรษฐกิจของภาคใต้อีกมีอัตราการเติบโตอยู่ที่ร้อยละ 2.2 ต่อปี ซึ่งเป็นอัตราที่ต่ำกว่าอัตราการเติบโตเศรษฐกิจของประเทศ

ซึ่งอยู่ที่ประมาณร้อยละ 3.5 ต่อปี [7] ซึ่งสาเหตุส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากโครงสร้างพื้นฐาน และโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ยังมีข้อจำกัดในการขยายผลผลิต การเปลี่ยนแปลงของภาคเศรษฐกิจที่ก้าวเข้าสู่ยุคของสารสนเทศที่มีการแข่งขันกันอย่างรุนแรงด้วยนวัตกรรม และความรู้ และเนื่องด้วยสภาวะความไม่สงบในบางพื้นที่ของภาคใต้ ทำให้มีการชะลอตัวทางด้านการลงทุนของธุรกิจในภาคใต้ [8] ทำให้การพัฒนาภูมิภาคเกิดความล่าช้า ไม่สามารถเติบโตอย่างต่อเนื่องและไม่ยั่งยืนส่งผลกระทบต่อให้การขับเคลื่อนเศรษฐกิจในภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาคการเกษตรอุตสาหกรรมบริการแปรรูป การท่องเที่ยว และการสร้างรายได้หรือการจ้างงานให้กับคนในพื้นที่ลดลงด้วย [9]

นโยบายและแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคใต้ เป็นการนำแนวทางการพัฒนาภูมิภาคโดยการยึดแนวคิดจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 – พ.ศ.2564) และกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – พ.ศ. 2579) ที่ได้ให้ความสำคัญกับการกำหนดทิศทางการพัฒนาที่มุ่งสู่ประเทศที่มีความมั่นคงและยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” นำไปสู่การพัฒนาให้คนไทยมีความสุข และตอบสนองต่อการบรรลุซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติ ในการที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างความสุขของคนไทย อย่างเสมอภาคและเป็นธรรม ประเทศสามารถแข่งขันได้ในระบบเศรษฐกิจสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เน้นให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” พัฒนาคนและสังคมให้มีคุณภาพและมีภูมิคุ้มกันที่ดีเพื่อเสริมสมรรถนะการพัฒนา สร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตให้สามารถพึ่งตนเองเพิ่มโอกาสด้านอาชีพและรายได้ และแก้ปัญหาคความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากปัญหาดังกล่าวจะมีการพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพได้นั้น จำเป็นต้องมีการรับทราบถึงปัญหา และความต้องการจากท้องถิ่น โดยมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ส่งเสริม และบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้เป็นหน่วยงานที่มีภารกิจ และหน้าที่ในการบริหารจัดการ รวมทั้งกำหนดยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการพัฒนาภาคใต้ ในการประสานเพื่อเชื่อมโยงและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาของกลุ่มจังหวัด

รวมทั้งการถ่ายทอดเป้าหมายระดับกลุ่มจังหวัดไปสู่เป้าหมายระดับจังหวัด บูรณาการแผนงาน โครงการ และงบประมาณของกลุ่มจังหวัด ส่งเสริมการสื่อสาร การแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ เกี่ยวกับการนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ และพัฒนาระบบการมีส่วนร่วมของประชาชนภายในกลุ่มจังหวัด เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างสูงสุด สร้างความอยู่ดีกินดีให้แก่ภูมิภาค จนกระทั่งเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องไปสู่ระดับประเทศ [10] การบริหารจัดการภาคใต้ จะมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ดูแลกลุ่มจังหวัด 3 หน่วยงาน ประกอบด้วย 1) สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน ครอบคลุมพื้นที่ 5 จังหวัด 2) สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย ครอบคลุมพื้นที่ 4 จังหวัด และ 3) สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน ครอบคลุมพื้นที่ 5 จังหวัด [11-13] ซึ่งการบริหารจัดการกลุ่มจังหวัดภาคใต้ทั้ง 3 หน่วยงาน จะเน้นให้ความสำคัญกับการมุ่งเน้นพัฒนาปัจจัยพื้นฐานแบบองค์รวมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และท้องถิ่น อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สืบสานวัฒนธรรมขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ทรงคุณค่า และพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในภูมิภาค [14]

ดังนั้น ในการศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการของประชาชนในพื้นที่ จะนำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพและบรรลุผลได้มากน้อยเพียงใดนั้น จำเป็นที่จะต้องมีการสังเคราะห์ประเด็นปัญหา และความต้องการในเชิงลึกอย่างถี่ถ้วน เพื่อให้ได้ประเด็นที่สอดคล้องกับบริบทในภาพรวมทำให้มองเห็นถึงศาสตร์สาขาวิชาที่จะสามารถนำไปสู่การทำวิจัยเพื่อแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ หรือสามารถช่วยในการขับเคลื่อน เชื่อมโยง และสร้างความเข้าใจในกระบวนการแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงจุด ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมให้มีคุณภาพและมีภูมิคุ้มกันที่ดี เสริมสร้างสมรรถนะการพัฒนารองรับการก้าวสู่ยุคสารสนเทศสามารถพึ่งตนเองเพิ่มโอกาสด้านอาชีพและรายได้ และแก้ปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เป็นเรื่องที่สำคัญ อีกทั้งสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคมระดับชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความสอดคล้องระหว่างสภาพปัญหา ความต้องการ กับยุทธศาสตร์ของสำนักบริหารกลุ่มจังหวัด ใน 14 จังหวัดภาคใต้
2. เพื่อศึกษาความสอดคล้องระหว่างยุทธศาสตร์ของสำนักบริหารกลุ่มจังหวัด ใน 14 จังหวัดภาคใต้ กับสาขาวิชาการจากสมาวิจัยแห่งชาติ

ขอบเขตของการศึกษา

ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ และยุทธศาสตร์ของสำนักบริหารกลุ่มจังหวัดที่กำหนดจาก 14 จังหวัดภาคใต้ในช่วงระยะเวลาตามแผนยุทธศาสตร์ ระยะ 4 ปี ตั้งแต่พุทธศักราช 2561 ถึงพุทธศักราช 2564 จำนวน 3 สำนัก ได้แก่ 1) สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน จำนวน 3 ยุทธศาสตร์ 2) สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย จำนวน 5 ยุทธศาสตร์ คือ และ 3) สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน จำนวน 3 ยุทธศาสตร์ และใช้กรอบสาขาวิชาการจากสมาวิจัยแห่งชาติ 12 สาขา ในการนำมาหาความสอดคล้องกับศาสตร์สาขาการวิจัยและพัฒนา

ระเบียบวิธีการศึกษา

ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสังเคราะห์และสกัดประเด็นปัญหา ความต้องการและยุทธศาสตร์ที่กำหนดขึ้นโดยใช้แนวทางกระบวนการการจัดหมวดหมู่ (Classification Approach) ที่ศึกษาคุณลักษณะของข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กันเพื่อให้ได้ประเด็นความรู้ใหม่ (New Knowledge) และมีขั้นตอนในการดำเนินการอย่างเป็นระบบ (Systematic) และมีทฤษฎีรองรับตามระเบียบวิธีวิจัย [15] โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยตามกระบวนการดังนี้

1. ผู้วิจัยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ ใช้วิธีการคัดเลือกโดยวิธีวิจัยเอกสาร (Document Research) เพื่อให้ได้เอกสารที่ตรงกับความต้องการ

โดยผลจากการศึกษาในขั้นนี้ ผู้วิจัยได้ทราบถึงสภาพปัญหา และความต้องการที่นำมาสู่การกำหนดยุทธศาสตร์ ของสำนักบริหารกลุ่มจังหวัด ประกอบด้วย 1) สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน มีการกำหนดยุทธศาสตร์ขึ้น จำนวน 3 ยุทธศาสตร์ 2) สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย มีการกำหนดยุทธศาสตร์ขึ้นจำนวน 5 ยุทธศาสตร์ คือ และ 3) สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน มีการกำหนดยุทธศาสตร์ขึ้นจำนวน 3 ยุทธศาสตร์

2. ผู้วิจัยศึกษาถึงขอบเขตของสาขาวิชาการของสภาวิจัยแห่งชาติ ทั้ง 12 สาขา เพื่อให้ทราบถึงขอบเขตศาสตร์สาขาที่กำหนด และสำหรับนำไปเชื่อมโยงจัดกลุ่มเพื่อดูแนวโน้มสภาพปัญหา และความต้องการสำหรับการนำไปสู่การวิจัยและพัฒนาผลจากการศึกษาในขั้นนี้ สามารถทราบถึงสาขาวิชาการที่กำหนดขึ้นจากสภาวิจัยแห่งชาติ ประกอบด้วย (1) สาขาวิทยาศาสตร์กายภาพและคณิตศาสตร์ ประกอบด้วย กลุ่มวิชาคณิตศาสตร์และสถิติ ฟิสิกส์ ดาราศาสตร์ วิทยาศาสตร์เกี่ยวกับโลกและอวกาศ ธรณีวิทยา อุทกวิทยา สมุทรศาสตร์ อุดุนิยมวิทยา ฟิสิกส์ของสิ่งแวดล้อมและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง (2) สาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์ ประกอบด้วย กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์การแพทย์ แพทยศาสตร์ สาธารณสุข เทคนิคการแพทย์ พยาบาลศาสตร์ ทันตแพทยศาสตร์ สังคมศาสตร์การแพทย์ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง (3) สาขาวิทยาศาสตร์เคมี และเภสัช ประกอบด้วย กลุ่มวิชาอินทรีย์เคมี อินทรีย์เคมี ชีวเคมี เคมีอุตสาหกรรม อาหารเคมี เคมีโพลีเมอร์ เคมีวิเคราะห์ บีโตร์เคมี เคมีสิ่งแวดล้อม เคมีเทคนิค นิวเคลียร์เคมีเคมีเชิงฟิสิกส์ เคมีชีวภาพ เภสัชเคมี และเภสัชวิเคราะห์ เภสัชอุตสาหกรรม เภสัชกรรม เภสัชวิทยาและพิษวิทยา เครื่องสำอาง เภสัชเวช เภสัชชีวภาพ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง (4) สาขาเกษตรศาสตร์และชีววิทยา ประกอบด้วย กลุ่มวิชาทรัพยากรพืช การป้องกันกำจัดศัตรูพืช ทรัพยากรสัตว์ ทรัพยากรประมง ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตร อุตสาหกรรมเกษตร ระบบเกษตร ทรัพยากรดิน ธุรกิจการเกษตร วิศวกรรม และเครื่องจักรกลการเกษตร สิ่งแวดล้อมทางการเกษตร วิทยาศาสตร์ชีวภาพและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง (5) สาขาวิศวกรรมศาสตร์และอุตสาหกรรมวิจัย ประกอบด้วย

กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีพื้นฐานทางวิศวกรรมศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์
อุตสาหกรรมวิจัย และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง (6) สาขาปรัชญา ประกอบด้วย กลุ่มวิชา
ปรัชญาประวัติศาสตร์ โบราณคดี วรรณคดี ศิลปกรรม ภาษา สถาปัตยกรรม ศาสนา
และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง (7) สาขานิติศาสตร์ ประกอบด้วย กลุ่มวิชากฎหมายมหาชน
กฎหมายเอกชน กฎหมายอาญา กฎหมายเศรษฐกิจ กฎหมายธุรกิจ กฎหมาย
ระหว่างประเทศ กฎหมายวิธีพิจารณาความและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง (8) สาขา
รัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ ประกอบด้วย กลุ่มวิชาความสัมพันธ์ระหว่าง
ประเทศ นโยบายศาสตร์ อุดมการณ์ทางการเมือง สถาบันทางการเมือง ชีวิตทาง
การเมือง สังคมวิทยาทางการเมือง ระบบการเมือง ทฤษฎีการเมือง รัฐประศาสนศาสตร์
มติสารธารณะ ยุทธศาสตร์เพื่อความมั่นคง เศรษฐศาสตร์การเมือง และอื่น ๆ ที่
เกี่ยวข้อง (9) สาขาเศรษฐศาสตร์ ประกอบด้วย กลุ่มวิชาเศรษฐศาสตร์ พาณิชยศาสตร์
บริหารธุรกิจ การบัญชีและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง (10) สาขาสังคมวิทยา ประกอบด้วย กลุ่มวิชา
สังคมวิทยา ประชากรศาสตร์ มานุษยวิทยา จิตวิทยาสังคม ปัญหาสังคมและสังคม
สังเคราะห์ อาชญาวิทยา กระบวนการยุติธรรม มนุษย์นิเวศ วิทยาและนิเวศวิทยาสังคม
พัฒนาสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิศาสตร์สังคม การศึกษาความเสมอภาคระหว่างเพศ
คติชนวิทยา และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง (11) สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศและนิเทศศาสตร์
ประกอบด้วย กลุ่มวิชาวิทยาการคอมพิวเตอร์ โทรคมนาคม การสื่อสารด้วยดาวเทียม
การสื่อสารเครือข่าย การสำรวจและรับรู้จากระยะไกลระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์
สารสนเทศศาสตร์ นิเทศศาสตร์ บรรณารักษศาสตร์ เทคนิคพิพิธภัณฑท์และภัณฑาคาร
และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และ (12) สาขาการศึกษา ประกอบด้วย กลุ่มวิชาพื้นฐานการศึกษา
หลักสูตรและการสอน การวัดและการประเมินผลการศึกษาเทคโนโลยีการศึกษา
บริหารการศึกษา จิตวิทยาและการแนะแนวการศึกษา การศึกษานอกโรงเรียน
การศึกษาพิเศษ ผลการศึกษา และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3. ผู้วิจัยสังเคราะห์เนื้อหาในเชิงลึก ระหว่างสภาพปัญหา ความต้องการ
ยุทธศาสตร์ที่กำหนด และสาขาวิชาการ โดยใช้แนวทางกระบวนการการจัดหมวดหมู่

(Classification Approach) [16] ที่ศึกษาคุณลักษณะของข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กัน โดยนำเสนอในลักษณะการจัดหมวดหมู่ หรือจัดกลุ่มความสัมพันธ์ระหว่างชุดข้อมูล

ผลการศึกษา

ผลจากการศึกษาและสังเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการ และ ยุทธศาสตร์ของสำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดใน 14 จังหวัดภาคใต้ กับ ความสอดคล้องกับสาขาวิชาการของสภาวิจัยแห่งชาติพบว่า กลุ่มจังหวัดภาคใต้ ชายแดนมีสภาพปัญหา และความต้องการใน 4 ด้าน มีประเด็นปัญหาที่ไม่มีการระบุ แนวทางแก้ไข 4 ประเด็น ครอบคลุมศาสตร์สาขาวิชาการ 11 สาขา กลุ่มจังหวัดภาคใต้ ผังอ่าวไทย มีสภาพปัญหา และความต้องการ 8 ด้าน มีประเด็นปัญหาที่ไม่มีการ ระบุแนวทางแก้ไข 8 ประเด็น ครอบคลุมศาสตร์สาขาวิชาการ 10 สาขาและกลุ่ม จังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน มีสภาพปัญหาและความต้องการ 6 ด้าน มีประเด็นปัญหา ที่ไม่มีการระบุแนวทางแก้ไข 15 ประเด็น ครอบคลุมศาสตร์สาขาวิชาการ 12 สาขา

สรุปและการอภิปรายผล

ผลจากการวิจัยและสังเคราะห์ข้อมูลในเชิงลึกสามารถนำประเด็นสำคัญ มาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. กลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน ประกอบด้วย จังหวัดสตูล จังหวัดสงขลา จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส สามารถสรุปภาพรวมของปัญหา ความต้องการ และยุทธศาสตร์ในระดับกลุ่มจังหวัด ออกได้เป็น 4 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย ด้านความปลอดภัย จากปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ ปัญหาจากยาเสพติด ปัญหาจากอาชญากรรม ปัญหาจากระบบโครงสร้างพื้นฐานขาดประสิทธิภาพ

ด้านสังคม จากปัญหาการลักลอบค้ายาเสพติด และเยาวชนล่อแหลม ความปลอดภัยจากความไม่สงบในพื้นที่ ปัญหาด้านการศึกษา คุณภาพ อุปกรณ์ บุคลากร และการศึกษาต่อ ขาดกำลังแรงงาน สังคมผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ปัญหาการว่างงาน ปัญหาด้านการแพทย์ และสาธารณสุข บุคลากร สถานพยาบาลไม่เพียงพอ

โครงสร้างพื้นฐานไม่เพียงพอ ปัญหาสถาบันครอบครัวหย่าร้าง เยาวชนมีพฤติกรรม
เสี่ยงการใช้ถนน แหล่งน้ำบริโภค อุบัติเหตุ

ด้านเศรษฐกิจ จากปัญหาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ รายได้จากการ
ท่องเที่ยวลดลง เส้นทางภาคคมนาคมขนส่ง และโลจิสติกส์ไม่มีประสิทธิภาพ ขาด
กรรมสิทธิ์การทำกิน ต้นทุนการผลิตสูง สินค้าไม่เพียงพอต่อความต้องการ รายได้ต่ำ
ค่าครองชีพสูง ไม่มีความมั่นคง ขาดการประชาสัมพันธ์และปรับปรุงภูมิทัศน์แหล่ง
ท่องเที่ยว การเข้าถึงแหล่งเงินทุน ปัญหาการว่างงาน

ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากปัญหาการบุกรุกที่ดิน
ลักลอบตัดไม้ ในป่าสงวน มลพิษทางอากาศ ระเบียบและข้อจำกัดทางกฎหมาย
และเอกสารสิทธิ์ ทรัพยากรเสื่อมโทรม ระบบบริหารจัดการขยะ การกัดเซาะชายฝั่ง
และปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

จากการสังเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการ และยุทธศาสตร์ในระดับ
กลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน สามารถกำหนดสาขาวิชาที่สอดคล้องกับการแก้ไข
ปัญหาตามภาพรวมทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

ด้านความปลอดภัย สอดคล้องกับสาขาสังคมวิทยา สาขารัฐศาสตร์และ
รัฐประศาสนศาสตร์ สาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์

ด้านสังคม สอดคล้องกับสาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์ สาขาสังคมวิทยา
สาขาการศึกษา สาขาวิศวกรรมศาสตร์และอุตสาหกรรมวิจัย สาขาปรัชญา

ด้านเศรษฐกิจ สอดคล้องกับสาขาเกษตรศาสตร์และชีววิทยา สาขา
เศรษฐศาสตร์ สาขาวิศวกรรมศาสตร์และอุตสาหกรรมวิจัย สาขานิติศาสตร์ สาขาปรัชญา

ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับสาขานิติศาสตร์
สาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์ สาขาวิทยาศาสตร์เคมีและเภสัช สาขาเกษตรศาสตร์
และชีววิทยา สาขาวิศวกรรมศาสตร์และอุตสาหกรรมวิจัย และสาขาวิทยาศาสตร์กายภาพ
และคณิตศาสตร์

ทั้งนี้ จากการสังเคราะห์ปัญหาความต้องการ และยุทธศาสตร์ในระดับ กลุ่มจังหวัดชายแดนใต้พบว่า มีสภาพปัญหา และความต้องการที่ไม่มีระบบแนวทางแก้ไข ปัญหา ประกอบด้วย จังหวัดยะลา ได้แก่ ปัญหาประชาชนขาดกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกิน จังหวัดปัตตานี ได้แก่ ปัญหาขาดการปรับปรุงภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยวทางทะเล การกัดเซาะชายฝั่งจากคลื่นทะเล และจังหวัดนราธิวาส ได้แก่ ปัญหาระดับคุณภาพทางการศึกษาต่ำกว่าเกณฑ์เนื่องจากขาดบุคลากรทางการศึกษา

2. กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย ประกอบด้วย จังหวัดชุมพร จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดพัทลุง สามารถสรุปภาพรวมของ ปัญหา ความต้องการ และยุทธศาสตร์ในระดับกลุ่มจังหวัด ออกเป็น 8 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย

ด้านเศรษฐกิจ จากปัญหาพื้นที่เพาะปลูกพืชไม่เหมาะสม ขาดการวิจัย และพัฒนา และองค์ความรู้ด้านการผลิต เพื่อเพิ่มมูลค่า พืชยางพาราราคาตกต่ำ อีกทั้งการใช้ประโยชน์จากพืชไม่เต็มประสิทธิภาพ ขาดพันธุ์ปาล์มที่มีคุณภาพ ผลผลิตจึงน้อย เกษตรกรปลูกพืชเศรษฐกิจขาดความรู้ในการบริหารจัดการสวน แหล่งน้ำเพื่อการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจไม่เพียงพอ ระบบการขนส่ง และการจัดระเบียบลานเทไม่มีคุณภาพ นโยบายนำเข้าน้ำมันปาล์มส่งผลกระทบต่อราคาปาล์มในประเทศ การผลิตไม่ผลยังขึ้นอยู่กับฤดูกาล การเปลี่ยนแปลงสภาพโลก ขาดการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ผลิต

ด้านปศุสัตว์ จากปัญหาผู้เลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ลดลง พื้นที่การจัดสรรการเลี้ยงสัตว์ไม่เพียงพอ ผลผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการ แหล่งวัตถุดิบในการเลี้ยงสัตว์ไม่เพียงพอ ราคาสูง

ด้านการประมง จากปัญหาแรงกดดันจากประเทศคู่ค้า ชาวประมงไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ปริมาณสัตว์น้ำลดลง ปัญหาโรคกุ้ง ขาดการกำหนดเขตพื้นที่ทำประมง ลงทุนสูงในการเพาะเลี้ยง ขาดพันธุ์สัตว์ที่มีคุณภาพ ผลผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการ กุ้ง ปลาสวยงาม

ด้านการขนส่งโลจิสติกส์ จากปัญหาต้นทุนในการขนส่งสูง อุปสรรคด้านกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ การเชื่อมโยงเส้นทางไม่สมบูรณ์ ขาดระบบความปลอดภัยในการท่องเที่ยว

ด้านการท่องเที่ยว จากปัญหาขาดโครงสร้างพื้นฐานในการบริการนักท่องเที่ยว ขาดมาตรการที่รัดกุมในการดูแลนักท่องเที่ยว ขาดการประชาสัมพันธ์ และเชื่อมโยงระหว่างผู้ประกอบการ และกลุ่มจังหวัดที่ดี เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยว กฎหมาย ระเบียบ ไม่เอื้อต่อการท่องเที่ยว

ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อการเพาะปลูก ป่าถูกทำลาย ข้อมูลพื้นที่เพาะปลูกไม่ชัดเจน การกัดเซาะของชายฝั่งทะเล และภัยธรรมชาติ ปัญหาน้ำเสีย กลิ่นไม่พึงประสงค์ อากาศเป็นพิษ

ด้านศิลปวัฒนธรรม จากปัญหาประชาชนขาดศีลธรรม วินัย จิตสำนึกที่ดี เกิดความเห็นแก่ตัว และทุจริต ขาดการมีอัตลักษณ์ของคนท้องถิ่นในพื้นที่ กระแสค่านิยมและเทคโนโลยี

ด้านสังคม จากปัญหาสถาบันครอบครัวอ่อนแอ ปัญหาอาชญากรรม สังคมผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ปัญหาหนี้สิน ความยากจน ความขัดแย้งในสังคม เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคม

จากการสังเคราะห์สภาพปัญหาความต้องการ และยุทธศาสตร์ในระดับกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย สามารถกำหนดสาขาวิชาที่สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาตามภาพรวมทั้ง 8 ด้าน ดังนี้

ด้านเศรษฐกิจ สอดคล้องกับสาขาเกษตรศาสตร์และชีววิทยา สาขาวิศวกรรมศาสตร์และอุตสาหกรรมวิจัย สาขาเศรษฐศาสตร์ สาขารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

ด้านปศุสัตว์ สอดคล้องกับสาขาเกษตรศาสตร์และชีววิทยา สาขาเศรษฐศาสตร์

ด้านประมง สอดคล้องกับสาขารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ สาขาเศรษฐศาสตร์ สาขานิติศาสตร์ สาขาสังคมวิทยา สาขาเกษตรศาสตร์และชีววิทยา

ด้านการขนส่งโลจิสติกส์ สอดคล้องกับสาขาเศรษฐศาสตร์ สาขานิติศาสตร์
สาขารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

ด้านการท่องเที่ยว สอดคล้องกับสาขาวิศวกรรมศาสตร์และอุตสาหกรรมวิจัย
สาขารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ สาขานิติศาสตร์ สาขาเศรษฐศาสตร์ สาขา
วิทยาศาสตร์กายภาพและคณิตศาสตร์ สาขาเกษตรศาสตร์และชีววิทยา สาขาปรัชญา

ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับสาขารัฐศาสตร์
และรัฐประศาสนศาสตร์ สาขานิติศาสตร์ สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศและนิเทศศาสตร์
สาขาวิทยาศาสตร์กายภาพและคณิตศาสตร์ สาขาวิทยาศาสตร์เคมีและเภสัช

ด้านศิลปวัฒนธรรม สอดคล้องกับสาขาสังคมวิทยา สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ
และนิเทศศาสตร์ สาขาปรัชญา

ด้านสังคม สอดคล้องกับสาขาสังคมวิทยา สาขาเศรษฐศาสตร์ สาขารัฐศาสตร์
และรัฐประศาสนศาสตร์ สาขานิติศาสตร์

ทั้งนี้ จากการสังเคราะห์ปัญหา ความต้องการ และยุทธศาสตร์ในระดับ
กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยพบว่า มีสภาพปัญหา และความต้องการที่ไม่มีระบุ
แนวทางแก้ไขปัญหา ประกอบด้วย ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อการเพาะปลูกยางพารา
ข้อมูลพื้นที่การเพาะปลูกไม่ชัดเจน ระบบการขนส่งจากจุดรวบรวมสู่โรงงานมี
คุณภาพต่ำ ยลง นโยบายนำเข้าน้ำมันปาล์มของรัฐบาลส่งผลต่อราคาปาล์มใน
ประเทศ ขาดการรวมกลุ่มเกษตรกรและความรู้เกี่ยวกับกลไกการตลาด แรงกดดันจาก
ประเทศคู่ค้า กฎหมาย ระเบียบ รวมถึงการบังคับใช้ไม่เอื้ออำนวยต่อการท่องเที่ยว
สถาบันครอบครัวอ่อนแอลง เกิดปัญหาอาชญากรรม และยาเสพติด ประชาชนขาด
จิตสำนึก เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม

3. กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน ประกอบด้วย จังหวัดระนอง จังหวัดพังงา
จังหวัดกระบี่ จังหวัดภูเก็ต และจังหวัดตรัง สามารถสรุปภาพรวมของปัญหา
ความต้องการ และยุทธศาสตร์ในระดับกลุ่มจังหวัด ออกได้เป็น 6 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย

ด้านโครงสร้างพื้นฐาน จากปัญหาเส้นทางคมนาคมเชื่อมระหว่างจังหวัด และภายในจังหวัดไม่ได้มาตรฐาน ขาดแคลนน้ำสะอาดอุปโภคบริโภค และเพื่อการเกษตร การบริหารจัดการโครงสร้างกระทรวงสาธารณสุข การดูแลสุขภาพไม่เพียงพอ และขาดแคลนบุคลากร ปัญหาการกักตุนของแม่น้ำลำคลอง ปัญหาภัยพิบัติจากธรรมชาติและสาธารณภัยต่าง ๆ ขยะตกค้าง/สถานที่กำจัดขยะไม่เพียงพอ และไม่ถูกหลักสุขาภิบาล คู คลอง ไม่สามารถระบายน้ำได้ทันในช่วงฝนตกหนัก ทำให้น้ำท่วมขัง ไฟฟ้าไม่ส่องสว่าง และสัญญาณจราจรมีไม่เพียงพอ ไม่มีสะพานลอยหน้าโรงเรียน สัญญาณโทรศัพท์ไม่ครอบคลุม การแยกการบริหารจัดการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำให้ไม่สามารถหาผู้รับผิดชอบที่แท้จริงได้

ด้านเศรษฐกิจ จากปัญหาแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม ขาดการพัฒนา ขาดแคลนงบประมาณ และการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว ขาดความรู้ด้านเทคโนโลยี และเงินทุนหมุนเวียน เกษตรกรมีหนี้สิน ไม่มีตลาดกลางสินค้าเกษตรในพื้นที่ ปัญหาภัยพิบัติจากธรรมชาติและสาธารณภัยต่างๆ โครงสร้างพื้นฐานการคมนาคมขนส่งเชื่อมโยงระหว่างจังหวัดและเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดไม่ได้มาตรฐาน ขาดแคลนบุคลากรภาคบริการการท่องเที่ยวที่มีทักษะด้านภาษา และทักษะการบริการ ปัญหาราคาพืชผลเกษตรตกต่ำและต้นทุนผลผลิตสูง ขาดศูนย์กระจายสินค้าภาคเกษตรผลิตภัณฑ์แปรรูป การจัดการศึกษายังไม่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น เช่น หลักสูตรการท่องเที่ยว ขาดการส่งเสริมสนับสนุน อาชีพอย่างต่อเนื่อง พื้นที่ไม่สามารถผลิตสินค้าในการบริโภคได้ต้องนำเข้าจากต่างจังหวัด ผลกระทบการกำหนดช่วงเวลาท่องเที่ยว ทำเทียบเรือไม่ได้มาตรฐาน ธุรกิจท่องเที่ยวผลประโยชน์ส่วนใหญ่อยู่ที่นายทุน

ด้านการเกษตร จากปัญหาไม่มีตลาดกลางสินค้าเกษตร หรือศูนย์กระจายสินค้าเกษตร แปรรูปในพื้นที่ ปัญหาราคาพืชผลเกษตรตกต่ำและต้นทุนผลผลิตสูง พื้นที่ไม่สามารถผลิตสินค้าในการบริโภคได้ต้องนำเข้าจากต่างจังหวัด

ด้านสังคม จากปัญหาเอกสารสิทธิ์ การจับจองพื้นที่ในที่ดินทำกินของราษฎร ขาดความรู้ด้านเทคโนโลยี ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด และพืชกระท่อม ปัญหาเด็กด้อยคุณภาพทางการศึกษา ปัญหาขยะมูลฝอย ไม่มีสถานที่กำจัดคัดแยกขยะอย่างครบวงจร ปัญหากลิ่นเหม็นจากโรงงานปลาป่น ปัญหาแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง และการลักลอบค้ามนุษย์ ขาดแคลนบุคลากรทางการท่องเที่ยวที่มีทักษะด้านภาษา และทักษะการบริการ การจัดการศึกษายังไม่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น เช่น หลักสูตรการท่องเที่ยว ขาดการส่งเสริมสนับสนุนอาชีพอย่างต่อเนื่อง ขยะตกค้าง/สถานที่กำจัดขยะไม่เพียงพอและไม่ถูกหลักสุขาภิบาล ปัญหาที่ดินทำกินของประชาชนทับซ้อนและความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ที่ดิน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กไม่สามารถรองรับเด็กได้เพียงพอ เด็กแรกเกิดถึง 12 ปี ไม่ได้รับวัคซีนพื้นฐานอย่างทั่วถึงทุกคน ขาดโอกาสในการประกอบอาชีพ ไม่มีอาชีพเสริม รายได้ไม่แน่นอน เกิดวิกฤติจากการนิรโทษกรรม ปัญหาครอบครัวหย่าร้าง ครอบครัวผู้ต้องคดีครอบครัวยากไร้ ครอบครัวโบลี้งเดี่ยว ครอบครัววัยรุ่น ครอบครัวผู้พิการ เยาวชนถูกทำร้ายจากคนใกล้ชิด เด็กมีปัญหา ปัญหาโรคที่เกิดจากพฤติกรรม โรงเรียนเรียนร่วมสำหรับเด็กพิการไม่เพียงพอ และขาดแคลนบุคลากรทางการศึกษา ทำให้เด็กพิการขาดโอกาสด้านการศึกษา การเข้าถึงสื่อเทคโนโลยีการสื่อสารได้ง่ายทำให้กลายเป็นปัญหา

ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากปัญหาทรัพยากรประมงลดลงจากการทำประมงผิดกฎหมาย ปัญหาขยะมูลฝอย ไม่มีสถานที่กำจัดคัดแยกขยะอย่างครบวงจร ปัญหากลิ่นเหม็นจากโรงงานปลาป่น ปัญหาการกัดชายฝั่ง เขาะตลิ่งของทะเล แม่น้ำ ลำคลอง ธรรมชาติเปลี่ยนแปลงเนื่องจากภาวะโลกร้อนส่งผลต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ปัญหาภัยพิบัติจากธรรมชาติและสาธารณภัยต่าง ๆ ความเสื่อมโทรม และลดลงของพื้นที่ป่าไม้ ปัญหาการบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าชายเลน และการบุกรุกที่สาธารณประโยชน์ เพื่อก่อสร้างที่อยู่อาศัย การปล่อยน้ำเสีย น้ำมันที่ไม่ผ่านการบำบัดลงแม่น้ำลำคลอง และทะเล เกิดวิกฤติจากการนิรโทษกรรม

อนุญาต อวนรุน พื้นที่ลุ่มน้ำที่เหมาะสมสำหรับทำนา เพาะปลูกพืชผัก ลดน้อยลง โครงการไม่ได้ศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้น อุทยานแห่งชาติไม่มีประสิทธิภาพในการรักษาป่า มีการตัดไม้ทำลายป่า ป่าต้นน้ำ ทำลายป่าริมคลอง ป่าพรุ ป่าสาธุ

ด้านความปลอดภัย จากปัญหาแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง การลักลอบการค้ามนุษย์และแรงงานต่างด้าว ภัยพิบัติจากธรรมชาติและสาธารณภัยต่าง ๆ ยาเสพติด การลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ และกระทำความผิดเกี่ยวกับชีวิตและทรัพย์สิน

จากการสังเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการ และยุทธศาสตร์ในระดับ กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย สามารถกำหนดสาขาวิชาที่สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาตามภาพรวมทั้ง 6 ด้าน ดังนี้

ด้านโครงสร้างพื้นฐาน สอดคล้องกับสาขาวิศวกรรมศาสตร์และอุตสาหกรรมวิจัย สาขาสังคมวิทยา สาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์ สาขาวิทยาศาสตร์กายภาพและคณิตศาสตร์ สาขาวิทยาศาสตร์เคมีและเภสัช สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศและนิเทศศาสตร์ สาขารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

ด้านเศรษฐกิจ สอดคล้องกับสาขารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ สาขาเศรษฐศาสตร์ สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศและนิเทศศาสตร์ สาขาเกษตรศาสตร์และชีววิทยา สาขาวิศวกรรมศาสตร์และอุตสาหกรรมวิจัย การศึกษา

ด้านการเกษตร สอดคล้องกับสาขาเกษตรศาสตร์และชีววิทยา สาขาเศรษฐศาสตร์

ด้านสังคม สอดคล้องกับสาขานิติศาสตร์ สาขารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศและนิเทศศาสตร์ สาขาวิทยาศาสตร์เคมีและเภสัช สาขาการศึกษา สาขาวิศวกรรมศาสตร์และอุตสาหกรรมวิจัย สาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์ สาขาสังคมวิทยา สาขาเศรษฐศาสตร์ สาขาปรัชญา

ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับสาขาวิศวกรรมศาสตร์และอุตสาหกรรมวิจัย สาขาเกษตรศาสตร์และชีววิทยา สาขาสังคมวิทยา สาขาวิทยาศาสตร์เคมีและเภสัช

ด้านความปลอดภัย สอดคล้องกับสาขาสังคมวิทยา สาขานิติศาสตร์ สาขา
รัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ สาขาวิศวกรรมศาสตร์และอุตสาหกรรมวิจัย
สาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์

ทั้งนี้ จากการสังเคราะห์ปัญหา ความต้องการ และยุทธศาสตร์ในระดับ
กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามันพบว่า มีสภาพปัญหา และความต้องการที่ไม่มีระบุ
แนวทางแก้ไขปัญหา ประกอบด้วย จังหวัดระนอง ได้แก่ ปัญหาขยะมูลฝอย ไม่มี
สถานที่กำจัดคัดแยกขยะอย่างครบวงจร มีขยะตกค้าง ปัญหาการกัดเซาะตลิ่งของ
แม่น้ำลำคลอง ธรรมชาติเปลี่ยนแปลงเนื่องจากภาวะโลกร้อน ปัญหาการลักลอบ
การค้ามนุษย์และแรงงานต่างด้าว จังหวัดกระบี่ ได้แก่ ปัญหายาเสพติด ผลกระทบ
การกำหนดช่วงเวลาท่องเที่ยว ปัญหาน้ำทะเลกัดเซาะชายฝั่ง น้ำเสียจากโรงงาน
สัญญาณโทรศัพท์ไม่ครอบคลุม และจังหวัดตรัง ได้แก่ ปัญหาประชาชนบางกลุ่มไม่
มีเอกสารสิทธิ์ที่ดินทำกินหรือสูญเสียที่ดินทำกิน เกิดวิกฤติจากการนิรโทษกรรม
อนุญาต อวนรุน โครงการไม่ได้ศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้น กลไกการบริหารจัดการ
ระดับจังหวัดที่ได้ตั้งไว้ไม่ทำงานเรื่องที่อยู่อาศัยของชุมชนชายฝั่ง ปัญหาการพนัน
อบายมุข สิ่งเสพติดระบาดในทุกพื้นที่ ปัญหาโรคที่เกิดจากพฤติกรรม การเข้าถึงสื่อ
เทคโนโลยีการสื่อสารได้ง่ายทำให้กลายเป็นปัญหา

ซึ่งจากข้อมูลการอภิปรายผลในข้างต้นผู้วิจัยสามารถนำมาสรุปผลเพื่อเปรียบเทียบในรูปแบบตารางได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 ภาพรวมสรุปเพื่อเปรียบเทียบข้อมูลจากการอภิปรายผล

ปัญหา/ ความต้องการ	กลุ่มภาคใต้ชายแดน	กลุ่มภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย	กลุ่มภาคใต้ฝั่งอันดามัน
1. ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในเขตพื้นที่ และทรัพย์สิน	1. ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินจากความไม่สงบในพื้นที่ 2. ปัญหาระบบโครงสร้างพื้นฐาน ขาดประสิทธิภาพ	1. ขาดระบบอำนวยความสะดวก ปลอดภัยในการท่องเที่ยว และเดินทาง	1. แรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง 2. ลักลอบค้ายมนุษย์ 3. พื้นที่เสี่ยงภัย ภัยธรรมชาติและ สาธารณภัย
	3. การแพร่ระบาดด้านยาเสพติดและ ปัญหาอาชญากรรม		4. ยาเสพติดในสถานประกอบการและ หมู่บ้าน
	4. ปัญหาต้นจราจร		5. ลักทรัพย์ชิงทรัพย์มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น
	5. ขาดไฟฟ้าตามท้องถิ่นที่มีรถสัญจร เป็นหลัก		6. อุบัติเหตุทางการจราจรซึ่งเกิดจากการ ไม่ปฏิบัติตามกฎ
			7. ไฟฟ้าไม่ส่องสว่าง และสัญญาณ จราจรไม่เพียงพอ
			8. ไม่มีสะพานลอยหน้าโรงเรียน

ตารางที่ 1 ภาพรวมสรุปเพื่อเปรียบเทียบข้อมูลจากการอภิปรายผล

ปัญหา/ ความต้องการ	กลุ่มภาคให้ชายแดน	กลุ่มภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย	กลุ่มภาคใต้ฝั่งอันดามัน
2. ด้านสังคม และ ศิลปวัฒนธรรม	1. การลักลอบค้ายาเสพติด 2. ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน จากความไม่สงบในพื้นที่ 3. ระดับคุณภาพทางการเรียนต่ำกว่า เกณฑ์มาตรฐานเนื่องจากความไม่สงบ ในพื้นที่ 4. ขาดกำลังแรงงาน เนื่องจากกลุ่ม ผู้สูงอายุมีเพิ่มมากขึ้น 5. บุคลากรทางการศึกษามีไม่เพียงพอ 6. ปัญหาการว่างงาน	1. สถาบันครอบครัว อ่อนแอลง 2. ปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด เพิ่มขึ้น อย่างต่อเนื่อง 3. การเปลี่ยนแปลง โครงสร้างประชากรไทย ในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ 4. ปัญหาหนี้สิน ความยากจน 5. ความขัดแย้งในสังคม 6. ปัญญาไร้สติ	1. เส้นทางคมนาคมเชื่อมระหว่างจังหวัด และภายในจังหวัดไม่ได้มาตรฐาน 2. ขาดแคลนน้ำสะอาดอุปโภคบริโภค 3. การบริหารจัดการโครงสร้างของ กระทรวงสาธารณสุขไม่เพียงพอ ทั้งด้านบุคลากร และเครื่องมือ 4. การแพร่ระบาดของยาเสพติดจาก แรงงานต่างด้าว 5. เครือข่ายยาเสพติดจากภายนอกและ ภายในทำให้ยาเสพติดเพิ่ม 6. เด็กด้วยคุณภาพทางการศึกษาจากสื่อ ด้วยคุณภาพ ขาดบุคลากรกรที่มีความรู้ เฉพาะด้าน โรงเรียนในพื้นที่มีจำนวน นักเรียนลดทำให้ถูกลดอัตราครู
3. ด้านสุขภาพ	1. การขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์และ สาธารณสุข 2. การขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์และ สาธารณสุข 3. การขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์และ สาธารณสุข 4. การขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์และ สาธารณสุข 5. การขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์และ สาธารณสุข 6. การขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์และ สาธารณสุข	1. การขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์และ สาธารณสุข 2. การขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์และ สาธารณสุข 3. การขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์และ สาธารณสุข 4. การขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์และ สาธารณสุข 5. การขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์และ สาธารณสุข 6. การขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์และ สาธารณสุข	1. การขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์และ สาธารณสุข 2. การขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์และ สาธารณสุข 3. การขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์และ สาธารณสุข 4. การขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์และ สาธารณสุข 5. การขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์และ สาธารณสุข 6. การขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์และ สาธารณสุข

ตารางที่ 1 ภาพรวมสรุปเพื่อเปรียบเทียบข้อมูลจากภารกิจปราชญ์ (ต่อ)

ปัญหา/ ความต้องการ	กลุ่มภาคใต้ชายแดน	กลุ่มภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย	กลุ่มภาคใต้ฝั่งอันดามัน
2. ด้านสังคมและ ศิลปวัฒนธรรม	8. อัตราการเสียชีวิตของหญิงตั้งครรภ์ และทารกมีเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจาก ขาดการดูแลและความรู้เกี่ยวกับ สุขอนามัย	8. อัตราการสนับสนุนอาชีพ	7. การจัดการศึกษาไม่สอดคล้องกับ ความต้องการท้องถิ่นและบริบท (หลักสูตรด้านการท่องเที่ยว ต่างประเทศ)
	9. ปัญหาสถาบันครอบครัวมีอัตรา การหย่าร้าง	9. การจัดระบบแรงงานต่างด้าวขึ้นอยู่กับระดับนโยบาย	8. ขาดการสนับสนุนอาชีพ
	10. ปัญหาการลักลอบผ่านชายแดน	10. ดุลการค้าไม่สมารถระบายน้ำได้ทัน ในช่วงฝนตกหนัก	9. การจัดระบบแรงงานต่างด้าวขึ้นอยู่กับระดับนโยบาย
	11. ปัญหาเยาวชนจับซื้อธนบัตร สาธารณะสร้างความเดือดร้อนรำคาญ	11. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กไม่สามารถ รองรับเด็กได้เพียงพอ	10. ดุลการค้าไม่สมารถระบายน้ำได้ทัน ในช่วงฝนตกหนัก
		12. เด็กแรกเกิดถึง12 ปีไม่ได้รับวัคซีน พื้นฐานทั่วถึงทุกคน	11. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กไม่สามารถ รองรับเด็กได้เพียงพอ
			12. เด็กแรกเกิดถึง12 ปีไม่ได้รับวัคซีน พื้นฐานทั่วถึงทุกคน

ตารางที่ 1 ภาพรวมสรุปเพื่อเปรียบเทียบข้อมูลจากการอภิปรายผล (ต่อ)

ปัญหา/ ความต้องการ	กลุ่มภาคใต้ชายแดน	กลุ่มภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย	กลุ่มภาคใต้ฝั่งอันดามัน
3. ด้านเศรษฐกิจ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ 2. รายได้จากการท่องเที่ยวลดลงจากเหตุความไม่สงบในพื้นที่ 3. โครงสร้างพื้นฐานไม่ทั่วถึง และเส้นทางคมนาคมบางส่วนยังเป็นถนนลูกรัง 4. ประชาชนขาดกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกิน 5. ต้นทุนการผลิตภาคเกษตรกรรมประมงมีราคาสูง 6. ปัญหาสินค้าด้านการเกษตรและสินค้าประเภทอาหารทะเลไม่เพียงพอในการจำหน่ายและบริโภคในช่วงฤดูมรสุม 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ขาดการส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มจากผลผลิตทางการเกษตร 2. ระบบการขนส่งจตุรบรรพรมู่โรงงานมีคุณภาพต่ำ 3. นโยบายนำเข้าน้ำมันปาล์มของรัฐบาล ส่งผลต่อราคาปาล์มน้ำมันในประเทศ 4. ขาดการรวมกลุ่มเกษตรกร การรวบรวมผลผลิต 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ถนนเส้นทางในชุมชนชำรุด 2. ปัญหาแหล่งท่องเที่ยวขาดการพัฒนา 3. ขาดการประชาสัมพันธ์เชิงท่องเที่ยว 4. ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรเนื่องจากไม่มีแหล่งน้ำเก็บกักน้ำ 5. ขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีและเงินทุนหมุนเวียน 6. แหล่งท่องเที่ยวขาดแคลนบุคลากรด้านภาษาและบริการ 7. ขาดศูนย์กระจายสินค้าภาคเกษตร 8. ปัญหาการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ในพื้นที่

ตารางที่ 1 ภาพรวมสรุปเพื่อเปรียบเทียบข้อมูลจากการอภิปรายผล (ต่อ)

ปัญหา/ ความต้องการ	กลุ่มภาคใต้ชายแดน	กลุ่มภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย	กลุ่มภาคใต้ฝั่งอันดามัน
3. ด้านเศรษฐกิจ	7. รายได้ต่ำและไม่มั่นคง จากการประกอบอาชีพด้านการเกษตรและประมง	5. ต้นทุนในการขนส่งและโลจิสติกส์สูง	9. พื้นที่ไม่สามารถผลิตสินค้าได้ต้องนำเข้าจากต่างจังหวัด
	8. ขาดการปรับปรุงภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยวทางทะเล	6. มีอุปสรรคด้านกฎหมายระเบียบที่เกี่ยวข้อง	10. การจับจองพื้นที่ชายหาด
	9. ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนขาดเงินทุน	7. การบูรณาการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยว และสาธารณูปโภคยังไม่สมบูรณ์	11. แหล่งท่องเที่ยวขาดงบประมาณดูแลปรับปรุงรักษา
	10. แหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคไม่ได้รับการพัฒนา	8. การท่องเที่ยวส่งเสริมเกษตร	12. ผลกระทบการกำหนดช่วงเวลาที่ท่องเที่ยว
		ต่อเนื่องสู่ปัญหาสิ่งแวดล้อม	13. ขาดแคลนแรงงานในภาคการท่องเที่ยว ก่อสร้างและประมง

ตารางที่ 1 ภาพรวมสรุปเพื่อเปรียบเทียบข้อมูลจากการอภิปรายผล (ต่อ)

ปัญหา/ ความต้องการ	กลุ่มภาคใต้ชายแดน	กลุ่มภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย	กลุ่มภาคใต้ฝั่งอันดามัน
3. ด้านเศรษฐกิจ		9. การท่องเที่ยวประสบ ปัญหาด้านสินค้า โครงสร้างพื้นฐาน กำหนดแหล่งท่องเที่ยว มาตรฐานโรงแรม บริษัท ทัวร์ ร้านอาหาร อัตลักษณ์ของที่ระลึก ป้ายบอกทาง และการ ประชาสัมพันธ์ 10. งบประมาณในการ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวไม่ เพียงพอ	14. ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในที่ดินทำกินหรือ สูญเสียที่ดินทำกิน 15. ธุรกิจท่องเที่ยวผลประโยชน์ วนใหญ่อยู่ที่นายทุน

ตารางที่ 1 ภาพรวมสรุปเพื่อเปรียบเทียบข้อมูลจากการอภิปรายผล (ต่อ)

ปัญหา/ ความต้องการ	กลุ่มภาคใต้ชายแดน	กลุ่มภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย	กลุ่มภาคใต้ฝั่งอันดามัน
4. ด้าน ทรัพยากร ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	1. การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า/ บุกรุกป่า 2. การเกิดไฟป่า 3. ประสบมลพิษทางอากาศ ครึ้นฝุ่น ละอองจากประเทศเพื่อนบ้าน 4. การทำประมงชายฝั่งประสกับ ปัญหาและข้อจำกัดและปัญหาที่เกิด จากการเสื่อมโทรมของทรัพยากร ประมง 5. การทิ้งขยะโดยขาดจิตสำนึกและ ขาดความเข้าใจในการกำจัดขยะ ที่ถูกต้อง 6. การกัดเซาะชายฝั่งจากคลื่นทะเล	1. ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ ป่าเพื่อการเพาะปลูกพืช 2. ป่าไม้ถูกทำลายเกิดภัย ธรรมชาติ 3. การกัดเซาะของ ชายฝั่งทะเล 4. ขยะตกค้างสะสม 5. ปัญหาน้ำเสีย อากาศ กลิ่น	1. เอกสารสิทธิในพื้นที่กันเป็นป่า สงวนและทับซ้อน 2. ทรัพยากรป่าไม้ลดลง 3. ปัญหาขยะมูลฝอยไม่ถูกหลัก สุขาภิบาล 4. ปัญหากลิ่นเหม็นจากโรงงานปลาป่น 5. ปัญหาการกัดเซาะตลิ่งของ แม่น้ำลำคลอง 6. ธรรมชาติเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อ ความหลากหลายทางชีวภาพ 7. ขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค และไม่สอดคล้องกับพื้นที่

ตารางที่ 1 ภาพรวมสรุปเพื่อเปรียบเทียบข้อมูลจากการอภิปรายผล (ต่อ)

ปัญหา/ ความต้องการ	กลุ่มภาคใต้ชายแดน	กลุ่มภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย	กลุ่มภาคใต้ฝั่งอันดามัน
4. ด้าน ทรัพยากร ธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อม			<p>8. การปล่อยน้ำเสียไม่ผ่านการบำบัดลง แม่น้ำลำคลอง</p> <p>9. ระดับน้ำในแม่น้ำตื้นและคลองสาขา ลดลง</p> <p>10. การแยกบริหารจัดการของ หน่วยงานทำให้ไม่สามารถหา ผู้รับผิดชอบ เช่น การเสียชีวิต ของพะยูน</p> <p>11. โครงการไม่ได้ศึกษาผลกระทบที่ เกิดขึ้น เช่น การขุดลอกปากแม่น้ำตื้น</p>

ตารางที่ 1 ภาพรวมสรุปเพื่อเปรียบเทียบข้อมูลจากการอภิปรายผล (ต่อ)

ปัญหา/ ความต้องการ	กลุ่มภาคใต้ชายแดน	กลุ่มภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย	กลุ่มภาคใต้ฝั่งอันดามัน
5. พี่เขตรัฐกิจ ไม่ระบุสภาพปัญหาหรือความต้องการ ในด้านนี้	ไม่ระบุสภาพปัญหาหรือความต้องการ ในด้านนี้	1. ข้อมูลพื้นที่เพาะปลูก ไม่ชัดเจน 2. ขาดการวิจัยและ พัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่า ผลผลิต 3. ราคาพี่เขตรัฐกิจ ตกต่ำจากกลไกทาง การตลาด 4. การใช้ประโยชน์จาก พี่เขตรัฐกิจไม่ได้มี ประสิทธิภาพ 5. ขาดพันธุ์พืชที่มี คุณภาพ	1. ไม่มีตลาดกลางสินค้าเกษตรในพื้นที่ 2. ผลผลิตด้านการเกษตรมีราคาตกต่ำ ไม่แน่นอนไม่เป็นที่ตามฤดูกาล ธรรมชาติ 3. ปัญหาราคาพืชผลเกษตรตกต่ำและ ต้นทุนผลผลิตสูง 4. พื้นที่ลุ่มน้ำที่เหมาะสมสำหรับ การทำนา เพาะปลูกพืชผัก ผลิตน้อยลง

ตารางที่ 1 ภาพรวมสรุปเพื่อเปรียบเทียบข้อมูลจากการอภิปรายผล (ต่อ)

ปัญหา/ ความต้องการ	กลุ่มภาคใต้ชายแดน	กลุ่มภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย	กลุ่มภาคใต้ฝั่งอันดามัน
5. ที่พิเศษธุรกิจ	ไม่ระบุสภาพปัญหาหรือความต้องการ ในด้านนี้	6. แหล่งน้ำเพื่อ การเกษตรไม่เพียงพอ 7. ขาดองค์ความรู้ในการ จัดการสวนปาล์ม และ การแปรรูปผลผลิต 8. การจัดระเบียบลานเท ไม่มีประสิทธิภาพ 9. การผลิตไม่ผลขึ้นอยู่ กับฤดูกาล	

ตารางที่ 1 ภาพรวมสรุปเพื่อเปรียบเทียบข้อมูลจากการอภิปรายผล (ต่อ)

ปัญหา/ความต้องการ	กลุ่มภาคได้ขยายแดน	กลุ่มภาคได้พึ่งอ่าวไทย	กลุ่มภาคได้พึ่งอันดามัน
6. ด้านปลูสดัว	ไม่ระบุสภาพปัญหาหรือความต้องการในด้านนี้	<ol style="list-style-type: none"> ผู้เลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ลดลง พื้นที่และแหล่งวัตถุดิบสำหรับปลูสดัวมีน้อย ผลผลิตปลูสดัวไม่เพียงพอต่อความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยว 	<ol style="list-style-type: none"> เกิดวิกฤติจากการนิรโทษกรรมอนุญาตอวนรุนจาก 2,000 ลำเป็น 20,000 ลำทำให้สัตว์ทะเลเสียหายเป็นอย่างมาก
7. ด้านการประมง	ไม่ระบุสภาพปัญหาหรือความต้องการในด้านนี้	<ol style="list-style-type: none"> แรกกตตันจากประเทศคู่ค้า ชาวประมงยังไม่ปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนด ปัญหาการประมงน้ำจืดผิดกฎหมาย (เพงพาง ยอ) 	<ol style="list-style-type: none"> เกิดวิกฤติจากการนิรโทษกรรมอนุญาตอวนรุนจาก 2,000 ลำเป็น 20,000 ลำทำให้สัตว์ทะเลเสียหายเป็นอย่างมาก

ตารางที่ 1 ภาพรวมสรุปเพื่อเปรียบเทียบข้อมูลจากการอภิปรายผล (ต่อ)

ปัญหา/ ความต้องการ	กลุ่มภาคีที่เกี่ยวข้อง	กลุ่มภาคีที่เกี่ยวข้องในประเทศไทย	กลุ่มภาคีที่พึ่งอันตามัน
7. ด้านการประมง	ไม่ระบุสภาพปัญหาหรือความต้องการในด้านนี้	4. ปริมาณสัตว์น้ำลดลง โดยเฉพาะประมงน้ำจืด 5. ปัญหาเรื่องโรคกุ้งทะเล 6. ขาดการกำหนดพื้นที่แปลง หอยตะไกรม หอยแมลงภู่ หอยแครงที่ชัดเจน 7. การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด ประสบปัญหาคุณภาพของพันธุ์ และการรวมกลุ่มของ ผู้เพาะเลี้ยง 8. การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ สวยงาม ไม่เพียงพอต่อ ความต้องการของตลาด	

จากตารางที่ 1 ซึ่งเป็นภาพรวมสรุปเพื่อเปรียบเทียบข้อมูลจากการอภิปรายผล การสังเคราะห์สภาพปัญหา และความต้องการของประชาชนในกลุ่ม 14 จังหวัด พบว่า

พื้นที่กลุ่มจังหวัดชายแดนใต้ได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่จะดำเนินการภายใน 4 ปี จำนวน 3 ยุทธศาสตร์ คือ ส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและวัฒนธรรมส่งเสริมการค้า การลงทุน พัฒนาโครงข่ายคมนาคม/ระบบโลจิสติกส์ และ วางระบบป้องกันสาธารณสุขภัยและพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและ กระบวนการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้า ยางพารา และการตลาดอย่างเป็นระบบครบวงจร โดยภาพรวมของการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อแก้ปัญหาในด้านการท่องเที่ยว โครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ การคมนาคมขนส่ง ระบบโลจิสติกส์ที่ได้รับการ ปรับปรุงและพัฒนาอย่างเป็นระบบรวมทั้งการเพิ่มประสิทธิภาพของพืชในพื้นที่ ที่มีความโดดเด่นอย่างยางพารา ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ที่เน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ (ยุทธศาสตร์ที่ 7) และการพัฒนาภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ โดยใช้ทรัพยากรในพื้นที่ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด (ยุทธศาสตร์ที่ 9) (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 - พ.ศ.2564) และกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560 - พ.ศ.2579)

พื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย ได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่จะดำเนินการ ภายใน 4 ปี ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ คือ พัฒนาการผลิต แปรรูป และการ บริหารจัดการ พืชเศรษฐกิจหลัก (ปาล์มน้ำมัน ยางพารา ไม้ผล) เพิ่มผลผลิตจาก การประมงชายฝั่ง การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเศรษฐกิจ และการเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจที่มี ความโดดเด่นในพื้นที่พัฒนาสู่การเป็นสถานที่ท่องเที่ยวนานาชาติ ที่มีคุณภาพ และ มีความหลากหลายของรูปแบบการท่องเที่ยวพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน การขนส่ง และโลจิสติกส์ เพื่อรองรับการพัฒนาของกลุ่มจังหวัด และพัฒนาสู่การเป็นเมืองสีเขียว และสังคมคุณภาพ ซึ่งการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาในภาพรวมมีความสอดคล้อง กับกรอบยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติในด้านการพัฒนาระบบวิจัยแบบบูรณาการของ

ประเทศให้เข้มแข็ง เป็นเอกภาพและยั่งยืน รวมทั้งการสร้างระบบนิเวศการวิจัยที่เหมาะสม (ยุทธศาสตร์ที่ 4) และสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของภาคใต้ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 - 2564) และกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) ด้านการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน (ยุทธศาสตร์ที่ 3) การสร้างความเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (ยุทธศาสตร์ที่ 4) และการพัฒนาภาคเมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ (ยุทธศาสตร์ที่ 9)

พื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอันดามัน ได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่จะดำเนินการภายใน 4 ปีจำนวน 3 ยุทธศาสตร์ คือ พัฒนาคูณภาพด้านการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานอย่างยั่งยืนการพัฒนาระบบและสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าภาคเกษตร ประมง และปศุสัตว์ที่มีศักยภาพในพื้นที่ เพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนและการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพต้นทุนมนุษย์เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งการกำหนดยุทธศาสตร์ในช่วงต้นเพื่อแก้ปัญหา และตรงกับความต้องการของประชาชนทั้ง 3 ยุทธศาสตร์แล้วพบว่า มีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของภาคใต้ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 - พ.ศ.2564) และกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – พ.ศ.2579) ในด้านการสร้าง ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน (ยุทธศาสตร์ที่ 3) การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (ยุทธศาสตร์ที่ 4) การเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศสู่ความมั่งคั่ง และยั่งยืน (ยุทธศาสตร์ที่ 5) ที่เน้นการแก้ปัญหา และพัฒนาเศรษฐกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รมรณรงค์การร่วมอนุรักษ์ บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

กิตติกรรมประกาศ

ในการทําทศความปรึทัศน์ขึ้นนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ที่กรุณาให้ทุนในการพัฒนาผู้วิจัยตามโครงการทุนพัฒนาอาจารย์และบุคลากรในเขตเฉพาะกิจชายแดนใต้ ประจำปี 2560 ขอขอบพระคุณภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่กรุณารับเป็นต้นสังกัด และขอขอบพระคุณภาควิชาสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย ขอนแก่น ที่เป็นสถาบันฝ่ายผลิตนักเรียนทุนรัฐบาลในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- [1] Department of Land Survey and Land Use Planning. (2017). *Region Data*. Bangkok: Department of land survey and land use planning land development department.
- [2] Office of the National Economic and Social Development. (2011). *National Economic and Social Development Plan No. 11, 2012-2016*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Board.
- [3] Bank of Thailand. (2016). *Southern economic structure*. Bangkok: Bank of Thailand.
- [4] Srilhai S. (2011). *Research in the 3 southern border provinces*. Retrieved on August 29, 2017, from <https://news.voicetv.co.th/thailand/18379.html>.

- [5] Chan-ocha P. (2017). *Moving Thailand 4.0*. Bangkok: Public Relations and Publications Bureau, Prime Minister's Secretariat Government House. Retrieved on August 27, 2017, from <http://thaigov.go.th/news/contents/details/3981>.
- [6] Tourism Authority of Thailand. (2017). *Attractions of Thailand*. Retrieved on August 29, 2017, from <https://thai.tourismthailand.org/>.
- [7] Department of Industrial Promotion. (2017). *Economic analysis*. Retrieved on October 24, 2017, from <https://bsc.dip.go.th/th/category/2016-09-06-05-34-34/2016-09-06-05-39-40>.
- [8] Customs Department, Immigration Bureau, South. (2016). *Labor Statistics and the Entrance and Exit of foreigners*. Retrieved on October 29, 2017, from https://www.immigration.go.th/immigration_stats.
- [9] Public Relations Department the Prime Minister. (2015). *Driving the Economy in the South*. Retrieved on August 29, 2017, from http://prd.go.th/main.php?filename=index_2015.
- [10] Office of the Public Sector Development Commission. (2008). *Plan for the Establishment of the Southern Region Strategic Management Office*. Bangkok: Office of the Public Sector Development Commission.
- [11] Strategic Management Division, Southern Border Provinces. (2017). *Framework for the Southern Border Provinces Development Strategy, 2017 - 2021*. Songkhla: Strategic Management Division, Southern Border Provinces.

- [12] Strategic Management Group, Southern Gulf Coast. (2017). *Development Plan for Southern Gulf of Thailand 2018-2021*. Retrieved on July 29, 2017, from http://osmsouth-e.moi.go.th/index_detail.php?field=dog_id&keyword=plan&pg=download&menu_name=%E0%B8%94%E0%B8%B2%E0%B8%A7%E0%B8%99%E0%B9%8C%E0%B9%82%E0%B8%AB%E0%B8%A5%E0%B8%94%E0%B8%82%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%A1%E0%B8%B9%E0%B8%A5
- [13] Southern Andaman Strategic Management Office. (2017). *Development Plan for Southern Andaman Coastal Region, 2018-2021*. Retrieved on July 29, 2017, from <http://osmsouth-w.moi.go.th/submenu.php?page=162&l=th>.
- [14] Office of the National Economic and Social Development. (2011). *Summary of the 11th National Economic and Social Development Plan 2012-2016*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development.
- [15] Boonprasert, A. (1999). *Action research*. Bangkok: The secretariat of the council of education.
- [16] Smiraglia. (2002). *Logic and the organization of Information*. Retrieved on October 18, 2017, from [https://books.google.co.th/books?id=HnAmoLBciliC&pg=PA9&lpg=PA9&dq=Smiraglia.+\(2002\)&source=bl&ots=fQhdsTCvmM&sig=KQqvFU1YmDEsQd6kKH2IODXDez8&hl=th&sa=X&ved=0ahUKEwjAxsiqvw_WAhVFvI8KSHiCVAQ6AEIUTAK#v=onepage&q=Smiraglia.%20\(2002\)&f=false](https://books.google.co.th/books?id=HnAmoLBciliC&pg=PA9&lpg=PA9&dq=Smiraglia.+(2002)&source=bl&ots=fQhdsTCvmM&sig=KQqvFU1YmDEsQd6kKH2IODXDez8&hl=th&sa=X&ved=0ahUKEwjAxsiqvw_WAhVFvI8KSHiCVAQ6AEIUTAK#v=onepage&q=Smiraglia.%20(2002)&f=false).

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ (Reader)

ต้นฉบับบทความวิจัย บทความวิชาการที่ตีพิมพ์ในวารสารปริชาต ปีที่ 32 ฉบับที่ 1 (เดือนมกราคม – มิถุนายน 2562) ได้รับการตรวจแก้ไขจากผู้ทรงคุณวุฒิดังรายนามต่อไปนี้

1. ศ.เกียรติคุณสุรพล คำวิฑูรย์กุล คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
2. ศ.ดร.รัตติยา สาและ (เกษียณอายุ) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
3. ศ.ดร.ศิริพร ณ ถลาง (เกษียณอายุ) คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. ศ.ระพีพรรณ คำหอม คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
5. รศ.จิตติมา อัครธิพิงศ์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
6. รศ.ดร.กมลพร สอนศรี คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
7. รศ.ดร.จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
8. รศ.ดร.ฉลองศรี พิมลสมพงค์ คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร
9. รศ.ดร.เชษฐ ติงส์ชูลี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
10. รศ.ดร.ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
11. รศ.ดร.นิศศา ศิลปเสรษฐ คณะการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

12. รศ.ดร.ประภาส ปิ่นตบแต่ง	คณะรัฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
13. รศ.ดร.พรพันธุ์ เขมคุณาศัย	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยทักษิณ
14. รศ.ดร.พรอนงค์ บุษราตระกุล	คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
15. รศ.ดร.โยธิน แสงวงศ์	สถาบันวิจัยประชากรและสังคม
มหาวิทยาลัยมหิดล
16. รศ.ดร.ราณี อีสัยกุล	สาขาวิชาวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
17. รศ.ดร.วาริรัตน์ แก้วอุไร	คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยนเรศวร
18. รศ.ดร.ศรีเพ็ญ ศุภพิทยากุล	ศูนย์การศึกษาทั่วไป
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
19. รศ.ดร.สมชนก ภาสกรจรัส	คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
20. รศ.ดร.สมบัติ พันธวิศิษฐ์	สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
21. รศ.ดร.สุมาลี สันติพลวุฒิ	คณะเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
22. รศ.ดร.อิบราเฮ็ม ณรงค์รักษาเขต	วิทยาลัยอิสลาม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
23. รศ.พรชัย ลิขิตธรรมโรจน์	คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
24. รศ.พิเชษฐ กาลามเกษตร	คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล

25. ผศ.ดร.เกื้อถาวา บุญปรากฏ คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล
26. ผศ.ดร.ศิวฤทธิ์ พงศกรรังศิลป์ สำนักวิชาการจัดการ
มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
27. ผศ.ดร.อภิสิทธิ์เกษมผลกุล คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล

ข้อมูลทั่วไปของวารสารปาริชาติ

ลักษณะของวารสาร

วารสารปาริชาติ เป็นวารสารเผยแพร่ผลงานวิจัย/ ผลงานวิชาการ และผลงานวิชาการรับใช้สังคมทางด้านมานุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ และนิติศาสตร์ของบุคลากร นักวิจัยในมหาวิทยาลัยทักษิณและหน่วยงานต่าง ๆ

ข้อแนะนำทั่วไป

1. เรื่องที่รับพิมพ์ในวารสารวิจัยนี้ต้องไม่เคยเผยแพร่ในวารสาร รายงานหรือสิ่งพิมพ์อื่นใดมาก่อน
2. ผู้ส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารนี้จะต้องเป็นสมาชิกวารสารมหาวิทยาลัยทักษิณ เท่านั้นยกเว้นบทความพิเศษที่ กองบรรณาธิการพิจารณาให้ได้รับการยกเว้น
3. ต้นฉบับจะเขียนเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้ ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
4. เนื้อหา บทความ หรือข้อคิดเห็นที่พิมพ์ในวารสารเป็นความคิดเห็นของผู้เขียนเท่านั้น กองบรรณาธิการ ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย
5. ต้นฉบับจะต้องได้รับการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิก่อนการตีพิมพ์

ประเภทของผลงานที่จะรับตีพิมพ์

1. บทความวิจัย (Research Articles)
2. บทความวิชาการ (Articles)
3. บทความรับใช้สังคม (Socially-Engaged Articles)
4. บทความวิจารณ์หนังสือ (Book Review)
5. บทความปริทัศน์ (Review Article)

รูปแบบการเตรียมต้นฉบับ

1. ต้นฉบับต้องพิมพ์บนกระดาษขาว ขนาด A4 พิมพ์หน้าเดียว ใส่เลขหน้ากำกับหน้าทุกหน้า โดยใช้แบบอักษร Angsana New ขนาดตัวอักษร 14 ถ้ามีภาพประกอบ ควรเป็นภาพถ่าย ขาว-ดำที่ชัดเจน นอกจากจำเป็นจึงควรใช้ภาพสี และถ้ามีภาพวาดลายเส้นให้วาดบนกระดาษขาว โดยใช้หมึกดำให้สะอาด และลายเส้นคมชัด ความยาวของเนื้อหา รวมภาพ ตาราง ไม่ควรเกิน 15 หน้า

2. การตั้งค่าหน้ากระดาษ
 - ระยะขอบบน (Top margin) ขนาด 1.00” หรือ 2.54 เซนติเมตร
 - ระยะขอบล่าง (Bottom margin) ขนาด 1.00” หรือ 2.54 เซนติเมตร
 - ระยะขอบซ้าย (Left margin) ขนาด 1.50” หรือ 3.00 เซนติเมตร
 - ระยะขอบขวา (Right margin) ขนาด 1.00” หรือ 2.54 เซนติเมตร

3. การส่งต้นฉบับ ดังนี้

ส่งทางระบบวารสารออนไลน์ Thai Journals Online (ThaiJO) สามารถเข้าไปได้ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal/>

4. การสมัครสมาชิก มี 2 กรณี ดังนี้

กรณีที่ 1 บุคคลทั่วไป ที่ไม่ประสงค์ส่งบทความ สามารถสมัครสมาชิกได้เลย แบ่งออกเป็นประเภท ดังนี้

ประเภทบุคคล จำนวน 200 บาทต่อปี

ประเภทสถาบัน/หน่วยงาน จำนวน 500 บาทต่อปี

กรณีที่ 2 บุคคลทั่วไปที่ต้องการส่งบทความ เพื่อขอรับการพิจารณาบทความ เมื่อบทความได้รับการพิจารณาแล้วจะต้องจ่ายเงินค่าลงตีพิมพ์บทความ (ค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิ) จำนวน 2,000 บาทต่อบทความ หากประสงค์จะสมัครสมาชิกด้วยต้องจ่ายเพิ่มอีก จำนวน 200 บาทต่อปี ผ่านทางธนาคารไทยพาณิชย์ ชื่อบัญชี วารสารปาริชาติ เลขที่บัญชี 408-197718-5 สาขามหาวิทยาลัยทักษิณ (พัทลุง) พร้อมแนบหลักฐานการโอนเงินมายังกองบรรณาธิการวารสารปาริชาติ ทางระบบออนไลน์ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal> หรือติดต่อกองจัดการวารสารปาริชาติ สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยทักษิณ เลขที่ 222 หมู่ 2 ตำบลบ้านพร้าว อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง 93210 โทรศัพท์ 074-609600 ต่อ 7242 หรือ 081-5407304 โทรสาร 074-609654-5 อีเมล parichartjournal@gmail.com

5. การยกเลิกบทความ หรือ การถอนบทความ มีรายละเอียดดังนี้

การยกเลิกบทความ คือ การเพิกถอนบทความก่อนที่จะมีการตีพิมพ์เผยแพร่

การถอนบทความ คือ การถอนบทความที่ดำเนินการตีพิมพ์และเผยแพร่เรียบร้อยแล้ว

ในกรณี การยกเลิกบทความหรือการถอนบทความ สามารถดาวน์โหลดแบบฟอร์มได้ใน <https://www.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal/> และหากมีการส่งบทความให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ เจ้าของบทความต้องเป็นผู้รับผิดชอบค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิผู้ประเมินบทความ

รายละเอียดการเตรียมต้นฉบับ

บทความวิจัยให้เรียงลำดับตามองค์ประกอบดังนี้

- ชื่อเรื่อง (Title)** ต้องมีทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ และจัดให้อยู่กึ่งกลางหน้ากระดาษ ชื่อภาษาอังกฤษ อักษรตัวแรกของทุกคำให้พิมพ์ด้วยตัวพิมพ์ใหญ่ และให้ใช้ตัวอักษรขนาด 20 ตัวหนา
- ชื่อผู้เขียน (Authors)** ครบทุกคน และให้ใช้ตัวอักษรขนาด 14 ตัวปกติ และให้จัดอยู่กึ่งกลางของหน้ากระดาษ โดยให้กำกับหมายเลขยกกำลังไว้ต่อท้ายด้วย สำหรับชื่อตำแหน่งหรือตำแหน่งวิชาการและหน่วยงานให้พิมพ์ไว้ในส่วนของเชิงอรรถ (หน้าที่ 1) โดยพิมพ์ชื่อหน่วยงานต้นสังกัดระดับปริญญา คณะ มหาวิทยาลัย หรือจากงานย่อยถึงระดับสูงให้ตรงกับตัวเลขยกกำลังที่กำกับไว้ในหน้าเดียวกัน
- บทคัดย่อ และ Abstract** ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ มีความยาวไม่เกิน 200 คำ และให้ใช้ตัวอักษรขนาด 14 ตัวปกติ
- คำสำคัญ (Keywords)** ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษให้เลือกคำสำคัญที่เกี่ยวข้องกับบทความไม่เกิน 3 คำ โดยพิมพ์ต่อจากส่วนเนื้อหาของบทคัดย่อ และ Abstract ให้ใช้ตัวอักษรขนาด 14 ตัวปกติ และให้จัดชิดซ้ายของหน้ากระดาษ Keywords ให้ใช้ตัวเล็กทั้งหมดยกเว้นชื่อเฉพาะ
- เนื้อเรื่อง (Main Body)** ให้จัดพิมพ์เป็น 1 คอลัมน์
 - **หัวข้อใหญ่** ใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวหนา จัดชิดซ้ายคอลัมน์
 - **หัวข้อย่อย** ใช้ตัวอักษรขนาด 14 ตัวหนา จัดชิดซ้ายคอลัมน์
 - **เนื้อความ** ใช้ตัวอักษรขนาด 14 ตัวปกติ บรรทัดแรกของทุกย่อหน้าขึ้น 0.5 นิ้วของบรรทัดถัดไป และประกอบด้วยหัวข้อดังนี้
 - 1) บทนำ (Introduction)** บอกความสำคัญหรือที่มาของปัญหาของสิ่งที่ทำการศึกษา ค้นคว้า วิจัย หรือสร้างสรรค์ผลงาน และอาจรวมการสำรวจเอกสาร (Review of Related Literature)
 - 2) วัตถุประสงค์ (Objective)** บอกถึงเป้าหมายของสิ่งที่ศึกษา
* บทนำและวัตถุประสงค์ อาจเขียนรวมกันได้
 - 3) ระเบียบวิธีการศึกษา (Methodology)** บอกรายละเอียดในวิธีการศึกษา การดำเนินการให้ได้มาถึงสิ่งที่ค้นคว้า สร้างสรรค์ เป็นต้น
 - 4) ผลการศึกษา (Results)** บอกถึงผลลัพธ์ที่ได้จากการศึกษา ค้นคว้าวิจัย หรือผลการสร้างสรรค์ และอาจให้แนวทางถึงการนำไปใช้ประโยชน์ในอนาคต

5) สรุปและการอภิปรายผล (Discussion) ให้แสดงถึงการสรุปผลที่ได้ถึงการศึกษาและการให้เหตุผลว่าผลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าวิจัย หรือสร้างสรรค์ ได้มาอย่างไรและทำไมถึงได้ผลอย่างนั้น
* 4) และ 5) อาจเขียนรวมกันได้

6) การอ้างอิงท้ายในเรื่อง (References) ใช้การอ้างอิงแบบ APA 6th Edition และต้องใช้ภาษาอังกฤษเท่านั้น

การอ้างอิงในเรื่อง แบบตัวเลข ใช้วิธีการดังนี้

1. ใส่ตัวเลขกำกับไว้ในเครื่องหมาย [] ท้ายข้อความหรือชื่อบุคคลที่อ้างอิง โดยให้ตัวเลขอยู่ในระดับบรรทัดเดียวกันกับเนื้อหา เช่น [1]
2. ให้ใส่ตัวเลขอ้างอิงเรียงลำดับตั้งแต่เลข 1 เป็นต้นไป ต่อเนื่องกัน และในกรณีที่มีการอ้างอิงซ้ำให้ใช้ตัวเลขเดิมที่เคยใช้อ้างมาก่อนแล้ว
3. แหล่งที่ใช้อ้างอิงทั้งหมดในบทความจะไปปรากฏอยู่ในเอกสารอ้างอิง (References) ท้ายบทความ โดยเรียงลำดับตามหมายเลข และพิมพ์หมายเลขอยู่ในเครื่องหมาย []
4. กรณีที่อ้างอิงเอกสารหลายรายการในคราวเดียวกัน
 - 4.1 อ้างอิงไม่เกิน 2 รายการให้ใส่หมายเลขของเอกสารที่อ้างเรียงลำดับโดยใส่เครื่องหมายจุลภาค (,) คั่น เช่น [1, 5]
 - 4.2 อ้างอิงเกิน 2 รายการและเป็นรายการที่ต่อเนื่องกันให้ใส่หมายเลขของเอกสารที่อ้างเรียงลำดับโดยใส่เครื่องหมายยัติภังค์ (-) คั่น เช่น [1-3] หรือ [1-5]
 - 4.3 อ้างอิงเกิน 2 รายการและเป็นรายการทั้งต่อเนื่องและไม่ต่อเนื่อง ให้ใส่หมายเลขของเอกสารที่อ้างเรียงลำดับโดยใส่เครื่องหมายจุลภาค (,) คั่นในกรณีไม่ต่อเนื่อง และเครื่องหมายยัติภังค์ (-) คั่นในกรณีต่อเนื่อง เช่น [1, 4-5]

การอ้างอิงในเนื้อเรื่อง

การอ้างอิงในเนื้อเรื่อง ใช้ระบบตัวเลขอยู่ในวงเล็บ “[]” หลังข้อความที่อ้างถึง โดยตัวเลขดังกล่าวเรียงตามลำดับการอ้างอิง

ตัวอย่าง

1. โดยได้รับการสนับสนุนทุกทางจากภาครัฐ [1]...
2. Strong Security Measures for Sustainable Peace on the Korean Peninsula [2]

การอ้างอิงในท้ายเรื่อง ใช้การอ้างอิงแบบ APA 6th Edition

ภาษาต่างประเทศ คนแรกให้ขึ้นด้วยนามสกุล, ตามด้วยอักษรย่อของชื่อหน้าชื่อกลาง (ถ้ามี) คนถัดไปจะเขียนระบบเดียวกับคนแรก และต้องเหมือนกันทุกรายการ เช่น เกษตรชัย และหิม และแก้ตลิวา บุญปราการ Laeheem, K., & Boonprakarn, K.

1) หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// เมืองที่พิมพ์.:/ สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

[1] Kongsakon, R., & Pojam, N. (2008). Family Violence. Bangkok : Srinakharinwirot University. (In Thai)

* กรณีหนังสือที่พิมพ์มากกว่า 1 ครั้ง ให้ระบุครั้งที่พิมพ์ด้วย โดยเขียนรูปแบบบรรณานุกรม ดังนี้

ชื่อผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ/(ครั้งที่พิมพ์).// เมืองที่พิมพ์.:/ สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

[2] Sengpracha, N. (1998). *Human and Society* (4th ed.). Bangkok: O. S. Printing House. (In Thai)

2) บทความในวารสาร

ชื่อผู้เขียนบทความ.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร./
ปีที่/(ฉบับที่),/เลขหน้า.

ตัวอย่าง

- [3] Chitniratna, N. (2013). Socio-Cultural Change through Diversity of Life History and Experience of Congested Community Leaders. *Parichart Journal Thaksin University*, 26(1), 30-73. (In Thai)

3) บทความในรายงานการประชุมวิชาการ

ชื่อผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง. /ใน/ ชื่อการประชุม./ เลขหน้า.//
วันที่/เดือน/ปี./ สถานที่ประชุม./ เมืองที่พิมพ์./ สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

- [4] Pitsakan, W. and Tavonprasith, B. (2017). The Mobility of Myanmar Labours in the Fishery Industry in Muang District, Ranong Province. In *The 27th Thaksin University National Academic Conference*. 156-163. May 3-6, 2017, B.P. Samila Beach Hotel, Muang, Songkhla. Songkhla: Thaksin University. (In Thai)

4) บทความในหนังสือ

ชื่อผู้เขียนบทความ.// (ปีที่พิมพ์).// “ชื่อบทหรือบทความในหนังสือ”./
ใน/ ชื่อผู้แต่งหรือผู้รวบรวมหรือบรรณาธิการ(ถ้ามี).//
ชื่อหนังสือ./ เลขหน้า./ เมืองที่พิมพ์./ สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

- [5] Chantaraopakorn, A. (2007). The Chakhe Solo Concert. In Waerawat Aksornkaew (Ed.). *Music Talk*. 4-7. Bangkok: Chong Charoen Printing House. (In Thai)

5) บทความในหนังสือพิมพ์

ชื่อผู้เขียนบทความ. //(ปีที่พิมพ์./วันที่/เดือน). //ชื่อบทความ. //
ชื่อหนังสือพิมพ์. //เลขหน้า

ตัวอย่าง

[6] Chuensintu, T. (2009, January 6). *Travel in the Footsteps of the Buddha to Bring Good Luck for the New Year*. Matichon. 23.

6) วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้ทำวิทยานิพนธ์. //(ปีที่พิมพ์). //ชื่อวิทยานิพนธ์. //ระดับของ
วิทยานิพนธ์/ชื่อปริญญา/เมืองที่พิมพ์:/ชื่อสถานการศึกษา.

ตัวอย่าง

[7] Promrak, T. (2007). *Women and Domestic Violence: Divorce as the Solution*. Unpublished Master's Thesis. Bangkok: Thammasart University. (In Thai)

7) เอกสารที่สืบค้นจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

เอกสารจากอินเทอร์เน็ต มีองค์ประกอบเช่นเดียวกับเอกสารที่เป็น
สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ดังนั้นรูปแบบการเขียนรายการบรรณานุกรม จึงใช้รูปแบบเดียวกับสิ่งพิมพ์
นั้น ๆ ได้ เพียงแต่เพิ่มเติมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสืบค้น

ชื่อผู้แต่ง. //(ปีที่พิมพ์). //ชื่อเรื่อง. //เมืองที่พิมพ์./:สำนักพิมพ์. //
สืบค้นเมื่อ./จาก <http://www.....>

ตัวอย่าง

[8] Office of Pattani Provincial Culture. (2015). *Religion Information*. Retrieved September 3, 2015, from: http://province.m-culture.go.th/pattani/old/new_page_16.htm. (In Thai)

8) รูปแบบการเขียนบุคคลานุกรม

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์/(ผู้ให้สัมภาษณ์),/ชื่อผู้สัมภาษณ์/(ผู้สัมภาษณ์),/
สถานที่สัมภาษณ์,/เมื่อวันเดือนปีที่สัมภาษณ์.

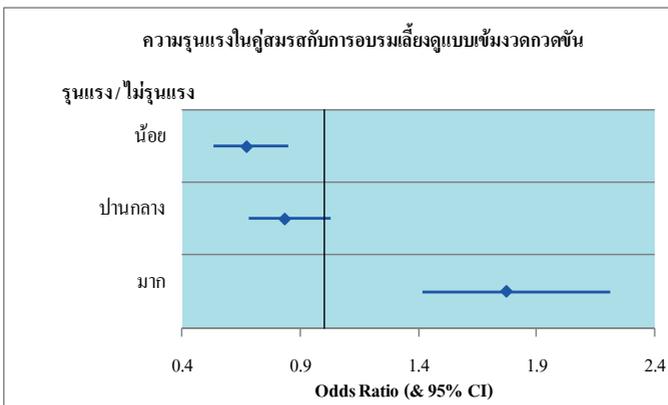
ตัวอย่าง

[9] Srisajjang, S. (Interviewee), Chankhonghom, J. (Interviewer), Address: No.121/2 Baan Mae Toei, Moo 1, Thakham District, Hat Yai County, Songkhla Province. March 13, 2016. (In Thai)

6. การใช้คำย่อ สัญลักษณ์ คำย่อที่ใช้ในบทความจะต้องมีคำเต็มเมื่อปรากฏเป็นครั้งแรกในบทความหลังจากนั้นสามารถใช้คำย่อเหล่านั้นได้ตามปกติความใช้ให้เหมาะสม หลีกเลี่ยงการใช้คำย่อที่ชื่อเรื่องและในบทคัดย่อ ไม่แนะนำให้ใช้คำย่อเกิน 4 ครั้งใน 1 บทความ สำหรับสัญลักษณ์ที่ใช้ในบทความจะต้องมีคำจำกัดความหรือคำอธิบายเมื่อปรากฏเป็นครั้งแรกในบทความหลังจากนั้นไม่จำเป็นต้องมีคำจำกัดความหรือคำอธิบาย

7. รูปภาพ จัดชิดซ้ายของคอลัมน์ คำบรรยายรูปภาพให้พิมพ์ไว้ใต้รูปภาพตัวอักษรขนาด 14 ตัวปกติ

ตัวอย่างเช่น

ภาพที่ 1 อัตราส่วนออดส์ของพฤติกรรมความรุนแรงในคู่สมรสกับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวัดขัน

8. ตาราง จัดขีดซ้ายของคอลัมน์ คำบรรยายตารางพิมพ์ไว้ด้านบนของ หัวข้อตาราง และใช้ตัวอักษร ขนาด 14 ตัวปกติ

ตัวอย่างเช่น

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลังประสบการณ์ความรุนแรงกับพฤติกรรม ความรุนแรงในคู่สมรส

ภูมิหลัง ประสบการณ์ ความรุนแรง	ความรุนแรงในคู่สมรส			Chi-square	p-value
	ไม่รุนแรง (947)	รุนแรง (589)	รวม (1,536)		
การเคยถูกลงโทษ อย่างรุนแรงในวัยเด็ก				11.974	0.003
ไม่เคย	68.2	31.8	28.1		
นาน ๆ ครั้ง	60.5	39.5	38.4		
ประจำ	57.5	42.5	33.5		
การเคยเห็นพ่อแม่ ทะเลาะตบตีในวัยเด็ก				9.280	0.009
ไม่เคย	68.8	31.2	39.8		
นาน ๆ ครั้ง	61.0	39.0	39.8		
ประจำ	58.6	41.4	20.4		
การเคยมีพฤติกรรม รุนแรงในวัยเด็ก				34.923	0.000
ไม่เคย	69.3	30.7	38.4		
นาน ๆ ครั้ง	60.1	39.9	44.9		
ประจำ	48.2	51.8	16.7		

ใบสมัครสมาชิก

วารสารมหาวิทยาลัยทักษิณ และวารสารปริชาต
Thaksin University Journal and Parichart Journal

วันรับสมัคร.....

หมายเลขสมาชิก.....

(สำหรับเจ้าหน้าที่)

1) ประเภท บุคคล (นาย/นาง/นางสาว).....

2) ประเภท สถาบัน/ หน่วยงาน.....

ที่อยู่ทางไปรษณีย์ที่ต้องการให้จัดส่ง.....ตำบล.....

อำเภอ.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....โทรสาร.....E-mail.....

วารสารมหาวิทยาลัยทักษิณ (Thaksin University Journal)

เป็นวารสารเผยแพร่ผลงานวิจัยและบทความทางด้านสหวิทยาการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

วารสารปริชาต (Parichart Journal)

เป็นวารสารเผยแพร่ผลงานวิจัยและบทความทางด้านศิลปะและมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ เศรษฐมิติและการเงิน

กำหนดออกวารสารฯ ปีละ 2 ฉบับ (เดือน ม.ค.-มิ.ย. และเดือน ก.ค.-ธ.ค.)

อัตราค่าสมัครสมาชิก ของวารสารมหาวิทยาลัยทักษิณ และวารสารปริชาต		
ลำดับ	รายการ	อัตรา : วารสารฯ
1	ค่าสมัครสมาชิกวารสารฯ (ประเภทบุคคล)	200 บาท/ปี
2	ค่าสมัครสมาชิกวารสารฯ (ประเภทสถาบัน/หน่วยงาน)	500 บาท/ปี

มีความประสงค์เป็นสมาชิกวารสารฯ จำนวน.....ปี พร้อมนี้ได้ส่งค่าสมาชิก
จำนวน.....บาท (.....)

โดย ชำระเงินผ่านทาง ธนาคารไทยพาณิชย์

- ชื่อบัญชี วารสารมหาวิทยาลัยทักษิณ เลขที่บัญชี 408-197495-9 สาขา มหาวิทยาลัยทักษิณ (พัทลุง) พร้อมแนบหลักฐานการโอนเงินมายัง กองบรรณาธิการวารสารฯ ทาง E-mail: tsujournal@gmail.com
- ชื่อบัญชี วารสารปารีชาติ เลขที่บัญชี 408-197718-5 สาขา มหาวิทยาลัยทักษิณ (พัทลุง) พร้อมแนบหลักฐานการโอนเงินมายังกองบรรณาธิการวารสารฯ ทาง E-mail: parichartjournal@gmail.com

ติดต่อ: กองจัดการวารสารฯ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยทักษิณ
อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง 93210 โทรศัพท์ 0-7460-9600 ต่อ 7242,
081-5407304 โทรสาร 0-7460-9654-5

(ลงชื่อ).....
(.....)
ตำแหน่ง.....
...../...../.....

